Nan Kalin Apu Dios

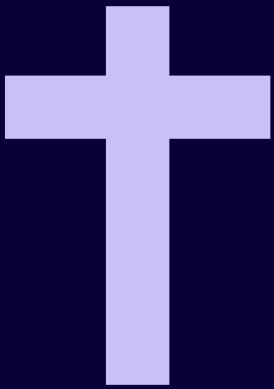

Ifugao, Tuwali: Nan Kalin Apu Dios Bible

Nan Kalin Apu Dios

Ifugao, Tuwali: Nan Kalin Apu Dios Bible

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ifugao, Tuwali)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
49ee376c-72c3-5db8-beb4-e0ad2751a4bf

Contents

Mateo 1
Marcos 81
Lucas 130
Juan 215
Apostoles 276
Roma 353
1 Corinth 392
2 Corinth 430
Galatia 454
Ephesus 469
Philippi 482
Colossae 491
1 Tesalonika 500
2 Tesalonika 508
1 Timothy 512
2 Timothy 523
Titus 530
Pilimon 535
Hebrews 537
James 567
1 Pedro 577
2 Pedro 587
1 Juan 593
2 Juan 603
3 Juan 605
Juda 607
Impainilan 610

HAY IMPITUDOK APU DIOS KE MATEOH MIPANGGEP KE JESUS

Hay tonton di aammod Jesus
(Lucas 3:23-38)

1 Hituwey nitudok hi aammod Jesu Kristo an holag David
an holag bon Abraham.
2 Nahlag hi Abraham ot wadah Isaac. Nahlag hi Isaac ot
wadah Jacob. Nahlag hi Jacob ot wadah Judah ya nadan
udum an tutulang na.
3 Nahlag hi Judah ot wada da Peres ke Serah an hi Tamar
di inada. Nahlag hi Peres ot wadah Hesron. Nahlag hi
Hesron ot wadah Ram.
4 Nahlag hi Ram ot wadah Amminadab. Nahlag hi
Amminadab ot wadah Nashon. Nahlag hi Nashon ot wadah
Salmon.
5 Nahlag hi Salmon an inayanah Rahab ot wadah Boaz.
Nahlag hi Boaz an inayanah Ruth ot wadah Obed. Nahlag
hi Obed ot wadah Jesse.
6 Nahlag hi Jesse ot wadah David an patul.

Nahlag hi David an inayanah Bathsheba an inayan ni-an
Uriah ot wadah Solomon.
7 Nahlag hi Solomon ot wadah Rehoboam. Nahlag hi
Rehoboam ot wadah Abijah. Nahlag hi Abijah ot wadah
Asa.
8 Nahlag hi Asa ot wadah Jehoshaphat. Nahlag hi
Jehoshaphat ot wadah Jehoram. Nahlag hi Jehoram ot
wadah Ussia.
9 Nahlag hi Ussia ot wadah Jotham. Nahlag hi Jotham ot
wadah Ahas. Nahlag hi Ahas ot wadah Hesekiah.
10 Nahlag hi Hesekiah ot wadah Manasseh. Nahlag hi
Manasseh ot wadah Amon an aman Josiah.
11 Nahlag hi Josiah ot wadah Jeconiah ya nadan udum
an tutulang na. Kediyen katagun Jeconiah di nangapputan
nadan iBabilon hanadah iIsrael ot ieda didad Babilon.
12 Ta hidid Babilon ya nahlag hi Jeconiah ot wadah
Sealtiel. Nahlag hi Sealtiel ot wadah Serubbabel.
13 Nahlag hi Serubbabel ot wadah Abiud an aman Eliakim.
Nahlag hi Eliakim ot wadah Asor.
14 Nahlag hi Asor ot wadah Sadok. Nahlag hi Sadok ot
wadah Akim. Nahlag hi Akim ot wadah Eliud.
15 Nahlag hi Eliud ot wadah Eleasar. Nahlag hi Eleasar ot
wadah Mathan an aman Jacob.

16 Nahlag hi Jacob ot wadah Joseph an inayan Maria an
inan Jesus an hi Kristo.
17 Mipalpun Abraham ta ingganan David ya himpulut opat
di nahlagan da. Ya mipalpun David ta inggana handih
nangiayan dan didad Babilon ya himpulut opat damdama.
Ya mipalpu handih kawada dad Babilon ta inggana handi
nitungawan Kristo ya himpulu bot opat.

Hay nitungawan Jesu Kristo
(Lucas 2:1-7)

18 Athituy nitungawan Jesu Kristo. Hi Maria ya nitbin
Joseph, mu uggeda ni-an nun-ine yaden nawadaan hi Maria
gapuh ongal an kabaelan di Espiritun Apu Dios.
19 Hi Joseph ya pangalina on inlaglag-an Maria nan wadah
putuna. Hiya ya paka-un-unudonay Tugun dan Judyu kinali
ninomnom nan adina ituluy an iine. Mu gapu te hiya ya
maphod di pangi-ena ya ninomnom nan adina ipainilay
adida puntuluyan ta adi mibabain hi Maria.
20 Handih nomnomnomon Joseph hituwe ya numpatibon
hiya an anghel hi in-inop nan kananan hiyay "Joseph
an holag David, adika umagol an mangiinen Maria te
nawadaan gapuh kabaelan di Espiritun Apu Dios.
21 Lalakih diyen itungona ya ahiyu ngadanan hi Jesus te
hiyay mangihwang hi taguh liwat da."*
22 Hituwey immannungan nan kalin Apu Dios an kinalin
din profetas an kananay
23 "Ahi maimbabaleyan nan babain maid di inayana ta
mun-imbabaleh lalaki ya ahida ngadanan hi Emmanuel an
hay kibalinana ya wadah Apu Dios ke ditaku."
24 Inun-unud Joseph hidiyen kinalin nan anghel Apu Dios
ot iine nah Maria.
25 Mu uggeda nunhuyop inggana nuntungoh Maria. In-
tungo na nan lalaki ot ngadanan Joseph hi Jesus.

Hay inaliyan nadan nanomnoman an tatagu

2

1 Hay nitungawan Jesus ya ad Betlehem an bobled Judea
ya hay patul kediye ya hi Herod. Indani ya wadaday
immalid Jerusalem hi tatagun nalpuh nangappit hi timilan
di algo. Dida ya impakainnila day mipanggep hi bittuwon.
2 Kanan da nadah tataguy "Daan nan nitungon golang
an ahi pumpatul di Judyu? Tinibo mi nan bittuwon nah
appit di timilan di algo an hidiyey nangimatunan mih
nitungowana ta hidiyey gapunan immali kamin mundayaw
ke hiya."

---

* **1:21 1:21** Psalm 130:8

3 Dingngol Herod ya nadan tatagud Jerusalem hidiyen
kinali da ya mabulubulun da.
4 Inamung Herod nadan aap-apun di padi ya nadan
muntuttuduh Tugun Moses ot kananan diday “Daanay
kitungowan nan Kristo an pinilin Apu Dios an ahi pun-ap-
apun di Judyu?”
5 Kanan day “Ad Betlehem an bobled Judea, te hidiyey
kanan nan intudok di profetas Apu Dios an kananay
6 ‘Nan boblen Betlehem ya maid di bilang na nadah
bobled Judea, mu importanteh diyen boble te hidiy
kalpuwan di ap-apun mangipaptok hi tataguk an
holag Israel.’ ”
7 Impaayag Herod nadan tatagun nalpuh nangappit hi
timilan di algo ot handih ab-abbu da ya hinanhananan dida
hin kakon-anay numpatib-an nan bittuwon.
8 Ot tugunona didan kananay “Ume kayud Betlehem ta
eyu hamakon nan golang ta deket hinamak yu ya ipainila
yun ha-on ta ek damdama dayawon.”
9 Hituwey kinalin Herod ke dida ot ahida umed Betlehem.
Wadadah dalan ya inang-ang da bo nan bittuwon an hidiye
din tinibo dah nangappit hi timilan di algo. Impangulun
nan bittuwon dida inggana nah pottok di kawad-an nan
golang ot muntikod hidi
10 ya imma-amlong da.
11 Hinumgop da ya tinibo da nan golang ya hi inanan hi
Maria ot mundukkun dan mundayaw ke hiya ot ukaton da
nan idat dan hiyan balituk, insenso ya mira.
12 Impainilan Apu Dios ke dida hi in-inop dan adida mo
mibangngad hi kad-an Herod, mu idalan dah hinnatkon an
dalan hi kibangngadan dah bobleda.

Hay bintikan da Joseph ad Egypt

13 Handih imme dadiyen tatagu ya numpatibo bo on
anghel Apu Dios hi in-inop Joseph an kananay “Bumangun
ka ot ta awitom nan golang ya hi inana ta bumtik kayud
Egypt tedeyan pihamak Herod tun golang te pinhod nan
pipate. Miha-ad kayuh di ingganay kalyok di tayanan yuh
diyen boble.”
14 Bimmangun hi Joseph ot awitona nan hin-ina ot bumtik
da kediyen hilong ad Egypt
15 ot miha-ad dah di ingganay nateh Herod. Hituwey
immannungan nan impitudok Apu Dios hanah profetas nan
kananay “Ipaayag ku nan Imbabalek ta tayananad Egypt.”

Hay nangipipatayan Herod nadah goggolang

16 Handih ininnilan Herod an hinamak dadiyen tatagu
nan golang, mu uggeda impainilan hiya ya bimmobboh-ol.
Ot ioldenan am-in di goggolang an linalakin muntoon hi
duwa weno makudang hi duwa ya patayon da. Aton dah
tuwed Betlehem ya nadah nunlinikkod an bobleh di. Man-
uket in-oldenah tuwe ya hidiyey kinonoknong nah toon nan
golang te inilanay kakon-anay nanib-an dadiyen tatagu nah
bittuwon.
17 Hituwey immannungan nan kinalin din profetas an hi
Jeremiah an kananay
18 "Waday ahi madngol an kumogakoga ad Ramah. Hi
Rachel ya namahig di koga na ya adi maal-aluk te
nate dan am-in di imbabalena."

Hay nibangngadan da Joseph ad Israel

19 Handih nate moh Herod ya numpatibo bo nan anghel
Apu Dios ke Joseph hidid Egypt hi in-inop nan kananay
20 "Bumangun kat awitom nan golang ya hi inana ta
mibangngad kayud Israel ot deyan nate mo nan mamate
tuh golang."
21 Bimmangun hi Joseph ot awitona nadan hin-ina ot
mibangngad dad Israel.
22-23 Mu tumakut hi Joseph an miha-ad hidid Judea te
dingngol nan hi Arkelaus di nihannot ke amanan hi Herod
an mumpatul hidi. Ot ituddun Apu Dios ke hiya nah in-inop
nay atona ot umed Nasaret nah probinsiad Galilee ot hidiy
kiha-adan da. Hidiyey immannungan nan kinalin handidan
profetas Apu Dios an kanan day "Hiya ya iNasaret."

Hay intuttudun Juan an Mumbonyag
(Marcos 1:1-8; Lucas 3:1-18; Juan 1:19-28)

3

1 Kediyen tiempo ya wadah Juan an mumbonyag an
muntuttudu nah adi maboblayan ad Judea.
2 Hay intuttuduna ya kananay "Muntutuyu kayuh liwat
yu te immali mo nan intud-ak Apu Dios an mun-ap-apu."
3 Hi Juan di kanan din profetas an hi Isaiah handih
kananay
"Waday ahi madngol nah adi maboblayan an kananay
'Idadaan yu ya iphod yuy dalanon nan Ap-apu
taku.' "*
4 Hay bulwatin Juan ya naabol an dutdut di kamel ya
hay balikis na ya lalat. Hay kanona ya dudun ya danum
di iyyukan.

---

* **3:3** **3:3** Hay pinhod tuwen kalyon ya mundadaan kayu an iphod yuy pangi-eyu te umali nan Ap-apu taku.

5 Immali day katagutagun nalpud Jerusalem ya nadah
udum an bobled Judea ya nadah boblen nunlinikkod nah
Wangwang an Jordan an mundongol hi ituttuduna.
6 Ot kalyon day liwat da ot bonyagan Juan dida nah
Wangwang an Jordan.
7 Immali da damdamay dakol an Pharisee ya Saducee an
mumpabonyag ke hiya, mu kanan Juan ke diday “Gaga-iho
kayun tatagu. Kon pangali yu on deket mabonyagan kayu
ya adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios?
8 Mahapul an itikod yun mangat hi gaga-ihot hay maphod
di aton yu ta kitib-anan makulug an nuntutuyu kayuh liwat
yu.
9 Adi kayu mundinol an adi dakayu kastiguwon ke Apu
Dios gapu te holag dakayun Abraham. Kalyok ke dakayu,
hi Apu Dios ya damanan pumbalinona hantudan batu hi
holag Abraham.
10 Hiya ya nundadaan an mangastiguh gaga-ihon tatagu.
Dida nadan tatagun umat nah kaiw an adi maphod di
bunganan malngo ta maapuyan.”
11 Kanan bon Juan di “Ha-oy ya bonyagan dakayuh danum
ya hituwen pamonyagak ke dakayu ya pangimatunan hi
nuntutuyuwan yuh liwat yu. Mu nan ahi umali ya
natagtag-e mu ha-on ta takon di mangaan hi apatut na ya
nakababbaak an mangat kediye. Ya hiya ke ya bonyagan
dakayuh Espiritun Apu Dios ya hay apuy.
12 Hantuh aliyana ya appilonay tatagu, umat nah tagun
muntaop an taopanay bogat ikulbung na, mu nan dugi ya
gobhona nah apuy an adi mad-op.”

Hay nabonyagan Jesus
(Marcos 1:9-11; Lucas 3:21,22)

13 Indani ya immalih Jesus an nalpud Galilee ot umeh kad-
an Juan nah Wangwang an Jordan ot e mumpabonyag.
14 Adi ot pinhod Juan an hiyay mamonyag ke Jesus ot
kananay “Lebbeng na ot an ha-oy di bonyagam ta bokon
ha-oy di mamonyag ke he-a.”
15 Mu kanan Jesus di “Man-ut athina, mu ad uwani ya
maphod an un-unudon tan am-in di pinhod Apu Dios.” Ot
abuluton Juan.
16 Nagibbun nabonyagan hi Jesus ot dumakal ya
nabukatan di kabunyan ya tinibonan mangali nan Espiritun
Apu Dios an kay palomay ang-ang na ot umpan hiya.
17 Ya waday kimmalih langit an kananay “Hituwey Imba-
balek an impakappinhod ku ya mangipaamlong ke ha-on.”

Hay nangipatnaan Satanas an munhaul ke Jesus
(Marcos 1:12,13; Lucas 4:1-13)

4

1 Indani ot ipangulun nan Espiritun Apu Dios hi Jesus nah
adi maboblayan. Ot handih wadah di ya pinatnaan Satanas
an haulon ta munliwat.
2 Ug-ugge nangan hi Jesus hi nap-at di algo ya hilong ot
makaaggangan.
3 Ya immalih Satanas ot kananan hiyay "Deket Imbabale
dakan Apu Dios ya pumbalinom tudan batu hi makan."
4 Hinumang Jesus an kananay "Mu hay nitudok hi kalin
Apu Dios ya kananay 'Bokon hay makan ya abuy kitaguwan
taku, te mahapul damdaman mundinol takuh kalin Apu
Dios.' "*
5 Ot ien Satanas hi Jesus ad Jerusalem nah katagtag-ayan
an bubung nan Templo
6 ot kananan hiyay "Deket Imbabale dakan Apu Dios ya
dumop-a ka ot deyan kanan Apu Dios nah impitudok nay
'Baalona nadan anghel ta ipaptok dakat takon di mag-a ka
ya tippaon daka ta adika maliputan.' "†
7 Hinumang Jesus an kananay "Mu wada boy nitudok nah
kalin Apu Dios an kananay 'Adiyu patnaan hi Apu Dios.' "‡
8 Indani ya in-en bon Satanas hi Jesus nah natag-en bilid
ot ipatibonan am-in ke hiya nadan pun-ap-apuwan tuh luta,
hay kaphod da ya kinadayaw da.
9 Ot kananan hiyay "Idat kun am-in ke he-a datuwen pun-
ap-apuwan hin ha-oy di dayawom."
10 Mu kanan Jesus ke hiyay "Mange-ele ka, Satanas! Hay
nitudok an kalin Apu Dios ya kananay 'Hi Apu Dios ya abuy
dayawon yu ya un-unudon yu.' "
11 Ot taynan Satanas ya immali day anghel ot ipaptok dah
Jesus.

Hay lappunah nuntuttuduwan Jesus
(Marcos 1:14,15; Lucas 4:14,15)

12-13 Handih dingngol Jesus an nikalabut hi Juan ya
tinayananah diyen boble ot mibangngad hi boble dad
Nasaret ad Galilee. Mu ugge niha-ad hidi te immed
Kapernaum an boblen nah pingngit nan baybay an Galilee
nah numboblayan di holag Sebulon ya Naptali.
14 Hituwey immannungan di kinalin din profetas an hi
Isaiah an kananay
15 "Hanadan tatagud Sebulon ya ad Naptali an nih-up nah
baybay ya nadan tatagu nah hinag-on di Wangwang
an Jordan ya nadah boblen di bokon Judyu ad Galilee

---

* **4:4 4:4** Deut. 8:3 † **4:6 4:6** Psalm 91:11-12 ‡ **4:7 4:7** Deut. 6:16

16 ya ahida mo mapat-alan. Takon di nahalman di ligat dan
paddungnay wada dah tapol ya pumhod boy nitaguwan dat
paddungnay wada dah mapat-al.”§

17 Handih nangilappuwan Jesus an muntuttudu ya
kanana nadah tataguy “Muntutuyu kayuh liwat yu te
immali mo nan intud-ak Apu Dios an mun-ap-apu.”

Hay nangayagan Jesus nadah opat an muntabukul
(Marcos 1:16-20; Lucas 5:1-11)

18 Ohan algon mundaldallanan hi Jesus nah pingngit di
Baybay an Galilee ya tinibo na da Simon an kanan dan
hi Pedro ya hi tulang nan hi Andres an muntabukul da te
hidiyey ngunuda.

19 Inayagan Jesus dida ot kananan diday “Mikuyug kayun
ha-on ta mipalpud uwani ya adi kayu e muntabukul hi
dolog, mu ekayu mangawis hi tatagu ta ha-oy di un-unudon
da.”

20 Pinghanadi ya tinaynan day tabukul da ot miunud dan
hiya.

21 Mangmangnge da Jesus ya tinibo na bo nadan hintulang
an da James ke Juan an imbabalen Sebedi. Wada dan am-in
an hin-am-a nah bangka an pun-idadaan day tabukul da ot
ayagana nadan hintulang.

22 Pinghanadi ya tinaynan dah amada ya nan bangka da
ot miunud da damdaman hiya.

Hay nuntuttuduwan Jesus ya hay nangaananah dogon di tatagu
(Lucas 6:17-19)

23 Immeh Jesus hi kabobbobled Galilee an e nuntuttudu
nadah simbaan di Judyuh mipanggep hi pun-ap-apuwan
Apu Dios ya kinaanan am-in di nunhihinnatkon an dogon
di tatagu.

24 Nundingngol hi kabobbobled Syria datuwen inat na
ot pun-iali day tatagun nunhihinnatkon di dogoda. Ot
paphodona dida takon nadan mungkolda ya naparalyze ya
nadan nihkopan hi dimonyo.

25 Kinali dakol day tatagun miunuunud ke hiya an
iGalilee, iDecapolis, iJerusalem ya nadan nalpuh boblen nah
binnah-el nan Wangwang an Jordan.

Hay intuttudun Jesus
(Lucas 6:20-23)

---

§ **4:16 4:15-16** Tibon yuy Isaiah 9:1-2.

5

1 Handih tinibon Jesus nadan dakol an tatagun naamung
ya immen nah bilid ot e umbun ya inunud nadan disipulos
na ot malikkub dah kad-ana.
2-3 Ot tuttuduwana didan kananay
“Hanadan tatagun abuluton dan adida kabaelan an aton di
maphod hin maid di baddang Apu Dios ya umamlong
da te diday migappat nah pun-ap-apuwana.
4 Hanadan tatagun u-umyung gapuh nanginilaan dan gaga-
ihoy inainat da ya umamlong da te alubyagon Apu Dios
dida.
5 Hanadan tatagun ipakumbaba day adol da ya umamlong
da te diday manawat nah kinalin Apu Dios an ahina idat.
6 Hanadan tatagun pinhod dan abun mangat hi pinhod Apu
Dios umat nah naagangan an pinhod nan abun mangan ya
nan nauwo an pinhod nan abun uminum ya umamlong da
te baddangana dida.
7 Hanadan tatagun homkon day ibbada ya umamlong da te
homkon damdaman Apu Dios dida.
8 Hanadan tatagun mangiohhah nomnom da hi pinhod Apu
Dios ya umamlong da te diday manibon hiya.
9 Hanadan tatagun mangipaptok hi punlinggopan di ibba
dan tagu ya umamlong da te ibilang Apu Dios an imba-
balena dida.
10 Hanadan tatagun munholholtap gapuh pangun-unudan
dah pinhod Apu Dios ya umamlong da te mipaptok dah pun-
ap-apuwana.
11 Dakayun tatagun mapihupihul, mipaholholtap ya ma-
pabahubahul te gapuh pangun-unudan yun ha-oy
12 ya umamlong kayu te ongal di gun-udon yun kiphodan
hi langit. Ya nomnomon yun hay ma-ma-at ke dakayu ya
athidi damdamay na-na-at handidah profetas.

Hay kialigan nan dilag ya nan ahin
(Marcos 9:50; Lucas 14:34,35)

13 Dakayun mangulug ke ha-on ya mialig kayu nah
ahin an mangipaphod hi tamtam di kanon te dakayuy
mangipaphod hi pangi-en di tagu. Mu nan ahin ya deket
nakaan di kinaahina ya maid moy hilbina ya adinadaman
pabangngadon di kinaahina. Ta hidiye nan iwele mot
punhinggagattinan di tatagu.
14 Ya mialig kayuh dilag an pat-alanay tapol te dakayuy
pangitib-an di tatagu hi maphod an pangi-e. Hay maphod
an pangi-e ya umat nah namuttag an boble nah tap-on di
bilid an makattibo.
15 Kon tolgan di taguy dilag ta ena italu? Adi, te ipattuk
nat madilagan am-in nan wadah bohongna.

16 Athidi bon dakayu an mahapul an ipatibo yuy maphod
an pangi-e hi ibbayun tagu ta dayawon dah Ama takun hi
Apu Dios hi langit.

Nan Tugun an dinawat Moses ke Apu Dios

17 Adiyu pangaliy immaliyak ta ma-idok di Tugun Moses
ya hay intugun handidan profetas, te immaliyak ta itut-
tuduk di kibalinan dadiye.
18 Kalyok ke dakayun takon di mama-id tun luta ya hay
kabunyan ya maid di makaan nah Tugun te takon di ohan
kali ya umannung.
19 Ta hidiye nan hay tagun adina un-unudon takon
nan kaittayan kediyen Tugun ya tuttuduwanay udum ta
adida un-unudon damdamah diyen Tugun ya adi mibilang
hi langit. Mu hay tagun un-unudonah diyen Tugun ya
tuttuduwanay udum ta un-unudon dah diyen Tugun ya
hiyay mibilang an natag-eh langit.
20 Kalyok ke dakayu, mahapul an nahamad di pangun-
unud yu kediyen Tugun mu hay pangun-unud nadan
muntuttudu kediyen Tugun ya nadan Pharisee, ta ahi
nadaman migappat kayuh pun-ap-apuwan Apu Dios.

Hay pumbalinan di bungot

21 Inila yuy nitugun hanadah tatagu handi an kananay
'Adika pumate.* Hay pumate ya mahapul an makastigu.'
22 Mu kalyok ke dakayud uwanin bokon ya abu hay
pumatey makastigu te takon nadan ibobboh-ol day ibbadan
tagu ya makastigu da. Hay tagun pihulonay ibbanan tagu
ya mieh hinangngab nadan konsehal ta makastigu, ya
hay tagun kananah ibbanay 'Maid di nitagtagguwam' ya
kastiguwon Apu Dios nah apuy.
23 Ya deket wada kayuh simbaan ta eyu ot idat nan
iappit yun Apu Dios ya nipaddin ninomnom yun waday
numbahulan yuh ibbayu
24 ya mahapul an mibangngad kayu ni-an nah numbahu-
lan yu ta pakawanan dakayu ta ahiyu nuppe idat nan eyu
ot idat ke Apu Dios.
25 Deket waday nangidiklamun dakayu ya makihumman-
gan kayun hiya te deket adiyu iathidi ya ie dakayu nah
huwes ta nan huwes di mangipakalabut ke dakayu.
26 Kalyok ke dakayun makulug an deket nikalabut kayu
ya mahapul an pakabboklaon yuy molta yu, takon di ohan
hepeng, ta ahi kayu mipae.

Hay mipanggep hi inayan

---

* **5:21 5:21** Exodus 20:13

27 Dingngol yu bo nan tugun an kananay ‘Adiyu ihuyop
di bokon yu inayan.’†
28 Mu kalyok ke dakayun takon di tibon ya abun di lalakiy
babai, mu wadah nomnom nan pinhod nan ihuyop hidiyen
babai ya kay na damdama inhuyop.
29 Deket nan wawwan an matayuy humlun hi punliwatan
yu ya kudukdulnay duk-iton yu ta iwele yu. Kudukdul nay
maid di ohan matayu mu nan e kayu ume nah apuy hi
impierno.
30 Deket hay wawwan an takleyuy humlun hi punliwatan
yu ya kudukdulnay putulon yu. Kudukdulnay maid di ohan
takle yu mu nan e kayu ume nah apuy hi impierno.

Hay mipanggep hi bolhe
(Mateo 19:9; Marcos 10:11,12; Lucas 16:18)

31 Wada bo nan tugun an kananay ‘Deket ibolhen di
lalakiy inayana ya mahapul an waday makapyah papel hi
pangibolhayana ya pelmaanat idat na nah inayana.’‡
32 Mu kalyok ke dakayun hay lalakin mangibolheh in-
ayana yaden ugge inhuyop diyen inayanay udum an lalaki
ya mumbahul hiya hin bintanon da nan inayana. Ya
mumbahul damdama nan mamintan nah babai te hay
panibon Apu Dios nah babai ya nan naunnan inayana ya
nanongnan himbale da.

Hay mipanggep hi punsapataan

33 Dingngol yu damdama nan nitugun handidah aammod
taku an kananay ‘Aton yu nan insapata yun Apu Dios, adiyu
ibahho.’§
34 Mu ad uwani ya kalyok ke dakayun adiyu isapatan Apu
Dios hin waday hammadon yun kalyon. Adiyu isapatah
langit te hidiy pun-ap-apuwana.
35 Adiyu isapatah luta te hidiy pangiuyyadana. Ya
adiyu damdama isapatad Jerusalem te hidiyey boblen nan
nakattag-en Patul.*
36 Deket waday hammadon yun kalyon ya adiyu kanan di
‘Takon di mateyak’ te takon di ohan mangitit an buuk ya
adiyu kabaelan an pumbalinon hi mabayak.
37 Deket waday kalyon yu ya adi kah-in di isapata yu.
Deket makulug ya na-ala ya kanan di ‘Om,’ mu deket adi
makulug, na-ala ya kanan di ‘Adi.’ Adiyu e udman hi
nalgom an kali te hi Satanas di kalpuwana.

Hay mipanggep hi balo
(Lucas 6:29,30)

---

† **5:27 5:27** Deut. 5:18 ‡ **5:31 5:31** Deut. 24:1 § **5:33 5:33** Numbers 30:2
* **5:35 5:35** Psalm 48:2

38 Dingngol yu ya inila yu nan tugun an kananay ‘Deket
kinulap di ohan taguy ohan matan di ibbana ya mahapul
an kulapon damdamay ohan matan nan numbahul. Deke
bot pinlag di ohan taguy ohan bab-an di ibbana ya mahapul
an polagon damdamay ohan bab-an nan numbahul.’†
39 Mu kalyok ke dakayun ad uwani ya bokon athidi te
gaga-ihoy munhimbabbalo. Deket ampingon day tamel yu
ya adiyu ibalo.
40 Deket waday mangidiklamun dakayu ta alan day
bulwatiyu ya pakidat yu nan udum an bulwatiyu.
41 Deket waday mangipapilit ke dakayun pah-onon yuy
karganah duwan kilometro, takomboy pah-onon yu inggana
opat an kilometro.
42 Hin waday mumbagan dakayuh baddang ya idat yuy
ibagana ya pabanhan yu nadan bumanon dakayu.

Hay mangulug ya mahapul an pohdonay buhul na
(Lucas 6:27,28,32-36)

43 Dingngol yu handi nan tugun an kananay ‘Pohdon yuy
ibbayu‡ ya hingitan yuy buhul yu.’
44 Mu ad uwani ya kalyok ke dakayun pohdon yuy buhul
yu ya idasalan yu nadan mumpaholholtap ke dakayu
45 ta kitib-anan imbabale dakayun Apu Dios an hi Ama
takuh langit. Te hi Apu Dios ya lintu nay algo ta pun-
algowan am-in di tagu, maphod ya gaga-iho. Ya lintu nay
udan an pundanum am-in di tagu, maandong di pangi-eda
weno adi.
46 Deket abuna nadan tatagun naminhod ke dakayuy
pohdon yu, ya kon matbal kayu? Adi te takon di nadan
mapihul an tatagun mun-amung hi buwis ya athidiy aton
da.
47 Deket nadan gayyum yu ya abuy pakihumhummangan
yu ya umat kayu damdama nadah adi mangulug ke Apu
Dios te athidiy aton da.
48 Mahapul an dakayu ke ya makaphod di pangi-eyu umat
hi kakinaphod di pangi-en Ama takun hi Apu Dios hi langit.

Hay pamaddangan hi ibba

6

1 Halipat-an yu ta bokon hay pambalan di tatagun
dakayuy gamgaman yu hi pangatan yuh maphod. Te deket
hituwey gagamgaman yu ya maid di gun-udon yun idat Apu
Dios an deh langit.

---

† **5:38 5:38** Tibon yuy Exodus 21:24, Libiticus 24:20 ya Deut. 19:21 ‡ **5:43 5:43** Libiticus 19:18

2 Ta hidiye nan deket waday ihmok yu nadah nawotwot
ya adiyu e ipatpatiboh tatagu ta ekayu pitpitbal an umat
hi atoaton nadan pitpitbal an tataguh sisimbaan ya hi
kakalata. Dadiye ken tatagun kay hanan makaiddat ya
aton dah di te gagamgaman da ya abuy katbalan da.
Nomnomon yuh tuwe, makulug an maid di idat Apu Dios
nadah tatagun pitpitbal te ammunay pambalan di tatagu ke
diday gamgaman da, ta hidiye ya abuy gun-udon da.
3 Kinali deket waday idat yu nadah nawotwot ya adiyu
ipainilah ibbayu
4 te hi Ama takun hi Apu Dios an nanginilan am-in, takon
nadan ugge nipainila ya idat nay gun-udon yu.

Hay pundasal
(Lucas 11:2-4)

5 Deket mundasal kayun Apu Dios ya adiyu iun-unud hi
aton nadan tatagun kahinkulkuluggon da te deket mundasal
da ya pinhod dan tumaddog hi hinangngab di tataguh
simbaan ya hi kalata ta matibo da. Nomnomon yuh
tuwe, makulug an maid di idat Apu Dios hi gun-udon da
te ammunay kidayawan dah tataguy gagamgaman da ya
hidiye ya abuy gun-udon da.
6 Mu dakayu ke ya deket mundasal kayu ya adiyu ipainila.
Humgop kayuh kuwartu yu ya indakig yu ta ahi kayu
mundasal ke Ama takun hi Apu Dios an adi matibo. Hi Ama
takun hi Apu Dios an nanginilan am-in takon nadan ugge
nipainila ya idat nay gun-udon yu.
7 Deket mundasal kayu ya bokon nan maid di hilbinay
ipanidwa yun kalyon umat hi pundasal nadan tatagun adi
mangulug an kanan da nin on madngol di dasal da te
andukke.
8 Adiyu iun-unud ke dida te inilan Apu Dios tuwaliy
mahapul yu ot ahiyu ibagan hiya.
9 Mu athituy pundasal yu.
‘Ama min wadah langit, hana ot ta he-ay midayaw
10 ya he-ay mun-ap-apu. Hana ot ta hay pinhod muy maat
tuh luta, umat hi langit.
11 Hana ot ta idatan dakamih itanud mih kaalgoalgo.
12 Ya kal-iwam di liwat mi tedeyan kal-iwan mi damdamay
numbahulan di ibba min dakami.
13 Ya baddangan dakami ta adi kami maliwat. Ya hana ot ta
baddangan dakamit adi dakami haulon ke Satanas.’ ”
14 Kanan bon Jesus di “Deket kal-iwan yuy bahul di tagun
numbahul ke dakayu ya kal-iwan damdaman Apu Dios hi
langit di liwat yu.

15 Mu deket adiyu kal-iwan nadan numbahulan di ibba
yun dakayu ya adi damdama kal-iwan Apu Dios di liwat yu.

Hay adi panganan

16 Deket muntopol kayun adi kayu mangan nah pun-
dasalan yun Apu Dios ya adiyu ipatiboh anga yu. Adiyu
iummat nadah pitpitbal an tatagun deket uggeda nangan
ya ipatibo dah anga da. Mu nomnomon yuh tuwe, makulug
an maid di idat Apu Dios hi gun-udon da te ammunay
kidayawan dah tataguy gagamgaman da ya hidiye ya abuy
gun-udon da.
17 Dakayu ket muntopol kayun adi kayu mangan ya mun-
ihu kayu ya hugudon yuy buuk yu
18 ta adi mainilan muntoptoppol kayu ot hi Ama takun hi
Apu Dios an nanginilan am-in takon nadan ugge nipainila
ya idat nay gun-udon yu.

Hay kinadangyan an wadah langit
(Lucas 12:33,34)

19 Bokon hay kinadangyan tuh lutay gagamgaman yu te
dadagon di lukluk ya lati ya akawon di mangako.
20 Hay gamgaman yu ya hay pangatan yuh maphod an
hidiyey kay yu ikadangyan hi langit an adi mauma ya adi
matalak.
21 Hanan kawad-an di kinadangyan yu ya hidiyey nonom-
nomon yu.

Hay pumbalinan di maphod an nomnom
(Lucas 11:34-36)

22 Hay mialig an dilag di adol ya hay mata te hidiyey
panibo, ta deket maphod di mata ya maphod boy panibo.
Athidih nomnom te hidiyey panginilaan di taguh maphod
ya gaga-iho. Deket maphod di nomnom ya maphod boy
pangi-e.
23 Mu deket gaga-ihoy nomnom ya gaga-iho boy pangi-e.
Kinali deket gaga-ihoy nomnom ya himpappange mo anhan.

Hi Apu Dios di pundinolan taku
(Lucas 16:13; 12:22-31)

24 Adinadaman hay tagu ya un-unudonay duwan ap-apu
te hingitanay oha ya pohdonay oha; un-unudonay oha ya
pihulonay oha. Niingngon tuwey kinadangyan ya hi Apu
Dios. Adinadaman eyu paka-un-unudon hi Apu Dios hin
hay kinadangyan di gagamgaman yu.
25 Ta hidiye nan kalyok ke dakayun adi kayu madanagan
mipanggep hi makan ya bulwati. Mahapul an nomnomon
di tagu hin nganney gapunan waday biyag na, bokon hay
makan ya hay bulwati ya abuy nonomnomona.

26 Nomnomon yu nadan hamutin adida muntanom ya
adida mun-ani. Maid di alang da, mu mangan da te hi Apu
Dios di nangamung hi kanon da. Ot namam-an dakayun
tatagun ongal di pangibilang nan dakayu mu hay hamuti.
27 Oha bo ya maid ke dakayuy madukdukey biyag na hin
madanadanagan.

28 Kinali tipet ekayu madanagan mipanggep hi bulwati?
Nomnomon yu nadan plawer, kon mungngunu da ya mun-
abol dah ibulwati da? Adi da!
29 Mu kalyok ke dakayu, mapmaphod di ang-ang da mu
nan nakangnginan bulwatin din hi Solomon an kadangyan
an patul.
30 Kinali hin athidiy pamaptok Apu Dios ke dadiyen
palawer ad uwani, mu hi bigat ya maghob, ya namammam-
ay pamaptok nan dakayu. Yaden tipet adi kayu madinol ke
Apu Dios?
31 Adi kayu madanagan ya adiyu kalyon di 'Daanay ahi
taku pangal-an hi kanon, hay inumon ya hay ibulwati?'
32 Hay munnomnom ya mundanag ke datuwe ya nadan
adi mangulug ke Apu Dios, mu dakayu ke ya wadah Ama
yun hi Apu Dios hi langit an nanginilan datuwen mahapul
yu.
33 Hay umanhan an nomnomon yu ya hay kigappatan yuh
pun-ap-apuwan Apu Dios ya hay pangatan yu nah pinhod
na, ot idat nan am-in di mahapul yu.

34 Ta hidiye nan adi kayu madanagan hi punligatan yuh
udum hi algo te maid damdamay maat yu ya mungkid-um
ot ya abuh ligat yud uwani.

Hay pangikaguh ibban tagu
(Lucas 6:37,38,41,42)

7

1 Adiyu pihulon di ibbayun tagu ta adi dakayu damdama
pihulon.
2 Te deket nahalman di pamihul yuh ibbayun tagu ya
nahalman damdamay kapihulan yu. Hay pangibilang yuh
ibbayun tagu ya umat hidiy pangibilang Apu Dios ke
dakayu."
3-5 In-alig Jesus an kananay "Hay nabutan tagu ya ad-
inadaman pakatibot kaanonay butan di ibbana. Ongal
an langkak hin takon di waday ongal an butah matam
ya kanam di kaanom di ittay an butah matan di ibbam.

Kaanom ni-an di butah matam ta ahim kaanon di butah
matan di ibbam.*
6 Adiyu ituttuduy kalin Apu Dios nadah makangohhen
tatagun kay da ahu weno babuy te maid di hilbina.
Adida damdama un-unudon te adinadaman mahannotan hi
maphod di pangi-eda. Abunay pihulon dakayu ya katataw-
an dakayu ot ya abu.

Adi itikod an mundasal
(Lucas 11:9-13)

7 Ibaga yun Apu Dios di mahapul yu ot idat na, eyu
hamakon nan mahapul yu ot wada, mungkugkug kayu ot
mibughulan kayu.
8 Te hanan mumbaga ya midatan, nan e manamak
ya hamakona nan ena hamakon ya nan mungkugkug ya
mibughulan.
9 Dakayun waday imbabalena, kon mumbaga key imba-
bale yuh tinapay ya hay batuy idat yu?
10 Ya kon mumbaga keh dolog ya hay ulog di idat yu?
11 Tibon yu, dakayu ya gaga-iho kayu, mu inila yun umidat
hi maphod nadah imbabale yu. Ot namam-an Ama takuh
langit an idat na nan maphod an ibaga yun hiya.
12 Hay pinhod yun aton di ibba yun dakayu ya hidiye
damdamay aton yuh ibbayu. Hituwey kibalinan nan Tugun
Moses ya nan intuttudun handidan profetas.

Nan pangi-en nalaka an un-unudon ya pangi-en naligat an un-unudon
(Lucas 13:24)

13-14 Hay maphod an pangi-ey un-unudon yu ta waday
biyag yun munnananong. Hituwen pangun-unudan hi
maphod ya naligat an aton, kinali o-oha day mangun-
unud kediye. Hay adi maphod an pangi-e ya nalakan un-
unudon, kinali dakol day mangun-unud kediye, mu nan
tagun mangun-unud kediye ya makastigu.

Hay nialigan nan kaiw ya nan bungana
(Lucas 6:43,44)

15 Halipat-an yu nadan tatagun kanan day profetas Apu
Dios dida yaden bokon da kaya. Man-u te maphod di ipatibo
dan umat da nah kalneron maka-ayup, mu hay pangi-eda
ya gaga-ihon umat da nah mabungot an ahu te pinhod dan
dadagon nan maphod an nituttudun dakayu.

---

* **7:3-5 7:3-5** Hay pinhod tuwen kalyon ya tibom ni-an di bahul mu ta ahim tibon di bahul di ibbam. Ta hidiye nan tugunom ni-an di adol mu ta ahim tugunon di ibbam an tagu.

16 Hay panginilaan yun dida ya nah gaga-ihon aton da.
Inila yun hay pagit ya hay gulun ya adida bumungah
makan.
17 Athidi boh kaiw an deket maphod ya maphod boy
bungana ya hay ad-adin kaiw ya ad-adi boy bungana.
18 Adinadaman hay maphod an kaiw ya bumungah ad-adi
ya hay ad-adin kaiw ya bumungah maphod.
19 Hanan kaiw an ad-adiy bungana ya malngo ta maa-
puyan.
20 Athituy kialigan nadan tatagun kanan day profetas da,
mu bokon da kaya, ya hay ahiyu pangimatunan ya nah
pangi-e da.

Hanadan ugge nanginilan Jesus
(Lucas 13:25-27)

21 Wadada nadan tatagun kanan day ha-oy di Apu da, mu
adida migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios te hanada ya
abun mangat hi pinhod Apu Dios an hi Ama an wadah langit
di migappat hi pun-ap-apuwana.
22 Hantuh algon punhumalyaan Apu Dios hi tagu ya dakol
day ahi mangalin kanan day ‘Apu, inun-unud daka te he-
ay nalpuwan di kabaelan min muntuttudu ya mangaan hi
nihkop ya mangat nadah udum an milagro.’
23 Hidiyey ahida kanan ke ha-on, mu ahik kanan ke diday
‘Ugge dakayu inilan ha-on. Mange-ele kayun gaga-ihoy
inainat na.’

Hay kialigan nan duwan tagun namohwat hi bale
(Lucas 6:47-49)

24 Hanan tagun mangngol hi kalik ya un-unudona ya
miingngo nah nanomnoman an tagun nangapyah balenan
impakaihammad nay tukud na.
25 Immaliy puwok ya nal-ot an udan ot lumakbiy dinluh
wangwang ot datngana nan bale, mu ugge natu-i.
26 Mu hana ken tagun donglona ya abuy kalik, mu adina
un-unudon ya miingngo nah tagun makudang di nomnom
nan impulpule nay tukud di balena.
27 Immaliy puwok ya nal-ot an udan ot lumakbiy dinlu ot
datngana nan bale ya natu-i ot makappa-i.”

Hay kinatag-en di saad Jesus

28 Ginibbun Jesus an kinali datuwe ya namodwong nadan
naamung gapun diyen tuttuduna
29 te matibon ongal di kalebbengana mu nadan muntut-
tuduh Tugun Moses.

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun mungkangpuy adol na
(Marcos 1:40-45; Lucas 5:12-16)

8

1 Nundayyuh Jesus an nalpu nah bilid ya inunud di dakol an tatagu.
2 Indani ya immali on tagun mungkangpuy adol na ot mundukkun hi hinangngab na ot kananay "Apu, kaanom ahan tun dogok te inilak an damanan atom, mu nangamung ka."
3 Kanan Jesus di "Damana. Nakaan mo kayah naen dogom" yaden indapanay taklena nah mundogo. Pinghanadi ya nakaan di dogon nan tagu.
4 Ot kanan Jesus ke hiyay "Adim ot kalkalyon hituwen inat ku, mu ipayum an umeh kad-an nan padi ta em ipatibon hiyan nakaan di dogom, ya iappitam hi Apu Dios an miunnud nah kanan di Tugun Moses ta panginilaan di tatagun nakaan di dogom."

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan muttatyun nan ap-apun di tindalu
(Lucas 7:1-10)
5 Imme da Jesus ad Kapernaum ya wada nan bokon Judyu an ap-apun di hinggatut an tindalu. Immalih kad-ana ya pihpihmok an
6 kananay "Apu, wada nan muttatyuk an naparalyze ya namahig di punholholtapana."
7 Kanan Jesus ke hiyay "Maki-aliyak ta paphodok."
8 Mu kanan nan ap-apuy "Apu, bumainak hi aliyam hi bale. Takon di ammunay kalyom ot makaan di dogon nan muttatyuk.
9 Inilak an waday kabaelan di kalin di ap-apu te ha-oy ya un-unudok di kalyon di ap-apuk. Ya un-unudon damdaman di tindaluk di kalyok. Deket kanak nah tindaluk di 'Eka', on imme. Deket kanak di 'Maka', on immali. Deket kanak nah muttatyuk di 'Atom hituwe', on inat na. Ot namam-ay kalim an kabaelanan kaanon di dogon nan muttatyuk."
10 Handih dingngol Jesus hituwe ya namodwong hi pangulug nan ap-apu ot kanana nadah naamung an niunud ke hiyay "Kalyok ke dakayun maid di ohan Judyu hi ek tinibon athidiy pangulug na.
11 Nomnomon yuh tuwen kalyok. Dakol day bokon Judyun malpuh kabobboble tuh luta an migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios hi langit an ahi makikan ke da Abraham, hi Isaac ya hi Jacob an ammod takun Judyu.

12 Mu dakol nadah Judyun migappat ot hi pun-ap-apuwan
Apu Dios di miwele nah tapol ta ahida kumogakoga ya ahida
kotokotomon di bab-a da.”
13 Ot kanan Jesus nah ap-apun di tindaluy “Takomboy
umanamut ka. Nakaan di dogon nan muttatyum gapuh
pangulug mu.” Ya hiya peman an nakaan di dogon nan
muttatyu kediyen oras.

Hay nangaanan Jesus hi dogon di dakol an tatagu
(Marcos 1:29-34; Lucas 4:38-41)

14 Hinumgop hi Jesus hi balen da Pedro ya tinibona an
nan inan nan inayan Pedro ya mundogon mahmahhuyop
te nahalman di atung na.
15 Dinapan Jesus di taklena ya nakaan di dogona ot ena
idadaan di kanon da Jesus.
16 Indanit mungkahilong ya nun-iali dah kad-an Jesus di
dakol an tatagun nahikpan hi dimonyo ya nadan mundogo.
Ammunay kalin Jesus on nakaan nadan nihkop ya impa-
phod na damdama nadan mumpundogo.
17 Hituwey immannungan di kinalin din hi Isaiah an
profetas an kananay “Hiyay nangaan hi dogo takun am-in.”

Deket mangulug takun Jesus ya mahapul an hiyay un-
unudon taku
(Lucas 9:57-62)

18 Ohan algo ya tinibon Jesus an dakkodakkol day naa-
mung hi kad-ana ot kanana nadah disipulos nay “Umagwat
takuh bah-el tun baybay.”
19 Indani ya immalih kad-an Jesus on muntuttuduh Tugun
Moses ot kananan hiyay “Apu, maki-eyak ke he-a takon di
daanay pangayam.”
20 Mu kanan Jesus ke hiyay “O, mu naligat di miunud ke
ha-on te maid di anamutak. Kudukdul di amunin ya hamuti
te waday kiha-adan da, mu ha-oy an Panguluwan di tagu ya
maid ni-mo takon di hay pangiipingak hi uluk.”
21 Ya wada bo nan ohan tagun miunuunud ke Jesus an
kananay “Takon di ha-on, Apu, mu umeyak ni-an ta ek
ilubuk hi ama.”
22 Mu kanan bon Jesus ke hiyay “Miunud kan ha-
on. Hinae ke ya nangamung nadan adi mangulug an
mangilubuk hi ibbadan nate.”*

Hay nangipatikodan Jesus hi puwok ya dalluyun nah
baybay
(Marcos 4:35-41; Lucas 8:22-25)

23 Numbangka da Jesus ya nadan disipulos na

---

* **8:22 8:22** Hay pinhod Jesus an ipainila ya kay da nate nadan adi mangulug ke hiya.

24 ot handih mange da ya kal-inadi ya waday nakal-ot an
puwok. Ya namahig di dalluyun ot loktat ya mungkapnu
nan bangkah danum. Hi ke Jesus ya nakahhuyop.
25 Hanadan disipulos na ya eda binangun an kanan day
“Apu, bumaddang ka tedeyan malting taku!”
26 Mu kanan Jesus ke diday “Tipe ahan ta nahalman di
takut yu? Kon maid di dinol yun ha-on?” Timmaddog ot
kalyana nan puwok ya dalluyun ya pinghanadi ya natikod
da ot makaddin-ong mo.
27 Hanadan disipulos na ya namodwong dan kanan day
“Nganne nin di katatagun tuwe, tipet takon di puwok ya
dalluyun ya un-unudon day kalina?”

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nadah duwan tagu
(Marcos 5:1-20; Lucas 8:26-39)

28 Indani ya dimmatong da Jesus nah bah-el nan baybay
nah boblen Gadarene ya dinamun di duwan lalakin nalpu
nadah lubukan. Nahikpan dah dimonyo ya namahig an
katatakut da, kinali tumakut day tatagun mangidalan hidi.
29 Handih tinibo dah Jesus ya inlot day kalidan kanan
day “He-an Imbabalen Apu Dios, nganney atom ke dakami?
Adi dakami ni-an kastiguwon inggana madatngan di algon
kahumalyaan mi.”
30 Kediye ya nipapaddin wadaday dakol an babuy an
munhubang nah e-elena.
31 Numpahpahmok nadan dimonyo ke hiyan kanan day
“Deket kaanon dakami ya it-an dakami handidah babuy ta
diday emi kihkopan.”
32 Kanan Jesus ke diday “Om, ekayu.” Ot ume da ot
eda mihkop nadah babuy. Kal-inadi ya kahibubutik nadan
babuy nah dopla ot iyapa da nah baybay ot malting da.
33 Hanadan mumpaptok hi babuy ya bintik dan imme nah
boble ot kalkalyon day mipanggep hi naat nadah nahikpan
hi dimonyo ya nadah babuy.
34 Ot ume nadan bimmoblen e manamun Jesus. Ot handih
dinamu da ya numpahpahmok dan hiyat taynanah diyen
bobleda.

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun naparalyze
(Marcos 2:1-12; Lucas 5:17-20)

9

1 Numbangka bo da Jesus ot umanamut dah boble da.
2 Indani ya wadaday tatagun nangialih naparalyze an in-
ayod da. Inilanan ongal di pangulug dan hiya ot kanana
nah mundogoy “Tulang ku, adika madanagan te nakaan di
liwat mu.”

3 Hanadan muntuttuduh Tugun Moses an wadah di ya
kanan dah nomnom day “Taltalanggaan tuwen taguh Apu
Dios te iingngo na udot di adol nan hiya.”
4 Mu hi Jesus ya inila nay nomnomnomon da ot kananay
“Tipet athinay nomnom yun gaga-iho?
5 Nganney nalaklaka? Hay kalyon di ‘Nakaan di liwat mu’
weno ‘Tumaddog kat umanamut ka’?
6 Agat ipatibok ke dakayun ha-on an Panguluwan di tagu
ya kabaelak an mangaan hi liwat di tagu.”* Ot kanana
nah naparalyze di “Tumaddog ka, ya alam nan ayod mut
umanamut ka.”
7 Ya timmaddog nan tagu ot ume.
8 Namodwong nadan tatagun nanibon diye ot dayawon
dah Apu Dios te indat nah tuwen kabaelan hi tagu.

Hay nangayagan Jesus ke Mateo ta miunud ke hiya
(Marcos 2:13-17; Lucas 5:27-32)

9 Tinaynan Jesus nadan tatagu ot mangmangnge ya
tinibona nan mun-amung hi buwis an hay ngadana ya hi
Mateo an um-umbun nah upisinana ot kanan Jesus ke hiyay
“Maka, miunud kan ha-on.” Ot miunud ke hiya.
10 Waday ohan algon nangan da Jesus ya nadan disipulos
nah balen da Mateo ya immali day dakol an mun-amung hi
buwis ya nadan naliwat ot makikan dan dida.
11 Tinibon nadan Pharisee ya kanan da nadah disipulos
nay “Tipet makikan nan Apu yu ke dadiyen tatagu?”
12-13 Dingngol Jesus hidiyen kinali da ot kananay “Hay
agahan di doktor ya hay mundogo, bokon hay maid di
dogona. Paddungnan ha-oy an immaliyak ta paphodok
nadan naliwat, bokon nadan kanan day maid di liwat da.
Dakayu ya mahapul an nomnomon yu nan impitudok Apu
Dios an kananay ‘Kudukdul di homkon yuy ibbayu mu nan
eyak iappitan.’ ”

Hay mipanggep hi puntopolan an adi mangan
(Marcos 2:18-22; Lucas 5:33-39)

14 Immali da nan disipulos Juan an mumbonyag hi kad-
an Jesus ot kanan day “Tipet dakami ke ya nadan udum an
Pharisee ya muntopol kamin adi kami mangan ya nada ken
disipulos mu ya adida?”
15 Ya hinumang Jesus an kananay “An hay kanan yu ya adi
mangan nadan gagayyum nan mungkasal? Mangan da te

* **9:6 9:6** Hanadan Judyu ya inila dan hi Apu Dios ya abuy mangaan hi liwat. Inila da bon hi Apu Dios ya abuy mangipaphod hi mundogo. Kinali handih impaphod Jesus nan naparalyze ya impatibonan hiya ya waday kabaelanan mangaan hi liwat umat ke Apu Dios. Ketuwe ya impatibon Jesus di kinaDiosna.

nan mungkasal an nikuyugan da ya ipaptok na dida. Athidi
damdama nadah disipulos ku an mangan da te wadaak. Mu
indanit maidak mo ya adida mangan gapuh punnomnom
dan ha-on.
16 Kon ilkob di taguy balun luput nah daan an bulwati?
Adi, te umittay nan balun luput an nilkob ya madoldol di
bik-in nan daan an bulwati.
17 Athidi bon adi ihuduy ka-apyan mainum nah daan an
kimmulhin lalat an punhuduwan, te deket aton hidi ya
umina nan baya ya mabughi nan lalat. Ne ayyo mo nan
mainum ya nan lalat an punhuduwan. Mahapul an hay
punhuduwan hi ka-apyan mainum ya hay ka-apyan lalat ta
adi mabughi nan lalat ya adi kumawa nan mainum.”†

Hay nunmahuwan Jesus nah imbabalen Jairo ya hay nakaanan di dogon nan babai
(Marcos 5:21-43; Lucas 8:40-56)

18 Kalkalyon Jesus hituwe ya immali on ohan ap-apun
di Judyu ot mundukkun hi hinangngab nan kananay
“Mungkatkate nan imbabalek. Umali ka anhan ta em
dapaon ta pumhod.”
19 Timbal Jesus ot maki-en ibbana nadan disipulos na.
20-21 Wadah di on babain nundogoh himpulut duway toon
an hay dogona ya adi matikod di malpuh adol na. Immeh
indoggan Jesus ya kananah nomnom nay “Dapaok ke ot
ahan di bulwatina ya makaan di dogok.” Ot dapaonay udun
di bulwatin Jesus.
22 Nunligguh Jesus ya tinibona nan babai ot kananay
“Tulang ku, adika madanagan, nakaan moh naen dogom
te hay pangulug mun ha-on” ya pinghanadi ya pinumhod.
23 Handih dimmatong da Jesus hi balen da Jairo ya tinibo
da nadan mun-ingngiing hin waday nate ya nadan mun-iyo.
24 Kanan Jesus ke diday “Lumah-un kayun am-in. Ugge
nate nan unga te nahuyop ya abu.” Mu nadan tatagu ya
taltalanggaan dah Jesus.
25 Limmah-un da ot humgop hi Jesus nah kuwartun
kawad-an nan unga ot odnanay taklena ya timmaddog.
26 Hidiyen inat Jesus ya nundingngol hi kabobboble.

Hay nangaanan Jesus hi kulap nadan duwan tagu

27 Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot handih mange da ya
wadaday duwan nakulap an miun-uunud ke hiya. Inlot day
kalidan kanan day “Apu an holag David, homkon dakami
anhan.”

---

† **9:17 9:17** Hay kialigan datuwen inab-abig na ya adi pungkammohon di pangi-en dih done ya balun pangi-e te adida mun-unnud.

28 Inunud dah Jesus nah balen hinumgopana ot kananan
diday “Kon kulugon yun waday kabaelak an mangaan hi
kulap yu?” Ya kanan day “Om. Kulugon mi.”
29 Dinapanay matada ot kananay “Naat nan pinhod yu te
hay pangulug yu.”
30 Pinghanadi ya pakatibo da mo. Tinugun Jesus didan
kananay “Adiyu e kanalkalyon hi udum an tataguh tuwen
inat kun dakayu.”
31 Mu imme da ot ya abu ot eda kalkalyon hi kabobbobleh
diyen inat Jesus.

Hay nangaanan Jesus hi ngangan nan ohan tagu

32 Handih e ume da Jesus ya in-ali day ohan nanganga an
nahikpan hi dimonyo.
33 Kinaan Jesus nan nihkop ya pakakali mo nan tagu ot
mamodwong nadan tatagun kanan day “Maid di athitun
etaku tinibon holag Israel.”
34 Mu kanan nadan Phariseey “Hi Satanas an ap-apun
di dimonyoy nangidat hi kabaelan Jesus an mangaan hi
nihkop.”

Hay ongal an homok Jesus hi tatagu

35 Imme da Jesus hi kabobboblen e nuntuttudu nadah
simbaan di Judyu mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios
ya kinaanan am-in di nunhihinnatkon an dogon di tatagu.
36 Himmok na nadan tatagun maamuamung te umat da
nadah kalneron maid di mangipaptok ke dida.
37 Ot kanana nadah disipulos nay “Dakol day tatagun ugge
nanginilan ha-on, mu makudang di e muntuttudun dida.
Paddungnay dakol di maani, mu makudang di mun-ani.
38 Kinali mundasal kayun Apu Dios an mialig an kon payo
ta wadaday e muntuttuduh mipanggep ke ha-on.”

Hanadan himpulut duwan disipulos Jesus
(Marcos 3:13-19; Lucas 6:12-16)

10

1 Ohan algo ya inayagan Jesus nadan himpulut duwan
disipulos na ot idat nay kabaelan dan mangaan hi nihkop
ya hay nunhihinnatkon an dogo.
2-4 Hanadan himpulut duwan disipulos nan apostoles na
ya hi Simon an kanan dan hi Pedro, hi tulang nan hi
Andres, nadan anak Sebedi an da James ke Juan, hi Felipe,
hi Bartolome, hi Tomas, hi Mateo an mun-amung hi buwis,
hi James an nak Alfeo, hi Tadeo, hi Simon an Zealot ya hi
Judas Iskariote an nangihdul ke Jesus.

Hay nangitud-akan Jesus nadah himpulut duwan disipulos na
(Marcos 6:7-13; Lucas 9:1-6)

5 Tinugun Jesus datuwen disipulos na ot ahina itud-ak didan kananay “Adi kayu umeh boblen nadan bokon Judyu ya nah kabobbobled Samaria.
6 Mu ume kayuh boblen nadan iibba takun Judyu an holag Israel te dida nan kay natalak an kalnero.
7 Ituttudu yun didan immali mo nan mun-ap-apun intud-ak Apu Dios.
8 Kaanon yuy dogo, mahuwan yuy nate, paphodon yu nadan mungkangpuy adol na ya kaanon yuy dimonyon nihkop hi tatagu. Adiyu ipabayad te ugge impabayad Apu Dios hituwen kabaelan an indat nan dakayu.
9 Adi kayu umitabin hi pihhu,
10 hakbat, bulwatin punhannotan yu, apatut ya patanong. Nangamung nadan tatagun baddangan yun hummok ke dakayu. Hidiyey kay tangdan yu te hay mungngunu ya mahapul an matangdanan.
11 Deket dimmatong kayuh ohan boble ya hamakon yu nan maapngan umayag ke dakayu. Hidiy kiha-adan yu ingganay taynan yuh diyen boble.
12 Deket dinatngan yu on bale ya kanan yu nah kon baley ‘Hana ot ta malinggop kayu tuh nunhituwan yu.’
13 Deket umayag nan kon bale ya umannung nan kinali yun dida. Mu deket adida ya adi umannung, mu dakayuy umannungan diye.
14 Deket ume kayuh ohan boble ya adi dakayu ayagan ya adi dakayu donglon ya pukpukon yuy hupuk hi hukiyu hin taynan yuh diyen boble ta kitib-anan naliwat da gapu kediyen inat da.
15 Kalyok ke dakayu an hantuh punhumalyaan Apu Dios ya nahalhalman di kastigun dadiyen tatagu mu handidan tatagud Sodom ya ad Gomorrah.

Hay ahi punholholtapan nadan mangulug
(Marcos 13:9-13; Lucas 21:12-17)

16 Donglonak ke dakayu te mialig kayu nah kalneron itud-ak kun e muntuttudu nadah kad-an nadan kay wolf an katatakut. Ta hidiye nan mahapul an umat kayu nah ulog an pakahallipat-ana ta adida patayon, mu mahapul damdaman maule kayun umat nah paloma.
17 Halipat-an yu bo te wadaday mangipadpap ke dakayu ta ie dakayuh punhumalyaan di Judyu ya edakayu punhoplat hi sisimbaan da.

18 Mu adi abunah diyen aton dan dakayu te ie dakayuh
hinangngab di gobernador ya nadan udum an ap-apu gapuh
pangulug yun ha-on. Kediyey ahiyu pangipainilaan ke dida
ya nadah bokon Judyu hi mipanggep ke ha-on.
19 Deket madpap kayu ta edakayu humalyaon ya adi kayu
madanagan hi ihumang yu te hi Apu Dios di nangamung hi
ihumang yu
20 te hay kakulugana ya hay Espiritunay ahi mangipakalin
dakayu.
21 Kediye bon tiempo ya hay tulangna ya hiyay mangip-
ipateh tulangna, hay ammod ya hiyay mangipipateh iim-
babalena ya athidi boy imbabale an hiyay mangipipateh
ammod na.
22 Ahi dakayu hihingngitan am-in hi tatagu gapuh pangu-
lug yun ha-on. Mu hanan mangippol hi punholholtapana
ya adina iwalong di pangulug nan ha-on inggana magibbun
am-in datuwe ya ahi mihwang.
23 Deket punholholtapon dakayu nah ohan boble ya
bumtik kayuh udum an boble. Kalyok ke dakayu, adiyu
gibbuwon di ngunu yun am-in hi boblen di ibba takun
Judyu yaden umaliyak an Panguluwan di tagu.
24 Waday nun-ingngohan di mun-ad-adal ya nan mit-
tuluna te hay maat nah mittulu ya athidi boy maat nah
ituttuduwana. Athidi bo nah apu ya nah muttatyuna.
25 Athidiy nitaguwan, kinali abuluton yun waday nun-
ingngohan taku te pihulonak an Apu yun ingadananak hi
Satanas an ap-apun di gaga-iho. Athidin dakayun pihulon
dakayu damdama.

Hay takutan taku
(Lucas 12:2-7)

26 Mu adi kayu tumakut ke dida. Maid di mitaluh nganneh
diye te takon nan adi mainilad uwani ya ahi mainilah udum
hi algo.
27 Hanadan kalyok ya dakayu ya abuy manginila, mu
ahiyu ituttudut inilaon di katagutagu.
28 Adiyu takutan nadan mamaten dakayu te takon di
patayon dakayu ya maid di maat dah linnawayu. Mu hay
takutan yu ya hi Apu Dios te damanan patayon dakayu ya
damana bon ipae nay linnawayuh impierno.
29 Hituwey nomnomon yu, nadan buding ya maid di balol
da te hay bayad di duwa ya ohan hepeng, mu dida ya
adinadaman e waday mate hin adi iabulut Apu Dios.
30 Ot immam-anan dakayu te inila nay bilang di buuk yu.
Hinaey kitib-anan pakaippaptok dakayun Apu Dios.

31 Kinali adi kayu tumakut te dakayu ya nakaballol kayun
Apu Dios mu nadan buding.

Hay tagun adi bumain an mangipainila an mangulug ke Jesus
(Lucas 12:8,9)

32 Hay tagun mangipainilah pangulug nan ha-oy ya ahik
ibilang an taguk hi hinangngab Amah langit.
33 Mu hay tagun mangalin uggeyak inila ya adik ibilang
an taguk hi hinangngab Amah langit.

Ahida maganodway tatagu gapu ke Jesus
(Lucas 12:51-53; 14:26,27)

34 Kon pangali yu on immaliyak an mangipalinggop am-
in hi tagu tuh luta? Adi, te gapun ha-on ya dakol day mun-
aawwit.
35 Takon di hin-am-a, hin-in-a ya nan inapu ya nan
nangapu ya mun-aawwit da
36 ya hay pakibuhul di ohan tagu ya hay pamilyana.
37 Hay tagun ong-ongal di naminhod nah ammod na weno
imbabalena mu hay impaminhod nan ha-on ya adi mibilang
an mangun-unud ke ha-on.
38 Hay tagun adina ippol di punholholtapanah pangun-
unudanan ha-on ya adi mibilang an mangun-unud ke ha-
on.
39 Hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonom-
nomona ya adi midatan hi biyag an maid di poppog na. Mu
hay tagun paka-un-unudonak takon di humlun hi katayana
ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na.”

Hay kiphodan an dawaton mipuun hi maphod an pangat
(Marcos 9:41)

40 Kanan bon Jesus di “Hay tagun mangabulut ke dakayu
ya abulutonak damdama. Ya hay tagun mangabulut ke ha-
on ya abulutona damdamah Apu Dios an nangitud-ak ke
ha-on.
41 Hanan tagun mangabulut hi profetas gapu te tagun Apu
Dios ya midatan damdamah umat hi midat nah profetas.
Hanan tagun mangabulut hi maphod an tagu ya idatan Apu
Dios hi umat hi midat nadah maphod an tatagu.
42 Hanan tagun umidat hi danum an inumon nan tagun
mangun-unud ke ha-on ya makulug an midatan hi kipho-
dana.”

Hay nangitud-akan Juan an mumbonyag nadah disipulos na hi kad-an Jesus
(Lucas 7:18-35)

11

1 Ginibbun Jesus an intuttuduh tuwe nadah disipulos na
ot ume nadah udum an bobleh did Galilee an e muntuttudu.

2 Kediye ya wadah Juan an mumbonyag hi kalabut,
mu dingngol nay atoaton Jesu Kristo ot itud-ak na nadan
disipulos nah kad-ana.
3 Ot kanan dan hiyay “Kon he-a nan intud-ak Apu Dios
weno waday udum hi had-on mi?”
4 Kanan Jesus ke diday “Mibangngad kayuh kad-an Juan
ta eyu kalyon ke hiyan am-in di dingngol yu ya tinibo yu.
5 Deyan pakatibo day nakulap, pakadallan day napilay,
pinumhod nadan mungkangpuy adol da, pakadngol day
nalulok, namahuwan di nate ya nipainila nadah nawotwot
di mipanggep hi ongal an impaminhod Apu Dios ke dida.”
6 Kanan bon Jesus di “Hanan tagun adi munhalinduwa
mipanggep ke ha-on ya hiyay ongal di amlong na.”

7 Handih nibangngad da nan intud-ak Juan ya kanan
Jesus nadah naamung di “Nganney ninomnom yun e tibon
handih imme kayuh kad-an Juan nah adi maboblayan?
Kon hanan tagun humalihalinduwa an umat nah bilaun ib-
ibbuyong di dibdib
8 weno nan tagun numbulwatih makakkaphod? Bokon,
te hay kakulugana ya nada ken tatagun numbulwatih
makakkaphod ya mihaad dah makakkaphod an bale an
bokon nah adi maboblayan.
9 Dahdi mo? Hay profetas? Om, hituwey kalyok ke
dakayu, hidiyen eyu tinibo ya makulug an profetas ya hiya
ya waday niong-ongana
10 te athituy nitudok mipanggep ke hiya: ‘Kanan Apu Dios
di: Pamanguluwok tun mangituttuduh tataguh mipanggep
ke he-a ta ahika dumatong.’ ”
11 Kanan bon Jesus di “Hi Juan an mumbonyag di
katagtag-ayan am-in hi tatagu, mu nan nakababban tagun
nigappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya natagtag-e mu
hiya.
12 Ya nipalpu handih nuntuttuduwana ingganad uwani ya
ihik di tatagun migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios.
13 Hidiyen pun-ap-apuwana ya intuttudun am-in handi-
dan profetas ya nan Tugun Moses inggana handih kawadan
Juan.
14 Kinali da bon ahi mumbangngad hi Elijah ya deket
kulugon yu ya hi Juan di nipaannungana.
15 Pakannomnomon yuh naen kinalik.

16 Dakayun tatagud uwani ya umat kayu nadah u-ungan
maamuamung an umanay-ayyam nah malkadu. Kanan di
udum hanadah ibbaday
17 ‘Nuntobtobbab kami ya nungganggangha kami ta
kanan mi ot on manayo kayu, mu ugge kayu. Ya impatna
mi bon mun-iyo, mu ugge kayu kinumga.’ Umat kayu ke
datuwen u-unga te ugge inilay pinhod yu.
18 Ya immalih Juan an mumbonyag ya hinnatkon di
kanona ya adi manginum ya kanan yuy nahikpan.
19 Yaden ha-oy ken Panguluwan di tagu ya gapu te
manganak ya uminumak ya kanan yu boy ‘Ag-agam!
Nakahhalman di pangana ya panginum na ya makihay-
hayyup nadah mapihul an tatagun mun-amung hi buwis ya
nadan naliwat.’ Mu hituwey nomnomon yu, hay kaphod ya
kinalaing Apu Dios ya mipatibo nadah tatagun mangabulut
hi pangi-e min duwa ke Juan.”

Hay kastigun di adi mangulug ke Jesus
(Lucas 10:13-15)

20 Wadaday boblen nangipatib-an Jesus hi dakol an
milagro, mu ugge nuntutuyu nadan tataguh liwat da ot
bumoh-ol an
21 kananay “Mahmok kayun iKorasin ya iBetsaida te
tinibotibo yuy milagro, mu ugge kayu nuntutuyuh liwat
yu. Gulat nat nadan gaga-ihon tatagud Tyre ya ad Sidon
di nanibon dadiyen milagro ya wadan numbulwati dah
nabikbik-i ya dinap-ulan day adol dat pangipatibo dah
nuntutuyuwan dah liwat da.
22 Nahalman di kastigu yu hantuh punhumalyaan Apu
Dios mu nadan tatagud Tyre ya ad Sidon.
23 Dakayun iKapernaum, pangali yu on dakayuy katagtag-
ayan hi saad an datngan yuy kabunyan, mu adi te mipada-
ul kayu ingganay datngan yud dalom. Gulat nat nadan
tatagud Sodom di nipatib-an nadan milagro an tinibotibo
yu ya makulug an nuntutuyu dah liwat dat ugge pina-in
Apu Dios di bobleda ta wada ot ad uwani.
24 Kalyok ke dakayun hantuh punhumalyaan Apu Dios ya
nahalhalman di kastigu yu mu handidan tatagud Sodom.”

Hay nundasalan Jesus
(Lucas 10:21,22)

25 Nagibbuh diyen kinalin Jesus ot mundasal an kananay
“Ama, an Ap-apuh langit ya luta, mumpasalamatak ke
he-a te uggem impainilay mipanggep hi pun-ap-apuwam
hanadah nungkanomnoman ya numpun-adal, mu im-
painilam hanadah ugge nanomnoman ya ugge nun-adal
26 te hidiyey pinhod mu, Ama.”

27 Kanan bon Jesus di “Hi Aman hi Apu Dios ya indinol
nan am-in ke ha-on. Hiya ya abuy nanginilan ha-oy ya
maid di udum hi nanginilan hiya hin bokon ha-oy ya abu
ya nadan pinhod kun pangipainilaan hi mipanggep ke hiya.
28 Dakayun maligligatan, mundinol kayun ha-on ta bad-
dangan dakayu.
29 Mangulug kayun ha-on ya un-unudonak ta inilaon
yuy pangi-ek ot palinggopok di nomnom yu te ha-oy ya
mauleyak ya homkok di tatagu.
30 Ya adi kayu makaliggatan an mangun-unud ke ha-on.”

Hay intuttudun Jesus mipanggep hi Sabadun Tungo
(Marcos 2:23-28; Lucas 6:1-5)

12

1 Ohan Sabadu ya indalan da Jesus hi payo. Hanadan
disipulos na ya naagangan da ot pumutting dah page ot
kutkuttimon da.
2 Tinibon nadan Phariseeh diye ot kanan dan Jesus di
“Tibom ke nadan disipulos mu, tipet pimmutting dah page
yaden Sabadun Tungo?”
3 Kanan Jesus di “Kon uggeyu binidbid di inat da David
handih naagangan da?
4 Hinumgop nah balen Apu Dios ot kuman nah tinapay an
niappit ke Apu Dios ot idatana nadan ibbana yaden panioy
panganan da te ammunay padin mangan kediye.
5 Kon uggeyu binidbid nah Tugun Moses an nadan padi ya
mungngunu da nah Templo takon di Sabadun Tungo? Mu
ugge imbilang Apu Dios an liwat hidiye.
6 Ya hay ngunuk ya importante mu nan ngunu nah
Templo.
7 Oha bo ya impitudok Apu Dios an kananay ‘Kudukdul
di homkon yuy ibbayu mu nan eyak iappitan.’ Gulat nat
maawatan yuh tuwen kinalin Apu Dios ya adiyu ot kanan
di naliwat hantudan disipulos ku gapu te pimmutting dah
page hi Sabadun Tungo.
8 Ha-oy an Panguluwan di taguy mangali hin nganney
panio weno adi nah Sabadun Tungo.”

Nan tagun napikluy di taklena
(Marcos 3:1-6; Lucas 6:6-11)

9 Timmayan da Jesus ot ume dah simbaan di Judyu ya
10 wada on tagun napikluy di ohan taklena. Hanadan
tatagu ya pinhod dan waday ipabahul dan Jesus ot kanan
dan hiyay “Kon panioy pangaanan hi dogo nah Sabadun
Tungo?”

11 Kananan diday “An deket waday kalnero yun nag-ah
bitu nah Sabadun Tungo ya kon adiyu e alan gapu te panio?
12 Ot immam-anah tagu, kon adi taku aton di kiphodana
gapu te Sabadu?”
13 Ot kanana nah napikluy di taklenay “Ukyadom nan
taklem.” Inukyad na ya maphod mon umat nah ohan
taklena.
14 Hanada ken Pharisee ya limmah-un da ot punhuhum-
manganan day aton dan mamaten Jesus.

Hi Jesus di pinilin Apu Dios an muttatyuna

15 Inilan Jesus hidiyen nomnomnomon da ot taynanah
diyen boble ya dakol day tatagun niunud ke hiya ot
paphodona nadan waday dogona.
16 Ot tugunona dida ta adida ipainilay mipanggep ke hiya.
17 Hituwen inat nay immannungan nan kalin Apu Dios
nah profetas an hi Isaiah an kananay
18 “Hituwey pinilik an muttatyuk an impakappinhod ku ya
mangipaamlong ke ha-on. Ipaek di Espirituk ke hiya
ta hiyay mangipainilah punhumalyak am-in hi tagu.
19 Hiya ya adi makihannu ya adina oltoolton di kalinat e
pidpidngol.
20 Adina iwalong, mu baddangana nadan mahmok takon
nadan ugge nihamad di pangulug da inggana pangappu-
tonay maphod.
21 Hiyay pangidinolan am-in di tagun mangipaptok ke dida.”

Hay mipanggep ke Jesus ya hi Satanas
(Marcos 3:20-30; Lucas 11:14-23)

22 Indani ya in-ali dah kad-an Jesus on tagun nakulap ya
nanganga te nahikpan hi dimonyo. Kinaan Jesus di kulap
na ya ngangana ot pakatibo ya pakakali mo.
23 Namodwong am-in nadan tatagu ot kanan day “Kon
hiya nin nan holag David an pinilin Apu Dios an ahi mun-
ap-apu?”
24 Dingngol nadan Phariseeh diyen kinalin nadan tatagu
ya kanan day “Bokon, man hay nalpuwan di kabaelanan
mangaan hi nihkop ya hi Satanas an ap-apun di dimonyo.”
25-26 Inilan Jesus hidiyen nomnomnomon da ot kananan
diday “Kon kaanon ken Satanas nadan ibbana ya kon
adida maganodwa ta matikod moy pun-ap-apuwana? Umat
hanah boble an deket dida pe nan bimmoble on numbubuh-
hulan da ya madadag da. Umat bo nah hin-am-an deket
umanaawwit da ya loktat ta munhihi-an da.
27 Kanan yuy hi Satanas di kalpuwan di kabaelak an
mangaan hi nihkop. Mu deket makulug hidiyen kanan yu,

dahdi moy kanan yuh kalpuwan di kabaelan nadan ibbayun
mangaan hi nihkop? Kon hi Satanas? Hituwey kitib-anan
nakaihhalla kayu.
28 Ha-oy ke ya hay kabaelak an mangaan hi nihkop ya
nalpuh Espiritun Apu Dios, hituwey kitib-anan dehtuh kad-
an yu nan intud-ak Apu Dios an mun-ap-apu."
29 Kanana boy "An damanan hogpon di taguy balen di
ohan mahinadol an tagu ta ena akawon di pinhod na? Kah-
in di baludona ni-an nan mahinadol an tagut ahina akawon
di nganneh diyen wada nah bale."
30 Kanan bon Jesus di "Hay tagun adi mangun-unud ke ha-
on ya makibuhul ke ha-on, ya nan tagun adi mangawis hi
tatagun mangun-unud ke ha-on ya hiya ot ya abuy umabul
nadah e mangun-unud ot ke ha-on.
31 Ya kalyok ke dakayu an am-in di liwat, takon di
hay pamihulan hi ibbah tagu ya damanan mapakawanan.
Mu hay tagun pihulonay Espiritun Apu Dios ya adi ma-
pakawanan.
32 Kinali hay tagun taltalanggaanay Panguluwan di tagu
ya damanan pakawanan Apu Dios, mu hay tagun talta-
langgaanay Espiritun Apu Dios an kananay hi Satanas di
nangat hi inat nan Espiritun Apu Dios ya adinadaman
mapakawanan ta inggana.

Hay mipanggep nah kaiw ya nan bungana
(Lucas 6:43-45)

33 Hay maphod an kaiw ya maphod damdamay bungana.
Deket ad-adi nan kaiw ya ad-adi damdamay bungana. Hay
bunganay panginilaan hin maphod nan kaiw weno adi."
34 Kanan bon Jesus ke diday "Gaga-iho kayun tatagu!
Maid di maphod hi kalyon yu te abunay gaga-ihon wadah
nomnom yu. Hay tagun gaga-ihoy nomnom na ya gaga-
iho damdamay atona. Mainila hin maphod weno gaga-ihoy
wadah nomnom di tagu te hidiyey atona ya kalyona.
35 Deket maphod di nomnom nan tagu ya maphod
damdamay kalkalyona. Deket gaga-ihoy nomnom na ya
gaga-iho damdamay kalkalyona.
36 Kalyok ke dakayun hantuh algon punhumalyaan Apu
Dios hi tagu ya ahi mamahmahan di nalgom an kinalikalin
di tatagu
37 te hay kakastiguwan di tagu ya mipuun hi kinalikali
na."

Hay mipanggep hi milagro
(Marcos 8:11,12; Lucas 11:29-32)

38 Kanan nadan udum an Pharisee ya nadan muntuttuduh
Tugun Moses ke hiyay “Apu, pinhod min tibon di pangi-
matunan hi kakuluganan indat Apu Dios di kabaelam.”
39 Mu kanan Jesus ke diday “Gaga-iho kayun tatagud
uwani te kudangon yuy tinibotibo yun inainat kun mangi-
painilan intud-akak ke Apu Dios ta deyan mumbaga kayu
boh milagro. Mu maid di ipatibok hi pangimatunan yu,
abuna nan umat nah naat ke Jonah an profetas.
40 Hiya ya inukmun di ongal an dolog ot mihaad hi
putunah tulun algo ot ahina ipabuddu. Athidiy ahi maat ke
ha-on an Panguluwan di tagun mihaadak hi lubuk hi tuluy
algo.
41 Hay kitib-anan gaga-iho kayu ya handidan tatagud
Nineveh an nuntutuyu dah liwat da te inidngol dah tugun
Apu Dios an intuttudun din hi Jonah, mu dakayu ya adi kayu
muntutuyu yaden dehtuwak an natagtag-e mu hi Jonah, ta
hidiye nan hantuh kahumalyaan di tagu ya makastigu kayu.
42 Hay oha boh kitib-anan gaga-iho kayu ya din babain
ap-apud Seba ad Arabia an nakaiddawwin boble. Hiya
ya inhanakul na ot umalin mundongol ke Solomon hi
ituttudunan malpun Apu Dios. Mu ad uwani ya dehtuwak
an natagtag-e mu hi Solomon yaden adiyak kulugon ke
dakayu, ta hinae mo nan ahi kayu makastigu hantuh
kahumalyaan di tagu.”

Hay pangi-en di dimonyo
(Lucas 11:24-26)

43 Waday inab-abig Jesus an kananay “Wada on dimonyo
an nakaan nah tagun nihkopana ot e dumanallanan nah
adi maboblayan an e manibotiboh kihkopana, mu maid di
hinamak na.
44 Ot kananay ‘Mibangngadak ot kattog nah tagun
nihkopak ni-an.’ Nibangngad ot tibona ya maid di nihkop
ta daydayuna bon kihkopan.
45 Ot e umawit hidiyen dimonyoh pitun ibbanan di-
monyon nahalman di kinagaga-iho da mu hiya ot eda
mihkop kediyen tagu ta nakammam-a mo mu handi. Athidi
damdama nadah gaga-ihon tatagud uwanin ahi nahalman
di kinagaga-iho da.”

Hay mipanggep ke da inan Jesus ya nadan tutulang na
(Marcos 3:31-35; Lucas 8:19-21)

46 Handih mungkalkallih Jesus ya dimmatong da inana ya
nadan tutulang na. Timmaddog da nah dola ya pun-ibaga
dah Jesus te pinhod dan makihummangan ke hiya.

47 Indani ya kimmali nan ohan tagun kananan Jesus di
“Wada da inam ya nadan tutulang muh dolan pinhod dan
makihummangan ke he-a.”
48-50 Ya himmumang hi Jesus ot kananay “Kon waday
napilih inak ya tutulang ku? Hay inak ya tutulang ku
ya nadan tatagun mangun-unud hi pinhod Aman hi Apu
Dios hi langit.” Inildong na nadah disipulos na ot kananay
“Datuwey inak ya tutulang ku.”

Hay ab-abig an mipanggep nah nihabuwag an buwa
(Marcos 4:1-9; Lucas 8:4-8)

13

1 Limmah-un da Jesus kediyen algo ot ume da nah
pingngit di baybay ot eda um-umbun hidi ya
2 dakkodakkol day tatagun naamung hi kad-ana ot ume
nah bangka ot hidiy ubunana. Hanada ken tatagu ya
wadada nah pingngit di baybay an mundongdongngol dah
ituttuduna.
3 Dakol di inab-abig nah nanuttudu nan dida. Kananay
“Wada nan tagun nuntanom hi buwa an impahinnabuwag
na.
4 Handih nangihabuwaganah buwa ya wadaday nag-ah
dalan ot umali day hamuti ot kanon da.
5-6 Hay udum ya nag-a dah mabatu an ittay di lutah di.
Man-ut gagala ya tinummol da, mu ugge immed dalom di
lamut da. Kinali handih pinumtang ya nakleng da te namag-
anan nan ittay an lutan tinummolan da.
7 Hay udum ya nag-a dah magulun ot mailung da.
8 Mu nadan buwa an nag-ah maphod an luta ya tinut-
tummolan da ot bumunga da. Wadaday o-ohay bungana,
wadaday mabungbunga ya wadaday makabbunga.
9 Kinali pakannomnomon yuh tuwen kinalik.”

Hay gapunan hay ab-abig di panuttudun Jesus
(Marcos 4:10-12; Lucas 8:9,10)

10 Indani ya immali nadan disipulos Jesus ot kanan dan
hiyay “Antipet hay ab-abig di panuttudum ke dida?”
11 Kananan diday “Dakayu ke ya inna-ud kun intuttuduy
ine-en di pun-ap-apuwan Apu Dios an ugge nipainila
ingganad uwani, mu dida ke ya adi.
12 Hay tagun un-unudonay mituttudun hiya ya maudman
di inilanat dumakol. Mu hay tagun adina un-unudon di
mituttudun hiya ya takon nan ittay an inilana ya mama-id.
13 Hay gapunan painnab-abig kun dida ya takon di
tibotibon day atoatok ya donglodonglon day ituttuduk ya
adida maawatan.

14 Hidiyey immannungan di impitudok Apu Dios ke Isaiah
an profetas an kananay
‘Ahiyu donglodonglon ya ahiyu tibotibon, mu adiyu maawatan
15 te kahing kayu, ta hidiye nan adiyu pinhod an maawatan
di tibon yu ya donglon yu. Gulat nat adi kayu athidi ya
maawatan yuy mituttudun dakayu ta muntutuyu kayuh
liwat yu ta paphodon dakayu.’ Hinaey kanan Isaiah.
16 Mu dakayu ke ya nagahat kayu te tibotibon yuy atoatok
ya dongodongolon yuy ituttuduk.
17 Kalyok ke dakayu an handidan dakol an profetas Apu Dios
ya handidan maphod an tatagu ya pinhod dan abun tibon
hantudan tinibo yu ya pinhod dan abun donglon nadan
dingngol yu, mu uggeda.”

Hay intuttudun Jesus hi kibalinan di ab-abig na
(Marcos 4:13-20; Lucas 8:11-15)

18 Kanan bon Jesus di “Donglon yuy kibalinan nan ab-abig
an mipanggep nah tagun e nunhabuwag hi buwa.
19 Hanadan buwan nag-a nah dalan ya mialig nadah
tatagun donglodonglon day mipanggep hi pun-ap-apuwan
Apu Dios, mu adida maawatan te hinaul Satanas dida.
20 Hanadan buwan nag-a nah mabatu ya mialig nadah
tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ot mun-am-amlong dan
mangulug,
21 mu ugge nihamad di pangulug da ta deket waday ittay
an ligat da gapuh pangulug da ya pinghanadi on inwalong
day pangulug da.
22 Hanadan buwan nag-a nah magulun ya mialig nadah
tatagun nangngol hi kalin Apu Dios, mu adida hangudon
te hay kahapulan dah kitaguwan day ipapaptok da ya hay
kumadangyanan day nonomnomon da.
23 Mu nadan buwan nag-a nah maphod an luta ya mialig
nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ya naawatan
da ot un-unudon da, kinali maphod di pangi-en di udum,
mapmaphod hi udum ya makakkaphod hi udum.”

Hay inab-abig Jesus mipanggep nah wheat ya holok

24 Inab-abig bon Jesus nan mipanggep hi pun-ap-apuwan
Apu Dios an kananay “Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya
miingngo nah payon di ohan tagun natanoman hi wheat.
25 Ohan hilong an nahuyop am-in di tagu ya immali nan
buhul na ot ena hobwagan hi buwan di holok hidiyen payo.
26 Naongal nadan wheat ot mumbuhbu da ya immongngal
da bo damdama nan holok an inhabuwag nan buhul na.

27 Immali nadan muttatyun nan kon payo ot kanan day
‘Apu, maphod an wheat nan em intanom, mu antipet dakol
di holok an nikamo?’
28 Kanan nan kon payoy ‘Inilak ot hay buhul kuy nangi-
habuwag ke dadiyen holok.’ Kanan nadan muttatyunay
‘Pinhod mu ke ya emi gabuton.’
29 Mu kanan nan kon payoy ‘Takomboy miathidi te indani
ya pakigabut yu nadan wheat.
30 Miathidit makiongngal da nah wheat ta nangamung
tuh ahianit ahik kalyon hanadah munggapas an pamangu-
luwon dan gabuton nadan holok ta uyunon dat gobhon dat
ahida gapason nan wheat.’ ”

*Hay kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios ya nan kakit-
tayan an buwa*
(Marcos 4:30-32; Lucas 13:18,19)
31 Inab-abig bon Jesus di mipanggep hi pun-ap-apuwan
Apu Dios an kananay “Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya
mialig nah buwan di mustard an intanom di ohan taguh
habal na.
32 Hidiyey kaittayan am-in hi buwa, mu tinummol ot
umongngal ya hidiyey kaongngalan am-in hanadah ni-
tanom hi habal. Dakol di hapang nan opaan ya pumbuyaan
di hamuti.”

Hay kialigan nan yeast
(Lucas 13:20,21)
33 In-ingngon bon Jesus di mipanggep hi pun-ap-apuwan
Apu Dios nah yeast. Kananay “Hay pun-ap-apuwan Apu
Dios ya paddungna nan yeast an inalan nan ohan babai ot
ikammonah alina ot hidiyey nangipalbag nah kinapya nan
tinapay.”
34 Am-in dadiyen intuttudun Jesus nadah tatagun naa-
mung ya impainnab-abig na.
35 Hituwen inat nay immannungan di kinalin handin
profetas Apu Dios an kananay
“Painnab-abig kuy pangipainilaak ke dida nah ugge nainila
nipalpuh naltuwan di luta ingganad uwani.”*

*Kinalin Jesus di kibalinan nan inab-abig nan mipanggep
hi holok*
36 Indani ya tinaynan Jesus nadan tatagu ot humgop nah
ohan bale ya immali da nan disipulos na ot kanan dan
hiyay “Nganney kibalinan nan inab-abig mun mipanggep
hi holok?”
37 Kananay “Ha-oy an Panguluwan di taguy kialigan nan
tagun nuntunod hi maphod an wheat.

* **13:35 13:35** Psalm 78:2

38 Hay kialigan nan payo ya hituwen lutan niha-adan di
tagu. Hanan wheat an nitunod ya dadiyey kialigan nadan
tatagun migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Hanan
holok ya dadiyey nialigan nadan tatagun Satanas.
39 Hanan buhul an nangihabuwag nah holok ya hi
Satanas. Hay ahiani ya hidiyey kapoppogan di luta ya
nadan mun-ani ya dadiye nadan anghel.
40 Ya hay pangamungan da nadah holok ta gobhon da ya
mialig nah ahi maat hantuh kapoppogan di luta.
41 Te baalok nadan anghel kut eda amungon nadan
nangitanuttuduh punliwatan ya nadan numpunliwat ta
42 ipae da dida nah mundadalang an apuy ta kumogakoga
da ya kotokotomon day bab-a dah punholholtap da.
43 Yaden hanada ken tatagun Apu Dios hidih pun-ap-
apuwana ya makattibon maphod dan umat da nah algo.
Pakannomnomon yuh tuwen kinalik.

Hay kialigan nan balituk

44 Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya mialig nah balituk an
nika-ut. Hinamak di ohan tagu, mu tinab-unana bo. Maka-
an-anlah nunhamakana ot ena igattang am-in di ngunut na
ta pangattang na nah lutan waday balituk na.

Hay kialigan nan pang-o

45 Ya hay kialigan nan kigappatan hi pun-ap-apuwan Apu
Dios ya umat nah tagun e manibotiboh makakkaphod an
pang-o ta gatangona.
46 Waday hinamak nah ohan makakkaphod ot mibangn-
gad hi bale nat ena pun-igattang am-in di ngunut na ot
gatangona nan pang-o.

Hay kialigan nan tabukul ya nadan dolog

47 Hay oha boh kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios ya
nan tabukul. Deket inibka da nah baybay ya makna day
nunhihinnatkon an dolog.
48 Deket napnu nan tabukul on indakal da nah pingngit
di baybay ta piliyon da nadan maphod. Hanada ken ad-adi
ya iwele da.
49 Athidiy ahi maat hantuh kapoppogan di luta te ahida
umali nadan anghel ta amungon da nadan tatagu ne inappil
da nadan gaga-iho
50 ta ahida iwele didan nah mundadalang an apuy ta
kumogakoga da ya kotokotomon day bab-a da te hay
punholholtap da.”
51 Kanan Jesus nadah disipulos nay “Kon naawatan yun
am-in nadan kinalikalik?” Ya kanan day “Om.”

52 Ot kananay “Hanadan muntuttuduh Tugun Moses an
mangulug ke ha-on ta ituttudu day mipanggep hi pun-ap-
apuwan Apu Dios ya umat da bo nah tagun ipabuddu nan
am-in di ngunut na, takon nadan ngunut na dih done ya
nadan balu, ta idat nah kiphodan di ibba nan tagu.”

Hay adi pangulugan nadan kaboblayan Jesus ke hiya
(Marcos 6:1-6; Lucas 4:16-30)

53 Nagibbu datuwen ab-abig Jesus ot tayananah diyen
boble.
54 Nibangngad hi bobleda ot e muntuttudu nah simbaan
da ya namodwong nadan tataguh panuttudu na ot kanan
day “Daana ni-boy nun-adalan tun tagu kediyen intuttudu
na? Takon di milagro ya atona!
55 Kon bokon hiya nan imbabalen nan karpentero? Kon
bokon hi Mariay inana ya tulang na da James, hi Jose, hi
Simon ya hi Judas?
56 Kon bokon hituy kiha-adan nadan tutulang nan bin-
abai? Daana ni-boy nun-adalanan diye?”
57 Hidiyey pangali da, kinali kahing dan hiya.

Mu kanan Jesus ke diday “Hay profetas ya kulugon ya
tobalon di tataguh kabobboble, mu nadan kaboblayana ya
pamilyana ya adida.”
58 Gapu te adi mangulug nadan tatagu ke Jesus ya o-oha
ya abuy milagron inat nah di.

Hay natayan Juan an mumbonyag
(Marcos 6:14-29; Lucas 9:7-9)

14

1 Kediyen tiempo ya hi Herod di ap-apu nah probinsia an
Galilee. Dingngol nay mipanggep ke Jesus
2 ot kanana nadah ibba nay “Hiya din hi Juan an
mumbonyag an namahuwan, kinali waday kabaelanan
mangat hi milagro.”
3-4 Handi ya impadpap Herod hi Juan ot pikalabut na
te nadutih Juan an kanalyonan Herod di “Gaga-iho ka te
pinlom di ahawan tulang mu.” Kinalinah tuwe te makulug
an pinlon Herod hi Herodias an ahawan tulang nan hi
Felipe.
5 Mu gapun diyen kinalin Juan ya pinhod Herod an pipate,
mu tumakut nadah Judyu te ibilang dan profetas hi Juan.
6 Nadatngan di algon panginomnoman dah nitungawan
Herod ya nanayo nan babain imbabalen Herodias hi
hinangngab nadan tatagun naamung ya maka-an-anlah
Herod

7 ot isapatanan kananay idat nay nganneh diyen ibagan
diyen babai.
8 Tinuttuduwan inana ot hay ibaganan Herod ya kananay
“Pinhod kun idat mun ha-on ad uwaniy ulun Juan an
mumbonyag an mihaad hi duyu.”
9-10 Makatuttuyuh Herod, mu nil-un insapatanay nay
kalina ya dingngol nadan tatagu ot ena mo paputul di ulun
Juan nah kalabut.
11 In-ali dan niha-ad hi duyu ot idat da nah babai ot idat
nan inana.
12 Immali da nan disipulos Juan ot alan day adol na ot eda
ilubuk ot ahida umen nangidatdatong ke Jesus.

Hay numpakanan Jesus hi limay libun tatagu
(Marcos 6:30-44; Lucas 9:10-17; Juan 6:1-14)

13 Handih dingngol da Jesus hituwe ya tinaynan dah diyen
boblen numbangka dat ume da nah boblen maid di tagu
ta ab-abbu dah di. Dingngol nadan tataguh kabobboblen
imme da Jesus ya niunud dan indaldallan da inggana
dimmatong da nah pangayan da.
14 Handih manatong da Jesus nah pingngit di baybay ya
tinibo nan deya dah diy dakol an tatagu ya himmok na dida
ot paphodona nadan mundogo.
15 Mungkahilong ya imme nadan disipulos hi kad-ana ot
kanan day “Deyan mungkahilong yaden maid di pangal-an
hi kanon hitu. Itud-ak mu ot kattog hantudan tatagut eda
gumatang hi kanon da nadah nihnih-up an boble.”
16 Mu kanan Jesus di “Adi mahapul an eda ume. Idatan
yu didah kanon da.”
17 Kanan dan hiyay “Mu limlimman tinapay ya dud-
duwwan dolog ya abuy dehtu.”
18 Kananan diday “Takon, iali yuh tu.”
19 Ot kalyona nadah tatagun umbun da nah maholok.
Inalana nan liman tinapay ya duwan dolog ot itangad nan
numpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na nan tinapay ot
idat na nadah disipulos na ot pun-ikap-ong da nadah tatagu.
20 Nangan dan am-in ot mabhug da ya dakol pay di
natdaan. Inamung nadan disipulos ya napnuy himpulut
duwan kaba.
21 Hay uyap nadan nangan ya limay libu, mu ugge
nakibilang di binabai ya u-unga.

Hay nundalanan Jesus nah tap-on di danum
(Marcos 6:45-52; Juan 6:15-21)

22 Indani ya impumbangkan Jesus nadan disipulos na ot
pamanguluwona dida nah dommang nan boble ot ahina
itud-ak nadan tatagu.

23 Imme nadan tatagu ot ahi ume nah bilid an e mundasal.
Ot handih mungkahilong ya oh-ohha nah di.
24 Hanada ken disipulos na ya wadada nah gawwan nan
baybay yaden nahalman di dalluyun ya midamuy nal-ot an
dibdib ke dida.
25 Indanit mungkabigat ya mangalih Jesus hi kad-an dan
mundaldallan nah tap-on di danum
26 ta handih tinibon nadan disipulos na ya timmattakut
dan kanan day “Deya on banig!” Namahig di takut da,
27 mu kimmalih Jesus an kananay “Adi kayu tumakut,
mundinol kayu te ha-on.”
28 Kanan Pedroy “Apu, deket makulug an he-a ya
ipadalanak damdama tuh tap-on di danum ta umaliyak hi
kad-am.”
29 Ya kanan Jesus di “Makah.” Gimmawah Pedro ot
mundallan nah tap-on di danum an mangeh kad-ana.
30 Mu ginibok na nan nal-ot an puwok ya timmakut ot
mungkalimu ot kananay “Apu, baddanganak!”
31 Pinghanadi ya immeh Jesus ot ognanay taklen Pedro
ot kananan hiyay “Makudang di pangulug mu. Tipet
nunhalinduwa ka?”
32 Imme da Jesus ke Pedro nah bangka ya natikod nan
puwok.
33 Hanadan wada nah bangka ya daydayawon dah Jesus
an kanan day “Makulug an Imbabale dakan Apu Dios.”

Hay nangaanan Jesus hi dogon nadan tatagud Genesaret
(Marcos 6:53-56)

34 Numbangka da Jesus ot umagwat da nah bobled
Genesaret
35 ya inimatunan nadan tataguh di ot eda pun-ipaayag
nadan mumpundogo nah nungkih-up an boble ot ieda didah
kad-ana.
36 Numpahpahmok dan hiya ta iabulut nan dapaon da ni-
moy udun di bulwatina. Ya am-in da nan nanapa ya nakaan
di dogoda.

Hay mipanggep nadah Pharisee
(Marcos 7:1-13)

15

1 Ohan algo ya wada nadan Pharisee ya nadan muntut-
tuduh Tugun Moses an iJerusalem an immali dah kad-an
Jesus ot kanan dan hiyay
2 “Tipet hanada ken disipulos mu ya adida un-unudon di
pangi-en di aammod taku? Tipet na-ala on nangan da takon
di uggeda nun-ula?”

3 Hinumang Jesus an kananay “Ya tipet dakayu ke ya
ngohayon yuy tugun Apu Dios ta hay pangi-en di taguy un-
unudon yu?
4 Hay tugun Apu Dios ya kananay ‘Un-unudon yu ya
ipaptok yu da amayu ke inayu’* ya hay oha bon tuguna
ya kananay ‘Hay tagun waday gaga-ihon kalyonan amana
weno hi inana ya mahapul an mate.’†
5 Mu hay ituttudu yu ya kanan yuy ‘Am-in nan ibaddang
hi ammod ya takon di adi idat hin hi Apu Dios di pangidatan
kediye.’
6 Ta hidiye nan kanan yu moy takon di adi baddangan
di ammod ten nidat ke Apu Dios nan ibaddang ot ke dida.
Hidiyey kitib-anan paka-un-unudon yuy pangi-en di tagu
mu nan tugun Apu Dios.
7 Makallangkak kayu! Mipanggep ke dakayuy kinalin din
profetas an hi Isaiah an kananay
8 ‘Datuwen tatagu ya kanan day un-unudonak, mu hay
kakulugana ya adi te kalida ya abuh diye.
9 Maid hilbin di pundayawan dan ha-on te hay tugun di
taguy itanuttudu dan maunud on kanan day ha-on di kon
tugun ke dadiye, mu bokon.’ ”

Hay mangipagaga-ihoh tagu
(Marcos 7:14-23)

10 Inayagan Jesus nadan tataguh kad-ana ot kananan
diday “Donglon yu tun kalyok ta maawatan yu.
11 Bokon hay kanon di mangipagaga-ihoh tagu, mu hay
kalyon an malpuh nomnom.”
12 Imme nadan disipulos hi kad-ana ot kanan day
“Hidiyen kinalim di nangipaboh-ol nadah Pharisee.”
13 Hinumang na dida an impainnab-abig na. Kananay
“Am-in di nitanom an bokon hi Amah langit di nangitanom
ya mabagut.
14 Kinali adiyu un-unudon nadan Pharisee te dida ya umat
da nah nakulap an mangipanguluh dalanon di ibbanan
nakulap ta loktat ya mag-a dan duwa.”
15 Kimmalih Pedro ot kananay “Nganney kibalinan nan
kanam an bokon hay kanon di mangipagaga-ihoh tagu?”
16 Kanan Jesus di “Tipet takon di dakayu ya adiyu
maawatan?
17 Kon uggeyu inilan hanan kanon di tagu ya umeh
putuna ne ahi bo bimmuddu nah budduwana?
18 Mu nan kalyon ya malpuh nomnom an hidiyey
mumpagaga-ihoh tagu te

---

* **15:4 15:4** Deut. 5:16 † **15:4 15:4** Exodus 21:17

19 hay nomnom di kalpuwan di gaga-ihon umat hi
pumate, ihuyop di bokon inayan, aton di malalao, mangako,
munlangkak ya muntumbuk ta panadag hi ibban tagu.
20 Datuwey mumpagaga-ihoh tagu, bokon hay adina pun-
ulahan hi taklenat ahi mangan.”

Hay pangulug nan babain bokon Judyu
(Marcos 7:24-30)

21 Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot ume da nadah
bobled Tyre ya ad Sidon
22 ya wada on babain bokon Judyu an iKanaan an immalih
kad-ana ot kananan hiyay “Apu, an holag David, homkonak
anhan te dehdi nan imbabalek an nahikpan an namahig di
punholholtapana.”
23 Mu ugge himmumang hi Jesus ot kanan nadan disipulos
ke hiyay “Itud-ak mu tun babain miunuunud te deyan
tumling.”
24 Kananay “Ha-oy ya nitud-akak an mamaddang ya abu
nadah Judyun holag Israel an mialig hi natalak an kalnero.”
25 Mu hidiyen babai ya adi manghop ot mundukkun hi
hinangngab na ot kananay “Apu, baddanganak anhan.”
26 Hinumang Jesus an kananay “Adi maphod an alan di
kanon di u-unga ta ipakan hi ahu.”
27 Ya kanan nan babaiy “Makulug hinae, Apu, mu
miabulut di ahun mangan hi mag-an makan.”
28 Ya kanan Jesus ke hiyay “Tulang ku, naat mo nan
pinhod mu te ongal di pangulug mu.” Ot kediye ya nakaan
nan dimonyon nihkop nah imbabalen diyen babai.

Impaphod Jesus nadan mumpundogo

29 Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot idalan dah pingngit
di Baybay an Galilee ot ume nah bilid ot handih dimmatong
da ya inumbun hi Jesus.
30 Immali day dakol an tatagun nun-iali dah kad-anay
napilay, naparalyze, nakulap, nanganga ya nadan udum an
mundogo ot paphodona dida.
31 Namodwong da te kumali mo nadan nanganga ya
pinumhod mo nadan naparalyze, dumallan mo nadan
napilay ya pakaang-ang da mo damdama nadan nakulap
ot daydayawon dah Apu Dios an Dios nadan holag Israel.

Hay namakanan Jesus hi opat an libun tatagu
(Marcos 8:1-10)

32 Inayagan Jesus nadan disipulos na ot kananay
“Mahmok datuwen tatagu te tulun algon nakihkihtu dan
ha-on ta deyan maid moy kanon da. Adik pinhod an itud-ak
dida te naagangan da ya indani ya mahalangob dah dalan.”

33 Kanan nadan disipulos nay “Daanay etaku pangal-an hi
kanon hitun maid di boble yaden dakkodakkol da hantudan
tatagu?”
34 Kanana ke diday “Kaatnan tinapay di wada?” Kanan
day “Pitu ya waday o-ohan dolog.”
35 Ot pab-unon Jesus nadan tatagu.
36 Inalana nan pitun tinapay ya nan o-ohan dolog ot
mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot idat na nadah
disipulos na ot pun-ikap-ong da nadah tatagu.
37 Nangan dan am-in ot mabhug da. Inamung nadan
disipulos di natdaan ya napnuy pitun kaba.
38 Umeh opat di libuy bilang nadan linalakin nangan, mu
ugge nakiuyap di binabai ya u-unga.
39 Nagibbuh diye ot paanamuton Jesus nadan tatagu ot
ahida mumbangkan immed Magadan.

Hay nangibagaan nadan tatagun ipatibon Jesus di milagro
(Marcos 8:11-13; Lucas 12:54-56)

16

1 Immali day udum an Pharisee ya Saducee an mamatnan
Jesus ot ibaga dan atonay milagro an malpun Apu Dios.
2 Mu hinumang nan kananay “Deket mungkalimuy algo
ta maingit di kabunyan ya kanan yuy adi umudan hi bigat
3 ya deket nah biggatna ta mungkukulabut ya kanan
yuy umudan. Nalaing kayun mangimatun hi tibon yuh
kabunyan, mu adi kayu pakaimatun hi ma-ma-at ad uwani.
4 Gaga-iho kayun tatagud uwani! Mumbaga kayuh
pangimatunan yuh kabaelan Apu Dios, mu maid di udum
hin bokon ya abu nan naat ke Jonah.” Nagibbuh diye ot
taynan Jesus dida.

Hay nihallah ituttudun nadan Pharisee ya nadan Saducee
an nialigan nan yeast an mumpalbag hi tinapay
(Marcos 9:14-21)

5 Naagwat da Jesus nah baybay ya ninomnom nadan
disipulos nan nakal-iwan dan numbalun hi tinapay.
6 Kanan Jesus ke diday “Halipat-an yu ot nan yeast di
Pharisee ya nadan Saducee.”
7 Munhuhummangan nadan disipulos an kanan day
“Man-uket kinali nah diye ya kinal-iwan takun numbalun
hi tinapay.”
8 Inilan Jesus di kalkalyon da ot kananay “Makudang di
pangulug yun ha-on te tipet hay kamaid di tinapay takuy
ihuhummangan yu?

9 Kon adiyu pay maawatan? Kon kinal-iwan yu handin
nami-angak hi liman tinapay ot kanon di liman libun tatagu
ya kaatnay kabay inamung yun natdaan?
10 Ya kon kinal-iwan yu bo din pitun tinapay an pinani-
ang ku ot kanon di opat an libun tatagu, kaatnan kabay
inamung yun natdaan?
11 Tipet adiyu maawatan an bokon hay tinapay di kalka-
lyok ke dakayu hi nangaliyak an halipat-an yuy yeast nadan
Pharisee ya nadan Saducee?”
12 Ot ahi nuppe maawatan nadan disipulos nan bokon
hay yeast an ikamoh tinapay di kalkalyon Jesus, mu nan
mipanggep hi ituttudun nadan Pharisee ya nadan Saducee.

Hay nangalyan Pedro hi pangulug nan Jesus
(Marcos 8:27-30; Lucas 9:18-21)

13 Manatong da Jesus ad Cesarea Philippi ya hinanhanana
nadah disipulos nan kananay “Dahdi pe tuwali kanan di
tatagu mipanggep ke ha-on an Panguluwan di tagu?”
14 Ya kanan day “Hay udum ya kanan day he-a din hi
Juan an mumbonyag ya hay udum ya kanan day he-a din
hi Elijah. Wadada boy udum an kanan day he-a din hi
Jeremiah weno he-ay oha handidah udum an profetas Apu
Dios.”
15 Ya kanan Jesus ke diday “Dakayu ya-, dahdiyak pe
tuwali?”
16 Himmumang hi Simon Pedro ot kananay “He-ah Kristo
an Imbabalen nan Dios an wadat nangamung.”
17 Kanan Jesus ke Pedroy “He-a Simon an nak Jonah ya
umamlong ka te ugge nalpuh nomnom muh naen kinalim,
mu impanomnom Apu Dios hi langit ke he-a.
18 Ad uwani ya ngadanan dakah Pedro an hay kibalinana
ya batu. He-a Pedroy puun di ahi pangulugan di tatagun ha-
oy te gapu kenaen kinalim mipanggep ke ha-on. Hidiyen
pangulug dan ha-oy ya maid di kabaelan Satanas an
mangaan, takon di mate da.
19 Idat kun he-ay kalebbengam ta he-ay mangdon
hanadah aladdun di pun-ap-apuwan Apu Dios ta hay adim
abuluton hituh luta ya adi damdama abuluton Apu Dios hi
langit. Hay abulutom hituh luta ya abulutona damdamah
langit.”
20 Nagibbuh diyen kinali na ot pakatuggunona didan
adida kalkalyon hi udum an hiyah Kristo.

Hay nangipainilaan Jesus hi ahina punholholtapan ya katayan
(Marcos 8:31—9:1; Lucas 9:22-27)

21 Kediyen tiempoy nangipainilaan Jesus nadah disipulos
na nah ahi maat ke hiya. Kananay “Mahapul an umeyak
ad Jerusalem ya munholholtapak te hay aton nadan mangi-
pangpanguluh Judyu, nadan ap-apun di padi ya nadan
muntuttuduh Tugun Moses. Ahiyak pipate, mu hi mikatlun
algo ya mamahuwanak.”
22 Inayagan Pedroh Jesus nah e-elena ot kananan hiyay
“Apu, hana ot ta adi iabulut Apu Dios ta adi maat di athina.”
23 Mu inliggu nan Pedro ot kananay “Mange-ele ka! Umat
ka damdaman Satanas. Pinhod mun iadiy mahapul an maat
ke ha-on. Hay punnomnom mu ya ugge nalpun Apu Dios,
mu nalpuh nomnom di tagu!”
24 Ot kanana nadah disipulos nay “Hay tagun pinhod
nan mangun-unud ke ha-on ya mahapul an adina ikak-
aguy nitaguwana tuh luta ya ippol nay punholholtapana
gapuh pangun-unudanan ha-on takon di hidiyey lummuh
katayana.
25 Te hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonom-
nomona ya adi midatan hi biyag an maid di poppog na. Mu
hay tagun paka-un-unudonak takon di humlun hi katayana
ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na.
26 Takon di alan di tagun am-in tun wadah luta ya maid di
hilbina hin adi midatan hi biyag an maid poppog nat mihi-
an ta nangamung ke Apu Dios. Te hay tagun mihi-an ke Apu
Dios ya maid di maat na.
27 Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahi kami umalin nadah
anghel ta matiboy dayaw min umat hi dayaw Aman hi Apu
Dios. Kediyen aliyak ya humalyaok am-in di tagu ta nadan
gaga-ihoy inainat da ya makastigu da ya nada ken maphod
di inainat da ya midatan dah gun-udon da.
28 Nomnomon yu tun kalyok an wadadah tun dakayuy
adi mate inggana tibonak bon Panguluwan di tagu ya nan
pun-ap-apuwak.”

Hay nalummanan di ang-ang Jesus
(Marcos 9:2-13; Lucas 9:28-36)

17

1 Nala-uy onom an algo ya ingkuyug Jesus hi Pedro ya
nadan hintulang an da James ke Juan ot ume da nah natag-
en bilid ot ab-abbu dah di.
2 Kediyen wadadah di ya nalumman di ang-ang Jesus an
hay angana ya umat nah algon humili ya hay bulwatina ya
numbalin hi makabbayak an humili damdama.
3 Kal-inadi ya tinibon nadan tulun disipulos da Moses ke
Elijah an makihumhummangan dan hiya.

4 Ot kumalih Pedron Jesus an kananay “Apu, maphod ta
wada takuh tu, ya deket pinhod mu ya miha-ad takuh tu ta
mangapyaak hi tulun ab-abbung ta he-ah oha, hi Moses hi
oha ya hi Elijah hi oha.”
5 Handih mungkalih Pedro ya pinghanadi ya waday
humilin kulabut an nipottok ke dida ot haniyana dida. Ya
waday kalin nalpun nah kulabut an kananay “Hituwey
Imbabalek an impakappinhod ku ya mangipaamlong ke ha-
on. Un-unudon yuy kalyona.”
6 Timmakut da nan tulun disipulos hi nangngolan dan
diyen kali ot munlukbub da,
7 mu immeh Jesus ot dapaona didan kananay “Adi kayu
tumakut. Tumaddog kayu ot ya abu.”
8 Mun-ang-aang-ang da ya abunah Jesus an wada.
9 Handih mundayyu da ya tinugun Jesus didan
kananay “Adiyu kalkalyon hidiyen tinibo yu ingganay
mamahuwanak an Panguluwan di tagu.”
10 Imbaga dan hiyay “Tipet kanan nadan muntuttuduh
Tugun Moses di kah-in di umalih Elijah ta ahi umali nan
itud-ak Apu Dios?”
11 Kananay “Makulug an kah-in di umalih Elijah ta
idadaanay tataguh aliyan diyen itud-ak Apu Dios.
12 Mu kalyok ke dakayun immali mo tuwalih Elijah,
mu ugge inimatunan di tatagu ot punholholtapon da ya
athidin ha-on an Panguluwan di tagun punholholtaponak
damdama.”
13 Hay naawatan da ya hi Juan an mumbonyag di
kalkalyon Jesus.

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah unga
(Marcos 9:14-29; Lucas 9:37-43)

14 Dimmatong da Jesus hi kad-an nadan tatagun naamung
ya imme on ohan taguh kad-ana ot mundukkun ot kananay
15 “Apu, homkom anhan nan imbabalek an lalaki ta
kaanom di koldana te nahalman di punholholtapana. Nun-
ogaogah danum ya hi apuy.
16 In-ek nadah disipulos mu, mu adida kabaelan an
paphodon.”
17 Kanan Jesus ke diday “Ag-agam kayun tatagud uwani,
antipet gaga-iho kayu ya makudang di pangulug yu? Kon
eyak makihkihtun dakayu ta nangamung? Kaatnay pangan-
anusak ke dakayu? Iali yuh tu nan unga.”
18 Kinalyana nan nihkop ya nakaan ot pumhod nan unga.
19 Handih ab-abbu da Jesus ya nadan disipulos na ya
kanan dan hiyay “Tipet dakami ke ya adi kami pakakaan
kediyen nihkop?”

20 Kananan diday “Man-uke ya ugge nihamad di pangulug
yu. Kalyok ke dakayun makulug an takon di ittay di
pangulug yu umat nah kinaittay di buwan di mustard, mu ta
nahamad ya damanan deket kanan yuy mit-an nan bilid ya
mit-an. Damanan maat di ngannen pinhod yu hin nahamad
di pangulug yu.
21 Hay umat kediyen nihkop ya kah-in di muntopol kayun
adi kayu mangan nah pundasalan yu ta ahi makaan di
athidin nihkop.”

Hay pidwanah nangalyan Jesus hi katayana
(Marcos 9:30-32; Lucas 9:43-45)

22 Handih naamung da Jesus ya nadan disipulos hidid
Galilee ya kananan diday “Ha-oy an Panguluwan di tagu
ya ahiyak alan hanadah tatagun
23 ahi mamaten ha-on, mu hi katlun di algoh katayak ya
mamahuwanak.” Dingngol nadan disipulos nah tuwe ya u-
umyung da.

Hay bayad di buwis di Templo

24 Handih dimmatong dad Kapernaum ya immali nadan
mun-amung hi buwis hi kad-an Pedro ot kanan dan hiyay
“Kon oggan mumbayad nan Apu yuh buwis di Templo?”
25 Hinumang Pedron kananay “Om.” Hinumgop da Pedro
nah bale ya namanguluh Jesus an kimmali. Kananay
“Simon, dahdiy mumbayad hi buwis hi gubilnu, kon nadan
bimmoble weno nadan e nakibobleh di?”
26 Kanan Pedroy “Hanadan tatagun nakibobleh diy mum-
bayad.” Ya kanan Jesus di “Deket umat hina ya adi
mahapul an mumbayad nadan tataguh di hi buwis da.
Paddungnan ha-oy an Imbabalen Apu Dios an adi mahapul
an mumbayadak hi buwis di Templon Apu Dios.
27 Mu takon, eka mamunwit ta nan mamangulun bun-
witom ya takangom di tokona ot wadah diy pihhu. Alam
ta hidiyey ibayad tah buwis di Templo ta adida bumoh-ol.”

Hay katagtag-ayan nah pun-ap-apuwan Apu Dios
(Marcos 9:33-37; Lucas 9:46-48)

18

1 Kediye ya hinanhanan nadan disipulos Jesus an kanan
day “Dahdiy katagtag-ayan hi pun-ap-apuwan Apu Dios?”
2 Immayag hi Jesus hi unga ot pataddogonah hinangngab
da ot kananay
3 “Donglon yu tun kalyok ke dakayu. Kah-in di miummat
kayuh u-unga ta ahi nadaman migappat kayuh pun-ap-
apuwan Apu Dios.

4 Hay tagun ipababa nay adol nan umat tuh unga ya hiyay
katagtag-ayan hi pun-ap-apuwan Apu Dios.
5 Ya nan tagu an mamhod hi u-unga gapun ha-on ya ha-oy
di pohdona.

Hay tagun humlun hi punliwatan
(Marcos 9:42-48; Lucas 17:1,2)

6 Hanan tagun hiyay humlun hi punliwatan ya pangiwa-
longan di ka-kulug na hi pangulug nan ha-on ya kudukdul-
nay tayunan di bagang nah ongal an batu ya inggah baybay.
7 Mahmok day tatagu tuh luta te wadaday humauhaul ke
didat munliwat da. Wada tuwaliy athidi, mu makakkahmok
nan tagun humauhaul hi ibbana te nahalman di kastiguna.
8 Deket hay hukiyu weno hay takleyuy humlun hi
punliwatan yu ya kudukdulnay putulon yu ta iwele yu.
Kudukdulnay maid di ohan takleyu weno hukiyu mu ta
waday mikadwah biyag yu mu nan e wadan duway takleyu
ya hukiyu, yaden ekayu umen nah apuy an adi mad-op.
9 Deket hay matayuy humlun hi punliwatan yu ya kuduk-
dulnay duk-iton yu ta iwele yu. Kudukdulnay maid di ohan
matayu mu ta waday mikadwan biyag yu mu nan e wadan
duway matayu, yaden ekayu umen nah apuy hi impierno.

Hay kialigan nan kalneron natalak
(Lucas 15:3-7)

10 Tibon yu ta adiyu pihulon takon di oha hantudah u-
unga te kalyok ke dakayu an nadan anghel dan mangipap-
paptok ke dida ya wadadat nangamung hi kad-an Apu Dios
hi langit.
11 [Ha-oy an Panguluwan di tagu ya immaliyak hituh lutan
mangihwang hi naliwat.]
12 Nganney aton di ohan tagun waday hinggatut hi
kalneronan natalak di oha? Hay atona ya tayanana nan
nahiyam ta hiyam an kalnerona nah ena nangipattolan ta
ena hamakon hidiyen natalak.
13 Ya deket hinamak nah diyen ohan natalak ya ong-
ongal di amlong na ketuwen ohan kalneron natalak mu hay
amlong na nadah nahiyam ta hiyam an ugge natalak.
14 Athidi damdama ke Aman hi Apu Dios hi langit an adina
pinhod an waday matalak, takon di ohan taguna.

Hay aton hi numbahul an ibba

15 Deket waday numbahul ke dakayu ya ume kayuh kad-
ana ta deket ab-abbu kayu ya ipainila yun hiyay bahul nan
dakayu, ta deket muntutuyuh bahul na ya maphod boy pun-
hintulangan yu.

16 Mu deket adina abuluton ya umayag kayuh oha weno
duwan tagut waday muntistiguh panugunan yun hiyah
numbahulana.*
17 Mu deket kapyanan adina donglon di panugun yu,
kalyon yu nadah ibbayun mangulug ta diday manugun ke
hiya ya deket kapyanan adina donglon ya adiyu mo ibilang
hidiyen tagu an ibbayun mangulug.

Hay miadi ya hay miabulut

18 Kalyok ke dakayu: Am-in di adiyu abuluton hituh
luta ya hi Apu Dios an wadah langit ya adina damdama
abuluton. Ya hay abuluton yu tuh luta ya abulutona
damdamah langit.”
19 Kanan bon Jesus di “Deket ihummangan di duwan
taguy pinhod dan ibagah dasal da ya aton Ama an wadah
langit hidiyen ibaga da.
20 Te deket duwa weno tulun naamung an mundayaw ke
ha-on gapuh pangulug da ya wadaak ke dida.”

Pakawanan takuy ibba takun mumbahul ke ditaku

21 Immeh Pedroh kad-an Jesus ot kananay “Apu, mam-
ingkaat an pakawanak di ibbak an mumbahubahul ke ha-
on? Mamimpitu?”
22 Kananay “Bokon mamimpitu ya abu, mu mamimpituy
napitu.”
23 In-ingngon Jesus di pun-ap-apuwan Apu Dios hi ohan
ap-apu an kananay “Wada nan ohan ap-apun pinhod nan
bayadan nadan muttatyu nay inutang dan hiya.
24 Inala na nan nangitudokanah utang ot paayag na nan
ohan muttatyunan linibuy utang na.
25 Adi pakabayad te maid di pihhuna ot kanan nan apunay
‘Mahapul an migattang kayun am-in an hin-am-a ya am-in
di wadan dakayu ta pamayad muh utang mu.’
26 Mu nundukkun nan muttatyuh hinangngab nan apuna
ot kananay ‘Homkonak anhan, had-om ta ahik bayadan am-
in.’
27 Himmok nan apuna nan muttatyuna ot ipaenan
kananay ‘Takon kattog di adim bayadan hidiyen utang mu!’
28 Imme nan muttatyu ot dammuwonah dalan nan pad-
dungnan muttatyun impautanganah hinggatut an pihu ot
podnona ot hoklonan kananay ‘Bayadam nan inutang mun
ha-on.’
29 Nundukkun hidiyen muttatyu ot kananay ‘Had-om
anhan ta ahik bayadan.’
30 Mu adi tobalon nan muttatyu ot ena pikalabut ot ya abu
nan ibbanan muttatyu ta ingganay boklaona nan utang na.

---

* **18:16 18:16** Deut. 19:15

31 Tinibon nadan ibbanan muttatyuh diyen naat ya adida
pinhod, kinali eda indatdatong nah apuda.
32 Ipaayag nan apudah diyen muttatyuna ot kananay
‘Gaga-iho kan muttatyu! Uggek impabayad nan utang mu
te numpahpahmok kan ha-on.
33 Gulat na ot ya homkom damdamay ibbam an muttatyu.’
34 Ot gapuh bungot nan apuda ya impikalabut nat inggana
boklaonan am-in di utang na.”
35 Ot ahi kanan Jesus di “Athidiy aton Apu Dios an deket
adiyu kal-iwan di bahul di ibbayu ya adina damdama kal-
iwan di liwat yu.”

Hay tuttudun Jesus mipanggep hi pumbolhayan di himbale (Marcos 10:1-12)

19

1 Nagibbuh diyen intuttudun Jesus ot taynan dah diyen
bobled Galilee ot ume dad Judea an inagwat da nan
Wangwang an Jordan.
2 Nikuyug day dakkodakkol an tatagu ot kaanonay dogon
nadan mumpundogo.
3 Wadaday immalin Pharisee an mamatnan Jesus hin
mihallay panumang nan kanan day “Kon iabulut di tugun
takun Judyu an ibolhen di lalakiy inayana takon di nganney
kalyonah gapuna?”
4 Kanan Jesus di “Kon uggeyu naawatan nan impitudok
Apu Dios an kananay ‘Handih lappuna ya lintun Apu Dios
di ohan lalaki ya ohan babai’?
5 Hituwey gapunan hay lalaki ya taynana da amanan
inanat mun-addum da nah inayanat kay da mo oha.”
6 Kanan bon Jesus di “Deket mun-addum datuwen duwa
ya adida mo duwa, mu kay da oha, kinali adinadaman e
punhi-anon di taguy impun-addum Apu Dios.”
7 Kanan bon nadan Phariseey “Mu tipet kanan Moses nah
tugunay damanan ibolhen di lalakiy inayana hin kapyaonay
papel hi pangibolhayana ya ahina intud-ak nan babai?”*
8 Ya kanan Jesus ke diday “In-abulut Moses te namahig
kayun adi kayu matuttuduwan, mu handih lappunah nun-
lutuwan Apu Dios hi am-in ya uggena in-abulut di athidi.
9 Kalyok ke dakayun hay lalakin ibolhe nay inayanat
mumbintan ya maliwat te ihuyop nay udum an babain
bokon nan namangulun inayana. Hay ya abu lebbeng
nan pumbolhayan di himbale ya hin inhuyop di inayan di
bokona inayan.”

---

* **19:7 19:7** Deut. 24:1

10 Ya kanan nadan disipulos nay “Deket athina, kudukdul-
nay adita malahin.”
11 Ya kanan Jesus ke diday “Adinadaman am-in di tagu ya
adida malahin te abuna nadan indatan Apu Dios hi gahat
nan adi malahin.
12 Dakol di gapunah adi kalahinan di tagu te wadaday
nitungon adinadaman malahin. Hay udum ya adida
malahin te dinadag di ibbadan tagu dida ya hay udum
ya adida malahin te in-ohha day nomnom dah ngunuda
mipanggep ke Apu Dios. Dakayun adi malahin gapuh
ngunuyu mipanggep ke Apu Dios ya maphod hin hidiyey
un-unudon yu.”

Hay ongal an pamhod Jesus nadah u-unga
(Marcos 10:13-16; Lucas 18:15-17)

13 Wadaday tatagun nun-iali day imbabale dah kad-an
Jesus ta eda ipadapan hiya ya ta idasalana dida, mu inhong-
ak nadan disipulos na dida.
14 Mu kanan Jesus di “Adiyu iadiy aliyan di u-ungan ha-
on. Hanadan migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya hay
umat ke datuwen u-ungay pangi-eda.”
15 Inhakmo nay taklenah uluda ot idasalana dida ot ahina
taynan dida.

Hanan ohan kat-agun kadangyan
(Marcos 10:17-31; Lucas 18:18-30)

16 Indani ya immaliy ohan taguh kad-an Jesus ot kananay
“Apu, nganney maphod an atok ta midatanak hi biyag an
maid di poppog na?”
17 Kanan Jesus ke hiyay “Tipet ha-oy di pangibagaam
mipanggep hi maphod? Hi Apu Dios ya abuy maphod.
Deket pinhod muy biyag an maid di poppog na ya un-
unudom di tuguna.”
18 Kanan nan taguy “Nganney tugun Apu Dios an un-
unudok?” Kanan Jesus di “Adika pumate, adim ihuyop
di bokon mu inayan, adika mangako, adim kalyon di adi
makulug mipanggep hi ibbam an tagu,†
19 un-unudom da amam ke inam ya pohdom di ibbam an
tagu umat hi pamhod muh adol mu.”
20 Ya kanan nan taguy “Am-in danaen tugun ya inun-unud
ku. Nganne pay di mahapul an atok?”
21 Kanan Jesus ke hiyay “Deket pinhod mun maid di
kudang muh hinangngab Apu Dios ya em igattang am-in di
limmum ta idat mu nan pihhun nunggattangam hanadah
nawotwot ta waday ongal an kinadangyan muh langit.
Hituwey atom ya ahika niunud ke ha-on.”

---

† **19:18 19:18** Deut. 5:17-19

22 Handih dingngol nan taguh diye ya imme an u-umyung
te kaddakaddangyan.
23 Kanan Jesus nadah disipulos nay “Nomnomon yu tun
kalyok. Naligat di kadangyan an migappat hi pun-ap-
apuwan Apu Dios.
24 Ipidwak bon kalyon, nalaklakay humgopan di kamel hi
tolok di bilat mu hay kigappatan di kadangyan hi pun-ap-
apuwan Apu Dios.”
25 Dingngol nadan disipulos hidiyen kinalina ya masdaaw
da ot kanan dan hiyay “Dahdi moy mihwang ta migappat
hi pun-ap-apuwan Apu Dios?”
26 In-ang-ang Jesus ke dida ot kananay “Hay tagu ya adina
kabaelan an mangihwang hi adol na. Hi Apu Dios ya abuy
mangihwang hi tagu te hiya ya kabaelanan atonan am-in.”
27 Ya kimmalih Pedron kananay “Apu, dakami ya- inwa-
long min am-in ot miunud kamin he-a. Nganney gun-udon
mi?”
28 Kanan Jesus ke diday “Donglon yu tun kalyok ke
dakayu, hantuh kahannotan am-in tun wadad uwani ya ha-
oy an Panguluwan di taguy ahi umbun nah ubunan di ap-
apu. Ahi kayu makib-un ke ha-on an munhumalyah holag
nadan himpulut duwan imbabalen Israel.
29 Hanan tagun tinayananay balena, tutulang na, aammod
na, imbabalena ya payona gapuh pangun-unudan nan ha-
on ya dakol di midat ke hiyan gun-udona ya midatan hi
biyag an maid di poppog na.
30 Dakol day tatagun mibilang an natag-ed uwani, mu
diday ahi nakababba ya dakol day nakababbad uwani, mu
diday ahi mibilang an natag-e.”

20

Hay mipanggep nadah mungngunuh lagunta

1 Nun-ab-abig hi Jesus an kananay “Hay kialigan di pun-
ap-apuwan Apu Dios ya nan tagun waday laguntanan
himmalaman an e maniboh mungngunuh di.
2 Ya wadaday hinamak na ot ihuhummangan day tang-
danon di ohan taguh ohan algo ot pungngunuwona dida.
3 Nunggaway algo ot umeh malkadu ya wadada boy
tatagun maid di at-atton da.
4 Ot kananan diday ‘Ume kayu ta ekayu mungngunuh
laguntak ta tangdanan dakayuh ustu.’
5 Ot ume da nan tatagun e nungngunu. Indanit maal-algo
ya wadada boy inayaganan mungngunu. Himbatangan ya
wada boy hinamak nan mungngunu.

6 Mungkahilong ot ume bo nah malkadu ya wadada boy
tinibo nah tatagun muntattaddog ot kananan diday ‘Tipet
pakawahon yuy ohan algo?’
7 Ya kanan dan hiyay ‘Maid di mangayag ke dakamih
emi pungngunuwan.’ Ot kananan diday ‘Deket athina ne
makayu ta ekayu mungngunuh laguntak.’
8 Nahilong mon diye ya impaayag nan kon lagunta
nan mumpaptok hi laguntana ot kananay ‘Ayagam nadan
mungngunut idat muy tangdan da. Pamanguluwom an idat
di tangdan nadan nanguddidin nungngunu ta ahim idat di
tangdan nadan namangulu.’
9 Immali da nan nanguddidin nungngunu ot idat nay
himpipihun hidiyey tangdan dah hin-algo.
10 Immali da nan namangulun nungngunu ya kanan da
pe on ong-ongal di tangdan da, mu adi te hin-oh-an pihu
damdama.
11 Indani ya mundiklamu dan kanan day
12 ‘Hanadan nanguddidi ya hin-oras ya abuy nungn-
gunuwan da ya dakami ke ya inlappu mih biggatna ot
mapopotangan kami ya antipet nun-iingngoy tangdan mi?’
13 Mu kanan nan kon lagunta nah oha ke diday ‘Ibak,
ugge dakayu dinalogat te hidiyey inhuhummangan takun
tangdan yuh hin-algo.
14 Alan yu ot ya abut umanamut kayu. Nangamungak
hin kanak di iingngok di tangdan nadan nanguddidi nah
tangdan yun namangulu.
15 Nangamungak hi pangiatak hi pihhuk. Kon umamo
kayu te himmok ku dida?’ ”
16 Kanan Jesus di “Athinay ahi maat hi udum hi algon
nadan tatagun nakababbad uwani ya diday ahi mibilang
an natag-e, ya nadan mibilang an natag-ed uwani ya diday
ahi nakababba.”

Hay pitlunah nangalyan Jesus hi katayana
(Marcos 10:32-34; Lucas 18:31-34)

17 Handih mange da Jesus ad Jerusalem ya inayagana
nadan disipulos na ot handih ab-abbu da ya kananan diday
18 “Deyan ume takud Jerusalem an ahik kadpapan an
Panguluwan di tagu ta mieyak hi kad-an di ap-apun di padi
ya nadah muntuttuduh Tugun Moses. Kalyon day mahapul
an mateyak
19 ya ipaboltanak nadah bokon Judyu ta diday mamaten
ha-on. Ahiyak taltalanggaan ya punhoplatak ne ahiyak
impatak hi krus ta mateyak, mu hi mikatlun algo ya
mamahuwanak.”

Hay imbagan inan da James ke Juan
(Marcos 10:35-45)

20 Hanan inayan Sebedi an ibbana nadan duwan im-
babalena ya imme dah kad-an Jesus ot mundukkun an
kananay “Wada anhan di ibagak ke he-a.”
21 Kanan Jesus di “Nganneh diye?” Kananay “Ahim anhan
pab-unon tun duwan imbabalek hi winawwan mu ya hi
iniggid mu hantuh pun-ap-apuwam.”
22 Mu kanan Jesus di “Uggeyu kattog inilay pun-ibaga yu.
An pakaippol kayun munholtap hi ahik holholtapon?” Ya
kanan dan hiyay “Pakaippol kami.”
23 Ot kanana bon diday “Makulug an ahi kayu munhol-
holtap umat hi punholholtapak, mu hay ke ahi makib-un ke
ha-on ya bokonak an mumpili, mu hi Aman hi Apu Dios.
Hiyay ahi mangipab-un hanadah pinilina tuwali.”
24 Dingngol nadan himpulun disipulos hidiye ya
bumobboh-ol da nadah duwan hintulang.
25 Ot ayagan Jesus didan am-in ot kananay “Inila yun
hay aap-apu ya mandalan day tatagu ya hay pinhod day
maunud te diday ap-apu.
26 Mu adi athidin dakayu. Deket waday ohan dakayun
pinhod nan hiyay katagtag-ayan ya mahapul an hiyay kay
muttatyun nadan ibbana.
27 Ya deket wada nan pinhod nan hiyay mun-ap-apu ya
mahapul an mumbalin an kay muttatyu.
28 Umat ke ha-oy an Panguluwan di tagun immaliyak
an punmuttatyun am-in di tagu, bokon hay mun-ap-apu.
Immaliyak an mangikateh boklan di liwat di tagu ta
mihwang da.”

Hay nangaanan Jesus hi kulap nadan duwan tatagu
(Marcos 10:46-52; Lucas 18:35-43)

29 Puntayanan da Jesus nan bobled Jerico ya mungkiunud
day dakol an tatagu.
30 Wadaday duwan nakulap an um-umbun nah pingngit
di kalata ya dingngol dan mungkala-uh Jesus ot muntukuk
dan kanan day “Apu Jesus an holag David, homkon dakami
anhan!”
31 Ya pun-ihong-ak nadan tatagu didat umop-opya da ot
kuma, mu pun-olot da ot ya abuy tukuk dan kanan day “Apu
Jesus an holag David, homkon dakami anhan!”
32 Immohnong hi Jesus ot ayagana dida ot kananay
“Nganney pinhod yun atok ke dakayu?”
33 Kanan day “Apu, pinhod min pakatibo kami.”
34 Himmok na dida ot dapaonay matada ya pinghanadi ya
pakatibo da ot miunud dan hiya.

Hay nangayan da Jesus ad Jerusalem ot daydayawon nadan tatagun kanan day hiya nan intud-ak Apu Dios
(Marcos 11:1-11; Lucas 19:28-40; Juan 12:12-19)

21

1 Manatong da Jesus ad Jerusalem an wadadad Betpage
nah Bilid an Oliba ya impamangulunay duwan disipulos na.
2 Kananan diday "Ekayun dih boble ot waday tibon yun
nigakod an hin-inan donkey. Ubadon yu ne in-ali yuh tu.
3 Deket waday kumalin dakayu ya kanan yuy 'Mahapul
nan Ap-apu taku' ot iabulut na."
4 Naat hituwe ta umannung di kinalin din profetas an
kananay
5 "Kalyom hanadah tatagud Jerusalem an tuwe mo nan
Patul dan impababa nay adol na ot muntakkeh ka-
ongalnan donkey."
6 Inun-unud nadan duway kinalina ot ume da.
7 Inala da nan donkey ot ie dan Jesus. Ot iap-ap day
bulwati dah odog nan ka-ongalnan donkey ot mitakkeh
Jesus.
8 Hanadan dakol an tatagu ya kinaan day oddan di bul-
wati da ot pun-iap-ap da nah kalatan dalanona. Hanadan
udum ya eda nangalah tubun di kaiw ot dadiyey nun-iaplag
dah dalanonat pangipatibo dah pundayaw dan hiya.
9 Hanadan tatagun namangulu ya nadan mituntun-ud ya
pun-itkuk day pundayaw dan hiyan kanan day "Madayaw
hantun holag David. Madayaw hantun intud-ak Apu Dios.*
Takon nadan wadah langit ya daydayawon da."
10 Handih dimmatong da Jesus ad Jerusalem ya namod-
wong day tataguh din kanan day "Dahdih tuwen tagu?"
11 Kanan nadan dakol an tatagun nikuyug ke hiyay "Hi
Jesus an iNasaret ad Galilee an profetas Apu Dios."

Hay nangayan Jesus nah Templo
(Marcos 11:15-19; Lucas 19:45-48; Juan 2:13-22)

12 Hinumgop hi Jesus nah Templo ot palah-unonan am-
in nadan gumatang ya munggattang hanah bohongna.
Hinukwangngi nay lamesaan nadan munhannot hi pihhu
ya nadan ubunan di munggattang hi paloma
13 ot kananan diday "Impitudok Apu Dios an kananay
'Hay balek ya pundasalan'† mu impumbalin yuh pung-
gattangan ta pangakawan yuh pihhun nadan umalin
mundasal."
14 Imme nadan nakulap ya nadan napilay hi kad-an Jesus
nah Templo ot kaanonay kulap da ya pilay da.

---

* **21:9 21:9** Psalm 118:26 † **21:13 21:13** Isaiah 56:7

15 Mu nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh
Tugun Moses ya bimmoh-ol da te tinibo da nadan maphod
an inat na ya dingngol da nan itukutukuk nadan u-ungan
kanan day “Madayaw kan holag David.”
16 Ot kanan dan hiyay “An adim donglon di itukutukuk
da?” Ya kanan Jesus ke diday “Dongdonglok. Mu kon
uggeyu binidbid nan nitudok an kananay ‘Takon di u-unga
ya goggolang ya natuttuduwan dah maphod an pundayaw
ke he-a.’ ”‡
17 Timmayan ot umed Betania ot mun-iyan dah dih ohan
hilong.

Hay kialigan nan maid bungana an kaiw an fig
(Marcos 11:12-14,20-24)

18 Handih mungkibangngad da Jesus ad Jerusalem hi
kabigatana ya naagangan.
19 Tinibona nan kaiw an fig nah pingngit di kalata ot
ena tibon di bungana mu maid. Abunay tubunan wada ot
kanana nah kaiw di “Adika mo bumunga!” Hingkatang ya
nakleng di tubun nan kaiw.
20 Tinibon nadan disipulos nah diyen naat ya namodwong
da. Kanan day “Tipet pinghanadi ya nakleng di tubun tun
kaiw?”
21 Ya kanan Jesus ke diday “Nomnomon yuh tuwe,
deket waday pangulug yun Apu Dios ya hin adi kayu
munhalinduwa ya damanan aton yu tun inat ku tuh kaiw.
Bokon hidiye ya abu, mu damana bon deket kanan yu nah
bilid di ‘Mit-an ka nah baybay’ ya mit-an.
22 Takon di nganney ibaga yuh dasal yun Apu Dios ya
atona hin waday pangulug yu.”

Minahmahan day mipanggep hi kalebbengan Jesus
(Marcos 11:27-33; Lucas 20:1-8)

23 Nibangngad hi Jesus nah Templo ot muntuttudu ya
immali nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpangu-
luh Judyu ot kanan dan hiyay “Nganney kalebbengam an
mangat am-in nah at-attom? Deket waday kalebbengam,
dahdiy nangidat?”
24 Hinumang na didan kananay “Wada ni-an di hanhanak
ke dakayu ta deket humangon yu ya humangok damdama
nan ibaga yu mipanggep hi kalebbengak.
25 Dahdiy nangitud-ak ke Juan an e mumbonyag, hi Apu
Dios weno hay tagu?” Kinalin Jesus hidiye ya munhuhum-
mangan dan kanan day “Nganney ihumang taku? Deket
kalyon takuy ‘Hi Apu Dios’ ya ahina kalyon di ‘Ya tipet
uggeyu kinulug hi Juan?’

‡ **21:16 21:16** Psalm 8:2

26 Deke bot kalyon takuy ‘Hay tagu’ ya katatakut bo
hantudah tatagu te kulugon dan hi Juan ya profetas Apu
Dios.”
27 Ot kalyon da mon Jesus di “Toan, uggemi inila.” Ot
kanan Jesus ke diday “Deket athina ya adik bo damdama
kalyon ke dakayuy nangidat hi kalebbengak.”

Hay kialigan nadan hintulang

28 Waday inab-abig Jesus ke didan kananay “Nomnomon
yu tun ab-abigok. Wada nan tagun duway linalakin
imbabalena. Kanan amada nah panguluwan di ‘Ume kat
eka mungngunud uwani nah lagunta.’
29 Mu kanan nan panguluwan di ‘Adiyak pe.’ Mu indani
kaya ya imme.
30 Kanana bo nah mikadwan imbabalenay ‘Ume kat eka
mungngunu nah lagunta.’ Ya kananay ‘Om, umeyak.’ Mu
ugge kaya imme.”
31 Ot kanan Jesus ke diday “Dahdiy nangun-unud ke
amada?” Kanan nadan ap-apuy “Hanan panguluwan.”
Kananan diday “Makulug an dakayu ya mialig kayu nah
mikadwan imbabalen nan tagu. Hanadan gaga-ihon
tatagun dadiye nadan mun-amung hi buwis ya binabain
pabayad day adol dah linalaki ya kudkudukdul da mu
dakayu ya nalaklaka dan migappat hi pun-ap-apuwan Apu
Dios.
32 Man-uke ya immalih Juan an mumbonyag ot ituddunan
dakayuy maphod an pangi-en un-unudon, mu uggeyu
kinulug. Ot hanada ot ya abun mun-amung hi buwis ya
nadan binabain pabayad day adol day nangulug ke hiya.
Ya takon di inila yun kinulug dah diyen intuttudu na ya
uggeyu kinulug ya ugge kayu nuntutuyuh liwat yu.

Hay kialigan nan nuntanom hi grapes
(Marcos 12:1-12; Lucas 20:9-19)

33 Donglon yu bo tun ab-abigok ke dakayu. Waday
ohan tagun nuntanom hi grapes hi laguntana. Inaladana
ot mangapyah pungkopalan ya nangapya boh natag-en
pungguwalyaan. Ot piabang na ot ahi umeh udum an boble.
34 Handih nadatong nan grapes ya intud-ak na nadan
muttatyunat eda alan di dowana.
35 Mu dimpap nadan mun-abang datuwen binaal nan
muttatyu ot pumbakdungan day oha, nuntugmilan day oha
ya pinate day oha.
36 Immitud-ak boh dakdakol hi muttatyuna, mu athidi boy
inat dan dida.
37 Indani ya nan imbabalenay intud-ak na te kananay
‘Agat tun imbabalek di itud-ak ku. Inilak ot lispituhon da.’

38 Mu tinibon nadan mun-abang nan imbabalen nan
kon luta ya kanan day ‘Tuwe nan imbabalenan mamoltan
tuh lutana. Agat patayon takut ditakuy mangibagi tuh
boltanona.’
39 Dimpap da ot ie dah bah-el nan lagunta ot patayon da.”
40 Ot kanan Jesus nadah tataguy “Nganne nin moy aton
nan kon luta nadah mun-abang hin umali?”
41 Kanan day “Patayona dida ya ipaabang na nan lagun-
tana nadah tatagun mangidat hi dowana hin nadatong.”
42 Kanan Jesus ke diday “Deket athina ya tipet uggeyu
naawatan nan nitudok an kananay
‘Hanan batun pinilin Apu Dios an binalon nadan man-
gapyah bale ya hidiye ot ahan di nahamad an ikapyah
bale.§ Hidiyen inat na ya maphod peman.’ ”
43 Kanana boy “Impaboltan Apu Dios ke dakayun Judyuy
pun-ap-apuwana, mu ahina bangngadon ta ipaboltana
nadah tatagun mangun-unud ke hiya.
44 Hay tagun mag-a kediyen batu ya ahi mungkagi-uy
gunit na ya hay tagun kag-ahan diyen batu ya magmik.”*
45 Hanadan ap-apun di padin di Judyu ya nadan Pharisee
ya inila dan diday nangipadngolan Jesus ke datuwen inab-
abig na,
46 kinali eda ot dopapon, mu tumakut da nadah tatagun
mangulug an hiya ya profetas Apu Dios.

Hay kialigan nan kasal
(Lucas 14:15-24)

22

1 Wada boy inab-abig Jesus nadah tatagun kananay
2 “Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya mialig nah patul an
indadaanay pungkasalan nan imbabale nan lalaki.
3 Intud-ak na nadan muttatyunan e mun-ayag hi tatagun
makihamul, mu maid di immali.
4 Ot umitud-ak boh muttatyunan e mangayag nadah
naayagan an kanan day ‘Umali kayu mo ta ekayu maki-
hamul nah kasal. Naklong di nuwang ya baka ya nidadaan
am-in di makan.’
5 Mu adi hangudon nadan naayagan di kinalin nadan
intud-ak nan patul. Waday oha on waday pangayana. Hay
oha ya immeh payona. Hay oha ya ena impaptok di igattang
na.

§ **21:42 21:42** Psalm 118:22-23 * **21:44 21:44** Hay kialigan nadan tatagun mag-a nah batu ta mungkagi-uy gunit da ya dadiye nadan adi mangulug ya kahing ke Kristo an intud-ak Apu Dios an mangihwang hi tagu, ta ahi nahalman di kastigu da. Ya hay kialigan nan batu ya hi Kristo.

6 Hanadan udum an naayagan ya dimpap da nadan
muttatyun e nangayag ke dida ot pumpadngolan da dida
ya pinate da dida.
7 Dingngol nan patul hidiyen inat da nadah muttatyuna
ya bimmubbungot ot itud-ak na nadan tindaluna ot eda
patayon nadan namate nadah muttatyuna ot gobhon day
babaleda.
8 Inayagan bon nan patul nadan udum an muttatyuna ot
kananay 'Nidadaan di hamulon hi kasal nan imbabalek, mu
ugge immali nadan ek impaayag ta deyan muntutuyuwak
an nangayag ke dida.
9 Kinali ume kayu mo kattog nadah kalata ta am-in di
tagun tibon yu ya ayagan yu dida.'
10 Ot ume nadan muttatyu ot ayagan dan am-in di
tatagu, gaga-iho ya maphod, ot dakkodakkol moy tatagun
e nakihamul.
11 Imme nan patul ot ena tibon nadan tatagu ya waday
ohan ugge numbulwatih bulwatin di e makikasal.
12 Ot kananan hiyay 'Nganney inat mun hinumgop
hitu yaden uggeka numbulwatih umat nah bulwatin di e
makikasal?' Mu adi kumali nan tagu te bimmain.
13 Ot kanan nan patul di 'Baludon yu tun tagut iwele yu
nah tapol. Mihdi ta kumogakoga ya kotokotomonay bab-
ana.' "
14 Ot kanan bon Jesus di "Umat hidiy pun-ap-apuwan Apu
Dios an dakol day naayagan, mu o-oha day napilin umeh
di."

Hay mipanggep hi pumbayadan hi buwis
(Marcos 12:13-17; Lucas 20:20-26)

15 Tinaynan nadan Phariseeh Jesus ot eda ihuhummangan
di pamatnaan dan hiya, ta deket waday mihallah kalyona
ya hidiyey ipabahul dan hiya.
16 Intud-ak dah kad-ana nadan udum an mangun-unud
hi pangi-eda ya nadan udum an tatagun Herod. Kanan
dan hiyay "Apu Jesus, inila min makulug am-in di kalyom
ya ituttudum di makulug an pangi-en Apu Dios. Adika
mihapitan hi kalin di tatagu ya adim hangudon di kinatagun
di dahdih diye.
17 Pinhod min mahmahan ke he-a hin miabulut hi Tugun
Moses di pumbayadan takun Judyuh buwis nah ap-apud
Roma."
18 Mu inilan Jesus an manmannibo dah ipabahul dan hiya.
Ot kananan diday "Langkak yu! Antipet eyak patpatnaan ke
dakayu?
19 Ukaton yu nan kalang an eyu pumbayad hi buwis ta
tibok." Tinibon Jesus ya kananay

20 “Dahdiy kon anga ya kon ngadan di wada tuh kalang?”
21 Ya kanan day “Hi Cesar.” Ot kanan Jesus di “Idat yun
Cesar di lebbeng nan midat ke hiya ya idat yu damdaman
Apu Dios di lebbeng nan midat ke hiya.”
22 Handih dingngol dah diyen impanumang na ya namod-
wong da ot mange da.

Hay mipanggep hi kamahuwan di nate
(Marcos 12:18-27; Lucas 20:27-40)

23 Kediyen algo ya wadada boy immalin Saducee hi kad-
an Jesus an dadiye nan mangalin adi mamahuwan di nate.
Kanan dan hiyay
24 “Apu Jesus, hay intudok Moses ya kananay deket
nalahin di ohan lalaki ya naten maid di imbabaleda nah
inayana ya mahapul an bintanon di ohan tulang nan lalaki
nan nabalun babai, ta deket mun-imbabale da ya mibilang
an imbabalen nan nate.*
25 Ot nganney innun tuwe? Wadaday pitun hintutulang
an linalaki. Nalahin nan panguluwan ya nate, mu maid di
imbabaleda.
26 Binoltan nan mikadwa ya nate bon maid di imbabaleda.
Athidi boy naat nah nikatlu. Numboboltanan dan am-in, mu
nate dan maid di imbabale da.
27 Indani ya nate mo nan babai.
28 Hantuh kamahuwan di nate, dahdiy moy ahi kon
inayan nah babai an deyan am-in da ya in-ine da?”
29 Mu kanan Jesus di “Hinaey nihallaan yu. Hinaey kitib-
anan uggeyu naawatan di impitudok Apu Dios ya nan ongal
an kabaelana.
30 Hantuh kamahuwan di nate ya ahida umat nadah
anghel hi langit an maid di mun-iine.
31 Wada boy ohah kalyok mipanggep ketuwe. Kon uggeyu
naawatan nan impitudok Apu Dios an kananay
32 ‘Ha-oy di Dios da Abraham, hi Isaac ya hi Jacob.’† Hay
kibalinan diye ya hiyay Dios di matagu, bokon hay nate.”
33 Dingngol nadan tataguh diyen intuttuduna ya namod-
wong da.

Hay umanhan an tugun Apu Dios
(Marcos 12:28-34; Lucas 10:25-28)

34 Hanadan Pharisee ya dingngol dan adi pakahumang
nadan Saducee nah kinalin Jesus ot maamung dah kad-ana.
35 Waday oha nadah Pharisee an abugadu an pinhod nan
patnaan hi Jesus
36 ot kananay “Apu Jesus, nganney umanhan an tugun
Apu Dios?”

---

* **22:24 22:24** Deut. 25:5 † **22:32 22:32** Exodus 3:15

37 Kanan Jesus ke hiyay “Hi Apu Dios di umanhan an
pinhodon taku ya am-in di nomnomon ya hay aton, ya
inomnom am-in ke hiya.‡
38 Hituwey umanhan an Tugun Apu Dios.
39 Hay mikadwa ya ‘Pinhodon yuy ibba yun tagu umat hi
pamhod yuh adol yu.’
40 Am-in nan Tugun Moses ya nadan intuttudun handidan
profetas ya nipuun ke datuwen duwan tugun Apu Dios.”

Hi Kristo ya bokon holag David ya abu
(Marcos 12:35-37; Lucas 20:41-44)

41 Hanadan Pharisee ya nanongnan naamung dah kad-an
Jesus ot kananan diday
42 “Nganney pangali yuh mipanggep ke Kristo? Dahdiy
nahlagana?” Ya kanan dan hiyay “Hi David.”
43 Kanan Jesus ke diday “Deket hi David, tipet kanan
David di hiyay Apu na? Hanan Espiritun Apu Dios di
nangipanomnom ke David ketuwen kinali nan kananay
44 ‘Kanan Apu Dios nah Apuk di: Umbun kah winawwan ku
inggana paka-apputok am-in nadan buhul mu.’§
45 Nomnomon yu ke, deket kanan David di hi Apunah Kristo,
nganney innunan hi Kristo ya etaku kanan di holag David?”
46 Ya maid di pakahumang ke Jesus ot adida mo ipidpidwan
bagbaga-an te bumain dah oggana panumang.

Hay ad-adin pangi-en nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan Pharisee
(Marcos 12:38,39; Lucas 11:43,46; 20:45,46)

23

1 Kanan Jesus nadah tatagu ya nadah disipulos nay
2 “Hanadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan Phar-
isee ya waday kalebbengan dan mangituttuduh Tugun
Moses.
3 Kinali takon di un-unudon yuy ituttudu da te maphod,
mu adiyu un-unudon di aton da te adi miunnud hi ituttudu
da.
4 Ya tagan day udum nah tugun ta maligatan di tatagun
mangun-unud, mu takon di dida ya adida pakaun-unud
yaden maid di homok dah tatagu.
5 Am-in di aton da ya patpatibo da ya abu. Ibobod dah
uluda weno hi takle da nan nitudok an kalin Apu Dios
ya anduandukkey bulwatidat imatunan di tatagu didan
mittulu da peman.

---

‡ **22:37 22:37** Deut. 6:5 § **22:44 22:44** Psalm 110:1

6 Pinhod da bon diday umbun hi ubunan di madayaw an
taguh simbaan ya nah waday hamul,
7 ya pinhod dan abun pitpitbal nah malkadun kawad-an
di dakol an tatagu. Pinhod da bon mangadanan hi mittulu.
8 Mu dakayu ya maid di e mangadanan hi mittulu te nun-
iingngo kayun am-in ya oha ya abuy mittuluyu.
9 Ya maid di eyu ngadanan hi Ama tuh luta te oha ya abuy
Ama takun wadah langit.
10 Maid bo ke dakayuy mangalin hiyay Apu te oha ya abuy
Apu yun hi Kriston pinilin Apu Dios an mangipaptok am-in
hi tagu.
11 Hanan natag-ey saad nan dakayu ya hiyay muttatyu yu.
12 Ya nan tagun mumpatag-e ya hiyay ahi mipababa, ya
nan tagun mumpababa ya hiyay ahi mipatag-e.

Hay bimmoh-olan Jesus nadah Pharisee ya nadah muntut-
tuduh Tugun Moses te gaga-ihoy pangi-eda
(Marcos 12:40; Lucas 11:39-42,44,52; 20:47)

13 Dakayun Pharisee an muntuttuduh Tugun Moses ya
makallangkak kayu. Mahmok kayu te makastigu kayu.
Man-uke ya adiyu ituttuduy innun di tagun migappat hi
pun-ap-apuwan Apu Dios. Hay kakulugana ya adiyu pinhod
an migappat ya iadiyu nadan tuttuduwan yun migappat
takon di pinhod da.
14 Dakayun Pharisee ya dakayun muntuttuduh Tugun
Moses ya makahmok kayu te makastigu kayu. Man-
uke ya makallangkak kayu. Deket mundasal kayu ya
dukkadukkayon yu ta kay kayu makakullug an makaphod
yaden deman ot an dakayuy munhaul nadah nabalun
binabait pun-ala yuy limmu da. Hidiyey gapunan nahalman
di ahi pangastigun Apu Dios ke dakayu.
15 Dakayun Pharisee ya dakayun muntuttuduh Tugun
Moses ya makallangkak kayu. Mahmok kayu te makastigu
kayu. E kayu dumanallanan an e muntuttuduh nungki-
dadawwin boble, takon nah bah-el di baybay, mu deket
waday nangun-unud hi intuttudu yu ya namam-a ot di
kinagaga-iho dat umat dan dakayu, ta hidiye nan makastigu
da damdamah impierno.
16 Nahalman di kastigu yu te umat kayu nah nakulap
an mangipanguluh ibbanan nakulap te ituttudu yun deket
insapatan di taguy kalina nah Templo ya takon di adina aton
hidiyen insapatana ya adi maliwat. Ya kalyon yu boy deket
insapatana nah balituk an wadah Templo ya mahapul an
atonah diye te maliwat hin adina aton.
17 Mu hidiyen ituttudu yu ya nihalla ya maid tuwaliy inila
yu te umat kayu nah nakulap. Antipet kanan yuy nabalol

nan balituk mu nan Templo? Hanan balituk ya nabalol ya
abu ke Apu Dios te wada nah Templo.
18 Hay intuttudu yu bo ya kanan yuy deket waday
insapatan di tagu nah altar ya takon di adina aton hidiyen
insapatana ya adi maliwat. Mu deket nan midat ke Apu Dios
di pangisapataana ya mahapul an atona nan insapatana te
deket adina aton hidiye ya maliwat.
19 Kay kayu tut-uwa nakulap. Adi nabalol nan midat ke
Apu Dios mu nan altar. Hanan midat ke Apu Dios ya nabalol
ya abu te wada nah altar.
20 Deket nah altar di pangisapataan di tagu ya bokon
hidiye ya abuy nangisapataana, mu insapata na damdama
nah wadah di ya hidiye nan mahapul an atona.
21 Athidi bo nah Templon deket kediyey pangisapataan di
tagu ya hi Apu Dios damdamay nangisapataana te wadah
dih Apu Dios.
22 Deket hi langit di pangisapataan di tagu ya insapatana
damdaman Apu Dios ya nah ubunana.

23 Dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya dakayun Phar-
isee ya makallangkak kayu. Mahmok kayu te makastigu
kayu. Man-ut umidaidat kayuh intanom yu ke Apu Dios,
mu adiyu un-unudon di importanten ituttudun nan tugun.
Te adiyu homkon ya adiyu aton di maphod hi ibbayu ya adi
kayu midinol. Lebbeng na tuwalin umidat kayuh intanom
yu, mu adiyu kuma iwalong nan udum an pinhod Apu Dios
an aton yu.
24 Kay kayu nakulap! Umat kayu nah tagun nahalman an
pakalinniyanay pun-inumana, mu logmonay inum takon di
nalugit, te dakayu ya nan adi umanhan an tugun di paka-un-
unudon yu, mu adiyu hangudon nadan umanhan an tugun.

25 Dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya dakayu
damdaman Pharisee ya mahmok kayu te makastigu kayu.
Makallangkak kayu. Man-ut ikakagu yuy pangun-unudan
yuh pangi-e yu mipanggep hi lini te pangali yu on hidiyey
pangun-unud yun Apu Dios, mu adi te pinhod yun ohhaan
di nganneh diye ya talamon yuy ibbayu.
26 Dakayun Pharisee ya kay kayu nakulap! Iphod yuy
pangi-e yu te hidiyey ustuh pangun-unud ke Apu Dios.

27 Dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya dakayun Phar-
isee ya mahmok kayu te makastigu kayu. Makallangkak
kayu! Umat kayu nah lubuk an maphod di ang-ang na, mu
nabuluk an adol di wadad dalom.
28 Athidi bon man-u te ipatibo yuy maphod hi tatagu, mu
hay kakulugana ya makallangkak kayu ya gaga-iho kayu.

Hay kakastiguwan nadan Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses
(Lucas 11:47-51)

29 Dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya dakayun Pharisee, mahmok kayu te makastigu kayu. Makallangkak kayu te man-ut manganapya kayuh lubuk handidan profetas Apu Dios ya ipohopohod yuy lulubuk handidan maphod an tatagu
30 ya kanan yuy gulat nat wada kayu handi ya ugge kayu nid-um handidah aammod yun namate ke dadiyen profetas Apu Dios, mu langkak hinae.”
31 Kanan bon Jesus di “Hinaen kinali yuy kitib-anan abuluton yun handidan aammod yuy namate handidah profetas Apu Dios.
32 Ot agayu, gibbuwon yun aton nan adi maphod an inlappun handidan aammod yu dih done.
33 Gaga-iho kayu! Kalyok ke dakayun adi kayu mihwang hi kastigu yuh impierno.
34 Itud-ak ku nadan profetas Apu Dios, nadan nanginilah mipanggep ke ha-on ya nadan mangituttuduh pangi-ek, mu ahiyu patayon di udum ya ipipatak yuh krus di udum. Punhoplat yuy udum hanadah simbaan yu ya unuunudon yuy udum takon di daanay bobleh pangayan dat punholholtapon yu dida.
35 Ta hidiyey gapunan dakayun tatagud uwaniy kastiguwon Apu Dios te hay namatepateyan handidan aammod yu handidah mungkaphod an tatagun nipalpun Abel an maid di bahul na, ingganah namatayan dan Sechariah an hi anak Berekiah an pinate da nah numbattanan di altar ya Templo.
36 Kalyok ke dakayun makulug an am-in dadiyen inat da ya dakayun tatagud uwaniy kastiguwon Apu Dios.

Hay ongal an impaminhod Jesus nadah tatagud Jerusalem
(Lucas 13:34,35)

37 Dakayun iJerusalem ya nuntugmilan yu ya numpate yu handidan profetas Apu Dios. Kinali namingkaat an pinhod ku ot anhan an amungon dakayu umat hi pangamungan di manuk hi impana, mu adiyu pinhod.
38 Mahmok kayu te iwalong Apu Dios nan Templo ya nan bobleyu.
39 Kalyok ke dakayun adiyak mo tibon inggana kanan yuy ‘Maphod nan intud-ak Apu Dios an mangipainila ke hiya.’ ”

Hay nangalyan Jesus hi kapa-iyan nan Templo
(Marcos 13:1,2; Lucas 21:5,6)

24

1 Puntayanan Jesus nan Templo ya immali nadan disipu-
los na ot pun-ituddu dan hiya nan makaphod an Templo
2 ot kananan diday “O, maphod tun tibtibbon yu, mu
makulug an hi udum hi algo ya ahi mapa-in am-in ta maid
di ohan batun e munnanong nah niha-adana.”

Hay punligligatan ya hay punholholtapan di tagu
(Marcos 13:3-13; Lucas 21:7-19)

3 Indani ya um-umbun hi Jesus nah Bilid an Oliba ya
immali nadan disipulos nah kad-ana ya ab-abbu da ot
kanan dan hiyay “Kalyom ke dakami hin kakon-anay ahi
kaatan datuwen kinalim. Ya nganney ahimi pangimatunan
hi ahim kibangngadan ya kakon-anay kapoppogan di luta?”
4 Ot humangon Jesus an kananay “Halipat-an yu ta adi
kayu mahaul
5 te dakol di ahi umalin kanan day didah Kristo ta dakol
day ahi mahaul.
6 Ya ahiyu donglon di gubat hi kabobboble, nih-up ya
nidawwi, mu adi kayu tumakut. Datuwey ahi ma-ma-at,
mu bokon hidiyey kapoppogan di luta.
7 Am-in di kabobboble ya ahida munggugubat ya waday
bitil ya kolyog.
8 Datuwey kilappuwan di ligat.
9 Ahi waday tatagun mangipaholholtap ya mangipipate ke
dakayu. Ya ahi dakayu hihingngitan am-in hi tatagu gapuh
pangun-unudan yun ha-on.
10 Ta dakol di ahi mangiwalong hi pangulug dan ha-on
gapuh punholholtapan da. Ahida ipadpap di ibbada ya
munhihingngitan da.
11 Dakol di ahi munlangkak an kanan day profetas Apu
Dios didat dakol di haulon dah tatagu.
12 Kediye ya nahalman di gaga-iho, ta hidiye nan ahi dakol
nadah mangulug ke ha-on di makaan di naminhod dah
ibbada.
13 Mu hanan mangippol hi punholholtapanan adina iwa-
long di pangulug na ya ahi mihwang.
14 Hay mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya mitut-
tudut inilaon am-in di taguh kabobboble. Ta deket nagibbuh
tuwe ya madatngan moy kapoppogan di luta.

Hay mipanggep nah katatakut an ahi maat
(Marcos 13:14-23; Lucas 21:20-24)

15 Ahiyu tibon nan himpappangen balawon Apu Dios
an mihaad nah Templo. Hituwey inabig din profetas an

hi Daniel.* (Dakayun mamidbid ketuwe ya importanten
maawatan yu.)
16 Hantuh ahi mumpatiboh tuwe ya am-in di tataguh
kabobbobled Judea ya ahida bumtik hi bilid.
17 Hanan tagun wadah dolan di balena ya mahapul an adi
humgop an e umalah ngunut na, mu bumtik ot ya abu.
18 Athidi bo nah tagun wadah payo an mahapul an adi
umanamut an e mangalah bulwatina, mu bumtik ot ya abu.
19 Kediye bo ya mahmok nadan binabain himmiga ya
nadan waday golang da.
20 Ya mundasal kayun Apu Dios ta adi mipaddih ahi
kotolan weno nah Sabadun Tungo
21 te dadiyen ahi maat ya nakahhalman an abu mu
nadan nalana-u nipalpun dih nunlutuwan Apu Dios hi luta
ingganad uwani, mu deket nagibbu mo kayah diye ya maid
moy athidi.
22 Mu gapu nadah tatagun pinilin Apu Dios ya kina-
ananay algon punligligatan di tagu te gulat nat uggena in-
athidi ya maten am-in di tagu.
23 Wadaday tatagun ahida kanan di ‘Tibon yu, deyah
Kristo!’ weno ‘Tibon yu, wadah dih Kristo!’ mu adiyu kaya
kulugon.
24 Kalyon da dadiye te wadaday tatagun ahida kanan di
didah Kristo weno kanan day profetas da, mu bokon da
kaya. Dakol di ahida ipatiboh umipamodwong ta panaul
dah tatagu. Takon nadan pinilin Apu Dios an tataguna ya
patnaan dan haulon, mu adinadaman mahaul da.
25 Nomnomon yuh tuwen kinalik
26 ta takon di waday mangalin kananay ‘Wadah Kristo nah
adi maboblayan!’ ya adi kayu kaya umeh di. Deket kananay
‘Wadah tun nitalu!’ ya adiyu kaya kulugon,
27 te hay kibangngadak an Panguluwan di tagu ya umat
hi kil-at an makattibon pat-alanay luta ya kabunyan.”
28 Kanan bon Jesus di “Hanan kawad-an di nate ya hidiy
kawad-an nadan mangan hi nate.”†

Hay kibangngadan Jesus ta munhumalyah tagu
(Marcos 13:24-27; Lucas 21:25-28)

29 “Hantuh kagibbuwan am-in dadiyen ahi ma-ma-at ya
tumapol di algo ya bulan. Ya mag-a nadan bittuwon ta maid
di potok na ya makaan di kabaelan nadan wadah kabunyan.

---

* **24:15 24:15** Tibon yuy Daniel 11:31 ya 12:11, ya Marcos 13:14. † **24:28 24:28** Hay pinhod tuwen kalyon ya deket napoppog moy luta ya umalih Apu Dios an munhumalya ta nadan gaga-ihoy inainat da ya makastigu da.

30 Deket magibbuh tuwe ya waday ahi matibod kabunyan
hi pangimatunan hi aliyak tuh luta ya ahi u-umyung di
katagutagu tuh luta. Hantuh ahik aliyan an Panguluwan
di tagu ya ahiyak tibon nah kulabut an matiboy dayaw ku
ya hay ongal an kabaelak.
31 Waday ahi gumangon tangguyub ya kediyey ahik
pangitud-akan hanadah anghel ku ta eda amungon nadan
napilin tatagun Apu Dios hi kabobboble tuh luta.

Hanan kaiw an fig
(Marcos 13:28-31; Lucas 21:29-33)

32 Inila takun deket mamuddal di tubun nan kaiw an fig
ya nih-up di tialgo.
33 Athidi hantuh ahik aliyan an deket ma-ma-at am-in tun
kinalik ya inila yun gagala moy aliyak.
34 Nomnomon yuh tuwe! Am-in datuwen kinalik an ahi
maat ya ahi akhupan di udum ke dakayu te adida ni-an
mate yaden maat datuwe.
35 Ahi mama-id di kabunyan ya luta, mu hay kalik ya
munnanong ta nangamung.

Maid di ohan nanginilah aliyan bon Jesus
(Marcos 13:32-37; Lucas 17:26-30,34-36)

36 Maid di ohah nanginilah aliyak takon nadan anghel hi
langit ya ha-oy an Imbabalen Apu Dios. Hi Aman hi Apu
Dios ya abuy nanginila.
37-39 Hay atoaton di tatagu hantuh ahik aliyan ya umat
nadah inat di tatagu handih tiempon Noah an ammunay
kakan, hay inum ya hay kalahinan day nonomnomon da.
Mu indani ya nalbong di luta ot mungkakate da te uggeda
nundadaan ot abuna da Noah an ugge nate te hinumgop da
nah bapor.
40 Kediyen tiempon aliyak ya waday duwan tagun mungn-
gunuh payo ya awitok di oha ya mabatiy oha.
41 Athidi bo nadah duwan babain mumbayu an awitok di
oha ya mabatiy oha.
42 Ta hidiye nan halipat-an yu te ugge nainilay aliyak an
Apu yu.
43 Nomnomon yuh tuwe, gulat nat inilan nan kon baley
aliyan nan mangako ya makulug an adi mahuyop ta mun-
adug ta adi humgop nan mangako.
44 Athidin dakayun mahapul an midadaan kayu ta nanga-
mung an munhood ke ha-on an Panguluwan di tagu te
uggeyu inila hin kakon-anay kibangngadak.

Hay pangi-en di muttatyu
(Lucas 12:41-48)

45 Hay muttatyun nanomnoman ya makangngun-unud
ya hiyay piliyon nan apunan pun-ap-apun nadan ibbanan
muttatyu ya mangipaptok hi mahapul da.
46 Umamlong nan muttatyu hin umali nan apuna ya
tibonan maphod di at-attona.
47 Nomnomon yu tun kalyok ke dakayu, deket athidiy
atona ya ipatag-en nan apunay saad nat hiyay mangipaptok
am-in hi limmun nan apuna.
48 Mu deket kanan nan muttatyuh nomnom nay 'Takom-
boy nalgonalgom di atok ot mabayag di aliyan nan apu mi.'
49 Ta nalgom ot ya abuy at-attonan abunay e makikan ya
makiin-innum hanadah tatagun mumbutobutong ya deke
on nunhoplat na nadan ibbanan muttatyu.
50 Mu indani ot ya abu ya kediyen algoy dinatngan nan
apuna ot akhupanah diyen at-attona
51 ot kastiguwonan inid-um na hiya nadah makallangkak
an kumogakoga ya kotokotomon day bab-a da."

25

Hay ab-abig mipanggep nah himpulun binabai

1 Kanan bon Jesus di "Hay kialigan di ahik bo aliyan
ya umat tuh ab-abigok. Wadada nan himpulun binabain
immala dah dilag dat eda damuwon nan lalakin mungkasal.
2 Nakannomnoman nadan lima, mu nadan udum ya ugge.
3 Hanadan liman ugge nanomnoman ya uggeda im-
mitabin hi pittololyon usalon da hin map-uhan da.
4 Mu nadan liman nakannomnoman ya immitabin da.
5 Nataktak nan lalakin mungkasal ot hadhad-on da, indani
ya potog an abuy hinuyop da, ta loktat ya nahuyop da.
6 Indanit gawwan di hilong ya waday tinumkuk an
kananay 'Tuwe nan mungkasal! Makayu ta etaku damu-
won!'
7 Ot bumangun nadan himpulun binabai ot pun-idadaan
day dilag da.
8 Ya kanan nadan liman ugge nanomnoman di 'Idatan
dakami anhan hi pittololyo yu te mad-op moy dilag mi.'
9 Ya kanan nadan nanomnoman an binabaiy 'Adinadama
te deket umidat kami ya makudangan takun am-in. Ekayu
gumatang nah tendaan.'
10 Ot eda gumatang, mu handih imme da ya dimmatong
nan lalakin mungkasal ot makighop nadan liman binabain
nanomnoman nah balen panganan ot idakig da.
11 Handih dimmatong nadan ugge nanomnoman ya
nidakkig ot kanan day 'Apu, ibughul mu anhan!'

12 Mu kanan nan lalakiy ‘Adinadama te hay kakulugana
ya ugge dakayu inilan ha-on.’ ”
13 Hituwey inab-abig Jesus ot ahina kanan di “Halipat-an
yu ta mundadaan kayu te uggeyu inilay tiempo ya algoh
kibangngadak.

Nan ab-abig mipanggep nah tulun muttatyun nidinolan di pihhu
(Lucas 19:11-27)

14 Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya mialig bo tuh ab-
abigok. Wada nan tagun umeh nidawwin boble ot ipaayag
na nadan muttatyuna ot kananay ‘Nangamung kayu tuh
limmuk.’
15 Inohhaohha na didan indatan hi pihhu an insigun hi
kabaelan da. Hanan ohan muttatyu ya indatanah liman
libun pihhu. Hanan nikadwa ya indatanah duwan libu ya
nan nikatlu ya indatanah hinlibu ot ahi ume.
16 Hanan muttatyun nidatan hi liman libu ya inusal nah
diyeh numpuunanah negosyo ot mumbalin hi himpulun
libu.
17 Athidi damdamay inat nan nangidatanah duwan libu
ot mumbalin hi opat di libu.
18 Mu nan nangidatanah hinlibu ya ena pe ingka-ut hi
lutah diyen pihhun nan apuna.
19 Uhup ot ahi mibangngad nan apuda ot ipaayag na dida
ot mahmahana hin nganney niatan nan pihhun indat nan
dida.
20 Immali nan muttatyun nidatan hi liman libu ot idat
na nah apunay himpulun libu. Kananay ‘Apu, liman libuy
indat mun ha-on ot pumbalinok hi himpulun libu.’
21 Kanan nan apunan hiyay ‘Maphod kan muttatyu te
inun-unud muy tugun ku. Takon di ittay nan indat kun he-a
ya impaongal mu, kinali ipatag-e dakat he-ay mangipaptok
nah dakol an limmuk. Makiha-ad kan ha-on ta makiam-
amlong kan ha-on.’
22 Immali damdama nan muttatyun nidatan hi duwa
libun pihu ot kanana nah apunay ‘Apu, duwan libuy indat
mun ha-on ot pumbalinok hi opat di libu.’
23 Ya kanan nan apunan hiyay ‘Maphod kan muttatyu te
inun-unud muy tugun ku. Takon di ittay nan indat kun he-a
ya impaongal mu, kinali ipatag-e dakat he-ay mangipaptok
nah dakol an limmuk. Makiha-ad kan ha-on ta makiam-
amlong kan ha-on.’
24 Immali nan nidatan hi hinlibun pihu ot kanana nah
apunay ‘Apu, inilak an he-a ke ya mabungot ka mipanggep
hi pihhum. Oha bo ya pakialam di limmun di udum an
tatagun uggem nun-atuwan.

25 Kinali timmakutak ot ika-ut ku tun pihhun indat mun
ha-on ot dehtun ugge nauma. Teya tun pihhum.’
26 Ya kanan nan apunan hiyay ‘Mangidlu ka ya gaga-iho
kan muttatyu. Inilam tuwalin athidiyak
27 ya tipet uggem inha-ad hi bangkot wada ot ni-moy ittay
hi nid-um ad uwanin nibangngadak?’
28 Kanan diyen apuda nadah udum an muttatyuy ‘Alan
yu nan pihhun impabangngad nat idat yu nah muttatyun
himpulun libun pihhuna.’
29 Ot kanana boy ‘Hay tagun ipaptok nay nganneh diyen
wadan hiya ya mad-uman ta dumakol hidiyen wadan hiya.
Mu hay tagun adina ipaptok di wadan hiya, takon di ittay
ya mama-id hidiyen wadan hiya.
30 Hantun muttatyuk an maid di hilbina ya kudukdulnay
dopapon yu ta iwele yu nah tapol an kad-an nadan
kumogakoga ya kotokotomon day bab-a da.’ ”

Hay ahi punhumalyaan Jesus hi tatagu hantuh ahina kibangngadan

31 Kanan bon Jesus di “Ha-on an Panguluwan di tagu ya
ahiyak mibangngad an ibbak am-in nadan anghel hi langit
ta mipatiboy dayaw ku te ha-oy moy mun-ap-apu.
32 Ahi maamung am-in di taguh kabobbobleh kad-ak ta
anappilok dida, umat hi mumpattol an appilonay kalnero
ya gulding.
33 Ta nadan makaphod an tatagun mangulug ke ha-on ya
appilok didah winawwan kut ikuyug ku dida. Mu nadan
gaga-ihon tatagu ya appilok didah iniggid kut mihdi da.
34 Hantuh mun-ap-apuwak ya ahik kanan hanadah tata-
gun wadah winawwan kuy ‘Dakayun binendisyonan Amay
migappat hi pun-ap-apuwanan indadaana tuwali handih
nunlutuwana tuh luta.
35 Te naaganganak ya indatanak hi kanok. Nauwoak ya
indatanak hi inumok. Immaliyak hi bobleyu ya takon di
uggeyak inila ya inayaganak.
36 Handih maid di bulwatik ya indatanak. Nundogowak
ya impaptokak ke dakayu. Handih nikalabutak ya immali
kayun nangidung-on ha-on.’
37 Mu ahida kanan di ‘Apu, kon-anay naagangam ya
nauwoam ot panganon daka ya painuman daka
38 ya kon-anay immaliyam hi boble mi ot ayagan daka ya
kon-anay maid di bulwatim ot idatan daka?
39 Maid boy inila mih nundogowam ot ipaptok daka ya
maid di inila mih nikalabutam ot umali kamin nangidung-
on he-a.’

40 Mu ahik kanan ke diday ‘Hin inat yu dadiye nadah
nakababban tatagun mangulug ke ha-on ya inat yu
damdaman ha-on.’
41 Mu nadah gaga-ihon tataguh iniggid kun adi mangulug
ke ha-on ya ahik kanan di ‘Mange-ele kayun ha-on te
gaga-iho kayu. Ume kayu nah apuy an munnananong
an nidadaan nah kiha-adan Satanas ya nadan ibbanan
dimonyo.
42 Man-uke ya naaganganak ya uggeyak indatan hi kanok
ya nauwoak ya uggeyak indatan hi inumok.
43 Immaliyak hi bobleyu ya adi kayu maapnga. Maid di
bulwatik ya uggeyak indatan. Ya handih nikalabutak ya
handi nundogowak ya uggeyak indung-o.’
44 Ahida kanan di ‘Apu, maid ot di em numbagaan ke
dakamih makan, danum ya bulwati. Ya kon-anay im-
maliyam ya ugge daka inapnga? Ya maid di em numbagaan
hi baddang hi nundogowam weno hi nikalabutam.’
45 Hituwey ahi kanan nadan gaga-ihon tatagu, mu ahik
kanan ke diday ‘Kay ha-oy di uggeyu binaddangan handih
uggeyu binaddangan nadan nakababban mangulug ke ha-
on.’
46 Kinali am-in nadan gaga-ihon tatagu ya mipae da nah
kakastiguwan dat nangamung. Mu nadan maphod an
tatagu ya ume dah kad-an Apu Dios ta waday nitaguwan
dan munnananong ta nangamung.”

Nan planun pampapan dan Jesus
(Marcos 14:1,2; Lucas 22:1,2; Juan 11:45-53)

26

1 Nagibbun intuttudun Jesus am-in dadiye ot kanana
nadah disipulos nay
2 “Inila yun duway algo mo ya madatngan nan kanan dan
Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios, kediyey ahida
pampapan ke ha-oy an Panguluwan di tagu ta ipatakak hi
krus.”
3 Hanadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh
Judyu ya naamung dah balen Kaypas an natag-en padi
4 ot ihuhummangan da hin nganney innun dan mangi-
dalunun mampap ke Jesus ta pipate da.
5 Mu kanan day “Adi taku ipaddid uwanin piyesta te
indani ya gumulu day tatagu.”

Hay nangiduyagan nan babai ke Jesus hi nakangnginan lana
(Marcos 14:3-9; Juan 12:1-8)

6 Handih mangmangngan da Jesus ad Betania hi balen
Simon an hiya nan mungkangpu ni-an di adol na
7 ya immali on babain inodnanay ohan butilyan bangban-
glun lanan nakangngina ot iduyag nah ulun Jesus.
8 Tinibon nadan disipulos nah diye ya bimmobboh-ol da
ot kanan day “Ayyokah diyen bangbanglun lana.
9 Gulat nat nigattang hidiye ya ongal ot an pihhun midat
nadah nawotwot.”
10 Inilan Jesus hidiye ot kananan diday “Tipet athinay
pangali yun hiya? Hidiyen inat nan ha-oy ya maphod.
11 Ha-oy ya adiyak makihkihtun dakayu ta nangamung.
Mu hanada ken nawotwot ya wadadat nangamung.
12 Hidiyen nangiduyaganah lana ke ha-on ya kay na
indadaan di adol kun milubuk.
13 Nomnomon yuh tuwe. Hi am-in an boblen kipainilaan
di kalin Apu Dios ya ahi makalkaliy inat nan ha-on an
panginomnoman ke hiya.”

Inabulut Judas an ihdul nah Jesus
(Marcos 14:10,11; Lucas 22:3-6)

14 Hanan oha nadah himpulut duwan disipulos an hi
Judas Iskariote ya immeh kad-an nadan ap-apun di padi
15 ot kananay “Nganney idat yun ha-on hin baddangan
dakayun mampap ke Jesus?” Ot idatan dah tuluy pulun
pihun kalang.
16 Nipalpun diye ya hahalipat-anay pangipadpapanan
Jesus.

Hay nanganan da Jesus ya nadan disipulos na kediyen Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios
(Marcos 14:12-21; Lucas 22:7-14,21-23; Juan 13:21-30)

17 Handih namangulun algon nan Piyestan di Tinapay an
ugge naha-adan hi yeast ya immali nadan disipulos hi kad-
an Jesus ot kanan dan hiyay “Daanay emi pundadaanan hi
panganan taku tuh Piyesta?”
18 Kananan diday “Ume kayu nah boble ya kanan yu nah
ohan taguh diy ‘Kanan nan Ap-apu takuy maid uhup ya
waday maat ke ha-on. Kinali umali kamin nadah disipulos
kun mangan hi baleyu tuh Piyesta.’ ”
19 Inun-unud day kinalina ot eda idadaan di kanon da
kediyen Piyesta.
20-21 Mungkahilong ya dimmatong da Jesus ya nadan
disipulos na nah bale. Handih mangan da ya kananay
“Hituwey kalyok. Waday ohan dakayun ahi mangihdul ke
ha-on.”
22 Dingngol dah diye ya mahakit di nomnom da ya waday
oha on kananay “Kon ha-on, Apu?”

23 Kananay “Hanan makidihhan an makitam-ol hi tinapay
nan ha-on di ahi mangihdul ke ha-on.
24 Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahiyak patayon ta
gapu ketuwen maat ya umannung nan impitudok Apu
Dios, mu mahmok an abu nan tagun mangihdul ke ha-on.
Kudukdulnay ugge nitungo.”
25 Hi Judas an hiyay mangihdul ke Jesus ya kananay “Apu,
kon ha-oy di ahi mangihdul ke he-a?” Kanan Jesus di “Om,
he-a.”

Hay panganan nah tinapay ya panginuman nah mainum an panginomnoman hi natayan Jesus
(Marcos 14:22-26; Lucas 22:14-20; 1 Corinth 11:23-25)

26 Kediyen mangan da ya inalan Jesus nan tinapay ot
mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot ikap-ong
na nadah disipulos na ot kananay “Alan yu ta kanon yu,
hituwey adol ku.”
27 Ot alana bo nan basun natalwan hi mainum ot
mumpasalamat bon Apu Dios. Indat nan dida ot kananay
“Uminum kayun am-in nah basu,
28 hituwey dalak an tumodtod ta kipaannungan nan balun
nakitobbalan Apu Dios an kiphodan di tatagu ta kakaanan
di liwat da.
29 Kalyok ke dakayu, adiyak mo uminum ketuwen
mainum inggana kediyen algon ahi taku panginuman nah
hinnatkon an mainum hidih pun-ap-apuwan Aman hi Apu
Dios.”
30 Nagibbuh diye ot mungkanta dah pundayaw dan Apu
Dios ot ahida ume nah Bilid an Oliba.

Kinalin Jesus an ahi ihaut Pedro an inilanah Jesus
(Marcos 14:27-31; Lucas 22:31-34; Juan 13:26-38)

31 Kanan bon Jesus di “Am-in kayu ya ahiyak punhin-
tatayyanan gapu nah ahi maat ke ha-on ad uwanin hilong.
Hidiyey umannungan nan impitudok Apu Dios an kananay
‘Pipatek nan mumpattol hi kalnero ta miwahit nadan
kalnero.’
32 Mu hantuh mamahuwanak ya mamanguluwak an
umed Galilee ta ahi kayu miunud.”
33 Kimmalih Pedron kananay “Takon di taynan daka
hantudah iibbak hin waday maat ke he-a ya adinadaman
edaka taynan ke ha-on.”
34 Mu kanan Jesus ke hiyay “Kalyok ke he-ah tuwe, ad
uwanin hilong ya mumpitlun ihaut mun kanam di uggeyak
inilan he-a ta ahi tumalan-uy manuk.”
35 Kanan Pedro ke hiyay “Takon nin di makikateyak ke
he-a ot adinadaman ek kanan di ugge daka inilan ha-on.”
Ya am-in nadan disipulosna ya athidiy kinali da.

Hay nundasalan Jesus ad Getsemani
(Marcos 14:32-42; Lucas 22:39-46)

36 Imme da Jesus ya nadan disipulos nad Getsemani ot
kananan diday “Mihtu kayu ta umeyak dih e-elenan e
mundasal.”
37 Ot ikuyug na da Pedro ya nadan duwan imbabalen
Sebedi. U-umyung hi Jesus ya mahakit di nomnom na,
38 kinali kananan diday “Dehtun mahakit an abuy nom-
nom kun kayak mate. Mihtu kayu ni-an ya adi kayu
mahuyop ta ib-ibbaanak.”
39 Imme nah e-elena ot munlukbub ot mundasal an
kananay “Ama, daan mo ahan ta adi maat hidiyen ek
punholholtapan. Mu nangamung ka, hay pinhod muy
maunud, bokon hay pinhod ku.”
40 Indanit nibangngad hi kad-an nadan disipulos na
ya nakahhuyop da, ot kananan Pedroy “Kon adi kayu
pakaippol hi hinuyop yu takon di hin-oras ya abu?
41 Halipat-an yu ya mundasal kayu ta adi kayu mahaul
an munliwat. Inilak an pinhod yun mangun-unud, mu
makudang di kabaelan yu.”
42 Imme bo ot e mundasal an kananay “Ama, deket
mahapul an maat hidiyen holtapok ya nangamung ka, hay
pinhod muy maunud.”
43 Nibangngad boh kad-an nadan disipulos na ya nakah-
huyop da bo. Namahig an adida pakaippol hi hinuyop da.
44 Tinaynan bon Jesus dida ot e mundasal an hidiyey
pitluna ot idasal na boh diye.
45 Nibangngad boh kad-an nadan disipulos na ot kananan
diday “Kon ito-ol yuy huyop? Bumangun kayu mo te
nadatngan di pamatayan nadan naliwat an tatagun ha-on
an Panguluwan di tagu.
46 Makayu ta etaku damuwon dida! Deyan mangali nan
mangihdul ke ha-on!”

Hay numbaludan dan Jesus
(Marcos 14:43-50; Lucas 22:47-53; Juan 18:3-12)

47 Nanongnan mungkalkallih Jesus ya dimmatong hi Judas
an oha nadah himpulut duwan disipulos nan ibbana nadan
intud-ak nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpan-
guluh Judyu an numpun-odon dah ispada ya bakdung an e
mampap ke hiya.
48 Hi Judas ya tinuguna tuwali nadan ibbanan kananay
“Ahiyu imatunan nan etaku dopapon te ahik awalon. Deket
inawal ku ya immali kayu ta baludon yu.”
49 Immeh Judas hi kad-an Jesus ot kananay “Apu, immali
kami.” Ot awalona.

50 Kanan Jesus ke hiyay “Aga, atom nan pinhod mu.” Ot
ume nadan ibban Judas ot baludon dah Jesus.
51 Hanan ohan disipulos ya inuknut nay ispada na ot
palangonay ingan nan ohan muttatyun nan natag-en padi.
52 Mu kanan Jesus ke hiyay “Ipabangngad mu nan ispada
nah hikot mu te hay tagun hay ispada di pamate na ya hay
ispada damdamay pamate dan hiya.
53 Pangalim nin kattog on pamaddang muh naen ha-
on, mu gulat nat pinhod kun mabaddangan ya ibagak ke
Ama an hi Apu Dios ta ipaali nay kalibulibuh anghel an
bumaddang ke ha-on.
54 Mu adik aton hidi te adi mo umannung nan impitudok
Apu Dios an maat ke ha-on.”
55 Kanan Jesus nadah immalin tataguy “Tipet kah-in di
ekayu mun-odon hi ispada ya bakdung an mampap ke ha-
on? Kon nakabahhulanak? Wadaak hi kabigabigat an
muntuttudu nah Templo ya tipet uggeyak dimpap?
56 Mu takon ta maat hituwet umannung nan intudok
handidan profetas.” Ya am-in da nan disipulos na ya
binumtik dan tinaynan dah Jesus.

Hay nahumalyaan Jesus hi hinangngab di ap-apun di Judyu

(Marcos 14:53-65; Lucas 22:54,55,63-71; Juan 18:13,14,19-24)

57 Hanadan nampap ke Jesus ya in-e da hiyah balen
Kaypas an natag-en padi te hidiy naamungan nadan
muntuttuduh Tugun Moses ya nadan mangipangpanguluh
Judyu.
58 Niunuunud hi Pedro, mu ugge nih-up te nihaad nah
dola. Ot makib-un hanadah guwalya te pinhod nan tibon
hin nganney aton dan Jesus.
59-60 Hanadan ap-apun di padi ya am-in nadan ibba dan
konsehal di Judyu ya tagan day mahma nadah tatagu
hin nganney mabalin an ipabahul dan Jesus takon di adi
makulug ta pangigadulan dan mamaten hiya. Mu maid
di mahamak da takon di dakol day muntistigun nangalih
bahul nan adi makulug. Indani ya wadaday duwan
61 kanan day “Hiyah tuwe nan kananay pa-iyona nan
Templon Apu Dios ya kabaelanan bohwaton hi tulun algo.”
62 Timmaddog nan natag-en padi ot kananan Jesus di “Kon
makulug datuwen ipabahul da? Nganney panumang mu?”
63 Mu op-opyah Jesus. Ya kanan bon nan natag-en padi
ke hiyay “Adika munlangkak an manumang ketuwe te
donglon nan Dios an wadat nangamung. Kon he-ah Kristo
an Imbabalen Apu Dios?”

64 Ya kanan Jesus ke hiyay “Makulug hinaen kinalim. Mu
kalyok ke dakayun am-in an ahiyak tibon an Panguluwan di
tagun umbun hi winawwan Apu Dios an Kabaelanan am-in.
Ya ahiyak bo tibon nah kulabut hantuh ahik kibangngadan.”
65 Kinalinah tuwe ya binik-in nan natag-en padiy bulwati-
nah bungot na ot kananay “Tinaltalanggaanah Apu Dios!
Adi mahapul an wadaday udum an muntistigu te dingngol
takuy kinalina.
66 Nganney punnomnom yu?” Ya kanan day “Mahapul an
mate te nabahulan.”
67 Ot puntuppaan day angana ya nundaw-e da. Ya
wadaday nun-apap ke hiya
68 an kanan day “Agam ya- tuwali, hin makulug an he-ah
Kristo, kalyom hin dahdiy nangapap ke he-a.”

Hay nangihautan Pedroh nanginilaanan Jesus
(Marcos 14:66-72; Lucas 22:56-62; Juan 18:15-18,25-27)

69 Hi Pedro ya um-umbun nah dola ya immali nan babain
muttatyu ot kananay “He-ay ohan ibban Jesus an iGalilee.”
70 Mu inhaut nan kananay “Bokonak! Uggek inilah naen
pungkalim.” Ya am-in nadan tataguh di ya dingngol dah
diyen kinalina.
71 Timmayan hi Pedro ot ume nah hoob ya immali bo nan
ohan muttatyun babai ot kanana bo nadah tataguy “Hituwe
ot nan ibban Jesus an iNasaret.”
72 Mu inhaut na bon insapatanan kananay “Uggek man
inilah diyen tagu.”
73 Indani ya immali day udum an tataguh kad-ana ot
kanan day “He-a ot nan ohan ibban Jesus te nun-ingngoy
kaliyu.”
74 Indani mo ahan ya kananay “Isapatak an takon di
patayonak ke Apu Dios! Uggek man inilah naen tagu.”
Nagibbun kinali nah diye ya timmalan-uy manuk.
75 Ya ninomnom na nan kinalin Jesus ke hiyan kananay
“Mumpitluy ahim pangalyan an kanam di uggeyak inila
ta ahi tumalan-uy manuk.” Ot bumah-el nah hoob ot
mungkoga.

Hay nangiayan nadan buhul Jesus ke hiyah kad-an Pilatu
(Marcos 15:1; Lucas 23:1,2; Juan 18:28-32)

27

1 Biggabiggat nah nabiggatana ya inhuhummangan nadan
ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyuy aton
dan mamaten Jesus.
2 Binalud dah Jesus ot iedah kad-an Pilatu an gobernador.

Hay natayan Judas
(Apostoles 1:18,19)

3 Handih ininnilan Judas an patayon da tut-uwah Jesus
ya nuntutuyuh nangihdulanan hiya ot ena ipabangngad
nan tuluy pulun pihun kalang nadah ap-apun di papadi ya
nadah mangipangpanguluh Judyu.
4 Kananay "Naliwatak te inihdul kuy ohan tagun maid di
bahul na." Ya kanan nadan ap-apuy "Nangamung ka pe,
maid di bibiyang min nae."
5 Ot ihabuwag Judas nan kalang nah Templo ot e
mumbitkol.
6 Numpidit nadan ap-apun di padi dadiyen kalang ot
kanan day "Adinadaman e id-um hituwen pihhu nah
pihhun di Templo te hituwe ya bayad di natayan di ohan
tagu."
7 Nunhuhummangan da ot usalon dah diyen pihhu hi
nangatang da nah lutan nan tagun mangapyah banga ot
pumbalinon dah lubukan di tatagun e nakibobleh di.
8 Ot hidiyey gapunan ingganad uwani ya hay ngadan
diyen luta ya Lutan Nadalaan.
9 Hituwey immannungan din kinalin Jeremiah an profe-
tas an kananay
"Inala day tuluy pulun pihun kalang an hidiyey inhuhum-
mangan nadan Judyun bayad di biyag Kristo
10 ot pangattang da nah lutan nan tagun mangapyah banga.
Hituwey kinalin nan Ap-apu takun ha-on."

Hay nunhumalyaan Pilatu ke Jesus
(Marcos 15:2-5; Lucas 23:3-5; Juan 18:33-38)

11 In-e dah Jesus hi hinangngab Pilatu an gobernador
ot kanan Pilatu ke hiyay "Kon he-ay patul di Judyu?"
Hinumang nan kananay "Deya bon hinaey kanam."
12 Ya am-in da nan ap-apun di padi ya nadan mangipang-
panguluh Judyu ya dakol di pungkali dah bahul Jesus, mu
op-opya.
13 Kanan Pilatu ke hiyay "Kon adim donglon hantudan
ipabahul dan he-a?"
14 Mu adina humangon nadan ipabahul dan hiya. Kinali
namodwong nan gobernador.

Hay pangipipatayan dan Jesus
(Marcos 15:6-15; Lucas 23:23-25; Juan 18:39—19:16)

15 Deket Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios ya
waday ohan balud an ipaen nan gobernador ya nangamung
di pinhod di tatagun mipae.
16 Kediye ya wada nan ohan nikalabut an hi Barabbas an
nundingngol an pimmate.

17 Ta handi naamung da nan tataguh kad-an Pilatu ya
kananan diday “Dahdiy pinhod yun ipaek, hi Barabbas
weno hi Jesus an kanan dan hi Kristo?”
18 Man-uket kinalin Pilatuh diye ya inila nan maid di
bahul Jesus, mu gapuh amon nadan mangipangpanguluh
Judyu ya impadpap da.
19 Handih inumbun hi Pilatu an munhumalya ya impaad
nan inayanan kananay “Adi na-ala on inat muy atom
nah tagun maid di bahul na te mabulubulunak gapu nah
inin-inop kuh mipanggep ke hiyat deyan kumanol-owak.”
Hituwey udum hi gapunan pinhod Pilatun ipaeh Jesus.
20 Mu nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpangu-
luh Judyu ya inhapitan da nadan tatagut ibaga dan Pilatu
an hi Barabbas di mipaet hi Jesus di pipatena.
21 Kanan bon Pilatu ke diday “Dahdi ke didan duway
pinhod yun ipaek?” Ya kanan day “Hi Barabbas.”
22 Ot kanana boy “Nganne moy atok ke Jesus an kanan
dan hi Kristo?” Kanan nadan tataguy “Ipatak hi krus!”
23 Kananay “Tipe-? Kon nganney bahul tuwen tagu?” Ya
pun-olot da ot ya abuy tukuk dan kanan day “Ipatak hi
krus!”
24 Inilan Pilatun maid di hilbin di kalkalyona te linap-
puwan nadan tatagun munggugulu ot umalah danum ot
ulahanay taklenah hinangngab nadan tatagu ot kananay
“Maid di bahul kuh katayan tun tagu. Nangamung kayu
pe.”
25 Ya kanan nadan tataguy “Om, nangamung kami.
Takomboy dakami ya nadan iimbabalemiy kombahul hi
katayana!”
26 Ot ipaen Pilatuh Barabbas. Hi Jesus ke ya impahoplat
na ot ahina e pipatak hi krus.

Hay nuntaltalanggaan nadan tindalu ke Jesus
(Marcos 15:16-20; Juan 19:2,3)

27 Inihgop nadan tindaluh Jesus hi balen nan gobernador
ot ayagan dan am-in nadan ibbadan tindalu.
28 Kinaan day bulwatina ot ipabulwati dan hiya on
maingit an umat hi bulwatin di patul.
29 Ya immala dah hubit ot kumapya dah pongot ot
ipapngot dan hiya. Ya immala da boh paul ot ipad-on dah
wawwana. Deke on nundukkun dah hinangngab na on
tinaltalanggaan dan kanan day “Dayawon taku peman tun
Patul di Judyu!”
30 Nuntuppaan da ya nunhoplat day ulunah paul.

31 Nagibbun tinaltalanggaan da ya kinaan da nan impab-
ulwati dan hiya ot ipabangngad da nan bulwatina ot ahida
ie nah eda pangipatakan ke hiya.

Hay nipatakan Jesus hi krus
(Marcos 15:21-32; Lucas 23:26-43; Juan 19:17-27)

32 Handih mange da ya dinamu dah Simon an iCyrene ot
ipilit nadan tindalun pah-onona nan krus Jesus.
33 Indani ya dimmatong da nah eda pangipatakan ke Jesus
an hidiye nan kanan dan Golgota an hay kibalinana ya gunit
di ulu.
34 Immala dah mainum an nad-uman hi mumpait ot
ipainum dan Jesus, mu tinamtamana ya adina pinhod.
35 Impatak nadan tindaluh Jesus hi krus ot ibubunut da
hin nganney alan di hin-oh-an dida nah bulwatina.
36 Nagibbuh diye ot um-umbun dan mungguwalya.
37 Hanah tap-on di uluna ya waday nitudok an kananay
“Hituweh Jesus an Patul di Judyu.”
38 Wadaday duwan mangakon nipatak damdamah krus
an ohah winawwana ya nan ohah iniggid na.
39 Am-in nadan mala-u ya munwigwigiwig dah panalta-
langga dan Jesus
40 an kanan day “Daan bo nan kanam an pa-iyom nan
Templo ya bohwatom hi tulun algo? Deket makulug an
Imbabale dakan Apu Dios ya baddangam di adol mut
makaan ka nah krus.”
41 Takon nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh
Tugun Moses ya nadan mangipangpanguluh Judyu ya
taltalanggaan da damdamah Jesus an kanan day
42 “Tipe nin ta binaddanganay udum ot tumagu da yaden
adina kabaelan an baddangan di adol na? Tibon taku ya-
peman hin makaan dih nipatakana. Hituwe kanun tagu ya
patul di Judyu. Deket makaan ya kulugon taku peman.
43 Hiya ya mundinol ke Apu Dios ya kananay hiya ya
Imbabalen Apu Dios. Ot agat tibon taku ya- peman hin
baddangan Apu Dios ad uwani.”
44 Takon nadan duwan mangakon nipatak ya taltalang-
gaan da damdamah Jesus.

Hay natayan Jesus
(Marcos 15:33-41; Lucas 23:44-49; Juan 19:28-30)

45 Indanit maal-algo ya himmilong am-in di boble hi tulun
oras.
46 Ya indanit himbatangan ya tinumkuk hi Jesus an
kananay “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Hay kibalinan tuwe
ya “Apu Dios an Dios ku, tipet eyak inwalong ke he-a?”*

* **27:46 27:46** Psalm 22:1

47 Hanadan tatagun nangngol ke hiya ya kanan day
“Deyan pun-ayaganah Elijah.”
48 Waday ohan didan nunggagalan ena itam-ol di kapo
nah pimmakin mainum ot ipalat nah paul ta ipatitip nan
Jesus.
49 Kanan di udum di “Tibon taku ya- peman hin umalih
Elijah an mamaddang ke hiyat makaan nah krus.”
50 Impidwan Jesus an tinumkuk ot mate.
51 Kediyen nate ya nakaiddihhan an nahathat nan kurtina
nah Templon nipalpuh kayangna ingganah puuna. Ya
kimmolyog ot mungkapi-ang di babatu
52 ot malukatan di udum an lubuk ot mamahuwan di
dakol nadah tatagun Apu Dios.
53 Tinaynan day lubuk da ot handih namahuwan Jesus ya
imme dad Jerusalem ot tibon di dakol an tatagu dida.
54 Hanan ap-apun di tindalu ya nadan ibbanan mung-
guwalyan Jesus ya tinibo dan am-in nan na-na-at ya
inggibok da nan kolyog ot tumakut da. Kanan day “Makulug
peman an hiya ya Imbabalen Apu Dios.”
55 Wadaday dakol an binabain nibata-an dan ang-ang-
angon day ma-ma-at. Dadiye nadan binabain nalpud
Galilee an nikuyukuyug ya bimmanaddang ke Jesus.
56 Wadah dih Maria Magdalena, hi inan nadan imbabalen
Sebedi ya hi Maria an inan da James ke Joses.

Hay nangilubukan dan Jesus
(Marcos 15:42-47; Lucas 23:50-56; Juan 19:38-42)

57 Mungkahilong kediye ya dimmatong nan ohan mangu-
lug ke Jesus an hi Joseph an iArimatea an kadangyan.
58 Immeh kad-an Pilatu ot ena ibagay adol Jesus ya in-
abulut Pilatu.
59 Lingkan Joseph di adol Jesus nah krus ot libbutanah
malinin luput.
60 Ot ena ilubuk nah ka-ippakapyanan gungat na nah
batu. Inullina on ongal an batu ot itangob na nah gungat ot
ahi tumayan.
61 Wadadah di da Maria Magdalena ya nan oha bon hi
Maria an um-umbun dan hanghanggaon da nan gungat.

Hay nungguwalyaan nadan tindalu nah gungat Jesus

62 Handih nabigat an Sabadu ya naamung nadan ap-apun
di padi ya nadan Phariseeh kad-an Pilatu
63 ot kanan dan hiyay “Apu, manomnom mi din kinalin
nan makallangkak an hi Jesus an kananay mate, mu
mamahuwan hi katlun di algoh katayana.
64 Kinali ipaguwalyam ot nan lubuk na ingganah katlun di
algo te indani ya ume nadan disipulos nat eda alan di adol

na ta ahida kanan di namahuwan. Ot namam-an kulugon
di tataguh tuwen langkak nan nahalhalman mu nan udum
an langkak nan kananay hiyay intud-ak Apu Dios.”
65 Kanan Pilatu ke diday “Umawit kayuh tindaluk ta eyu
pakagguwalyaan.”
66 Ot eda ihamad di tangob nan gungat ot ahida taynan
nadan tindalun mungguwalya.

Hay namahuwan Jesus
(Marcos 16:1-10; Lucas 24:1-12; Juan 20:1-10)

28

1 Nala-u moy Sabadun Tungo ot mungkabigat kediyen
Linggu ya imme da Maria Magdalena ya nan ohan hi Maria
an eda tibon nan gungat.
2 Kal-inadi ya kimmolyog hi nal-ot ya wada nan anghel
Apu Dios an nalpuh langit an kinaana nan batun nitangob
ot umbun kediyen batu.
3 Hanan anghel ya humilin kay kil-at ya hay bulwatina ya
makabbayak.
4 Hanada ken tindalun mungguwalya ya munggagayong-
gong dah takut da ot matu-i da ya kay da nate.
5 Kanan nan anghel nadah binabaiy “Adi kayu tumakut.
Inilak ot eyu hamakon hi Jesus an nipatak hi krus,
6 mu maid moh tu te namahuwan an hidiye tuwali din
kinalina. Makayu ta tibon yu tun nibakilangana.
7 Gal-an yu ta eyu kalyon hanadah disipulos nan hiya ya
namahuwan. Ya kalyon yun mamangulun umed Galilee ta
ahiyu tibon hidi. Donglon yu te makulug hituwen pungkalik
ke dakayu.”
8 Hanadan binabai ya timmakut da, mu maka-am-amlong
da gapu nah dingngol da ot galagalaan dan umeh kad-an
nadan disipulos ot eda kalyon.
9 Indani ya dinamu dah Jesus an kananan diday “Maling-
gop kayu!” Nundukkun dah hinangngab na ot dapaon day
hukina ot dayawon da.
10 Ot kanana bon diday “Adi kayu tumakut. Ume kayu
nadah disipulos an iibak ta eyu kalyon an wadaak ya kalyon
yun ume dad Galilee ta hidiy ahida panib-an ke ha-on.”

Hay nunlangkakan nadan guwalya mipanggep hi naat hi adol Jesus

11 Handih tinaynan nadan binabai nan lubuk ya imme
da nan udum an tindalun nungguwalya nah lubuk ot eda
kalkalyon hanadah ap-apun di padiy mipanggep nah tinibo
dan naat.

12 Ot maamung nadan ap-apun di papadi ya nadan
mangipangpanguluh Judyu ot ihuhummangan day aton da.
Indatan dah ongal an pihhu nadan tindalun nungguwalyan
kanan day
13 “Hay kalyon yuh tatagu ya nahuyop kayu handih
immali nadan disipulos Jesus ot alan day adol na.
14 Deket donglon nan gobernador hituwen naat ya adi
kayu madanagan te ahi kami nangamung an manumang
ke hiya ta adi kayu mabahulan.”
15 Ot alan nadan tindalu nan pihhun bayad da ot un-
unudon day kinalin nadan ap-apun di padi. Ta deyan takon
di ad uwani ya hidiyey nundingngol nadah Judyu.

Hay numpatib-an Jesus nadah himpulut ohan disipulos na
(Marcos 16:14-18; Lucas 24:36-49; Juan 20:19-23; Apos-
toles 1:6-8)

16 Hanadan himpulut ohan disipulos ya imme da nah bilid
ad Galilee an hidiy kanan Jesus hi pan-odan dan hiya.
17 Handih tinibo da ya dinaydayaw da, mu wada day
munhalinduwa.
18 Immeh Jesus hi kad-an da ot kananay “Ha-oy di
nangamung am-in hi langit ya luta te indat Apu Dios di
kalebbengak.
19 Ta hidiye nan ume kayuh kabobboble tuh luta ta eyu
ituttudun am-in hi tataguy mipanggep ke ha-on ta mangulug
da ya bonyagan yu didah ngadan Aman hi Apu Dios, ha-oy
an Imbabalena ya nan Espirituna.
20 Ya ituttudu yun un-unudon dan am-in di intugun
kun dakayu. Ya nomnomon yun makulug an wadaak ta
nangamung ke dakayu.”

HAY IMPITUDOK APU DIOS KE MARCOS MIPANGGEP KE JESUS

Hay kalin Juan an mumbonyag

1-2 Hituwey nitudok hi inat Jesu Kristo an Imbabalen
Apu Dios hi kiphodan di tagu. Hay lappuna ya nan
immannungan din intudok Isaiah an profetas Apu Dios an
kananay
"Kanan Apu Dios di 'Pamanguluwok tun mangituttuduh
tatagu hi mipanggep ke he-at ahika dumatong.'
3 Hiya ya ahi madngol nah adi maboblayan an kananay
'Idadaan yu ya iphod yuy dalanon nan Ap-apu taku.' "*
4 Indani tut-uwa ya wadah Juan an mumbonyag nah
adi maboblayan an pumbonyaganay tatagu ya tinuttud-
duwana didan kananay "Muntutuyu kayuh liwat yu ya
mumpabonyag kayu ta pakawanan Apu Dios di liwat yu."
5 Immali day katagutagun nalpud Jerusalem ya nan udum
an bobled Judea an e mundongol hi ituttudun Juan. Kinali
day liwat da ot bonyagan Juan dida nah Wangwang an
Jordan.
6 Hi Juan ya naabol an dutdut di kamel di bulwatina
ya hay balikis na ya lalat. Hay kanona ya dudun ya hay
inumona ya danum di iyyukan.
7 Hay kanana nadah tatagu ya "Wada nan ahi umalin
natagtag-e mu ha-on ta takon di hay mangubad hi gakod
di apatut na ya nakababbaak an mangat kediye.
8 Ha-oy ya bonyagan dakayuh danum, mu hiya ya ahi
dakayu bonyagan hi Espiritun Apu Dios."

Hay nabonyagan Jesus ya hay namatnaan Satanas an munhaul ke hiya

(Mateo 3:13—4:11; Lucas 3:21,22; 4:1-13)

9 Indani ya wadah Jesus an nalpud Nasaret ad Galilee.
Immalih kad-an Juan ot bonyagana nah Wangwang an
Jordan.
10 Handih dimmakal hi Jesus ya tinibonan nabukatan
di kabunyan ya immali nan Espiritun Apu Dios an kay
palomay ang-ang na ot umpan hiya.
11 Ya waday kimmalih langit an kananay "He-ay Imba-
balek an impakappinhod ku ya mangipaamlong ke ha-on."

---

* **1:3 1:3** Hay pinhod tuwen kalyon ya mundadaan kayu an iphod yuy pangi-eyu te umali nan Ap-apu taku.

12 Indani ya impaen di Espiritun Apu Dios hi Jesus nah
adi maboblayan
13 ot mihaad hidih nap-at an algo. Kediyey namanatnaan
Satanas an manaul ke hiya ta munliwat. Wadadah diy
katatakut an aggayam, mu wadada damdamah diy anghel
an mangipaptok ke hiya.

Hay nangayagan Jesus nadah opat an muntabukul
(Mateo 4:18-22; Lucas 4:14,15; 5:1-11)

14 Handih nangikalabutan Herod ke Juan ya immeh Jesus
ad Galilee an e muntuttuduh inat Apu Dios an kiphodan di
tagu.
15 Kananay "Muntutuyu kayuh liwat yu ya kulugon yu
nan inat Apu Dios an kiphodan di tagu te immali mo nan
intud-ak nan mun-ap-apu."
16 Handih mundaldallanan hi Jesus nah pingngit di
baybay ad Galilee ya tinibo na da Simon ke tulang nan hi
Andres an muntabukul da te hidiyey ngunuda.
17 Inayagan Jesus dida ot kananan diday "Maki-e kayun
ha-on ta mipalpud uwani ya adi kayu mo manabukul hi
dolog, mu ekayu mangawis hi tatagu ta ha-oy di un-unudon
da."
18 Pinghanadi ya inwalong day tabukul da ot miunud dan
hiya.
19 Mangmangnge da ya tinibo bon Jesus on hintulang
an da James ke Juan an nak Sebedi nah bangka dan pun-
idadaan day tabukul da.
20 Inayagana damdama dida ya pinghanadi ya tinaynan
dah amada ya nadan muttatyu da ot miunud dan hiya.

Hay nangaanan Jesus hi nihkop
(Lucas 4:31-37)

21 Dimmatong dad Kapernaum, ot kediyen nadatngan an
Sabadun Tungo ya immeh Jesus nah simbaan di Judyu ot
muntuttudu.
22 Hanadan tatagun nangngol ke hiya ya namodwong dah
ituttuduna te matibon ongal di kalebbengana mu nadan
muntuttuduh Tugun Moses.
23 Hidi nah simbaan ya wada on nahikpan an muntukuk
an kananay
24 "Jesus an iNasaret, nganney pinhod mun aton ke
dakami? Kon immali kan manadag ke dakami? Inilak hin
dahdi ka. He-a nan maid di liwat nan intud-ak Apu Dios!"
25 Mu kinalyan Jesus nan nihkop an kananay "Opya ka ya
makaan ka nah tagu!"
26 Pinghanadi ya munggagayonggong nan tagu ya
tinumkuk nan nihkop ot ahi makaan.

27 Namodwong nadan tatagu ot munhimbabaggaan dan
kanan day “Nganneh tuwen ma-ma-at? Hinnatkon an abu!
Antipeh naen abunay kalina ya maat di pinhod na? Deya
peman an takon di dimonyon nihkop ya kaanona!”
28 Ot hidiye nan gagala ya nundingngol di mipanggep ke
Jesus am-in hi bobled Galilee.

Hay nangaanan Jesus hi dogon di dakol an tatagu
(Mateo 8:14-17; Lucas 4:38-41)

29 Limmah-un hi Jesus nah simbaan an naki-e da James
ke Juan ot ume dah balen da Simon ke Andres.
30 Hinumgop ya kinali dan hiyan mahmahhuyop nan inan
nan inayan Simon te mundogon nahalman di atung di adol
na.
31 Immeh Jesus hi kad-ana ot odnanay taklena ot baddan-
ganan tumaddog. Ya nakaan di dogona ot ena idadaan di
kanon da Jesus.
32 Indanit mungkalimuy algo ya nun-ialin di tataguh kad-
an Jesus nadan mumpundogo ya nungkahikpan hi dimonyo
33 ta am-in da nan tatagu nah boble ya naamung dah
dolan da Simon.
34 Kinaan Jesus di nunhihinnatkon an dogon nadan
tatagu ya kinaana bo nadan dimonyon nihkop. Adina
iabulut an kumali nadan dimonyo te adina pinhod an diday
mangipainilah tatagu hin dahdi hiya.

Hay nuntuttuduwan Jesus hi kabobbobled Galilee
(Lucas 4:42-44)

35 Handih nabiggatana ya himmahallaman hi Jesus an
imme nah e-elen di boblen maid di tagut mundasal.
36 Hi Simon ya nadan ibbana ya eda hinamahamak hi
Jesus.
37 Ot handih tinibo da ya kanan dan hiyay “Am-in day
tatagu ya edaka hamahamakon.”
38 Ya kanan Jesus di “O, mu mahapul an ume takuh
udum an boblet eyak muntuttudu damdamah di te hidiyey
gapunah immaliyak.”
39 Ot ume dah kabobbobled Galilee ot muntuttudu nadah
simbaan di Judyu ya kinaanay nihkop hi tatagu.

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun mungkangpuy adol na
(Mateo 8:1-4; Lucas 5:12-16)

40 Wada nan ohan tagun mungkangpuy adol nan immali
ot pihpihmok ke Jesus. Nundukkun hi hinangngab na ot
kananay “Kaanom ahan tun dogok te inilak an damanan
atom, mu nangamung ka.”

41 Himmok Jesus ot dapaonan kananay “Damana. Nakaan
mo kayah naen dogom.”
42 Pinghanadi ya nakaan di dogon nan tagu.
43 Tinugun Jesus ot ahina itud-ak
44 an kananay “Adim ot kalkalyon hituwen inat ku, mu
ipayum an umeh kad-an nan padit em ipatibon hiyan
nakaan di dogom ya iappitam hi Apu Dios an miunnud nah
kanan di Tugun Moses ta panginilaan di tatagun nakaan di
dogom.”
45 Mu imme ot ya abu ot ena kalkalyon hi kabobbobleh
diyen inat Jesus. Ta alialiyanay dakol an tagun e manibon
Jesus ta maid moy atonan e mundallanan hanadah udum
an boble. Imme nadah maid di boble, mu kapyanan imme
day tatagun nalpuh kabobbobleh an e manibon hiya.

Hay nangipaphodan Jesus nah naparalyze an tagu
(Mateo 9:1-8; Lucas 5:17-26)

2

1 Nala-uy kaatnan algo ya nibangngad da Jesus ad Kaper-
naum ya nundingngol an wadah di.
2 Ya dakol day tatagun naamung ot makapnu nan balen
dinuttuk da, takon nah panto ya maid innun an humgop.
Muntuttuduh Jesus hi pangi-en Apu Dios
3 ya waday in-ali dah naparalyze an tagun in-attang di
opat an tatagu.
4 Mu maid innun dan mangieh kad-ana ot guk-angan da
mo nan atop an pottok na ot hidiy pangiuy-uyan da nah
niayod an tagu.
5 Inilan Jesus di kaongal di pangulug da ot kanana nah
mundogoy “Tulang ku, nakaan di liwat mu.”
6 Hanadan muntuttuduh Tugun Moses an um-umbun hidi
ya kanan dah nomnom day
7 “Antipet taltalanggaanah Apu Dios an iingngo nay adol
nan hiya? Hay tagu ya adinadaman kaanonay liwat,
abunah Apu Dios.”
8 Inilan Jesus di nomnomnomon da ot kananan diday
“Antipet athinay punnomnom yu?
9 Nganney nalaklaka? Hay kalyon di ‘Nakaan di liwat mu,’
weno ‘Tumaddog ka ya alam nan ayod mut umanamut ka?’
10 Agat ipatibok ke dakayun ha-oy an Panguluwan di tagu
ya waday kabaelak an mangaan hi liwat di tagu.”* Ot

* **2:10 2:10** Hanadan Judyu ya inila dan hi Apu Dios ya abuy mangaan hi liwat. Inila da bon hi Apu Dios ya abuy mangipaphod hi mundogo. Kinali handih impaphod Jesus nan naparalyze ya impatibonan hiya ya waday kabaelanan mangaan hi liwat umat ke Apu Dios. Ketuwe ya impatibon Jesus di kinaDiosna.

kanana nah naparalyze an taguy
11 “Kalyok ke he-a, tumaddog ka ya alam nan ayod mut
umanamut ka.”
12 Ya timmaddog nan tagu ot alanay ayod na ot mange.
Nakammodwong am-in nadan tatagu ot dayawon dah Apu
Dios an kanan day “Maid di emi tiniboh athitu, abunad
uwani.”

Hay nangayagan Jesus ke Libay
(Mateo 9:9-13; Lucas 5:27-32)

13 Waday boy naminghan an imme da Jesus nah pingngit
di baybay ad Galilee ya naamung da boy dakol an tataguh
kad-ana ot tuttuduwana dida.
14 Nagibbun tinuttudduwana dida ot mangmangnge ya
tinibona nan mun-amung hi buwis an hay ngadana ya hi
Libay an hi anak Alpheus an um-umbun nah opisinana.
Kananan hiyay “Maka, miunud kan ha-on.” Ya timmaddog
hi Libay ot miunud ke hiya.
15 Waday ohan algon nangan da Jesus ya nadan disipulos
na hi balen da Libay. Ya dakol nadah mapihul an tatagun
mun-amung hi buwis ya nadan naliwat di nakikan ke dida
te dakol mon diday miun-unud ke Jesus.
16 Wada nadah muntuttuduh Tugun Moses an Phariseey
nanibon nakikan hi Jesus nadah naliwat ya nadah mun-
amung hi buwis ot ibaga da nadah disipulos nay “Antipet
makikan hi Jesus nadah mun-amung hi buwis ya nadah
naliwat?”
17 Dingngol Jesus hidiye ot kananay “Hay agahan di
doktor ya hay mundogo, bokon hay maid di dogona. Pad-
dungnan ha-oy an immaliyak ta paphodok nadan naliwat,
bokon nadan kanan day maid di liwat da.”

Hay mipanggep hi puntopolan
(Mateo 9:14-17; Lucas 5:33-39)

18 Wada boy ohan algon nadan disipulos Juan an mum-
bonyag ya nadan Pharisee ya muntopol dan adida mangan.
Immali day udum an tatagu ot kanan dan Jesus di “Antipet
nada ken disipulos Juan ya nadan disipulos di Pharisee
ya muntopol dan adida mangan, yaden nada ke boppon
disipulos mu ya mangan da?”
19 Hinumang Jesus an kananay “An hay kanan yu ya
adi mangan nadan gagayyum nan mungkasal? Mangan
da te hanan mungkasal an nikuyugan da ya ipaptok na
dida. Athidi damdama nadah disipulos kun mangan da te
wadaak.
20 Mu indanit maidak mo ya adida mangan te hay
punnomnom dan ha-on.”

Adi ikammoy pangi-en di aammod nah tuttudun Jesus te adida mun-unnud

21 Kanana Jesus di “An waday tagun ilkob nay balun luput
nah daan an bulwati? Adinadamay athidi, te umittay nan
balun luput an nilkob ya madoldol di bik-in nan daan an
bulwati.
22 Athidi bon adi ihuduy ka-apyan mainum nah daan an
kimmulhin lalat an punhuduwan hi mainum, te deket aton
hidi ya umina nan mainum ya mabughi nan lalat. Ayyo
nan mainum ya nan lalat an punhuduwan. Mahapul an
hay punhuduwan hi ka-ikail ya hay ka-apyan lalat.”

Hay intuttudun Jesus hi mipanggep hi Sabadun Tungo
(Mateo 12:1-8; Lucas 6:1-5)

23 Ohan Sabadun indalan da Jesus hi payo ya pimmutting
nadan disipulos na hi page ot kutkuttimon da.
24 Tinibon nadan Phariseeh diye ot kanan dan Jesus di
“Tibom ke nadan disipulos mu, antipet pimmutting dah
page yaden Sabadun Tungo?”
25 Kanan Jesus di “Kon uggeyu binidbid di inat da David
handih naagangan da?
26 Hinumgop nah balen Apu Dios ot kuman nah tinapay
an niappit ke Apu Dios, ot idatana nadan ibbana yaden
panioy panganan da te abunay padin mangan kediye. Naat
hituwe handin hi Abiathar di natag-en padi.
27 Hay pinhod kun ipainila ya umanhan di kiphodan di
tagu. Hidiyey gapunan waday Sabadun Tungo, bokon gapu
te algon tungo.
28 Ha-oy an Panguluwan di taguy mangali hin nganney
panio weno adi nah Sabadun Tungo.”

Hay nangipaphodan Jesus nah napikluy an taklen nan tagu
(Mateo 12:9-14; Lucas 6:6-11)

3

1 Oha bon Sabadun Tungo ya immeh Jesus nah simbaan
di Judyu ya wada on tagun napikluy di ohan taklena.
2 Hanadan tatagu ya halipat-an day pangaanan Jesus
hi pikluy diyen tagu kediyen Sabadun Tungo ta waday
ipabahul dan hiya.
3 Tinibon Jesus nan tagun napikluy di taklena ot kananay
“Makah tuh hinangngab di tatagu.”
4 Ot ibagana nadah tataguy “Nganney kanan di Tugun
Moses hi damanan aton nah Sabadun Tungo? Hay maphod
di aton ta bumaddang ta weno hay ad-adiy aton ta dumadag

ta? Kon adi hangudon di ibban tagut mate weno baddangan
ta tumagu?" Mu maid di humumang.
5 In-ang-ang na ke didan bimmoh-ol te mangohe da ya
mahakit di nomnom na te nihallay punnomnom da. Ot
kanana nah taguy "Ukyadom di taklem." Inukyad na ya
maphod mo.
6 Hanada ken Pharisee ya limmah-un da ot punhuhum-
manganan da nadah tatagun Herod di aton dan mamaten
Jesus.

Hay niunudan di dakol an tatagu ke Jesus ta ipakaan day dogoda

7 Tinaynan da Jesus ya nadan disipulos nah diyen boble
ot ume da nah pingngit di baybay ad Galilee ya niunud day
dakkodakkol an tatagun nalpuh kabobboble ad Galilee, ad
Jerusalem ya nadah udum an bobled Judea,
8 ad Idumea, nah binah-el di Wangwang an Jordan ya
nadan nalpuh kabobbobled Tyre ya ad Sidon. Immali da
te dingngol da nadan maphod an inat Jesus.
9-10 Kediye ya kinaanay nunhihinnatkon an dogon di
dakol an tatagu ya wadada nadan namahig an mumpupul-
lon umeh kad-anan e manapan hiyat pumhod da damdama.
Gapun diye ya impaalana mo nadah disipulos nay ohan
bangkat ubun hidit adi ipiton nadan tatagu.
11 Hanada ken nahikpan ya deket inang-ang dah Jesus ya
na-ala on nundukkun dah hinangngab na on muntukuk dan
kanan day "He-a nan Imbabalen Apu Dios."
12 Mu impaop-opyan Jesus dida te adina pinhod an diday
mangipainila hin dahdi hiya.

Hay namiliyan Jesus nadah himpulut duwan apostoles na (Mateo 10:1-4; Lucas 6:12-16)

13 Indani ya immeh Jesus nah bilid ot ipaayag na nadan
pinhod na
14 ot piliyonay himpulut duwan nginadananah apostoles.
Datuwey maki-kien hiyat mitud-ak dan muntuttudu
15 ya midatan dah kabaelan dan mangaan hi nihkop.
16 Datuwey ngadan nadan himpulut duwan pinilin Jesus:
hi Simon an ingngadanan Jesus hi Pedro,
17 nadan nak Sebedi an da James ke Juan an ingngadanan
Jesus didah Boanerges an hay kibalinana ya kidul,
18 hi Andres, hi Felipe, hi Bartolome, hi Mateo, hi Tomas,
hi James an anak Alfeo, hi Tadeo, hi Simon an Zealot,
19 ya hi Judas Iskariote an hiya nan nangihdul ke Jesus.

Hi Jesus ya hi Satanas
(Mateo 12:22-32; Lucas 11:14-23; 12:10)

20 Nagibbuh tuwe ot umanamut da Jesus ya dakol da
boy naamung an tatagu ot maid di innun Jesus ya nadan
disipulos nan mangan.
21 Hanadan tutulang Jesus ya dingngol dan kanan di udum
an tataguy mun-ango ot ume dan e mangawit ke hiya.
22 Ya hay udum an muntuttuduh Tugun Moses an nalpud
Jerusalem ya kanan day “Nihkop ke Jesus hi Satanas an
ap-apun di dimonyo, kinali waday kabaelanan mangaan hi
nihkop.”
23 Ot ayagan Jesus dadiyen muntuttuduh Tugun Moses ot
kananan diday “Tipe bot e kaanon Satanas di ibbana?”
24 Kanana boy “Hanan boblen dida pen bimmoble on
numbubuhhulan da ya madadag dan am-in.
25 Umat bo nah hin-am-a an deket umaawwit da ya loktat
ta munhihi-an da.
26 Athidi bon Satanas an deket maganodwa nadan ibbana
ya matikod di pun-ap-apuwanat maid moy pumbanagana.”
27 Kanana boy “An damanan e hogpon di taguy balen di
ohan mahinadol an tagut ena akawon di pinhod na? Kah-in
di baludona ni-an nan mahinadol an tagut ahina akawon di
nganneh diyen wada nah bale.
28 Nomnomon yu tun kalyok ke dakayu. Hay tagun
munliwat weno taltalanggaanay ibbanah tagu ya damanan
mapakawanan.
29 Mu nan manaltalanggah Espiritun Apu Dios ya adi
mapakawanan te hidiyen liwat ya munnananong.”
30 Kinalinah tuwe te wadada nan kanan day “Hiya ya
nahikpan.”

Hay nitulang ke Jesus
(Mateo 12:46-50; Lucas 8:19-21)

31 Indani ya dimmatong nadan tutulang Jesus ya hi inana
ot tumaddog da nah dola ot umitud-ak dah e mangayag ke
hiya.
32 Kanan nadan tataguh kad-anay “Wada da inam ya
nadan tutulang muh dolan pun-ibaga daka.”
33 Hinumang Jesus an kananay “Kon waday napilih inak
ya tutulang ku?”
34 In-ang-ang na nadah tatagu ot kananay “Dakayun
naamung di inak ya tutulang ku.
35 Am-in da nan tatagun mangun-unud hi pinhod Apu
Dios ya diday inak ya tutulang ku.”

Hay ab-abig nan nangihabuwag hi buwa
(Mateo 13:1-9; Lucas 8:4-8)

4

1 Oha bon algo ya wadah Jesus nah pingngit di baybay
ad Galilee an muntuttudu. Ya dakkodakkol day tatagun
naamung hi kad-ana ot ume mo nah bangka ot umbun hidi.
Hanada ken tatagu ya wadada nah pingngit nan baybay an
mundongdongngol dah ituttuduna.
2 Dakol di inab-abig nah nanuttudu nan dida.
3 Kananan diday "Donglon yu tun ab-abigok! Wada nan
tagun e nuntanom hi buwan impahinnabuwag na.
4 Handih nangihabuwagana nadah buwa ya wadaday
nag-ah dalan ot umali day hamuti ot kanon da.
5 Hay udum ya nag-a dah mabatun ittay ya abuy lutah di.
Man-ut gagala ya tinummol da, mu ugge immed dalom di
lamut da.
6 Kinali handih pinumtang ya nakleng da te namag-anan
nan ittay an lutan tinummolan da.
7 Hay udum ya nag-a dah magulun ot mailung da ot adida
mo bumunga.
8 Mu nadan buwan nag-ah maphod an luta ya tinut-
tummolan da ot bumunga da. Wadaday o-ohay bungana,
wadaday mabungbunga ya wadaday makabbunga."
9 Kanan Jesus di "Pakannomnomon yuh tuwen kinalik."
10 Handih nabukal da moy tatagu ya wadada nadan
udum an nangngol hi kinalina ya nadan himpulut duwan
disipulos nan eda hinanhanan ke hiyay kibalinan nan inab-
abig na.
11 Kanan Jesus ke diday "Dakayu ke ya inna-ud kun
ituttuduy ine-en di pun-ap-apuwan Apu Dios an ugge
nipainila ingganad uwani, mu deket nadah udum an tatagu
ya painnab-abig kuy puntuttuduk ke dida
12 'te takon di tibotibon day atoatok ya donglodonglon
day ituttuduk ya adida maawatan. Gulat na ot ta
maawatan da ya abuluton dah Apu Dios ya muntu-
tuyu dah liwat dat pakawanana dida.' "

Hay intuttudun Jesus an kibalinan di ab-abig na
(Mateo 13:18-23; Lucas 8:11-15)

13 Kanan Jesus nadah disipulos nay "Deyan adiyu
maawatan hituwen ab-abig, nganne moy innun yun mun-
awat hi udum an ab-abigok?
14 Hay kialigan nan tagun e nunhabuwag nah buwa ya
hidiye nan e mangipain-inilah kalin Apu Dios.
15 Hanadan buwan nag-ah dalan ya mialig nadah tatagun
nangngol hi kalin Apu Dios, mu immalih Satanas ot haulona
dida ot kal-iwan da nadan kinalina.

16 Hanadan buwan nag-a nah mabatu ya mialig nadah
tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ot mun-am-amlong dan
mangulug,
17 mu ugge nihamad di pangulug dat deket waday ittay an
ligat da gapuh pangulug da ya pinghanadi on inwalong day
pangulug da.
18 Hanadan buwa an nag-a nah magulun ya mialig nadah
tatagun nangngol hi kalin Apu Dios,
19 mu adida hangudon te hay ikakagu da ya hay kaha-
pulan dah kitaguwan da, hay kumadangyanan da ya hay
pun-an-anlaan da.
20 Hanadan buwan nag-a nah maphod an luta ya mialig
nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ot abuluton da ot
mihamad moy pangulug da ta maphod di pangi-en di udum,
mapmaphod hi udum ya makakkaphod hi udum."

Hay kialigan nan dilag
(Lucas 8:16-18)

21 Kanan Jesus ke diday "Kon tolgan di taguy dilag ta
haniyana weno ena italu? Adi, te ipattuk nat matibo.
22 Hituwey kitib-anan am-in di mitalun adi mainilad
uwani ya ahi mainilah udum hi algo.
23 Pakannomnomon yuh tuwen kinalik."
24 Kanana bon diday "Pakaddonglon yuy ituttuduk ya un-
unudon yu. Deket athituy aton yu ya mad-uman di inila
yu.
25 Hay tagun un-unudonay mituttudun hiya ya maudman
di inila na. Mu hay tagun adina un-unudon di mituttudun
hiya ya takon nan ittay an inilana ya mama-id."

Hay ab-abig mipanggep hi tummolan di nitanom

26 Kanan Jesus di "Hay kialigan di pun-ap-apuwan Apu
Dios ya athitu: E nun-ohok nan tagu.
27 Ot umanamut ot palpal-iwana. Indanit ena tibon ya
tinummol, mu uggena inila hin nganney innunan tinum-
mol.
28 Hanan lutay tummolan ya bumungaan nan nitanom.
Mamanguluy hangonat ahiy adol na ta ahi nuppey bungana.
29 Deket nat-ong ya nadatong moy pun-aniyan nan tagu."

Hay oha bon kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios ya nan kakittayan an buwa
(Mateo 13:31,32,34; Lucas 13:18,19)

30 Kanan bon Jesus di "Nganney udum hi kialigan di pun-
ap-apuwan Apu Dios?
31 Mialig nah buwan di mustard an hidiyey kaittayan am-
in hi buwa,

32 mu deket tinummol ot maongal ya hidiyey kaongngalan
ta dakol di hapang nan pumbuyaan di hamuti.”
33 Athidiy nanuttudun Jesus nadah tatagun impainnab-
abig na nah inilanan maawatan da.
34 Am-in di intuttuduna ya impainnab-abig na, mu deket
abu da nah disipulos na ya pakakkalyonay kibalinan nan
ab-abig na.

Hay nangipatikodan Jesus hi puwok ya dalluyun nah baybay
(Mateo 8:23-27; Lucas 8:22-25)

35 Mungkahilong kediyen algo ya kanan Jesus nadah
disipulos nay “Umagwat takuh bah-el tun baybay.”
36 Nunlugan da kediyen inumbunanan bangka ot taynan
da nadan tatagu. Wadaday udum an bangkah di ot
pumbangkaan nadan udum an tatagun niunud ke dida.
37 Indanit wadada Jesus nah gawwan nan baybay ya kal-
inadi ya waday nakal-ot an puwok. Ya namahig di dalluyun
ta loktat ya mungkapnu nan bangkah danum.
38 Hi Jesus ke ya wada nah udduuddun diyen bangkan
nahuyop. E binangun nadan disipulos nan kanan day “Apu!
Kon adika kumagun deyan malting taku?”
39 Bimmangun ot kananay “Matikod kan puwok ya
dumin-ong kayun dalluyun.”
Ya pinghanadi ya natikod da ot makaddin-ong mo.
40 Ot kananan diday “Antipe ahan ta nahalman di takut
yu? Kon maid di dinol yun ha-on?”
41 Nakammodwong da ya waday oha on kananay “Nganne
nin di katatagun tuwen takon di puwok ya dalluyun ya un-
unudon day kalina?”

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah tagun mun-ango
(Mateo 8:28-34; Lucas 8:26-39)

5

1 Indani ya dimmatong da Jesus nah bah-el nan baybay
nah bobled Gerasene.
2 Limmah-un da nah bangka ya mangali on lalakin
nahikpan an nalpun hanadah lubukan
3 te hidiy kiha-ha-adana. Maid di pakaibbobod ke hiya
4 te banangkilingan day taklena, mu hanipdutona ya pun-
ihipag na nan gumok hi hukina. Ya maid di pakapdon ke
hiya te nakal-ot.
5 Mapat-al ya hilong on humanawwangan hanadah
lubukan ya bibilid an tumukutukuk on pun-gandutanay
adol nah batu.

6 Nidawdawi nan nahikpan ya tinibonah Jesus ot butikona
ot mundukkun hi hinangngab na
7 ya muntukuk an kananay “Jesus an Imbabalen Apu Dios
an Katagtag-ayan, nganney atom ke ha-on? Adiyak anhan
kastiguwon.”
8 Kinali nah diye te kinalin Jesus an kananay “He-an
nihkop, makaan ka nah tagu!”
9 Kanan bon Jesus nah nihkop di “Nganney ngadan mu?”
Ya kananay “Linibuy ngadan mi te dakol kami.”
10 Hidiyen nihkop ya namahig an pihpihmok an kananay
“Adi dakami anhan dog-alon hi nidawwi.”
11 Nipaddin diyen wadaday dakol an babuy an
munhubang nah e-elen nan bilid
12 ot kanan nan nihkop di “Itud-ak dakami kattog nadah
babuy ta diday emi kihkopan.”
13 Inabulut Jesus ot eda mihkop nadah babuy an umeh
duway libuy bilang da. Kal-inadi ya kahibubutik nadan
babuy nah dopla ot pun-iyapa da nah baybay ot malting
da.
14 Hanadan mumpaptok hi babuy ya bintik dan imme
nah boble ya nadah nunlinikkod an boble ot eda kalkalyon
hanadah katagutagu. Ot nadan tatagun nangngol kediye ya
immeda ot eda tibon.
15 Immali dah kad-an Jesus ya tinibo da nan tagun nahik-
pan handi an um-umbun an numbulwati ya pinumhod moy
nomnom na ya timmattakut da.
16 Dadiyen tatagun nanibo nah naat nadah babuy ya nan
naat nah tagun nahikpan ya kinali da nadah tataguh diyen
naat.
17 Ot indani ya kinali dan Jesus an takon kattog di
taynanah diyen bobleda.
18 Handih e tumayan da Jesus an manggop da nah bangka
ya immali nan tagun nakaan di nihkop ke hiya ot kananay
“Daan anhan ta maki-kieyak ke he-a?”
19 Mu adi abuluton Jesus an kananan hiyay “Umanamut
ka ot ya abu ta em kalyon hanadah iibam di inat Apu Dios
gapuh homok nan he-a.”
20 Immeh diyen tagu ot ena kalkalyon di inat Jesus ke
hiya nadah tatagu nadah himpulun bobled Decapolis ya
namodwong am-in nadan nangngol.

Hay nummahuwan Jesus nah imbabalen Jairo ya hay nakaanan di dogon nan babai

(Mateo 9:13-26; Lucas 8:40-56)

21 Immagwat bo da Jesus ot mibangngad da nah bah-el
di baybay ya dakkodakkol da boy tatagun naamung hi kad-
ana.

22 Wada nan ohan immalin ap-apun di simbaan di Judyu
an hi Jairo. Tinibo nah Jesus ot e mundukkun hi hinangngab
na
23 ot pihpihmok an kananay “Mungkatkate nan imba-
balek. Umali ka anhan ta em dapaon ta pumhod ta adi
mate.”
24 Ot maki-eh Jesus ya dakkodakkol da boy tatagun niunud
an inalibungbungan da.
25 Wada on babain nundogoh himpulut duway toon an
adi matikod di malpuh adol na.
26 Numpaagah dakol an doktor ot mauman am-in di
limmuna yaden ugge naagahan, mu mungkamam-a ot ya
abu.
27 Gapu te dingngol nay mipanggep nadah inat Jesus ya
immali ot umeh indoggana ot dapaonay bulwatina
28 an kananah nomnom nay “Dapaok ke ot ahan di
bulwatina ya makaan di dogok.”
29 Dinapa nay bulwatin Jesus ya ginibok nan natikod mo
nan malpuh adol na.
30 Kediyen nanapaan nan babaih bulwatin Jesus ya gini-
bok Jesus an waday kinaan di kabaelanah dogo. Nunliggu
ot kanana nadah tataguy “Dahdiy nanapah bulwatik?”
31 Ya kanan nadan disipulos nay “Inalibungbungan dakah
dakol an tatagu, kinali maid di maptok hi nanapan he-a.”
32 Hi Jesus ya mun-ang-aang-ang ta tibonay nanapan hiya.
33 Hanan babai ya inilanan inilan Jesus an hiyay nanapa
ke hiyat munggagayonggong hi takut na ot mundukkun hi
hinangngab na ot kalyonay makulug.
34 Kanan Jesus ke hiyay “Tulang ku, nakaan moh naen
dogom te hay pangulug mun ha-on. Umanamut ka ot
malinggop ka mo kaya te adi mo mibangngad hinaen
dogom.”
35 Mungkalkallih Jesus ya immali da nan nalpuh balen da
Jairo ot kanan dan hiyay “Takomboy adim mo awiton nan
mittulu te nate nan imbabalem.”
36 Dingngol Jesus hidiyen kinali da, mu uggena hinangud
ot kananan Jairoy “Pakodholom di nomnom mu ya mundi-
nol kan ha-on.”
37 Imme da Jesus an ammuna da Pedro ya nadan duwan
hintulang an da James ke Juan di ingkuyug na te adina
pinhod an maki-e nadan udum.
38 Dimmatong da Jesus hidih balen da Jairo ya maid di
kapotok na te wada day mungkokoga ya wada day mun-iyo.
39 Hinumgop hi Jesus hi bohongna ot kananan diday
“Antipet kahikokoga kayu? Hituwen unga ya ugge nate, mu
nahuyop ya abu.”

40 Hanadan tatagu ya taltalanggaan da, mu impalah-una
dida.
Inayaganay ammod nan unga ya nadan tulun disipulos
na ot humgop da nah kuwartun kad-an nan unga.
41 Inid-onah taklen diyen unga ot kananay “Talita kum”
an hay kibalinan diye ya “Unga, tumaddog ka.”
42 Pinghanadi ya timmaddog nan unga ot mundallanan.
Hituwen unga ya himpulut duway toona. Hanadan
nangang-ang ketuwe ya nakammodwong da.
43 Tinugun Jesus didan kananay “Adiyu e kalkalyon hi-
tuwen naat.” Ot mumpaalah kanon nan unga ot panganon
da.

Hay nangahingan nadan kaboblayan Jesus ke hiya
(Mateo 13:53-58; Lucas 4:16-30)

6

1 Tinaynan Jesus ya nadan disipulos nah diyen boble ot
mibangngad dad Nazareth.
2 Nadatngan di Sabadu ot e muntuttuduh Jesus nah
simbaan di Judyu. Ya dakol nadah mangmangngol ke hiyay
namodwong an kanan day “Daana ni-boy nun-adalan tun
tagu kediyen intuttuduna? Tipet nakala-ing? Takon di
milagro ya atona!
3 Kon bokon hiya nan karpentero an imbabalen Maria ya
tulang da James, Joseph, Judas ya Simon? An bokon hituy
kiha-adan nadan tutulang nan binabai?” Hidiyey pangali
da, kinali kahing dan hiya.
4 Kanan Jesus ke diday “Hay profetas ya kulugon ya
tobalon di tataguh kabobboble, mu nadan kaboblayana ya
iibana ya adida kulugon.”
5 Gapu te adi mangulug nadan tatagu ke Jesus ya o-
ohay inat nah milagro an dinapa na ya abuy o-oha nadah
mumpundogo ot makaan di dogoda.
6 Hi Jesus ya namodwong hi adida pangulugan ke hiya.

Hay nangitud-akan Jesus nadah himpulut duwan disipulos
na
(Mateo 10:5-15; Lucas 9:1-6)

Indani ot e muntuttuduh Jesus nadah boble an nih-up
hidi.
7 Ohan algo ya inayagana nadan himpulut duwan disip-
ulos na ot hindudwa on intud-ak nah kabobboblen e
muntuttudu ya indat nay kabaelan dan mangaan hi nihkop.
8-9 Intugunan dida an kananay “Adi kayu umitabin hi
nganneh diyen mahapul yuh pangayan yu, umat hi makan,
hakbat ya pihhu. Umala kayuh patanong yu ya mun-apatut
kayu, mu adi kayu umalah bulwatin punhannotan yu.”

10 Kanana bon diday “Deket ume kayuh ohan boble ya
miha-ad kayu nah balen di mangayag ke dakayu ingganay
tayanan yuh diyen boble.
11 Deket ume kayuh ohan boble ya adi dakayu ayagan ya
adi dakayu donglon, pukpukon yuy hupuk hi hukiyu hin
tayanan yuh diyen boblet panginilaan da an naliwat da.”

12 Ot ume nadan disipulos na hi kabobboble ot ituttudu
dah tatagu an muntutuyu dah liwat da.
13 Kinaan day dakol an dimonyon nihkop ya inapuapan
dah lana nadan dakol an mundogo ot makaan di dogoda.

Hay nangipaputulan Herod hi ulun Juan
(Mateo 14:1-12; Lucas 9:7-9)

14 Indani ya dingngol Herod am-in datuwe te nundingngol
nadan inat Jesus. Kanan di udum an tataguy “Hiya din
hi Juan an mumbonyag an namahuwan, kinali waday
kabaelanan mangat hi milagro.”
15 Mu kanan di udum di “Hiyah Elijah.” Hanadan udum
ya kanan day “Hiya ya profetas an umat handidan profetas
handih done.”
16 Hi Herod ke damdama ya kananay “Hiya din hi Juan
an impaputul kuy uluna, mu namahuwan.”

17-18 Te handi ya impadpap Herod hi Juan ot pikalabut na.
Hituwey inat Herod te idutin Juan an hiya ya gaga-iho te
pinlonah Herodias an inayan nan tulang nan hi Felipe.
19-20 Kinali hihingngitan mon Herodias hi Juan ta pinhod
nan ipipaten Herod, mu umagol hi Herod te inila nan
maphod an taguh Juan ya maid di bahul na. Hidiyey
gapunah nangipanaptokanan hiyah kalabut. Pinhod nan
dongdonglon nadan itanuttudun Juan takon di hin-uddum
on humlun hi kabulubulunana.
21 Indani ya nadatngan nan algon panginomnoman dah
nitungawan Herod. Naamung nadan ap-apu, nadan ap-
apun di tindalu ya nadan kakadangyan kediyen boble an
Galilee. Ya ketuwen tiempoy nangipipatayan Herodias ke
Juan.
22 Athituy naat, handih naamung nadan tatagu ya him-
mawwang nan babain imbabalen Herodias ot manayo. Hi
Herod ya nadan naamung an tatagu ya immamlong da ot
kanan Herod nah babaiy “Nganney pinhod mun idat kun
he-a? Takon di nganneh diyen ibagam ya idat kun he-a.”
23 Insapatanan kananan hiyay “Idat kun he-a takon
di kagodwan tun pun-ap-apuwak an boble hin hidiyey
ibagam.”

24 Ot ume nan babaih kad-an inana ot kananay “Ina,
nganney ibagak hi idat na?” Ya kananan hiyay “Hay ulun
Juan an mumbonyag.”
25 Galagalan nibangngad nah kad-an nadan naamung ot
kananan Herod di “Pinhod kun idat mud uwaniy ulun Juan
an mumbonyag an mihaad hi duyu.”
26 Namahig di tutuyun Herod, mu nil-un insapatana ya
dingngol nadan tataguh diyen insapatana, kinali bumain an
mangibabawi nah kinalina.
27 Ot umitud-ak hi tindalun mangalah ulun Juan. Imme
nan tindalu nah kalabut ot putulonay ulun Juan
28 ot ialinan niha-ad hi duyu. Indat na nah babai ot ena
idat ke inana.
29 Handih dingngol nadan disipulos Juan hituwen naat ya
eda inalay adol na ot eda ilubuk.

Hay numpakanan Jesus hi limay libun tatagu
(Mateo 14:13-21; Lucas 9:10-17; Juan 6:1-14)

30 Nibangngad nadan apostoles Jesus ot kalyon dan am-in
ke hiyay inainat da ya hay intuttudu da.
31 Namahig an mahanhanot day tatagun maamung ta
maid di innun da Jesus ya nadan disipulos nan mangan ot
kanan Jesus ke diday “Etaku nah maid di boble ta mun-iyatu
takuh di.”
32 Ot mumbangka dan imme ot ab-abbu da.
33 Mu dakol da damdamay nanibon dida ya inila day pan-
gayan da ot kahibubutik nadan tatagun nalpuh kabobboble
ot mamangulu dan imme nah pingngit di baybay an dakalan
da Jesus.
34 Handih manatong da Jesus nah pingngit di baybay ya
tinibo nan naamung day dakol an tatagu. Himmok na dida
te kay da niwalong an kalneron maid di mangipaptok ke
dida ot tuttuduwana dida ya dakol di intuttudu na.
35 Mungkahilong ya immali nadan disipulos hi kad-ana ot
kanan day “Deyan mungkahilong yaden maid di pangal-an
hi kanon hitu.
36 Itud-ak mu ot kattog hantudan tatagut eda gumatang hi
kanon da nadah nih-up an boble.”
37 Mu kananay “Idatan yu didah kanon da.” Ya kanan day
“Mu daanay pangal-an mi? Mahapul di ongngal an pihhuh
igattang hi kanon da.”
38 Indani ya kanan Jesus ke diday “Eyu tibon hanadah
tatagu ten kaatnay tinapay hi wada.” Eda nanibo ya wada
ot kanan dan hiyay “Wada ya abuy limlimman tinapay ya
dudduwwan dolog.”

39 Ot kananay “Eyu amungon nadan tatagut pab-unon yu
dida nah maholok.”
40 Ot umbun nadan tatagun naganodwa dah hinggagatut
ya hinnanalima.
41 Inalan Jesus nan liman tinapay ya duwan dolog ot
itangad na ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na
nadan tinapay ya dolog ot idat na nadah disipulos nat eda
ikap-ong nadah tatagu.
42 Nangan dan am-in ot mabhug da ya dakol di natdaan.
43 Inamung nadan disipulos ya napnuy himpulut duwan
kaba.
44 Hay uyap nadan tatagun nangan ya limay libu.

Hay nundalanan Jesus nah tap-on di danum nah baybay (Mateo 14:22-33; Juan 6:15-21)

45 Pinghanadi ya impumbangkan Jesus nadan disipulos
na ot pamanguluwona didad Betsaida nah bah-el di baybay
ot ahina itud-ak nadan tatagu.
46 Imme nadan tatagu ot ahi ume nah bilid an mundasal.
47 Nahilong ya wada nadan disipulos nah gawwan di
baybay yaden dehdi bo damdamah Jesus nah bilid an oh-
ohha nah di.
48 Tinibon Jesus an maligligatan nadan disipulosna nah
bangka te midamuy nal-ot an dibdib ke dida. Mungkabigat
ya immeh kad-an dan nundallan nah tap-on di danum an
ena ot la-uwan dida.
49 Mu tinibo da ya timmattakut da te pangali da pe on
banig ot muntukuk dan kanan day “Deya on banig!”
50 Namahig di takut dah nangang-angan dan hiya, mu
kimmalih Jesus an kananay “Adi kayu tumakut, mundinol
kayu te ha-on.”
51 Ot umeh Jesus nah bangka ot makib-un ke dida ya
natikod nan puwok. Nakammodwong nadan disipulosna
nah naat.
52 Man-uke ya uggeda naawatan nan nangipadakolanah
tinapay te makulhiy uluda.

Hay nangaanan Jesus hi dogon nadan tatagud Genesaret (Mateo 14:34-36)

53 Handih immagwat dad Genesaret ya inggakod dah di
nan bangka.
54 Limmah-un da ya inimatunan nadan tataguh Jesus
55 ot galgal-an dan immeh kabobboblen eda nun-iattang
nadan mumpundogo ot iedah kad-ana.
56 Am-in nah boblen nangayana ya nun-iunud di tatagu
nadan mumpundogo nah malkadut pihpihmok dan hiyan

iabulut nat dapaon da ni-moy udun di bulwatina. Ya am-in nadan nanapah bulwatina ya pinumhod da.

Hay pangi-en nadan Pharisee
(Mateo 15:1-9)

7

1 Waday ohan algon naamung nadan Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses an nalpud Jerusalem hi kad-an Jesus.
2 Tinibo da nadan udum an disipulos nan uggeda nun-ula ot mangan da.
3 Hanadan Pharisee ya nadan udum an Judyu ya paka-un-unudon day pangi-en handidan aammod dan mahapul an mun-ula da on ahida nangan.
4 Ya am-in bo nan gattangon dah malkadu ya mahapul an ulahan da on ahida kinan. Dakol nadan tugun di aammod dan un-unudon da umat hi pun-ulahan hi basu, banga, buhi ya nadan ubunan.
5 Kanan dadiyen Pharisee ya muntuttuduh Tugun Moses ke Jesus di "Tipet adi un-unudon nadan disipulos muy pangi-en di aammod taku? Tipet na-ala on nangan da takon di uggeda nun-ula?"
6 Hinumang nan kananay "Dakayun makallangkak, mi-panggep ke dakayuy kinalin din profetas an hi Isaiah an kananay
'Datuwen tatagu ya kanan day un-unudonak, mu hay kakulugana ya adi te hi kalida ya abuh diye.
7 Maid di hilbin di pundayawan dan ha-on te hay tugun di taguy itanuttudu dan maunud on kanan day ha-on di kon tugun, mu bokon kaya.'
8 Inwalong yuy tugun Apu Dios ta hay tugun di taguy un-unudon yu."
9 Kanana boy "Natalam kayun mangiwalong hi tugun Apu Dios ta hay tugun di taguy un-unudon yu.
10 Kanana nah Tugun Moses di 'Un-unudon yu ya ipaptok yu da amayu ke inayu' ya kanana boy 'Hay tagun waday gaga-ihon kalyonan amana weno hi inana ya mahapul an mate.'*
11 Mu hay ituttudu yu ya kanan yuy 'Takon di adi idat hi ammod di ibaddang ot ke dida hin hi Apu Dios di pangidatan kediye.'
12 Ta hidiye nan kanan yu moy takon di adi baddangan di ammod hin nidat ke Apu Dios nan ibaddang ot ke dida.

---

* **7:10 7:10** Exodus 21:17

13 Hay kakulugana ya iwalong yuy tugun Apu Dios
ketuwen ituttudu yu. Ya dakol di athitun at-atton yu.”

Hay mangipagaga-ihoh tagu
(Mateo 15:10-20)

14 Inayagan bon Jesus nadan tataguh kad-ana ot kananan
diday “Donglon yu tun kalyok ke dakayun am-in ta
maawatan yu.
15 Bokon hay kanon di mumpagaga-ihoh tagu, mu hay
malpuh nomnom na.
16 Pakannomnomon yuh tuwen kinalik.”
17 Tinaynan Jesus dadiyen tatagun naamung ot humgop
nah bale ya niunud nadan disipulos na ot kanan dan hiyay
“Nganney kibalinan nan kinalim?”
18 Kananan diday “Tipet takon di dakayu ya adiyu
maawatan? An uggeyu inilan bokon nan kanon di
mumpagaga-ihoh tagu?
19 Te adi umeh nomnom, mu umeh putu ne ahi bimmuddu
nah budduwana.” Ketuwen kinalina ya impainilana an
maid di panion makan.
20 Intuluy Jesus an kananay “Hay malpuh nomnom di
taguy mumpagaga-ihon hiya.
21-22 Hay nomnom di taguy kalpuwan di gaga-iho umat
nadah malalaon aton, hay mangako, hay pumate, hay
pangihuyopan hi bokon inayan, ohhaan am-in di nganneh
diye, aton di nalgom an gaga-iho, hay humaul, hay pangatan
hi pumbongangan, hay umamohan hi limmun di ibban
tagu, hay pumihul, hay pumpahhiyaan ya na-ala on inat
di aton.
23 Am-in datuwen mumpagaga-ihoh tagu ya malpuh
nomnom.”

Hay pangulug nan babain bokon Judyu
(Mateo 15:21-28)

24 Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot ume dad Tyre.
Immeh Jesus nah ohan bale ot maoh-ohhah dit maid
di manginilah kad-ana, mu ininnilan damdaman nadan
tatagu.
25 Wada on ohan babain nahikpan di imbabalenan dingn-
gol nan wadah Jesus ya imme ot mundukkun hi hinangngab
na.
26 Hidiyen babai ya bokon Judyu, mu iPhoenicia ad Syria.
Numpahpahmok ke Jesus ta kaanona nan dimonyo an
nihkop nah imbabalena.
27 Mu in-alig Jesus di impanumang nan kananay
“Panganon ni-an di u-ungat mabhug da. Adi maphod an
alan di kanon di u-unga ta ipakan hi ahu.”

28 Mu kanan nan babaiy “Makulug hinae, Apu, mu
miabulut di ahun mangan hi ogahon di u-ungah makan.”
29 Ot kanan Jesus ke hiyay “Gapu te athinay humang
mu ya umanamut ka ot nakaan nan dimonyon nihkop nah
imbabalem.”
30 Immanamut nan babai ya mibakbakillang nan imba-
balenan nakaan mo nan nihkop ke hiya.

Hay nangaanan Jesus hi lulok ya ngangan nan tagu

31 Tinaynan bon da Jesus ad Tyre ot idalan dad Sidon
ya nah himpulun bobled Decapolis ot ahida dumatong nah
Baybay an Galilee.
32 Indani ya wadaday nangialin Jesus hi tagun nalulok ya
nanganga. Ot mumpahpahmok dan hiyat dapaona.
33 Ingkuyug Jesus hidiyen tagun nalulok ot eda maappil.
Indapanay duwan gamat na nah ingan nan tagu ot tup-
paana nan gamat na ot idapa nah dilan diyen tagu.
34 Intangad nah kabunyan ot kananay “Ephphata!” an
hay kibalinan tuwe ya “Pumhod ka.” Inat nah diye te ongal
di homok na.
35 Pinghanadi ya nakaan di lulok nan tagu ya mihadak
nuppey kalina.
36 Intugun Jesus nadah tatagun adida kalkalyon hituwen
inat na, mu in-al-ala na ot ya abun eda kinalkali.
37 Ta am-in di tagun nangngol ketuwe ya namodwong dan
kanan day “Maphod peman di atona. Takon di nalulok ya
pakadngol ya hay nanganga ya pakakali.”

Hay numpakanan Jesus hi opat an libun tatagu
(Mateo 15:32-39)

8

1 Wada boy naminghan an naamung day dakol an tataguh
kad-an Jesus. Nap-uhan dah kanon da ot ayagan Jesus
nadan disipulosna ot kananan diday
2 “Mahmok da tun tatagu te tulun algon nakihkihtu dan
ha-on ya deyan maid moy kanon da.
3 Deket paanamutok didan uggeda nangan ya kal-ina ya
mahalangob dah dalan te nidawwiy nalpuwan di udum.”
4 Kanan nadan disipulos di “Kon daanay pangal-an hi
kanon hantudan tatagun maid di bobleh tu?”
5 Kanan Jesus ke diday “Kaatnan tinapay di wada?”
Kanan day “Pitu ya abu.”
6 Ot pab-unon Jesus nadan tatagu. Inalana nan pitun
tinapay ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot
idat na nadah disipulos nat eda ikap-ong nadah tatagu.

7 Wada boy o-ohan dolog ot alana ot mumpasalamat ke
Apu Dios. Ot idat na nadah disipulosna ta ikap-ong da.
8-9 Nangan am-in nadan tatagu ot mabhug da. Ya takon di
immeh opat an libuy tatagun nangan ya dakol di natdaan
ot amungon nadan disipulos ya napnuy pitun kaba.
Impaanamut Jesus nadan tatagu
10 ot ahida mumbangkan nadah disipulosna ot ume dad
Dalmatia.

Hay numbagaan nadan Pharisee hi milagro ke Jesus
(Mateo 16:1-4)

11 Wadaday Pharisee an immen e nakihannu ke Jesus te
pinhod dan patnaan. Ot imbaga dan hiyay pangitib-an da
hin makulug an hiya ya intud-ak Apu Dios.
12 Mu kimmalih Jesus an kananay "Toan kayun tatagud
uwani! Tipet kah-in di waday pangimatunan yu? Kalyok ke
dakayun adik aton nan ibaga yun milagro an pangimatunan
yu."
13 Kinali nah diye ot tumayan dan numbangka da ot
umagwat dah dommang na.

Hay nihallan itanuttudun nadan Pharisee ya nan gaga-
ihon pangi-en Herod an nialigan nan yeast an mumpalbag hi
tinapay
(Mateo 16:5-12)

14 Kinal-iwan nadan disipulos nan numbalun ot hay ya
abu wada nah bangka ya nan ohan tinapay an natdaan.
15 Kanan Jesus ke diday "Halipat-an yu ot nan yeast di
Pharisee ya nadan tatagun Herod."
16 Munhuhummangan nadan disipulos nan kanan day
"Man-uket kinali nah diye ya kinal-iwan takun numbalun
hi tinapay."
17 Inilan Jesus hidiyen kalkalyon da ot kananay "Tipet hay
kamaid di tinapay di ihuhummangan yu? Kon adi kayu
pakaawat hi pangi-ek?
18 Tipet kay maid di ingayu ya matayu?
19 Kon kinal-iwan yu handin nami-angak hi liman tinapay
ot kanon di limay libun tatagu? Kon kaatnay kabah
inamung yuh natdaan?" Kanan day "Himpulut duwa."
20 Kanana bon diday "Ya kon kinal-iwan yu bo din pitun
tinapay an pinani-ang ku ot kanon di opat an libun tatagu?
Kaatnan kabay inamung yun natdaan?" Ya kanan da boy
"Pitu."
21 Kanan Jesus ke diday "Deya ot an inila yu ya tipet
nanongnan adiyu maawatan nan kinalik mipanggep hi
yeast nadan Pharisee ya nadan tatagun Herod?"

22 Imme da Jesus ad Betsaida ya wadaday tatagun nan-
gialih nakulap ke Jesus ot mumpahpahmok dan hiya ta
dapaonat makaan di kulap na.
23 Inawit Jesus nan nakulap ot ume da nah e-elen nan
boble. Ot tuppaanay matana ot dapaona ot ibaganan hiyay
“Kon waday tibom?”
24 In-ang-ang nan tagu ya kananay “Om, pakatibowak hi
tatagu, mu kay da kakaiw an mundallanan.”
25 Dinapan bon Jesus di matana ot iang-ang bon nan tagu
ya maphod moy panibona.
26 Ot ipaanamut Jesus an kananan hiyay “Adim ot mo
idalan nah boble.”

Hay nangalyan Pedro hi pangulug na an hi Jesus ya Kristo
(Mateo 16:13-20; Lucas 9:18-21)

27 Imme da Jesus ya nadan disipulos na nadah kabob-
bobled Cesarea Philippi. Wadadah dalan ya kanan Jesus
ke diday “Dahdiyak pe nin hi pangalin di tatagu?”
28 Ya kanan day “Hay udum ya kanan day he-a din hi Juan
an mumbonyag. Ya hay udum ya kanan day he-a din hi
Elijah. Wadada boy udum an kanan day he-ay oha handidah
udum an profetas Apu Dios.”
29 Ya kanan Jesus ke diday “Dakayu ya-, dahdiyak pe
tuwali?” Ya kanan Pedroy “He-ah Kristo an tinuddun Apu
Dios an mangipaptok hi tagu.”
30 Ya intugun Jesus an kananay “Adiyu e kalkalyon hi
udum an tatagu.”

Hay nangipainilaan Jesus hi ahina punholholtapan ya hay ahina katayan
(Mateo 16:21-28; Lucas 9:22-27)

31 Inlappun Jesus an kalyon ke diday mipanggep hi ahi
maat ke hiya. Ot kananay “Ha-oy an Panguluwan di
tagu ya munholholtapak ya adiyak abuluton an Kristo
nadah mangipangpanguluh Judyu, nadan ap-apun di padi
ya nadan muntuttuduh Tugun Moses. Ya ahiyak pipate, mu
hi mikatlun algo ya mamahuwanak.”
32 Hituwey kinalin Jesus ke dida ot ayagan Pedro nah e-
elena ot kalyana te adina pinhod an maat di athidin hiya,
33 mu nunligguh Jesus ot iang-ang na nadah disipulos na
ot kananan Pedroy “Mange-ele ka! Umat ka damdaman
Satanas. Hay punnomnom mu ya ugge nalpun Apu Dios,
mu nalpuh nomnom di tagu.”
34 Inayagan Jesus nadan tatagun naamung ya nadan disip-
ulosna ot kananan diday “Hay tagun pinhod nan mangun-
unud ke ha-on ya mahapul an adina ikakaguy nitaguwana

tuh luta ya ippol nay punholholtapana gapuh pangun-
unudanan ha-on, takon di hidiyey lummuh katayana.
35 Te hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonom-
nomona ya adi midatan hi biyag an maid poppog na. Mu
nan tagun paka-un-unudonak ya ipainilanay pangi-ek takon
di humlun hi katayana ya hiyay midatan hi biyag an maid
poppog na.
36 Takon di alan di tagun am-in tun wadah luta ya maid
di hilbina hin adi midatan hi biyag an maid di poppog na
ta mihi-an ke Apu Dios ta nangamung.
37 Te hay tagun mihi-an ke Apu Dios ya maid di maat na.
38 Dakol dad uwaniy gaga-ihon tatagun nangiwalong ke
Apu Dios. Ta hidiye nan hay tagun mangibain nah ituttuduk
ya ke ha-oy an Panguluwan di tagu ya adik ibilang an taguk
hantuh kibangngadak hi pangipatib-ak hi dayaw min Ama
an ibbak nadan anghel.”

9

1 Ot kanana boy “Nomnomon yu tun kalyok, wadadah tun
dakayuy adi mate ingganay tibon day pun-ap-apuwan Apu
Dios an Kabaelanan am-in.”

Hay nalummanan di ang-ang Jesus
(Mateo 17:1-13; Lucas 9:28-36)

2 Nala-uy onom an algo ya ingkuyug Jesus hi Pedro ya da
James ke Juan ot ume da nah natag-en bilid ot ab-abbu dah
di. Kal-inadi ya tinibo dah Jesus an nalumman di ang-ang
na.
3 Hay bulwatina ya numbalin hi makabbayak an humih-
hilin maid di kipaddungana tuh luta.
4 Kal-inadi ya wadada Elijah ke Moses an makihumhum-
mangan dan Jesus.
5 Ot kanan Pedro ke Jesus di “Apu, maphod ta wada takuh
tu. Agat mangapya kamih tulun ab-abbung ta he-ah oha, hi
Moses hi oha ya hi Elijah oha.”
6 Kinali nah diye te timmattakut da ya uggena inilay
kalyona.
7 Indani ya waday kulabut an nipottok ke dida ot
haniyana dida. Ya waday kalin nalpun nah kulabut an
kananay “Hituwey Imbabalek an impakappinhod ku. Un-
unudon yuy kalyona.”
8 Mun-ang-aang-ang da ya abunah Jesus an wada.
9 Indanit manayyu da ya tinugun Jesus didan
kananay “Adiyu e kalkalyon hidiyen tinibo yu inggana
mamahuwanak an Panguluwan di tagu.”

10 Inun-unud da, mu dida pe ya munhimbabaggaan dan
kanan day “Nganne nin di pinhod nan kalyon nah kananay
ahi mamahuwan?”
11 Ot ibaga dan Jesus di “Tipet kanan nadan muntuttuduh
Tugun Moses di kah-in di umalih Elijah ta ahi umaliy itud-
ak Apu Dios?”
12-13 Kananay “Makulug an kah-in di umalih Elijah ta
idadaanay tataguh aliyan diyen itud-ak Apu Dios. Ya wada
boy impitudok Apu Dios an kananay hay Panguluwan di
tagu ya ahi munholholtap ya adi abuluton di tatagu. Mu
kalyok ke dakayun immali mo tuwalih Elijah ot punhol-
holtapon di tatagu. Hidiyey immannungan din impitudok
Apu Dios.”

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah unga
(Mateo 17:14-21; Lucas 9:37-43)

14 Dimmatong da Jesus hi kad-an nadan udum an disipu-
losna ya tinibo day dakol an tatagun naamung. Wadada
nadan muntuttuduh Tugun Moses an munhahannu da
nadah disipulosna.
15 Handih inang-ang nadan tataguh Jesus ya namodwong
da ot eda pundamu.
16 Kanan Jesus nadah disipulos nay “Nganney pakihan-
nuwan yun dida?”
17 Waday oha nadah naamung di kimmalin kananay
“Apu, in-alik tun imbabalek an nahikpan ot adi pakakali.
18 Deket nahikpan on mumbalbalin hi luta, mun-uupag
di tokona, mungngaliyot di bab-ana ya kumodhol. Kanak
hantudah disipulos muy kaanon da nan nihkop, mu adida
pakakaan.”
19 Kanan Jesus ke diday “Ag-agam kayun tatagud uwani,
antipet makudang di pangulug yu? Kon eyak makihkihtun
dakayut nangamung? Kaatnay pangan-anusak ke dakayu?
Iyali yuh tu nan unga.”
20 Ot ieda nan ungah kad-ana. Inang-ang nan nihkop hi
Jesus ya pinghanadi ya impagayonggong na nan unga ot
matukkad nah lutan mumbalbalin ya mun-uupag di tokona.
21 Kanan Jesus nah amanay “Kakon-anay nilappuwana?”
Kanan nan amanay “Nilappu tuwali handih kagolang na.
22 Nadandani on kay mate te na-ala on natukkad hi apuy
ya danum. Homkon dakami anhan ta baddangan dakami
hin damana.”
23 Ya kanan Jesus di “Adiyu e kanan di ‘hin damana’
te kon uggeyu inilan hay tagun mangulug ke Apu Dios ya
mabaddangan hi nganneh diyen mahapul na?”

24 Ya inlot nan aman nan ungay kalinan kananay “Man-
gulugak, mu makudang di pangulug ku. Udmam anhan!”
25 Tinibon Jesus an mangali day katagutaguh kad-ana
ot kanana nah nihkop di “He-an nihkop an umipalulok
ya umipanganga, makaan ka nah unga ya adika mo
mibangngad ke hiya.”
26 Pinghanadi ya impatkuk nan nihkop nan unga ya
kimmodhol an kay nate ta waday oha on kanan day nate.
27 Mu inodnan Jesus di taklena ot ipataddog na ya
timmaddog.
28 Imme da Jesus nah ohan bale ot handih ab-abbu da ya
kanan nadan disipulos nay “Antipet dakami ke ya adi kami
pakakaan kediyen nihkop?”
29 Ya kanan Jesus di “Abunay dasal an mabalin an
mangaan hi athidin nihkop.”

Hay pidwanah nangipainilaan Jesus hi katayana
(Mateo 17:22,23; Lucas 9:43-45)

30 Tinaynan dah diyen boble ot idalan dad Galilee. Adi
pinhod Jesus an wadaday udum hi tatagun manginilah kad-
ana
31 te waday ituttudu na nadah disipulosna. Kananan
diday “Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahiyak alan
hanadah tatagun ahi mamaten ha-on, mu hi katlun di algoh
katayak ya mamahuwanak.”
32 Uggeda naawatan hidiyen kinalina, mu mun-ogon dan
mummahma.

Hay katagtag-ayan am-in hi tagu
(Mateo 18:1-5; Lucas 9:46-48)

33 Handih dimmatong dad Kapernaum ya hinumgop dah
ohan bale ot kanan Jesus nadah disipulos nay “Nganne nan
ihanummangan yuh dalan?”
34 Mu maid di humumang te hay inhanummangan da ya
hay mipanggep hi dahdiy natagtag-e ke didan am-in.
35 Inumbun hi Jesus ot kananan diday “Hanan pinhod nan
hiyay katagtag-ayan ya mahapul an ipababa nay adol nat
hiyay pummuttatyun am-in di tagu.”
36 Inawit nay ohan unga ot pataddogonah hinangngab da.
Indani ya inapupuna ot kananan diday
37 “Hay tagun maminhod hi u-unga gapu ke ha-on ya ha-
oy di pohdona ya hanan maminhod ke ha-on ya pohdona
damdamah Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on.”

Hanadan adi makibuhul ke Jesus ya ibba taku dida
(Lucas 9:49,50)

38 Kanan Juan ke Jesus di “Apu, waday tinibo mih tagun
kaanonay nihkop te hay ngadan muy oggana ngadanon ot
kalyon min hiyan itikod na te bokon taku ibba.”
39 Mu kanan Jesus di “Adiyu patikodon te hay tagun
damanan atonay milagro gapuh ngadan ku ya adina kalyon
di gaga-iho mipanggep ke ha-on,
40 te hay tagun adi kumahing ke ditaku ya ibba taku.
41 Kalyok ke dakayun hay tagun umidat hi danum an
inumon yu te inilanan dakayu ya kulugonak an Kristo ya
midatan hi kiphodana.”

Hay tagun humlun hi punliwatan di ibbana
(Mateo 18:6-9; Lucas 17:1,2)

42 “Hanan tagun hiyay humlun hi punliwatan ya pangiwa-
longan di ka-kulug na hi pangulug nan ha-on ya kudukdul
nay tayunan di bagang nah ongal an batu ya inggah baybay.
43 Deket hay takle yuy humlun hi punliwatan yu ya
kudukdul nay putulon yu. Te kudukdul nay maid di ohan
takleyu mu ta waday mikadwan biyag yu mu nan e wadan
duway takleyu, yaden e kayu ume nah apuy hi impiernon
adi mad-op.
44 [Hidi ya mabigibiggihan di adol di tagu ya adi madmad-
op nan apuy.]
45 Deket hay huki yuy humlun hi punliwatan yu ya
kudukdul nay putulon yu. Kudukdul nay maid di ohan
hukiyu mu ta waday mikadwan biyag yu mu nan e wadan
duway hukiyu yaden ekayu ume nah apuy hi impiernon adi
mad-op.
46 [Hidi ya mabigibiggihan di adol di tagu ya adi madmad-
op nan apuy.]
47 Ya deket hay mata yuy humlun hi punliwatan yu ya
kudukdul nay duk-iton yu. Kudukdul nay maid di ohan
matayu mu ta migappat kayu hi pun-ap-apuwan Apu Dios
mu nan e duway matayu yaden ekayu umen nah apuy hi
impiernon adi mad-op.
48 Hidi ya mabigibiggihan di adol di tagu ya adi madmad-
op nan apuy.
49 Am-in di tagu ya hiktaman day ligat, mu hay ligat ya
damanan ihamad nay pangulug. Umat hi ahin an waday
kiatana an hidiye nan kialigan di pangulug.
50 Maphod di ahin, mu deket nakaan di kinaahina ya maid
moy hilbina ya adinadaman pabangngadon di kinaahina.
Athidi bon dakayun mangulug an ongal di punhilbiyan
yuh tatagu, mu deket iwalong yuy pangulug yu ya maid
moy hilbi yuh tatagu. Kinali munhimbabaddang kayu ta
malinggop kayu.”

Hay nangituttuduwan Jesus hi mipanggep hi bolhe
(Mateo 19:1-12; Lucas 16:18)

10

1 Tinaynan da Jesus di Kapernaum ot ume dad Judea
ot umagwat da nah Wangwang an Jordan. Naamung da
boy dakol an tatagu ot tuttudwana didan umat nah oggana
tuwali aton.
2 Wadaday immalih Pharisee an mamatnan Jesus hin
mihallay panumang na ot kanan day "Kon iabulut di tugun
takun Judyun ibolhen di lalakiy inayana?"
3 Kanan Jesus di "Kon nganney kanan di Tugun Moses?"
4 Kanan day "Kananay damana hin waday kapyaon di
lalakih papel hi pangibolhayanah inayana ya ahina intud-
ak."
5 Ya kanan Jesus ke diday "In-abulut Moses hidiye te
namahig kayun adi kayu matuttuduwan.
6 Mu handih lappunah nunlutuwan Apu Dios am-in hi
wada tuh luta ya lintunay ohan lalaki ya ohan babain mun-
ine.
7 Hituwey gapunan hay lalaki ya taynana da amanan
inana ta mun-addum da nah inayana
8 ta deket mun-addum datuwen duwa ya adida mo duwa,
mu kay da oha.
9 Kinali adi mabalin an e punhi-anon di taguy impun-
addum Apu Dios."
10 Nibangngad da Jesus nah bale ya punmahmahan nadan
disipulosna nan kinali nan mipanggep hi bolhe.
11 Hay inhumang Jesus ya kananay "Hay lalakin ibolhe
nay inayanat mumbintan ya maliwat te inhuyop nay udum
an babain bokon nan namangulun inayana.
12 Paddung na damdama nah babain deket ibolhe nay
inayana ta mumbintan ya maliwat te inhuyop nay udum
an lalaki an bokon nan namangulun inayana."

Hay pamhod Jesus hi u-unga
(Mateo 19:13-15; Lucas 18:15-17)

13 Wadaday tatagun nun-iali day imbabale dan eda
ipadapan Jesus ta idasalana dida, mu inhong-ak nadan
disipulosna dida.
14 Tinibon Jesus hidiye ya bimmoh-ol ot kananay "Adiyu
iadiy aliyan di u-ungan ha-on. Hanadan migappat hi pun-
ap-apuwan Apu Dios ya hay umat ke datuwen u-ungay
pangi-eda.
15 Nomnomon yuh tuwe. Mahapul an idinol di tagun
Apu Dios an umat hi pangidinol di u-ungah pamaptok di
aammod dat ahi migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios."

16 Ot ohhaohhaon Jesus an apupuwon nadan u-unga on
inhakmo nay taklenah ulu dat idasalana dida.

Hanan kadangyan an tagu
(Mateo 19:16-30; Lucas 18:18-30)

17 Mange da Jesus ya nipdug on ohan tagu ot mundukkun
hi hinangngab nan kananay "Maphod an Apu, nganney atok
ta midatanak hi biyag an maid di poppog na?"
18 Kanan Jesus ke hiyay "Tipet kanam di maphodak? Maid
di udum hi maphod hin bokon hi Apu Dios ya abu.
19 Inilam nadan tugun Apu Dios an kananay adika
pumate, adim ihuyop di bokon mu inayan, adika mangako,
adika munlangkak, adika humaul hi ibbam ya un-unudom
da amam ke inam."
20 Kanan nan taguy "Man-u da nae Apu, te nipalpu
tuwalih kaungak ya inun-unud ku."
21 In-ang-ang Jesus ke hiyan waday pamhod nan hiya
ot kananay "Oha mo ya abuy mahapul an atom. Eka
ni-an ta em igattang am-in di limmum ya idat mu nan
pihhun nunggattangam hanadah nawotwot ta waday ongal
an kinadangyan muh langit. Hituwey atom ne ahika niunud
ke ha-on."
22 Dingngol nan taguh diye ya u-umyung an mahakit di
nomnom na ot na-ala ot mange te kaddakaddangyan.
23 Nunligguh Jesus ot kanana nadah disipulos nay "Naligat
di kadangyan an migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios."
24 Dingngol nadan disipulos nah diye ya namam-an
namodwong da. Kanan bon Jesus di "Makulug an naligat
tuwaliy kigappatan hi pun-ap-apuwan Apu Dios.
25 Ipidwak bon kalyon, nalaklakay humgopan di kamel hi
tolok di bilat mu hay kigappatan di kadangyan hi pun-ap-
apuwan Apu Dios."
26 Dingngol bon nadan disipulos nah diye ya namammam-
an namodwong da ot waday ohan dida on kananay "Dahdi
nin moy mihwang?"
27 In-ang-ang Jesus ke dida ot kananay "Hay tagu ya adina
kabaelan an mangihwang hi adol na. Hi Apu Dios ya abuy
mangihwang hi tagu te hiya ya kabaelanan aton am-in."
28 Kimmalih Pedron kananay "Apu, dakami ya-, inwalong
min am-in ot miunud kamin he-a."
29 Kanan Jesus di "Nomnomon yu tun kalyok. Hanan
tagun tinayananay balena, tutulang na, aammod na, imba-
balena ya payona gapuh pangun-unudanan ha-on ya hay
kalin Apu Dios
30 ya dakol di midat ke hiyan gun-udona. Dumakol di
imbabalena, tutulang na, aammod na, balena ya payona,

mu waday ahina punholholtapan. Ya hi kapoppogan di luta
ya ahi midatan hi biyag an maid di poppog na.
31 Dakol day tatagun mibilang an natag-ed uwani an diday
ahi nakababba ya dakol day nakababbad uwani an diday
ahi mibilang an natag-e.”

Hay pitlunah nangalyan Jesus hi katayana
(Mateo 20:17-19; Lucas 18:31-34)

32 Handih wadada Jesus hi dalan an mange dad Jerusalem
ya hiyay namangulu. Hanadan disipulosna ya tumattakut
da ya takon nadan tatagun mituntun-ud ya tumattakut da
damdama te umeh Jesus hidi. Inayagana nadan himpulut
duwan disipulosna ot handih ab-abbu da ya kinalina bon
diday ahi maat ke hiya.
33 Kananay “Deyan ume takud Jerusalem an ahik kad-
papan an Panguluwan di tagu ta mieyak hi kad-an nadan
aap-apun di padi ya nadah muntuttuduh Tugun Moses.
Kalyon day mahapul an mateyak ya ipaboltanak nadah
bokon Judyu ta diday mamaten ha-on.
34 Ahiyak taltalanggaan ya tuppaanak ya hoplatonak ne
ahiyak impipate, mu hi mikatlun algo ya mamahuwanak.”

Hay imbagan da James ke Juan hi pinhod dan ahi aton Jesus ke dida
(Mateo 20:20-28)

35 Indani ya immali da nadan imbabalen Sebedi an da
James ke Juan ot kanan dan Jesus di “Apu, wada anhan di
pinhod min ibagan he-a.”
36 Kanan Jesus di “Nganneh diye?”
37 Kanan day “Pinhod mi ot an hantuh umbunam hi pun-
ap-apuwam ya ahi dakami pakib-unon hi paldang mun
ohah winawwan mu ya hay ohah iniggid mu.”
38 Mu kananan diday “Uggeyu kattog inilay pun-ibaga yu.
An pakaippol kayun munholtap hi ahik holholtapon?”
39 Kanan day “Pakaippol kami.” Ot kanana bo ke diday
“Makulug an ahi kayu munholholtap umat ke ha-on gapuh
pangun-unudan yun ha-on,
40 mu hay ke ahi makib-un ke ha-on ya bokonak an
mamili, mu hi Ama an hi Apu Dios di ahi mangipab-un
hanadah pinili na tuwali.”
41 Dingngol nadan himpulun disipulos hidiye ya
bumobboh-ol da ke da James ke Juan.
42 Ot ayagan Jesus didan am-in ot kananay “Inila yu an
hay aap-apu ya diday mumbaal hi tatagu ya hay pinhod
day maunud te diday ap-apu.

43 Mu adi athidin dakayu. Deket waday ohan dakayun
pinhod nan hiyay katagtag-ayan ya mahapul an hiyay kay
muttatyun nadan ibbana.
44 Ya deket wada nan pinhod nan hiyay mun-ap-apu ya
mahapul an mumbalin an kay muttatyu.
45 Te ha-oy an Panguluwan di tagu ya immaliyak an
punmuttatyun am-in di tagu, bokon hay mun-ap-apu. Im-
maliyak an mangikateh boklan di liwat di tagu ta mihwang
da.”

Hay nangaanan Jesus hi kulap Bartimeo
(Mateo 20:29-34; Lucas 18:35-43)

46 Indani ya dimmatong da Jesus ya nadan disipulos nad
Jerico. Handih eda tayanan hidiyen boble ya niunud day
dakol an tatagu. Wada on tagun nakulap an um-umbun
nah pingngit di kalatan mungkodkoddon hanadah mala-u.
Hay ngadana ya hi Bartimeo an hi imbabalen Timeo.
47 Handih dingngol nan mungkala-uh Jesus an iNasaret
ya muntukuk an kananay “Apu Jesus an holag David!
Homkonak anhan!”
48 Dakol day nangihong-ak ke hiyat umop-opya ot kuma,
mu pun-olot na ot ya abuy tukuk nan kananay “Holag
David, homkonak anhan!”
49 Immohnong hi Jesus ot kananay “Iali yuh tu.” Ot
ayagan da nan nakulap. Kanan dan hiyay “Maphod kaya!
Maka tedeyan pun-ayagan daka.”
50 Impamaganay wagiddih nitak-op an bulwatina ot
mangintataddog ot umeh kad-an Jesus.
51 Kanan Jesus ke hiyay “Nganney pinhod mun atok ke
he-a?” Ya kananay “Apu, pinhod kun kaanom di kulap ku.”
52 Ot kananan hiyay “E ka mo. Nakaan di kulap mu gapuh
pangulug mun ha-on.” Pinghanadi ya pakatibo nan tagu, ot
miunud ke hiya.

Nidayaw hi Jesus handih dimmatong ad Jerusalem
(Mateo 21:1-11; Lucas 19:28-40; Juan 12:12-19)

11

1 Manatong da Jesus ad Jerusalem an wadadah nangappit
ad Betpage ya Betania nah Bilid an Oliba ya impamangulu-
nay duwan disipulos na.
2 Kananan diday “Ekayun dih boble ot waday tibon yun
nigakod an ka-ongalnan donkey an ugge ni-an natakkayan.
Ubadon yu ne in-ali yuh tu.
3 Deket waday mangibagan dakayun kananay ‘Tipet pun-
ubad yu?’ Ya kanan yuy ‘Mahapul nan Ap-apu taku. Maid
uhup ya ibangngad mi.’ ”

4 Ot ume da nan duwan impamangulun Jesus ya tinibo
da nan ka-ongalnan donkey an nigakod hi panton di ohan
bale. Handih pun-ubad da ya
5 kimmali nadan nangang-ang ke didan kanan day “Ngan-
ney aton yu? Tipet pun-ubad yu?”
6 Inhumang da nan kinalin Jesus ot iabulut da.
7 In-e da nan donkey hi kad-an Jesus ot iap-ap day bulwati
dah odog nan donkey ot mitakkeh Jesus.
8 Hanadan dakol an tatagu ya kinaan day oddan di bul-
wati da ot pun-iap-ap da nah kalatan dalanona. Hanadan
udum ya eda nangalah tubun di kaiw ot dadiyey nun-iaplag
dah dalanonat pangipatibo dah pundayaw dan hiya.
9 Hanadan tatagun namangulu ya nadan mituntun-ud ya
itukutukuk day pundayaw dan hiyan kanan day “Madayaw
hi Apu Dios! Ya madayaw hantun intud-ak na!*
10 Madayaw kan immali te dandanin madatngan di pun-
ap-apuwam an ningadan nah ammod takun hi David.
Madayaw hi Apu Dios!”
11 Dimmatong da Jesus ad Jerusalem ot humgop nah
Templo ot mun-ang-ang-ang. Mu mungkahilong ot ikuyug
na nadan himpulut duwan disipulosna ot ume dad Betania.

Hay mipanggep nah kaiw an fig
(Mateo 21:18,19)

12 Handih nabiggatanan nalpu dad Betania ya naagangan
hi Jesus.
13 Tinibona nan kaiw an fig an dakkodakkol di tubuna
ot umen e maniboh bungana, mu maid te bokon hidiyey
tiempon bungaana.
14 Kanan Jesus hanah kaiw di “Adika mo bumunga!”
Hanadan disipulosna ya dingngol dah diyen kinali na.

Hay nangayan Jesus nah Templo
(Mateo 21:12-17; Lucas 19:45-48; Juan 2:13-22)

15 Handih dimmatong dad Jerusalem ya imme boh Jesus
nah Templo ot pun-ipalah-una nadan gumatang ya mung-
gattang nah bohongnan di Templo. Hinukwangngi nay
lamesaan nadan munhannot hi pihhu ya nadan ubunan di
munggattang hi paloma.
16 Iadina boy pangidalanan di tatagun waday inodnan dan
igattang da nah dolan di Templo.
17 Kanana nadah tataguy “Impitudok Apu Dios an
kananay ‘Hay balek ya pundasalan di tatagu.’† Mu impum-
balin yuh punggattangan ta pangakawan yuh pihhun nadan
umalin mundasal.”

---

* **11:9 11:9** Psalm 118:26 † **11:17 11:17** Isaiah 56:7

18 Dingngol nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh
Tugun Moses ot munnomnomnom dah aton dan mamaten
Jesus. Man-uke ya tumakut da te inila dan dakol day tatagun
namodwong hi ituttudu na ya nadan at-attona.
19 Mungkahilong kediye ot tayanan da Jesus hidiyen
boble.

Hay kialigan nan kaiw an ugge bimmunga
(Mateo 21:20-22)

20 Handih nabigatana ya indalan da bo nah kad-an nan
kaiw an fig ya inang-ang dan nakleng.
21 Ninomnom Pedroy kinalin Jesus nah kaiw ot kananay
"Apu, ang-angom ke din tinomyom an kaiw, deyan nakatte!"
22 Ya kanan Jesus ke diday "Nomnomon yuh tuwe, deket
waday pangulug yun Apu Dios
23 ya damanan deket kanan yu nah bilid di 'Mit-an ka nah
baybay' ya mit-an. Am-in di nomnomnomon yun aton ya
maat hin adi kayu munhalinduwa, mu kulugon yun maat.
24 Takon di nganney ibaga yuh dasal yun Apu Dios ya
atona hin kulugon yu.
25 Ya deket mundasal kayu ya pakawanan yuy ngan-
neh diyen ad-adin inat di ibbayun dakayu ta pakawanan
damdaman Ama takun hi Apu Dios di liwat yu.
26 [Mu deket adiyu pakawanan di ibbayu ya adina
damdama pakawanan di liwat yu."]

Hay adi pangulugan nadan ap-apun di Judyu an waday lebbeng Jesus an mangat hi pinhod na
(Mateo 21:23-27; Lucas 20:1-8)

27 Nibangngad bo da Jesus ad Jerusalem ot handih
mundaldallanan da nah dolan di Templo ya immalih kad-
ana nadan ap-apun di padi, nadan muntuttuduh Tugun
Moses ya nadan mangipangpanguluh Judyu.
28 Ot kanan dan hiyay "Nganney lebbeng mun mangat
am-in hanadah at-atom? Deket waday lebbeng mu, dahdiy
nangidat?"
29 Hinumang na didan kananay "Wada ni-an di hanhanak
ke dakayu ta deket humangon yu ya humangok damdama
nan ibaga yu mipanggep hi lebbeng ku.
30 Dahdiy nangitud-ak ke Juan an e mumbonyag, hi Apu
Dios weno hay tagu?"
31 Kinalin Jesus hidiye ya munhuhummangan da an
kanan day "Nganney ihumang taku? Deket kalyon takuy
'Hi Apu Dios' ya ahina kalyon di 'Ya tipet uggeyu kinulug hi
Juan?'

32 Deke bot kalyon takuy ‘Hay tagu’ ya katatakut bo.”
Tumakut da nadah tatagu te kulugon datuwen tatagun hi
Juan ya profetas an intud-ak Apu Dios.
33 Ot kalyon da mon Jesus di “Toan. Uggemi inila.” Ot
kanan Jesus ke diday “Deket athina ya adik bo damdama
kalyon ke dakayuy nangidat hi lebbeng ku.”

Hay kialigan nan nuntanom
(Mateo 21:33-46; Lucas 20:9-19)

12

1 Nuntuttuduh Jesus nadah tatagun impainnab-abig na.
Kananay “Waday ohan tagun nuntanom hi grapes hi lagun-
tana. Inaladana ot mangapyah pungkopalan ya nangapya
boh natag-en pungguwalyaan ot ahina piabang ot ahi umeh
udum an boble.
2 Handih nadatong nan grapes ya intud-ak nay ohan
muttatyunat ena alan di dowana.
3 Mu nadan mun-abang ya dimpap dah tuwen muttatyu
ot banakdungan da ot ahida itud-ak an maid di indat da.
4 Immitud-ak boh ohan muttatyuna, mu binanakdungan
da bo ya numba-inan da.
5 Intud-ak bon nan kon lutay ohan muttatyuna ot patayon
nadan mun-abang. Athidiy boy impangat da nadah udum
an muttatyun intud-ak nan kon luta an binanakdungan da
dida ya pinate day udum.
6 Maid moy udum hi ena itud-ak ot itud-ak na mo nan
impakappinhod nan imbabalena. Kanan nan kon lutay
‘Agat tun imbabalek di itud-ak ku. Inilak ot lispituwon da.’
7 Mu imme nan imbabalen nan kon luta ya kanan
nadan mun-abang di ‘Tuwe nan imbabalenan mamoltan
tuh lutana. Agat patayon takut ditakuy mangibagi tuh
boltanona.’
8 Dimpap da tut-uwa ot patayon da ot eda iwele.”
9 Ot kanan Jesus nadah tataguy “Nganne nin moy aton
nan kon luta nadah mun-abang? Kon adina e pumpate didat
ipaabang nah udum nan laguntana?”
10-11 Kanana boy “Wadan binidbid yu nan nitudok an
kananay
‘Hanan batun pinilin Apu Dios an binalon nadan man-
gapyah bale ya hidiye ot ahan di nahamad an ikapyah
bale. Ya maphod peman hidiyen inat Apu Dios!’ ”*
12 Hanadan ap-apun di Judyu ya ihik dan dopapon hi Jesus
te inila dan diday nangipadngolanan diyen ab-abig na, mu
tumakut da nadah tatagu ot tumayan da.

---

* **12:10-11** **12:10-11** Psalm 118:22-23

Hay pumbayadan hi buwis ke Cesar an ap-apud Roma
(Mateo 22:15-22; Lucas 20:20-26)

13 Indani ya immali da nan Pharisee ya nadan tatagun
Herod an intud-ak nadan ap-apun di Judyu ta eda patnaan
hi Jesus. Kanan day
14 "Apu, inila mi an makulug am-in di kalyom ya
ituttudum nan makulug an pangi-en Apu Dios. Adika
mihapitan hi kalin di tatagu ya adim hangudon di kinatagun
di dahdih diye. Kalyom ke dakami, kon miabulut hi Tugun
Moses di pumbayadan takun Judyu hi buwis nah ap-apud
Roma? Mumbayad kami weno adi?"
15 Mu inilan Jesus an manmannibo dah ipabahul dan hiya.
Ot kananan diday "Antipet eyak patpatnaan ke dakayu? Iali
yu on kalang ta tibok."
16 Ot idat da ya kanan Jesus di "Dahdiy kon-anga ya kon
ngadan hi wada tuh kalang?" Ya kanan day "Hi Cesar."
17 Ot kanan Jesus ke diday "Idat yun Cesar di lebbeng nan
midat ke hiya ya idat yun Apu Dios di lebbeng nan midat
ke hiya." Ya namodwong dah kinali na.

Hay ahi taku kamahuwan
(Mateo 22:23-33; Lucas 20:27-40)

18 Wadada boy immalih Saducee hi kad-an Jesus an dadiye
nan mangalin adi mamahuwan di nate.
19 Kanan dan hiyay "Apu, hay intudok Moses ya kananay
deket nalahin di ohan lalaki ya nate an maid di imbabaleda
nah inayana ya mahapul an bintanon di ohan tulang nan
lalaki nan nabalun babai, ta deket mun-imbabale da ya
mibilang an imbabalen nan nate.
20 Ot nganney innun tuwe? Wadaday pitun hintutulang
an linalaki. Nalahin nan panguluwan, mu indani ya naten
maid di imbabalena.
21 Binoltan nan nikadwa ya nate bon maid di imbabalena.
Athidi boy naat nah nikatlu.
22 Numboboltanan dan am-in an hintutulang, mu nate
dan maid di imbabale dan am-in. Indani ya nate mo nan
babai.
23 Hantuh kamahuwan di nate, dahdi moy ahi kon inayan
nah babain deyan am-in da ya in-ine da?"
24 Kanan Jesus di "Hinaey nihallaan yu. Hinaey kitib-anan
uggeyu naawatan di impitudok Apu Dios ya nan ongal an
kabaelana.
25 Hantuh ahi kamahuwan di nate ya umat da nadah
anghel hi langit an maid di mun-iine.
26 Wada boy ohah kalyok mipanggep ketuwe. Kon uggeyu
naawatan nan intudok Moses an kinalin Apu Dios handih

nakihummangan ke hiya nah mundadalang an ka-ka-iw?
Hay kinalin Apu Dios ya ‘Ha-oy di Dios da Abraham, hi Isaac
ya hi Jacob.’
27 Hay kibalinan diye ya hiyay Dios di matagu, bokon hay
nate. Hinae mo nan kanak di nakaihhalla kayu.”

Hay umanhan an tugun Apu Dios
(Mateo 22:34-40; Lucas 10:25-28)

28 Wada nan ohan muntuttuduh Tugun Moses an dingn-
gol nah diyen kinalin Jesus ya inilanan maphod hidiyen
impanumang na nadah Saducee. Kinali kananan hiyay
“Nganney umanhan an tugun?”
29 Kanan Jesus di “Hay umanhan an tugun ya hituwe:
‘Pakaddonglon yun tatagun holag Israel, nan Ap-apu takun
hi Apu Dios ya abuy Ap-apu.
30 Hiya ya abuy umanhan an pinhodon taku ya am-in di
nomnomon ya hay aton, ya inomnom am-in ke hiya.’
31 Hay mikadwa ya ‘Pinhodon yuy ibba yun tagu umat hi
pamhod yuh adol yu.’ Datuwen duway umanhan am-in nah
Tugun Apu Dios.”
32 Kanan nan muntuttuduh Tugun Moses di “Makulug
hinaen kinalim Apu. Maid di udum hi Ap-apu taku hin
bokon hi Apu Dios ya abu ya maid di udum an Dios mu
hiya ya abu.
33 Mahapul an hiyay pakappinhodon taku ya pinhodon
taku damdamay ibba takun tagu umat hi pamhod takuh
adol taku. Datuwey umanhan mu nadan nganne dadiyen
iappit ke Apu Dios.”
34 Inilan Jesus an naawatan nan tagu ot kananan hiyay
“Tuwen inilaom di ine-en di pun-ap-apuwan Apu Dios.”
Nagibbuh tuwe ya waday oha on bumaba-in an mamagba-
gan Jesus.

Hi Kristo ya bokon ya abu holag David, mu hi Apu na damdama
(Mateo 22:41-46; Lucas 20:41-44)

35 Handih muntuttuduh Jesus nah Templo ya kanana
nadah tataguy “Nganney kibalinan nan kanan nadan
muntuttuduh Tugun Moses an hi Kristo ya holag din hi
David?
36 Handi ya impanomnom nan Espiritun Apu Dios ke
David hituwen kinalina:
‘Kanan Apu Dios nah Apuk di: Umbun kah winawwan ku
inggana paka-apputok am-in nadan buhul mu.’†
37 Nomnomon yu ke, deket kanan David di hi Apu nah
Kristo, nganney innunan hi Kristo ya holag David?”

† **12:36 12:36** Psalm 110:1

Am-in nadan tatagun naamung ya pinpinhod dan dong-donglon nan kalkalyon Jesus.

Hay gaga-ihon pangi-en nadan muntuttuduh Tugun Moses
(Mateo 23:1-36; Lucas 20:45-47)

38 Kanan bon Jesus ke diday "Nomnomon yu tun kalyok
ta adiyu iun-unud nadah muntuttuduh Tugun Moses. Dida
ke ya mumbulwati dah andukket imatunan di tatagu didan
mittulu da peman. Ya pinhod dan abun pitpitbal nah
malkadun kawad-an di dakol an tatagu.
39 Ya pinhod da bon umbun hi ubunan di madayaw an
taguh simbaan ya nah waday hamul.
40 Ya deke bot mundasal da ya dukkadukkayon dat hay
panibon di tatagun dida ya kay makakullug an makaphod
da yaden deman ot an hauhaulon da nadan nabalun
binabait pun-ala day limmu da. Hidiyey gapunan nahalman
di ahi pangastigun Apu Dios ke dida."

Hay indat nan nabalun babai
(Lucas 21:1-4)

41 Inumbun hi Jesus nah dommang di pangiamungan dah
pihhu nah Templo ot ang-ang-angona nadan tatagun pun-
iha-ad day pihhu dah di ya dakol day kakadangyan an ongal
an pihhuy pun-iha-ad da.
42 Immali nan ohan nakawwotwot an nabalun babai ya
dudduwan hepeng di inha-ad na.
43 Inayagan Jesus nadan disipulosna ot kananan diday
"Nomnomon yu tun kalyok an hanan duwan hepeng an
inha-ad nan babai ya nabalbalol mu nan inha-ad nadan
udum
44 te nan inha-ad da ya hidiyey hinawwal da. Mu nan
nawotwot an babai ya am-ammunah diyen pihhuna, mu
inhanakul nan inha-ad hidiyen am-in."

Hay nangipainilaan Jesus hi kapa-iyan nan Templo ya hay ahina punholholtapan hi udum hi algo
(Mateo 24:1,2; Lucas 21:5,6)

13

1 Handih puntayanan da Jesus nan Templo ya kanan nan
ohan disipulos nay "Apu, tibom ke, maphod hantun Templo
ya hantudan batun ingkapya da."
2 Kanan Jesus di "O, maphod tun tibtibbon yu, mu hi
udum hi algo ya ahi mapa-in am-in ta maid di ohan batun
munnanong nan niha-adana."
3 Indani ya um-umbun hi Jesus nah Bilid an Oliba nah
dommang nan Templo ya imme da Pedro, hi James, hi Juan

ya hi Andres hi kad-ana ot ab-abbu dah di ya kanan dan hiyay
4 “Kalyom ke dakami hin kakon-anay ahi kaatan datuwen kinalim. Ya hin nganney ahimi pangimatunan hi kaatan tuwe ya nadan udum an maat.”
5 Ot ituttudunay mipanggep kediyen kananay “Halipat-an yu ta adi kayu mahaul
6 te dakol di ahi umalin kanan day didah Kristo ta dakol day ahi mahaul.
7 Ya ahiyu donglon di gubat hi kabobboble, nih-up ya nidawwi, mu adi kayu tumakut. Datuwey ahi ma-ma-at, mu bokon hidiyey kapoppogan di luta.
8 Am-in di kabobboble ya ahida munggugubat, ahi wada-day kolyog ya bitil. Datuwey ahi kilappuwan di ligat.
9 Halipat-an yu bo te ahi dakayu dopapon ta ie dakayuh punhumalyaan di Judyu ya edakayu punhoplat nadah simbaan. Ahi dakayu bo ipataddog hi hinangngab di gobernador ya nadan udum an ap-apu gapuh pangulug yun ha-on, kediyey ahiyu pangipainilaan ke dida hi mipanggep ke ha-on.
10 Mahapul an mipainilah kabobbobleh tuwen pangi-en Apu Dios ta ahi madatngan di kapoppogan di luta.
11 Deket dopapon dakayu ta edakayu humalyaon ya adi kayu madanagan hi ihumang yu te hay ahiyu kalyon kediye ya malpuh Espiritun Apu Dios, bokon hi nomnom yu.
12 Ya kediyen tiempo ya hay tulang ya hiyay mangipipateh tulangna, hay ammod ya hiyay mangipipateh imbabalena ya athidi boy imbabalen hiyay mangipipateh ammod na.
13 Ahi dakayu hihingngitan am-in hi tatagu gapuh pangulug yun ha-on. Mu nan mangippol hi punholholtapana ya adina iwalong di pangulug nan ha-on inggana magibbun am-in datuwe ya ahi mihwang.”

Hay mipanggep nah katatakut
(Mateo 24:15-28; Lucas 21:20-24)

14 Kanan bon Jesus di “Ahiyu tibon nan himpappangen balawon Apu Dios an mihaad nah bokona kiha-adan.* (Dakayun mamidbid ketuwe ya mahapul an maawatan yu.) Hantuh ahi mumpatiboh tuwe ya am-in di tataguh kabobbobled Judea ya ahida bumtik nadah bilid.
15 Hanan tagun wadah dolan di balena ya mahapul an adi humgop an e umalah ngunut na, mu bumtik ot ya abu.
16 Athidi bo nah tagun wadah payon mahapul an adi umanamut an e mangalah bulwatina, mu bumtik ot ya abu.

---

* **13:14 13:14** Tibon yuy Daniel 11:31 ya 12:11, Mateo 24:15

17 Kediye bo ya mahmok nadan binabain himmiga ya
nadan waday golang da.
18 Mundasal kayun Apu Dios ta adi mipaddih ahi kotolan
19 te dadiyen ahi maat ya nakahhalman an abu mu
nadan nalana-u nipalpun dih nunlutuwan Apu Dios hi luta
ingganad uwani, mu nagibbu ke mo kayah diye ya maid
moy athidi.
20 Mu gapu nadah tatagun pinilin Apu Dios ya kinaananay
algon punligligatan di tagu te gulat nat uggena in-athidi ya
maten am-in di tagu.
21 Wadaday tatagun ahida kanan di 'Tibon yu, deyah
Kristo!' weno 'Wadah dih Kristo!' mu adiyu kaya kulugon.
22 Kalyon da dadiye te wadaday tatagun ahida kanan
di didah Kristo weno kanan day profetas da, mu adi
kaya makulug. Dakol di ahida ipatibon umipamodwong
ta patnaan dan haulon nadan tatagun Apu Dios, mu
adinadaman mahaul da.
23 Kinali halipat-an yu ot deyan kinalik ke dakayu.

Hay ahi bo aliyan Jesus
(Mateo 24:29-31; Lucas 21:25-28)

24 Hantuh kagibbuwan am-in datuwen ahi maat ya
tumapol di algo ya bulan.
25 Ya mag-a nadan bibittuwon ta maid di potok na.
26 Deket magibbuh tuwe ya hantuh ahik aliyan an Pan-
guluwan di tagu ya ahiyak tibon nah kulabut an matiboy
ongal an kabaelak ya dayaw ku.
27 Ahik itud-ak nadan anghel kut eda amungon nadan
napilin tatagun Apu Dios hi kabobboble tuh luta.

Hanan kaiw an fig
(Mateo 24:32-35; Lucas 21:29-33)

28 Inila taku an deket mamuddal di tubun nan kaiw an fig
ya nih-up di tialgo.
29 Athidi hantuh ahik aliyan an deket ma-ma-at am-in tun
kinalik ya inila yun gagala moy aliyak.
30 Nomnomon yuh tuwe! Am-in datuwen kinalik an ahi
maat ya ahi akhupan di udum ke dakayu te adida ni-an
mate yaden maat datuwe.
31 Ahi mama-id di kabunyan ya luta, mu hay kalik ya
munnanong ta nangamung.

Maid di ohan nanginilah aliyan Jesus
(Mateo 24:36-44)

32 Maid di ohan nanginilah aliyak takon nadan anghel hi
langit ya ha-oy an Imbabalen Apu Dios ya uggek damdama
inilay aliyak. Te hi Aman hi Apu Dios ya abuy nanginila.

33 Kinali halipat-an yu ta mundadaan kayu te ugge inila
hin kakon-anay aliyak.
34 Umat nah ohan tagun e mumbaat an iukod nay
balena nadah muttatyuna. Waday oha on midatan hi
ngununa. Kalyona nah mun-adug hi panton ihamad nan
mungguwalya.”
35 Kanan bon Jesus di “Halipat-an yu te maid di maptok
hi kibangngadak umat kediyen tagun adi mainila hin hi
mahmahdom, hi gawan di hilong, hi talan-uwan di manuk
weno hi biggatnay kibangngadana.
36 Athidi bon ha-oy an maid di maptok di ahik kibangn-
gadan. Nganne nin hin akhupan dakayun ugge nundadaan?
37 Hituwen pungkalik ya bokon dakayu ya abuy pan-
galyak, mu hi am-in di tagu, kinali halipat-an yu.”

Hay planun nadan buhul Jesus hi pamatayan dan hiya
(Mateo 26:1-5; Lucas 22:1,2; Juan 11:45-53)

14

1 Duway algo mo ya madatngan nan Piyestan di Nala-
uwan di Anghel Apu Dios ya Piyestan di Tinapay an ugge
naha-adan hi yeast. Hanadan ap-apun di padi ya nadan
muntuttuduh Tugun Moses ya inhuhummangan da hin
nganney innun dan mangidalunun mampap ke Jesus ta
pipate da.
2 Mu kanan day “Adi taku ipaddid uwanin piyesta te
indani ya gumulu day tatagu.”

Hay nangiduyagan nan babaih nakangnginan lana ke Jesus
(Mateo 26:6-13; Juan 12:1-8)

3 Handih mangmangngan da Jesus ad Betania hi balen
da Simon an hiya nan mungkangpu ni-an di adol na
ya immali on babai an inodnanay ohan butilyan naha-
adan hi nakangnginan bangbanglun lanan kanan dan nard.
Linukatana ot iduyag na nah ulun Jesus.
4 Hanadan udum an tatagun wadah di ya adin abuy boh-
ol da nah babain kanan day “Ayyokah diyen bangbanglun
lana.
5 Gulat nat nigattang ya ongal ot an pihhun midat nadah
nawotwot.” Namahig di pangali dan hiya.
6 Mu kanan Jesus ke diday “Nangamung pen hiya. Tipet
athinay pangali yun hiya? Hidiyen inat nan ha-on ya
maphod.
7 Hanadan nawotwot ya damanan baddangan yu dida te
wadadat nangamung takon di ngannen tiempo. Mu ha-oy
ke ya adiyak makihkihtun dakayu ta nangamung.

8 Hantun babai ya inat nay maat na. Hidiyen nangiduya-
ganah lana ke ha-on ya kay na indadaan di adol kun
milubuk.
9 Nomnomon yuh tuwe. Am-in hanadah boblen kipaini-
laan di kalin Apu Dios ya ahi makalkaliy inat nan ha-on an
panginomnoman ke hiya.”

Hay nangabulutan Judas hi pangihdulanan Jesus
(Mateo 26:14-16; Lucas 22:3-6)

10 Indani ya immeh Judas Iskariote an oha nadah him-
pulut duwan disipulos Jesus hi kad-an nadan ap-apun di
padi ot e makihummangan mipanggep hi pangipadpapan
dan Jesus.
11 Ya maan-anla da ot kalyon dan hiyan idatan dah pihhu.
Nipalpun diye ya hahalipat-anay pangipadpapanan Jesus.

Hay nanganan da Jesus ya nadan disipulosna kediyen Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios
(Mateo 26:17-25; Lucas 22:7-14,21-23; Juan 13:21-30)

12 Handih namangulun algon di Piyestan di Tinapay an
ugge naha-adan hi yeast an kediyen algoy pangiappitan
da nah kalnero an hamulon dah panginomnoman da nah
Nala-uwan di Anghel Apu Dios ya kanan nadan disipulos
Jesus di “Daanay emi pundadaanan hi etaku panganan tuh
piyesta?”
13 Kanan Jesus nah duwan disipulos nay “Ume kayu
nah boblet deket tibon yu nan tagun nun-agtuh buwod ya
unudon yu inggana nah balen hogpana.
14 Kanan yu nah kon baley ‘Kanan nan Ap-apu takuy
daanay panganan min nadah disipulos ku hantuh piyesta?’
15 Ya ituddu nan dakayu nan ongal an kuwartu nah
mikadwan gladu an dehdin am-in di mahapul taku. Hidiy
eyu pangidadaanan hi kanon taku.”
16 Ot ume da nan duwan disipulosna ya makulug peman
nan kanan Jesus ot idadaan day kanon da kediyen piyesta.
17 Mungkahilong kediye ya dimmatong da Jesus ya nadan
disipulosna.
18 Handih mangan da ya kananay “Hituwey kalyok,
waday ohan dakayun ahi mangihdul ke ha-on. Dehtud
uwanin makikan ke ditaku.”
19 Dingngol dah diye ya mahakit di nomnom da ya waday
oha on kananay “Kon ha-on?”
20 Himmumang hi Jesus an kananay “Hay ohan dakayun
himpulut duwan makikan ke ha-on an pakitam-ol nay
tinapay na tuh malukung.
21 Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahiyak patayon
ta umannung nan impitudok Apu Dios, mu mahmok an

abu nan tagun mangihdul ke ha-on. Kudukdulnay ugge nitungo.”

Hay panganan nah tinapay ya panginuman nah mainum hi panginomnoman hi natayan Jesus
(Mateo 26:26-30; Lucas 22:15-20; 1 Corinth 11:23-25)

22 Kediyen mangan da ya inalan Jesus nan tinapay ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot ikap-ong nan dida ot kananay “Alan yu ta kanon yu, hituwey adol ku.”
23-24 Nagibbuh diye ya inalana nan basun natalwan hi mainum ot mumpasalamat bon Apu Dios. Indat nan dida ot kananay “Hituwey dalak an tumodtod ta kipaannungan nan balun nakitobbalan Apu Dios an kiphodan di tagu.” Ot uminum dan am-in.
25 Ya kanana boy “Kalyok ke dakayu, adiyak mo uminum ketuwen mainum inggana hantuh ahik panginuman nah hinnatkon an mainum hidih pun-ap-apuwan Apu Dios.”
26 Nagibbuh diye ot mungkanta dah pundayaw dan Apu Dios ot ahida umen nah Bilid an Oliba.

Hay nangalyan Jesus hi pangihautan Pedro an inila nah Jesus
(Mateo 26:31-35; Lucas 22:31-34; Juan 13:36-38)

27 Indani ya kanan Jesus ke diday “Am-in kayu ya ahiyak punhintatayyanan. Hidiyey umannungan nan impitudok Apu Dios an kananay ‘Pipatek nan mumpattol hi kalnerot miwahit nadan kalnero.’
28 Mu hantuh kamahuwak ya mamanguluwak an umed Galilee ta ahi kayu miunud.”
29 Mu kanan Pedroy “Takon di taynan daka hantudah iibbak ya adi daka taynan ke ha-on.”
30 Mu kanan Jesus ke hiyay “Kalyok ke he-ah tuwe, ad uwanin hilong ya mumpitlun ihaut mun kanam di uggeyak inilan he-at ahi pidwan tumalan-unwan di manuk.”
31 Mu kanana ot ya abuy “Takon nin di makikateyak ke he-a ot adinadaman ek kanan di ugge daka inilan ha-on.” Ya am-in nadan disipulos ya athidiy kinali da.

Hay e nundasalan Jesus ad Getsemani
(Mateo 26:36-46; Lucas 22:39-46)

32 Imme dad Getsemani ot kanan Jesus ke diday “Mihtu kayu ta eyak mundasal.”
33 Ammuna da Pedro, hi James ya hi Juan an ingkuyug na. Hi Jesus ya u-umyung ya mahakit di nomnom na.
34 Kananan diday “Dehtun namahig di hakit di nomnom kun kayak mate. Mihtu kayu ni-an ya adi kayu mahuyop ta ib-ibbaanak.”

35 Imme nah e-elena ot munlukbub an mundasal ta adi
maat hidiyen punholholtapana.
36 Kananah dasal nay “Ama, he-a ya ongal di kabaelam an
damanan atom am-in. Daan mo anhan ta adi maat hidiyen
ek punholholtapan. Mu nangamung ka, hay pinhod muy
maunud, bokon hay pinhod ku.”
37 Ot mibangngad hi kad-an nadan disipulosna ya nakah-
huyop da, ot kananan Pedroy “An nahuyop ka, Simon? Kon
adi kayu pakaippol hi hinuyop yu takon di hin-oras ya abu?”
38 Kanana bon diday “Halipat-an yu ya mundasal kayu
ta adi kayu mahaul an munliwat. Inilak an pinhod yun
mangun-unud, mu makudang di kabaelan yu.”
39 Imme bo ot e mundasal an hidiye boy indasal na.
40 Nibangngad boh kad-an nadan disipulosna, mu nakah-
huyop da bo. Namahig an adida pakaippol hi hinuyop da.
Binanguna dida, mu uggeda inilay kalyon dan hiya.
41 Handih pitlunan nibangngadana ya kananan diday
“Kon ito-ol yuy huyop? Bumangun kayu mo te nadatngan
di pamatayan nadan nungkaliwat an tatagun ha-on an
Panguluwan di tagu.
42 Makayu ta etaku damuwon dida. Deyan mangali nan
nangihdul ke ha-on!”

Hay namaludan dan Jesus
(Mateo 26:47-56; Lucas 22:47-53; Juan 18:3-12)

43 Nanongnan mungkalkallih Jesus ya dimmatong hi Judas
an oha nadah himpulut duwan disipulos nan ibbana nadan
intud-ak nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tu-
gun Moses ya nadan mangipangpanguluh Judyun numpun-
odon dah ispada ya bakdung an e mampap ke hiya.
44 Hi Judas ya tinuguna tuwali nadan ibbanan kananay
“Ahiyu imatunan nan etaku dopapon te ahik awalon. Deket
inawal ku ya umali kayu ta alan yu ya pakagguwalyaan yuh
eyu pangieyan.”
45 Immeh Judas hi kad-an Jesus ot kananay “Apu, immali
kami.” Ya inawal na.
46 Ot ume nadan ibban Judas ot baludon dah Jesus.
47 Hanan ohan muntattaddog an disipulosna ya inuknut
nay ispada na ot palangona nan ohan muttatyun di natag-en
padi ya nan inga nay napalang.
48 Kimmalih Jesus an kananan diday “Tipet kah-in di
ekayu mun-odon hi ispada ya bakdung an mampap ke ha-
on? Kon nakabahhulanak?
49 Kabigabigat on wadaak nah Templo an muntuttudun
dakayu ya tipet uggeyak dimpap? Mu takombo, te mahapul
an umannung nan impitudok Apu Dios.”

50 Am-in da nan disipulosna ya binumtik dan tinaynan
dah Jesus.
51 Wada on ohan kat-agun lalakin in-awako na ya abuy
ulon miun-uunud ke Jesus an eda ot dopapon,
52 mu binumtik an maid di nihanih adol na te linapdit dah
diyen ulona.

Hay nahumalyaan Jesus hi hinangngab nadan ap-apun di Judyu
(Mateo 26:57-68; Lucas 22:54,55,63-71; Juan 18:13,14,19-24)

53 Ot iedah Jesus nah balen nan natag-en padi. Wadadah
din am-in nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpan-
guluh Judyu ya nadan muntuttuduh Tugun Moses.
54 Niunuunud hi Pedro, mu ugge nih-up te nihaad nah
dola. Nakib-un hanadah guwalya ot makian-annidu.
55 Hanadan ap-apun di padi ya am-in nadan ibbadan
konsehal di Judyu ya tagan day mahma nadah tatagu
hi mabalin an ipabahul dan Jesus ta pangigadulan dan
mamaten hiya. Mu maid di mahamak da.
56 Dakol day nuntistiguh langkak mipanggep hi inat na,
mu adi mun-uunnud di kalyon da.
57-58 Wadada nan nunlangkak an kanan day "Dingngol
miy kinalin Jesus an kananay pa-iyona nan Templo, mu
mala-uy tulun algo ya hannotana kanuh oha bon Templon
ugge kinapyan di tagu."
59 Mu takon di datuwen nuntistigu ya adi mun-uunnud di
kalyon da.
60 Timmaddog nan natag-en padi ot kananan Jesus di "Kon
makulug datuwen ipabahul da? Nganney panumang mu?"
61 Mu op-opyah Jesus an adi kumali. Ya kanan bon nan
natag-en padiy "Kon he-ah Kristo an Imbabalen Apu Dios?"
62 Kanan Jesus di "Om, ha-oy, ya am-in kayu ya ahiyak
tibon an Panguluwan di tagu an umbun hi winawwan Apu
Dios an Kabaelanan am-in. Ahiyak bo tibon nah kulabut
hantuh ahik kibangngadan."
63 Kinalinah tuwe ya binik-in nan natag-en padiy bulwati-
nah bungot na ot kananay "Adi mahapul an waday udum
an muntistigu te dingngol takuy kinalina.
64 Deyan dingngol yuy puntaltalangganan Apu Dios.
Nganney punnomnom yu?" Ya kanan dan am-in di
"Mahapul an mate te numbahul."
65 Wadaday udum an tinuppaan dah Jesus ya hinaniyan
day matana on dinuntuk dan kanan day "Dahdiy nanuntuk
ke he-a?" Ya dinaw-en damdaman nadan guwalya.

Hay nangihautan Pedro an hiya ya ohan ibban Jesus
(Mateo 26:69-75; Lucas 22:56-62; Juan 18:15-18,25-27)

66-67 Nanongnah Pedro nah dolan makian-annidu nadah
guwalya ya immali on ohan babain muttatyun nan natag-en
padi ya inimatunanah Pedro ot kananay "He-ay ohan ibban
Jesus an iNasaret, hiyah?"
68 Mu inhaut Pedro an kananay "Bokonak! Uggek
inilah naen pungkalim." Bimmah-el hi Pedro nah alad ya
timmalan-uy manuk.
69 Tinibo bon nan babain muttatyu ot kanana nadah
tataguy "Hiya kaya nan ohan ibban Jesus."
70 Mu inhaut na bon kananay bokona ibbah Jesus. Indani
bo ya kanan nadan tatagu ke hiyay "Adinadaman ihaut mu
te takon di he-a ya nalpu kad Galilee."
71 Indani mo ahan ya kananay "Isapatak an takon di
patayonak ke Apu Dios! Uggek man inilah naen tagun
kalkalyon yu."
72 Nagibbun kinali nah diye ya timmalan-uy manuk an
hidiyey pidwana ya ninomnom na nan kinalin Jesus ke
hiya an kananay "Mumpitluy ahim pangalyan an kanam di
uggeyak inila ta ahi pidwan di tumalan-uwan di manuk."
Ot mungkoga gapun inat na.

Hay nunhumalyaan Pilatu ke Jesus
(Mateo 27:1,2,11-14; Lucas 23:1-5; Juan 18:28-38)

15

1 Biggabiggat nah nabiggatana ya naamung da bo nadan
ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ya
nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan konsehal.
Inhuhummangan day aton dan Jesus ot baludon da ot iedah
kad-an Pilatu an gobernador.
2 Kanan Pilatu ke hiyay "Kon he-ay patul di Judyu?"
Kanan Jesus di "Deya bon hinaey kanam."
3 Ya dakol di ipabahul nadan ap-apun di padi ke hiya.
4 Ot kanan Pilatu ke hiyay "Nganney panumang mu?
Deyan dakol di ipabahul dan he-a."
5 Mu adi humumang hi Jesus ya namodwong hi Pilatu.

Hay pangipipatayan dan Jesus
(Mateo 27:15-26; Lucas 23:15-25; Juan 18:39—19:16)

6 Deket Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios ya
waday ohan oggan ipaen nan gobernador hi nikalabut, mu
nangamung di pinhod di tatagun mipae.
7 Kediye ya wada on nikalabut an hi Barabbas an pimmate
handih nakilaban dah gubilnun di Roma.

8 Handih naamung nadan tatagut ibaga dan Pilatuy
pinhod dan mipae
9 ya kananan diday “An pinhod yun ipaek hantun patul
di Judyu?”
10 Man-uket kinalin Pilatuh diye ya inila nan maid di
bahul Jesus, mu gapuh amon nadan ap-apun di padi ya
impadpap da.
11 Mu inhapitan nadan ap-apun di padi nadan tatagu ot
hi Barabbas di ibaga dan ipaen Pilatu ta bokon hi Jesus.
12 Imbagan Pilatu hin nganney atonan Jesus an kananay
“Nganne moy atok hantuh kanan yun patul di Judyu?”
13 Ya muntukuk am-in nadan tatagun kanan day “Ipatak
hi krus!”
14 Mu kanan Pilatuy “Tipe-? Kon nganney bahul tuwen
tagu?” Mu pun-olot da ot ya abuy tukuk dan kanan day
“Ipatak hi krus!”
15 Inun-unud Pilatu di pinhod nadan tatagu, ot hi mo
Barabbas di ipaena. Hi Jesus ke ya impahoplat na ot ahina
ipaboltan hanadah tindalu ta eda ipatak hi krus.

Hay nuntaltalanggaan nadan tindalu ke Jesus
(Mateo 27:26-31; Juan 19:2,3)

16 Inihgop nadan tindaluh Jesus hi balen nan gobernador
ot ayagan dan am-in nadan ibbadan tindalu.
17 Immala dah maingit an bulwatin umat hi bulwatin di
patul ot ipabulwati dan Jesus ya nangapya dah pongot an
hubit ot ipapngot dan hiya.
18 Tinaltalanggaan dan kanan day “Dayawon taku peman
tun Patul di Judyu!”
19 Nunhoplat day uluna ya nuntuppaan da. Ya deke on
nundukkun da ya nunyuung dan hiya.
20 Nagibbun tinaltalanggaan da ot kaanon da nan maingit
an impabulwati dan hiya ot ipabangngad da nan imbul-
watina, ot ieda nah eda pangipatakan ke hiya.

Hay nipatakan Jesus hi krus
(Mateo 27:32-44; Lucas 23:26-43; Juan 19:17-27)

21 Wadadah dalan ya dinamu dah Simon an iCyrene an
aman da Alexander ke Rufus ot ipilit nadan tindalun pah-
onona nan krus Jesus.
22 In-e dah Jesus nah kanan dan Golgota an hay kibalinana
ya gunit di ulu.
23 Handih dimmatong dah di ya e ot painuman nadan
tindaluh Jesus hi mainum an nad-uman hi mira an aga, mu
adina pinhod.

24-26 Ot handih nunggaway algo ya impatak da nah krus
an nitudkan tuwen impabahul dan hiya: “Hituwey Patul di
Judyu.” Nagibbun impatak da ot ibubunut da hin nganney
alan di hin-oh-an dida nah bulwatina.
27 Wadaday duwan mangakon nipatak da damdamah
krus, ohah winawwana ya nan ohah iniggid na.
28 (Hituwey immannungan din kinalin Apu Dios an
nitudok an kananay “Imbilang dan nabahulan.”)
29 Am-in nadan munla-u ya munwigwigiwig dah panal-
talangga dan Jesus an kanan day “Daan bo nan kanam an
pa-iyom nan Templo ya bohwatom hi tulun algo?
30 Deya ot an adim baddangan di adol mut makaan ka nah
krus.”
31 Takon nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh
Tugun Moses ya taltalanggaan da damdamah Jesus an
kanan day “Tipe nin ta binaddanganay udum ot tumagu
da yaden adina kabaelan an baddangan di adol na?
32 Tibon taku ya- peman hin makaan dih nipatakana.
Hituwe kanun tagu ya patul di holag Israel an pinilin Apu
Dios an Kriston mangipaptok hi tagu. Deket makaan ya
kulugon taku peman.” Takon nadan duwan nipatak ya
taltalanggaan da damdamah Jesus.

Hay natayan Jesus
(Mateo 27:45-56; Lucas 23:44-49; Juan 19:28-30)

33 Maal-algon diye ya himmilong am-in di bobleh tulun
oras.
34 Indanit himbatangan ya tinumkuk hi Jesus an kananay
“Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Hay kibalinan tuwe ya “Apu
Dios an Dios ku, tipet eyak inwalong ke he-a?”*
35 Hanadan tatagun nangngol ke hiya ya kanan day
“Donglon yu, deyan pun-ayaganah Elijah.”
36 Indani ya waday ohan didan nunggagalan ena itam-ol
di kapo nah pimmakin mainum ot ipalat nah paul ta ipatitip
nan Jesus. Kananay “Tibon taku ya- peman hin umalih
Elijah an mamaddang ke hiyat makaan nah krus!”
37 Indani ya tinumkuk boh Jesus ot mate.
38 Kediyen nate ya nakaiddihhan an nahathat hanan
kurtina nah Templo an nipalpuh kayangna inggana puuna.
39 Hanan ap-apun di tindalun muntattaddog hi kad-an
nan krus Jesus ya dingngol nay tukuk Jesus ya tinibonay ine-
en di natayana ot kananay “Makulug peman an Imbabalen
Apu Dios hituwen tagu.”
40 Wadada damdamay binabai nah nidawdawin ang-ang-
angon day ma-ma-at. Wadah dih Maria Magdalena, hi

* **15:34 15:34** Psalm 22:1

Maria an inan da Joses ke James an ung-unga mu nan oha
bon James ya hi Salome.
41 Niunuunud dan Jesus ya binanaddangan da handih
kawadanad Galilee. Wadada boh diy udum an binabai an
nakialin hiya ad Jerusalem.

Hay nilubukan Jesus
(Mateo 27:57-61; Lucas 23:50-56; Juan 19:38-42)

42-43 Hidiyen algoy pundadaanan di Judyu te hi kabigatana
ya Sabadun Tungo. Mungkahilong kediye ya immalih
Joseph an iArimatea. Hiya ya ap-apun di Judyu an konsehal
ya lispituwon di tatagu. Hiyay oha nadah munho-ho-od hi
kadatngan di pun-ap-apuwan Apu Dios. Intulid nan immen
Pilatu ot ena ibagay adol Jesus.
44 Namodwong hi Pilatun nate moh Jesus. Inayagana nan
ohan ap-apun di tindalu ot ibaga na hin makulug an nate
moh Jesus.
45 Dingngol nan makulug an nate ot iabulut nan alan
Joseph.
46 Gimmatang hi Joseph hi luput ot ena lokahon nan adol
Jesus. Linibbutanah luput ot ena ilubuk hanah ka-apyan
gungat hi batu. Inullina on ongal an batu ot itangob na.
47 Wadadah di da Maria Magdalena ya nan oha bon hi
Maria an hi inan Joses an inang-ang day nilubukan Jesus.

Hay namahuwan Jesus
(Mateo 28:1-8; Lucas 24:1-12; Juan 20:1-10)

16

1 Nala-u moy Sabadun Tungo ot e umala da Maria
Magdalena ya hi Salome ya hi Maria an hi inan James nah
bangbanglut eda ihaad hi adol Jesus.
2 Kediyen biggatnan di Linggun timmimil di algo ya imme
da nah gungat.
3 Wadadah dalan ya kanan di ohan diday “Dahdi nin tut-
uway ahi mangaan nah nitangob nah gungat?”
4 Mu dimmatong da ot tibon da ya nakaan nan nitangob
yaden ongngaongngal hidiyen batu.
5 Na-ala mo ot pamaga day hogop nah gungat ya timmakut
da te tinibo da on lalakin numbulwatih mabayak an
inumbun hi winawwan da.
6 Mu kanan nan lalakiy “Adi kayu tumakut te inilak an hi
Jesus an iNasaret an nipatak hi krus di eyu hamakon, mu
maid moh tu te namahuwan. Tibon yu tun nibakilangana.
7 Ekayu ot ya abut eyu kalyon hanadah disipulos nah
tuwe, namam-a ke Pedro: ‘Mamanguluh Jesus an umed

Galilee ya ahiyu tibon hidin hidiye tuwali din kinalinan
dakayu handi.’ ”
8 Pinghanadi ya binumtik dan munggagayonggong dah
takut da. Uggeda kinalih tataguh diye te hay takut da.

Hay numpatib-an Jesus ke Maria Magdalena
(Mateo 28:9,10; Juan 20:11-18)

9 Handih namahuwan hi Jesus hi biggabiggatnan di
Linggu ya hi Maria Magdalena di namangulun numpatib-
ana. Hiya handin nahikpan an kinaan Jesus di pitun
dimonyon nihkop ke hiya.
10 Imme ot ena kalkalyon di mipanggep kediye nadah u-
umyung an disipulos Jesus.
11 Kinalin Maria an namahuwan hi Jesus ya tinibona, mu
adida kulugon.

Hay numpatib-an Jesus nadah duwan disipulosna
(Lucas 24:13-35)

12 Handih mange nadan duwan disipulos Jesus an nalpu-
dad Jerusalem ya numpatiboh Jesus ke dida, mu uggeda ni-
an inimatunan.
13 Nibangngad datuwen disipulos ot eda kalyon hanadah
udum, mu adida kulugon.

Hay numpatib-an Jesus nadah himpulut ohan disipulosna
(Mateo 28:16-20; Lucas 24:36-49; Juan 20:19-23; Apostoles 1:6-8)

14 Indani ya numpatiboh Jesus nadah himpulut ohan
disipulosna handih mangan da. Binoh-olana dida te maid
di pangulug da ya uggeda kinulug di kalin nadan nanibo an
hiya ya matagu.
15 Kananan diday “Ume kayuh kabobboble ta eyu itut-
tuduh katagutaguy mipanggep hi inat kun kiphodan di tagu.
16 Hay tagun mangulug ta mumpabonyag ya mihwang.
Mu nan adi mangulug ya makastigu.
17 Hay pangimatunan hanadah mangulug ya nah kabae-
lan dan mangaan hi nihkop gapuh pangulug dan ha-on ya
nah kabaelan dan mangikalih nunhihinnatkon an kali.
18 Takon di odnan day ulog ya adida makalat ya takon di
waday inumon dah kodot ya adida mate. Deket dapaon day
mumpundogo ya makaan di dogoda.”

Hay timmalakdangan Jesus hi langit
(Lucas 24:50-53; Apostoles 1:9-11)

19 Ginibbun Apu Jesus an kinalih diye ot tumalakdang hi
langit ot umbun hi winawwan Apu Dios.

20 Hanada ken disipulosna ya eda nuntuttuduh kabob-
boble ot baddangan Apu Dios didan mangat hi pangimatu-
nan hi ongal an kabaelanat kitib-anan makulug di ituttudu
da.

HAY IMPITUDOK APU DIOS KE LUCAS MIPANGGEP KE JESUS

1-4 Teofilo, inilak an dakol day nangitudok hi mipanggep ke Jesus ya nan pangi-ena. Ya hay intudok da ya nadan dingngodingngol min itanuttudun nadan tatagun nanibo nadah inat Jesus nipalpu handih lappunan nuntut-tuduwana. Gapu te takon di ha-oy ya impakammahmahak ot pakainillaok am-in di makulug mipanggep ketuwe ya ninomnom kun itudok ke he-at inilaom di makulug an nituttudu.

Hay nipainilaan di kitungawan Juan an mumbonyag

5 Handih tiempon di numpatulan Herod ad Judea ya wada din padin di Judyu an nungngadan hi Sakalia. Hanadan padin di Judyu ya nunhihinnatkon di ngadan di grupu da. Hi Sakalia ya nid-um hanadah kanan dan Abijah. Takon nan inayanan hi Elisabet ya holag din hi Aaron an padin dih done.

6 Didan himbale ya makangngun-unud dah tugun Apu Dios, kinali matbal dan hiya.

7 Mu maid di imbabaleda te adi pakaimbabaleh Elisabet. Oha bo ya nain-ina mo ya naam-ama mo damdamah Sakalia.

8 Ohan algo ya mungngunuh Sakalia nah Templo te nadatngan di tiempon di pungngunuwan nadan padin nid-umana.

9-10 Hanah pangi-eda ya ibubunut da hin dahdiy muntolog nah insenso ya hi Sakaliay nabunut. Hinumgop nah Templo ot tolgana nan insenso yaden mundasal damdama nadan tatagu nah dola.

11 Kediye ya numpatibo on anghel Apu Dios ke Sakalia an timmaddog nah winawwan di altar an niha-adan di insenso.

12 Handih tinibona nan anghel ya timmakut ya uggena inilay atona.

13 Mu kanan nan anghel ke hiyay “Adika tumakut, Sakalia. Immaliyak ta kalyok ke he-an dingngol Apu Dios di dasal mu. Hi Elisabet an inayam ya ahi mun-imbabaleh lalaki. Ya ahiyu ngadanan hi Juan.

14 Mun-am-amlong kayu hi kitungawana ya athidi bo nadah udum an tatagun mun-am-amlong da.

15 Hiya ya ahi makatbal ke Apu Dios, adi uminum hi baya ya nadan udum an bumutong. Ya mipalpuh kitungawana ya hay Espiritun Apu Dios di mangipaduttuk ke hiya.

16 Hanadan ahina itutuduy gumapuh pumbangngadan di
dakol an holag Israel ke Apu Dios.
17 Te hiyay ahi mangidadaan hi tatagun mangabulut nah
ahi itud-ak Apu Dios. Hiya ya ahi umat handin profetas an
hi Elijah te wadan hiyay kabaelan di Espiritun Apu Dios.
Ahina tuttuduwan nadan aammod ta mumbangngad di
pamhod dah imbabale da ya ahina tugunon nadan mangohe
ta iphod day pangi-eda." Hituwey kinalin nan anghel ke
Sakalia mipanggep nah ahi iimbabalen Elisabet.
18 Mu kanan Sakaliay "Nganney innuk an mangulug
ketuwen deyan naam-amaak ya nain-ina nan inayak?"
19 Ya hinumang nan anghel an kananay "Ha-oy hi Gabriel
an muttatyun Apu Dios. Intud-akak ke hiya ta kalyok ke
he-a tun maphod an maat ke dakayu.
20 Mipalpud uwani ya adika pakakali inggana mitungo
nan imbabale yu te uggem kinulug tun kinalik. Hituwe ya
umannung hantuh algon gintud Apu Dios."
21 Hanadan tatagu nah dola ya hahad-on dah Sakalia an
kanan day "Tipet mihahhaad hi Sakalia nah bohongna?"
22 Indanit limmah-un ya adi pakakalin abunay isinyas nay
pinhod nan kalyon. Kediye ya naawatan nadan tatagun
waday numpatibon hiya nah bohongnan di Templo.
23 Nagibbuy ngununa nah Templo ot umanamut hi baleda.
24 Indani ya immannung an nawadaan hi Elisabet ot
mitmittaluh bale dah liman bulan.
25 Kananah nomnom nay "Maphod ahan ta athituy inat
Apu Dios ta maid moy gumapuh ek kibabainan."

Hay nipainilaan di kitungawan Jesus

26 Nala-uy onom an bulan nipalpu handih numpatib-an
nan anghel ke Sakalia ya intud-ak bon Apu Dios hidiyen
anghel an hi Gabriel hidid Nasaret ad Galilee
27 ta wada damdamay ena kalyon nah babain hi Maria an
nitbin Joseph an holag din hi David.
28 Imme nan anghel hi kad-ana ot kananay "Maria,
immaliyak an mangalin binendisyonan dakan Apu Dios ya
hiya ya wada ke he-a."
29 Namodwong ya nabulun hi Maria ot numanomnom hi
kibalinan nan kinalin nan anghel.
30 Ya kanan nan anghel ke hiyay "Adika tumattakut,
Maria, te makaulleh Apu Dios ke he-a.
31 Ahika mawadaan ta mun-imbabale kah lalaki ya ahiyu
ngadanan hi Jesus.
32 Hiya ya madayaw ya mangadanan an Imbabalen Apu
Dios an Katagtag-ayan. Ya nan kinapatul din ammod nan hi
David ya ahi ipaboltan Apu Dios ke hiya

33 ta ahi pumpatul ta nangamung nadan holag Jacob.”

34 Kanan Maria nah anghel di “Nganney innuk an mawadaan an maid di inayak?”

35 Hinumang nan anghel an kananay “Ipaalin Apu Dios nan Espiritunat hay ongal an kabaelanay mangat ta mawadaan ka. Hituwey gapunan hidiyen ungan makaphod an abu ya ahida kalyon di Imbabalen Apu Dios.

36 Hi Elisabet an ibam an kanan day adi pakaimbabale ya nawadaan mon mikan-om ad uwaniy bulana takon di nain-ina.

37 Hituwey kitib-anan hi Apu Dios an ongal di kabaelana ya damanan atonan am-in.”

38 Ot kanan Mariay “Takombo, abulutok hinaen kinalim te muttatyuwak ya abun Apu Dios. Hana ot ta umannung hinaen kinalim.” Kinali nah tuwe ot tayanan nan anghel.

Hay nangidung-owan Maria ke Elisabet

39 Indani ya nundadaan hi Maria ot gal-anan ume nah mabilid an bobled Judea.

40 Immeh balen da Sakalia ke Elisabet ot kananan Elisabet di “Immaliyak an mangidung-o ke he-an iba.”

41 Kediyen dingngol Elisabet di kalin Maria ya kimmobol nan golang hi putuna. Ya impaduttuk di Espiritun Apu Dios hi Elisabet

42 ot oltonay kalinan kananan Mariay “Hi am-in an binabai ya he-ay pakaullayan Apu Dios ya athidi bo nah ahim iimbabale.

43 Maka-an-anlaak te immali ka. Mu kon dahdiyak ahan an em idung-o, yaden he-ay ahi mangitungo nah Ap-apu taku?

44 Hanah nangngolak hi kalim ya kimmobol tun golang hi putuk hi anlana.

45 Inilak an maka-an-anla kan mangulug an umannung nan kinalin Apu Dios.”

Hay kantan Mariah pundayaw nan Apu Dios

46 Kanan Mariay “Dayawok hi Apu Dios.

47 Maka-an-anlaak te hi Apu Dios di mangihwang ke ha-on.

48 Takon di nababaak an tagu ya ninomnomak ni-mon muttatyuna kinali mipalpud uwani ya kalyon di tataguy nidatanak hi pun-amlongak

49 gapu ketuwen inat Apu Dios an ongal di kabaelana ya makaphod an abu.

50 Hiya ya homkonan am-in nadan mangun-unud ke hiya ya nadah mitun-ud an holag da.

51 Impatibo nay ongal an kabaelana nadah inat na ya nun-
iwahit na nadan mumpahhiyan tatagun gaga-ihoy nomnom
da.
52 Kinaana nadan ap-apu hi pun-ap-apuwan da ot nadan
nawotwot an tataguy impatag-e na.
53 Ya indat nay mahapul nadan maagangan an tatagu, mu
hanada ken kakadangyan ya intud-ak na didan maid di
indat na.
54 Ditakun holag Israel an muttatyuna ya binaddangan
ditaku.
55 Ya himmok nat nangamung hi Abraham ya ditakun holag
na ot ipaannung nay kinalina handidah aammod taku."
56 Nakiha-ad hi Maria ke Elisabet hi tulun bulan ot ahi
umanamut hi baleda.

Hay nitungawan Juan an mumbonyag

57 Nadatngan di puntungawan Elisabet ya lalakiy intung-
ona.
58 Am-in nadan hinag-on da ya iiba da ya inila dan ongal
di homok Apu Dios ke Elisabet ot makiam-amlong dan hiya.
59 Handih mikawalun algon nan golang ya kinugit da.
Kanan nadan naamung di ipangadan day Sakalia an ngadan
amana.
60 Mu kanan inanay "Bokon! Hay ngadana ya hi Juan."
61 Kanan dan hiyay "Mu maid di tutulang yuh nungn-
gadan hi Juan."
62 Ot isinyas dan amanan hi Sakalia hin nganney pinhod
nan ipangadan.
63 Nunsinyas an idatan dah puntudokana ot itudok nah
tuwe "Hay ngadana ya hi Juan" ya namodwong da.
64 Pinghanadi ya pakakali boh Sakalia ot dayawonah Apu
Dios.
65 Ya namodwong nadan hinag-on da. Am-in datuwen
naat hi balen Sakalia ya nundingngol hi kabobbobled Judea.
66 Ya am-in nadan nangngol ya nonomnomon dah tuwen
kanan day "Nganne nin di ahi pumbalinan diyen golang?"
Nainilan waday kabaelan Apu Dios ke hiya.

Hay panaydayaw Sakalia ke Apu Dios

67 Impaduttuk di Espiritun Apu Dios hi Sakalia ot abigonay
ahi maat an kananay
68 "Dayawon takuh Apu Dios an kon tagu ke ditakun
holag Israel te ugge ditaku kinal-iwan, mu ipaali nay
mamoklah liwat taku.
69 Hidiyen ipaalina ya ohan holag David. Hiya ya kabaelan
mangihwang ke ditaku.
70 Hituwey kitib-anan umannung din impaabig Apu Dios
nadah profetas handih donen

71 ahi ditaku ihwang nadah buhul taku ya nadah tatagun
humihhingit ke ditaku.
72 Hituwey pangipatib-anan immannung din kinali na
handidah aammod takun homkona dida.
73 Insapatanan Abraham an ammod takun
74 ihwang ditaku nadah buhul takut adi taku tumakut an
mangun-unud ke hiya
75 ta adi taku maliwat ya ta maphod di pangi-e takut
nangamung.
76 Ya he-a ken imbabale ya ahida kanan di profetas daka nah
Katagtag-ayan an Ap-apu te he-ay mangipainilah tatagun
ahi umali nan Ap-apu taku.
77 Ahim ituttudu nadah tatagun makaan di liwat dat
mihwang da.
78 Gapuh ongal an homok Apu Dios ya itud-ak na nan ahi
mangihwang ke ditaku. Ya hantuh aliyan diyen itud-ak na
ya umat nah manimil an algo
79 an pat-alanay muntatapol te ipainila nah tataguy maphod
an un-unudon dat adida mihi-an ke Apu Dios. Ya ipainila
nay maphod an pangi-en pangiun-unudan di tatagut lum-
inggop da.”
80 Immongngal hi Juan ya nanomnoman ya e niha-ad nah
adi maboblayan ingganay nadatngan di ena puntuttuduwan
hanadah holag Israel.

Hay nitungawan Jesus
(Mateo 1:18-25)

2

1 Handih hi Agustus di ap-apud Roma ya in-oldenan
mumpalistan am-in di tatagu nadah boblen sinakup di
Roma.
2 Hay gobernador ad Syria ketuwen namangulun nunlis-
taan dah tatagu ya hi Quirinius.
3 Am-in di tagu ya eda numpalista nah boblen nalpuwan
di aammod da.
4-5 Hay numboblayan da Joseph kediye ya ad Nasaret
hidid Galilee, mu imme dad Betlehem ad Judea an e
numpalista te hidiy boblen din ammod dan hi David. Hi
Maria an nitbin hiya ya naki-e yaden ongal di putuna
6 ot handih wadadad Betlehem ya hidiyey tiempon pun-
tungawana.
7 Ya maid di eda kiha-adan te am-in di baled Betlehem
ya napnu. Ot mihaad dah allung. Nuntungoh Maria ya
lalakin hidiyey panguluwan ot libbutana ot ipahuyop na
nah panganan di baka.

Hay numpatib-an nan anghel Apu Dios nadah mumpattol hi kalnero

8 Wadaday mumpattol nah pangngel diyen boblen iadug
day kalnero da nah hilong.
9 Indani ya numpatibo on anghel Apu Dios ke dida
ya pinat-alan di dayaw nan Ap-apu takuy kad-an da ya
namahig di takut da.
10 Mu kanan nan anghel ke diday "Adi kayu tumakut. Hay
kalyok ke dakayu ya maphod an mangipaamlong am-in hi
tagu.
11 Ad uwani ya nitungon dakayu nah boblen David nan
mangihwang hi tatagu. Hiyah Kristo an Ap-apu.
12 Hituwey panginilaan yu, hanan golang an eyu tibon ya
nalibbutan hi luput an nipahuyop nah panganan di baka."
13 Maid maptok ya wadaday dakkodakkol an anghel an
nid-um da nah ohan anghel ya pun-ikanta day pundayaw
dan Apu Dios. Kanan day
14 "Madayaw hi Apu Dios hi langit ya malinggop nadan
pangipatib-anah ulena tuh luta."
15 Tinaynan nadan anghel dida ot mibangngad dah
langit. Nunhuhummangan da nadan mumpattol an kanan
day "Ume takunna ped Betlehem ta etaku tibon hituwen
impainilan Apu Dios ke ditaku."
16 Ginalagalaan dan imme ya tiniboda da Maria ke Joseph,
takon nan golang an nahuyop nah panganan di baka.
17 Ot kalkalyon day kinalin nan anghel mipanggep nah
golang.
18 Ya namodwong da Joseph an nangngol kediyen kinalin
nadan mumpattol.
19 Hi Maria ya nomnomnomona datuwen dingngol na.
20 Hanada ken mumpattol ya nibangngad da nah pun-
adugan dan daydayawon dah Apu Dios gapu nah dingngol
da ya tinibo dan hidiyey immannungan nan kinalin nan
anghel ke dida.

Hay nungngadanan dan Jesus

21 Waluy algon nan golang ot kugiton da ot ngadanan
dah Jesus an hidiyey kinalin nan anghel ke Maria ot ahi
mawadaan.

Hay nangiayan dan Jesus nah Templo ad Jerusalem

22 Nadatngan di tiempon pangun-unudan da Joseph ke
Maria nah intugun Moses ot ume dad Jerusalem. In-e dah
Jesus ot idawat dan Apu Dios
23 mipuun ketuwen nitudok nah tuguna: "Am-in di
panguluwan an lalaki ya midawat ke Apu Dios."

24 Ya eda pay nun-appit hi duwan paloma weno duwan
nagapad an balug te hituwey tugun Apu Dios an aton di
babain ka-tungona.
25 Hidid Jerusalem ya wada on tagun hi Simeon an
maphod di pangi-ena ya makangngun-unud ke Apu Dios
an hadhad-onay kihwangan di holag Israel. Wada ke hiyay
Espiritun Apu Dios
26 an nangipainilan hiya ya adi mate inggana tibonay
umannungan handin kinalin Apu Dios an kananay ahi
umali nan mangihwang hi holag Israel.
27 Impangulun nan Espiritun Apu Dios hi Simeon nah
Templo ya wadada Joseph ke Maria an in-e dah Jesus hidit
aton da nan Tugun Moses.
28 Inapupun Simeon hi Jesus ot mumpasalamat ke Apu
Dios an kananay
29 "Apu, ad uwanin immannung nan kinalim ya takon
nuppey mateyak an muttatyum ot malinggop di
nomnom ku
30 te tinibok mo tun intud-ak mun mangihwang hi holag
Israel
31 an hituwe tuwali din ninomnom mu an mipainilan am-in
hi tagu.
32 Hiya ya mialig dilag an pat-alanay nomnom nadan bokon
Judyu ta he-ay un-unudon da ya ta midayaw nadan tatagum
an holag Israel."
33 Namodwong nadan ammod Jesus kediyen kinalin
Simeon mipanggep ke hiya.
34-35 Kanan Simeon ke diday "Hi Apu Dios di mangipaam-
long ke dakayu." Ya kananan Mariay "Hituwen ungan
tinuddun Apu Dios di humlun hi kakastiguwan di udum an
holag Israel te kahingon da. Hiya boy humlun hi kihwangan
di udum te kulugon da. Mainilan hiya ya intud-ak Apu
Dios te hiyay mangipainilah mipanggep ke Apu Dios. Mu
dakol day tatagun mamihul ke hiyan hidiyey kainilaan
di kinagaga-ihon di nomnom da. He-an hi inana ya ahi
makahakkit damdamay nomnom mu gapu nah ahi maat ke
hiya."
36 Wada damdama on naka-in-inan profetas an hi Anna
an hi anak Panuel an holag din hi Asher. Nalahin ot mala-
uy pituy toon ya natey inayana.
37 Hiya ya nawalut opat moy toona ya nipalpuh na-
baluwana ya ug-uggena tinaynan nan Templo. Mapat-al ya
hilong ya daydayawonah Apu Dios ya deke on adi mangan
te hay dasal di atoatona.
38 Makihumhummangan hi Simeon ke da Joseph ke Maria
ya dimmatong hi Anna ot mumpasalamat ke Apu Dios

mipanggep ke Jesus ya pungkali nay mipanggep ke hiya an
hiyay hadhad-on dan umalin mamaddang ke didan holag
Israel.
39 Inat da Joseph ke Maria nan Tugun Moses mipanggep
hi nuntungon babai ya hay panguluwan an lalaki ot
umanamut dad Nasaret ad Galilee.
40 Mungkaong-ongal hi Jesus ya nal-ot ya nakannomno-
man te hi Apu Dios di mangipaptok ke hiya.

Hay nunhamakan dan Jesus nah Templo

41 Katootoon on imme da nan ammod Jesus ad Jerusalem
hin nadatngan nan kanan dan Piyestan di Nala-uwan di
Anghel Apu Dios.
42 Handih himpulut duway toon Jesus ya naki-en da
amanan e makipiyesta.
43 Nagibbuh diyen Piyesta ot umanamut nadan tatagu,
takon nadan ammod Jesus. Mu uggeda inilan natayanan
hi Jesus ad Jerusalem.
44 Pangali da on naki-ki-en dida. Nala-uy ohan algoh
nundallanan da ya ininnila dan maid hi Jesus ot mahmahan
da nadah ibbada.
45 Adida pakahamak ke hiya ot mibangngad dad
Jerusalem ta eda tibon hidi.

46 Nala-uy tulun algo ya hinamak da nah Templon um-
umbun nah gawwan nadan naamung an muntuttuduh
pangi-en di Judyun mundongdongngol on taganay mahman
dida.
47 Am-in da nan mangmangngol ya namodwong da te
kabaelanan mun-awat ya nalaing an humumang.
48 Ya namodwong damdama nadan ammod na hi nanib-
an dan hiya. Kanan inanan hiyay “Antipet uggeka naki-en
dakami? Makadannagan kamin nanamahamak ke he-a.”
49 Hinumang Jesus an kananay “Tipet hamahamakonak
ke dakayu, kon uggeyu inilan hituh balen Amay mahapul
an kiha-adak?”
50 Mu ugge naawatan nadan ammod nah diyen inhumang
na.
51 Ot makibangngad mod Nasaret hi Jesus an nanongnan
makangngun-unud hi tugun di ammod na. Hi inana ya
nonomnomonan am-in nadan na-na-at.
52 Mungkaong-ongal hi Jesus ya mungkaudman di inila na
ya matbal ke Apu Dios ya hi tagu.

Hay itanuttudun Juan an mumbonyag
(Mateo 3:1-12; Marcos 1:1-8; Juan 1:19-28)

3

1 Handih mikahimpulut limay toon hi nun-ap-apuwan
Tiberius ya hi Pontius Pilatu di gobernador ad Judea. Hay
ap-apud Galilee ya hi Herod. Hi Felipe an tulang Herod
di ap-apu damdamad Itule ya ad Telakonitis. Hay ap-apud
Abilene ya hi Lisanias.
2 Ya da Annas ke Kaypas di natag-en padin di Judyu
kediye. Ketuwe damdaman tiempoy nuntuttuduwan Apu
Dios ke Juan an imbabalen Sakalia nah adi maboblayan.
3 Imme Juan hanadah kabobboblen nih-up nah Wang-
wang an Jordan. Ot e muntuttudun kananay "Muntutuyu
kayuh liwat yu ya mumpabonyag kayu ta kal-iwan Apu Dios
di liwat yu."
4 Ketuwen inat Juan ya immannung di intudok din hi
Isaiah an profetas Apu Dios. Kananay
"Waday ahi madngol nah adi maboblayan an kananay
'Idadaan yu ya iphod yuy dalanon nan Ap-apu taku.
5 Tababon yu am-in nan nalukungan ya pundotalon yu
nadan bilid. Ya iphod yun am-in nadan ad-adin dalan ya
pun-andongon yu nadan ugge nun-andong.*
6 Ya am-in di tatagu ya ahida tibon nan itud-ak Apu Dios an
mangihwang hi tagu.' "†
7 Dakol day tatagun mumpabonyag ke Juan, mu kananan
diday "Gaga-iho kayu! Kon pangali yu on deket mabonya-
gan kayu ya adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios?
8 Mahapul an itikod yun mangat hi gaga-iho ya hay
maphod di aton yu ta kitib-anan makulug an nuntutuyu
kayuh liwat yu. Adi kayu mundinol an adi dakayu
kastiguwon ke Apu Dios gapu te holag dakayun Abraham.
Kalyok ke dakayu, hi Apu Dios ya damanan pumbalinona
hantudan batu hi holag Abraham.
9 Hiya ya nundadaan an mangastiguh gaga-ihon tatagu.
Dida nadan tatagun mialig nah kaiw an adi maphod di
bunganan malngo ta maapuyan."
10 Kanan nadan tataguy "Nganne moy aton mi?"
11 Hinumang Juan didan kananay "Dakayun hindudway
bulwatina, idat yuy oha nadah maid di bulwatina. Dakayun
waday kanona, idatan yu nadan maid di kanon da."
12 Immali nadan mun-amung hi buwis an e
mumpabonyag ot kanan dan hiyay "Apu, nganne
damdamay aton mi?"
13 Kanan Juan ke diday "Dakayu ken mun-amung hi buwis
ya adiyu hawwalan di ibaga yu."

---

* **3:5 3:5** Hay pinhod tuwen kalyon ya mundadaan kayu an iphod yuy pangi-eyu te umali nan Ap-apu taku. † **3:6 3:4-6** Isaiah 40:3-5

14 Immali damdama nadan tindalu ya kanan day “Nganne
poy aton mi?” Kanan Juan ke diday “Adiyu tanaktakuton di
tatagu on nun-ala yuy pihhuda. Ya adi na-ala on kanan yuy
nabahulan di ohan tagu hin adi makulug ya adi kayu mun-
unguh boklaon yu.”
15 Kediyen nangngolan nadan tataguh ituttudun Juan ya
namam-an nonomnomon day aliyan nan kinalin Apu Dios
an mangihwang hi tagu ya waday udum ke didan kanan da
on hiyah Juan.
16 Mu kanan Juan di “Ha-oy ya bonyagan dakayuh danum,
mu nan ahi umali ya natagtag-e mu ha-on ta takon di
hay mangubad hi gakod di apatut na ya nakababbaak an
mangat kediye. Ya hiya ke ya bonyagan dakayuh Espiritun
Apu Dios ya hay apuy.
17 Hantuh aliyana ya appilonay tatagu, umat nah tagun
muntaop an taopanay bogat ikulbung na, mu nan dugi ya
gobhona nah apuy an adi mad-op.”
18 Bokon hidiye ya abuy intuttudun Juan hanadah tatagu,
mu dakol damdamay intugunan dida.
19 Takon hi Herod an gobernador ya kinalyana gapu
nadah gaga-ihon inat na umat hi namlowanan Herodias an
inayan tulang na.
20 Ot pikalabut Herod hi Juan an hidiyey kagaga-ihawan
an inat na.

Hay nabonyagan Jesus
(Mateo 3:13-17; Marcos 1:9-11)

21 Dakol day tatagun numpabonyag ke hiya takon hi
Jesus. Handih numpabonyag ya nundasal ya nabukatan di
kabunyan
22 ot umali nan Espiritun Apu Dios an kay palomay ang-
ang na ot umpan hiya. Indani ya waday kimmalih langit
an kananay “He-ay Imbabalek an impakappinhod ku ya
mangipaamlong ke ha-on.”

Hay tonton di ammod Jesus
(Mateo 1:1-17)

23-38 Tulun puluy toon Jesus ot ilappunay ngununan
muntuttudu. Hay tonton di aammod na ya athitu: Hay
namangulu ya hi Adam an lintun Apu Dios. Nahlag hi
Adam ot wadah Seth an aman Enos. Nahlag hi Enos ot
wadah Cainan an aman Mahalalel. Nahlag hi Mahalalel
ot wadah Jared. Nahlag hi Jared ot wadah Enoch an
aman Methuselah. Nahlag hi Methuselah ot wadah Lamek.
Nahlag hi Lamek ot wadah Noah an aman Sem. Nahlag
hi Sem ot wadah Arpachshad an aman Cainan. Nahlag hi
Cainan ot wadah Selah. Nahlag hi Selah ot wadah Eber.

Nahlag hi Eber ot wadah Peleg an aman Reu. Nahlag hi Reu ot wadah Serug. Nahlag hi Serug ot wadah Nahor an aman Terah. Nahlag hi Terah ot wadah Abraham an aman Isaac. Nahlag hi Isaac ot wadah Jacob. Nahlag hi Jacob ot wadah Judah an aman Peres. Nahlag hi Peres ot wadah Hesron. Nahlag hi Hesron ot wadah Arni an aman Admin. Nahlag hi Admin ot wadah Amminadab. Nahlag hi Amminadab ot wadah Nashon an aman Salmon. Nahlag hi Salmon ot wadah Boaz. Nahlag damdamah Boaz ot wadah Obed. Nahlag hi Obed ot wadah Jesse an aman David. Nahlag hi David ot wadah Nathan. Nahlag hi Nathan ot wadah Mattatha an nahlagan Menna an hi aman Melea. Nahlag hi Melea ot wadah Eliakim. Nahlag hi Eliakim ot wadah Jonam an nahlagan Joseph an hi aman Judah. Nahlag hi Judah ot wadah Simeon. Nahlag hi Simeon ot wadah Libay an nahlagan Matthat an aman Jorim. Nahlag hi Jorim ot wadah Elieser. Nahlag hi Elieser ot wadah Joshua. Nahlag hi Joshua ot wada Er an aman Elmadan. Nahlag hi Elmadan ot wadah Cosam. Nahlag hi Cosam ot wadah Addi. Nahlag hi Addi ot wadah Melchi an aman Neri. Nahlag hi Neri ot wadah Sealtiel. Nahlag hi Sealtiel ot wadah Serubbabel an aman Rhesa. Nahlag hi Rhesa ot wadah Johanan an nahlagan Joda an aman Josech. Nahlag hi Josech ot wadah Semein. Nahlag hi Semein ot wadah Mattatias an aman Maath. Nahlag hi Maath ot wadah Naggai. Nahlag hi Naggai ot wadah Esli. Nahlag hi Esli ot wadah Nahum an nahlagan Amos an aman Mattatias. Nahlag hi Mattatias ot wadah Joseph. Nahlag hi Joseph ot wadah Jannai an nahlagan Melchi an aman Libay. Nahlag hi Libay ot wadah Mathat an aman Heli. Nahlag hi Heli ot wadah Joseph an impun-ammod Jesus. Datuwey nuntutun-ud an aammod Jesus.

Hay namatnaan Satanas an munhaul ke Jesus
(Mateo 4:1-11; Marcos 1:12,13)

4

1-2 Hi Jesus ya waday Espiritun Apu Dios ke hiya handih nalpu nah Wangwang an Jordan. Impangulun diyen Espirituh Jesus nah adi maboblayan ot mihmihdih nap-at an algo. Hidiy nangipatnaan Satanas an munhaul ke hiya ta munliwat. Kediye ya nakaaggangan hi Jesus te ug-ugge nangan.

3 Kanan Satanas ke hiyay “Deket Imbabale dakan Apu Dios ya pumbalinom tun batu hi makan.”

4 Hinumang Jesus an kananay “Mu hay nitudok hi kalin
Apu Dios ya kananay ‘Bokon hay makan ya abuy kitaguwan
di tagu.’ ”
5 In-en Satanas hi Jesus nah natag-en bilid ot pinghanadi
ya impatibonan am-in ke hiya nadan pun-ap-apuwan tuh
luta
6 ot kananan hiyay “Damanan he-ay mun-ap-apu ke
datuwen am-in ta madayaw ka te nidat ke ha-on datuwet
nangamungak an mangidat nah pinhod kun mun-ap-apu.
7 Kinali deket ha-oy di dayawom ya idat kun am-in datuwe
ke he-a.”
8 Mu hinumang Jesus an kananay “Hay nitudok an kalin
Apu Dios ya kananay ‘Hi Apu Dios ya abuy dayawon yu ya
unudon yu.’ ”
9 In-en bon Satanas hi Jesus ad Jerusalem nah katagtag-
ayan an bubung nan Templo ot kananan hiyay “Deket
Imbabale dakan Apu Dios ya dumop-a ka
10-11 ot deyan impitudok Apu Dios an kananay
‘Baalona nadan anghel ta ipaptok daka ta takon di mag-a
ka ya tippaon dakat adika maliputan.’ ”
12 Hinumang Jesus an kananay “Mu wada boy nitudok hi
kalin Apu Dios an kananay ‘Adiyu patnaan hi Apu Dios.’ ”
13 Impatnan Satanas am-in di kabaelanan munhaul ke
Jesus, mu adi pakaha-ul ot taynanat nangamung boy ahina
panaulan ke hiya.

Hay lappunah nuntuttuduwan Jesus ad Galilee
(Mateo 4:12-17; Marcos 1:14,15)

14 Nibangngad hi Jesus ad Galilee an waday kabaelanan
nalpuh Espiritun Apu Dios ot mundingngol hi kabobbobleh
di gapu nadah intuttudu na ya nadan inat na.
15 Nuntanuttudu nadah simbaan hidi ya tobalon am-in
nadan tatagu.

Hay nangahingan nadan kaboblayan Jesus ke hiya
(Mateo 13:54-58; Marcos 6:1-6)

16 Indani ya immeh Jesus hi bobledad Nasaret an naon-
galana. Sabadun Tungo kediye ya immen nah simbaan te
hituwe tuwaliy oggana aton ot tumaddog ta mumbidbid hi
kalin Apu Dios.
17 Ya indat dan hiya nan papel an naluddun an nitudokan
nan kinalin din profetas an hi Isaiah. Binokyag na ot
potkonan bidbidon nan kananay
18 “Hay Espiritun Apu Dios ya wadan ha-on te ha-oy di pinili
nan mangipainila nadah nawotwot nah maphod an
ahi maat. Ya intud-akak an mangipainilan mibukaan

nadan nibalud ya pakatibo nadan nakulap ya im-
maliyak an mamaddang nadah maligatan.
19 Intud-akak bon mangipainilah datngan di tiempon pangi-
hwangan Apu Dios hi tagu.”
20 Binidbid Jesus hituwe ot luddunona ot ibangngad na
nah tagun bumadbaddang nah bohongnan di simbaan ot
umbun an muntuttudu. Am-in nadan tatagu nah simbaan
ya totokkolon da
21 ot kananan diday “Hinaen kalin Apu Dios an dingngol
yun binidbid ku ya immannung ad uwani.”
22 Am-in nadan nangngol ke hiya ya tobalon da ya
nakammodwong da nah makaphod an puntuttudu na.
Kanan nadan tataguy “Kon bokon hiya nan imbabalen
Joseph?”
23 Kanan Jesus ke diday “Makulug man ahan an ahiyu
kalyon ke ha-on nan ab-abig an kananay ‘He-an mun-aga,
agaham di adol mu. Atom hantuh numboblayam di umat
nah dingngol min inat mud Kapernaum.’ ”
24 Kanan bon Jesus di “Hituwey kalyok ke dakayu, maku-
lug an hanan profetas ya adi kulugon nadan kaboblayana.
25-26 Umat ke Elijah an profetas Apu Dios handih
kawadana tuh lutan waday bitil hi kabobbobled Israel te
ug-ugge immudan hi tulun toon ta kagodwa. Ot dakol day
kaboblayanan binabain nabalun munhapul hi baddang, mu
bokon diday binaddangana te nan nabalun babain bokon
Judyud Salepta ad Sidon di nangitud-akan Apu Dios ke
hiyan ena baddangan.
27 Athidi bo dih tiempon Elisha an ohan profetas Apu Dios
an dakol day ibbanan Judyun mundogon mungkangpuy
adol da, mu bokon diday nangitud-akan Apu Dios ke hiya
te nan bokon Judyu an hi Naaman ad Syria an athidiy
dogonay nangitud-akan Apu Dios ke hiya ot kaanonah diyen
dogona.”
28 Handih dingngol nadan tatagu nah simbaan dadiyen
kinalin Jesus ya nahalman di boh-ol dan hiya
29 ot lapditon da ot ieda nah tap-on diyen bilid an
numboblayan dat eda ot ogahon nah dopla.
30 Mu na-ala ya mangeh Jesus an indalanah gawwan
nadan naamung an tatagu.

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah iKapernaum
(Marcos 1:21-28)

31 Immeh Jesus ad Kapernaum ad Galilee ot kediyen
Sabadu ya nuntuttudu nah simbaan.
32 Ya namodwong nadan tataguh panuttudu na te waday
kalebbengana.

33 Hidi nah simbaan ya wada on nahikpan an muntukuk.
Kananay
34 “Jesus an iNasaret, nganney pinhod mun aton ke
dakami? Kon immali kan manadag ke dakami? Inilak hin
dahdi ka. He-a nan maid di liwat na an intud-ak Apu Dios!”
35 Mu kinalyan Jesus nan nihkop an kananay “Opya ka
ya makaan ka nah tagu!” Impalin nan nihkop nan taguh
hinangngab nadan naamung an tatagu ot ahi makaan, mu
maid udot di naliputan nah tagu.
36 Namodwong nadan tatagu ot munhimbabaggaan dan
kanan day “Nganneh tuwen ma-ma-at? Hinnatkon an abu!
Antipeh naen ongal di kabaelan di kalina? Deya peman an
takon di dimonyon nihkop ya kaanona!”
37 Ot mundingngol di mipanggep ke Jesus am-in hanadah
nunlinikkod an bobled Kapernaum.

Hay nangaanan Jesus hi dogon nadan tatagu
(Mateo 8:14-17; Marcos 1:29-34)

38 Limmah-un hi Jesus nah simbaan ot umeh balen da
Simon. Hinumgop ya kinali dan hiyan mundogo nan inan
nan inayan Simon an nahalman di atung di adol na ot ibaga
dan hiyan paphodona.
39 Immeh Jesus hi kad-ana ot kalyonan makaan nan atung
na ya nakaan. Ot umina ot ena idadaan di kanon da Jesus.
40 Mungkalimuy algo kediye ya nun-ialin di tataguy
mumpundogoh kad-ana ot dapaona dida ot makaan di
dogoda.
41 Takon nadan nahikpan ya kinaanay nihkop ke dida ya
deket e makaan nadan nihkop on tinumkuk dan kanan day
“He-a nan Imbabalen Apu Dios!” Mu adi iabulut Jesus an
kumali da te adina pinhod an diday mangipainilan hiyah
Kristo.

Hay nuntuttuduwan Jesus hi kabobbobled Galilee
(Marcos 1:35-39)

42 Mungkabigat kediye ot umeh Jesus nah e-elen di boblen
maid di tagu ot e maoh-ohhah di. Indani ya punhamak
nadan tatagu ot handih hinamak da ya iadi dan tayanana
dida.
43 Mu kananan diday “Mahapul an umeyak hi udum an
boblet eyak muntuttudu damdamah di hi mipanggep hi
pun-ap-apuwan Apu Dios te hituwey nangitud-akanan ha-
on.”
44 Ot umed Judea an e muntuttudu nadah simbaan di
Judyu.

Hay nangayagan Jesus nadah muntabukul
(Mateo 4:18-22; Marcos 1:16-20)

5

1 Ohan algon muntattaddog hi Jesus nah pingngit di
baybay an Genesaret ya namahig an dakol day tatagun
umeh kad-anan e mangngol hi ituttudunan kalin Apu Dios.
2 Tinibon Jesus di duwan bangka nah pingngit di baybay,
mu maid nadan numbangka te eda inwahway tabukul da.
3 Gapu te dakkodakkol di tagu ya e inumbun hi Jesus nah
bangkan Simon Pedro ot kalyonan hiyan ipae-ele nah ittay
ta waday atonan muntuttudu nadah tatagu.
4 Ginibbu nan nuntuttudu ot kananan Simon Pedro "Iem
tun bangka nah adallom ta hidiy em pangibkahan hi
tabukul mu."
5 Ya kanan Pedro ke hiyay "Apu, impalpu mid nakugab
hi mungkahilong inggana dih mungkabigat ya maid di
tinabukul mi, mu hinae key kanam ya ek ibkah di."
6 Ot ibka da nan tabukul ya dakkodakkol peman di
naknah dolog ya maid bo kayan mungkabik-i nan tabukul.
7 Hay mo inat da ya inayagan da nadan wada nah ohan
bangka ot mumbabaddang da ot pakapnuwon dah dolog
nan duwan bangka ot innang an malnong ot ya abu nadan
bangka da.
8 Tinibon Simon Pedroh tuwen kadakol di tinabukul da
ya nundukkun hi hinangngab Jesus ot kananay "Tayananak
Apu, te ha-oy ya naliwatak an tagu."
9 Kinalinah tuwe te hiya ya nadan ibbana ya nakammod-
wong da hin nganney innunat dakol di tinabukul da.
10 Da James ke Juan an nak-Sebedi an ibbanan munt-
abukul ya nakammodwong da damdama. Kanan Jesus ke
Pedroy "Adika umagol an miunud ke ha-on. Mipalpud
uwani ya eka mangawis hi tatagu ta ha-oy di un-unudon
da."
11 Impadakal day bangka da ot iwalong dan am-in di
nganneh diye ot miunud dan Jesus.

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun mungkangpuy adol na
(Mateo 8:1-4; Marcos 1:40-45)

12 Ohan algon immeh Jesus hi ohan boble ya wadah di
on tagun mungkangpuy adol na. Tinibo nah Jesus ya nun-
dukkun hi hinangngab na ot kananay "Apu, kaanom ahan
tun dogok te inilak an kabaelam an aton, mu nangamung
ka."
13 Dinapan Jesus nan mundogo ot kananay "Damana.
Nakaan mo kayah naen dogom." Pinghanadi ya nakaan di
dogon nan tagu.
14 Tinuguna nan tagun kananay "Adim ot kalkalyon
hituwen inat ku, mu ipayum an umeh kad-an nan padit em

ipatibon hiyan nakaan di dogom ya iappitam hi Apu Dios
an miunnud nah kanan di Tugun Moses ta panginilaan di
tatagun nakaan di dogom.”
15 Kinalin Jesus nah tagun adina kalkalyon nan inat na,
mu nundingngol damdamah kabobboble. Kinali immali
day dakol an tataguh kad-anan mangngol hi ituttuduna ya
mangipakaan hi dogo dan hiya.
16 Mu oggan umeh Jesus nadah maid di numboblet e
maoh-ohhah din mundasal.

Hay nangipaphodan Jesus hi naparalyze an tagu
(Mateo 9:1-8; Marcos 2:1-12)

17 Ohan algon muntuttuduh Jesus ya wada nadan Pharisee
ya nadan muntuttuduh Tugun Moses an nalpuh kabob-
bobled Galilee, ad Jerusalem ya nadah udum an bobled
Judea an immalin makidngol hi ituttuduna. Waday kabae-
lan Apu Dios ke hiya, kinali kabaelanan mangaan hi dogo.
18 Indani ya wada da on immalin nun-attang hi niayod an
tagun naparalyze. Eda tumibotiboh dalanon dan mangieh
kad-ana,
19 mu maid te dakkodakkol day tatagu. Kinali ingkayat da
mo nah atop ot gumuk-ang da ot uy-uyon da nan niayod hi
hinangngab Jesus nah gawwan nadan naamung an tatagu.
20 Inilan Jesus di kaongal di pangulug dan hiya ot kanana
nah mundogoy “Tulang ku, nakaan di liwat mu.”
21 Hanadan Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses
ya kanan dah nomnom day “Dahdi ni-boh tuwen tagun
taltalanggaanah Apu Dios an iingngonay adol nan hiya?
Hay tagu ya adinadaman kaanonay liwat, abunah Apu
Dios.”
22 Inilan Jesus di nomnomnomon da ot kananan diday
“Antipet athinay punnomnom yu?
23 Nganney nalaklaka? Hay kalyon di ‘Nakaan di liwat
mu’ weno ‘Tumaddog kat alam nan ayod mut umanamut
ka.’
24 Agat ipatibok ke dakayun ha-oy an Panguluwan di tagu
ya waday kabaelak an mangaan hi liwat di tagu.”* Ot
kanana nah naparalyze an taguy “Kalyok ke he-a, tumaddog
ka, alam nan ayod mut umanamut ka.”
25 Pinghanadi ya timmaddog nan naparalyze an tagu ot
alana nan ayod na ot umanamut an daydayawonah Apu
Dios. Am-in nadan tatagun nanibo

---

* **5:24 5:24** Hanadan Judyu ya inila dan hi Apu Dios ya abuy mangaan hi liwat. Inila da bon hi Apu Dios ya abuy mangipaphod hi mundogo. Kinali handih impaphod Jesus nan naparalyze ya impatibonan hiya ya waday kabaelanan mangaan hi liwat umat ke Apu Dios. Ketuwe ya impatibon Jesus di kinaDiosna.

26 ya nakammodwong da ya kanan day “Anakkaya bo
peman hituwen etaku tinibod uwani!” Ot dayawon dah Apu
Dios.

Hay nangayagan Jesus ke Libay
(Mateo 9:9-13; Marcos 2:13-28)

27 Nagibbuh tuwe ot lumah-un hi Jesus. Handih mang-
mangnge ya tinibo na on mun-amung hi buwis an hi Libay
di ngadanan um-umbun nah opisinana ot kananan hiyay
“Maka, miunud kan ha-on.”
28 Timmaddog hi Libay ot miunud ke hiyan tinayanana
nan opisinana.
29 Ohan algo ya immayag hi Libay hi tatagun makihamul
hi baleda te impartiyanah Jesus. Dakol nadan ibba nan
mun-amung hi bayad di buwis ya nadan udum an tatagun
nakikan ke dida.
30 Hanadan Pharisee ya nadan udum ke didan muntut-
tuduh Tugun Moses ya imbaag da nadan disipulos nan
kanan day “Antipet makikan kayu nadah mun-amung hi
buwis ya nadan naliwat an tatagu?”
31 Mu hi Jesus di himmumang ot kananan diday “Hay
agahan di doktor ya hay mundogo, bokon hay maid di
dogona.
32 Paddungnan ha-oy an immaliyak ta paphodok nadan
naliwat, bokon nadan kanan day maid di liwat da.”

Hay mipanggep hi puntopolan
(Mateo 9:14-17; Marcos 2:18-22)

33 Ohan algo ya wadada nadan tatagun kanan dan
Jesus di “Hanada ke ot an disipulos Juan ya muntopol
dan adida mangan nah pundasalan da, athidi bo nadah
disipulos nadan Pharisee. Mu hanada ken disipulos mu ya
mangamangan da ya uminum da.”
34-35 Hinumang Jesus an kananay “An hay kanan yu ya
adi mangan nadan gagayyum nan mungkasal? Mangan
da te hanan mungkasal an nikuyugan da ya ipaptok na
dida. Athidi damdama nadah disipulos kun mangan da te
wadaak. Mu indanit maidak mo ya adida mangan gapuh
punnomnom dan ha-on.
36 Kon waday tagun e bumik-ih balun luput ta ilkob na
nah daan an bulwati? Deket iathidi na ya ayyo nan balun
luput, oha bo ya ad-adiy balun luput an milkob hi daan.”
37 Hay oha boh inab-abig na ya kananay “Maid di tagun
ena iha-ad di ka-apyan mainum nah daan an kimmulhin
lalat an pangihuduwan hi mainum te adi mainat. Te deket
umina nan ka-apyan mainum ya mabughi nan lalat. Ayyo
nan mainum ya nan lalat an punhuduwan.

38 Ta hidiye nan hanan ka-apyan mainum ya mahapul an
hanah ka-apyan bolat di pangiha-adan.”†
39 Kanana boy “Maid di ohan tagun naminhod hi ka-apyan
mainum hin hay napgot di impainghanan inumon te hay
inilana ya mapmaphod nan napgot.”‡

Hay intuttudun Jesus mipanggep hi Sabadun Tungo
(Mateo 12:1-8; Marcos 2:23-28)

6

1 Ohan Sabadu an indalan da Jesus hi payo ya pimmutting
nadan disipulos nah page ot kutkuttimon da.
2 Tinibon nadan Phariseeh diye ot kanan dan Jesus di
“Antipet ekayu pimmutting hi page yaden Sabadun Tungo?”
3 Kanan Jesus di “An uggeyu binidbid di inat da David
handih naagangan da?
4 Hinumgop nah balen Apu Dios ot kuman nah tinapay an
niappit ke Apu Dios ot idatana nadan ibbana yaden panioy
panganan da te abunay padin mangan kediye.”
5 Ot kanana boy “Ha-oy an Panguluwan di taguy mangali
hin nganney panio weno adi nah Sabadun Tungo.”

Hay nangipaphodan Jesus hi napikluy an taklen nan tagu
(Mateo 12:9-14; Marcos 3:1-6)

6 Wada boy ohan Sabadu an hinumgop hi Jesus nah
simbaan di Judyu ot muntuttudu ya wadah di on tagun
napikluy di wawwan an taklena.
7 Hanada ken muntuttuduh Tugun Moses ya nadan
Pharisee ya hahalipat-an day pangaanan Jesus hi pikluy
diyen tagu kediyen Sabadun Tungo ta waday ipabahul dan
hiya.
8 Mu inilanay wadah nomnom da ot kanana nah tagun
napikluy di takle nay “Maka, tumaddog ka tuh hinangngab
di tatagu.” Imme nan tagun napikluy di taklenah kad-an
Jesus ot tumaddog
9 ya kanan Jesus nadah naamung di “Waday ibagak ke
dakayu. Nganney kanan di Tugun Moses hi damanan aton
nah Sabadun Tungo? Hay maphod di aton ta bumaddang ta
weno hay ad-adiy aton ta dumadag ta? Kon gapu te Sabadun
Tungo ya adi hangudon di ibbat mate weno baddangan ta
tumagu?” Mu maid di humumang.

---

† **5:38 5:38** Hay kialigan datuwen inab-abig na ya adi pungkammohon di pangi-en dih done ya pangi-en balu te adi da mun-unnud. ‡ **5:39 5:39** Hituwen kinalina ya in-alig na an nadan tatagun immingha nah pangi-e da tuwali ya adida pinhod an hannotan takon di adi maphod hidiyen impaingha da.

10 Kinali nah tuwe ot iang-ang na nadah tatagu ot ahina
kanan nah tagun napikluy di takle nay “Ukyadom di
taklem.” Inukyad na ya maphod mo.
11 Mu nadan Pharisee ya bimmobboh-ol da ot punhuhum-
manganan day aton dan mamaten Jesus.

Hay namiliyan Jesus nadah himpulut duwan apostoles na
(Mateo 10:1-4; Marcos 3:13-19)

12 Waday ohan algon immeh Jesus nah bilid ta e mundasal
ot miha-ad hidih ohan hilong.
13 Mabigat kediye ot ayagana nadan disipulos na ot
piliyonay himpulut duwa ot ngadanana didah apostoles.
14-16 Dadiyen pinilina ya hi Simon an nginadana nah
Pedro, hi Andres an tulang Simon, hi James, hi Juan, hi
Felipe, hi Bartolome, hi Mateo, hi Tomas, hi James an hi
anak Alfeo, hi Simon an oha nadah Zealot, hi Judas an hi
anak James, ya hi Judas Iskariote an nangihdul ke Jesus.

Hay niunudan di dakol an tatagu ke Jesus ta ipakaan day dogo dan hiya
(Mateo 4:23-25)

17-18 Dimmayyu da Jesus nah nundotal ot umohnong da
ya naamung nadan dakol an miunuunud ke hiya. Immali
da boy dakol an tatagun e mumpakaan hi dogo da ya
mundongol hi ituttuduna. Nalpu dad Jerusalem, nadah
udum an bobled Judea ya nadah bobleh pingngit di baybay
ad Tyre ya Sidon. Immali da damdamay nungkahikpan ot
kaanonay nihkop ke dida.
19 Am-in nadan mundogo ya pinhod dan dapaon hi
Jesus ta makaan di dogoda te inila dan waday kabaelanan
mangaan hi dogo.

Hay pun-am-amlongan ya kiphodan nadan mangulug ke Jesus
(Mateo 5:1-12)

20 In-ang-ang Jesus nadah miunuunud ke hiya ot kananay
“Dakayun nungkawotwot ya umamlong kayu te dakayuy
migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios.
21 Dakayun maagangan ad uwani ya umamlong kayu
te ahi kayu mabhug. Dakayun lumuwaluwad uwani ya
umamlong kayu te ahi kayu tumatawa.
22 Mun-am-amlong kayun hihingngitan di tatagu ya adida
pakihayyupon, panadngolan da ya pihulon da gapuh pan-
gulug yun ha-on an Panguluwan di tagu.
23 Maphod di mun-am-amlong kayu hin athidiy aton di
tatagu ke dakayu te waday ongal an indadaan Apu Dios

hi kiphodan yuh langit. Athidi damdamay inainat nadan
aammod da handidah profetas Apu Dios.
24 Dakayun kakadangyan an nalam-ay di nitaguwan
yud uwani ya mahmok kayu te ahiyu talakon am-in di
kinadangyan yu.
25 Dakayun wadwada-an ad uwani ya mahmok kayu te
ahi kayu makakudangngan. Dakayun matattatawad uwani
ya mahmok kayu te ahi kayu lumuwaluwa.
26 Mahmok kayun kanan di tataguy maphod te hay kaku-
lugana ya umat kayu handidah adi makulug an profetas
an gagamgaman day katbalan dah tatagu an bokon hay
katbalan dan Apu Dios.

Hay paminhodan nadan mangulug ke Jesus hi buhul da
(Mateo 5:38-48; 7:12)

27 Dakayun mangngol hi kalik, pohdon yuy buhul yu ya
aton yuy maphod nadah tatagun humihhingit ke dakayu.
28 Ya takon nadan mun-idut ya nadan mumpaholholtap
ke dakayu ya idasal yun Apu Dios di kiphodan da.
29 Takon di ampingon day tamel yu ya adiyu ibalo. Deket
waday mangalah oddan di bulwatiyu ya pakidat yu bo nan
nioddahana.
30 Deket waday mumbagan dakayuh baddang ya idat yuy
ibagana. Ya kal-ina ket waday inalan di tagun dakayu ya
adiyu piliton an bangngadon.
31 Hay pinhod yun aton di ibbayun dakayu ya hidiye
damdamay aton yuh ibbayu.
32 Deket abuna nadan tatagun naminhod ke dakayuy
pohdon yu, ya kon matbal kayu? Adi, te takon nadan
naliwat ya athidiy aton da.
33 Deket abuna nadah maphod di aton dan dakayuy
pangatan yuh maphod, ya kon matbal kayu? Adi, te takon
nadan naliwat ya athidiy aton da.
34 Deket ammuna nadan tatagun inila yun pakabayyadan
day gawat day pagawatan yu, ya kon matbal kayu? Adi, te
athidi damdamay aton nadan naliwat.
35 Adiyu iathidi, mu pohdon yu nadan buhul yu ya aton
yuy maphod ke dida ya pagawatan yu nadan adi gumlan
mumbayad hi gawat da. Deket aton yuh diye ya ongal
di gun-udon yu ya nan pangatan yun diyey kitib-anan
imbabale dakayun Apu Dios an Katagtag-ayan te hiya ya
idat nay kiphodan nadan naliwat ya nadan tatagun adi
mumpasalamat ke hiya.
36 Homkon yuy ibbayun tagu umat ke Apu Dios an hi
Amayu an huhhummok.

Hay pangibilangan di mangulug ke Jesus hi ibbana
(Mateo 7:1-5)

37 Adiyu pumbalinon di adol yuh huwes te bokon dakayuy
mangali hin gaga-iho weno maphod di atoaton di ibbayu,
mu nangamung hi Apu Dios. Deket aton yuy athidi ya
makastigu kayu. Homkon yu nadan ibbayun numbahul
ke dakayu ta adi na-ala on kanan yuy makastigu da, ta
homkon dakayu damdaman Apu Dios hin mumbahul kayu.
Kal-iwan yuy inat nadan numbahul ke dakayu ta kal-iwan
damdaman Apu Dios di liwat yu.
38 Adiyu ukuhon an bumaddang hi ibbayun tagu hin
waday mahapul da, te hi Apu Dios ya maid ukunan
bumaddang ke dakayu te ongal di ibaddang na. Hin dakol
di idat yu ya dakol damdamay midat ke dakayu. Hin ittay
di idat yu ya ittay damdamay midat ke dakayu."
39 Ot mun-ab-abig hi Jesus an kananay "Hay nakulap an
tagu ya adina ipanguluy ibbanan nakulap te kon adida mag-
an duwa?"
40 Kanana boy "Hay tagun mun-ad-adal ni-an ya ugge
niingngoh mittuluna. Kah-in di gibbuwonay adal nat ahi
damanan kanan di niingngo nah mittuluna.
41-42 Hay nabutan tagu ya adinadaman tibona ta kaanonay
butan di ibbana. Ongal an langkak hin takon di waday ongal
an butah matam ya kanam di kaanom di ittay an butah
matan di ibbam. Kaanom ni-an di butah matam ta ahim
kaanon di butah matan di ibbam."*

Hay kialigan nan kaiw ya nan bungana
(Mateo 7:16-20; 12:33-35)

43 Kanan bon Jesus di "Hay maphod an kaiw ya maphod
boy bungana. Hay ad-adin kaiw ya ad-adi boy bungana te
athidiy niatana.
44 Kinali nan bungay panginilaan hin maphod nan kaiw
weno adi. Inila taku bon hay pagit ya gulun ya adida
bumungah makan te athidiy niatan da.
45 Athidih tagu te hay tagun maphod di nomnom na
ya maphod damdamay atona. Mu hay tagun gaga-ihoy
nomnom na ya gaga-iho damdamay atona. Mainila hin
maphod weno gaga-ihoy wadah nomnom di tagu te hidiyey
atona ya kalyona.

Hay kialigan nan duwan namohwat hi bale
(Mateo 7:24-27)

---

* **6:41-42 6:41,42** Hay pinhod tuwen kalyon ya tibom ni-an di bahul mut ahim tibon di bahul di ibbam. Ta hidiye nan tugunom ni-an di adol mu ta ahim tugunon di ibbam an tagu.

46 Antipet kanan yuy ha-oy di Apu yu yaden adiyu un-
unudon di itugun ku?
47 Hay kalyok ke dakayu ya mipanggep hi tagun umalin
mundongol hi kalik ot un-unudona.
48 Hidiyen tagu ya umat nah tagun nangapyah balen
impakaihammad nay tukud na. Immaliy puwok ya nal-ot
an udan ot lumakbiy dinluh wangwang ot datngana nan
bale, mu ugge natu-i te nahamad.
49 Mu nan tagun donglona ya abuy kalik, mu adina un-
unudon ya umat nah tagun nangapyah balen impupule
nay tukud na. Immaliy puwok ya pinghanadi ya natu-i ot
makappa-i."

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan muttatyu
(Mateo 8:5-13)

7

1 Ginibbun Jesus dadiyen intuttudu na ot mibangngad ad
Kapernaum.
2 Wadah di nan bokon Judyun ap-apun di hinggatut an
tindalu an mundogon mungkatkate nan pinpinhod nan
muttatyuna.
3 Handih dingngol nay mipanggep ke Jesus ya immitud-
ak hi ap-apun di Judyun e mangayag ke hiyat paphodonah
diyen muttatyuna.
4 Imme da diyen binaal nah kad-an Jesus ot kalyon dan
hiyay mipanggep nah ap-apu ya nan muttatyuna. Kanan
day "Maka kanu anhan an kanan nan ap-apun di tindalu ta
em paphodon nan muttatyuna. Baddangam anhan hidiyen
ap-apu te maphod di pangi-ena.
5 Hiya ya takon di bokon Judyu ya pinhod ditaku ya
numpakapya peman hi simbaan taku."
6 Ot maki-eh Jesus. Handih manatong da ya immitud-ak
bo nan ap-apu hi e mangali ke hiyan kanan day "Hituwey
kanan nan apu mi: Takon di adika maki-ali ta adika
mataktak. Oha bo ya bumainak hi aliyam hi balemi
7 ya bumainak an umalih kad-am. Takon di ammunay
kalyom ot makaan di dogon tun muttatyuk.
8 Inilak an waday kabaelan di kalin di ap-apu te ha-oy ya
un-unudok di kalyon di ap-apuk. Ya un-unudon damdaman
di tindaluk di kalyok. Deket kanak nah tindaluk di 'Eka',
on imme. Deket kanak di 'Maka', on immali. Deket kanak
nah muttatyuk di 'Atom hituwe', on inat na. Ot namam-ay
kalim an kabaelanan mangaan hi dogon nan muttatyuk."
9 Handih dingngol Jesus hituwe ya namodwong hi pangu-
lug diyen ap-apu ot iang-ang na nadah naamung an niunud

ke hiya ot kananan diday “Kalyok ke dakayun maid di ohan
Judyu hi ek tinibon athidiy pangulug na.”
10 Nibangngad nadan binaal nan ap-apu ya tinibo dan
pinumhod nan muttatyu.

Hay nunmahuwan Jesus nah imbabalen nan nabalun babai

11 Indani ya immeh Jesus ad Nain ya naki-e nadan
disipulosna ya nadan dakkodakkol an tatagu.
12 Manatong da nah boble ya dinamu da nadan tatagun
e mangilubuk nah naten binugtung an imbabalen nan
nabalun babai ya dakol day kaboblayanan nikuyug.
13 Handih tinibon Jesus nan nabalu ya ongal di homok
nan hiya ot kananay “Adika kumga.”
14 Immeh kad-an nan nate ya in-ohnong nadan nun-
attang. Dinapan Jesus nan lungun an kananay “Bumangun
ka.”
15 Bimmangun nan nate ya kimmali ot itud-ak Jesus hi
kad-an inana.
16 Nakammodwong dan am-in nan tatagu ot dayawon
dah Apu Dios an kanan day “Dehtun ditaku on ongal di
kabaelanan profetas Apu Dios. Himmok ditakun Apu Dios
ot itud-ak nay mangihwang ke ditaku.”
17 Hituwen inat Jesus ya nundingngol hi kabobbobled
Judea ya am-in hanadah nunlinikkod an boble.

Hay nangitud-akan Juan an mumbonyag nadah disipulos nah kad-an Jesus
(Mateo 11:2-19)

18 Hanadan disipulos Juan ya imme dah kad-ana nah
baludan ot kalkalyon dan am-in ke hiya nadan inat Jesus
19 ot itud-ak Juan di duwah kad-an Apu Jesus an kananan
diday “Eyu ibagan Apu takuy ‘Kon he-a kanu nan intud-ak
Apu Dios weno waday udum an had-on mi?’ ”
20 Imme da nan intud-ak Juan ot kanan dan Jesus di
“Intud-ak dakamin Juan an mumbonyag ta ibaga min he-ah
tuwe ‘Kon he-a kanu nan intud-ak Apu Dios weno waday
udum an had-on mi?’ ”
21 Kediyey nangaananah dogo, hay nihkop ya hay kulap
nadan tatagu.
22 Hinumang na didan kananay “Mibangngad kayuh kad-
an Juan ta eyu kalyon ke hiyan am-in di dingngol yu
ya tinibo yu. Deyan pakatibo day nakulap, pakadallan
day napilay, pinumhod nadan mungkangpuy adol da,
pakadngol day nalulok, namahuwan day nate ya nipainila
nadah nawotwot di mipanggep hi ongal an impaminhod
Apu Dios ke dida.”

23 Kanan bon Jesus di “Hanan tagun adi munhalinduwa
mipanggep ke ha-on ya hiyay ongal di amlong na.”

24 Handih nibangngad nadan intud-ak Juan ya kanan
Jesus nadah naamung di “Nganney ninomnom yun e tibon
handih imme kayuh kad-an Juan nah adi maboblayan?
Kon hanan tagun humalihalinduwa an umat nah bilaun ib-
ibbuyong di dibdib
25 weno nan tagun numbulwatih makakkaphod? Bokon,
te hay kakulugana ya hanada ken tatagun numbulwatih
makakkaphod ya mihaad dah makakkaphod an bale ya
nalam-ay di biyag dan adida mihaad hi adi maboblayan.
26 Dahdi mo? Hay profetas? Om, hituwey kalyok ke
dakayu, hidiyen eyu tinibo ya makulug an profetas ya hiya
ya waday niong-ongana
27 te athituy nitudok mipanggep ke hiya:

‘Kanan Apu Dios di “Pamanguluwok tun muntuttuduh
mipanggep ke he-a ta ahika dumatong.” ’

28 Hituwey kalyok ke dakayu, pinilin Apu Dios tuwalih
Juan an katagtag-ayan am-in hi tatagu, mu hanan nakabab-
ban tagun nigappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya
natagtag-e mu hiya.”

29 Wadadah di nadan tatagun numpabonyag ke Juan
takon nadan mun-amung hi buwis an numpabonyag
damdama. Handih dingngol dah diyen kinalin Jesus ya
inabulut dan maphod di ine-en Apu Dios.
30 Hanada pe tuwalin Pharisee ya nadan muntut-
tuduh Tugun Moses di ugge nangabulut, kinali uggeda
numpabonyag.

31 Kanan bon Jesus di “Nganne nin di pangiingngowak hi
pangi-eyun tatagud uwani?
32 Umat kayu nadah u-ungan maamuamung an umanay-
ayyam nah malkadun kalyon nadan udum hi ibbaday
‘Namnambab kami ya nungganggangha kamit kanan mi ot
on manayo kayu, mu ugge kayu. Ya impatna mi bon mun-
iyo-iyo, mu adi kayu kumga!’ Umat kayu ke datuwen u-unga
te ugge inilay pinhod yu.
33 Te immalih Juan an mumbonyag ya hinnatkon di
kanona ya adi manginum, ya kanan yuy nahikpan.
34 Yaden ha-oy ken Panguluwan di tagu ya gapu te
manganak ya uminumak, ya kanan yu boy ‘Ag-agam!
Nakahhalman di pangana ya panginum na ya makihay-
hayyup nadah mapihul an tatagun mun-amung hi buwis
ya nadah naliwat!’

35 Mu hituwey nomnomon yu, hay kaphod ya kinalaing
Apu Dios ya mipatibo nadah tatagun mangabulut hi pangi-
e min duwa ke Juan.”

Hay nakikanan da Jesus hi balen nan Pharisee an hi Simon

36 Waday ohan algon nan Pharisee an hi Simon ya
inayaganah Jesus ta e makikan hi baleda ot umeh Jesus.
37 Kediyen boble ya wada nan babain nundingngol an
makilalaki. Dingngol nan e mangan da Jesus hi balen
nan Pharisee ot umeh din waday inal-alanah ohan butilyan
lanan nakangngina.
38 Hinumgop ot tumaddog hi pottok nan hukin Jesus
an mungkoga ya tininan di luwanay hukin Jesus ot
mundukkun ot dan-iyanah buuk na. Inungngu na nan
hukin Jesus ot duyaganah lana.
39 Handih tinibon tun Phariseen nangayag ke Jesus
hituwen inat nan babai ya kananah nomnom nay “Gulat nat
makulug an profetas hituwen tagu ya wada ot an inilanan
nakaliwwat tun babain mangid-id-on ke hiya.”
40 Inilan Jesus hidiyen wadah nomnom na ot kananay
“Simon, waday ab-abigok ke he-a.” Kanan Simon di
“Nganneh diye, Apu?”
41 Kananay “Waday duwan tagun gimmawat hi pihhu hi
ohan tagu. Hay ginawat di oha ya liman gatut. Hanan oha
ya nalima.
42 Gapu te adida pakabayad ya ugge mo impabayad nan
nangipagawat hidiyen ginawat da. Ya dahdi ke didan
duway ong-ongal di pamhod na nah nangipagawat?”
43 Hinumang Simon an kananay “Hanan gimmawat hi
liman gatut.” Ya kanan Jesus ke hiyay “Niptok hinaen
inhumang mu.”
44 In-ang-ang Jesus nah babai ot kananan Simon di
“Tinibom di inat tuwen babai? He-a ke ya hinumgopak
hi balem ya uggeyak indatan hi danum an pangulak hi
hukik yaden hidiyey pangi-e taku, mu hituwen babai ya
inulahanay hukik hi luwana ot dan-iyanah buuk na.
45 Hinumgopak hi balem ya uggeyak inawal yaden hidiyey
pangi-e taku, mu tun babai ya tibom an ad-addina ipaey
hukik.
46 Uggeyak linanaan ke he-a yaden hidiyey pangi-e taku,
mu hiya ke ya linanaanay hukik.
47 Kalyok ke he-an takon di ongal di liwat tun babai ya
nakaan gapuh ongal an naminhod nan ha-on, mu nadan
tatagun kalyon day ittay di liwat da ya ittay boy pamhod
da.”
48 Ot kanan Jesus nah babaiy “Nakaan di liwat mu.”

49 Dingngol nadan udum an nakikan hituwe ya waday oha
on kananay “Dahdih tuwen tagun damanan kaanonay liwat
di tagu?”
50 Kanan Jesus nah babaiy “Hay pangulug muy nangih-
wang ke he-a. Eka ot malinggop ka mo kaya.”

Hanadan binabain naki-ki-en Jesus

8

1 Indani ya immeh Jesus hi kabobboblen e muntuttuduh
mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Naki-e nadan
himpulut duwan disipulosna
2 ya nadan udum an binabain kinaanay dogoda ya hay
nihkop ke dida. Datuwen binabain naki-e ya da Maria
Magdalena an hiya din kinaan Jesus di pitun dimonyon
nihkop,
3 hi Juana an inayan Kusah an ap-apun nadan mumpap-
tok hi balen Herod, hi Susana ya nadan udum. Datuwen
binabaiy bumanaddang ke da Jesus ya nadan himpulut
duwan disipulosnah mahapul da.

Hay kialigan nan nihabuwag an buwa
(Mateo 13:1-9; Marcos 4:1-9)

4 Ohan algo ya naamung day dakkodakkol an tatagun
nalpuh kabobboble. Nun-ab-abig hi Jesus an kananay
5 “Wada nan tagun e nuntanom hi buwa an im-
pahinnabuwag na. Handih nangihabuwagana ke dadiyen
buwa ya nag-ay udum hi dalan ot igatin di tatagu ya kinan
di hamutiy udum.
6 Hay udum ya nag-a dah mabatu ya man-ut tinummol
da, mu gagala ya nakleng da te ittay di lutat ittay boy itmog
nah danum.
7 Hay udum ya nag-a dah magulun ot mailung da.
8 Hay udum ya nag-a dah maphod an luta ot tuttummolan
da ot bumubbunga da.” Ginibbu nah tuwen ab-abig ya
kananay “Pakannomnomon yuh tuwen kinalik.”

Hay intuttudun Jesus hi kibalinan nan ab-abig na
(Mateo 13:10-17; Marcos 4:10-12)

9 Kanan nadan disipulos nay “Nganney kibalinan tuwen
inab-abig mu?”
10 Ya kananay “Dakayu ken disipulos ku ya ina-ud kun
ituttuduy ine-en di pun-ap-apuwan Apu Dios an ugge
nipainila ingganad uwani, mu deket hi udum an tatagu ya
painnab-abig kuy puntuttuduk ke didat takon di tibotibon
da nadan atok ya donglodonglon day ituttuduk ya adida
maawatan.”

11 Kanana boy “Hituwey kibalinan tun inab-abig ku.
Hanadan buwa an inhabuwag nan tagu ya mialig nah kalin
Apu Dios.
12 Hanadan buwa an nag-ah dalan ya mialig nadah
tatagun nangngol hi kalin Apu Dios, mu immalih Satanas
ot haulona didat adida kulugon ta adida mihwang.
13 Hanadan buwa an nag-a nah mabatu ya mialig nadah
tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ot mun-am-amlong dan
nangulug, mu ugge nihamad di pangulug da ta deket waday
ittay hi ligat da ya pinghanadi on inwalong day pangulug da.
14 Hanadan buwan nag-a nah magulun ya mialig nadah
tatagun nangngol hi kalin Apu Dios, mu adida hangudon te
hay kahapulan dah kitaguwan day ipapaptok da, hay ku-
madangyanan da ya hay pun-an-anlaan day nonomnomon
da.
15 Hanadan buwan nag-a nah maphod an luta ya mialig
nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ot mihamad di
pangulug da ta maphod di nomnom da ya halipotpotan dan
mangat hi maphod.”

Hay kialigan nan dilag
(Mateo 4:21-25)

16 Wada boy in-alig na an kananay “Kon tolgan di taguy
dilag ta ena haniyan weno ena italu? Adi, te ipattuk nat
pakatibo nadan humgop.
17 Hituwey kitib-anan am-in di mitalun adi mainilad
uwani ya ahi mainilah udum hi algo.
18 Kinali pakaddonglon yu nan maphod an tugun ya un-
unudon yu te hay tagun un-unudonay mituttudun hiya
ya maudman di inilana. Mu hay adi mangun-unud hi
mituttudun hiya ya takon nan ittay an inilana ya mama-id.”

Hanadan mitulang ke Jesus
(Mateo 12:46-50; Marcos 3:31-35)

19 Immalih inan Jesus ya nadan tutulang na, mu maid di
innun dan umeh kad-ana te dakol day tatagu.
20 Kanan nadan udum an tatagu ke Jesus di “Immali da
inam ya nadan tutulang mu, dehdi dah dolan pun-ibaga
daka.”
21 Mu kananay “Hanadan tatagun mangngol ya mangun-
unud hi kalin Apu Dios ya dadiyey inak ya tutulang ku.”

Hay nangipatikodan Jesus hi puwok ya dalluyun
(Mateo 8:23-27; Marcos 4:35-41)

22 Ohan algo ya kanan Jesus nadah disipulos nay “Umag-
wat takuh bah-el tun baybay.” Ot mumbangka da.

23 Indanit mange da ya nahuyop hi Jesus. Kal-inadi ya
pimmuwok hi nal-ot ya mungkapnu nan bangkah danum
ta katatakut an kay da malting da.
24 Ot bangunon nadan disipulos hi Jesus an kanan day
"Apu Jesus! Deya man an malting taku!" Bimmangun hi
Jesus ot kumali nah puwok ya nah namahig an dalluyun.
Pinghanadi ya makaddin-ong mo.
25 Kanana nadah disipulos nay "Daan moy dinol yun ha-
on?" Timmattakut da ya namodwong da ot munhuhum-
mangan dan kanan day "Nganne nin di katatagun tuwen
takon di puwok ya dalluyun ya un-unudon day kalina?"

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah tagun mun-ango
(Mateo 8:28-34; Marcos 5:1-20)

26 Indani ya dimmatong da nah boblen nadan iGerasene
an dommang di Galilee.
27 Nalpuh Jesus nah bangka ya dinamun nan tagun
nahikpan an nalpun nah boble. Hidiyen nahikpan ya
nabayag an ug-ugge numbulwati ya ad-addi umanamut ta
nadah lubukan di kiha-ha-adana.
28-29 Takon di bangkilingan dat iadug da ya bohatonay
bangkiling na ya ipabtik nan nihkop nah adi maboblayan.
Handih inang-ang nah Jesus ya tinumkuk ot mundukkun
hi hinangngab na ya inlot nay kalinan kananay "Jesus, an
Imbabalen Apu Dios an Katagtag-ayan, nganney atom ke ha-
on? Adiyak anhan kastiguwon." Man-uket kinalinah tuwe
ya kinalin Jesus ke hiyan makaan nah tagu.
30 Kanan Jesus nah nihkop di "Nganney ngadan mu?" Ya
kananay "Linibuy ngadan mi." Athituy inhumang na te
dakkodakkol dan nihkop.
31 Dadiyen nihkop ya pihpihmok dan hiyat adina ipae
dida nah punholholtapan ta nangamung.
32 Nipaddin diyen wadaday dakol an babuy an
munhubang nah e-elen nan bilid. Ot pihpihmok da bon
hiya ta mit-an da nadah babuy ya inabulut na.
33 Nakaan nadan nihkop ot mit-an da nadah babuy. Kal-
inadi ya kahibubutik nadan babuy nah dopla ot pun-iyapa
da nah baybay ot malting da.
34 Tinibon nadan mumpaptok hi babuy hidiyen naat ot
butikon dan imme nah boble ya nadah nunlinikkod an
boble ot eda kalkalyon hanadah tatagu.
35 Ot nadan tatagun nangngol kediye ya imme da ot eda
tibon. Immali dah kad-an Jesus ya tinibo da nan tagu
an numbulwati ya pinumhod moy nomnomnan dongdon-
glonay ituttudun Jesus ya timmattakut da.

36 Hanadan nanibo ya kinalkali da ke datuwen tataguy
nakaanan nadan nihkop.
37 Gapu te hay takut datuwen Gerasene ya imbaga dan
Jesus an taynanah diyen bobleda. Ot mumbangka mo da
Jesus ot tumayan da.
38 Handih e ume da Jesus ya kinalin nan tagun nakaan di
nihkop ke hiyay "Daan anhan ta maki-kieyak ke he-a?" Mu
kanan Jesus di
39 "Umanamut ka ot ya abu ta em kalkalyon di inat Apu
Dios ke he-a." Ot umeh diyen tagu ot ena kalkalyon di inat
Jesus ke hiya nadah tatagu kediyen boble.

Hay nummahuwan Jesus nah imbabalen Jairo ya hay nakaanan di dogon nan babai
(Mateo 9:18-26; Marcos 5:21-43)

40 Nibangngad da Jesus ad Galilee ya mun-am-amlong
nadan tatagun manman-od ke hiya.
41 Wadah dih Jairo an ohan ap-apuh simbaan di Judyu an
immali ot mundukkun hi hinangngab Jesus ot pihpihmok ta
maki-eh Jesus hi baleda.
42 Pinhod Jairo an maki-eh Jesus te mungkatkate nan
binugtung an imbabalenan babain himpulut duway toona.
Handih maki-en Jesus ya inalibungbungan di tatagu.
43 Ya wada on babain nundogoh himpulut duway toon an
adi matikod di malpuh adol na ya maid di pakakaan kediyen
dogona.
44 Immeh diyen babaih indoggan Jesus ot dapaonay udun
di bulwatina ya natikod nan malpuh adol na.
45 Kanan Jesus di "Dahdiy nanapah bulwatik?" Ya kanan
dan am-in di "Toan." Kimmalih Pedro an kananay "Apu,
nganney atom an manginila hin dahdiy nanapah bulwatim
an deyan dakkodakkol day tatagun inalibungbungan daka?"
46 Mu kanan Jesus di "Waday nanapan ha-on te ginibok
kun waday kinaan di kabaelak hi dogo."
47 Handih ininnilan nan babai an inilan Jesus di naat
ya munggagayonggong hi takut na ot mundukkun hi hi-
nangngab na ot kalyonay gapun di nanapaanah bulwatina
ya hay nakaanan di dogona. Am-in nadan tatagu ya
dingngol dah diyen kinalina.
48 Kanan Jesus ke hiyay "Tulang ku, nakaan moh naen
dogom te hay pangulug mun ha-on. Umanamut ka ot
malinggop ka mo kaya."
49 Mungkalkallih Jesus ya wada on dimmatong an nalpuh
balen da Jairo ot kananan hiyay "Takomboy adim mo
awiton nan mittulu te nate nan imbabalem."

50 Dingngol Jesus hidiyen kinali da ot kananan Jairo di
“Pakodholom di nomnom mu ya mundinol kan ha-on.”
51-53 Dimmatong dah balen da Jairo ya kahikokoga nadan
tatagu te nate nan imbabalena, mu kanan Jesus di “Adi kayu
kumga te ugge nate nan unga, nahuyop ya abu.” Hanadan
tatagu ya taltalanggaan dah Jesus te inila dan nate nan unga.
Hinumgop hi Jesus, mu maid di udum hi impaghop na,
abuna da Pedro, hi Juan, hi James ya nadan ammod nan
unga.
54 Inodnanay taklen nan unga ot kananay “Unga, tumad-
dog ka.”
55 Ot tumaddog nan unga. Numpaalah Jesus hi kanon nan
unga ot panganon da.
56 Namodwong nadan ammod na, mu tinugun Jesus dida
an kananay “Adiyu e kalkalyon hituwen naat.”

*Hay nangitud-akan Jesus nadah himpulut duwan disipu-
losna*
(Mateo 10:5-15; Marcos 6:7-13)

9

1 Ohan algo ya inayagan Jesus nadan himpulut duwan
disipulosna ot idatana didah kabaelan dan mangaan hi
nihkop ya dogo.
2 Ot ahina itud-ak didan e mangat kediye ya muntuttuduh
mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios.
3 Kananan diday “Adi kayu umitabtabin hi nganneh diyen
mahapul yuh pangayan yu, umat hi patanong, hakbat,
makan, pihhu ya bulwati.
4 Takon di daanay pangayan yu ya mihaad kayu nah balen
di mangayag ke dakayu inggana tayanan yuh diyen boble.
5 Hanada keh boblen maid di umayag ke dakayu ya
deket tayanan yu ya pukpukon yuy hupuk hi hukiyu ta
panginilaan dan gaga-iho da.”
6 Ot ume nadan himpulut duwan disipulos hi kabob-
boblen e muntuttuduh kalin Apu Dios an mipanggep ke Jesu
Kristo ya kinaan day dogon di tatagu.

*Hay kabulubulunan di nomnom Herod te hay mipanggep
ke Jesus*
(Mateo 14:1-12; Marcos 6:14-29)
7 Dingngol Herod an ap-apud Galilee datuwen inat Jesus
an kanalkalyon di tatagu ya mabulubulun te kanan di udum
di hiya din hi Juan an mumbonyag an namahuwan.
8 Hay udum ya kanan day hiya din hi Elijah ya hay udum
bo ya kanan day hiyay ohan profetas Apu Dios handih done
an namahuwan.

9 Hi Herod ke ya kananay “Hi Juan ke ot ya impaputul kuy
uluna, mu dahdih diyen tagun dakol di danongdonglok hi
mipanggep ke hiya?” Kinali ihik abun e tibon hidiyen tagun
kalkalyon da.

Hay numpakanan Jesus hi liman libun tatagu
(Mateo 14:13-21; Marcos 6:30-44; Juan 6:1-14)

10 Nibangngad dadiyen apostoles Jesus ot kalkalyon dan
am-in ke hiyay inainat da. Ingkuyug Jesus didad Betsaida
ot ab-abbu dah di.
11 Mu waday nangngolan nadan tataguh kabobboble an
hidiy nangayan da ot miunud da. Inayagana mo dida ot
tuttuduwana didah mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios
ya kinaanay dogon nadan mundogo.
12 Mungkahilong ya imme da dadiyen himpulut duwan
disipulos hi kad-ana ot kanan day “Itud-ak mu ot kattog
hantudan katagutagu nadah nihnih-up an boblet eda mani-
boh pangal-an dah kanon da ya pun-iyanan da te maid di
pangal-an hi kanon hitu.”
13 Mu kananan diday “Idatan yu didah kanon da.” Kanan
day “Mu limlimman tinapay ya dudduwwan dolog ya abuy
dehtu. Kon ekami gumatang hi kanon am-in datuwen
katagutagu?”
14 Hay uyap nadan tatagun naamung ya umeh limay
libu. Kanan Jesus nadah disipulos nay “Pab-unon yu didah
hinnanalima.”
15 Inun-unud day kalina ot pab-unon da nadan tatagu.
16 Inalana nan liman tinapay ya duwan dolog ot itangad
na ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot idat na
nadah disipulosna ot eda ikap-ong nadah tatagu.
17 Nangan dan am-in ot mabhug da ya dakol di natdaan.
Inamung nadan disipulosna ya napnuy himpulut duwan
kaba.

Hay kinalin Pedro mipanggep ke Jesus
(Mateo 16:13-20; Marcos 8:27-29)

18 Waday naminghan an mundasal hi Jesus ya wadadah di
nadan disipulosna. Nagibbun nundasal ya kananan diday
“Dahdiyak pe tuwali kanan di tatagu?”
19 Ya kanan day “Hay udum ya kanan day he-a din hi Juan
an mumbonyag. Ya hay udum ya kanan day he-a din hi
Elijah. Wadada boy udum an kanan day he-ay oha handidah
profetas Apu Dios an namahuwan.”
20 Kananan diday “Dakayu ya-, dahdiyak pe tuwali?”
Himmumang hi Pedro ot kananay “He-ah Kristo an tinud-
dun Apu Dios an mangipaptok hi tagu.”

21 Handih kinalin Pedroh tuwe ya impakaittugun Jesus ke
didan kananay “Adiyu e kalkalyon hi udum an tatagu.”

Hay kinalin Jesus mipanggep hi ahina punholholtapan ya katayan
(Mateo 16:21-28; Marcos 8:31—9:1)

22 Kanana boy “Ha-oy an Panguluwan di tagu ya munhol-
holtapak ya adiyak abuluton an Kristo nadah mangi-
pangpanguluh Judyu, nadan ap-apun di padi ya nadan
muntuttuduh Tugun Moses. Ahiyak pipate, mu hi katlun
di algo ya mamahuwanak.”
23 Indani ya kananan am-in hanadah tataguy “Hay tagun
pinhod nan mangun-unud ke ha-on ya mahapul an adina
ikakaguy nitaguwana tuh luta ya ippol nay punholholta-
pana gapuh pangun-unudanan ha-on takon di hidiyey
lummuh katayana.
24 Te hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonom-
nomona ya adi midatan hi biyag an maid di poppog na. Mu
nan tagun paka-un-unudonak takon di humlun hi katayana
ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na.
25 Takon di alan di tagun am-in tun wadah luta ya maid
di hilbina hin adi midatan hi biyag an maid di poppog nat
mihi-an ke Apu Dios ta nangamung.
26 Ya nan tagun mangibain ke ha-on ya nan ituttuduk
ya ha-oy an Panguluwan di tagu ya adik ibilang an taguk
hantuh kibangngadak hi ahik pangipatib-an hi dayaw min
Ama ya nadan anghel na.
27 Nomnomon yu tun kalyok an wadadah tun dakayuy adi
mate inggana tibon day pun-ap-apuwan Apu Dios.”

Hay nalummanan di ang-ang Jesus
(Mateo 17:1-8; Marcos 9:2-8)

28 Umeh hinlingguwan di nala-uh nangalyan Jesus ketuwe
ot ikuyug na da Pedro, hi James ya hi Juan ot eda mundasal
nah bilid.
29 Kediyen mundasdasal hi Jesus ya nalumman di ang-ang
di angana. Hay bulwatina ya numbalin hi makabbayak an
humihhili.
30 Kal-inan di ya wadaday duwan tagun makihumhum-
mangan ke hiyan da Moses ke Elijah.
31 Makaphod an abuy ang-ang da te impadayaw Apu Dios
dida. Hay ihuhummangan da ya hay ahi katayan Jesus ad
Jerusalem.
32 Nakahhuyop da Pedro ya nadan ibbana, mu inggibok da
ya tinibo dan humihhilih Jesus ya tinibo da dadiyen duwan
tagun muntattaddog hi kad-ana.

33 Indanit e ume datuwen duwan tagun tayanan da moh
Jesus ya kanan Pedro ke Jesus di “Maphod ta wada takuh
tu. Agat mangapya kamih tulun ab-abbung ta he-ah oha, hi
Moses hi oha ya hi Elijah oha.” Hituwey kinalin Pedro te
nakammodwong ot uggena inilay kalyona.
34 Kediyen mungkali ya pinghanadi ya waday kulabut an
nipottok ke dida ot haniyana didat timmakut da.
35 Waday kalin nalpun nah kulabut an kananay “Hituwey
Imbabalek an pinilik an mangipaptok am-in hi tagu. Un-
unudon yuy kalyona.”
36 Intikod nan mungkali ya tinibo dan abunah Jesus an
wadah di. Datuwen tulun disipulosna ya uggeda impainilah
udum an tataguh diyen tinibo da.

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah unga
(Mateo 17:14-18; Marcos 9:14-27)

37 Nabigat kediye ot mundayyu da Jesus ya dakol day
tatagun e nanamun dida.
38 Indani ya waday oha nadah naamung an muntukuk an
kananay “Apu, tibom ke ahan tun binugtung an imbabalek
39 an nadandani on nahikpan on muntukuk ya kumodhol
di adol na ya mun-uupag di tokona. Deke on pun-ipakpak
nay adol na ya mabayag bo udot on ahi imme nan nihkop
ke hiya.
40 Numpahpahmokak nadah disipulos mut kaanon da, mu
adida kabaelan.”
41 Ya kanan Jesus ke diday “Ag-agam kayun tatagud
uwani, antipet gaga-iho kayu ya makudang di pangulug yu?
Kon eyak makihkihtun dakayu ta nangamung? Kaatnay
pangan-anusak ke dakayu? Ialim hitu nan imbabalem.”
42 Pun-ie da nan lalakin ungah kad-an Jesus ya tinu-
in nan nihkop ot munggagayonggong ya kimmodhol. Mu
kinalyana nan nihkop ot makaan. Pinumhod nuppe nan
unga ot ahina piawit ke amana.
43 Namodwong dan am-in nan tataguh nanib-an dah
kabaelan Apu Dios.

Hay pidwanah nangalyan Jesus hi katayana
(Mateo 17:22,23; Marcos 9:30-32)

Hanada ken tatagu ya nakammodwong dan am-in nadan
inat Jesus. Kanan Jesus nadah disipulos nay
44 “Pakaddonglon yu tun kalyok ke dakayu. Ha-oy
an Panguluwan di tagu ya ahiyak alan hanadah tatagun
mamaten ha-on.”
45 Uggeda naawatan hidiyen kinalina, mu umgon dan
munmahma.

Hay katagtag-ayan am-in hi tagu
(Mateo 18:1-5; Marcos 9:33-37)

46 Hanadan disipulosna ya ihanuhummangan da hin
dahdiy ahi katagtag-ayan ke didan am-in.
47 Hi Jesus ya inilanah diyen ihanuhummangan da ot
umawit hi ohan unga ot ipataddog nah kad-ana
48 ot ahina kanan ke diday "Hay tagun mamhod hi
nababan tagun umat ketuwen unga gapu ke ha-on ya ha-
oy di pohdona ya hanan mamhod ke ha-on ya pohdona
damdamah Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on. Hanan
kababbabaan ke dakayu ya hiyay ahi katagtag-ayan."

Hanadan adi makibuhul ke Jesus ya ibba taku dida
(Marcos 9:38-41)

49 Kanan Juan ke Jesus di "Apu, waday tinibo mih tagun
kaanonay nihkop te hay ngadan muy oggana ngadanon ot
kalyon min hiyan itikod na te bokon taku ibba."
50 Mu kanan Jesus di "Adiyu patikodon te hay tagun adi
kumahing ke ditaku ya ibba taku."

Hay ugge nangabulutan nadan iSamaria ke Jesus

51 Handih tuwen madatngan nan algon kibangngadan
Jesus hi langit ya ninomnom nan umed Jerusalem.
52 Impamangulunan intud-ak nadan e mangidadaan hi
pun-iyanan da nah ohan bobled Samaria.
53 Mu nadan bimmoble ya adida pinhod an idalan Jesus
hidi te inila dan ad Jerusalem di pangayana.
54 Handih dingngol nadan disipulos an da James ke Juan
hituwe ya kanan dan hiyay "Apu, kon pinhod mut ibaga
min Apu Dios ta logabonah diyen boble ta maghob da?"
55 Mu inliggun Jesus ot boh-olana dida
56 ot mumpae da nah ohan boble.

Hay aton an mangun-unud ke Jesus
(Mateo 8:19-22)

57 Kediyen mange da ya wada on tagun kanana ke Jesus
di "Maki-eyak ke he-a, takon di daanay pangayam."
58 Mu kanan Jesus ke hiyay "O, mu naligat di miunud ke
ha-on te maid di umanamutak. Kudukdul di amunin ya
hamuti te waday kiha-adan da, mu ha-oy an Panguluwan di
tagu ya maid ni-mo takon di hay ek pangiipingan hi uluk."
59 Mu nah ohan tagu ya kananay "Miunud kan ha-on."
Mu hay inhumang nan Jesus ya kananay "Indani ni-an ta
ek ilubuk hi ama."
60 Ya kanan Jesus ke hiyay "Nangamung nadan adi
mangulug an mangilubuk hi ibbada. Mu he-a ke ya eka
muntuttuduh mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios."

61 Kanan damdaman nan ohan taguy “Miunudak ke he-
a, mu kah-in di ek ipainila ni-an hanadah ammod ku ya
tutulang ku.”
62 Ya kanan Jesus ke hiyay “Hanan tagun adina iohhay
nomnom na nah ipangunun Apu Dios an inlappuna ya maid
di kiatanah pun-ap-apuwan Apu Dios. Umat nah mun-
aladu, nganney atonan mangip-iphod an mun-aladu hin
munwingiwingi?”

Hay nangitud-akan Jesus nadah napitut duwan tatagu an e muntuttudu

10

1 Indani ya pinilin bon Jesus di napitut duwan tatagu
ot hindudwaona didan impamangulun intud-ak nadah
kabobboblen nomnomnomonan pangayan.
2 Kananan diday “Dakol day tatagun ugge nanginilan ha-
on, mu makudang di umen e muntuttudun dida. Mialig
nah dakol an maani, mu makudang di mun-ani. Kinali
mundasal kayun Apu Dios an mialig an kon payo ta
wadaday e mangituttuduh mipanggep ke ha-on.
3 Itud-ak dakayun kay impan di kalnero an maayup an e
muntuttudu nadah paddungnay aggayam an pumate.
4 Deket ume kayu ya adi kayu umal-alah pihhu, hakbat
ya apatut. Ya adi kayu makihanummangan hanadah
damuwon yuh dalan.
5 Am-in di balen duttukon yu ya hay mamangulun kalyon
yu ya ‘Hana ot ta malinggop kayu tuh nunhituwan yu.’
6 Deket waday mangabulut hi kalyon yu ya umannung
hidiye, mu deket waday adi mangabulut ya adi umannung.
7 Hanah balen dinuttuk yuy kiha-adan yu ya pakikanan
yu. Hidiyey kay yu tangdan te hay mungngunu ya mahapul
an matangdanan. Adi kayu e mun-ottaottan hi udum an
babale.
8 Deket nah boblen pangayan yu ya maapnga dah dinat-
ngan yu ya takon di nganney idadaan da ya kanon yu.
9 Kaanon yuy dogon nadan mumpundogon diyen boble
ya kalyon yu nadah tataguh diy ‘Immali mo nan intud-ak
Apu Dios an mun-ap-apu.’
10 Mu wada key bobleh pangayan yun adida maapngan
dakayu ya ume kayun nah kalatat kanan yuy
11 ‘Pukpukon miy inhulut di huki mih hupuk tuh bobleyu
ta panginilaan yun naliwat kayu. Nomnomon yuh tuwen
gulat na ya migappat kayu nah pun-ap-apuwan Apu Dios,
mu adiyu pinhod.’ ”

12 Ya kanan bon Jesus di “Hantuh punhumalyaan Apu
Dios ya nahalhalman di kastigun dadiyen tatagu mu han-
didan tatagud Sodom dih done.”

Hay kastigun nadan tataguh kabobboblen adi mangulug ke Jesus
(Mateo 11:20-24)

13 Indani bo ya kanan Jesus di “Mahmok kayun iKorasin
ya iBetsaida te tinibotibo yuy milagro, mu ugge kayu
nuntutuyuh liwat yu. Gulat nat nadan gaga-ihon tatagud
Tyre ya ad Sidon di nanibon dadiyen milagro ya wadan
numbulwati dah nabikbik-i ya dinap-ulan day adol dat
pangipatib-an dah nuntutuyuwan dah liwat da.
14 Kinali nahalman di kastigu yu hantuh punhumalyaan
Apu Dios mu nadan tatagud Tyre ya ad Sidon.
15 Dakayun iKapernaum, pangali yu on dakayuy katagtag-
ayan an datngan yuy kabunyan, mu adi, te mipada-ul kayu
ingganay datngan yud dalom.”
16 Kanan Jesus nadah itud-ak nay “Hay tagun mangabulut
hi ituttudu yu ya abulutonay ituttuduk ya nan mangahing
ke dakayu ya kahingonak ya athidi bon kahingona nan
nangitud-ak ke ha-on.” Datuwey tuguna nadah intud-ak na.

Hay nibangngadan nadan napitut duwan intud-ak Jesus

17 Nala-uy kaatnan algo ya nibangngad nadan napitut
duwan intud-ak Jesus an maka-an-anla da. Kanan dan
Jesus di “Apu, takon nadan nihkop ya inun-unud dakami
ot makaan da handi nginadan miy ngadan mu.”
18 Himmumang hi Jesus an kananay “Om, inilak te tinibok
hi Satanas an mungkakag-an nalpuh langit an kay kil-at te
naapput.
19 Oha bo ya indat kuy kabaelan yu ta takon di igatin yuy
ulog ya gayyaman ya maid di maat ke dakayu. Ya idat kuy
kabaelan yun mangapput ke Satanas an buhul yu.
20 Takon di athinan waday kabaelan yu ya bokon nan
nangun-unudan di dimonyon dakayuy eyu pun-an-anlaan,
mu mun-an-anla kayu gapu nah nitudokan di ngadan yuh
langit an kad-an Apu Dios.”

Hay pun-an-anlaan Jesus
(Mateo 11:25-27; 13:16,17)

21 Kediye ya maka-an-anlah Jesus te impaanlan nan Espir-
itun Apu Dios ot mundasal an kananay “Ama, an Ap-apuh
langit ya luta, mumpasalamatak ke he-a te uggem impaini-
lay mipanggep hi pun-ap-apuwam hanadah nungkanomno-
man ya numpun-adal, mu impainilam hanadah ugge nun-
adal ya ugge nanomnoman te hidiyey pinhod mu.”

22 Ot kanan Jesus di “Hi Aman hi Apu Dios ya indinol nan
am-in ke ha-on. Hiya ya abuy nanginilan ha-on ya maid di
udum hi nanginilan hiya hin bokon ha-oy ya abu ya nadan
pinhod kun pangipainilaan mipanggep ke hiya.”
23 Ot iang-ang na nadah disipulosna ot dida ya abuy
kumaliyana. Kananay “Kudukdul kayu te tibotibon yuy at-
attok.
24 Handidan dakol an profetas Apu Dios ya handidan patul
handih done ya pinhod dan abun tibon hantudan tinibo yu
ya donglon nadan dingngol yu, mu uggeda.”

Hay ab-abig mipanggep nah maphod an tagun iSamaria

25 Waday naminghan an immali on ohan muntuttuduh
Tugun Moses ta patnaanah Jesus. Kananay “Apu, nganney
atok ta ahiyak midatan hi biyag an munnananong hi kad-an
Apu Dios?”
26 Kanan Jesus di “Nganney kanana nah nitudok an
Tugun? Nganney pun-awat mun diye?”
27 Hinumang nan tagu an kananay “Hay pun-awat ku nah
nitudok ya hi Apu Dios di umanhan an pohdon taku ta am-
in di nomnomon ya aton, ya inomnom am-in ke hiya. Ya
pohdon takuy ibba takun tagu umat hi pamhod takuh adol
taku.”
28 Kanan Jesus di “Niptok hinaen kinalim. Atom datuwet
waday biyag mun maid di poppog nah kad-an Apu Dios.”
29 Mu hidiyen tagu ya inilanan uggena impaka-un-unud
hidiyen tugun ot kahimbaggaonan kananay “Dahdiy kanan
di tugun an ibbak an mahapul an pohdok?”
30 Hinumang Jesus hi ab-abig. Kananay “Wada on ohan
ibba takun Judyun nalpud Jerusalem an umed Jerico. Hidin
nah dalan ya wadaday mangakoh dinammuna ot alan dan
am-in di wadan hiya. Takon di bulwatina ya nakiala da.
Pinanat-uwan da ingganay mungkatkate ot ahida taynan.
31 Nakaippaddin hidi damdamay nangidalanan nan ohan
padi an ibbanan Judyu. Mu tinibo nah diyen tagu ya
indalana ot ya abuh pangngelna ot mala-u.”
32 Indani ya immali bo nan ohan holag Libay an ibbanan
Judyu, mu athidi bon tinibo nah diyen tagu ya inliglig na
damdama ot la-uwana.
33 Mu indanit hanan ohan iSamaria an bokona ibban
Judyuy immali ot tibona ya himmok na
34 ot ulahana nadan liput na, inagahana ot ahina itakke
nah kabayuna ot iena nah mabayadan an pun-iyanan ot
ipaptok nah di.
35 Nabigat kediye ot mumbayad nah kon balen diyen nun-
iyanan da ot kananay “Ipaptok mu tun tagu ta ahik bayadan
di pangipaptokam ke hiya hantuh kibangngadak.”

36 Ot kanan Jesus nah tagun muntuttuduh Tugun Moses
di “Dahdin dadiyen tuluy makalih ibban nan liniputan di
mangako?”
37 Ya kanan nan muntuttuduh Tugun Moses di “Hanan
nammok ke hiya.” Ot kanan Jesus di “O, ne eka ta hay athidi
damdamay atom.”

Hay e nanib-an Jesus nadah hintulang an da Maria ke Marta

38 Handih mange da Jesus ya nadan disipulosna ya
dinatngan da on boblen wada on ohan babain nungngadan
hi Marta an maka-apngah nanib-anan dida ot ayagana
didah baleda.
39 Waday tulang nan hi Maria. Kediyen muntuttuduh
Jesus hi baleda ya immeh Mariah kad-ana ot e umbun te
pinpinhod nan dongdonglon di ituttuduna.
40 Mu hi ke Marta ya mabulun te dakol di mingunuh
pundadaanan dah kanon ot umeh kad-an Jesus ot kananay
“Tibom keh Maria an tinayananak ta oh-ohhaak di ngunu.
Kalyom ke hiya ta baddanganak.”
41 Ya kinalin Jesus ke hiyay “He-a ke boppo Marta ya
bokon nan dakol an ingunuy kabulubulunam,
42 te hay makahhapul an abu ya hantun kalkalyok.
Tibom tun ibam an hiya ke peman ya hantun kalkalyok di
pakudukdulonan dongdonglon te hituwey makahhapul ya
adi matalak.”

Hay dasal an intuttudun Jesus nadah disipulosna
(Mateo 6:9-13; 7:7-11)

11

1 Waday ohan algon mundasal hi Jesus, handih ginibbuna
ya kanan nan ohan disipulos nay “Apu, tuttuduwan dakami
pubon mundasal, umat ke Juan an tinuttudduwana handi
nadan disipulosna.”
2 Ot kananan diday “Hituwe tuwaliy idasal yu.
‘Ama, hana ot ta he-ay midayaw ya he-ay mun-ap-apu.
3 Hana ot ta idatan dakamih itanud mi hi kaalgoalgo.
4 Kal-iwam di liwat mi, umat ke dakamin kal-iwan miy
numbahul ke dakami ya baddangan dakamit adi kami
maliwat.’ ”
5 Indani ya kanan bon Jesus di “Dahdin dakayuy umeh
balen di ohan ibbanah gawan di hilong ta e mungkugkug
an kananay ‘Idatanak anhan hi makan
6 te deyan waday ka-datong nan gayyum ku yaden maid
di ek idadaan.’

7 Ya himmumang nan ibbanan kananay ‘Adi kan di
manukal. Nidakkig di panton mahuyop kami mo. Humi-
gaak an bumangun an mangidat nah ibagam.’
8 Kalyok ke dakayun takon di humigan bumangun ya
bumangun kayat idat nah diyen mahapul nan ibbana,
bokon gapu te ibbana, mu gapu te adi manghop an
mangibagabaga.
9 Ta athidin dakayun deyan kalyok di ibaga yun Apu Dios
di mahapul yu ot idat na, eyu hamakon di mahapul yu ot
wada, mungkugkug kayu ot mibughulan kayu.
10 Te nan mumbaga ya midatan, nan e manamak ya
hamakona nan ena hamakon ya nan mungkugkug ya
mibughulan.
11 Dakayun waday imbabalena, kon mumbaga key imba-
bale yuh dolog ya hay ulog di idat yu?
12 Ya kon mumbaga keh itlug ya gayyaman di idat yu?
13 Tibon yu, dakayu ya gaga-iho kayu, mu inila yun umidat
hi maphod nadah imbabale yu ot namam-a mon Ama takuh
langit te hiya ke ya nan Espiritunay idat na nadah mumbaga
ke hiya.”

Da Jesus ke Satanas
(Mateo 12:22-30; Marcos 3:20-27)

14 Wada nan tagun nanganga te waday nihkop ke hiya.
Mu kinaan Jesus nan nihkop ya pakakali mo ot makammod-
wong nadan tatagu.
15 Mu wadaday udum hanadah nangang-ang an kanan
day “Man-uket kabaelanan mangaan hi nihkop ya gapuh
kabaelan Satanas an ap-apun di dimonyo.”
16 Hanada bo damdaman udum ya kahing dan hiyan
kanan day “Umipatibo kah ohan milagro ta kitib-anan hi
Apu Dios di nalpuwam.”
17 Mu hi Jesus ya inila nay wadah nomnom da ot kananan
diday “Donglon yu ke, takon di daanan boble ya madadag
hin maganodwa ya mumbubuhhulan nadan bimmobleh di,
umat bon nah hin-am-a ya hin-in-a an deket athidiy aton da
ya loktat ta nunhihi-an da.
18 Athidi damdamah pun-ap-apuwan Satanas an mag-
anodwa hin mumbubuhhulan nadan ibbanan dimonyo.
Kanan yuy hiyay kalpuwan di kabaelak an mangaan hi
nihkop,
19 mu deket makulug hidiyen kanan yu, dahdi moy kanan
yuh kalpuwan di kabaelan nadan ibbayun mangaan hi
nihkop? Kon hi Satanas? Hituwey kitib-anan nakaihhalla
kayu.

20 Ha-oy ke ya hay kabaelan Apu Dios di bumaddang ke
ha-on an mangaan hi nihkop, hituwey kitib-anan dehtu mo
nan intud-ak Apu Dios an mun-ap-apu.”
21 Pinhod Jesus an ipainilan didan hiya ya nalnal-ot mu hi
Satanas ot athituy kanana: “Deket waday ohan mahinadol
an tagun nakadaddaan an mungguwalyah balena ya maid
di e maakoh nganneh diyen wadan hiya.
22 Mu deket waday ohan nalnal-ot mu hiyan umali
ya pulhona nan ispada ya pahul na an pundinolana ne
inalanan am-in di wadah balen diyen tagu ta ikap-ong na
nadah ibbana.”
23 Kanana boy “Hay tagun adi mangun-unud ke ha-on ya
makibuhul ke ha-on, ya nan tagun adi mangawis hi tatagun
mangun-unud ke ha-on ya hiya ot ya abuy umabul nadah e
ot mangun-unud ke ha-on.”

Hay pangi-en nadan mihkop
(Mateo 12:43-45)

24 Wada boy ohan inab-abig nan kananay “Wada on di-
monyo an nakaan nah tagun nihkopana ot e dumanallanan
nah adi maboblayan an e manibotiboh kihkopana, mu maid
di hinamak na. Ot kananay ‘Mibangngadak ot kattog nah
tagun nihkopak ni-an.’
25 Nibangngad ot tibona ya maid di nihkop ta daydayuna
bon kihkopan.
26 Ot ume nan dimonyo ot umawit hi pitun ibbanan
dimonyo an nahalman di kinagaga-iho da mu hiya ot eda
mihkop kediyen tagu ot nakammam-a mo mu handi.”

Hanadan mun-am-amlong

27 Handih kinalinah tuwe ya wada on ohan babai nadah
naamung an kananay “Ongal di amlong nan babain nangi-
imbabale ya nangipainuinum ke he-a.”
28 Mu kanan Jesus di “Om, mu ong-ongal di amlong nadan
tatagun mangngol ya mangun-unud hi kalin Apu Dios.”

Hay punhalinduwaan nadan tatagun mangulug an hi Jesus ya intud-ak Apu Dios
(Mateo 12:38-42)

29 Handih mungkadakol da nan tatagun naamung ya
kanan Jesus di “Gaga-iho kayun tatagud uwani te kudangon
yuy tinibotibo yun inainat ku an mangipainilan intud-akak
ke Apu Dios ta deyan mumbaga kayu boh milagro. Mu maid
di ipatibok hi pangimatunan yu, abuna nan umat hi naat ke
Jonah.
30 Handidan tatagud Nineveh handih done ya nan naat
ke Jonah di nangimatunan dan hiya ya ohan profetas an

intud-ak Apu Dios. Ya athidin ha-oy an Panguluwan di tagu
an nan ahi maat ke ha-on di ahiyu pangimatunan an ha-oy
nan intud-ak Apu Dios.
31 Hay kitib-anan gaga-iho kayu ya athitu: Wada din
babain ap-apud Seba ad Arabia an nakaiddawwin boble.
Hiya ya inhanakul na ot umalin mundongol ke Solomon
hi ituttudunan malpun Apu Dios. Ad uwani ya dehtuwak
an natagtag-e mu hi Solomon, yaden adiyak kulugon ke
dakayu, ta hinae mo nan ahi kayu makastigu hantuh
kahumalyaan am-in di tagu.
32 Hay oha boh kitib-anan gaga-iho kayu ya handidan
tatagud Nineveh ya nuntutuyu dah liwat da te inidngol dah
tugun Apu Dios an intuttudun din hi Jonah, mu dakayu ya
adi kayu muntutuyu yaden dehtuwak an natagtag-e mu hi
Jonah, ta hinae nan hantuh kahumalyaan am-in di tagu ya
makastigu kayu.

Hay aton di tagu ya mipuun hi wadah nomnom na
(Mateo 5:15; 6:22,23)

33 Kon tolgan di taguy dilag ta haniyana weno ena italu?
Adi te ipattuk nat pakatibo nadan humgop.
34 Hay dilag di adol ya hay mata te hidiyey panibo, ta deket
maphod di mata ya maphod boy panibo. Athidih nomnom
te hidiyey panginilaan di taguh maphod ya gaga-iho. Deket
maphod di nomnom ya maphod boy pangi-e. Mu deket
gaga-ihoy nomnom ya gaga-iho boy pangi-e.
35 Kinali halipat-an yu ta adi mahannotan nan maphod an
nomnom yu hi gaga-iho.
36 Deket maphod di nomnom yu ya maphod di pangi-e yu
damdama. Hituwey kialigan nan dilag an pat-alanan am-
in.”

Hay gaga-ihon pangi-en nadan Pharisee ya nadan muntut-
tuduh Tugun Moses
(Mateo 23:1-36; Marcos 12:38-40)

37 Nagibbun kimmalih Jesus ya inayagan nan ohan Phar-
isee an makikan hi baleda. Naki-e ot indanit eda mangan
38 ya namodwong nan Pharisee te uggeda inat nan ine-en
di pun-ulah takle yaden hidiyey pangi-en di Judyu.
39 Ot kanan Jesus ke hiyay “Man dakayu ken Pharisee
ya man-ut ikakagu yuy pangun-unudan yuh pangi-eyu
mipanggep hi lini te pangali yu on hidiyey pangun-unud
yun Apu Dios, mu adi te gaga-ihoy nomnom yu ya talamon
yuy ibbayu.
40 Maid di nomnom yu. Kon uggeyu inilan hi Apu Dios
ya inilanay wadah nomnom di tagu te kon bokon hiyay
nunlutun am-in, nadan matibo ya nadan adi matibo?

41 Bokon nan pangi-e yuh mipanggep hi liniy ikakagu yu,
mu hay ot ya abu pamaddangan yu nadah mahmok an
tatagu te hidiyey kitib-an di pangun-unudan ke Apu Dios.
Aton yuh di ta abuluton dakayun hiya.
42 Dakayun Pharisee ya mahmok kayu te makastigu kayu.
Man-ut umidaidat kayuh intanom yu ke Apu Dios, mu adiyu
aton di maphod hi ibbayun tagu ya hay kakulugana ya adiyu
pinhod hi Apu Dios. Lebbeng na tuwalin umidat kayuh
intanom yu, mu adiyu iwalong nan udum an pinhod Apu
Dios an aton yu.
43 Mahmok kayun Pharisee te atoaton yuy ad-adi. Pinhod
yun umbun hi ubunan di madayaw an tagu nah simbaan.
Ya pinhod yun abun pitpitbal nah malkadun kawad-an di
dakol an tatagu.
44 Makulug an mahmok kayu, takon di adi mainilan gaga-
iho kayu ya nunna-ud an gaga-iho kayu. Kinali mialig kayu
nah ugge nangadanan an lubuk an punhinggagattinan di
tatagu te uggeda inila, mu hiya damdaman lubuk.”
45 Kimmali nan ohan muntuttuduh Tugun Moses ke Jesus
ot kananay “Apu, takon di dakami ya nakabba-inan kami
nah kinalim.”
46 Kanan Jesus di “O, makulug an takon di dakayun
muntuttuduh Tugun Moses ya mahmok kayu damdama te
dakol nadan naligat an tugun an ipapilit yun un-unudon
di tatagu, mu takon di dakayu ya adiyu un-unudon yaden
maid di homok yuh tatagu.
47 Oha bo ya mahmok kayu te man-ut manganapya kayuh
makakkaphod an lubuk handidan profetas an pinatepaten
handidan aammod yu
48 ta ipatibo yun dayawon yu nadan profetas, mu hay
kakulugana ya umat kayu handidah aammod yun uggeda
dinayaw dida, mu pinate da didat deyan mangapya kayuh
lubuk da.
49 Hi Apu Dios ya inilana tuwalih tuwe, kinali kananay
‘Itud-ak ku nadan mangituttuduh pangi-ek ya nadan profe-
tas, mu patayon day udum ya punholholtapon day udum.’
50 Ta hidiye nan dakayun tatagud uwaniy kastiguwon Apu
Dios te hay namatepateyan handidan aammod yu handidah
profetas nipalpun dih lappuna ingganad uwani,
51 an nipalpun Abel ot ingganah namatayan da ke Sakalia
nah numbattanan di altar ya nan Templo. Pidwaok an
kalyon an dakayun tatagud uwaniy kastiguwon Apu Dios.
52 Mahmok kayun muntuttuduh Tugun Moses te hay
adiyu pangipainilaan hi makulug an kibalinan diyen Tugun,
ta hidiye nan maid di ohah pakaawat takon di dakayu.
Takon di dakayu ya adiyu pinhod an un-unudon, ta hidiye

nan dakayuy manandih pangun-unudan nadan naminhod
an mangun-unud.”
53 Handih e umeh Jesus ya niunud nadan Pharisee ya
nadan muntuttuduh Tugun Moses ot dakol di manahmahan
dan hiya
54 ya hahalipat-an day kihallaan di ihumang nat waday
pangigadulan dah ipabahul dan hiya.

Am-in di aton ya ahi mainila
(Mateo 10:26,27)

12

1 Kediye ya dakkodakkol day tatagun naamung ta mungki-
gagatin day udum. Inlappun Jesus an kumali nadah
disipulos nan kananay “Halipat-an yu ta adiyu iun-unud
hantudah Pharisee te man-ut kay da makakkaphod, mu
gaga-ihoy nomnom da.
2 Maid di mitaluh nganneh diye te takon di adi mainilad
uwani ya ahi mainilah udum hi algo.
3 Hanan kalkalyon yu nah hilong an ab-abbu kayu ya
mabigat ta nundingngol ya hana bon ikutkutyam yuh
ibbayu, ya loktat ta, nundingngol.”

Hay takutan taku
(Mateo 10:28-31)
4 Kalyon bon Jesus nadah disipulos nay “Kalyok ke
dakayun iibbak, adiyu takutan nadan mamaten dakayu te
deket nate kayu ya maid moy eda aton ke dakayu.
5 Mu hay takutan yu ya hi Apu Dios te damanan patayon
dakayu ya damana bon ipaenay linnawa yuh impierno.
Hiyay kalyok hi takutan yu.
6 Hituwey nomnomon yu, nadan buding ya maid di balol
da te hay bayad di lima ya duway hepeng, mu takon di
athidi ya ipaptok Apu Dios dida.
7 Ot immam-anan dakayu te takon di bilang di buuk yu
ya inilana. Hinaey kitib-anan pakaippaptok dakayun Apu
Dios, kinali adi kayu tumakut te nakaballol kayun Apu Dios
mu nadan buding.”

Adi kayu bumain an mangipainila an mangulug kayun Jesus
(Mateo 10:32,33; 12:32; 10:19,20)
8 Kanan bon Jesus di “Hay tagun mangipainilah tataguh
pangulug nan ha-oy ya ahik ibilang an taguk hi hinangngab
nadan anghel Apu Dios.
9 Mu hay tagun mangalin uggeyak inila ya adik ibilang an
taguk hi hinangngab nadan anghel Apu Dios.

10 Hay tagun taltalanggaanay Panguluwan di tagu ya
damanan pakawanan Apu Dios, mu hay tagun taltalang-
gaanay Espiritun Apu Dios ya adinadaman mapakawanan.
11 Mu kal-ina ket hay pangulugan yun ha-on di humlun
hi pangiayan dan dakayuh simbaan di Judyu weno nadan
ap-apun di gubilnu ta e dakayu humalyaon, ya adi kayu
madanagan hi ihumang yu
12 te nan Espiritun Apu Dios di ahi mangituttuduh kalyon
yu.”

Hanan ohan tagun kadangyan

13 Waday oha nadah tatagun naamung di kimmali ot
kananan Jesus di “Apu, kalyom ke tulang kut godwaon mi
nan impaboltan di ammod min dakami.”
14 Mu hinumang Jesus an kananay “Hinae ke ya nanga-
mung kayu. Uggeyak immalin mangipanuh binoltan yu.”
15 Ot kanana nadah naamung di “Halipat-an yu ta bokon
hantudan dakol an wada tuh lutay gagamgaman yu te takon
di kaatnay kinadangyan di ohan tagu ya bokon hidiyey
nangdon hi nitaguwana.”
16 Wada boy ohan inab-abig nan didan kananay “Wada
nan kadangyan an pinumhod di inliyak na.
17 Ot numanomnom an kananay ‘Nganne nin moy atok
an deyan makudang di pangialangak?’
18 Indani ya kananay ‘Ah, hay atok ya pa-iyok nadan alang
ku ta mangapyaak hi o-ongal ta pangiha-adak nadah inliyak
ku ya nan udum an limmuk
19 ta takon mo nuppey um-umbunak ta hay inum ya hay
an-anlay at-attok ya adiyak maagangan te dakol tun inliyak
ku.’
20 Mu kanan Apu Dios ke hiyay ‘Nakaihhallah naen
punnomnom mu! Ad uwanin hilong ya mapoppog di biyag
mut maid di hilbin dadiyen kinadangyan mu.’ ”
21 Ot kanan Jesus di “Athituy maat nadah tatagun abunay
kinadangyan day ipapaptok da ya nonomnomon da, yaden
adida nomnomon di punhilbiyan dan Apu Dios.”

Hi Apu Dios di pangidinolan takun mangipaptok ke ditaku (Mateo 6:25-34)

22 Kanan bon Jesus nadah disipulos nay “Hituwey ga-
punan kanak di adi kayu madanagan mipanggep hi makan
ya bulwati.
23 Mahapul an nomnomon di tagu hin nganney gapunan
waday biyag na, bokon hay makan ya hay bulwati ya abuy
nonomnomona.
24 Nomnomon yu nadan hamutin adida muntanom ya
adida mun-ani. Maid di alang da, mu mangan da te

hi Apu Dios di nangamung hi kanon da. Ot namam-an
dakayun tatagun ongal di pangibilang na ke dakayu mu
nadan hamuti.
25 Oha bo ya kon madanadanagan kayu ke ya kon
madukdukey biyag yu?
26 Yaden tipet ekayu madanagan hin daanay eyu pan-
galaan hi kanon yu ya hay ibulwati yu?
27 Nomnomon yu nadan humabung, kon mungngunu da
ya mun-abol dah ibulwati da? Adida, mu kalyok ke dakayun
mapmaphod di ang-ang da mu nan nakangnginan bulwatin
din hi Solomon an kadangyan an patul.
28 Kinali deket athidiy pamaptok Apu Dios ke dadiyen
humabung ad uwani, mu hi bigat ya maghob, ya
namammam-ay pamaptok nan dakayu. Yaden tipet adi
kayu madinol ke Apu Dios?
29 Adiyu nomnomon ya adi kayu madanagan hi mahapul
yu, kanon yu ya inumon yu.
30 Hay munnomnom ya mundanag ke datuwe ya nadan
adi mangulug ke Apu Dios, mu dakayu ke ya wadah Amayun
hi Apu Dios an nanginilan datuwen mahapul yu.
31 Hay ot ya abu kigappatan yuh pun-ap-apuwan Apu Dios
di ipaanhan yun nomnomon ot idat nan am-in di mahapul
yu.

Hay kinadangyan di mangulug ya wadah langit
(Mateo 6:19-21)

32 Dakayun mangulug ke ha-on ya adi kayu madanadana-
gan te maka-amlong hi Apu Dios an mangigappat ke dakayu
nah pun-ap-apuwana.
33 Kinali umigattang kayuh limmu yu ta ibaddang yu
nadah nawotwot te gapu kenaen aton yu ya ahi waday
ikadangyan yuh langit an adi map-u ya adinadaman maako
ya madadag.
34 Te hanah kawad-an di kinadangyan yuy kawad-an
damdaman di nomnom yu.

Hay ahi bo aliyan Jesus

35-36 Tibon yu ta mundadaan kayu hantuh ahik kibangn-
gadan, umat hi pundadaanan nadan muttatyuh punhoodan
dah kibangngadan nan apu dan e nakihamul ta deket
immalit mungkugkug ya galagala dan mangibughul.
37 Maan-anla nadan muttatyu hin akhupan di ap-apuda
didan munho-ho-od ke hiya. Kalyok ke dakayu an nan ap-
apuda ya idadaanan didat panganona dida.
38 Takon di gawan di hilong weno mungkabigat di
kibangngadan nan apuda ya maan-anla da hin nundadaan
dan manamun hiya.

39 Nomnomon yuh tuwe, gulat nat inilan nan kon baley
aliyan di mangako ya makulug an adina taynan di balena,
mu aduganat adi humgop nan mangako.
40 Athidin dakayun mahapul an mundadaan kayu ta
nangamung an munhood ke ha-on an Panguluwan di tagu
te uggeyu inila hin kakon-anay kibangngadak.”

Hay kialigan nan maphod ya nan gaga-ihon muttatyu
(Mateo 24:45-51)

41 Kimmalih Pedro an kananan Jesus di “Kon dakamiy
pumpangitugunam ke danae weno dakamin am-in hantu-
dah tatagu?”
42 Hinumang Jesus an kananay “Hay muttatyun nanom-
noman ya makangngun-unud ya hiyay piliyon nan apunan
pun-ap-apun nadan ibbanan muttatyu ya mangipaptok hi
mahapul da.
43 Umamlong nan muttatyu hin umali nan apuna ya
tibonan maphod di atoatona.
44 Nomnomon yu tun kalyok ke dakayu, deket athidiy
atona ya ipatag-en nan apunay saad na ta hiyay mangipap-
tok am-in hi limmun nan apuna.
45 Mu deket kanan nan muttatyuh nomnom nay ‘Takom-
boy nalgonalgom di atok ot mabayag di ahi aliyan nan
apu mi.’ Ta hay ot ya abu atoatona ya mangmangngan ya
mumbutobutong ya deke on nunhoplat na nadan ibbanan
muttatyu,
46 mu indani ot ya abu ya kediyen algoy dinatngan nan
apuna ot akhupanah diyen at-attona ot kastiguwona an
inid-um na nadah adi mangun-unud.
47 Hay muttatyun inilanay pinhod di apunan ipangunun
hiya, mu uggena inat ya ongal di kastiguna.
48 Mu hay muttatyun uggena inun-unud di apuna te
uggena inilay ipangunun nan apuna ya ittay di kastiguna.
Deket ong-ongal di nidinol hi tagu ya mahapul an dakdakol
boy atona. Deket dakol di midat hi ohan tagu ya dakol boy
ipaptok na.

Hay naganodwaan di tatagu mipanggep ke Jesus
(Mateo 10:34-36)

49 Immaliyak tuh lutat mainilay mangulug ya hay adi
mangulug ke ha-on ya hana ot ta hituwey maat ad uwani.
50 Ongngal di ahik holholtapon an deyan takon di ad
uwani ya mabulubulunak ingganay magibbuh diyen ligat
ku.
51 Kon pangali yu on immaliyak an mangipalinggop am-
in hi tagu tuh luta? Adi, te gapun ha-oy ya dakol day mun-
aawwit.

52-53 Mipalpud uwani ya mun-aawwit day hin-am-a ya hin-
in-a te deket lima da nah bale ya humi-an day tulu. Takon
di nan nangapu ya nan inapu ya mun-aawwit da.”
54 Kanan bon Jesus nadah naamung di “Deket itangad yu
ya himmilong di kabunyan ya kanan yuy mangaliy udan,
ya makulug an umudan.
55 Deket itangad yuh kabunyan ta makappat-al ya kanan
yuy maugo ya makulug an maugo.
56 Makallangkak kayu. Nalaing kayun mangimatun ke
dadiye, mu matama kayun mangimatun hi ma-ma-at ad
uwani.
57 Antipet adi kayu pakanomnom hi maphod an aton yu?
58 Umat nah deket inila yun waday e mangidiklamun
dakayu ya ipatna yun ihuhummangan te adiyu ke iathidi
ya makulug an ie dakayu nah huwes ot nan huwes di
mangipakalabut ke dakayu.
59 Kalyok ke dakayun makulug an deket nikalabut kayu
ya mahapul an pakabboklaon yuy molta yu, takon di ohan
hepeng, ta ahi kayu mipae.”

Am-in di tagu ya mahapul an muntutuyu dah liwat da

13

1 Kediyen muntuttuduh Jesus ya wadada nadah naamung
di nangipainilan hiyah naat nadah udum an iGalileen
impipaten Pilatu dida ot id-um nay dala da nah dalan di
kinlong dan iappit dan Apu Dios.
2 Hinumang Jesus an kananay “Kon gaput athidiy natayan
da ya pangali yu on nahalman di liwat da mu nadan udum
an iGalilee?
3 Adi. Te kalyok ke dakayu an deket adi kayu muntutuyuh
liwat yu ya ahi kayu damdama mate.
4 Umat bo handidah himpulut walun tatagun nate te natu-
i nan nakattag-en baled Siloam ot mat-onan da, kon pangali
yu on gaput athidiy natayan da ya nahalman di liwat da mu
nadan kaboblayan dad Jerusalem?
5 Adi. Te kalyok ke dakayu an deket adi kayu muntutuyuh
liwat yu ya ahi kayu damdama mate.”

Hay kialigan nan kaiw an fig

6 Indani ya inab-abig Jesus di mipanggep nah kaiw an fig.
Kananay “Wada on tagun nuntanom hi fig hi laguntana.
Deket nah tiempon di pumbungaana on immet ena tibon
hin bimmunga, mu ma-ma-idan di bungana.
7 Ot kanana nah pungngunuwonay ‘Em kattog longhon
din kaiw te deyan tuluy toon an halipat-ak di bungaana
yaden ad-addi bumunga. Abunadi ya mun-oonan.’

8 Mu kanan diyen mumpaptok nah laguntay ‘Apu, takon
di mihdi ni-an hi hintoon ta ka-utak di puunat ha-adak hi
abono
9 ta deket kapyanan adi bumunga ne ahim impalngo.’ ”

Hay nangaanan Jesus nah dogon nan babai yaden Sabadu

10 Ohan Sabadu Tungo ya muntuttuduh Jesus nah sim-
baan di Judyu
11 ya wada on babain impunligligat di nihkop ke hiyah
himpulut waluy toon ta loktat ya nabakug an adi maandong
di odog na.
12 Handih tinibon Jesus ya inayagana ot kananan hiyay
“Nakaan moy dogom.”
13 Dinapan Jesus di adol nan babai ya pinghanadi ya
naandong di odog na ot dayawonah Apu Dios.
14 Mu nan ap-apu kediyen simbaan ya bimmobboh-ol
gapuh nangaanan Jesus hi dogon nan babai yaden Sabadun
Tungo. Ot kanana nadah tatagun naamung di “Waday onom
an algon pungngunuwan. Deket pinhod yun mumpakaan
hi dogoyu ya hi udum an algoy aliyan yu ta bokon nah
Sabadu.”
15 Hinumang Jesus an kananay “Makallangkak kayu. Am-
in kayu ya oggan yu ubadon di nigakod an nuwang yu weno
kabayu yu ta eyu painuman takon di Sabadu.
16 Dehtu tun babain holag Abraham an impundogon
Satanas hi himpulut waluy toon. Kon gaga-ihoy nangaanak
hi dogonad uwanin Sabadu?”
17 Kinalinah tuwe ya bimmain bo kaya nadan tatagun
bumobboh-ol ke hiya ya nada ken udum ya maka-an-anla
da gapuh kediyen maphod an inat na.

*Hay kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios ya nan kakit-
tayan an buwa*
(Mateo 13:31,32; Marcos 4:30-32)

18 Indani ya kanan Jesus di “Nganney kialigan di pun-ap-
apuwan Apu Dios?
19 Mialig nah buwan di mustard an kaiw an intanom
di ohan taguh habal na. Tinummol ot umongngal ot
pumbuyaan di hamutiy hapang na.”

Hay kialigan nan yeast
(Mateo 13:33)

20 Ot kanan bon Jesus di “Nganne boy ohan kialigan nan
pun-ap-puwan Apu Dios?
21 Athitu, mialig nah yeast an inalan nan ohan babai ot
ikammonah alina ot hidiyey nangipalbag nah kinapyanan
tinapay.”

Hay kialigan nan nahkit an panto
(Mateo 7:13,14,21-23)

22 Handih mange da Jesus ad Jerusalem ya nundag-u da
nadah boblen nangidalanan da ot muntuttudu.
23 Indani ya wada on tagun nangibagan hiya an
kananay “Kon o-oha day mihwang an midatan hi biyag an
munnananong hi kad-an Apu Dios?”
24 Ya kanan Jesus di “O, te nan pangi-en Apu Dios ya
naligat an un-unudon. Mialig hi ittay an panton naligat an
hogpan. Kinali aton yuy kabaelan yun mangun-unud ke
Apu Dios takon di naligat te dakkodakkol day naminhod an
umeh kad-ana, mu o-ohha day pakaeh di.
25 Umat nah balen deket indakkig nan kon bale ya adi mo
pakaghop di tagu takon di tagan day pagpag an kanan day
‘Apu, paghopon dakami ahan!’ Mu kanan ot ya abun nan
kon baley ‘Adinadama te ugge dakayu inila.’
26 Ya kanan nadan tataguy ‘Mu nakikakikan kamin he-a
ya nuntuttudu kah boble mi.’
27 Mu kimmali bo nan kon balen kananay ‘Makulug ot
ugge dakayu inila ya uggek inila hin ibba dakayu. Mange
kayu te gaga-iho kayun tatagu.’
28-29 Athidiy aton Apu Dios ke dakayu hin adi kayu muntu-
tuyuh liwat yu. Ahi makahakkit di nomnom yu hin tibon
yun dehdi dah kad-an Apu Dios nadan aammod taku an da
Abraham, hi Isaac, hi Jacob, ya nadan profetas ya nadan
udum an tatagun bokon Judyun malpuh kabobboblen tuh
lutan makihamul hidih pun-ap-apuwana. Yaden dakayu ke
ya adi dakayu ipaghop ke hiya. Kinali ahi kayu kumogakoga
ya ahiyu kotokotomon di bab-ayu.
30 Hituwey nomnomon yu an nadan tatagun nakababba
ad uwani ya diday ahi mibilang an natag-e, ya nadan
mibilang an natag-e ad uwani ya diday ahi nakababba.”

Hay ongal an pamhod Jesus nadah tatagud Jerusalem
(Mateo 23:37-39)

31 Indani ya wadaday udum an Phariseen immali ot kanan
dan Jesus di “Kudukdul nay taynam tun boble te hi Herod
ya pinhod dakan patayon.”
32 Hinumang Jesus didan kananay “Ekayuh kad-an diyen
hi Herod an nakatallam ta eyu kalyon ke hiyan adik
iwalong an mangaan hi nihkop ya dogo inggana gibbuwok
di ngunuk.
33 Takon di daanay pangayak ad uwani, hi bigat weno
hi ohhandi, ya maid di e mangiadin ha-on. Mahapul
an umeyak ad Jerusalem an boblen namatepateyan da

handidah profetas Apu Dios te hidi damdamay pamatayan
dan ha-on.
34 Dakayun iJerusalem an nuntugmilan yu ya numpate
yu handidan profetas. Namingkaat an pinhod ku ot ahan
an amungon dakayu umat hi pangamungan di manuk hi
impana, mu adiyu pinhod.
35 Mahmok kayu te iwalong Apu Dios nan Templo ya
nan bobleyu. Kalyok ke dakayun adiyak mo tibon inggana
kanan yuy 'Maphod nan intud-ak Apu Dios an mangipaini-
lan hiya.' "

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun linumbag di adol na

14

1 Ohan Sabadun Tungo ya immeh Jesus an e nakikan hi
balen di oha nadah ap-apun di Pharisee. Ya nadan tatagun
wadah di ya halipat-an day atona
2 te wadah hinangngab na on tagun linumbag di hukina
ya taklena.
3 Ot kanan Jesus nadah muntuttuduh Tugun Moses ya
nadah Phariseey "Kon panioy pangaanan hi dogo nah
Sabadun Tungo weno adi?"
4 Ya op-opya dan maid di himmumang ot dapaona nan
mundogo ya pinumhod ot ipaanamut na.
5 In-ang-ang Jesus nadah tatagu ot kananan diday "Kon
deket waday kabayu yu weno nuwang yun nag-ah bitu nah
Sabadun Tungo, ya kon adiyu e alan gapu te Sabadu?"
6 Maid di panumang dan diye, kinali waday oha on op-
opya-an.

Hay nangituttuduwan Jesus hi adi puntag-ayan

7 Kediyen dehdih Jesus nah balen ena nakikanan ya
tibtibbona nadan tatagun manggop an mumpupullo dan e
umbun nah ubunan di madayaw an tagu. Ot kanana nadah
naayagan di
8 "Deket waday eyu pakihamulan nah kasal ya adi kayu
e umbun nah ubunan di madayaw an tagu. Te deket umali
nan tagun madayaw mu dakayu
9 ya kaanon dakayu nah nangayag ke dakayu ta nan
madayaw an taguy pab-unona. Kababain di eyu kakaanan
nah ubunan di madayaw an tagu ta ekayu mit-an nah
ubunan di kumpulnan tagu.
10 Hay maphod ya deket waday nangayagan dan dakayu
ya kudukdul nay umbun kayu nah ubunan di kumpulnan
tagut deke tuwalit umali nan kon bale ya kananay 'Tulang
ku, eka umbun nah ubunan di madayaw.' Ne ahi kayu

nuppe inumbun hidi. Te deket athidin edakayu pab-unon
nah ubunan di madayaw an tagu ya tobalon dakayu nadah
ibbayun tatagun e makihamul.
11 Hay kalyok ke dakayu ya nan tagun mumpatag-e ya
hiyay ahi mipababa, ya nan tagun mumpababa ya hiyay
ahi mipatag-e.”
12 Kanan Jesus nah nangayag ke hiyay “Deket mumpa-
hamul ka ya bokon nadan gagayyum mu, tutulang mu ya
hay kakadangyan di ayagam te dida ya waday kabaelan dat
ahi daka damdama ayagan ke didat maballohan ta kay mo
nabayadan.
13 Mu deket mumpahamul ka ya nadan nawotwot, napik-
luy, napilay ya nadan nakulap di ayagam.
14 Ot umamlong ka te takon di adida pakabayad ke he-a
ya waday kiphodam an ahi malpun Apu Dios hantuh ahina
pummahuwan hanadah naten ibilang nan maphod.”

Hay kialigan nan pakihamulan hi kad-an Apu Dios
(Mateo 22:1-10)

15 Waday ohan tagun nakikan kediyen hamul ya dingngol
na nan kinalin Jesus ot kananan hiyay “Mun-am-amlong
nan tagun ahi makihamul hi pun-ap-apuwan Apu Dios.”
16 Nun-ab-abig hi Jesus an kananay “Wada nan tagun
ninomnom nan mumpahamul ot ipaayag nay dakkodakkol
an tatagu.
17 Ot handih nidadaan am-in di makan ya intud-ak na nan
muttatyunan e mun-ayag. Kananan hiyay ‘Hay kalyom ya
kanam di, makayu mo, dehdin nidadaan di makan.’
18 Mu am-in da nan naayagan ya kanan day maid innun
dan ume. Hanan oha ya kananay ‘Nganney innun, adiyak
umali te waday ginatang kuh payo an mahapul an ek tibon.’
19 Nan oha bo ya kananay ‘Nganney innun, adiyak
umali te ek ohhaohhaon an ipatnan pun-aladuwon nadan
himpulun nuwang an ginatang ku.’
20 Hanan bon oha ya kananay ‘Nganney innun, adiyak
umali te ad uwanin algoy nalahinak.’
21 Nibangngad nan muttatyuh kad-an di apuna ot kaly-
onay kinalin nadan naayagan ya bimmoh-ol nan apuna ot
kananay ‘Eka nah dalan ya nah malkadu ta em pun-ayagan
nadan nawotwot, napikluy, nakulap ya nadan napilay.’
22 Indani ya nibangngad bo nan muttatyu ot kanana nah
apunay ‘Eyak nun-ayag, mu dakkodakkol pay di makan.’
23 Ot kanan nan apunay ‘Ume ka nadah nungkidawdawin
boblet eka umayag hi dakol an tatagu te pinhod kun
dakkodakkol di umalin makihamul.

24 Mu hituwey kalyok, maid di oha nadah namangulun
naayagan di makikan nah ipahamul ku.’ ”

Hay tagun mangun-unud ke Jesus ya mahapul an hiyay pakappohdona
(Mateo 10:37,38)

25 Ohan algo ya dakol day tatagun niunud ke Jesus.
Nunliggu ot kananan diday
26 “Mahapul an ong-ongal di pamhod di tagun ha-on mu
hay aammod na, inayana, imbabalena, tutulang na ya hay
adol nat ahi pakaun-unud ke ha-on.
27 Ya hanan tagun adi pakaippol hi pakiholholtapanan ha-
on ya adi pakaun-unud ke ha-on.
28 Deket pinhod yun miunud ke ha-on ya mahapul an
pakannomnomon yu. Umat nah tagun mangapyah ongal
an balen mahapul an ib-unat pakannomnomona hin wadan
am-in di mahapul na.
29 Te deket adina iathidi ta na-ala ya hinammang na on
bale, kal-ina ya adi pakagibbu ya katataw-an di tatagu.
30 Pangali day ‘Deya on tagun hinammang nay balena, mu
adi gumlan mangibbu.’ ”
31 Kanan bon Jesus di “Umat bon nah patul an e makigu-
bat, mahapul an pakannomnomona hin damanan apputon
nan himpulun libun tindaluna nadan duwan pulun libun
tindalun nan buhul na.
32 Mu deket nomnomnomona ya adi mabalin ya umitud-
ak hi e makihummangan ta adida ot ya abu munggubat.
33 Athidi boy aton di tagun pinhod nan mangun-unud ke
ha-on an mahapul an iohha nay nomnom na te deket waday
udum hi gagamgamana ya adinadaman e pakaun-unud ke
ha-on.”

Hay kialigan nan ahin
(Mateo 5:13; Marcos 9:50)

34-35 Kanan bon Jesus di “Dakayun naminhod an mangun-
unud ke ha-on, pakannomnomon yu te deket adi kayu
pakaun-unud hi pangi-ek te waday udum hi pinhod yun
un-unudon ya adinadaman e kayu pakaun-unud ke ha-on
te maid di hilbinah eyu pangipatnaan an mangun-unud ke
ha-on. Umat nah ahin an man-ut maphod di kiusalana,
mu deket nakaan di kinaahina ya maid moy hilbina ya
adinadaman pabangngadon di kinaahina. Ta hidiye nan
iwele ot kattog.”

Hay kialigan nan natalak an kalnero
(Mateo 18:12-14)

15

1 Ohan algo ya immali day dakol an mun-amung hi buwis
ya nadan tatagun kanan di Judyun naliwat an e mundongol
hi ituttudun Jesus.
2 Ya nada ken Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun
Moses ya mungngungudu dan kanan day “Teya on tagun
pakahangngudona hantudan nungkaliwat an tatagu ya
makikan pay ahan ke dida.”
3 Ot mun-ab-abig hi Jesus mipanggep hi pamaptok hi
kalnero.
4 Kananay “Nungay ta waday ohan dakayun waday hing-
gatut an kalnerona ya natalak di oha, kon adina e hamakon?
Tayanana nan nahiyam ta hiyam an kalnerona nah ena
nangipattolan ta ena punhamak inggana hamakona.
5-6 Indani mo nuppet hinamak na ya nahalman di anlana
ot ipah-onan in-anamut ot ayagana nadan hinag-ona ya
gagayyum nan kananay ‘Agat maamung takut mun-an-anla
taku te hinamak ku nan natalak an kalnerok.’
7 Athidiy tagun kay natalak gapuh liwat na, mu indanit
muntutuyu ya kay nahamak. Kalyok ke dakayun nahalman
di anlan da Apu Dios hi langit nah ohan nuntutuyuh
liwat na mu nan nahiyam ta hiyam an tatagun kanan day
maphod dan adi mahapul an muntutuyu da.”

Hay kialigan nan kalang

8 Kanan bon Jesus di “Umat bon nah babain waday
himpulun kalang na ya natalak di oha. Kon adina tolgan
di dilag ta manigid ya tibonan am-in nah bale ingganay
hamakona?
9 Deket hinamak na, ya makulug ot ayagana nadan
gagayyum na ya nadan hinag-onat kananay ‘Mun-an-anla
taku te hinamak ku nan natalak an kalang ku.’ ”
10 Ot kanan Jesus di “Kalyok ke dakayun umat hidi nadah
anghel Apu Dios an maka-an-anla da hin waday ohan
naliwat an muntutuyu.”

Hay kialigan nan tagun nuntalak

11 Inab-abig bon Jesus di mipanggep nah nuntalak an im-
babale. Kananay “Wada on tagun waday duwan linalakin
imbabalena.
12 Hanan udidiyan ya kananan amanay ‘Idat mun ha-
on ad uwani nan boltanok.’ Ot godwaon mon amana nan
paboltana nadah duwan hintulang.
13 Nala-uy kaatnan algo ya inggattang nan udidiyan
am-in nan binoltana ot taynanay balen amana ot umeh
nidaddawwin boble ot nalgom di nangiataatanah pihhuna
ot map-un am-in.

14 Indani ya waday bitil kediyen boble ta maagangan
yaden ma-ma-idan moy pihhuna.
15 Hay mo inat na ya nakimuttatyuh ohan taguh di ot hay
ngununa ya mumpaptok hi babuy.
16 Namahig di inagang nan takon nin nan kanon di babuy
ya kanona, yaden maid ahan di umidat ke hiya.
17 Indani nuppe ya nomnomnomonah tuwen punhol-
holtapana ot kananah nomnom nay 'Dakol di muttatyun
ama ya mahawwahawwal di kanon da, yaden deyak hitun
mateyak hi inagang ku.'
18 Mibangngadak kattog ke ama ta kanak ke hiyay 'Ama,
muntutuyuwak hi numbahulak ke he-a ya hay nunliwatak
ke Apu Dios.
19 Takon di adiyak mo mibilang an imbabalem, mu ta
ibilangak kattog an muttatyum.' Hituwe moy ninomnom
nan aton
20 ot mibangngad hi baleda.

Handih nidawwi pay ya inimatunan amana ya maka-an-
anlan nanibon hiya. Bintik amanan e dinamu ot awalona.
21 Kanan nan imbabale nay 'Ama, muntutuyuwak hi
numbahulak ke he-a ya hay nunliwatak ke Apu Dios. Takon
di adiyak mo mibilang an imbabalem.'
22 Mu hi amana ya inayagana nadan muttatyuna ot
kananan diday 'Galgal-an yu ta eyu alan nan makakkaphod
an bulwati ta ipabulwati yu tuh imbabalek. Ha-adan yuh
takkalang di gamat na ya pun-apatuton yu.
23 Alan yu bo nan katabtabaan an baka ta partiyon yu ta
munhahamul taku ya mun-an-anla taku.
24 Te tun imbabalek ya kay nate, mu timmagu, nuntalak,
mu deyan immanamut.' Ot munhahamul da.

25 Hana ken panguluwan ya wadah payo kediye. Handih
anamutanan manatong hi baleda ya dingngol nan mung-
gangha da ya tinibonan manmannayo da.
26 Inayaganay ohan muttatyu ot mahmahana hin nganney
gapuna.
27 Kanan nan muttatyuy 'Man-uke ya immanamut nan
udidiyam ot deyan impipartin amam nan katabtabaan an
bakat pun-an-anlaan taku te mataguh tulang mu.'
28 Bimmobboh-ol nan panguluwan ya adina pinhod an
humgop. Tinibon amana ot lumah-un ot ena al-alukon ta
humgop.
29 Mu hinumang nah amanan kananay 'Nabayag an
ingngununguuwan daka ya maid di ek kinahing hi tugun
mu, ya nganney indat mun ha-on? Maid, takon ot ni-moy
impan di gulding ta hinamul min nadah gagayyum ku.

30 Mu ad uwanin immanamut tun imbabalem an
nangumah impaboltan mu te ena imbabbabai ya impar-
tiyam bo udot hi makatabban baka.’
31 Ya kanan amanay ‘He-an imbabalek ya man-un he-a te
wada kah tuh kad-ak ta nangamung ya am-in di limmuk ya
bagim.
32 Maphod di mun-an-anla taku te tun tulang mu ya kay
nate, mu timmagu, nuntalak, mu deyan immanamut.’ ”

Hay kialigan nan gaga-ihon muttatyu

16

1 Wada boy ohan inab-abig Jesus nadah disipulosnan
kananay “Wada on kadangyan an indinol nah muttatyu
nay kinadangyana. Indani ya waday nangidatdatong nah
kadangyan an um-ummahon diyen muttatyuy udum nah
pihhuna.
2 Inayagan nan kadangyan hidiyen muttatyuna ot
kananay ‘Nganneh tuwen dingngol kun at-attom? Idat mun
ha-on nan nitudkan am-in di limmuk te bokon mo he-ay
pangidinolak ketuwen ngunu.’
3 Kanan nan muttatyuh nomnom nay ‘Nganne nin di atok
an deyan kaanonak hi ngunuk? Adiyak gumlan munggaud
ya bumainak an mungkodkoddoh mahapul ku.
4 Ah, inilak di atok. Deket makaanak ya wadadan tuy
gagayyum kun mangayag ke ha-on hi nunhituwan da.’
5 Inayagana nadan immutang nah apuna ot hum-
manganona dida. Kanana nah namanguluy ‘Kaatnay utang
mu nah apuk?’
6 Ya kalyon diyen immutang di ‘Hinggatut an latan
manteka.’ Ya kanan nan muttatyu ke hiyay ‘Teya tun
nitudokan di utang mu. Umbun kat gal-am an hannotan
ta hay nalima ya abuy itudok mu.’
7 Kanana bo nah nikadwan immutang di ‘Kaatnay inutang
mu nah apuk?’ Ya kananay ‘Hinggatut an sakun wheat.’ Ya
kanan bon nan muttatyu ke hiyay ‘Hay nawalun saku ya
abuy itudok mu.’
8 Nainnilaan nan apu nah diyen am-in an inat na ot
kananay ‘Hiya bo peman an nakatallam.’ ” Nagibbun inab-
abig Jesus hituwe ot ahina kanan di “Nalaing day adi
mangulug an munnomnom hi aton da hin waday ligat da
mu nadan mangulug.
9 Mu hay kalyok ke dakayu ya deket waday pihhuyu ya
baddangan yu nadan nungkawotwot te udum hi algo ya
maid di hilbin di pihhuyu. Deket athituy aton yu ya waday

midat ke dakayun gun-udon yun munnananong hi kad-an
Apu Dios.
10 Hanan tagun damanan nidinol hi takon di ittay di balol
na ya damana bon hiyay pangidinolan hi nakaballol. Ya
athidi bo hanah tagun inlappunan mangakoh ittay ya loktat
ta ongal di akawona.
11 Kinali deket athinan adi kayu midinol hi kinadangyan
hi lutan mauma ya immam-ana mon adi kayu midinol hi
kinadangyan hi langit an munnananong.
12 Te deket mabalin an idinol ke dakayu nadan wada
tuh lutan indat Apu Dios ya kon ena idat ke dakayu nan
kiphodan hantuh mikadwan nitaguwan hi kad-ana?
13 Adinadaman hay tagu ya un-unudonay duwan ap-apu
te hingitanay oha ya pohdonay oha, un-unudonay oha ya
pihulonay oha. Niingngon tuwey kinadangyan ya hi Apu
Dios an adinadaman eyu paka-un-unudon hi Apu Dios hin
hay kinadangyan di gagamgaman yu."

Hanadan intanuttudun Jesus
(Mateo 11:12,13; 5:31,32; Marcos 10:11,12)

14 Hanada ken Pharisee an hay pihhuy gagamgaman da
ya pun-ibaag dah Jesus.
15 Mu kanan Jesus ke diday "Dakayu ya ipatpatibo yuh
tatagun makaphod kayu ta pangali yu ta matbal kayu, mu
hi Apu Dios ya inilana damdamay wadah nomnom yu. Hay
pangamgaman hi katbalan hi tagu ya adi pinhod Apu Dios."
16 Kanan bon Jesus di "Hanan Tugun Moses ya nan
intudok handidan profetas ya nituttudu inggana dih wadah
Juan an mumbonyag. Ot mipalpun diye ya nituttudu nan
maphod mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya ihik di
tatagun migappat.
17 Mu adiyu nomnomon an niwalong di Tugun Moses te
takon di mama-id tun luta ya kabunyan ya munnanong
hidiyen Tugun an takon di ohan kali ya adi miwalong.
18 Hay lalakin ibolhe nay inayanat mumbintan ya maliwat
te ihuyop nay udum an babain bokon nan namangulun
inayana. Ya nan lalakin mangiine nah babain tinaynan di
inayana ya maliwat bo damdama."

Hanan kadangyan ya hi Lasarus

19 Waday inab-abig Jesus an kananay "Wada on kadan-
gyan an nungkanginginan am-in di bulwatina ya wadan
am-in di mahapul na ya mahawwahawwal di makan hi
balena.
20 Ya wada on tagun hi Lasarus di ngadanan
makakkahmok te nakaggulid am-in di adol na an oggan da

ie nah hoob nan balen diyen kadangyan ta e mibakbakilang
hidi.
21 Ta pangali dat wada key iwelen nan kadangyan hi
hinawwal na ya hayudonat kanona ten naagangan. Ya deke
on imme da nan aahu ta himhimmutan day gugulid na.
22 Indanit nateh diyen makakkahmok an tagu ya inalan
nadan anghel di linnawana ot ie dah kad-an Abraham. Nate
damdama nan kadangyan ot ilubuk da.
23 Hituwen kadangyan ya nahalman di punholholtapanah
impiernon nangayana. Intangad na ya tinibo nah Abraham
ya hi Lasarus an nipaldang.
24 Tinumkuk ot kananan Abraham di ‘Ama, homkonak.
Itud-ak mu ahan hi Lasarus ta takon kattog di nan udun
di gamat nay itam-ol nah danum ta itottod na tuh dilak
tedeyan munholholtapak hi atung di apuy hitu.’
25 Mu kanan Abraham di ‘He-an imbabalek ya nom-
nomom an handih wada kah luta ya immanan-anla ka te
wadan am-in di mahapul mu, yaden hi ke kattog Lasarus
ya makakkahmok. Mu ad uwani ya hi Lasarus ya maka-an-
anla yaden he-a ke ya dekah nan munholholtap.
26 Oha bo ya nakaiddawwiy numbattanan takut adi-
nadaman e waday malpuh tun umalih na ya athidi bon
adinadaman e waday malpuh nan umalih tu.’
27 Ot kanan nan kadangyan di ‘Takon ama, mu ta itud-ak
mu ni-moh Lasarus hi balen da ama
28 te wadaday limah tutulang kuh di ta ena tugunon didat
adida umalih tu te nahalman di punholholtapan hitu.’
29 Mu kanan Abraham di ‘Adi mahapul te inila da nan
Tugun Moses ya nan intuttudun handidan profetas an
dadiyey un-unudon da.’
30 Kanan bon nan kadangyan di ‘Ama Abraham, adida
kulugon dadiye, mu deke nin ot ta waday nate ya timmagut
hiyay e mangipainilan dida ya makulug an kulugon da ya
muntutuyu dah liwat da.’
31 Mu kanan Abraham ke hiyay ‘Adi, te deket kahing dah
Tugun Moses ya handidan profetas Apu Dios ya kahing da
damdama nah ituttudun di tagun namahuwan.’ ”

Hay mipanggep hi liwat
(Mateo 18:6,7,21,22; Marcos 9:42)

17

1 Kanan Jesus nadah disipulos nay “Dakol di humlun hi
punliwatan di tagu, mu makakkahmok nan tagun hiyay
humlun hi punliwatan di ibbana te nahalhalman di kasti-
guna.

2 Kinali kudukdul nay tayunan di bagang nah ongal
an batu ya inggah baybay, mu nan e hiyay humlun hi
punliwatan ya pangiwalongan di ka-kulug na hi pangulug
na.
3 Kinali halipat-an yu ta nangamung di aton yu.
Deket waday numbahul ke dakayu ya tugunon yu ta deket
muntutuyu ya pakawanan yu.
4 Takon di mamimpitu nan tagun mumbahul ke dakayu hi
hin-algo, mu mamimpitu an muntutuyuh ena numbahulan
ya mahapul an pakawanan yu.”

Hay mipanggep hi pangulug

5 Kanan nadan disipulos ke Apu Jesus di “Paong-ongalom
di pangulug mi.”
6 Hinumang Jesus ot kananay “Bokon hay kinaongal di
pangulug yuy mahapul, mu ta wada takon di ittay an umat
hi kinaittay di buwan nan mustard muden ta nihamad. Ya
damanan deket kanan yu nah kaiw di ‘Mabagut kat mit-an
ka dih gawwan di baybay,’ ya un-unudonah diyen kalyon
yu.”

Hay pangi-en di muttatyu

7 Kanana boy “Nungay ta waday ohan dakayun hay
ngunun di muttatyuna ya munggaud weno mumpaptok
hi kalnero, kon immanamut ken nalpuh ngununa ya kon
kanan yuy ‘Aga, maka ot ta mangan ka.’
8 Inilak ot adiyu iathidi, mu kon ot kanan yuy ‘Munhannot
kah bulwatim ta idadaan muy kanok ta deket nagibbuwak
ya ahika nangan.’
9 Ya inila yu bon adi mahapul an mumpasalamat kayu
nah muttatyu te hidiye tuwaliy ngununa.
10 Umat boh din dakayun bokon hay kidayawan yuy
nonomnomon yuh pangun-unudan yun Apu Dios te hay
pangun-unudan ke hiya ya hidiye tuwaliy mahapul an
aton.”

Hay nangaanan Jesus hi dogon nadan himpulun mungkangpuy adol da

11 Handih nangayan da Jesus ad Jerusalem ya indalan dah
numbattanan di probinsian di Samaria ya Galilee.
12 Handih manatong da nah boble ya dinamu day
himpulun tatagun mungkangpuy adol dan nibata-an dan
immohnong
13 ot itkuk day “Apu Jesus, homkon dakami ahan.”
14 Handih tinibona dida ya kananay “Ume kayu ta eyu
ipatiboy adol yun nadah papadi.” Ya handih mange da ya
nakaan hidiyen dogoda.

15 Handih tinibon nan ohan didan pinumhod di adol na
ya nibangngad hi kad-an Jesus an pun-itkuk nay pundayaw
nan Apu Dios.
16 Ot mundukkun hi hinangngab Jesus ot mumpasalamat
ke hiya. Hidiyen tagu ya iSamaria an bokon Judyu.
17 Ya kanan Jesus di "Kon bokon da himpulu nan tatagun
nakaan di dogoda, daan da mo nan hiyam?
18 Tipet tun bokon Judyu ya abuy immalin mumpasalamat
ke Apu Dios?"
19 Ot kanana nah taguy "Tumaddog kat ume ka. Hay
pangulug muy nangaan hi dogom."

Hay pun-ap-apuwan Apu Dios
(Mateo 24:23-28,37-41)

20 Waday naminghan an hinanhanan nadan Pharisee ke
Jesus di "Kakon-anay kilappuwan di pun-ap-apuwan Apu
Dios?" Kanan Jesus di "Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya
maid di panginilaan hi kilappuwana.
21 Kinali adinadaman kanan di 'Deyah tuy pun-ap-
apuwan Apu Dios' weno 'Wadah diy pun-ap-apuwana.' Te
hay pun-ap-apuwana ya wadan dakayu."
22 Ot kanan Jesus nadah disipulos nay "Inilak an wadan
tuy algon ahi kayu umabtuh pun-ap-apuwak takon ni-moy
hin-algo, mu adi mabalin.
23 Kediye ya wadaday mangalin kanan day 'Wadah dih
Kristo.' Ya kanan di udum di 'Wadah tu.' Mu adiyu kulugon
dadiye
24 te hay kibangngadak an Panguluwan di tagu ya umat
hi kil-at an makattibon pat-alanay luta ya kabunyan.
25 Mu hay maat ya mahapul ni-an an kahingonak ya
punholholtaponak hantudah tatagud uwani.
26-27 Hay atoaton di tatagu hantuh ahik aliyan ya umat hi
inainat di tatagu handih tiempon Noah an abunay kakan,
inum ya hay lahin di nonomnomon da. Mu indani ya
nalbongan di luta ot mungkakate da te uggeda nundadaan
ot abuna da Noah an ugge nate te hinumgop da nah bapor.
28 Athidi boy tatagu handih kawadan Lot an abunay
kakan, hay inum, hay gattang, hay tanotanom ya hay
mangapyah baley nonomnomon da.
29 Mu handih tinaynan Lot ad Sodom ya impaalin Apu
Dios di apuy ot maghob dan am-in di tataguh di ot abuna
da Lot an timmagu.
30 Athidi bo damdamay ahi atoaton di tatagu hantuh ahik
aliyan.
31 Ta deyan kalyok ke dakayu an deket kediye ya nipaddin
waday taguh dola ya mahapul an adi humgop an e

mangalah ngunut na, mu bumtik ot ya abu. Athidi bo nah
tagun wadah payo an mahapul an adi umanamut hi baleda,
mu bumtik ot ya abu.
32 Nomnomon yu ta adi kayu umat din inayan Lot an
numbalin hi ahin te nunhalinduwa an mangun-unud hi
kinalin Apu Dios.
33 Te hay tagun abunay nitaguwan tuh lutay nonom-
nomona ya adi midatan hi biyag an maid di poppog na, mu
nan tagun paka-un-unudonak takon di humlun hi katayana
ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na.
34 Kalyok bon dakayun nipaddi ken hilong di aliyak ya
waday duwan tagun nahuyop hi ohan abok ya awitok di
oha ya mabatiy oha.
35 Athidi bo nadah duwan babain mumbayu an awitok di
oha ya mabatiy oha.
36 Ya athidi bon hanadah duwan tagun wadah payon
awitok di oha.”
37 Handih dingngol dah tuwe ya kanan day “Apu, daanay
ahi kaatan tuwe?” Ya kanan Jesus di “Hanah kawad-an di
nate ya hidiy kawad-an nadan mangan hi nate.”*

Hay kialigan nan nabalun babai ya nan huwes

18

1 Hituwey intuttudun Jesus nadah disipulos nat adida
uminglen mundasal ta adi kumapuy di pangulug da ke Apu
Dios. Hituwey inab-abig na.
2 Kananay “Hanah ohan boble ya wada nan huwes an adi
tumakut ke Apu Dios ya maid di pangibilang nah tagu.
3 Kediyen boble ya wadah di on nabalun babai an nadan-
dani on immen hiya ta ena ibaga an kananay ‘Baddanganak
ahan te nabahulan hantun ek indiklamu.’
4 Nakabayyag an ug-ugge hinangud nan huwes nan
ibagabagan nan babai, mu kay ahan ya kananah nomnom
nay ‘Adiyak tumakut ke Apu Dios ya maid di pangibilang
kuh tagu,
5 mu gapu te deyan namahig an mangipaingle tun babain
nadandani on immalin e mumbagah baddang ya agan di
ahan ta baddangak.’ ”
6 Indani ya kanan Apu Jesus di “Dingngol yuh naen
inat nan adi maphod an huwes, tibon yun takon di adi
tumakut ke Apu Dios ya maid di pangibilang nah tatagu
ya binaddangana nan babai.

---

* **17:37 17:37** Hay pinhod tuwen kalyon ya deket napoppog moy luta ya umalih Apu Dios an munhumalya ta nadan gaga-ihoy inainat da ya makastigu da.

7 Ta hidiye nan namammam-an Apu Dios an ongal di
homok na ya donglonat nangamung di dasal. Makulug
an baddangana ya takdogana nadan pinilinan tataguna an
dumasadasal ke hiyah mapat-al ya hilong.
8 Kalyok ke dakayun pakabbaddangana nadan tataguna.
Mu kon nanongna nin an ahi wada day mangulug ke ha-on
hantuh ahik aliyan an Panguluwan di tagu?”

Hay dasal nan duwan tagun e nundasal nah Templo

9 Waday inab-abig Jesus nadah tatagun dayawon day adol
da an kanan day maphod da, mu pihulon day ibbada.
10 Kananay “Wadada nan duwan tagun e nundasal nah
Templo. Nan oha ya Pharisee, nan oha ya mun-amung hi
buwis an dadiye nan mapihul an tatagu.
11 Hanan Pharisee ya timmaddog ot mundasal hi nomnom
nan kananay ‘Apu Dios, mumpasalamatak ke he-a te
maphodak an adiyak umat nadah udum an tatagun natalam
da ya gaga-ihoy pangi-eda ya ihuyop day bokon da inayan.
Mumpasalamatak bo ta maphodak an adiyak umat kediyen
tagun mun-amung hi buwis,
12 ya duway algo nah hinlingguwan di adik panganan an
abunay dumasadasalak ya am-in di lumuwok ya iappitan
daka.’
13 Hana ke damdaman mun-amung hi buwis ya e naappil
ot iyuung na gapuh baina ot mundasal. Pungkulpig nay
pagona gapuh puntutuyu nah liwat na an kananay ‘Apu
Dios, homkonak te naliwatak.’ ”
14 Ot kanan Jesus di “Kalyok ke dakayun nan mun-amung
hi buwis ya immanamut an timbal Apu Dios di dasal na, mu
nan Pharisee ya ugge timbal Apu Dios di dasal na. Te nan
tagun mumpatag-e ya hiyay ahi mipababa, mu nan tagun
mumpababa ya hiyay ahi mipatag-e.”

Hay kialigan nadan u-unga
(Mateo 19:13-15; Marcos 10:13-16)

15 Wadaday tatagun nun-iali day imbabale dan eda
ipadapan Jesus ta idasalana dida, mu handih tinibon nadan
disipulos hidiye ya inhong-ak da dida.
16 Mu inayagan Jesus dadiyen tatagu ya nadan imba-
baleda ot kanana nadah disipulos nay “Adiyu iadiy aliyan di
u-ungan ha-on. Hanadan migappat hi pun-ap-apuwan Apu
Dios ya hay umat ke datuwen u-ungay pangi-eda.
17 Nomnomon yuh tuwe. Mahapul an idinol di tagun Apu
Dios an umat hi pangidinol di u-ungah pamaptok di ammod
dat ahi migappat hi pun-ap-apuwana.”

Hanan kadangyan an immeh kad-an Jesus
(Mateo 19:16-30; Marcos 10:17-31)

18 Wada on ap-apun kananan Jesus di “Maphod an apu,
nganney atok ta midatanak hi biyag an maid di poppog na?”
19 Ya kanan Jesus di “Tipet kanam di maphodak? Maid di
udum hi maphod hin bokon hi Apu Dios ya abu.
20 Inilam nadan intugun Apu Dios an kananay ‘Adim
ihuyop di bokon mu inayan, adika pumate, adika mangako,
adika munlangkak ya un-unudom da amam ke inam.’ ”
21 Kananay “Man-u danae te nipalpu tuwalih kaungak ya
inun-unud ku.”
22 Dingngol Jesus hituwen kinalina ya kananan hiyay “Mu
waday ohah kudang mu. Ume kat em igattang am-in di
limmum ta idat mu nan pihhun nunggattangam hanadah
nawotwot ta waday ongal an kinadangyan muh langit.
Hituwey atom ya ahika niunud ke ha-on.”
23 Dingngol nan taguh diye ya u-umyung te kaddakaddan-
gyan.
24 In-ang-ang Jesus ot kananay “Naligat di kadangyan an
migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios.
25 Ipidwak an kalyon ke dakayun naligat di kadangyan
an migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios mu hay hogpan
di kamel hi tolok di bilat.”
26 Kanan nadan nangngol di “Dahdi nin moy mihwang?”
27 Kanan Jesus di “Hay tagu ya adina kabaelan an
mangihwang hi adol na. Hi Apu Dios ya abuy mangihwang
hi tagu te hiya ya kabaelanan am-in.”
28 Ya kanan Pedroy “Apu, dakami ya tinaynan miy
nunhituwan mi ot miunud kamin he-a.”
29 Kanan Jesus di “Nomnomon yu tun kalyok. Hanan
tagun tinayananay balena, inayana, tutulang na, aammod
na ya imbabalena gapuh pangipainilaanah pun-ap-apuwan
Apu Dios
30 ya dakol di midat ke hiyad uwani ya hantuh kapop-
pogan di luta ya midatan hi biyag an maid di poppog na.”

Hay pitlunah nangibagaan Jesus hi katayana
(Mateo 20:17-19; Marcos 10:32-34)

31 Inayagan Jesus nadan himpulut duwan disipulosna ot
handih ammuna da ya kananan diday “Deyan ume takud
Jerusalem te hidiy umannungan am-in di intudok handidan
profetas mipanggep ke ha-on an Panguluwan di tagu.
32 Ahiyak alan hanadah tatagun bokon Judyu ta ahiyak
taltalanggaan ya panadngolan ya ahiyak punhintutuppaan
ke dida. Ahiyak punhoplat ya ipipateyak,
33 mu mamahuwanak hi mikatlun algo.”

34 Mu adida maawatan hituwen kinalin Jesus te uggeda
inilay kibalinana ya hin nganney kalkalyona.

Hay nangaanan Jesus hi kulap nan tagu
(Mateo 20:29-34; Marcos 10:46-52)

35 Handih manatong da Jesus ad Jerico ya wada on naku-
lap an um-umbun nah pingngit di kalatan mungkodkoddo
nadah mala-u.
36 Dingngol nan nakulap an mungkala-uy dakol an tatagu
ya kananay "Kon tipe, nganney ma-ma-at?"
37 Kanan day "Mungkala-uh Jesus an iNasaret."
38 Indani ya tinumkuk an kananay "Apu Jesus an holag
David, homkonak anhan!"
39 Ya inhong-ak nadan namangulun tatagu ta kanan dat
umop-opya ot kuma. Mu muntukuk ot ya abu an kananay
"Apu an holag David, homkonak anhan!"
40 Immohnong hi Jesus ot kalyana didat iali da nan
nakulap hi kad-ana. Handih nih-up ya kanan Jesus ke hiyay
41 "Nganney pinhod mun atok ke he-a?" Ya kananay "Apu,
pinhod kun pakatibowak."
42 Ya kanan Jesus di "Nakaan moy kulap mu te hay
pangulug mun ha-on."
43 Pinghanadi ya pakatibo ot miunud ke hiyan daydaya-
wonah Apu Dios. Ya am-in da nan nanibon diye ya dinayaw
da damdamah Apu Dios.

Hay mipanggep ke Jesus ya hi Sakeyus

19

1 Mungkala-u da Jesus ad Jerico
2 ya wada on tagun hi Sakeyus di ngadanan kadangyan te
hiyay ap-apun nadan mun-amung hi buwis.
3 Pinhod nan abun tibon hi Jesus, mu dakol di tagu yaden
hiya ya naakhop bo udot, ta maid di innunan manibon hiya.
4 Kinali hay mo inat na ya bintik na ot e kumayat nah kaiw
an sycamore ta waday atonan manibon hiya hin mala-uh di.
5 Handih nipottok hi Jesus hi kad-an Sakeyus ya intangad
na ot kananay "Sakeyus, gal-am, duma-ul ka te umeyak ad
uwanih baleyu."
6 Hi Sakeyus ya ginalgal-anan dimma-ul nah kaiw an
maan-anlan mangikuyug ke Jesus hi baleda.
7 Am-in da nan tatagun nanibon Jesus an immeh balen da
Sakeyus ya tumtumbukon dah Jesus an kanan day "Tipe mo
ahan ta e umeh balen di naliwat an tagu?"
8 Hidih balena ya timmaddog hi Sakeyus ot kananan Apu
Jesus di "Apu, ad uwani ya idat kuy godwan di limmuk

nadah nawotwot ya deket waday inalak hi ibbak an tagu te
tinalam ku ya mamin-opat di kadakolnay bayadak ke hiya.”
9 Kanan Jesus ke hiyay “Ad uwani ya mihwang am-in
di tagu tuh nunhituwam te he-a ya holag daka tuwalin
Abraham gapuh pangulug mu.
10 Te ha-oy an Panguluwan di tagu ya immaliyak hituh
lutan mangihwang hi tatagun nihi-an ke Apu Dios ta
mihayyup dan hiya.”

Hay ab-abig mipanggep nadah muttatyu ya nan pihhu an impad-on di apudan dida
(Mateo 25:14-30)

11 Kediyen mundongdongngol nadan tatagu ya nun-ab-
abig boh Jesus hi mipanggep hi datngan di pun-ap-apuwan
Apu Dios. Gapu te nih-up dad Jerusalem ya kanan da nin on
deket dumatong hi Jesus hidi ya tibon da moy kilappuwan
di pun-ap-apuwan Apu Dios.
12 Kanan Jesus di “Wada on kadangyan an ap-apun immeh
nidawwin boblet ena dawaton di kalebbenganan mun-ap-
apu ne ahi nibangngad.
13 Handih e ume ya inayagana nadan himpulun mut-
tatyuna ot ikap-ongana didah pihhu ot kananan diday
‘Hituwey pumpuunnan yu ta wada key limmu yun tuwe
ya nangamung hantuh ahik kibangngadan.’
14 Mu wadaday kaboblayanan humihhingit ke hiya ot
umitud-ak dah e mangalin adida pinhod an hiyay mun-ap-
apu.
15 Mu takon di athidi ya hiya metlaing di nun-ap-apu.
Immanamut hi baleda ot ayagana nadan muttatyunan
nangidatanah pihhu ot mahmahana hin kaatnay numbali-
nan nan pihhuna.
16 Hanan namangulun immalih kad-ana ya kananay
‘Apu, nan pihhun indat mun ha-oy ya naminhimpulun
dimmakol.’
17 Ya kanan nan apu day ‘Maphod kan muttatyu, maan-
anlaak ke naen inat mun takon di ittay nan indat kun he-a
ya impaongal mu. Ot gaput athina ya he-ay pumbalinok hi
ap-apun di himpulun boble.’
18 Immali nan nikadwa ya kananay ‘Apu, nan pihhun
indat mun ha-oy ya naminliman dimmakol.’
19 Kanan nan apuda ke hiyay ‘He-ay mun-ap-apu hi liman
boble.’
20 Immali nan mikatlu ot kananay ‘Dehtu nan pihhun
indat mun ha-on. Handih nangidatam ya linibbutak ot
italuk.
21 Timmakutak te inilak an he-a ke ya mabungot ka
mipanggep hi pihhum, kinali abunay intaluk. Oha bo

ya pakialam di limmun di udum an tatagun uggem nun-
atuwan.’
22 Kanan nan apuda ke hiyay ‘Gaga-iho kan muttatyu.
Adi daka mabalin an pundinolan. Hanan kinalim di
pangastiguwak ke he-a. Inilam tuwalin athidiyak
23 ya tipet em intattalu tun pihhuk? Kudukdul nay inha-
ad muh bangkot wada ot ni-moy ittay hi nid-um ad uwanin
nibangngadak.’
24 Ot kanana nadah udum an muttatyunan muntattaddog
di ‘Alan yu nan pihhun impabangngad nat idat yu nah
dakdakol di pihhuna.’
25 Mu kanan nadan muttatyuy ‘Apu, dakol bo tuwaliy
pihhuna ya tipe bot e idat ke hiya?’
26 Kanan nan apu day ‘Kalyok ke dakayun hay tagun
ipaptok nay wadan hiya ya mad-uman. Mu hay tagun adina
ipaptok di wadan hiya ya takon di ittay ya mama-id hidiyen
wadan hiya.
27 Hanada ken tatagun adida pinhod an ha-oy di pun-ap-
apu da ya iali yu ta patayon yu didah hinangngab ku.’ ”

Hay nangayan Jesus ad Jerusalem ot kanan day hiya nan intud-ak Apu Dios
(Mateo 21:1-11; Marcos 11:1-11; Juan 12:12-29)

28 Inab-abig Jesus hituwe ot ipangpangulu nan umed
Jerusalem.
29 Manatong dad Betpage ya Betania an wadada nah Bilid
an Oliba ya impamangulunay duwan disipulosna.
30 Kananan diday “Ekayun dih boble. Dumatong kayu
keh di ya tibon yu on ka-ongal na an kabayu an ugge ni-
an natakkayan. Ubadon yu ne in-ali yuh tu.
31 Deket waday kumalin kananay ‘Antipet pun-ubad yu?’
Ya kanan yuy ‘Mahapul nan Ap-apu taku.’ ”
32 Imme da nan duwan intud-ak Jesus ya makulug nan
kinalina.
33 Handih pun-ubad day gakod nan kabayu ya kanan nan
kon kabayuy “Antipet pun-ubad yu?”
34 Kanan day “Mahapul nan Ap-apu taku.”
35 In-e da nan kabayuh kad-an Jesus ot iap-ap day bulwati
dah odog nan kabayu ot mitakkeh Jesus.
36 Handih mange da Jesus an nalpu da nah Bilid an Oliba
ya kinaan nadan tataguy oddan di bulwati da ot pun-iap-ap
da nah kalatan dalanonah pundayaw dan hiya.
37 Am-in nadan tatagu an miunuunud ke hiya ya maka-
an-anla dan itukutukuk day pundayaw dan Apu Dios gapu
nadah tinibo dan inat nan milagro.

38 Kanan day “Madayaw hantun ap-apun intud-ak Apu
Dios.* In-ali nay linggop Apu Dios. Madayaw hi Apu Dios
an Katagtag-ayan.”
39 Wadada nadan udum an Pharisee an kanan dan Jesus
di “Apu, kaliyam hantudan niunud ke he-at umop-opya da.”
40 Himmumang ot kananay “Kalyok ke dakayun deket
umop-opya da ya hantudan batuy mangitkuk hi pundayaw
dan Apu Dios.”

Hay ongal an homok Jesus nadah tatagud Jerusalem

41 Manatong da Jesus ad Jerusalem ot iang-ang nah di ya
munluluwa gapuh homok na nadah bimmobleh di.
42 Kananay “Gulat na ke ot ahan ta mangulug kayun ha-
on an kalpuwan di linggop ya wada ot di linggop ke dakayu.
Mu adi mo mabalin.
43 Mahmok kayu te ahi dumatong di algon ahi aladan
di buhul yuy bobleyu ya likkubon dakayu ta adinadaman
ekayu bumtik.
44 Ahida dadagon tun boble yun Jerusalem ya pumpate
dakayu ya nadan imbabale yu. Dadagon dan am-in, takon
nadan binattun babale yu ya pumpai da. Athituy ahi maat
te ha-oy an intud-ak Apu Dios an mangihwang ke dakayu
ya uggeyak inabulut.”

Hay nangayan Jesus nah Templo
(Mateo 21:12-17; Marcos 11:15-19; Juan 2:13-22)

45 Hinumgop hi Jesus nah Templo ot pun-ipalah-una
nadan munggattang nah bohongna
46 ot kananay “Impitudok Apu Dios an kananay ‘Hay balek
ya pundasalan.’† Mu deyan impumbalin yuh punggattan-
gan ta pangakawan yuh pihhun nadan umalin mundasal.”
47 Ot nipalpun diye ya kabigabigat on hidi nah Temploy
puntuttuduwan Jesus. Hanadan ap-apun di padi, nadan
muntuttuduh Tugun Moses ya nadan ap-apun di Judyu ya
numanomnom dah aton dan mamaten hiya.
48 Mu maid di innun da te am-in da nan tatagu ya
pakaddonglon day ituttuduna.

Hay kalpuwan di kabaelan Jesus
(Mateo 21:23-27; Marcos 11:27-33)

20

1 Ohan algon muntuttuduh Jesus nadah tatagun naamung
nah dolan nan Templo mipanggep hi ongal an pamhod Apu
Dios. Ya immalih kad-ana nadan ap-apun di padi, nadan

* **19:38 19:38** Psalm 118:26 † **19:46 19:46** Isaiah 56:7

muntuttuduh Tugun Moses ya nadan mangipangpanguluh
Judyu.
2 Ot kanan dan hiyay “Nganney lebbeng mun mangat
am-in nah at-attom? Deket waday lebbeng mu, dahdiy
nangidat?”
3 Hinumang nan kananay “Wada ni-an di ibagak ke
dakayu.
4 Dahdiy nangitud-ak ke Juan an mumbonyag, hi Apu Dios
weno hay tagu?”
5 Kinalin Jesus hidiye ya munhuhummangan dan kanan
day “Nganney ihumang taku? Deket kalyon takuy ‘Hi Apu
Dios’ ya ahina kalyon di ‘Ya tipet uggeyu kinulug hi Juan?’
6 Deket bot kalyon takuy ‘Hay tagu’ ya bumnal hantudan
tatagu te kulugon dan hi Juan ya profetas.”
7 Ot kanan da mon hiyay “Toan. Uggemi inila.”
8 Ot kanan Jesus ke diday “Deket athina ya adik bo
damdama kalyon ke dakayuy nangidat hi lebbeng ku.”

Hay kialigan nadan mangipaptok hi luta
(Mateo 21:33-46; Marcos 12:1-12)

9 Nuntuttudu boh Jesus nadah tatagun impainnab-abig
na. Kananay “Waday ohan tagun nuntanom hi grapes hi
laguntana. Impaabang na ot ahi umeh udum an boble ot
mabayag hidi.
10 Handih nadatong nan grapes ya intud-ak nay ohan
muttatyunan e mangalah dowana. Mu nadan mun-abang
ya binakdungan da nan muttatyu ot itud-ak dan maid di
indat da.
11 Immitud-ak boh ohan muttatyuna, mu binanakdungan
da bo ot pumba-inan da ot itud-ak da an maid boy indat da.
12 Intud-ak bon nan kon lutay mikatlun muttatyuna ya
liniputan da ot iwele da.
13 Indani ya kanan nan kon lutay ‘Nganne nin moy atok?
Agat tun impakappinhod kun imbabalek di itud-ak ku.
Wadan lispituwon da.’
14 Mu tinibon nadan mun-abang nan imbabalen nan
kon luta ya kanan day ‘Tuwe nan imbabalenan mamoltan
tuh lutana. Agat patayon takut ditakuy mangibagi tuh
boltanona.’
15 Dimpap da ot iedah bah-el nan lagunta ot patayon da.”
Ot kanan Jesus nadah tataguy “Nganne nin moy aton nan
kon luta nadah mun-abang?
16 Kon adina e pumpate dida ta paabang nah udum nan
laguntana?” Ya kanan nadan mundongdongngol di “Hana
ot ahan ta adi maat.”

17 In-ang-ang Jesus ke dida ot kananay “Nganne moy
kibalinan nan nitudok an kananay
‘Hanan batun pinilin Apu Dios an binalon nadan man-
gapyah bale ya hidiye ot ahan di nahamad an ikapyah
bale.’*
18 Am-in nadan tatagun mun-oga kediyen batu ya ahi
mungkagi-uy gunit da ya nadan kag-ahan diyen batu ya
magmik da.”†
19 Hanadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan ap-apun
di padi ya inila dan diday nangipadngolan Jesus nah ab-abig
na, kinali eda ot dopapon kediye, mu tumakut da nadah
tatagu.

Hay pumbayadan hi buwis ke Cesar an ap-apud Roma
(Mateo 22:15-22; Marcos 12:13-17)

20 Indani ya halipat-an da moh Jesus ot umitud-ak dah
e mundongdongngol hi kihallaan di kalyona ta waday
pangigadulan dah ipabahul dan hiya ta eda ipahumalya nah
gobernador.
21 Hanadan nitud-ak ya kahimbagbaga-on dan kanan day
“Apu, inila min makulug am-in di kalyom ya ituttudum nan
makulug an pangi-en Apu Dios. Adika mihapitan hi kalin di
tatagu ya adim hangudon di kinatagun di dahdih diye.
22 Kalyom ke dakami, kon miabulut hi Tugun Moses di
pumbayadan takun Judyu hi buwis nah ap-apud Roma?”
23 Mu inilan Jesus an manmannibo dah ipabahul dan hiya.
Ot kananan diday
24 “Ipatibo yun ha-oy on kalang.” Impatibo da ot kanan
Jesus ke diday “Dahdiy kon anga ya kon ngadan hi wada
tuh kalang?” Kanan day “Hi Cesar.”
25 Ot kananay “Idat yun Cesar di lebbeng nan midat ke
hiya ya idat yun Apu Dios di lebbeng nan midat ke hiya.”
26 Ot maid di eda pangigadulan hi eda pampapan ke hiya
te maid di dingngol dah nihallan kinalinah hinangngab
nadan tatagu. Oha bo ya namodwong dah inhumang na
ot na-ala mo ot op-opya da.

Hay kamahuwan
(Mateo 22:23-33; Marcos 12:18-27)

27 Wadada boy immalih Saducee hi kad-an Jesus an dadiye
nadan mangalin adi mamahuwan di nate.
28 Kanan dan hiyay “Apu, hay intudok Moses ya kananay
deket nalahin di ohan lalaki ya naten maid di imbabaleda

---

* **20:17 20:17** Psalm 118:22-23 † **20:18 20:18** Hay kialigan nadan tatagun mun-oga nah batu ta mungkagi-uy gunit da ya dadiye nadan adi mangulug ya kahing ke Kristo an intud-ak Apu Dios an mangihwang hi tagu, ta ahi nahalman di kastigu da. Ya hay kialigan nan batu ya hi Kristo.

nah inayana ya mahapul an bintanon di ohan tulang nan
lalaki nan nabalun babai, ta deket mun-imbabale da ya
mibilang an imbabalen nan nate.
29 Ot nganney innun tuwe? Wadaday pitun hintutulang
an linalaki. Nalahin nan panguluwan ya nate, mu maid di
imbabaleda.
30-32 Binoltan nan nikadwa ya nate, mu maid boy imba-
bale da. Athidiy naat nah nikatlu. Numboboltanan dan am-
in, mu nate dan maid di imbabale dan am-in. Indani ya
nate mo nan babai.
33 Hantuh kamahuwan di nate, dahdi moy ahi kon inayan
nah babai an deyan am-in da ya in-ine da?”
34 Kanan Jesus di “Hituh luta ya mun-iine day tatagu,
35 mu nadan mamahuwan an midatan hi biyag an maid
di poppog na ya adida mun-iine
36 ya adida mo mate te umat dah anghel. Diday imbabalen
Apu Dios an ahina mahuwan.
37 Hay kamahuwan di nate ya makulug. Takon di hi Moses
handih done ya inilanan makulug hidiye. Hay kitib-ana ya
nan intudok na mipanggep hi nunhummanganan dan Apu
Dios nah mundadalang an kakaiw an hay kinalin Apu Dios
ya hiyay Dios da Abraham, hi Isaac ya hi Jacob.
38 Kinali hituwey panginilaan takun dadiyen aammod ya
matagu da te hay mataguy mundayaw ke Apu Dios an bokon
hay nate. Hi Apu Dios ya ibilang nan matagun am-in di
mangulug takon nadan nate.”
39 Hanada ke damdaman udum an muntuttuduh Tugun
Moses ya kanan day “Apu, niptok kayah naen inhumang
mu.”
40 Waday oha mo on mun-ogon an mamagbagan hiya te
bumain da.

Hay mipanggep nah tinuddun Apu Dios an Kristo
(Mateo 22:41-46; Marcos 12:35-37)

41 Kanan bon Jesus ke diday “Hay nituttudu ya malpuh
holag David nan Kristo, mu tipet hi David ya kalyonay Apu
nah Kristo?
42-43 Te hay kalyon David nah intudok nan liblu an Psalms
ya kananay
‘Kanan Apu Dios nah Apuk di: Umbun kah winawwan ku
inggana paka-apputok am-in nadan buhul mu.’‡
44 Nomnomon yu ke, deket kanan David di hi Apu nah
Kristo, nganney innunan hi Kristo ya holag David?”

Hay gaga-ihon pangi-en nadan muntuttuduh Tugun Moses
(Mateo 23:1-36; Marcos 12:38-40)

‡ **20:42-43 20:42,43** Psalm 110:1

45 Mundongdongngol nadan tatagu ya kanan Jesus nadah
disipulos nay
46 “Nomnomon yu tun kalyok ta adiyu iun-unud nadah
muntuttuduh Tugun Moses. Dida ya mumbulwati dah
andukke ta imatunan di tatagu dida an mittulu da peman.
Ya pinhod dan abun pitpitbal nah malkadun kawad-an di
dakol an tatagu. Ya pinhod da bon umbun hi ubunan di
madayaw an taguh simbaan ya nah waday hamul.
47 Ya deke bot mundasal da ya dukkadukkayon dat hay
panibon di tatagun dida ya kay makakullug an makaphod
da yaden deman ot an diday munhaul nadah nabalun
binabai ta pun-ala day limmu da. Hidiyey gapunan
nahalman di ahi pangastigun Apu Dios ke dida.”

Hay indat nan nabalun babai nah Templo
(Marcos 12:41-44)

21

1 Handih mun-ang-ang-ang hi Jesus ya tinibona nadan
kakadangyan an pun-iha-ad day pihhuda nah pangia-
mungan hi pihhun idat di tataguh Templo.
2 Immali on nakawwotwot an nabalun babai ya dud-
duwan hepeng di inha-ad na.
3 Kanan Jesus di “Nomnomon yu tun kalyok an hanan
duwan hepeng an inha-ad nan babaiy nabalbalol mu nan
inha-ad nadan kakadangyan.
4 Te nan inha-ad da ya hidiyey hinawwal da. Mu nan
nawotwot an babai ya am-ammunah diyen pihhuna, mu
inhanakul nan inha-ad hidiyen am-in.”

Hay kadadagan nan Templo
(Mateo 24:1,2; Marcos 13:1,2)

5 Wada nadan udum an disipulos an punhuhumman-
ganan day kaphod nan Templo te maphod nadan nikapyan
batu ya nadan udum an nun-idat di tatagun in-appit dan
Apu Dios.
6 Dingngol Jesus ya kananay “Man-ut maphod dadiyen
tibtibbon yu, mu udum hi algo ya mapa-in am-in danae ta
maid di ohan batun e munnanong hi niha-adana.”
7 Ya kanan dan hiyay “Apu, kakon-anay ahi kaatan
datuwen kinalim ya nganney ahimi pangimatunan?”

Hay punligligatan ya hay punholholtapan hi udum hi algo
(Mateo 24:3-14; Marcos 13:3-13)

8 Ot ituttudun Jesus di mipanggep kediye. Kananay
“Halipat-an yu ta adi kayu mahaul te dakol di ahi umalin

kanan day didah Kristo ya ahida bo kanan di nih-up di
kapoppogan di luta, mu adiyu kaya kulugon.
9 Ya ahiyu donglon di gubat ya guluh kabobboble, mu adi
kayu tumakut. Datuwey ahi ma-ma-at, mu bokon hidiyey
kapoppogan di luta.
10 Am-in di kabobboble ya ahida munggugubat
11 ya waday nakakkal-ot an kolyog. Waday bitil ya dogoh
kabobboble, ya wadaday ahi maat an katatakut ya wadaday
pangimatunan hi kabunyan an umipamodwong.
12 Mu hay mamangulun maat ta ahi danae ya ahi kayu
munholholtap. Ahi dakayu dopapon ta humalyaon dakayu
nadah ap-apuh simbaan di Judyu ta edakayu ikalabut. Ya
hay udum ke dakayu ya humalyaon dakayuh gobernador
ya nadan natag-en ap-apu gapuh pangulug yun ha-on.
13 Kediyey ahiyu pangipainilaan hi mipanggep ke ha-on.
14 Mu adi kayu madanagan hi ahiyu ihumang
15 te ha-oy di ahi nangamung an mangipanomnom hi
ihumang yu ta adida pakaapput ke dakayu.
16 Waday udum ke dakayun ahi ipadpap di ammod yu,
tutulang yu ya hay iiba yu ya ahida pipatey udum ke
dakayu.
17 Ahi dakayu hihingngitan am-in hi tatagu gapuh pangu-
lug yun ha-on.
18 Mu takon di athidi ya adinadaman ekayu miwalong te
ipaptok dakayun Apu Dios.
19 Hanan mangippol hi punholholtapana ya adina iwalong
di pangulug nan ha-oy ya mihwang.

Hay kadadagan di boblen Jerusalem
(Mateo 24:15-21; Marcos 13:14-19)

20 Deket tibon yun linikkub di tindaluy Jerusalem, ya
hidiyey ahiyu pangimatunan an nih-up moy kadadagan
diyen boble.
21 Kediye ya nadan tataguh kabobbobled Judea ya ahida
bumtik hi bilid. Takon nadan tatagud Jerusalem ya ahida
bumtik. Ya nada ken tatagun nibata-an ya adida umeh di.
22 Te hantuh algon kadadagan nan boblen Jerusalem
ya hidiyey ahi umannungan di kalin handidan profetas
Apu Dios mipanggep hi pangastiguwana nadah tatagun adi
mangulug ke hiya.
23 Kediye ya mahmok da nadan binabain himmiga ya
nadan waday golang na. Ahi nahalman di punholholtapan
nadan tataguh di te hidiyey kastiguda.
24 Hanadan udum an tataguh di ya ahi patayon nadan
bokon Judyu ya nadan udum ya ibtik da didah udum
an boblet miwahit dah kabobboble tuh luta, ta nadan

bokon Judyuy mihannot ta diday mun-ap-apud Jerusalem ingganay madatngan di tiempon gintud Apu Dios an kapoppogan di pun-ap-apuwan da.

Hay ahi bo aliyan Jesus
(Mateo 24:29-31; Marcos 13:24-27)

25 Wadaday ahiyu tibon hi kabunyan. Ahi malumman di algo, bulan, ya nadan bittuwon. Am-in di tataguh kabobboble tuh luta ya tumattakut da ya kumanol-o dah pangngolan da nah bungug di nakal-ot an dalluyun hi baybay.
26 Ahida mungkahalangob di tataguh takut da gapuh ma-ma-at tuh luta ya ad kabunyan te maid di potok na.
27 Deket magibbuh tuwe ya hantuh ahik aliyan an Panguluwan di tagu ya ahiyak tibon nah kulabut an matiboy ongal an kabaelak ya kidayawak.
28 Hantuh ahi kaatan datuwe ya adi kayu tumakut, mu mun-am-amlong kayu te nih-up moy kapoppogan di ligat yu."

Hanan kaiw an fig
(Mateo 24:32-35; Marcos 13:28-31)

29-30 Impainnab-abig Jesus an nuntuddu mipanggep hi ahina kibangngadan an kananay "Nomnomon yu ke nan kaiw an fig ya nadan udum an kaiw an deket mamuddal di tubuda ya nih-up di tialgo.
31 Ahi athidih pun-ap-apuwan Apu Dios an deket ma-ma-at am-in tun kinalik ya inila yu mon nih-up di pun-ap-apuwan Apu Dios.
32 Nomnomon yuh tuwe! Am-in datuwen kinalik an ahi maat ya ahi akhupan di udum ke dakayu te adida ni-an mate yaden maat datuwe.
33 Ahi mama-id di kabunyan ya luta, mu hay kalik ya munnananong ta nangamung."

Mahapul an halipat-an takuy ahi bo aliyan Jesus tuh luta

34-35 Ya kanan bon Jesus di "Halipat-an yu ta bokon hay hamul ya butobutong di nonomnomon yu ya bokon ya abu hay kahapulan yud uwanin katagu yuy ikakagu yu te hingkakattang ya umaliyak an munhumalyah tatagu tuh luta ya maakhupan kayu.
36 Hay maphod ya mundadaan kayu ta nangamung. Mundasal kayun Apu Dios ta baddangan dakayun mangippol ke dadiyen holholtapon yu ta madinol kayun ahi tumaddog hi hinangngab kun Panguluwan di tagu."
37-38 Kabigabigat on nuntuttuduh Jesus nah Templo ta dakol nadan tatagun humalaman an e mundongol hi

ituttuduna. Mu deket nahilong on immen nah Bilid an Oliba ta e mun-iyan hidi.

Ihik nadan buhul Jesus an mamaten hiya
(Mateo 26:1-5; Marcos 14:1,2; Juan 11:45-53)

22

1 Mungkadatngan nan Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast an hidiye boy Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios.
2 Hanadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya ihuhummangan da hin nganney innun dan mangidalunun mampap ke Jesus ta pipate da. Man-u ket idalunu da ya tumakut da nadah tatagu.

Hay nangabulutan Judas an ihdul nah Jesus
(Mateo 26:14-16; Marcos 14:10,11)
3 Indani ya nihkop hi Satanas ke Judas Iskariote an oha nadah himpulut duwan disipulos Jesus
4 ot umeh kad-an dadiyen ap-apun di padi ya nadan ap-apun di tindalun mungguwalya nah Templo ot e makihum-mangan mipanggep hi pangipadpapana ke Jesus.
5 Ya immamlong da ot kalyon day idatan dah pihhu.
6 Katobatobal hi Judas ot nipalpun diye ya hahalipat-anay pangipadpapanan Jesus an maid di manginila.

Hay e nundadaanan nadan disipulos hi kanon da kediyen Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios
(Mateo 26:17-25; Marcos 14:12-21; Juan 13:21-30)
7 Nadatngan nan Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast ya kediyen algoy pangiappitan da nah kalneron hamulon dah panginomnoman dah Nala-uwan di Anghel Apu Dios.
8 Ot itud-ak Jesus da Pedro ke Juan an kananay “Ume kayu ta eyu idadaan di panganan taku tuh piyesta.”
9 Kanan day “Daanay emi pundadaanan?”
10 Kanan Jesus di “Ume kayuh di nah boblet deket tibon yu nan tagun nun-agtuh buwod ya unudon yu nah balen hogpana
11 ta kanan yu nah kon baley ‘Kanan nan Ap-apu takuy daanay panganan min nadah disipulos ku hantuh piyesta?’
12 Ot ituddu nan dakayu nan ongal an kuwartu nah mikadwan gladun dehdin am-in di mahapul taku. Hidiy eyu pangidadaanan hi kanon taku.”
13 Ot ume da nan duwa ad Jerusalem ya makulug peman nan kinalin Jesus ot idadaan day kanon da kediyen piyesta.

Hay nanganan da Jesus kediyen Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios
(Mateo 26:26-30; Marcos 14:22-26; 1 Corinth 11:23-25)

14 Kediyen panganan da ya inumbun da Jesus ya nadan disipulosna.
15 Ya kanan Jesus di "Nabayag an pinhod kun abun makikan ke dakayu ketuwen piyesta ta ahiyak munhol-holtap.
16 Adiyak mo makikan ketuwen piyesta ingganay uman-nung am-in di pinhod Apu Dios nah pun-ap-apuwana."
17 Indani ya inalan Jesus nan basun natalwan hi mainum ot mumpasalamat ke Apu Dios ot kananay "Alan yu tun basu ta uminum kayun am-in.
18 Kalyok ke dakayu an mipalpud uwani ya adiyak mo uminum hi athitun mainum inggana hantuh kadatngan di pun-ap-apuwan Apu Dios tuh luta."
19 Inalana bo nan tinapay ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot ikap-ong nan didan kananay "Hituwey adol kun miappit hi kiphodan yu. Athituy aton yu ta panginomnoman yun ha-on."
20 Nagibbu dan nangan ya inalana bo nan basu ot kananay "Hituwen inumon yuy kipaannungan nan balun nakitobbalan Apu Dios an kiphodan yun boklaok hi katayak.
21-22 Ha-oy an Panguluwan di tagu ya mateyak tuwali te hidiyey ninomnom Apu Dios an maat, mu mahmok an abu nan tagun mangihdul ke ha-on an oha ke dakayun wadah tud uwani."
23 Kinalin Jesus hituwe ya waday ohan dida on munhin-aang-ang da ya munhimbabaggaan da hin dahdin diday ahi mangat kediye.

Hay pangi-en di tagun natag-ey saad na

24 Indani ya munhahannu nadan disipulos hin dahdin diday natagtag-ey saad na.
25 Ot kanan Jesus ke diday "Hay pangi-en nadan ap-apu ya diday mumbaal hi tatagu on kanan day makabbaddang da.
26 Mu adi umat hidin dakayu. Hanadan natag-en umat hi panguluwan ya adida ipatag-ey adol da, mu miingngo dah udidiyan. Athidi bo nah ap-apun adina ipatag-ey adol na, mu miingngoh muttatyu.
27 Dahdiy natagtag-ey saad na? Hanan inumbun an idadaanan hi kanona weno nan mangidadaan. Man-u te makulug an hanan idadaanan hi kanonay natagtag-ey saad

na, mu adi umat hidin ha-on te muttatyuwak ke dakayu
takon di ha-oy di Apu yu.
28 Dakayu ya uggeyak inwalong takon handih nunhol-
holtapak.
29 Kinali deyan kalyok an ahi dakayu pun-ap-apuwon
umat ke ha-on an impun-ap-apuwak ke Ama.
30 Ahi kayu makikan ya makin-um ke ha-on hantuh ahik
pun-ap-apuwan. Ya dakayu boy ahi pun-ap-apun nadan
holag di himpulut duwan imbabalen Israel."

Hay nangipainilaan Jesus hi ahi pangihautan Pedro hi nanginilaanan hiya
(Mateo 26:31-35; Marcos 14:27-31; Juan 13:36-38)

31 Kimmalih Jesus ot kananay "Simon Pedro, donglom tun
kalyok. Imbagan Satanas ke Apu Dios an punholholtapon
dakayu ta iwalong yuy pangulug yun ha-on.
32 Mu idasalan dakayu, namam-a ke he-a Simon, ta adim
iwalong di pangulug mun ha-on. Ahi kumapuy di pangulug
mu, mu deket muntutuyu ka ya mahapul an baddangam
nadan ibbam ta mihamad di pangulug da."
33 Mu kanan Pedro ke hiyay "Apu, adik iwalong di
pangulug kun he-a. Takon di makikalabutak ke he-a weno
makikateyak ke he-a ya makakullug an adik iwalong di
pangulug ku."
34 Kanan Jesus di "Kalyok hituwen he-a Pedro an
mumpitlun ihaut mun kanam di uggeyak inilan he-at ahi
tumalan-uy manuk."
35 Kanan Jesus ke diday "Handih nangitud-akak ke
dakayuh eyu pangipainilaan hi mipanggep ke ha-on ya in-
adik di pangitabinan yuh apatut yu ya hakbat yu ya in-adik
di pumbalunan yuh pihhu, ot kon waday nungkudangan
yuh mahapul yu?" Ya kanan day "Maid."
36 Ya kanan Jesus di "Mu ad uwani ya adi athidi. Dakayun
waday pihhuna ya hakbat na ya mahapul an al-alan yu.
Deket maid di ispada yu ya umigattang kayuh bulwatiyu
ta gumatang kayu.
37 Athidiy aton yu te umannung nan nitudok mipanggep
ke ha-on an kananay 'Milagat hi naat nadah gaga-ihon
tatagu.' "*
38 Handih nangalyana ke didan mahapul day ispada ya
kanan dan hiyay "Apu, dehtu moy duwan ispada." Ya
kananay "Damanah nae."

Hay e nundasalan Jesus ad Getsemani
(Mateo 26:36-46; Marcos 14:32-42)

* **22:37 22:37** Tibon yuy Isaiah 53:12

39 Limmah-un hi Jesus ot ume nah Bilid an Oliba an
oggana tuwali pangayan ya niunud nadan disipulosna.
40 Dimmatong dah di ya kananan diday “Mundasal kayu
ta adi kayu mahaul an munliwat.”
41 Kinalinah tuwe ot ume-elen e mundasal. Kananan Apu
Dios di
42 “Ama, daan mo ahan ta adi maat hidiyen ek punhol-
holtapan. Mu nangamung ka, hay pinhod muy maunud
bokon hay pinhod ku.”
43 Indani ya waday anghel Apu Dios an numpatibon
nalpuh langit an mangipal-ot ke hiya.
44 Hi Jesus ya kumanol-o ot namahig di lingot nan kay
dalan muntottod, mu taganay dasal.
45 Indani ya timmaddog ot umeh kad-an nadan disipu-
losna ya nakahhuyop da te naatu da ya u-umyung da gapuh
maat ke Jesus.
46 Kanan Jesus ke diday “Tipe bot nahuyop kayu? Bu-
mangun kayu ta mundasal kayu ta adi kayu mahaul an
munliwat.”

Hay nampapan dan Jesus
(Mateo 26:47-56; Marcos 14:43-50; Juan 18:3-11)

47 Pungkali nah tuwe ya immali day dakol an ingkuyug
Judas an oha nadah himpulut duwan disipulosna. Immeh
Judas ot awalona hi Jesus.
48 Ot kanan Jesus di “Judas, kon inawalak ta ihdulak hi
katayak an Panguluwan di tagu?”
49 Handih tinibon nadan disipulos hidiyen ma-ma-at ya
kanan day “Apu, pinhod mu an pumpalang mi dida?”
50 Ot nan ohan dida ya inuknut nay ispada na ot
palangonay wawwan an ingan nan muttatyun nan natag-
en padi.
51 Mu kanan Jesus di “Ammuna.” Ot ipabangngad nay
ingan nan muttatyu ot mapoy-an.
52 Kanan Jesus nadah ap-apun di padi ya nadah ap-apun
di guwalyan nan Templo ya nadah mangipangpanguluh
Judyuy “Tipet kah-in di ekayu mun-odon hi ispada ya
bakdung an mampap ke ha-on? Kon nakabahhulanak?
53 Tipet kabigabigat an wadaak nah Templon muntuttudu
ya uggeyak dimpap? Mu takon te ad uwaniy pangiatan yu
nah pinhod Satanas.”

Hay nangihautan Pedro an inilanah Jesus
(Mateo 26:57,58,69-75; Marcos 14:53,54,66-72; Juan 18:12-18,25-27)

54 Kediyen dimpap dah Jesus ot iedah balen nan natag-en
padi ya niunud hi Pedro, mu ugge nih-up.

55 Tinibonan nun-apuy da nah dola ot makianidu.
56 Indani ya totokkolon nan ohan babain muttatyuh Pedro
ot kananay “Hituwe ot di ohan ibban Jesus.”
57 Mu inhaut Pedro an kananay “Bokonak! Uggek inilah
diyen tagu.”
58 Indandani bo ya waday ohan tagun nanibon hiya ot
kananay “He-a ot di ohan ibban Jesus!” Mu kanana boy
“Bokonak.”
59 Indani bo ya waday immalih ohan tagu ya kanana bo
damdamay “Takon ahan ot hituwey ohan ibban Jesus te
iGalilee.”
60 Mu athidi bon kananay “Toan, uggek pe inilah naen
pungkalim.” Pungkalinah tuwe ya timmalan-uy manuk.
61 Nunwingih Apu Jesus ot iang-ang nan Pedro ya ni-
nomnom Pedro nan kinalinan kananay “Mumpitluy ahim
pangalyan an kanam di uggeyak inila ta ahi tumalan-uy
manuk.”
62 Ot lumah-un hi Pedro ot mungkoga gapuh tutuyu nah
nangihautana ke Jesus.

Hay nanaltalanggaan da ya numpanoplatan dan Jesus
(Mateo 26:67,68; Marcos 14:65)

63 Hanadan mungguwalyan hiya ya tinaltalanggaan da on
nun-inhohoplatan da.
64 Hinaniyan day matanah luput ot punhindadaw-eyan da
on kanan day “Dahdi tuwaliy nundaw-en he-a?”
65 Ya pinanadngolan da.

Hay nahumalyaan Jesus hi hinangngab nadan ap-apun di Judyu
(Mateo 26:59-66; Marcos 14:55-64; Juan 18:19-24)

66 Biggabiggatnah nabiggatana ya naamung dan am-in
nadan mangipangpanguluh Judyu, nadan ap-apun di padi,
ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ot iedah Jesus ke dida.
Ot kanan dan hiyay
67 “Humangom tun ibaga mi. An he-ah Kriston mangipap-
tok am-in hi tagu?” Kananan diday “Takon di kanak di om,
ya adiyu damdama kulugon.
68 Ya deket waday ibagak ke dakayu ya adiyu humangon.
69 Mu mipalpud uwani ya ha-oy an Panguluwan di tagu
ya umbunak hi winawwan Apu Dios an kabaelanan am-in.”
70 Am-in nadan tatagun wadah di ya kanan dan hiyay “Ot
he-a mo nan Imbabalen Apu Dios?” Hinumang na didan
kananay “Om, makulug hinaen kinali yu.”
71 Ya kanan nadan ap-apuy “Deyan dingngol takun am-
in hinaen kinalina, kon kah-in pay di waday udum an
muntistigu?”

Hay nunhumalyaan Pilatu ke Jesus
(Mateo 27:1,2,11-14; Marcos 15:1-5; Juan 18:28-38)

23

1 Ot tumaddog am-in nadan munhumalya ot iedah Jesus
hi kad-an Pilatu an gobernador ot kanan day
2 “Hituwen tagu ya itanuttudu na nadah ibbamin Judyuy
pangahingan dah linteg di gubilnu. Ya iadi nay pum-
bayadan hi buwis nah gubilnun di Roma. Ya kanana boy
hiyay Kristo an pinilin Apu Dios an mumpatul.”
3 Ot kanan Pilatu ke Jesus di “Kon he-ay patul di Judyu?”
Hinumang nan kananay “Deya ot an hinaey kanam.”
4 Kanan Pilatu nadah ap-apun di padi ya nadah udum an
naamung di “Maid di mahamak kuh bahul tuwen tagu.”
5 Mu ipapilit dan kanan day “Huhhumlun di ituttudu nah
pun-aawwitan am-in di tatagud Galilee ta deyan dimmatong
hitud Judea.”

Hay nunhumalyaan Herod ke Jesus

6 Handih dingngol Pilatuh tuwe ya minahmahana hin
iGalilee hi Jesus.
7 Handi ininnilan Pilatu an iGalileeh Jesus ya impae nah
kad-an Herod an ap-apud Galilee ta hiyay munhumalyan
Jesus te kediye ya nipaddin wadah Herod ad Jerusalem.
8 Immamlong hi Herod hi nanib-anan Jesus te nabayag an
pinhod nan tibon. Dakol di dingngol nan inat nah milagro
ta pinhod na ot an tibon di udum an milagron atona, mu
maid.
9 Dakol di minahmahan Herod ke hiya, mu adi humu-
mang.
10 Ot nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh
Tugun Moses an muntattaddog hidi ya namahig an pun-
itkuk da nan kanan dan bahul na.
11 Hi Herod damdama ya nadan tindaluna ya tinaltalang-
gaan da ya numpadngolan da. Impabulwatin nadan tindalu
nan bulwatin di patul ke Jesus ot pabangngadon dah kad-an
Pilatu.
12 Nipalpun diye ya nunggayyum uppe da Herod ke Pilatu
yaden numbuhhulan da handi.

Hay pamatayan dan Jesus
(Mateo 27:15-26; Marcos 15:6-15; Juan 18:39—19:16)

13 Impaayag Pilatu nadan ap-apun di padi, ya nadan ap-
apun di Judyu ya nadan udum an tatagu ot

14 kananan diday “Kanan yuy ituttudun tuwen taguy
pangahingan yuh linteg, mu dingngol kuy kalinah nunhu-
malyaak ke hiya ya maid di ena numbahulan ke danaen eyu
ipabahul ke hiya.
15 Takon hi Herod an nunhumalyan hiya ya kananay maid
peman di bahul tuwen tagu ot pabangngadonah tu. Ta
nganne moy gapunah e pamatayan ke hiya?
16 Hay ke ot pe kanak ya ipahoplat ku ya ahik impae.”
17 [Katootoon on mahapul an waday ohan ipaen Pilatuh
balud hin nadatngan nan Piyestan di Nala-uwan di Anghel
Apu Dios.]
18 Mu am-in nadan tatagu ya muntukuk da an kanan day
“Patayon yuh naen tagu ta hi Barabbas di ipae yu.”
19 Hi Barabbas an nibalud ya hiyay oha nadah nakigulu
ad Jerusalem ya pimmate.
20 Impatnan bon Pilatu an kumali nadah tatagut hi Jesus
ot di mipae,
21 mu tagan day tukuk an kanan day “Ipatak hi krus!
Ipatak hi krus!”
22 Impitlun Pilatun kimmali nadah tatagun kananay
“Tipe, kon nganney bahul tuwen tagu? Maid di gapunah
e pamatayan ke hiya. Kinali abunay ipahoplat ku ta ahik
ipae.”
23 Mu namam-a ot ya abun pun-itkuk dan mipatak hi krus
24 ot iunnud mon Pilatu nah pinhod dan maat.
25 Hi Barabbas moy impaena yaden nabahulan te
nakigulu ya pimmate ot hi Jesus moy ipipate na te hidiyey
pinhod nadan tatagu.

Hay nipatakan Jesus hi krus
(Mateo 27:32-44; Marcos 15:21-32; Juan 19:17-27)

26 Pun-ie dah Jesus nah eda pangipatakan ke hiya ya
dinamu dah Simon an iCyrene an manganamut. Impapilit
nadan tindalun ipipah-on ke hiya nan krus an pinah-on
Jesus ot pah-onona ot mituntun-ud ke hiya.
27 Kediyen pun-ie dah Jesus ya dakkodakkol day tatagun
miun-unnud ke hiya ya wadada nadan binabain kumo-
gakoga te nan eda pamatayan ke hiya.
28 Inliggun Jesus ke dida ot kananay “Dakayun binabain
iJerusalem, bokon ha-oy di kog-an yu, mu hay adol yu ya
nadan imbabale yu
29 te ahi madatngan nan algon nahalman di ahiyu pun-
holholtapan, ta hidiye nan wadaday tatagun ahida kanan di
‘Kudukdul nadan binabain maid di golang dan mun-inum.’
30 Ya ahida bo kanan hanadah bilid di ‘Magde kayu ta
matab-unan kami.’

31 Te kediyen tiempo ya nahalman di holholtapon di
tatagu. Tibon yun ha-on an maid di bahul ku yaden athituy
aton dan ha-on an punholholtaponak, ot namam-a moy
ahida aton hanadah tatagun waday bahul da.”
32 Kediye wadada damdamay duwan balud an eda
pakipate.
33 Dimmatong da nah nangadanan hi Gunit di Ulu ot
ipatak dah Jesus nah krus. Takon nadan duwan balud
ya impatak da damdama dida. Hanan oha ya wadah
winawwan Jesus ya na bon oha ya wadah iniggid na.
34 Kanan Jesus di “Ama, pakawanam di liwat datuwen
mangipipaten ha-on te uggeda inilay at-atton da.”

Hanadan tindalu ya imbubunut da hin dahdin diday
mangala nadah bulwatin Jesus.
35 Hanadan tatagu ya dehdi dan mun-ang-ang-ang yaden
hanada ken aap-apu da ya taltalanggaan dan kanan day
“Binaddanganay udum ot tumagu da ya agat tibon taku hin
baddanganay adol nat kitib-anan hiyay pinilin Apu Dios an
Kristo an mangipaptok hi tagu.”
36 Takon nadan tindalu ya taltalanggaan da damdama ot
idatan dah mun-antam an mainum
37 ot kanan dan hiyay “Deket he-ay patul di Judyu ya
baddangam di adol mut adika mate.”
38 Kanan dah di te nan nitudok hi tap-on di uluna ya
kananay “Hituwey Patul di Judyu.”
39 Takon damdama nan ohan nipatak ya taltalanggaanah
Jesus an kananay “Kon bokon he-a nan pinilin Apu Dios
an mangipaptok hi tagu? Daan bot baddangam di adol mu
takon di dakami?”
40 Mu kanan nan ohan nipatak di “Antipet iathinam di
kalim ke hiya? Kon adika tumakut ke Apu Dios yaden inilam
an mate ka?
41 Dita ke ya mate ta te hidiyey kastigu tah numbahulan
ta, mu hiya ke ya maid gapunay pamatayan dan hiya te
maid di bahul na.”
42 Ot kananan Jesus di “Apu Jesus, ahiyak ahan nom-
nomon hantuh ahim pumpatulan.”
43 Ya kanan Jesus ke hiyay “O, takon ad uwani ya maki-e
kan ha-on nah kawad-an di linggop ya an-anla.”

Hay natayan Jesus
(Mateo 27:45-56; Marcos 15:33-41; Juan 19:28-30)

44 Indanit maal-algo ya himmilong am-in di boble hi tulun
oras
45 an nama-id di potang. Hanan kurtina nah Templo ya
nahathat ot magodwa.

46 Indani ya tinumkuk hi Jesus an kananay “Ama, nanga-
mung kah linnawak.”* Kinali nah tuwe ot mate.
47 Hanan ap-apun di tindalu ya tinibonan am-in nan na-
na-at ot dayawonah Apu Dios an kananay “Makulug peman
tuwalin maid di bahul tuwen tagu.”
48 Hanada ke damdaman tatagun nanibon diyen naat ya
u-umyung da nuppen mumpanganamut.
49 Am-in nadan nun-ib-ibban Jesus takon nadan binabain
niunuunud ke hiya an nalpud Galilee ya nibata-an dan mun-
ang-ang-ang nah ma-ma-at.

Hay nilubukan Jesus
(Mateo 27:57-61; Marcos 15:42-47; Juan 19:38-42)

50-51 Indani ya wada on ohan Judyu an hi Joseph di
ngadana an iArimatea. Hiya ya madayaw te maphod di
pangi-ena, kinali takon di hiyay oha nadah ap-apun di Judyu
ya ad-adiyonah diyen eda inat ke Jesus. Hiyay oha nadah
munho-ho-od hi datngan di pun-ap-apuwan Apu Dios.
52 Handih nateh Jesus ya immeh kad-an Pilatu ot ena
ibagat alanay adol Jesus.
53 In-abulut Pilatu ot ena lokahon ot libbutanah luput ot
ena ilubuk nah gungat an batun maid ni-an di nilubuk hidi.
54 Ginalaanan e inlubuk te kediyey kilappuwan di ngili-
non dan algo.
55 Hanadan binabain niunud ke Jesus an iGalilee ya
naki-e dan Joseph ot tibon da nan lubuk ya hay inat nan
nangilubuk.
56 Handih immanamut da ya indadaan day lana ya nadan
udum an mihaad hi adol di nate. Mu kabigatanan diye ya
Sabadun Tungo ot mun-iyatu da an miunnud nah Tugun
Moses.

Hay namahuwan Jesus
(Mateo 28:1-10; Marcos 16:1-8; Juan 20:1-10)

24

1 Mungkabigat kediyen Linggu ya himmalaman nadan
binabain immen nah gungat an in-e da nan indadaan dan
mihaad hi adol di nate.
2 Dimmatong da nah gungat ya tinibo dan nakaan nan
batun nitangob
3 ot humgop da, mu maid nan adol Apu Jesus.
4 Numanomnom da hin nganney naat nah adol na ya kal-
inadi ya waday duwan anghel an timmaddog nah paldang
dan humihhiliy bulwatida.

---

* **23:46 23:46** Psalm 31:5

5 Ya timmattakut da ot iyuyuung da, mu kanan nadan
anghel ke diday “Tipet hituy eyu panamakan nah matagu?
6 Maid hitu te timmagu. Kon adiyu manomnom an hituwe
din kinalinan dakayu handih kawada nad Galilee?
7 Kananay ‘Nan Panguluwan di tagu ya ahi alan di gaga-
ihon tatagu ta ipatak dah krus ta mate, mu hi mikatlun algo
ya mamahuwan.’ ”
8 Ya ninomnom dah diyen kinalina.
9 Ot taynan da nan gungat ot ume dah kad-an nadan
himpulut ohan disipulos ya nadan udum an mangulug ot
ipainila dan didan maid nan adol Jesus nah gungat.
10 Dadiyen binabai ya da Maria Magdalena, hi Juana, hi
Maria an hi inan James ya nadan udum.
11 Mu adi kulugon nadan disipulos te pangali da on adi
makulug.
12 Mu hi ke Pedro ya bintik nan immeh di nah nilubukan
Jesus. Ot idung-o na ya hiya peman an abuna nan libbut di
adol Jesus an tinibo na, mu maid nan adol na. Ot handih
mungkibangngad ya numanomnom.

Hay numpatib-an Jesus nadah duwan disipulosna
(Marcos 16:12,13)

13 Kediye bo damdaman algo ya nadan duwan disipulos
Jesus ya mange dad Emmaus an himpulut duway kilo-
metroy kadawwinad Jerusalem.
14 Mangmangnge da yaden ihumhummangan da nan na-
na-at.
15 Ya kal-inadi ya inakhupan Jesus dida ot maki-kien dida.
16 Tinibo da, mu ugge ni-an numpaimatun ke dida.
17 Kanan Jesus ke diday “Kon nganneh diyen ihumhum-
mangan yu yaden mangmangnge kayu?” Immohnong da ya
matiboh anga dan u-umyung da.
18 Hanan oha an hi Cleopas ya kananay “Dahdi ka?
Ya- oha ka nin an iJerusalem an ugge nanginilah na-
na-at hantuh nala-un kaatnay algo an hiyah tuwe nan
ihumhummangan mi.”
19 Kananan diday “Nganney naat?” Kanan day “Hanan
naat ke Jesus an iNasaret. Hidiye ya profetas Apu Dios ya
tobalon min ongal di kabaelanan mangat hi milagro. Ya
nalaing hi am-in takon nah puntuttuduna. Maid di udum
hi umat ke hiyah hinangngab Apu Dios ya hi tagu.
20 Mu hanada boppon aap-apun di padi ya nadan ap-apu
taku ya eda impadpap ot iedah kad-an Pilatu ta mahumalya
ot ahida pipatak hi krus ot mate.

21 Yaden pangali mi on hiyay mangihwang ke ditakun
Judyu ta bokon mo nadan tatagud Roma di pun-ap-apu taku.
Ot deyan ad uwaniy mikatlun algoh natayana.
22-23 Mu dih biggatna ya himmalaman da nan udum an
ibbamin binabaih di nah nilubukana ya maid kanu nan
adol na ot mibangngad dan kanan day tinibo da on duwan
anghel an kanan da kanuy namahuwan hi Jesus, kinali
namodwong kami.
24 Ta nada ke bo damdaman udum an ibbami ya imme
da ot tibon da ya makulug peman di kinalin nadan binabai,
mu ugge dah tiniboh Jesus.”

25 Kanan Jesus ke diday “Tipe anhan ta makakuddang di
nomnom yu! Tipet nakalligat di pangulugan yuh kinalin
handidan profetas mipanggep ke Kristo?
26 Kon ugge tuwali nitudok an kananay ‘Hi Kristo an
pinilin Apu Dios an mangipaptok hi tagu ya mahapul an
mate ta ahi mun-ap-apu.’ ”
27 Ya impainilanan diday kibalinan am-in nan nitudok
mipanggep ke hiya, impalpuna nah nitudok an Tugun
Moses ya nan intudok handidan profetas.

28 Loktat ya tuwen dumatong da nah boblen pangayan da
ya e ot madaggah Jesus,
29 mu kalyon dan hiyay “Mun-iyan takuh tu te mahilngan
kah dalan.” Ot tobalon Jesus.
30 Handih eda mangan ya inalana nan tinapay ot
mundasal ke Apu Dios ot pani-angona nan tinapay ot
idatana didan duwa.
31 Kediyen in-athidina ya kay nadiyat di mata da ot
imatunan dan hiyah Jesus, mu pinghanadi ya nama-id.
32 Nuntinnokkolan dan duwa ya waday oha on kananay
“Kinali tuwali ahan athidin makakkaphod di punggibok ku
handih makihumhummangan ke dita nah dalan ya nah
pangituttuduwana nah intudok handidan profetas.”

33 Ot umga da ot mibabangngad dad Jerusalem ya wadada
nan himpulut ohan disipulos ya nadan udum an mangulug
an naamung da ya
34 hay namahuwan Jesus di anab-abigon dan kanan day
“Makulug an namahuwan nan Ap-apu taku te numpatibon
Pedro.”
35 Ot kalkalyon mo damdaman nadan duway nangakhu-
pan Jesus ke didan nah dalan ya hay nuppe nangimatunan
dan hiya ya nan namani-angana nah tinapay handih eda
mangan.

Hay numpatib-an Jesus nadah himpulut ohan disipulosna
(Mateo 28:16-20; Marcos 16:14-18; Juan 20:19-23; Apostoles 1:6-8)

36 Hituwey kalkalyon da ya numpatibo ot boh Jesus an timmaddog hi kad-an da an kananan diday “Malinggop kayu kaya.”
37 Ya kimmaynit da ya timmattakut da te kanan da pe on bokon hiya.
38 Kananan diday “Antipet tumattakut kayu? Kon adi kayu mangulug an ha-on?
39 Tibon yu tun liput hi taklek ya hukik handih nipatakak. Makulug an ha-on. Makayu ta dapaonak ta pangulugan yun bokonak banig te deket bokon tagu ya maid di adol na, mu tibon yun ha-on ke ya waday adol ku.”
40 Pungkali nah tuwe ya pun-ipatibo nay taklena ya hukinan dida.
41 Man-ut imma-anla da, mu munhalinduwa da te nanongnan adida kulugon. Ta hidiye mo nan kanana bon diday “An waday makan?”
42-43 Ya wada udot on dolog ot idat da ot mangan.
44 Ot kanan bon Jesus di “Immannung din kinalik handih kawada takun am-in an kanak di ‘Mahapul an maat am-in nan nitudok mipanggep ke ha-on nah Tugun Moses ya nah Psalms an intudok handidan profetas Apu Dios.’ ”
45 Kinali nah tuwe ot ahina pat-alan di nomnom dan manginilah kibalinan nan nitudok an kalin Apu Dios.
46 Kananan diday “Nitudok tuwali an hi Kristo ya ahi munholholtap ya mate, mu mamahuwan hi mikatlun algo.
47 Hay natayak di gapunan pakawanan Apu Dios di liwat di tagu hin muntutuyu da. Hituwey mahapul an mituttuduh kabobboble mipalpud Jerusalem.”
48 Kanan bon Jesus di “Dakayuy intud-ak kun muntuttudu te dakayuy naniboh immannungan nan nitudok an kalin Apu Dios mipanggep ke ha-on.
49 Mu mahapul an mihaad kayu ni-an ketuwen boble ta had-on yu nan ahik itud-ak an Espiritun Apu Dios an mamaddang ke dakayu te hituwe tuwali din kinalin Ama.”

Hay tinalakdangan Jesus hi langit
(Marcos 16:19,20; Apostoles 1:9-11)

50 Indani ya impanguluna dida ot ume dad Betania. Handih dimmatong dah di ya intagge nay taklena ta idasalana dida.
51 Indasalana dida hi kipaphodan da ot ipayunan tumalakdang hi langit.

52 Am-in da ya dinaydayaw dah Jesus ya maka-an-anla
dan nibangngad ad Jerusalem.
53 Ot nipalpun diye ya umeume da nah Templo an
mundaydayaw ke Apu Dios.

HAY IMPITUDOK APU DIOS KE JUAN MIPANGGEP KE JESUS

1 Handih maid ni-an am-in hantudan wadad uwani ya
wada tuwali nan Kali an mangipainilan Apu Dios. Hiya ya
wada ke Apu Dios te Dios tuwali.
2 Wada tuwali ke Apu Dios ot ahi mawadan am-in tun
wadad uwani.
3 Ot gapu ke hiya ya naltun am-in ya maid di oha an
uggena lintu.
4 Hiyay nalpuwan di biyag ya hiyay dilag an mamat-al hi
nomnom di tagu ta maawatan day pangi-en Apu Dios.
5 Hiyay mamat-al hi tapol an punnomnom di tagu.
Ya hiya ya adinadaman mama-id, mu munnananong ta
nangamung.
6-7 Wada nan tagun hi Juan di ngadanan pinilin Apu Dios
an mangipainila mipanggep kediyen dilag ta kal-ina ot ya
kulugon am-in di tagu.
8 Bokon hi Juan hidiyen dilag, mu immali ya abun
mangipainila kediyen kanan dan dilag.
9 Hidiyen dilag ya immali tuh luta te hiya ya abuy mamat-
al hi nomnom di tagu.
10 Hiyay gapunah naltuwan am-in tun wadah luta, mu
handih immali ya ugge inimatunan di tatagu.
11 Immali ot makiha-ad hi tataguna, mu dakol ke diday
ugge nangabulut ke hiya.
12 Wadaday nangabulut ke hiya ot diday indatanah
kalebbengan an mibilang an imbabalen Apu Dios te nundi-
nol dan hiya.
13 Hidiyen nibilangan dan imbabalen Apu Dios ya adi
umat hi pangibilang di taguh imbabalenan mitungo, te hay
nibilangan da ya gapuh kabaelan Apu Dios, ta hidiye nan
hiya moy Ama da.
14 Hidiyen Kali an mangipainilan Apu Dios ya numbalin
hi tagu ot makiha-ad ni-an ke ditaku tuh luta. Tinibotibo mi
ot inilaon min hiya nan binugtung an Imbabalen Apu Dios
an kitib-an di dayaw Amana te makaulle tuwalin ditakun
tatagu ya makulug am-in di kalyona.
15 Hiyay impainilan Juan an kananay “Hiyah tuwe nan
madayaw an tagun kinalik ke dakayun ahi umalin natag-en
abu mu ha-on te hiya ya wada tuwali ot ahiyak mawada.”
16 Gapuh ongal an ulenan ditakun tatagu ya dakkodakkol
di kiphodan an dawaton taku.

17 Hanan Tugun Apu Dios ya hi Moses di nangipainila, mu
nan ongal an ulen Apu Dios ya nan makulug an mipanggep
ke hiya ya hi Jesu Kristoy nangipainila.
18 Maid di tagun nanibon Apu Dios, te abunah diyen
binugtung an Imbabalenan wadat nangamung ke hiya. Ot
hiyay nangipainilan Apu Dios.

Hay ituttudun Juan an mumbonyag
(Mateo 3:1-12; Marcos 1:1-8; Lucas 3:1-18)

19 Hanadan ap-apun di Judyu an Pharisee ad Jerusalem ya
intud-ak da nadan padi ya nadan bumadbaddang ke didah
simbaan hi kad-an Juan ta eda mahmahan hin dahdi hiya.
20 Ya makulug di inhumang Juan an kananay "Bokon
ha-oy hi Kristo an tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi
tatagu."
21 Kanan dan hiyay "Kon he-a moh Elijah?" Kanan Juan
di "Bokon." Ot kanan da boy "Kon he-a mo nan kanan Apu
Dios an ahi umalin profetas?" Kanan bon Juan di "Bokon."
22 Indani ya kanan dan hiyay "Ot dahdi ka mo? Mahapul
an humangom ta waday kalyon mi nadah nangitud-ak ke
dakami mipanggep ke he-a. Nganney kalyom mipanggep hi
adol mu?"
23 Kanan Juan di "Ha-oy nan inabig din hi Isaiah an
profetas handih done an kananay
'Wada nan tagun ahi muntuttudu nah adi maboblayan an
kananay "Iphod yuy dalanon nan Ap-apu taku." ' "*
24-25 Indani ya kanan bon nadan intud-ak di Phariseey
"Deket bokon he-ah Kristo weno hi Elijah ya bokon he-a nan
profetas Apu Dios an umali, antipet bonyagam di tatagu?"
26 Ya hinumang Juan an kananay "Om, mumbonyagak hi
tatagu, mu danum ya abuy pamonyag ku. Mu waday oha
tuh kad-an takud uwani an uggeyu inila.
27 Hiya nan kanak an ahi umalin mihannot ke ha-on. Hiya
ya natagtag-e mu ha-on, ta takon di hay mangubad hi gakod
di apatut na ya nakababbaak an mangat kediye."
28 Hituwey naat ad Betania an dommang nan Wangwang
an Jordan an numbonyagan Juan hi tatagu.

Hi Jesus ya mialig hi kalnero te nate gapuh liwat di tagu

29 Handih nabiggatana ya tinibon Juan hi Jesus an
mangalih kad-ana ot kanana nadah tataguy "Deyan mangali
nan mumpakawan hi liwat di tagu. Hiya nan kanan dan
Kalneron miappit ke Apu Dios.

---

* **1:23 1:23** Hay pinhod tuwen kalyon ya mundadaan kayu an iphod yuy pangi-eyu te umali nan Ap-apu taku.

30 Hituwe nan kanak an umalin natagtag-e mu ha-on te
wada tuwali ot ahiyak mawada.
31 Ha-oy ya uggek ni-an inila, yaden hiyay gapunan
pumbonyagak di tataguh tud Israel ta inilaon da hiya.”
32 Hituwey kanan Juan hi nanginilaanan Jesus: “Tinibok
nan Espiritun Apu Dios an kay paloman nalpuh langit ot
umpan hiya ya inilak mon hiyah Kristo.
33 Te handih nangitud-akan Apu Dios ke ha-on an e
mamonyag hi tataguh danum ya kananay ‘Hanan umaliyan
di Espirituk an kay palomay ang-ang na ya hidiyeh Kristo.
Hiyay mangibonyag hi Espirituk hi tatagu.’
34 Tinibok am-in datuwen naat, kinali ihadak kun hiya ya
Imbabalen Apu Dios.”

Hay nanginilaan da Pedro ya hi Andres ke Jesus

35-36 Nabigat bon diyen muntattaddog da Juan ya nadan
duwan ibbana ya mungkala-uh Jesus ot kanan Juan ke diday
“Hiyah tuwe nan mialig an Kalneron miappit ke Apu Dios.”
37 Dingngol dah diyen kinalin Juan ya pinghanadi ya
niunud dan Jesus.
38 Nunwingih Jesus ya tinibo nan mituntun-ud dan hiya ot
kananan diday “Nganney pinhod yu?” Ya kanan dan hiyay
“Apu, daanay kiha-ha-adam?”
39 Ya kananan diday “Makayu ta eyu tibon.” Naki-e da
ot makihumhummangan dan Jesus nipalpuh himbatangan
ingganay mahilong.
40 Hay ngadan nan oha an nangngol hi kinalin Juan ot
miunud ke Jesus ya hi Andres an tulang Simon Pedro.
41 Hay namangulun inat Andres ya ena tiniboh tulang nan
hi Simon ot kananan hiyay “Tinibo mih Kriston tinuddun
Apu Dios an mangipaptok hi tagu.”
42 Ot ikuyug Andres hi Simon hi kad-an Jesus ya kanan
Jesus ke hiyay “He-ah Simon an imbabalen Juan, mu ad
uwani ya hannotak di ngadan mu ta he-a moh Pedro.” Hay
kibalinan tuwen ngadan ya Batu.

Hi Felipe ke Nataniel ya disipulos damdaman Jesus dida

43 Nabigat kediye ya ninomnom Jesus an umed Galilee.
Tinibo nah Felipe ot kananan hiyay “Mikuyug kan ha-on.”
44 Hi Felipe an iBetsaida ya kaboblayana da Andres ke
Pedro.
45 E tinibon Felipeh Nataniel ot kananan hiyay “Tinibo
mih Kristo an mipanggep ke hiyay intudok Moses ya
handidan profetas. Hay ngadana ya hi Jesus an iNasaret
an imbabalen Joseph.”

46 Mu kanan Nataniel di “Kon waday maphod hi
iNasaret?” Ya kanan Felipe ke hiyay “Makat em tibon.”
47 Inang-ang Jesus an mangali da Nataniel ot kananay
“Hituwey makulug an holag Israel an maandong di pangi-
ena.”
48 Ya kanan Nataniel di “Antipet inilaak ke he-a?” Kanan
Jesus di “Man tinibo daka tuwali handih punhidhidummam
nah puun di kaiw an fig ot ahi daka e awiton ke Felipe.”
49 Ot kanan Nataniel ke hiyay “Apu, makulug an He-ay
makulug an Ap-apun di holag Israel!”
50 Kanan Jesus ke hiyay “Wadan kinulugak te kanak di
tinibo daka nah puun di kaiw. Mu wada pay di udum an
namammam-an ahim kamodwongan mu hituwe.”
51 Kanan bon Jesus di, “Donglonak ke dakayu te makulug
an ahiyu tibon an mabukatan di kabunyan ya wadaday
anghel Apu Dios an mumbinangngad an umalih kad-ak an
Panguluwan di tagu.”

Hay kasal ad Kana

2

1 Nala-uy duway algo ya waday kasal ad Kana ad Galilee
ya wadah dih inan Jesus.
2 Dahdi damdama da Jesus ya nadan disipulosna.
3 Indani ya nap-u nan mainum ot kanan inan Jesus ke
hiyay “Maid moy mainum.”
4 Ya kanan Jesus ke inanay “Ina, nangamungak, adika
madanagan te inilak di atok, mu ugge ni-an nadatngan di
tiempon pangipatib-ak hi kabaelan Apu Dios.”
5 Mu takon di athidi ya immeh inana ot kanana nadah
muttatyun mumpaptok di “Un-unudon yuy kalyon Jesus ke
dakayu.”
6 Wada nan onom an angang an kiha-adan di danum an
pun-ulan di tataguh pangun-unudan dah pangi-en di Judyu.
Hay mihuduh ohan angang ya umeh tuluy pulun galon.
7 Kanan Jesus nadah muttatyuy “Punuwon yuh danum
nadan angang.” Ot un-unudon da.
8 Kanan bon Jesus ke diday “Pamanguluwon yun itaugan
nan mumpaptok tuh kasal.” Ot eda itaugan.
9 Tinamtaman nan mumpaptok nah kasal nan danum an
numbalin hi mainum, mu uggena inilay nalpuwana. Abuna
nadan muttatyun nanginila. Impaayag nan mumpaptok
nah kasal nan lalakin mungkasal
10 ot kananay “Hay inilak hi pangi-e taku ya pamangu-
luwon takun ipainum nan makakkaphod an mainum ta
deket nap-u ya ahi intun-ud di lagat ten wada. Mu antipet

dakayu ke ya dehtuy eyu intaluh makakkaphod ta eyu
pangudidiyon an itaug?”
11 Hidiyen inat Jesus ad Kana ad Galileey namangulun
milagron nangipatib-anah kabaelana. Ta nadan disipulosna
ya namammam-an nangulug dan hiya.
12 Indani ya immeh Jesus ad Kapernaum an naki-eh inana
ya nadan tutulang na ya nadan disipulosna ot miha-ad dah
dih kaatnay algo.

Hay nangayan Jesus hi Templo
(Mateo 21:12,13; Marcos 11:15-17; Lucas 19:45,46)

13 Mungkadatngan moy Piyestan di Nala-uwan di Anghel
Apu Dios ot ume da Jesus ad Jerusalem.
14 Imme da nah Templo ya dakkodakkol day munggattang
hi baka, kalnero ya paloma ya nadan munsilyuh pihhun
inumbun dah kad-an di lamesaan da.
15 Immalah Jesus hi linubid ot kapyaonah huplit ot pun-
abul na nadan igattang dan babaka ya kakalnero ya nuntu-
i nay lalamesaan nadan munsilyuh pihhu ot mungkiwahit
nadan kalang.
16 Kanan Jesus nadah munggattang hi palomay
“Pungkaan yu hantudan paloma yu. Tipet pumbalinon
yuh malkadu tun balen Ama?”
17 Ninomnom nadan disipulosna nan nitudok an kananay
“Apu Dios, ongal di pangikaguk tuh balem, mahakit di
nomnom ku ten nalgom di kiatana.”
18 Kanan nadan Judyu ke Jesus di “Ipatibom di milagro ta
kitib-anan waday kalebbengam an mangat nah inat mu.”
19 Ya kanan Jesus ke diday “Pa-iyon yu tun Templo ot
bohwatok hi tulun algo.”
20 Kanan nadan Judyuy “Antipe udot ta nap-at ta onom di
toon di namohwatan dan tuwe ya em kanan di bohwatom
hi tulun algo?”
21 Mu hay nangialigan Jesus nah Templo ya hay adol na
te nate ot handih mikatlun algo ya namahuwan.
22 Handih namahuwanay nunnomnoman nadan disipulos
na nah kinalinan kananay bohwatonah tulun algo nan
Templo hin mapa-i. Hituwey gapunah nangulugan da nah
impitudok Apu Dios mipanggep hi kamahuwan Jesus ya nan
kinalin damdaman Jesus mipanggep kediyen kamahuwana.

Inilan Jesus di wadah nomnom di tagu

23 Handih wadah Jesus ad Jerusalem kediyen piyestan di
kanan dan Nala-uwan di Anghel Apu Dios ya inainat nay
milagro ot dakol di tatagun nangulug ke hiya.

24-25 Mu adi madinol hi Jesus an nahamad di pangulug da
te inila nay pangi-en di tagu takon di adida kalyon di wadah
nomnom da.

Hay hummangan da Jesus ke Nikodemus

3

1 Wada on Pharisee an ap-apun di Judyu an hi Nikodemus
di ngadana.
2 Nahilong ya immalih kad-an Jesus ot kananay "Apu, inila
min he-a nan mittulun intud-ak Apu Dios te adi mabalin
an aton di tagu nadan atoatom hin adi idatan Apu Dios hi
kabaelana."
3 Inilan Jesus di mitun-ud an kalyon Nikodemus ke
hiya ot kananay "Hituwey kalyok ke he-a, makulug an
adinadaman migappat di taguh pun-ap-apuwan Apu Dios
hin adi mipidwan miimbabale."
4 Kanan Nikodemus di "Nganney atonan e miimbabale
boy tagu yaden kat-agu mo? Kon ibangngad nah putun
inanat ahi bo miimbabale?"
5 Kanan Jesus di "Donglonak te makulug an mahapul an
hay danum ya hay Espiritun Apu Dios di mangipapidwah
kiimbabaleyan di tagu ta ahi migappat hi pun-ap-apuwan
Apu Dios. Hituwey pinhod kun kalyon an mahapul an
mipidwan miimbabaley tagu.
6 Hay in-imbabalen di tagu ya pangi-en di tagu ya
abuy wadan hiya. Mu nan tagun mipidwan miimbabalet
mawada nan Espiritun Apu Dios ke hiya ya kay mo
damdama pangi-en Apu Dios di pangi-ena.
7 Kinali adika mamodwong nah kinalik an mahapul an
mipidwan miimbabaley tagu.
8 Hay tagun mipidwan miimbabalet wada moy Espiritun
Apu Dios ke hiya ya mialig nah dibdib. Hay dibdib
ya man-ut magibok ya madngol di bungug na, mu ugge
inilay puluyona te adi matibo. Umat bo nah tagun waday
Espiritun Apu Dios ke hiyan adi maawatan di at-atton nan
Espiritun Apu Dios ke hiya, mu matibo takun nahannotan
di pangi-enat maphod mo."
9 Kanan Nikodemus di "Kon mabalin an maat di athidi?"
10 Kanan Jesus di "Antipet he-a nan madayaw an mittulun
di pangi-e takun Judyu yaden uggem inilah tuwe?
11 Donglom te makulug an hituwen kalkalyon mi ya inila
mi. Hituwen ituttudu mi ya makulug te tinibo mi, mu adiyu
kulugon.
12 Kinalik ke dakayun am-in di mipanggep hi ma-ma-at
hituh luta, yaden adiyu kulugon, ot namam-a mon adiyu

kulugon hin nan ma-ma-at hi langit an kad-an Apu Dios di
kalyok.
13 Maid di taguh immen e naniboh langit. Ohaak an
Panguluwan di tagun nanibo te hidiy nalpuwak.”
14-15 Ya kanan bon Jesus di “Handih kawadan da Moses
nah adi maboblayan ya inalana nan gombang ot panday-
onan kay ulog ot ipalat na ot itag-e nat hidiyey tangadon
nadan kinalat di ulog ta adida mate. Athina damdamay
maat ke ha-on an Panguluwan di tagun ahiyak mipatag-e
ta hay tagun mangulug ke ha-on ya midatan hi biyag an
maid di poppog na.”
16 Hi Apu Dios ya ongal di naminhod nan ditakun tatagu
tuh luta, kinali uggena kinawwanan nan binugtung an
Imbabalena, ot itud-ak na tuh luta ta am-in day mangulug
ke hiya ya adida makastigun adida mihi-an ke Apu Dios, mu
midatan dah biyag an maid di poppog na.
17 Ugge intud-ak Apu Dios nan Imbabalena tuh luta an e
mangastiguh tatagu, mu intud-ak nan mangihwang ke dida.
18 Hay tagun mangulug kediyen binugtung an Imbabalen
Apu Dios ya adi kastiguwon Apu Dios, mu nan adi mangulug
ke hiya ya makastigu.
19 Hiya ya immalin mamat-al hi nomnom di tagu, mu
adida pinhod te gaga-ihoy atoaton da, ta hidiyey gumapuh
pangastiguwan Apu Dios ke dida.
20 Hanadan tatagun gaga-ihoy atoaton da ya adida pinhod
an mangulug nah dilag te deket mangulug da ya matiboy
kinagaga-iho da.
21 Mu nadan tatagun mangun-unud nah inila dan niptok
ya adida bumain an mangulug nah dilag, hidiyey kitib-anan
hi Apu Dios di nangidat hi kabaelan dan mangat hi maphod.

Hi Jesus ya natagtag-e mu hi Juan

22 Indani ya immeh Jesus ad Judea ot maki-e nadan
disipulosna ke hiya. Niha-ha-ad dah di ot bonyagan da
nadan tatagu.
23-24 Kediyen tiempon ugge ni-an nikalabut hi Juan ya
tagana damdamah bonyag hi dakol an tatagud Aenon an
nih-up ad Salim te dakol di danum hidi.
25 Indani ya nakihannu nadan disipulos ke Juan nah ohan
Judyu mipanggep hi bonyag.
26 Imme datuwen disipulos ke Juan hi kad-ana ot kanan
dan hiyay “Apu, kon manomnom mu nan tagun ibbam
handi nah bah-el di wangwang an Jordan an itanuttudum di
mipanggep ke hiya? Tagana udot kanuy bonyag ad uwani
ya dakol day tatagun e mumpabonyag ke hiya.”

27 Hinumang Juan an kananay “Adi kayu umamo te maid
di kalebbengan di tagu hin adi idat Apu Dios.
28 Kinalik ke dakayu handi ot inila yun bokon ha-oy di
tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu, mu intud-akak
ke hiyan mangidadaan hi tatagun mangabulut ke hiya.
29 Ha-oy ya mialigak nah munggawi an un-unudonay
kalyon nan ena igawi an gayyum na te immaliyak an
e mangipainila nah ahi umalin mangipaptok ke ditakun
tatagu. Ya maka-am-amlongak te immali ya abuluton di
tatagu.
30 Ta hidiye nan mahapul an hiyay madayaw, bokon ha-
on.
31 Hi Jesus an nalpuh langit ya hiyay katagtag-ayan hi am-
in. Hay nalpuh luta ya hay mipanggep tuh lutay maawatana
ta hidiyey inilanan kalyon ya abu, hidiyey kudang ku te ha-
oy ya nalpuwak hi luta. Hiya ke ya inila nan am-in te nalpuh
langit ya hiyay katagtag-ayan.
32 Hay ituttuduna ya nadan tinibona ya dingngol nah
langit, mu o-ohha day mangabulut kediye.
33 Mu nadan mangabulut kediyen ituttuduna ya diday
mangiuh-un makulug am-in di kalin Apu Dios.
34 Am-in di kalyon Jesus ya nalpun Apu Dios an nangitud-
ak ke hiya te indat nay Espiritunan hiya an hidiyey
mangidat hi ongngal an kabaelana.
35 Hi Apu Dios ya impakappinhod nah tuwen Imbabale-
nan hi Jesus ot hiyay idinol nan mun-ap-apu hi am-in, nadan
matibo ya nadan adi.
36 Am-in da nan tatagun mangulug nah Imbabalen Apu
Dios ya waday biyag dan maid di poppog na. Mu nadan
tatagun adi mangulug ke hiya ya maid hidiyen biyag da ya
kastiguwon Apu Dios didat nangamung.”

Hay nakihummanganan Jesus nah babain iSamaria

4

1-3 Handih dingngol Jesus an ininnilan nadan Pharisee
an dakdakol day mumpabonyag ke hiya mu hi Juan ya
tinayanan day Judea ot mibangngad dad Galilee. Mu hay
kakulugana ya ugge numbonyag hi Jesus te nadan disipulos
nay oggan mumbonyag nadah tatagu.
4-5 Handih pangayan dad Galilee ya dinatngan day Saykar
an bobled Samaria an nih-up nah lutan impaboltan din hi
Jacob nah imbabale nan hi Joseph.
6-8 Dinatngan da nan bubun an kina-utan Jacob ot umbun
hi Jesus te naatu. Hanadan disipulos na ya imme dan e
gimmatang hi makan nah boble. Yaden hi Jesus ya nabati
nah kad-an di bubun. Tuwen maal-algo ya immali on

babain iSamaria an e humagob. Kanan Jesus ke hiyay “An
damana ahan an idatanak hi danum ta inumok?”
9 Namodwong nan babai ot kananay “Antipet eka mumba-
gan ha-on hi danum yaden iSamariaak ya he-a ke ya Judyu
ka?” Kinalin nan babaih tuwe ke Jesus te munhihinningit
day Judyu ya iSamaria.
10 Kanan Jesus di “Gulat na ot ta inilam nan idat Apu Dios
ya inilam hin dahdiyak ya wadan mumbaga kan ha-on hi
danum an kalpuwan di biyag.”
11 Kanan nan babaiy “Deya ot an adallom tun bubun ya
maid di panan-uk mu. Daanay pangalaam nah kanam an
danum an kalpuwan di biyag?
12 Kon natagtag-e ka mu hi Jacob an hi apu takun nanga-ut
ketuwen bubun? Hituwen bubun di imminuinuman handin
hi Jacob ya handidan imbabalena ya aaggayam da.”
13 Kanan Jesus ke hiyay “Tun danum tuh bubun ya
inumon di tagu, mu gagala on nauwo da.
14 Mu nan tagun manginum nah danum an idat ku ya adi
mauwo te hidiye ya umat hi danum an mun-otbol an adi
matduk. Ta hanan tagun mangabulut kediyen idat ku ya
waday biyag nan munnananong.”
15 Ot kanan nan babaiy “Apu, idatanak anhan kediyen
danum ta ad-addiyak mauwo ta adiyak mo umalialih tun e
humagob.”
16 Kanan Jesus ke hiyay “Ume kat em ni-an awiton nan
inayam.”
17 Hinumang nan babain kananay “Man maid di inayak.”
Ya kanan Jesus di “Makulug an maid di inayam
18 te man-ut naminlima kan nakiine, mu nan binalem ad
uwani ya bokon mu inayan. Makulug di kinalim.”
19 Kanan nan babaiy “Apu, maawatak mon profetas ka,
20 kinali pinhod kun mahmahan ke he-a hin tipet han-
didan ammod mi ya hituh bilid di pundayawan dan Apu
Dios, mu dakayu ken Judyu ya kanan yuy mahapul an hidid
Jerusalem di pundayawan ke hiya?”
21 Kanan Jesus di “Kulugom tun kalyok an wadan tuy
tiempon adi mahapul an hituh bilid weno ad Jerusalem di
pundayawan ke Ama.
22 Dakayun iSamaria ya kanan yuy hi Apu Dios di
daydayawon yu, mu adiyu maawatan di pangi-ena, mu
dakami ken Judyu ya adimi ya abu daydayawon, mu hiya
ya impakainnila mi te dakamin Judyuy nalpuwan nan
tinuddun Apu Dios an mangihwang hi tagu.
23 Athidiy ine-ena, mu ad uwani ya takon di dahdi ya
damanan mihayyup ke Apu Dios. Hay kitib-an tuwe ya
wadada mo nadan mundayaw ke Apu Dios hi nomnom da

ya impakainnila da hiya. Hay umat ke diday pinhod Apu
Dios an mundayaw ke hiya.
24 Hi Apu Dios ya Espiritu, kinali nan tagun mundayaw ke
hiya ya mahapul an hay pundayaw na ya malpuh maphod
an punnomnom ya nahamad an pangulug.”
25 Kanan nan babaiy “Inilak an ahi umali nan tinuddun
Apu Dios an hi Kristo an ahi mangipaptok am-in hi tagu.
Hantuh aliyana ya ipainila nan am-in ke ditaku nadan adi
taku maawatan.”
26 Ya kanan Jesus ke hiyay “Ha-oy nan kanam an hi
Kristo.”
27 Pungkali nah tuwe ya dimmatong nadan disipulos. Ya
namodwong da te makihumhummangan hi Jesus nah babai,
mu maid ke diday nunmahma hin nganney ibagan nan
babai weno tipet munhumhummangan da.
28 Tinayanan nan babai nan ena ihagob ot mibangngad
nah boble ot kanana nadah tataguy
29 “Makayu ke. Dehdi nan tagun inila nan am-in nadan
inat ku. Hiya nin hi Kristo an tinuddun Apu Dios an
mangipaptok am-in hi tagu.”
30 Ot umalin am-in nadan tatagu nah boblen nanibon
Jesus.
31 Uggeda ni-an dimmatong ya kanan nadan disipulos
Jesus di “Apu, mangan ka mo.”
32 Mu kanan Jesus di “Wadan ha-on nan makan an uggeyu
inila.”
33 Ot munhinmamahma dan kanan day “Kon waday
immialih kanona?”
34 Kanan Jesus di “Hay umanhan ke ha-on ya hay
pangatak hi pinhod Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on ya
hay pangibbuwak nah ngunun indinol nan ha-on, kinali
kayak adi maagangan.”
35 Kanan bon Jesus di “Wada nan oggan yu kalyon an
kanan yuy ‘Deket nitanom di page ya mala-uy opat di
bulan on ahi inani.’ Mu kalyok ke dakayun ad uwani moy
pun-aniyan te nat-ong. Tibon yu nadan dakol an tatagun
nidadaan an mangulug ke ha-on. Diday mialig nah nat-ong
an pagen maani.
36 Hanadan mun-ani an mialig nadah muntuttuduh pangi-
ek ya waday gun-udon da. Hay mialig hi aniyon da ya
nadan mangulug hi ituttudu da an dadiye nadan midatan hi
biyag an maid di poppog na. Hituwen maphod an maani ya
hituwey pumbalinan di ngunun di muntanom ya mun-ani.
Hituwey gapu nan mun-am-amlong dan duwa.
37 Makulug nan kali an kananay ‘Waday muntanom ya
waday mun-ani.’

38 Dakayu ya mialig kayu nadah mun-ani te pinili dakayun
muntuttuduh pangi-ek. Wadada damdama nadan nialig hi
nuntanom te diday namangulun nangituttuduh pangi-ek ot
midadaan nadan tatagun mangulug ke ha-on. Athidiy ine-
ena te ad uwani ya dakayuy mangituluy kediyen ngunudan
hituwey kialigana an dakayuy mangani hi intanom di
udum."
39 Dakol da moy iSamaria an nangulug ke Jesus gapuh
nangalyan nan babaih nanginilaan Jesus nadah inat na.
40 Ot kediye ya inayagan nadan iSamariah Jesus an
makiha-ad ni-an hi boble da. Timbal na ot makiha-ad ke
didah duway algon ibbana nadan disipulos na.
41 Handih niha-adan da Jesus hidi ya dakol day nid-um an
nangulug te hay intuttudu na.
42 Kanan nadan tatagu nah babaiy "Bokon nan kinalim ya
abuy gapunah nangulugan mi, mu dingngol miy intuttudu
na ot kulugon min hiya nan hadhad-on takun umalin
mangihwang hi tagu."

Hay nangaanan Jesus hi dogon di imbabalen nan ap-apu

43 Nala-uy duwan algoh niha-adan dahdi ot ume dad
Galilee.
44 Waday kinalin Jesus handin kananay "Hay profetas ya
adi dayawon di kaboblayana."
45 Mu handih dimmatong da Jesus ad Galilee ya mun-am-
amlong nadan tatagu te tinibo da nadan inat nad Jerusalem
handih Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios.
46 Indani ya imme bo da Jesus ad Kana ad Galilee
an nangatan Jesus hi milagron impumbalinay danum hi
mainum. Wadad Kapernaum on ohan ap-apun di gubilnu
an mundogoy imbabalena.
47 Dingngol nan dimmatong da Jesus ad Galilee an nalpu
dad Judea ya immalin mangayag ke hiya ta kaanonay dogon
nan imbabalenan mungkatkate.
48 Kanan Jesus nah ap-apuy "Kon kah-in di waday atok hi
milagro ta ahi kayu mangulug ke ha-on?"
49 Kanan nan ap-apuy "Maka ahan te mungkatkate nan
imbabalek."
50 Kanan Jesus di "Umanamut ka ot ya abu. Takon di
adiyak maki-e ot pumhod kaya nan imbabalem." Kinulug
nan ap-apuh diyen kinalin Jesus ot ume.
51 Handih nabiggatana ya nundadammu dah dalan
hanadah muttatyuna ot kalyon dan hiya an pinumhod mo
nan imbabalena.
52 Minahmahana ke dida hin kakon-anay nakaanan nan
dogona ya kanan day "Handih ala una ad nakugab."

53 Inilanan kediyen oras di nangalyan Jesus an nakaan
di dogon nan imbabalena. Ot kediye ya am-in dan
himpamilya, takon di nadan nidkop ke dida ya nangulug
da mon Jesus.
54 Hidiyey mikadwah nangipatib-an Jesus hi kabaelan
Apu Dios dih nibangngadan dad Galilee hi nalpuwan dad
Judea.

Hanan mundogo nah pingngit di lobong

5

1 Gagala ya nadatngan di piyestan di Judyu ad Jerusalem
ot ume da Jesus.
2 Wada nan lobong ad Jerusalem an kanan dah kalin di
Judyuy Betesda an nih-up nah hoob an hogpan di kalnero.
Hanah pingngit diyen lobong ya waday liman ab-abbung an
punhiduman.
3 Dadiyen liman ab-abbung ya napnuh tatagun mundogo.
Wadaday nakulap, napilay ya naparalyze.
4 [Miha-ha-ad dah di te halipat-an day kumibyayyongan
nan danum nah lobong te waday anghel an oggan umalin
mangihal nah danum. Ta nan mamangulun gumawa hin
kimmibyayyong nan danum ya makaan di dogona, takon di
nganneh diyen dogo.]
5 Wadah di on tagun nundogoh tuluy pulut walun toon.
6 Tinibon Jesus ya inilanan nabayag an nundogo ot
kananan hiyay “Kon pinhod mun makaan di dogom?”
7 Ya kanan diyen mundogoy “Om, mu deket kimmibyayy-
ong nan danum ta kanak ot di mamanguluwak an gumawa
on waday namangulu. Maunnaanak ta nangamung te maid
di bumaddang ke ha-on.”
8 Ot kanan Jesus ke hiyay “Tumaddog ka! Alam nan abok
mut umanamut ka mo.”
9 Ya pinghanadi ya nakaan di dogon nan tagu ot alana nan
abok na ot mange.
Hidiyen algo ya Sabadun Tungo.
10 Wadaday Judyun nangang-ang nah tagu ot kanan
dan hiyay “Antipet Sabadun Tungod uwani yaden em
ihanawwangan nan abok mu?”
11 Ya kananan diday “Kinalin ot tuwalin nan nangaan hi
dogok di ‘Alam nan abok mut umanamut ka.’ ”
12 Kanan nadan Judyuy “Dahdi ni-boh diyen nangalin he-
a?”
13 Ugge inilan nan tagu hin dahdih diyen nangaan hi
dogona te pinghanadi ya tinayanan Jesus ot mikamo nadah
dakol an tatagu nah pingngit di lobong.

14 Indani ya dinatngan Jesus hidiyen tagu nah Templo ot
kanan Jesus ke hiyay “Deyan pinumhod ka, itikod mu mon
munliwat ta adika midatan hi dogom nahalhalman mu nan
dinggom.”
15 Inilan mon nan tagu an hi Jesus hidiyen nangaan hi
dogona ot ena kalyon hanadah Judyu.
16 Hidiyey gapunan bumobboh-ol nadan Judyu ke Jesus te
inat nah tuwe yaden Sabadun Tungo.
17 Mu kanan Jesus ke diday “Kanan yuy panion ditakun
Judyuy mungngunuh Sabadu. Mu hi Aman hi Apu Dios
ya mungngununguuh kiphodan di tagu takon di ngannen
algo. Kinali hidiye damdamay atok.”
18 Dingngol nadan Judyuh diyen kinalin Jesus ya namam-
an pinhod dan patayon te bokon ya abu hay ena nungn-
gohayan hi pangi-e da mipanggep hi Sabadun Tungo, mu
gapuh nangalyanan Amanah Apu Dios ta kay na mo in-
ingngoy adol na ke Apu Dios.

Hay kalebbengan Jesus an munhumalyan am-in hi tagu

19 Kanan Jesus ke diday “Donglon yu tun kalyok ke
dakayu, makulug an adik ipadayaw di adol ku te adi
mabalin an na-ala on ek inat di pinhod ku te kah-in di
tobalon Ama. Ha-oy an Imbabalena ya atok ya abu nadan
tibok an atona, ta hidiye nan am-in nadan atona ya hidiye
damdamay atok.
20 Hi Aman hi Apu Dios ya impakappinhodak an Imba-
balena, kinali am-in di atona ya ituttudu nan ha-on. Bokon
ya abuh nae, mu waday ipaat nan ha-on an namammam-an
umipamodwong.
21 Mahuwan bon Amay nate ya idat nay biyag da, athidi
bon ha-on an Imbabalenan idat kuy biyag nah tagun pinhod
kun pangidatan.
22 Bokon hi Amay munhumalyah tagu te indinol nan ha-
on an Imbabalenay mangat kediye
23 ta ha-oy an Imbabalena ya dayawonak hi tatagu umat
hi pundaydayaw dan hiya. Hanan tagun adi mundayaw ke
ha-on ya adina damdama dayawon hi Ama an nangitud-ak
ke ha-on.
24 Donglonak te makulug an hay tagun kulugonay kalik
ya kulugonah Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on ya adi
makastigu. Hidiyen tagu ya wada moy biyag nan maid di
poppog nah kad-an Apu Dios.
25 Kalyok bo ke dakayu, makulug an mipalpud uwani ya
nadan paddungnay nate gapuh liwat da ya donglon day
kalyok an Imbabalen Apu Dios. Ya nadan mangabulut
kediye ya idatak didah biyag an maid di poppog na

26 te hi Ama ya wada tuwalin hiyah diyen biyag, kinali
damanan umidat kediye ya athidi bon ha-on an Imbabale-
nan wadah diyen biyag te indinol nan ha-on.
27 Ya indat na bon ha-on di kalebbengak an munhumalyah
tagu te ha-oy di Panguluwan.
28-29 Adi kayu mamodwong tuh kalyok te makulug an ahi
madatngan nan tiempon am-in di nate ya donglon day kalik
ya bumudal da. Hanadan impunnanong dan inainat di
maphod gapuh nangulugan dan ha-on ya midatan dah biyag
an maid di poppog na. Mu nadan gaga-ihoy inainat da ya
makastigu dat nangamung di tagu.”

Hanadan mangiuh-u hi mipanggep ke Jesus

30 Intuluy bon Jesus an kananay “Gulat nat ugge indat Apu
Dios di kalebbengak an mangat hi nganneh diye ya maid di
kabaelak an mangat ke datuwen atoatok. Adi na-ala on inat
kuy pinhod ku, te hay atok ya miunnud nah pinhod Ama an
nangitud-ak ke ha-on. Ta hidiye nan hay punhumalyak hi
tagu ya maandong te deket munhumalyaak ya miunnud hi
intuttudun Aman ha-on.
31 Gulat nat ohaak an mangalkalih mipanggep hi adol ku
ya adi ot makulug nadan kanalyok.
32 Mu wadah Aman mangiuh-u hi kakulugana hin
dahdiyak. Ya inilak an adi mihallay kalyona mipanggep ke
ha-on.
33 Wada handiy intud-ak yuh kad-an Juan an mumbonyag
an e nunmahmah mipanggep ke ha-on ot kalyonay maku-
lug.
34 Adi mahapul an waday tagun mangiuh-uh mipanggep
ke ha-on, mu ipanomnom kuh diyet mangulug kayu ta
mihwang kayu.
35 Handin hi Juan ya mialig hi makaddilag an dilag te
nuntuttudu mipanggep ke ha-on. Ot mun-am-amlong kayu,
mu nakatang ya abu.
36 Makulug am-in di kinalin Juan mipanggep ke ha-on, mu
waday nahamad an pangitib-an an intud-akak ke Ama an
dadiye nadan atoatok an adi kabaelan di tagu an indinol
Aman ha-on an gibbuwok.
37-38 Hi Aman nangitud-ak ke ha-on ya impainila na boy
mipanggep ke ha-on, mu adi kayu pakaawat hi ipainilana ya
ipatibona ya adiyu un-unudon di kalina te adiyak kulugon
ke dakayu.
39-40 Adaadalon yu nadan impitudok na te kanan yu on
hidiyey mangidat hi biyag an maid di poppog na, mu kalyok
ke dakayun am-in dadiyen impitudok Apu Dios ya iuh-
unay mipanggep ke ha-on yaden adiyak kulugon ke dakayu.

Gulat nat kulugonak ke dakayu ya mawadah diyen biyag ke
dakayu.
41 Adik gamgaman di pundayawan di tagun ha-on,
42 mu inilak ot maid di impaminhod yun Apu Dios te
43 intud-akak an mangipainilah mipanggep ke hiya, mu
adiyak kulugon ke dakayu. Mu gulat na nin ta hay udum di
umalin muntuttudun dakayu ya inilak ot kulugon yu takon
di ugge intud-ak Apu Dios.
44 Gagamgaman yuy pundayaw di ibbayu, mu adiyu
gamgaman di pundayaw Apu Dios ke dakayu, kinali adi-
nadaman ekayu mangulug ke ha-on.
45 Indani ya pangali yuy ha-oy di mangali ke Aman
makastigu kayu, mu hay kakulugana ya adi mahapul an
kalyok te nunna-ud an makastigu kayu te adiyu un-unudon
nan Tugun Moses yaden hidiyey nangidinolan yun tobalon
dakayun Apu Dios.
46 Gulat nat paka-un-unudon yuy Tugun Moses ya wada ot
an kulugonak te hidiyen intudok na ya mipanggep ke ha-on.
47 Mu deyan uggeyu kinulug dadiyen Tugun Moses, kinali
immam-anan adi kayu mangulug hantudah kanalyok ke
dakayu.”

Hay numpakanan Jesus hi limay libun tatagu
(Mateo 14:13-21; Marcos 6:30-44; Lucas 9:10-17)

6

1 Nala-uy kaatnan algo ya nun-agwat da Jesus nah
dommang nan baybay an Galilee an Tiberias di oha bon
ngadana.
2 Niunud day dakkodakkol an tatagu gapu te tinibo da
nadan inat nan milagro hi nangaananah dogon nadan
tatagu.
3 Nuntikid da Jesus nah bilid ot ena tuttuduwan nadan
disipulos na.
4 Kediye ya tuwen madatngan nan piyestan di Judyun
Nala-uwan di Anghel Apu Dios.
5 Indanit um-umbun da ya mangali day dakol an tatagu
ot kanan Jesus ke Felipey “Daana nin di etaku pangal-an hi
pakan taku hantudah tatagu?”
6 Inilan Jesus di atona, mu kahimbaggaonan Felipe hin
nganne tuwaliy ihumang na.
7 Kanan Felipey “Takon nin di ongal di igattang hi kanon
da ya makakuddang te dakkodakkol da.”
8 Kimmali bo nan ohan disipulos Jesus an hi Andres an
tulang Simon Pedro ot kananay

9 “Dehtu on unga an waday balunan liman tinapay ya
duwan dolog, mu kon gumlan ipakan ke datuwen tatagu?”
10 Ya kanan Jesus ke diday “Takombo, pab-unon yu dida.”
Ot pab-unon da nadan tatagu nah maholok. Hay uyap
nadan linalakin naamung ya umeh limay libu, mu ugge
nakiuyap nadan binabai.
11 Inalan Jesus hidiyen liman tinapay ya duwan dolog ot
mumpasalamat ke Apu Dios ot ipakap-ong na nadah tatagu.
12 Nabhug da ot kanan Jesus ke diday “Amungon yuy
tindaan dat adi kumawa.”
13 Inamung da ya napnuy himpulut duwan kabah nat-
daan nah liman tinapay an impadakol Jesus.
14 Handih tinibon nadan tataguh tuwen milagro an inat
na ya kanan day “Makulug an hiya nan profetas an hadhad-
on takun umali.”
15 Inilan Jesus an piliton nadan tatagun hiyay mun-ap-
apu, mu adina pinhod ot tayanana dida an imme nah bilid
ot e maoh-ohhah di.

Hay nundalanan Jesus nah tap-on di danum nah baybay
(Mateo 14:22-23; Marcos 6:45-52)

16 Handih mungkahilong ya imme nadan disipulos Jesus
nah pingngit di baybay
17 ot mumbangka da ot mange dad Kapernaum. Nakahil-
long mo yaden ma-ma-id hi Jesus an dumatong.
18 Nahalman di dalluyun handih wadada nah baybay te
nal-ot di dibdib.
19 Lina-uwan day liman kilometro ya ahida nuppe tiniboh
Jesus an tuwen mundallanan nah tap-on di danum an
mangalih kad-an da. Timmattakut da,
20 mu kimmalin kananay “Man ha-oy, adi kayu tumakut.”
21 Imma-amlong da ot paghopon da ya kal-inadi ya
dimmatong dad Kapernaum.

Hay nanamahamakan nadan tatagu ke Jesus

22 Handih nabiggatana ya nanongnan dehdi nadan tatagu
nah pingngit di baybay. Kanan da on dehdih Jesus te tinibo
dan ugge nakilugan hanadah disipulos na nah bangka hi
nangayan dad Kapernaum; oha bo ya abunah diyen bangka
an maid di udum.
23 Indani ya wadaday bangkan nalpud Tiberias an immali
nah pingngit di baybay an nih-up nah numpakanan Apu
Jesus nadah tatagu handih numpasalamatanan Apu Dios.
24 Handih ininnilan dadiyen tatagun maid da Jesus ya
numpumbangka da ot ume dad Kapernaum an e manamak
ke hiya.

Hi Jesus nan kanan dan makan an umidat hi biyag an maid di poppog na

25 Handih inakhupan dah Jesus ya kanan dan hiyay “Apu, kakon-anay dinatngam hitu?”

26 Ya kanan Jesus di “Kalyok ke dakayu, inilak an hay gapunah panamahamakan yun ha-oy ya bokon gapuh nanib-an yu nadah milagron inat ku, mu gapu te nakabhug kayu nah tinapay an indat kud nakugab.

27 Bokon ot hay makan di gagamgaman yu te hay makan ya map-u. Hay ot gamgaman yu ya nan makan an umidat hi biyag an maid di poppog na. Maid di udum hi mangidat kediye hin bokon ha-oy an Panguluwan di tagu te ha-oy di nangidinolan Aman hi Apu Dios.”

28 Ya kanan nadan tatagu ke hiyay “Nganney aton mit hay pinhod Apu Dios di un-unudon mi?”

29 Hinumang Jesus an kananay “Hay pinhod Apu Dios ya mangulug kayun ha-on an intud-ak na.”

30 Ya kanan bon nadan tataguy “Nganne ni-boy milagron ipatibom ke dakamit pangulugan min intud-ak dakan Apu Dios?

31 Hi ke peman Moses ya impakapakana nan mannan nalpuh langit handidah aammod taku handih kawada da nah adi maboblayan. Hituwey impitudok Apu Dios an kananay ‘Indatana dida nah tinapay an nalpuh langit.’ ”

32 Kanan Jesus ke diday “Donglon yu tun kalyok, kanan yu nin on hidiyen makan an indat Moses di makulug an makan, mu bokon te hay makulug an makan ya nan malpuh langit an idat Ama ke dakayu.

33 Hidiyen kanak an makan an idat Apu Dios an malpuh langit ya hidiyey umidat hi tagu hi biyag an maid di poppog na.”

34 Kanan dan hiyay “Apu, idatan dakamih kabigabigat nah kanam an makan.”

35 Kanan Jesus di “Ha-oy di kialigan diyen makan an umidat hi biyag an maid di poppog na. Hanan tagun mangulug ya mundinol ke ha-on ya adi maagangan ya adi mauwo.

36 Kinalik tuwalin dakayun takon di tibotibon yuy atoatok ya adi kayu mangulug ke ha-on.

37 Mu nadan tatagun indinol Ama ke ha-on ya kulugonak ya mun-am-amlongak an mangabulut ke dida

38 te ha-oy ya intud-akak ke Ama tuh lutat atok di pinhod na, bokon hay pinhod ku.

39 Hay pinhod nan atok ya ipaptok kun am-in nadan tatagun indinol nan ha-on ta mahuwak didan am-in tuh udidin di algot maid di ohan mihi-an ke hiya.

40 Man-uke ya pinhod Aman am-in nadan tatagun man-
gulug ya mangabulut an ha-oy di Imbabalena ya mahuwak
didah udidin di algot mawadan diday biyag an maid di
poppog na.”
41 Hanadan Judyu ya mungngudu da te hay kinalin Jesus
an kananay hiya nan makan an nalpuh langit.
42 Ot kanan day “Tipe udot ta ena kanan di hiya ya nalpuh
langit? Kon bokon hiya nan imbabalen din hi Joseph? Kon
ugge taku inilah amana ya hi inana?”
43-44 Kimmalih Jesus ot kananay “Itikod yun ngumudun-
gudu te adi mabalin an na-ala on nangulug di ohan tagu ke
ha-on, te kah-in di baddangan Aman nangitud-ak ke ha-on.
Dadiyen mangulug ke ha-on ya ahik mahuwan dida hantuh
udidin di algo.
45 Intudok handidan profetas Apu Dios an kanan day ‘Tut-
tuduwan Apu Dios didan am-in.’ Ta nan tagun mangngol ta
un-unudonay ituttudun Apu Dios ya kulugonak ke hiya.
46 Maid di nanibon Apu Dios mu ha-oy ya abu. Tinibok hi
Aman hi Apu Dios te nalpuwak ke hiya.
47 Donglon yu tun kalyok ke dakayu, hay tagun mangulug
ke ha-on ya mawadan hiyay biyag an maid di poppog na.
48 Ha-oy di kialigan nan makan an umidat kediyen biyag.
49 Man-u te kinakinan handidan aammod taku nan makan
an manna handih kawada da nah adi maboblayan, mu nate
da metlaing.
50 Mu tun makan an kalkalyok an nalpuh langit ya adi
matey mangan ketuwe.
51 Ha-oy hidiyen makan an nalpuh langit ya nan tagun
mangan ketuwe ya waday biyag nan maid di poppog na.
Hidiyen kanak an makan ya hantun adol kun ahik iappit ta
mihwang di tagu.”
52 Gapu kediye ya muntututut nadan Judyu. Kanan day
“Nganne ni-boy aton tun tagun mangipakan hi adol nan
ditaku?”
53 Kanan Jesus ke diday “Makulug an deket adiyu kanon di
adol ku, ya adiyu inumon di dalak an Panguluwan di tagu,
ya adi kayu midatan hi biyag an maid di poppog na.
54 Hay tagun mangan hi adol ku ya manginum hi dalak
ya mawadan hiyay biyag an maid di poppog na ya ahik
mahuwan hi udidin di algo
55 te hay adol kuy makulug an makan ya hay dalak di
makulug an mainum.
56 Hay tagun mangan hi adol ku ya manginum hi dalak ya
wadaak ta nangamung ke hiya ya wada damdaman ha-on
ta nangamung.

57 Hi Ama an makulug an Dios di nangitud-ak ke ha-on
ya hiyay kalpuwan di biyag, kinali wadan ha-on nan biyag
an nalpun hiya. Athidi bo nah tagun mangan hi adol kun
wadan hiyay biyag an nalpun ha-on.
58 Ha-oy nan makan an nalpuh langit, adi umat nah
makan an manna an kinakinan handidan aammod taku,
mu nate da. Mu nan tagun mangan ketuwen makan an
nalpuh langit ya mawadan hiyay biyag an maid di poppog
na."
59 Hituwey intuttudun Jesus nah simbaan di Judyu ad
Kapernaum.
60 Dingngol nadan miunuunud ke Jesus hituwen in-
tuttuduna ya kanan day "Naligat an maawatan hituwen
intuttudu na, dahdi nuppe ahan di mangulug kediye?"
61 Inilan Jesus hituwen kalkalyon da ot kananay "Kon
balawon yuh tuwen intuttuduk?
62 Nganney punnomnom yu hin tibonak an Panguluwan
di tagun manalakdang hi langit an kawad-ak tuwali?
63 Hay Espiritun Apu Dios di mangidat hi biyag an maid
poppog na, bokon hay kabaelan di tagu. Hidiyen intuttuduk
ke dakayu ya hidiyey ituttudun nan Espiritun Apu Dios,
kinali hay tagun mangabulut ketuwe ya dawatonah diyen
biyag.
64 Mu waday udum ke dakayun adi mangulug ke ha-on."
Kinalin Jesus hituwe te inila na tuwali nadan adi mangulug
ke hiya ya inila na bo nan ahi mangihdul ke hiya.
65 Kanana boy "Hituwey gapunan kanak handiy adi ma-
balin an na-ala on kulugonak hi tagu, kah-in di baddangan
Ama."
66 Nipalpun diye ya dakol nadah miunuunud ke Jesus di
adi mo mangun-unud ke hiya ot tayanan da.
67 Kanan Jesus nadah himpulut duwan disipulos nay "Kon
takon di dakayu ya tayananak damdama?"
68 Kanan Simon Pedroy "Apu, tayanan daka ke ya dahdi
moy kiunudan mi? Inila min hay ituttudum ya abuy
mangidat hi taguh biyag an maid di poppog na.
69 Ya inila mi ya kulugon min he-a nan intud-ak Apu Dios
an mangipaptok hi tagu."
70 Ya kanan Jesus ke diday "Ha-oy di namilin dakayun
himpulut duwan disipulos ku, mu waday ohan dakayun
umat ke Satanas di nomnom na."
71 Hidiyen kanan Jesus an umat ke Satanas di nomnom na
ya hi Judas an imbabalen Simon Iskariot te inila nan hiyay
ahi mangihdul ke hiya, takon di hiyay oha nadah disipulos
na.

Hi Jesus ya nadan tutulang na

7

1 Nagibbuh diye ot ume da Jesus hi kabobbobled Galilee,
mu uggeda immed Judea te inila dan pinhod nadan ap-apun
di Judyuh din patayon hi Jesus.
2 Kediyen tiempo ya tuwen madatngan nan piyestan di
Judyun kanan dan Piyestan di Kampu.*
3 Ta hidiye nan kanan nadan tutulang Jesus ke hiyay
“Tayanam hituwen boblet ume kad Judea ta tibon nadan
mangulug ke he-a nadan milagron at-attom.
4 Hay tagun pinhod nan mumpainilah katagutagu ya
adina italuy atona. Kinali gulat na ya ipatibom hi tatagu
hin makulug an milagro nan at-attom.”
5 Hituwey kinalin nadan tutulang Jesus ke hiya te takon
di dida ya adida mangulug ke hiya.
6 Hinumang Jesus an kananay “Ugge ni-an nadatngan di
tiempon pangipatib-ak hi kabaelak, adi umat ke dakayun
tatagu an nalgom on impatibo yuy nganneh diyen kabaelan
yu.
7 Te dakayu ke ya adi dakayu hingitan hanadah adi
mangulug, mu ha-oy ke ya hingitanak te ipainilak di gaga-
ihon at-atton da.
8 Takon di mamangulu kayun ume nah piyesta. Adiyak
maki-e te ugge ni-an nadatngan di algon pangipatib-ak hi
kabaelak.”
9 Ot mihdi ni-an ad Galilee.

Immeh Jesus nah piyestan di Kampu

10 Mu handih imme nadan tutulang na ya uggena im-
painila ot miunud ke dida.
11 Hanadan ap-apun di Judyu ya hahalipat-an dah Jesus
nah piyesta. Waday ohan dida on kananay “Antipet ma-
ma-id hi Jesus?”
12 Am-in nadan tatagu ya hay mipanggep ke Jesus di
kalkalyon da. Hanadan udum ya kanan day maphod hi
Jesus, mu nadan udum ya kanan day hauhaulonay tatagu.
13 Adi padpadngol nadan tataguy kalkalyon da te tumakut
da nadah ap-apun di Judyu.
14 Handih nungkaginawway piyestan nadan Judyu ya e
nuntuttuduh Jesus nah Templo.
15 Namodwong nadan ap-apun di Judyu hi nangngolan
dah ituttudun Jesus ot kanan day “Antipet nalaing hituwen
tagu yaden ugge nun-adal?”
16 Inilan Jesus hidiyen kalkalyon da ot kananan diday
“Hituwen ituttuduk ya ugge nalpuh nomnom ku, mu nalpun
Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on.

---

* **7:2 7:2** Hidiyen piyestay pangapyaan dah aab-abbung an kiha-adan dah hinlingguwan.

17 Hanan tagun naminhod an mangat hi pinhod Apu Dios
ya inilaona hin nalpun Apu Dios hantudan ituttuduk weno
nomnom ku ya abu.
18 Oha bo ya hay tagun abunay adol nay kalkalyona ya
gamgamanay pundayawan di tagun hiya. Mu ha-oy ya adi
athidi te hay gamgamak ya hay kidayawan Apu Dios an
nangitud-ak ke ha-on, hituwey kitib-anan adiyak humaul.
19 Dakayu ya abuluton yun Tugun Apu Dios nan indat
Moses ke dakayu, mu adiyu un-unudon. Gulat nat un-
unudon yuh diyen Tugun ya tipet pinhod yun patayonak?"
20 Kanan nadan tataguy "Ya nahikpan kah diyablu! Kon
dahdiy mamaten he-a?"
21 Kanan Jesus ke diday "Bumobboh-ol kayun ha-on te
kinaan kuy dogon nan ohan tagu yaden Sabadun Tungo.
22-23 Yaden dakayu ke ya kugiton yuy golang hi algon di
Sabadu gapu te hanah Tugun Moses ya kananay pakugit
yuy imbabale yun linalaki. Hay kakulugana ya handidan
aammod taku handih doney nangilappun mungkugit ot
ahi wada nan Tugun. Paka-un-unudon yuh diyen Tugunat
takon di Sabadun Tungo ya mungkugit kayu. Ya tipet
bumoh-ol kayuh nangaananak hi dogon nan ohan tagu hi
Sabadu?
24 Hay maphod ya pakannomnomon yu on ahi kayu
kimmali ta adi na-ala on kanan yuy nibahhoy inat di ohan
tagu."

Hay kanan nadan tatagu mipanggep ke Jesus

25 Ya kanan nadan udum an iJerusalem an nangngol nah
kinalin Jesus di "Kon bokon hiya nan kanan nadan ap-apu
takun Judyu an eda patayon?
26 Deya ot kayan dehtun taganan muntuttudu yaden maid
di mangipatikod ke hiya. Kon inilan nin nadan ap-apu an
hiya hi Kristo an intud-ak Apu Dios?
27 Mu nganney innunan e hiyah Kristo yaden nan kanan
dan hi Kristo ya adi mainilay kalpuwana? Yaden hituwe
ken tagu ya inila takuy nalpuwana."
28 Kediyen muntuttuduh Jesus nah Templo ya inlot nay
kalina. Kananay "Kanan yuy inilaak te inila yu nan boblen
nalpuwak, mu hay kakulugana ya uggeyak inilan dakayu.
Gulat nat inilaak ya inila yu ot nan nangitud-ak ke ha-on.
Hay immaliyak ya bokon ha-oy di kon nomnom, mu gapu te
hidiyey pinhod nan nangitud-ak ke ha-on. Hiya ya uggeyu
inila,
29 mu ha-oy ke ya inilak te nalpuwak ke hiya ya hiyay
nangitud-ak ke ha-on."

30 Ya gapu kediyen kinalin Jesus ya namam-an ihik dan
dopapon, mu uggeda te ugge ni-an nadatngan di algon
gintud Apu Dios an pampapan dan hiya.
31 Mu dakol nadah tataguy nangulug ke Jesus. Kanan
day “Hituwe man ahan nan tinuddun Apu Dios an umalin
mangipaptok hi tagu, te kon waday udum hi umalin ong-
ongal di kabaelanan mangat hi milagro mu hiya?”

Hay nanud-akan dah guwalyan e mampap ke Jesus

32 Dingngol nadan Phariseey kalkalyon nadan tatagu
mipanggep ke Jesus ot dida ya nadan ap-apun di padi ya
immitud-ak dah guwalyan e mampap ke Jesus.
33 Kimmalih Jesus ot kananay “Adiyak mabayag an
makiha-ad ke dakayu ya mibangngadak nah nangitud-ak ke
ha-on.
34 Ahiyak e hamahamakon ke dakayu, mu adi kayu
pakahamak ke ha-on te adinadaman ekayu miunud nah
pangayak.”
35 Dingngol nadan Judyuh diyen kinalin Jesus ya waday
oha on kananay “Daana ni-boy pangayanat etaku adi
pakahamak ke hiya? Wadan umeh kad-an nadan ibba
takun Judyuh boblen nadan bokon Judyu. Wada nin an e
muntuttudu nadah hingitan takun bokon Judyu.
36 Te tipet ena kanan di ahi taku e hamahamakon, mu
adi taku pakahamak ya ena bo kanan di adinadaman
etaku miunud nah pangayana? Nganne nin di pinhod nan
kalyon?”

Hanan ob-ob an adi matduk

37 Kediyen udidin di algon nan piyestan hidiyen abuy
importanten algo nah piyestan di Judyu ya timmaddog hi
Jesus hi hinangngab nadan katagutagu ot oltonan kumalin
kananay “Wadah na key nauwo ya umalih kad-ak ta
uminum.
38 Te kananah impitudok Apu Dios an nan tagun mangidi-
nol ke ha-on ya mawadan hiya nan danum an kalpuwan di
biyag an kay ob-ob an adi matduk.”
39 Hidiyen kanan Jesus an danum an kalpuwan di biyag
ya nan Espiritun Apu Dios an mawada nah tagun mangulug
ke hiya. Handih kinalin Jesus hituwe ya maid ni-an di
Espiritun Apu Dios hi tatagu te ugge ni-an nibangngad hi
Jesus hi langit an kidayawana.

Hay nagodwaan di tatagu mipanggep ke Jesus

40 Dingngol nadan tataguh tuwen kinalina ya kanan di
udum di “Makulug an hituwe nan profetas an kinalin Apu
Dios an ipaalinan ditaku.”

41 Hanadan udum ya kanan day “Hiya nan Kriston
tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu.” Mu kanan di
udum di “Bokon man ahan te bokon ad Galileey kalpuwan
Kristo.
42 Hay bo nitudok nah kalin Apu Dios ya kananay hana
ken Kristo ya holag David ya mitungod Betlehem an boblen
David.”
43 Adi mun-uunnud di punnomnom nadan tatagu mi-
panggep ke Jesus.
44 Wadada nadan udum an pinhod dan dopapon hi Jesus,
mu maid di nangipatna.
45 Nibangngad nadan intud-ak da ot kanan nadan ap-apun
di padi ya nadan Pharisee ke diday “Tipe bot uggeyu in-alih
Jesus?”
46 Kanan day “Uggemi te handih dingngol miy panuttudu
na ya inila min maid di miingngon hiya.”
47 Kanan nadan Phariseey “Kon nihapitan kayu
damdamah langkak na?
48 Maid di ohan dakamin Pharisee ya nadan ap-apu takuy
nangulug ke hiya.
49 Hanada ken nangulug ke hiya ya uggeda naawatan di
Tugun Moses, ya nunna-ud an ahi kastiguwon Apu Dios
dida.”
50-51 Kimmalih Nikodemus an oha nadah ap-apuh din
kananay “Hay linteg takun Judyu ya adinadaman kastigu-
won di ohan tagu hin ugge ni-an nahumalya te ugge ni-an
nainila hin nganney bahul na.” Hituwen hi Nikodemus ya
hiya nan e nakihumhummangan ke Jesus handi.
52 Kanan dan hiyay “Antipet pakaihakkit muh Jesus, kon
iGalilee ka damdama? Pakabbidbidom ke nan impitudok
Apu Dios, maid di kananah malpud Galileen profetas.”
53 Nagibbuh diyen inhanumhummangan da ot mumpan-
ganamut da.

Hanan babain nakihuyop hi bokona inayan

8

1 Hi Jesus ke ya imme nah Bilid an Oliba.
2 Nabigat ya humalaman bon imme nah Templo. Indani
ya mungkaamung day tatagu ot umbun an muntuttudu.
3 Kediyen muntuttudu ya in-alin nadan muntuttuduh
Tugun Moses ya nadan Pharisee on babain naakhupan an
nakihuyop hi bokona inayan. Impataddog dah diyen babaih
gawwan nadan naamung an tatagu
4 ot kanan dan Jesus di “Hituwen babai ya inakhupan min
makihkihhuyop hi bokona inayan.

5 Hay Tugun Moses ya kananay nan tagun umat hidi ya
mahapul an tugmilan ta mate, nganney damdamay kanam
ketuwe?”
6 Man-uket kinali dah tuwe ya pinhod dan patnaan hi
Jesus ta deket mihallay kalyona ya waday pangigadulan dan
mangidiklamun hiya. Nunyuung hi Jesus an pun-ikul-it nay
gamat na nah luta.
7 Mu tagan day mahman hiya ot tumaddog ot kananay
“Deket waday ohan dakayun maid di liwat na ya hiyay
mamangulun manugmil tuh babai.”
8 Ya nunyuung boh Jesus an pun-ikul-it nay gamat na nah
luta.
9 Dingngol dah diyen kinalina ya namangulu nadan
nungkaam-aman aap-apun naohha-ohhan imme ot loktat ya
nama-id dan am-in. Hi Jesus ya nan babai ya abuy wadah
di.
10 Timmaddog moh Jesus ot kanana nah babaiy “Daan da
bo? An imme da nan manugmil ke he-a?”
11 Kanan nan babaiy “Apu, imme dan am-in.” Ot kanan
Jesus di “Takombo, umanamut ka, mu itikod mu mo tuwalin
munliwat. Adi daka kastiguwon ke ha-on.”

Hay nangiingngohan Jesus hi adol na nah dilag

12 Indani ya e bo nuntuttuduh Jesus nah Templo. Kananay
“Ha-oy di mamat-al hi nomnom di tagu. Kinali nan tagun
mangidinol ke ha-on ta un-unudonak ya paddungnay adi
tumapol di nomnom na. Man-uke ya wada moh diyen tagu
nah pat-al an umidat hi biyag an maid di poppogna.”
13 Ya kanan nadan Pharisee ke hiyay “Langkak muh nae.
He-a pe on kalkalyom di mipanggep hi adol mu.”
14 Kanan Jesus di “Takon di kalkalyok di mipanggep hi
adol ku, mu makulug am-in te inilak di nalpuwak ya inilak
di ahik pangayan. Dakayu ya uggeyu inilay nalpuwak ya
nan ahik pangayan.
15-16 Athinay kalyon yu te nipuun hi punnomnom di taguy
punnomnom yu. Mu adi athidin ha-on, te ha-oy ke ya niptok
di punnomnom ku te bokon ha-oy ya abuy kon nomnom,
mu nomnom min Ama an nangitud-ak ke ha-on.
17 Takon nan nitudok an Tugun Moses ya kananay ‘Hay
iuh-un di duwan tagu ya makulug.’
18 Deket athidi ya makulug di kanalyok mipanggep hi adol
ku te wadah Aman nangitud-ak ke ha-on an mangiuh-u.”
19 Ya kanan nadan Pharisee ke Jesus di “Daanay kad-an
amam?” Kananay “Uggeyak inilan dakayu, ta hidiye nan
uggeyu damdama inilah Ama. Gulat nat inilaak ya inila yu
damdamah Ama.”

20 Datuwey kinalin Jesus handih nuntuttuduwana nah
Templo hi kad-an nan kahon an pangiamungan hi pihhun
idat di tatagu, yaden maid di e nampap ke hiya te ugge ni-an
nadatngan di tiempona.

Hi langit di pangayan Jesus

21 Kanan bon Jesus di "Umeyak ta ahiyak hamahamakon
ke dakayu, mu maid di hilbina. Mate kayun ugge nakaan
di liwat yu, ta hidiye nan adinadaman ekayu umali nah
pangayak."
22 Munhuhummangan nadan Judyun kanan day "Kon nin
mumpate, antipet kananay adinadaman etaku ume nah
pangayana?"
23 Kanan Jesus ke diday "Dakayu ya tagu kayu ya abu,
kinali hay punnomnom di wada tuh lutay punnomnom yu.
Mu adi athidin ha-on te nalpuwak hi langit.
24 Kinalik ke dakayu an mate kayun ugge nakaan di
liwat yu ya makulug an athidiy maat ke dakayu hin adiyu
kulugon an ha-oy ya abuy Kristo an tinuddun Apu Dios an
mangipaptok hi tagu."
25 Ya kanan nadan Judyuy "Kon dahdi ka?" Ya kanan
Jesus di "Kinalik tuwali ke dakayu handi, takon ad uwani,
mu adiyu kulugon.
26 Kalyok ot am-in di kinagaga-iho yu, mu kalyok ya abu
nan dingngol ku nah nangitud-ak ke ha-on an makulug am-
in di kalyona."
27 Am-in da nan nangngol ketuwe ya uggeda naawatan an
hi Apu Dios di kalkalyon Jesus.
28 Kanan Jesus ke diday "Hantuh ahiyu pangipatag-
ayan ke ha-on an Panguluwan di tagu nah kaiw di ahiyu
panginilaan hi kakulugana hin dahdiyak ya inilaon yu bon
am-in nadan atok ya kalkalyok ya intuttudun Ama.
29 Hanan nangitud-ak ke ha-on ya wadan ha-on ta
nangamung an adiyak taynan te atok am-in di pinhod na."
30 Kinalinah tuwe ya dakol day tatagun nangulug ke hiya.

Hay umat hi nambut hi tagu

31 Kanan Jesus nadah Judyun nangulug ke hiyay "Deket
itultuluy yun mangun-unud hi ituttuduk ya dakayuy maku-
lug an mangulug ke ha-on
32 ya inilaon yuy makulug mipanggep ke ha-on ya mapop-
pog di nihbutan yu."
33 Kanan nadan udum an Judyu ke hiyay "Dakamin holag
Abraham ya maid di e nihbut ke dakami ot nangamung.
Nganney pinhod mun kalyon nah kanam di mapoppog di
kihbutan mi?"

34 Hinumang Jesus an kananay “Donglon yu tun kalyok,
makulug an hay tagun gaga-ihoy at-attona ya hidiyey
ininghaana te hiya ya himbut di liwat.
35 Hanan tagun himbut ya adi mibilang nah pamilyan
kiha-ha-adana te hiya ya baalon ya abu ta takon di ngannen
algo ya damanan palah-unon da nah bale, adi umat hi
imbabale tuwalin nabalol ta nangamung nah pamilya.
36 Ha-oy an Imbabalen Apu Dios ya kabaelak an bumad-
dang ke dakayu ta adiyu aton di gaga-iho ta hay maphod di
aton yu. Kinali deket kulugonak ya mapoppog di nihbutan
yu.
37 Inilak an holag dakayun Abraham, mu adi kayu umat ke
hiya te dakayu ya pinhod yun patayonak te adiyu abuluton
di ituttuduk.
38 Hay kalkalyok ya nadan tinibok ke Ama, mu dakayu
ya un-unudon yuh amayu, ta hidiye nan gaga-ihoy at-atton
yu.”
39 Kanan da boy “Maid di udum hi ammod mi hin bokon
hi Abraham.” Ya kanan Jesus di “Gulat nat hi Abraham di
ammod yu ya maphod ot di at-atton yun umat nadah inat
na.
40 Mu adi, te dakayu ya pinhod yun patayonak te ipainilak
di dingngol ku ke Aman hi Apu Dios. Hi Abraham ya maid
di inat nah athidi.
41 Am-in kayu ya atoaton yuy umat hi atoaton amayu.” Ya
kanan dan hiyay “Kon pangalim on inlaglag-a kami? Man
bokon kami inlaglag-a te wadah Apu Dios an hi Amami.”
42 Kanan Jesus di “Gulat nat hi Apu Dios di Amayu ya
pinhodak ot ke dakayu te hiyay nalpuwak. Immaliyak tuh
luta te intud-akak ke hiya, adi gapu te pinhod ku.
43 Adiyu maawatan di ituttuduk te adiyu pinhod an
donglon.
44 Imbabale dakayu tut-uwa ahan ke Satanas te pinpinhod
yun aton nadan pinhod na. Hiyay hinumlun hi katayan di
tagu, ta hidiye nan ingganad uwani ya matey tagu. Adina
pinhod di makulug te maid di makulug ke hiya. Hiyay
kalpuwan di haul ya langkak te abunay hauhaul ya langkak
an wadan hiya.
45 Hidiye mo nan adiyak kulugon hi pangalyak hi maku-
lug.
46 Dahdin dakayuy mangalin waday liwat ku? Maid. Ya
antipet takon di makulug di kalkalyok ya adiyu kulugon?
47 Hay makulug an tagun Apu Dios ya un-unudonay
tuguna. Mu dakayu ya bokon dakayu tagun Apu Dios, kinali
adiyu un-unudon di tuguna.”

Hay mipanggep ke Jesus ya hi Abraham

48 Kanan nadan Judyu ke Jesus di “Tibom! Makulug nan
kanan min iSamaria ka an gaga-ihon tagu ya makulug bo
an nahikpan kah diyablu.”
49 Hinumang Jesus an kananay “Uggeyak nahikpan. Ha-
oy ya daydayawok hi Ama yaden pihulonak ke dakayu.
50 Mu takon di pihulonak ot bokon hay kidayawak di
gamgamak te waday ohan naminhod an midayawak ya
hiyay nanginila hin maphod di tagu weno adi.
51 Nomnomon yu tun kalyok, hay tagun un-unudonay
ituttuduk ya adi mate.”
52-53 Kanan bon nadan Judyu ke Jesus di “Ya- kon makulug
an nahikpan ka! Kon uggem inilan hi apu Abraham ya
handidan profetas ya man-u te natag-e saad da, mu nate
da damdama? Kon pangalim on natagtag-e ka mu dida?
Antipet kanam di adi mate nan tagun mangun-unud hi
ituttudum, dahdi ka ni-bo?”
54 Hinumang Jesus an kananay “Deket ha-oy di mangi-
padayaw hi adol ku ya maid di hilbina, mu nan mangipa-
dayaw ke ha-on ya hi Ama an hi Apu Dios an kanan yuy
Dios yu.
55 Hay kakulugana ya uggeyu inilah Apu Dios, mu ha-oy
ke ya inilak. Deket kanak di uggek inila ya umatak mon
dakayun makallangkak. Mu ha-oy ke nimpe ya inilak, kinali
paka-un-unudok di kalyona.
56 Hi Abraham an ammod taku ya nahalman di amlong na
te ininnila nay algon aliyak tuh luta ot handih immannung
ya ongal di amlong na.”
57 Kanan nadan Judyuy “Makudang hi nalimay toon mu
yaden tipet kanam di tinibom hi Abraham an nateh done?”
58 Mu kanan Jesus di “Makulug tun kalyok an wadaak
tuwali ot ahi mitungoh Abraham.”
59 Kinalinah tuwe ya kahiaala nadan Judyuh batun
panugmil dan hiya, mu nundalunu ot tumayan nah Templo.

Hay nangaanan Jesus hi kulap nan tagun nakulap tuwali handih nitungo

9

1 Mundaldallanan da Jesus ya waday tinibo dah tagun
nakulap tuwali handih nitungowana.
2 Kanan nadan disipulosna ke Jesus di “Apu, nganney
gapunat nakulap an nitungo, kon gapuh liwat di ammod
na weno hay liwat na?”
3 Kanan Jesus di “Bokon hinaey gapuna, mu nakulap ta
mipatiboy ongal an kabaelan Apu Dios nah kakaanan di
kulap na.

4 Ad uwanin mapat-al ni-an ya aton taku nan ngunun
indinol nan nangitud-ak ke ha-on te gagala ya mahilong ta
maid moy aton takun mungngunu.
5 Ad uwanin wadaak tuh luta ya pat-alak di nomnom di
tagu ta inilaon day makulug.”
6 Handih kinali nah tuwe ya timmuppa nah luta ot umala
nah tinuppaana ot idan-i nah matan nan nakulap
7 ot kananay “Ume kat eka mun-ihu nah lobong ad
Siloam.” (Hay kibalinan di Siloam “Nitud-ak”.) Imme nan
tagu ot e mun-ihu ya pakatibo nuppe ot umanamut.
8 Hanadan hinag-ona ya nadan nanibon hiya handih
mungkodkoddo ya kanan day “Kon bokon hiya nan tagun
uumbun handi an mungkodkoddo?”
9 Kanan di udum di “Hiya ot.” Kanan bon di udum di
“Bokon hiya, mu hay ang-ang na ya kay hiya.” Ya kanan
nan taguy “Ha-oy hidiye.”
10 Kanan dan hiyay “Nganney naat ta pakatibo ka mo?”
11 Kananay “Hanan tagun kanan dan hi Jesus ya
timmuppa nah luta ot umala nah tinuppaana ot idan-i nah
matak ot ahina kanan di eyak mun-ihu ad Siloam. Immeyak
ot mun-ihuwak ya pakatibowak mo.”
12 Kanan dan hiyay “Daan hidiyen tagu?” Kananay
“Uggek inila.”
13 In-e dah diyen nakaan di kulap na hi kad-an nadan
Pharisee
14 te kediyen nangiapuwapan Jesus hi pitok nah matan
diyen tagu ot makaan di kulap na ya Sabadun Tungo.
15 Ot mahmahan bon nadan Pharisee ke hiya hin nganney
innun di kulap nan nakaan ya kananan diday “Timmuppah
Jesus nah luta ot umala ot idan-i nah matak. Nun-ihuwak
ya maid maptok ya pakatibowak mo.”
16 Hanadan udum an Pharisee ya kanan day “Bokon hi
Apu Dios di nangitud-ak ketuwen tagu te adina un-unudon
di tugun an mipanggep hi Sabadun Tungo.” Mu kanan
nadan udum di “Nganney innunan nangat hi milagro hin
makulug an naliwat?” Hidiyey hinumlun hi nagodwaan
nadan Pharisee mipanggep ke Jesus.
17 Kanan da bo nah nakaan di kulap nay “Nganney
pangalim mipanggep nah tagun nangaan hi kulap mu?” Ya
kananay “Hiya ya profetas Apu Dios.”
18 Hanadan Judyu ya adida kulugon an nan tagu ya naku-
lap tuwali handih nitungo ot ipaayag da nadan aammod na
ot mahmahan da.
19 Kanan dan diday “Kon imbabale yuh tuwe? Kon
nakulap tuwali handih nitungowana? Nganney innunat
pakatibo mo?”

20 Kanan nadan aammod nay “Om, hiya ya imbabale min
nakulap tuwali handih nitungowana.
21 Mu uggemi inila hin nganney innunan e nakaan di
kulap na ya dahdiy nangaan. Mahmahan yun hiya ot kat-
agun inila nan humumang.”
22 Hituwey kinalin nadan ammod na te tumakut da nadah
ap-apun di Judyu te kanan day hana ken tagun mangalin
hi Jesus di tinuddun Apu Dios an Kriston mangipaptok hi
tagu ya adida paghopon nah simbaan ta adi mo mabalin an
mundayaw hidi.
23 Kinali kanan nadan ammod nay “Hiyay punmahmahan
yu ot kat-agu.”
24 Impaayag da bo nan nakaan di kulap na ot kanan dan
hiyay “Hi Apu Dios di dayawom te hiyay nangaan hi kulap
mu, bokon hi Jesus te inila min hiya ya naliwat.”
25 Kanan nan taguy “Uggek inila hin naliwat weno ugge.
Hay inilak ya abu ya nakulapak ni-an, mu ad uwani ya
pakatibowak.”
26 Kanan dan hiyay “Nganney inat nan he-a? Nganney
innunan nangaan hi kulap mu?”
27 Ya kananan diday “Kinalik ot bon dakayu, mu adiyu
donglon. Kon tipe-, pinhod yu bon donglon? Kon pinhod yu
damdaman mangun-unud ke hiya?”
28 Pinadngolan da ot kanan day “He-a pe ya abuy mangun-
unud ke hiya, te dakami ke pe ya hay Tugun Moses di un-
unudon mi.
29 Inila min nakihummangan hi Apu Dios ke Moses, mu
nan kanam an tagun nangaan hi kulap mu ya uggemi inila.”
30 Kanan nan nakaan di kulap nay “Ag-agam kayu! Kanan
yuy uggeyu inila yaden hiyay nangaan hi kulap ku.
31 Inila takun hi Apu Dios ya adina donglon di dasal di
naliwat an tagu, mu nadan tatagun manaydayaw ke hiya
ya mangat hi pinhod na ya donglonay dasal da.
32 Nipalpu handih naltuwan di luta ingganad uwani ya
maid di etaku dingngol hi tagun ena kinaan di kulap di ohan
nakulap nipalpuh nitungowana.
33 Ta hidiye nan gulat nat bokon hi Apu Dios di nangitud-
ak ke hiya ya maid ot kumay kabaelana.”
34 Ya bimmoh-ol nadan Pharisee ot kanan dan hiyay
“Nakaliwwat ka tuwali handih nitungowam, kon tut-
tuduwan dakamin he-a?” Ot palah-unon da nah simbaan.

Hay tagun adi mangulug ya mialig nah nakulap an tagu

35 Dingngol Jesus di nangipalah-unan dan diyen tagu ot
handih dinatngana ya kananan hiyay “Kon kulugom nan
Panguluwan di tagu?”

36 Ya kananay “Apu, dahdih diyen kanam? Kalyom ke ha-
on ta kulugok.”
37 Kanan Jesus di “Tinibom te hiyah tuwen makihumhum-
mangan ke he-a.”
38 Ya kananay “Apu, kulugon dakan ha-on.” Ya nun-
dukkun ot dayawonah Jesus.
39 Ot kanan Jesus di “Immaliyak hituh lutan e mangi-
painilan Apu Dios ta mainila nadan nakulap ya nadan
ugge nakulap. Ta nadan nakulap an pinhod dan inilaon
di mipanggep ke hiya ya makaan di kulap da, mu nadan
kalyon day inila dah Apu Dios, mu hi kakulugana ya ugge
da, ya diday makulug an nakulap.”
40 Hanadan udum an Pharisee an wadah kad-ana ya
kanan day “Kon hay kanam ya nakulap kami damdama?”
41 Kanan Jesus ke diday “Gulat na ot ta abuluton yun
makulug an nakulap kayu ya makaan ot di liwat yu. Mu
gaput kanan yuy ugge kayu nakulap ya munnanong di liwat
yu.”

Hay mumpaptok hi kalnero

10

1-2 Intuluy Jesus an kananay “Donglon yu tun kalyok ke
dakayu. Hanan tagun mumpaptok hi kalnero ya idalanah
hoob di pukungan, adi umat nah mangakon idalanah
hinnatkon.
3 Deket nan mumpaptok di humgop ya ibughulan
nan mungguwalya nah hoob nan pukungan. Hanadan
kalnerona ya imatunan day kalina te ohhaohhaona didan
ngadanon on ahina impalah-un.
4 Ta ipanguluna didan e ipattol ya miunud dan hiya te
ininghaan day kalina.
5 Mu deket hay udum an tagun uggeda inila ya adida un-
unudon, mu bumtik da te uggeda impainghay kalina.”
6 Hituwen inab-abig Jesus ya ugge naawatan nadan
tatagu.

Hi Jesus ya makaphod an mumpaptok

7 Ot kanan mon Jesus di “Kalyok ke dakayu, makulug
an ha-oy di kialigan diyen hoob an pangidalanan nadan
kalneron ume nah pukungan da.
8 Am-in nadan namangulu mu ha-on an kanan day dida
nan hoob ya umat da nah mangako, kinali ugge inun-unud
nadan kalnero dida.
9 Ha-oy nimpey mialig an hoob di pukungan di kalnero
ta hanan mangidalan ke ha-on ya mihwang te ipaptok ku
didan umat hi pamaptok di mumpattol hi kalneron deke on

impalah-una didat ena dida impattol on ahina bo impaghop dida.
10 Hanan mangako ya umali ya abun e mangako, pumate
ya dumadag, mu ha-oy ke ya immaliyak an mangidat hi
biyag an maid di kudang na.
11 Ha-oy ya umatak nah maphod an tagun mumpaptok hi
kalneron ikate nay pamaptok na nadah kalnerona.
12-13 Mu nan matangdanan an mumpaptok hi kalnero
ya adi miingngo nah kon kalneroy pangikaguna nadah
kalnero. Man-uke ya bokon hiyay kon kalnero. Te gulat nat
waday umalih ahun mangan hi kalnero ya bumtik hituwen
mumpaptok ta pungkan mon di ahuy udum ya pumpudug
nay udum ta mahiyak da.
14 Ha-oy di kialigan nan maphod an tagun mumpaptok
hi kalnero. Impakainnilak nadan tataguk an mialig an
kalnerok ya impakainnilaak damdaman dida.
15 Umat ke dakamin Aman impakainnilaak ke hiya ya
athidi bon ha-oy an impakainnilak hiya. Umatak nah tagun
pakaippaptok nay kalnerona te ha-oy ya ikatek di pamaptok
kuh tataguk.
16 Wadaday udum an tatagun adida mangulug ke ha-on
ad uwani, mu hi udum hi algo ya pangulugok didat am-in
nadan ahi mangulug ke ha-on ya mun-uunnud da ta ha-
oy ya abuy ahi mumpaptok ke didan am-in ta kay da ohan
halun an kalneron ohay mumpaptok.
17 Impakappinhodak ke Ama te ikatek di kiphodan di
tatagut miunnud nah pinhod na. Ahiyak mateyak ta waday
atok an mamahuwan.
18 Hi Amay nangidat hi kabaelak an mangiwalak ya
mamangngad hi biyag ku, kinali adinadaman patayonak
hin adik pinhod, mu mateyak hin pinhod ku.”
19 Dingngol nadan Judyuh tuwen kinalin Jesus ya
nagodwa da.
20 Kanan di udum ke diday “Antipet etaku dongdonglon
di kalina yaden mun-ango te nahikpan hi dimonyo?”
21 Mu kanan di udum di “Adi mabalin an athinay
pungkalkallin di nahikpan. Oha bo ya kon waday kabaelan
di dimonyon mangaan hi kulap?”

Hay adi naminhodan nadan Judyu ke Jesus

22 Indani ya nadatngan bo nan piyestad Jerusalem an
panginomnoman nadan Judyuh niphodan nan Templo da.
Kediyen tiempo ya ahi kotolan.
23 Hi Jesus ya e nundaldallanan nah kanan dan balkon
Solomon nah Templo.

24 Wadada boy Judyun naamung hi kad-ana ot kanan dan
hiyay “Kalyom ke dakamiy makulug hin he-a nan tinuddun
Apu Dios an Kriston mangipaptok hi tagu weno bokon, ta
adi kami munhalinduwa.”
25 Ot kanan Jesus di “Kinalik ke dakayu, mu adiyu
kulugon. Hanadan milagron atoatok gapuh ongal an
kabaelak an indat Aman ha-oy ya dadiyey pangitib-an yun
intud-akak ke hiya,
26 mu adi kayu mangulug te ugge kayu tuwali nibilang an
taguk.
27 Hanadan tataguk ya donglon day kalik ya un-unudonak
an umat nadah kalneron madinol da nah mangipaptok ke
dida.
28 Dadiyen tataguy idatak hi biyag an maid di poppog
nat adida mihi-an ke Apu Dios. Ya adinadaman waday e
mamlon dida ke ha-on.
29 Te hi Aman nangipangulug ke didan ha-on ya ongal an
kabaelanan maid di miingngon hiya, kinali maid di ohan
kabaelanan e mamlon dida ke hiya.
30 Dakamin Ama ya oha kami.”
31 Ya kahiaala nadan Judyuh batun panugmil dan Jesus.
32 Ot kananan diday “Inainat kuy maphod an kinalin
Aman atok, mu ngannen dadiyey lummuh eyu panugmilan
ke ha-on?”
33 Ya kanan nadan Judyuy “Bokon nadan maphod an
inainat muy emi panugmilan ke he-a, mu gapu te hay
panaltalanggaam ke Apu Dios an kanam di he-a ya hi Apu
Dios ya oha kayu. He-a ya tagu ka ya abu, mu kanam di
he-ah Apu Dios.”
34 Mu kanan Jesus ke diday “Wada nan nitudok an kalin
Apu Dios an kananay ‘Dakayu ken tatagu ya dios kayu
damdama.’*
35 Adinadaman etaku iwalong di kalin Apu Dios ya
nomnomon takun handidan profetas an nangitanuttuduh
kalina ya tobalona didan kananay kay da dios damdama.
36 Ne deket athidi, tipet kanan yuy taltalanggaak hi Apu
Dios hi pangalyak an ha-oy di Imbabalena? Makulug an
ha-oy di tinudduna ya intud-ak nan umali tuh luta.
37 Deket adi mainila nadah atoatok an hi Amay nangipan-
gunu ke dadiye ya takomboy adiyak kulugon ke dakayu.
38 Ya takon di adiyak kulugon, mu kulugonak ni-mo gapu
nadah milagron inat ku ta inilaon yu ya maawatan yun hi
Ama ya wadan ha-oy ya athidi bon wadaak ke hiya.”
39 Gapu ketuwen kinalin Jesus ya eda ot bo dopapon, mu
na-ala ya mange.

---

* **10:34 10:34** Psalm 82:6

40 Ot ume bon nah Wangwang an Jordan ot mihmihdi nah
kad-an di numbonyagan Juan hi tatagu.
41 Indani ya dakol day immalih kad-ana ya munhimbabag-
gaan dan kanan day “Maid di inat Juan hi milagro, mu am-
in nan kinalikalinan mipanggep ketuwen tagu ya makulug.”
42 Ot dakol nadah tataguh diy nangulug ke Jesus.

Hay natayan Lasarus

11

1 Wada nan mundogod Betania an hi Lasarus. Waday
duwan binabain tulangna an da Maria ke Marta.
2 Hi Maria ya hiyay nunlanah hukin Jesus ot dan-iyanah
buuk na.
3 Immitud-ak dadiyen tulang Lasarus hi e mangipainilan
Jesus an kanan day “Apu, mundogo nan gayyum mun
impakappinhod mu.”
4 Dingngol Jesus ya kananay “Adina ikateh diyen dogona,
mu hidiyey kitib-an di ongal an kabaelan Apu Dios ta
kidayawana ya kidayawak damdaman Imbabalena.”
5 Takon di ongal di impaminhod Jesus nadah hintutulang
an da Maria, hi Marta ya hi Lasarus
6 ya hin-od na ni-an di duway algo ot ahi umen e nanibon
Lasarus.
7 Nagibbuh diyen duwan algo ya kananan hanadah
disipulos nay “Mibangngad taku bod Judea.”
8 Mu kanan dan hiyay “Apu, ihik nadan Judyuh din
patayon daka ta nganne boy etaku kibangngadan hidi?”
9 Ya kanan Jesus di “Hay algo ya nagodwa, waday mapat-
al ya waday hilong. Hay tagun mundallanan hi mapat-al ya
adi mun-oga te matiboy dalan.
10 Mu nan tagun mundallanan hi hilong ya mun-oga te
tapol an adi matibo.”*
11 Ya kanana boy “Hi Lasarus an gayyum taku ya
nahuyop, mu umeyak ta ek bangunon.”
12 Ot kanan dan hiyay “Apu, maphod hin nahuyop ta
waday atonan pumhod.”
13 Mu hay pinhod Jesus an kalyon ya nateh Lasarus, yaden
kanan da pe on hay kanana ya nahuyop ya abu.
14 Ot kalyon mon Jesus di “Nateh Lasarus.
15 Mu maphod ta maidak hidi handih natayanat waday
aton yun maniboh atok ta mihamad di pangulug yun ha-
on, kinali makayu ta ume taku.”

---

* **11:10 11:10** Hay pinhod tuwen kalyon ya mahapul an aton taku nadan indinol Apu Dios ke ditaku te indani ya mala-uh diyen tiempon pangatan kediyen indinol na.

16 Hi Tomas an kanan dan hi Dappil, ya kananan hanadah
ibba nay “Maki-e takun am-in ta makikate takun Jesus.”

Hi Jesus di munmahuh nate

17 Handih dimmatong da Jesus hidid Betania ya dingngol
dan opat di algoy nala-uh nilubukan Lasarus.
18 Hidiyen bobled Betania ya nih-up ad Jerusalem an tulun
kilometroy nundinnawwiyan da.
19 Kinali dakol day Judyun iJerusalem an immen e
mangal-alubyag ke Marta ya hi Maria mipanggep hi natayan
tulang da.
20 Handih dingngol Martan mangali da Jesus ya immen e
manamun dida, mu hi ke Maria ya nibatih baleda.
21 Handih nundadammu da ya kanan Marta ke Jesus di
“Gulat nat immal-aliyan ka ya ugge ot nateh tulang ku.
22 Mu takon, inilak an takon di nganney ibagam ke Apu
Dios ya atona.”
23 Kanan Jesus di “Tumaguh tulang mu.”
24 Kanan Martay “Inilak an ahi tumagu hantuh
kamahuwan am-in di nate hantuh udidin di algo.”
25 Ya kanan Jesus ke hiyay “Ha-oy di munmahuh nate ya
ha-oy di kalpuwan di biyag. Hanan tagun mangulug ke ha-
on ya takon di nate ya nanongnay biyag nah kad-an Apu
Dios ya tumaguh ohan algo.
26 Ta hidiye nan am-in di tagun mangulug ke ha-on ya
adida mate te waday biyag dan maid di poppognan malpun
ha-on. Kon kulugom?”
27 Kanan Marta ke hiyay “Om, Apu, kulugok an he-ah
Kriston tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu ya
kulugok an Imbabale dakan Apu Dios. He-a nan hinhin-od
min umali tuh luta.”

Hay limmuwaan Jesus

28 Kinalin Martah tuwe ot umen e mangayag ke tulang
nan hi Maria. Ingkutyam nan kananay “Immali nan Ap-
apu takun pun-ibaga daka.”
29 Handih dingngol Maria ya nangintataddog ot ena
damuwon hi Jesus.
30 Ugge ni-an dimmatong da Jesus nah boble te nanong-
nan dehdi da nah e nanamuwan Martan dida.
31 Handih tinibon nadan Judyun immen e mangal-alubyag
an limmah-un hi Maria ya niunud dan hiya te kanan da nin
on umen e kumga nah lubuk tulang na.
32 Dimmatong hi Mariah kad-an da Jesus ya nundukkun
hi hinangngab na ya mungkogan kananan hiyay “Gulat nat
immal-aliyan ka ya ugge ot nateh tulang ku.”

33 Handih tinibon Jesus an mungkogah Maria ya nadan
Judyun niunud ke Maria ya namahig di homok nan dida.
34 Ot kananay “Daanay nangilubukan yun hiya?” Kanan
day “Apu, ume takut etaku tibon.”
35 Ya takon hi Jesus ya munluluwa.
36 Ot kanan nadan Judyuy “Impakappinhod nan abu nan
nate.”
37 Ya kanan bon di udum di “Hiyay nangaan hi kulap nan
ohan tagu ya gulat na ot ta wadah tu ya kinaana damdamay
dogon Lasarus ta ugge ot nate.”

Hay namahuwan Lasarus

38 Nanongnan namahig di homok Jesus ke dida ot handih
dimmatong da nah gungat an liyang an natangoban hi batu
39 ya kananay “Kaanon yu nan batu.” Kanan Marta an
tulang nan natey “Apu, adi te makahammuy mo pe, man-
uke ya opat di algoy nala-uh natayana.”
40 Kanan Jesus ke hiyay “Kinalik ke he-an deket waday
pangulug mu ya maawatam di kinatag-en Apu Dios.”
41 Kinaan da nan batu ot itangad Jesus hi kabunyan ot
kananay “Ama, mumpasalamatak te dingngolak ke he-a.
42 Inilak an donglonak ta nangamung ke he-a, mu impad-
ngol kuh tuwen kalik hantudah tatagut kulugon dan intud-
akak ke he-a.”
43 Indani ya inlot Jesus di kalinan kananay “Lasarus,
bumudal ka.”
44 Ya bimmudal hi Lasarus an nanongnan nalibbutan
di hukina ya taklena ya hinnatkon bo tuwaliy libbut di
uluna. Kanan Jesus ke diday “Kaanon yuy libbut nat waday
innunan umanamut.”

Ihik nadan buhul Jesus an mamaten hiya
(Mateo 26:1-5; Marcos 14:1,2; Lucas 22:1,2)

45 Dakol nadah Judyun naki-ki-en Mariay nangulug mon
Jesus gapu tinibo dan inat na.
46 Mu imme day udum an e nangidatdatong hi inat Jesus
nadah Pharisee.
47 Ot maamung nadan ap-apun di padi, nadan Pharisee ya
nadan ap-apun di Judyu ot kanan day “Nganney aton taku,
deyan tagan diyen taguy patiboh milagro?
48 Adi taku ke ipatikod ya loktat ta mangulug dan am-in di
tatagun hiya ya bumoh-ol nadan ap-apud Roma ta immam-
anan kaanon day lebbeng takun mangat nadah pangi-e
takun Judyu ya pa-iyon da nan Templo taku.”
49 Kediye ya hi Kaypas di natuddun natag-en padi.
Kanana nadah ibbanay “Ya kon maid di inila yu.

50 Kon uggeyu inilan kudukdul nay mateh tuwen ohan
tagut kiphodan am-in di tagu mu nan etaku madadag am-
in?”
51 Hituwen kinalin Kaypas an mateh Jesus hi kiphodan di
Judyu ya ugge nalpuh nomnom na, mu impainilan Apu Dios
ke hiya te hiyay natuddun natag-en padi kediyen toon.
52 Hay katayan Jesus ya bokon kiphodan ya abun nadan
Judyu, mu kiphodan damdaman am-in di tagun Apu Dios
an nihinap hi kabobboblet miohha dan mangulug ke hiya.
53 Nipalpun diyen algo ya humanuhummangan nadan ap-
apun di Judyu hi aton dan mamaten Jesus.
54 Ta hidiye nan intikod mon Jesus an e muntuttudu nadah
Judyu ot tayanan day Judea ot maki-e nadan disipulosnan
hiyad Eplaim an nih-up nah adi maboblayan ot miha-ad da
ni-an hidi.
55 Tuwen madatngan nan Piyestan Nala-uwan di Anghel
Apu Dios ya dakol day Judyuh kabobboblen immed
Jerusalem ta eda aton di pangi-e dah pundadaanan dan
makipiyesta.
56 Hamahamakon dah Jesus ot handih naamung da nah
Templo ya waday oha on kananay “Nganne nin, umalin
makipiyestah Jesus weno adi?”
57 Man-uke ya kanan nadan ap-apun di padi ya nadan
Pharisee nadah tataguy “Wada ken dakayuy nanginilah
kad-an Jesus ya umalih kad-an min mangipainilat emi
dopapon.”

Hay nangiduyagan nan babaih nakangnginan lana ke Jesus
(Mateo 26:6-13; Marcos 14:3-9)

12

1 Waday onom an algot ahi madatngan nan Piyestan di
Nala-uwan di Anghel Apu Dios ya imme da Jesus ad Betania
an boblen Lasarus an minahuwan Jesus.
2 Hanadan bimmoble ya nundadaan dah makan hi ipakan
dah datngan da Jesus ya hi Martay nangipaptok hi kanon da.
Ot mangan da ya hi Lasarus ke ya nakihayuyung ke dida.
3 Hi Maria ya inalana on butilyan naha-adan hi nakangng-
inan bangbanglun lanan nard ot umiduyag hi hukin Jesus
ot dan-iyanah buuk na. Ot mapnu nan bohongnan di baleh
hamuy na.
4 Hi Judas Iscariote an disipulos Jesus an hiyay mangihdul
ke hiya ya tinomyo na nan inat Maria an kananay
5 “Ayyokah naen bangbanglun lana! Gulat nat nigattang
ya ongal ot an pihhun midat nadah nawotwot.”

6 Kay hanan ikakagu na nadan nawotwot nah kalina,
mu adi kaya te hiya ya makangngako. Hay ngununa ya
hiyay mangmangdon hi pihhun oggan idat di tatagun didan
disipulos, mu oggana italuy udum.
7 Kanan Jesus di "Nangamung pen hiya te hinaen lana
ya induddulina tuwalin miusal ke ha-on an mialig an
pundadaana hantuh kilubukak.
8 Hanadan nungkawotwot an pangidatan yuh baddang yu
ya wadadat nangamung, mu ha-oy ke ya adiyak makihkih-
tun dakayu ta nangamung."

Ihik nadan padin patayon hi Lasarus

9 Indani ya ininnilan di dakol an Judyun wadah Jesus ad
Betania ya mangali dan am-in hidi. Bokon hiya ya abuy
eda tibon, mu pinhod da damdaman tibon hi Lasarus an
minahuwana.
10 Ta hidiye nan inhuhummangan nadan ap-apun di
papadin pipate da damdamah Lasarus
11 gapuh nunmahuwan Jesus ke hiyay hinumlun hi dakol
day nangiwalong hi pangi-en di Judyu ta hi Jesus moy
kulugon da.

Hay nangayan Jesus ad Jerusalem
(Mateo 21:1-11; Marcos 11:1-11; Lucas 19:29-40)

12 Nabigat ya dingngol nadan dakol an tatagun e
makipiyestad Jerusalem di aliyan Jesus hidi
13 ot eda mangalah tubun di palma ot eda damuwon hi
Jesus. Kahitutukuk dan kanan day "Madayaw hi Apu Dios!
Madayaw hantun intud-ak na! Hiyay Patul di Israel."
14 Tinibon Jesus on ka-ongalnan donkey ot hidiyey pun-
takkayana. Hituwey immannungan nan impitudok Apu
Dios an kananay
15 "Adi kayu tumakut an iJerusalem te mangali nan Patul
yun nuntakkeh ka-ongalnan donkey."
16 Hanadan disipulos Jesus ya adida ni-an maawatan
datuwen ma-ma-at. Handi nuppeh namahuwan ot tumalak-
dang hi langit di nun-awatan dan am-in ke dadiyen na-na-at
ya hidiyey immannungan am-in nan nitudok mipanggep ke
hiya.
17 Am-in da nan tatagun naniboh nunmahuwan Jesus ke
Lasarus ya eda kinalih katagutagu.
18 Hidiyen milagron inat nay gapunah dakol day immen
e nanamun hiya.
19 Wada moy oha nadah Pharisee on kananay "Daan ot
hinat etaku impatikod hi Jesus? Tibon yu ke, am-in di tagu
ya hiya moy daydayawon da."

Hay kialigan hanan buwa an nitanom

20 Wadaday Greek an immalid Jerusalem an nakipiyesta.
21 Imme dah kad-an Felipe an iBetsaidad Galilee ot kanan
dan hiyay “Apu, pinhod min makihummangan ke Jesus.”
22 E kinalin Felipe ke Andres ot ume dan duwah kad-an
Jesus ot eda kalyon ke hiya.
23 Kanan Jesus ke diday “Nadatngan moy gintud Apu Dios
hi kipatib-an di kidayawak an Panguluwan di tagu.
24 Donglon yu tun kalyok ke dakayu. Hay buwa ya
mahapul an mitanom ta ahi dumakol.*
25 Hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonom-
nomona ya mihi-an ke Apu Dios ta nangamung ya maid
di biyag nan munnananong. Mu nan tagun bokon hay
nitaguwana tuh lutay nonomnomona ya waday biyag nan
maid di poppog na.
26 Hay tagun naminhod an munhilbin ha-on ya mahapul
an un-unudonak ke hiya ta takon di daanay kad-ak ya dehdi
damdama ya hiyay ipadayaw Aman hi Apu Dios.”

Hay nangibagaan Jesus hi katayana

27 Ya kanan bon Jesus di “Mabulunak nah ahik pun-
holholtapak, mu takon di athidi ya adik ibaga ke Amat
ihwangak hi kate te hituwey gapunah immaliyak hituh
luta.”
28 Nagibbun kinali nah diye ya mundasal an kananay
“Ama, ipatibom di kinatag-em.” Ya waday kimmalih langit
an kananay “Impatibok tuwali handiy kinatag-ek nadah
inat mu, mu ipatibok bo.”
29 Dingngol nadan naamung hidiyen kali ya kanan di
udum on kidul. Hanadan udum ya kanan day anghel Apu
Dios an nakihummangan ke hiya.
30 Ya kanan Jesus di “Hidiyen dingngol yu ya bokon ha-on,
mu dakayuy gapunah nangipadngolan Apu Dios kediye ta
inilaon yun dingngol na nan kinalik ke hiya.
31 Tuwen madatngan di kahumalyaan nadan adi mangu-
lug ke ha-on ta makastigu da. Ya gapuh maat ke ha-on ya
mainilay kaapputan Satanas an ap-apun tuh luta.
32 Hantuh ahik kipatag-ayan ya pangulugok di tatagu.”
33 Kinali nah tuwet ipainila nah tataguy ine-en di ahina
katayan.
34 Ya kanan nadan naamung di “Hanah Tugun Moses
ya kananay adi mateh Kristo, mu antipet kanam di ahi
mate nan Panguluwan di tagu? Dahdih diyen kanam an
Panguluwan di tagu?”

---

* **12:24 12:24** Hay kialigan tuwe ya hi Jesus an mahapul an mate ta mihwang di tagu.

35 Kanan Jesus ke diday “Ha-oy di mamat-al hi nomnom
yu ta maawatan yuy makulug, mu adi mabayag di pakiha-
adak ke dakayu. Kinali ad uwanin wadaak ni-an ya un-
unudon yuy ituttuduk ta adi kayu kay wadah tapol. Hanan
tagun mundallanan hi tapol ya uggena inilay pangayana.
36 Ta hidiye nan kanak di ad uwanin wadaak ni-an an
mamat-al ke dakayu ya mangulug kayun ha-on ta mapat-
alan kayu.”

Hay ugge nangulugan nadan Judyu ke Jesus

Kinalin Jesus hituwe ot tumayan ot ugge numpatibon
dida.
37 Takon di tinibotibon nadan Judyu datuwen dakol an
milagron inat Jesus ya hiya damdaman adida mangulug ke
hiya.
38 Hituwey immannungan din kinalin Isaiah an profetas
an kananay
“Apu Dios, an dahdiy mangulug nadah ipainila mi? Ya
dahdi da moy nangipatib-am hi ongal an kabaelam?”†
39-40 Hituwe boy kinalin Isaiah mipanggep hi adida pangu-
lugan, kananay
“Hi Apu Dios ya kinulap na dida ya impakulhi na boy
nomnom da, ta hidiye nan adida pakatibo, adida
pakaawat hi pangi-ena ya adida muntutuyuh liwat
da. Gulat nat adida athidi ya maawatan day mi-
tuttudun didat muntutuyu dah liwat dat paphodona
dida.”‡
41 Datuwey kinalin din hi Isaiah mipanggep ke Jesus te
tinibo nah in-inop nay dayaw Jesus.
42 Takon di athidin dakol day adi mangulug ke Jesus ya
dakol da damdama nadah ap-apun di Judyuy nangulug ke
hiya, mu adida ipainila te tumakut dah pangaanan nadan
Pharisee ke dida nah simbaan da.
43 Te dida ya hay pambalan di ibbadan taguy gagamga-
man dan bokon hay pambalan Apu Dios ke dida.

Hay kalyon Jesus di puun di punhumalyaanah tatagu

44 Inlot Jesus di kalinan kananay “Hay tagun mangulug ke
ha-on ya mangulug damdaman Apu Dios an nangitud-ak ke
ha-on.
45 Athidi bon nan tagun manginilah kakulugana hin
dahdiyak ya inilaona damdama nan nangitud-ak ke ha-on.
46 Te ha-oy ya immaliyak hituh luta ta pat-alak di nomnom
di tagut inilaon dah Apu Dios ta am-in da nan mangulug ke
ha-on ya adida mo kay wadah tapol.

---

† **12:38 12:38** Isaiah 53:1 ‡ **12:39-40 12:39-40** Isaiah 6:10

47 Hanan tagun mangngol hi kalyok, mu adina un-
unudon, ya adik humalyaon te hay immaliyak tuh luta ya
mangihwang hi tagu, bokon hay munhumalya.
48 Nangamung hantuh kadatngan di algon kahumalyaan
di taguy ahi kakastiguwan nadan tatagun kahing ke ha-on
ya adi mangulug hi kanalyok. Dadiyen kinalik di kipuunan
di kahumalyaan da
49 te dadiye ya ugge nalpuh nomnom ku ya abu, mu
nalpun Aman nangitud-ak ke ha-on.
50 Ya deket kulugon di tagu dadiyen kalin Ama ya waday
biyag dan maid di poppog na. Kinali am-in nadan kinalin
Aman ha-on ya dadiyey kalyok.”

Hay nangulahan Jesus hi hukin nadan disipulosna

13

1 Kediyen hilong an hi kabigatana ya hidiyey kilappuwan
di Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios ya inilan Jesus
an hidiyen hilong moy udidin di pakiha-adana tuh luta te
mibangngad moh kad-an Amanah langit. Impakappinhod
nay tataguna tuh luta ya ad uwani moy pangipatib-ana ke
diyen ongal an impaminhod nan dida.
2 Handih mangan da Jesus ya impanomnom Satanas ke
Judas Iscariote an imbabalen Simon di atonan mangihdul
ke Jesus.
3 Hi Jesus ya inila nan indat Amanan am-in di kabaelanan
hiya ya inila nan hiyay nalpuwana ya inila bon ahi
mibangngad ke Amana.
4 Indani ya timmaddog ot kaanonay bulwatina ot alana
nan tuwalya ot iawako nah gitang na.
5 Immiduyag hi danum nah palanggana ot pun-ulahanay
hukin nadan disipulosna on dinan-iyana nah tuwalyan in-
awako na.
6 Indanit nadatngan hi Simon Pedro ya kananay “Apu,
tipe mo ahan ta he-ay mangulah hukik?”
7 Kanan Jesus ke hiyay “Adim ni-an maawatan tun at-
attok, mu indani ot maawatam.”
8 Kanan Pedro ke hiyay “Adi mabalin an ek paula uppe
ahan di hukik ke he-a.” Ya kanan Jesus ke hiyay “Deket adi
daka ulahan ya bokon daka mo disipulos.”
9 Ot kanan Simon Pedroy “Deket athina ne pakiulam boh
moy taklek ya hay uluk.”
10 Mu kanan Jesus di “Hanan tagun nun-amo ya malini
ta ammunay hukinan ulahan te hidiyey nahuhupuk hi ena
nundanallanan. Dakayu ya malini kayu, mu waday ohan
adi.”

11 Man-uket kinalinah tuwe ya inilana nan ahi mangihdul
ke hiya, kinali kananay adida malinin am-in.
12 Nagibbun inulahan Jesus di hukida ya numbulwati
bo ot umbun ot kananan diday “Kon inila yuy gapunah
nangulahak hi hukiyu?
13 Kanan yuy ha-oy di mittuluyu ya Apu yu ya makulug
hinaen kinali yu.
14 Takon di ha-oy di mittuluyu ya Apu yu ya kayak
muttatyun dakayu te ulahak di hukiyu, athidi damdamay
aton yuh ibbayu.
15 Hituwen inat kuy pangiun-unudan yu.
16 Donglon yu tun kalyok ke dakayu, makulug an hay
muttatyu ya adi natagtag-e mu hay apuna. Ya athidi bo nan
nitud-ak an adi natagtag-e mu nan nangitud-ak ke hiya.
17 Deket naawatan yu datuwen kinalik ya aton yu ta
umamlong kayu.
18 Mu bokon dakayun am-in di pangalyak ketuwe. Ha-
oy ya impakainnilak di hin-oh-an dakayun pinilik. Mu ahi
umannung nan impitudok Apu Dios an kananay ‘Hanan
ohan disipulos an nakikakikan ke ha-on ya hiya ot ya abuy
ahi mangihdul ke ha-on.’
19 Kalyok hituwed uwanin ugge ni-an naat ta deket
umannung ya ahiyu kulugon an ha-oy ya abuy Kristo an
tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu.
20 Kalyok ke dakayun makulug an hay tagun mangabulut
hi intud-ak ku ya abulutonak damdama. Ya hay tagun
mangabulut ke ha-on ya abulutona damdamah Apu Dios an
nangitud-ak ke ha-on.”

Hay nangalyan Jesus hi pangihdulan Judas ke hiya
(Mateo 26:20-25; Marcos 14:17-21; Lucas 22:21-23)

21 Kinalin Jesus hituwe ya mahakit di nomnom na
ot kananay “Hituwey kalyok, waday ohan dakayun ahi
mangihdul ke ha-on.”
22 Munhintotokkolan da te uggeda inila hin dahdin diday
kanan Jesus.
23 Nihag-on ke Jesus nan oha nadah himpulut duwan
disipulosnan impakappinhod na ot hiyay
24 pangikutyaman Simon Pedron kananay “Ibagam ya- ke
hiya hin dahdin ditaku nan kanana.”
25 Ot ibagan tuwen nangikutyaman Pedro ke Jesus an
kananay “Apu, dahdin dakami nan kanam?”
26 Ya kanan Jesus di “Itam-ol ku tun tinapay ta nan tagun
pangidatak ya hiyah diye.” Ot itam-ol na nan tinapay ya hi
Judas Iscariote an imbabalen Simon di nangidatana.

27 Handih dinawat Judas nan tinapay ya nihkop hi Satanas
ke hiya ot kanan Jesus ke Judas di “Gal-am ta atom mo nan
nomnomnomom an aton.”
28 Maid nadah nakikan ke Jesus di nun-awat ketuwen
kinalinan Judas.
29 Hanadan udum an ibbada ya kanan da pe on kinalin
Jesus hituwe te pinhod nan e gumatang hi Judas hi mahapul
da nah piyesta weno ena idat nan pihhu nadah nawotwot
te hiyay mangmangdon hi pihhuda.
30 Kinan Judas nan tinapay an indat Jesus ya limmah-un
ot tayanana dida yaden nahilong mon diye.

Nan balun tugun Jesus

31 Imme moh Judas ya kanan Jesus di “Nadatngan moy
kipatib-an di kidayawak an Panguluwan di tagu. Ad uwani
moy pangipatib-ak hi dayaw Apu Dios.
32 Deket midayaw hi Apu Dios gapu ke ha-on ya athidi bon
ipadayawak ke hiya ya maid uhup ya atonah tuwe.
33 Kalyok ke dakayun iibban nakatang mo ya abuy pakiha-
adak ke dakayu. Indanit maidak ya eyak hamahamakon ke
dakayu, mu kalyok bon dakayu nan kinalik nadah Judyu an
adinadaman ekayu miunud nah pangayak.
34 Ya hay balun itugun kun dakayu ya munhimpopohho-
dan kayu. Munhimpopohhodan kayu umat hi impaminhod
kun dakayu.
35 Deket munhimpopohhodan kayu ya hidiyey pangini-
laan am-in di tagun dakayuy disipulos ku.”

Hay nangalyan Jesus hi pangihautan Pedro an inila nah Jesus

(Mateo 26:31-35; Marcos 14:27-31; Lucas 22:31-34)

36 Kanan Simon Pedro ke hiyay “Apu, daanay pangayam?”
Kanan Jesus di “Hanah pangayak ya adi mabalin an eka
maki-eh did uwani, mu hi udum an algo ya ahika miunud.”
37 Ya kanan bon Pedroy “Antipet adi mabalin an eyak
maki-en he-ad uwani? Ha-oy ya adiyak tumakut an
mangikaten he-a.”
38 Kanan Jesus di “Kon makulug an ikateyak? Donglom
te kalyok ke he-an mumpitluy pangihautam an kanam di
uggeyak inilan he-a ta ahi tumalan-uy manuk.”

Hi Jesus di dalanon an umeh kad-an Apu Dios

14

1 Kanan Jesus nadah disipulos di “Adi kayu madanagan.
Idinol yun Apu Dios ya idinol yu damdaman ha-on.

2 Hi kad-an Ama ya dakol di kiha-adan, kinali umanamu-
tak ta ek idadaan di kiha-adan yu. Adik kalyon hituwe ten
adi makulug.
3 Ta deket indadaan ku mo ya mibangngadak an
mangikuyug ke dakayut makiha-ad kayuh kad-ak ta nanga-
mung.
4 Ya inila yu nan dalan an ume nah pangayak.”
5 Kanan Tomas ke hiyay “Apu, uggemi inilay pangayam ta
nganney panginilaan mih dalan?”
6 Kanan Jesus ke hiyay “Ha-oy ya abuy dalanon di tagun
umeh kad-an Ama. Ha-oy di makulug an maunud ya ha-oy
boy kalpuwan di biyag. Maid di mabalin an umeh kad-an
Ama hin adida idalan ke ha-on.
7 Deket makulug an inilaak ke dakayu ya inila yu ot boh
Ama. Ad uwani ya inila yu ya tinibo yu moh Ama.”
8 Kanan Felipe ke hiyay “Ipatibom ke dakamih Amam ta
adi kami munhalinduwa.”
9 Kanan Jesus ke Felipey “Nakabayyag di nakikuyukuyu-
gak ke dakayu yaden uggeyak pay inila? Antipet kanam
di ipatibok hi Aman dakayu? Hay tagun nanibon ha-oy ya
tinibo na damdamah Ama.
10 Kon adim kulugon an ha-oy ya wadaak ke Ama ya athidi
bon Aman wadan ha-on? Am-in di kanalyok ya bokon ha-oy
di kon nomnom, mu nalpun Ama. Ya am-in di atoatok ya hi
Aman wadan ha-oy di mangat.
11 Mahapul an kulugon yun ha-on ya wadaak ke Ama ya
hiya ya wada damdaman ha-on. Mu deket bokon tun kinalik
di pangulugan yun ha-on ya nada ni-mon tinibotibo yun
inat kun adi kabaelan di taguy pangulugan yun ha-on.
12 Kalyok ke dakayuy makulug, hay tagun mangulug ke
ha-on ya damanan atona damdama nadan inat ku. Ya nan
pumbalinan di atona ya ong-ongal mu nadan inat ku te ha-
oy ya mibangngadak ke Ama ta waday atok an bumaddang
ke dakayu.
13 Takon di nganney ibaga yun Ama ya atok gapuh
nangulugan yun ha-on ta midayaw hi Ama gapun ha-on an
Imbabalena.
14 Am-in di ibaga yun Ama ya atok gapuh pangulug yun
ha-on.
15 Deket pinhodak ke dakayu ya un-unudon yuy tugun ku.

*Hay nangalyan Jesus an ahi umali nan Espiritun Apu Dios
an mamaddang ke ditakun mangulug*

16 Ahik ibagan Amat ipaalinan dakayu nan ahi mihannot
ke ha-on an bumaddang ke dakayun ahi miha-ad ta nanga-
mung ke dakayu.

17 Hidiyen ipaalina ya nan Espiritunan mangipainilah
makulug. Hidiyen Espirituna ya adinadaman ume nadah
adi mangulug ke ha-on te uggeda inila ya adida pakaawat
ke hiya. Mu dakayun mangulug ke ha-on ya inilaon yu te
miha-ad ta nangamung ke dakayu.
18 Takon di tayanan dakayu ya adi dakayu iwalong te
ahiyak bo mibangngad ke dakayu.
19 Gagala mo ya adiyak tibon hanadah adi mangulug ke
ha-on, mu dakayu ke ya ahiyak bo tibon. Ahi waday biyag
yun maid di poppog na te mataguwak ya mitagu kayun ha-
on ta nangamung.
20 Ahiyu inilaon kediyen ha-oy ya wadaak ke Ama ya
wadaak ke dakayu ya athidi bon wada kayun ha-on.
21 Hay tagun un-unudonay tugun ku ya hidiyey kitib-
anan pinhodak ke hiya. Hanan tagun naminhod ke ha-
on ya hiyay pinhod min Ama ya hiyay pangipaawatak hi
mipanggep ke ha-on."
22 Hi Judas an bokon nan hi Judas Iskariote, ya kananan
Jesus di "Apu, tipet dakami ya abuy pangipainilaam hi
mipanggep ke he-an bokon am-in hi tatagu?"
23-24 Himmumang hi Jesus an kananay "Om, te hay tagun
maid di pamhod nan ha-oy ya adina un-unudon di tugun ku,
mu hay tagun waday pamhod nan ha-oy ya un-unudonay
tugun ku. Ya hi Ama ya pohdona hiya ya mawada kamin
duwa ke hiya. Ya hituwen kalyok ya ugge nalpuh nomnom
ku ya abu, mu nalpu damdaman Aman nangitud-ak ke ha-
on.
25 Kinalik datuwed uwanin wadaak ni-an an makiha-ha-
ad ke dakayu,
26 mu ahi umali nan itud-ak Apu Dios an mihannot ke
ha-on an bumaddang ke dakayun hidiye nan Espiritunat
ituluy na tun ngunuk ta pakaawwatan yuy mipanggep ke
ha-on. Ya hiya boy mangipanomnom hanadah intuttuduk
ke dakayu.
27 Takon di tayanan dakayu ya itayan kun dakayuy
linggop an adi umat hi linggop nadan adi mangulug, kinali
adi kayu madanagan ya adi kayu tumakut.
28 Dingngol yu nan kinalik an kanak di umeyak, mu
ahiyak bo mibangngad ke dakayu ta deket makulug an
pinhodak ya umamlong kayuh pangayak hi kad-an Ama an
natagtag-e mu ha-on.
29 Kalyok datuwed uwanin ugge ni-an naat ta deket
umannung an maat ya ahi kayu mangulug ke ha-on.
30 Adi mo mabayag di pakihumhummanganak ke dakayu
te tuwen madatngan di aliyan Satanas an ap-apun tuh lutan
ipatibonay kabaelana, mu maid di kabaelanan ha-on.

31 Mu takon di waday maat ke ha-on ya abulutok hidiyen
maat ta panginilaan di tagun ongal di impaminhod kun
Ama, ya un-unudok am-in di itugunan ha-on.” Nagibbuh
diyen kinalin Jesus ya kananay “Makayu ta ume taku.”

Hi Jesus di mialig nah adol di wakal

15

1 Wada nan in-alig Jesus an kananay “Ha-oy di makulug
an wakal ya hi Amay mumpaptok.
2 Dakayun mangulug ke ha-on an mialig nah bumungan
haping di wakal ya ipaptok dakayun Ama te umat nah
mumpaptok an ipaptok na ya puttutana nadan bumungan
haping ta dumakol di bunga da. Mu nadan adi mangulug
ke ha-on an dida nan mialig nah adi bumungan haping
ya kaanon Ama didah kad-ak te umat nah mumpaptok an
kohatona nadan adi bumungan haping ta iwele na.
3 Dakayu ya umat kayun nah haping an naputtutan te
inabulut yuy intuttuduk ke dakayu.
4 Mahapul an punnanongon yuy pangulug yun ha-on ta
nanongnan wadaak ke dakayu te hay haping di wakal ya adi
bumunga ten nakhat di adol na. Mahapul an munnanong
nah adol nan adi makhat ta ahi bumunga. Athidin dakayun
kah-in di punnanongon yuy pangulug yun ha-on ta ahi
maphod di kiatan yu.
5 Ha-oy di mialig nah wakal ya dakayu damdamay mialig
nah haping na. Hay tagun punnanongonay pangulug nan
ha-on ta nanongnan wadaak ke hiya ya atonay maphod ta
kay dakol di bungana. Te makulug an kah-in di baddangak
di tagu ta ahina kabaelan an aton di maphod.
6 Hanan tagun adina punnanongon di pangulug nan ha-oy
ya maid di hilbin di biyag na te umat nah haping an maid
di ibunganan kohaton ta miwele ne deket namag-anan ya
inapuyan.
7 Deket punnanongon yuy pangulug yun ha-on ya iha-
ad yuh nomnom yu nadan intuttuduk ya takon di nganney
ibaga yu ya atok.
8 Hay kidayawan Ama ya nadan dakol an ibunga yun
dadiye nadan maphod an aton yun hidiyey kitib-anan paka-
un-unudonak ke dakayu.
9 Hay naminhod Aman ha-on ya athidiy naminhod kun
dakayu, kinali mundinol kayuh impaminhod kun dakayu.
10 Deket un-unudon yuy tugun ku ya munnanong kayun
madinol hi naminhod kun dakayu. Ha-oy ya inun-unud kuy
tugun Ama ya madinolak hi naminhod nan ha-on.

11 Kinalik datuwen dakayu ta nan amlong an wadan ha-on
ya mawada damdaman dakayu ta maid di pungkudangan
di amlong yu.
12 Hay umanhan an itugun kun dakayu ya munhimpopo-
hhodan kayu umat hi impaminhod kun dakayu.
13 Hay tagun ikate nay kiphodan di ibbana ya hidiyey
kitib-anan ongal di impaminhod na, maid di pakaingngon
diyen pamhod.
14 Ya dakayuy makulug an gayyum ku hin un-unudon yuy
tugun ku.
15 Adi dakayu mo ibilang an muttatyun ha-on te hay
muttatyu ya uggena inilay wadah nomnom di apuna, mu
ibilang dakayun gayyum ku te am-in di dingngol kun Aman
hi Apu Dios ya impainilak ke dakayu.
16 Uggeyak pinilin dakayu, mu ha-oy di namilin dakayun
mangituttuduh mipanggep ke ha-on ta dumakol di man-
gulug ke ha-on an hidiyey kay yu bungan maphod an
munnananong. Ot idat Amay nganneh diyen ibaga yun hiya
hin idinol yun ha-on.
17 Pidwaok bon itugun ke dakayun munhimpopohhodan
kayu.

Hay pangahingan nadan adi mangulug nadah mangulug ke Jesus

18 Deket hingitan dakayu nadah adi mangulug ya nom-
nomon yun ha-oy di namangulun hiningitan da.
19 Gulat nat umat kayu nadah adi mangulug ya adi dakayu
ot hingitan ke dida. Mu adi kayu umat ke dida te pinili
dakayun ha-on ta hay pangi-ek di un-unudon yu. Hituwey
gapunan hingitan dakayu.
20 Nomnomon yu din kinalik ke dakayu handin hay
muttatyu ya adi natagtag-e mu hay apuna, paddungnan
dakayu ya ha-on. Impunholholtapak nadah adi mangulug
ya makulug an punholholtapon dakayu damdama. Ya athidi
bon gulat nat inun-unud day intuttuduk ya wada ot an un-
unudon day ituttudu yu.
21 Ahi dakayu hingitan ya punholholtapon gapuh pangun-
unudan yun ha-on te uggeda inilah Apu Dios an nangitud-ak
ke ha-on.
22 Gulat nat uggeyak immali tuh lutan muntuttudu ya
ugge ot nainilay liwat dah pangahingan dan ha-on. Mu
immaliyak an nuntuttudu ya kapyanan adiyak kulugon,
kinali maid di pangigadulan dan eda adi makastigu da.
23 Hay tagun humihhingit ke ha-on ya hingitana
damdamah Ama.

24 Gulat na bot uggek impatiboy milagron adi kabaelan di
tagu ya ugge ot nainilay liwat dah pangahingan dan ha-on.
Takon di tinibotibo da dadiye ya kapyanan humihhingit da
ke dakamin Ama.
25 Hituwey immannungan din nitudok an Tugun Moses
an kananay 'Hihingngitanak hi maid gapuna.'
26 Mu takon, itud-ak ku nan bumaddang ke dakayun
malpun Ama an hidiye nan Espirituna ta ituttudu nay
makulug. Hantuh aliyana ya ipainila nay mipanggep ke ha-
on.
27 Takon di dakayu ya eyu ipainilay mipanggep ke ha-on
te nikuyukuyug kayun ha-on dih lappunah nuntuttuduwak
ingganad uwani."

16

1 Kanan bon Jesus nadah disipulos nay "Kinalik hituwen
dakayu ta takon di waday punligatan yu ya adiyu iwalong
di pangulug yun ha-on
2 te udum hi algo ya ahi dakayu palah-unon hanadah
simbaan di Judyu te adi dakayu ibilang hidi. Ya ahi ma-
datngan nan tiempon nadan mamaten dakayu ya pangali
da on hidiyey pangun-unud dan Apu Dios.
3 Athidiy aton da te uggeyak inilan dida ya uggeda
damdama inilah Ama.
4 Kalyok ke dakayud uwanih tuwe ta deket umannung
ya ahiyu nomnomon an namangulun kinalik. Handih
lappunah nuntuttuduwak ya uggek kinali datuwen dakayu
te wadaak ni-an ke dakayu.

Hay ngunun di Espiritun Apu Dios

5 Ad uwani ya mibangngadak hi kad-an nan nangitud-
ak ke ha-on, yaden maid di ohan dakayuy munmahma hin
daanay pangayak.
6 Ya deyan u-umyung kayu ot ya abu te kinalik.
7 Mu kalyok ke dakayuy makulug an kiphodan yuy
panayanak ke dakayu te deket adiyak ume ya adi umali
nan Espiritun Apu Dios an bumaddang ke dakayu, kinali
mahapul an umeyak ta ipaalik ke dakayu.
8 Ya hantuh aliyana ya ipainilana nadah adi mangulug di
liwat da, hay kaphod ku ya hay ine-en di punhumalyan Apu
Dios.
9 Hay naliwatan da ya hay adida pangulugan ke ha-on.
10 Takon di adida mangulug ke ha-on ya ipainilan nan
Espiritun Apu Dios ke didan maphod am-in di atok. Hay
kitib-an di kaphod ku ya hay ek pumbangngadan hi kad-an
Ama ta adiyak mo tibon.

11 Hanan ine-en di punhumalyan Apu Dios ya matibon
nah nunhumalyanan Satanas an ap-apun tuh luta ot kas-
tiguwona.
12 Dakol ot di pinhod kun kalyon ke dakayu, mu adiyu
damdama ni-an maawatan ad uwani.
13 Mu hantuh aliyan nan Espiritun Apu Dios an mangi-
painilan am-in hi makulug ya ahina ituddun dakayu nan
makulug an un-unudon yu. Hay ipainilana ya abuna nan
pinhod Apu Dios ya nadan ahi maat hi udum hi algo.
14 Ya ipadayawak ke hiya te nan tugun kuy ahina ipainilan
dakayu.
15 Am-in di kidayawan Ama ya kidayawak damdama,
kinali kanak di nan tugun kuy ahi ipainilan nan Espiritunan
dakayu.
16 Gagala mo ya adiyak tibon ke dakayu, mu adi mabayag
ya tibonak bo."

Hay u-umyungan ya pun-am-amlongan nadan disipulos

17 Wadaday udum hanadah disipulos di nangalin kanan
day "Antipet kananay gagala mo ya adi taku tibon, mu
adi mabayag ya tibon taku bo? Ya antipet ena kanan di
mibangngad hi kad-an Amana?
18 Nganne nin di pinhod nan kalyon? Antipet adi
maawatan datuwen kalkalyona?"
19 Hi Jesus ya inilana nan pinhod dan abun inilaon ot
kananay "Kon hay pinhod yun mahmahan ya hay kibalinan
nan kanak an gagala mo ya adiyak tibon ke dakayu, mu adi
mabayag ya tibonak bo?
20 Kalyok ke dakayun makulug an ahi kayu u-umyung
gapu nah ahi maat ke ha-on, mu nadan adi mangulug ya
mun-am-amlong da. Mu hidiyen u-umyungan yu ya ahi
mumbalin hi amlong.
21 Umat nah babain muntungon holholtaponay puntun-
gawana, mu deket bimmuddu nan golang ya kal-iwanay
hakit na te mun-am-amlong an wada moy imbabalena.
22 Paddungnan dakayun u-umyung kayud uwani, mu
indanit tibonak bo ya mun-am-amlong kayu ya maid di e
pakakaan kediyen amlong yu.
23 Kediye ya bokon mo ha-oy di pumbagaan yuh mahapul
yu te hay kakulugana ya am-in di ibaga yun Ama ya idat na
gapuh pangulug yun ha-on.
24 Maid ni-an di nangipatnaan yun mumbaga ke Amah
mahapul yu gapuh pangulug yun ha-on. Mumbaga kayu ot
idat nay ibaga yu ta maid di kudang di pun-amlongan yu."

Inapput Jesus nan ap-apun am-in di gaga-iho tuh luta

25 Kanan bon Jesus di “Am-in nadan intuttuduk ke dakayu
ya impainnab-abig ku, kinali naligat yun maawatan, mu hi
udum hi algo ya adi mo athidi te napintok moy panuttuduk
mipanggep ke Amat nalakan maawatan.
26-27 Kediyen algo ya damana mon ina-ud yun Aman hi
Apu Dios di ngannen ibaga yu. Adi mahapul an ha-oy di
mangibagan hiya nadah pinhod yu te ongal di naminhod
nan dakayu te pinhodak ke dakayu ya kulugon yu an hiyay
nangitud-ak ke ha-on.
28 Nalpuwak hi kad-an Amah langit ot umaliyak tuh luta,
mu ad uwani ya tayanan dakayu ta mibangngadak boh kad-
ana.”
29 Kanan nadan disipulos nay “Maawatan nuppey kalka-
lyom ad uwani te napintok mon adim painnab-abig.
30 Inila mi mon he-a ya inilam am-in, takon di nomnom di
tagu. Inilam di pinhod di tagun mahmahan takon di uggena
imbaga, kinali mangulug kamin nalpu kan Apu Dios.”
31 Kanan Jesus ke diday “Mangulug kayu nupped uwani.
32 Mu ahiyak tayanan ke dakayun waday oha on umana-
mut hi balenat o-ohhaak. Mu adiyak maoh-ohha te wadah
Aman ibbak.
33 Kinalik ke dakayuh tuwe ta mundinol kayun ha-on
ta luminggop di nomnom yu. Hanadan adi mangulug ya
punholholtapon dakayu ta maligligatan kayu, mu adi kayu
tumakut te inapput ku nan ap-apun am-in di gaga-iho tuh
luta.”

Indasalan Jesus nadan mangulug ke hiya

17

1 Handih nagibbun kinalin Jesus am-in datuwe ya in-
tangad nah kabunyan ot mundasal an kananay “Ama,
nadatngan moy pangipatib-am hi dayaw kun Imbabalem ta
kidayawam damdama.
2-3 Indat muy kabaelak an mun-ap-apuh am-in hi tagu ta
idat kuy biyag an maid di poppog na nadah impangulug
mun ha-on an dadiye nadan nanginilan he-a ya abuy
makulug an Dios ya ha-oy hi Jesu Kriston intud-ak mun
immali tuh luta.
4 Impatibok di kidayawam nah ginibbuk an ngunun
indinol mun ha-on.
5 Ya ad uwani Ama, ya ipatibom di dayaw ku hantuh
pumbangngadak hinah langit an umat hi dayaw ku tuwali
handih wadaak hi kad-am ot ahi maltu tun luta.
6 Impainilak am-in di mipanggep ke he-a nadah tatagun
impangulug mun ha-on. Adida ni-an mangulug, mu pintok

mu didan mangulug ke ha-on. Dida ya tagum tuwali, kinali
nangulug dan ha-on ya impaka-un-unud day tugun mu.
7 Inila da mon am-in nadan inat ku ya nadan intuttuduk
ya nalpun he-a.
8 Intuttuduk ke dida nan tugun an indinol mun ha-on ot
un-unudon da. Inila da mon nalpuwak ke he-a ya kulugon
dan intud-akak ke he-a.
9 Ama, idasalak dida ta baddangam dida. Bokon nadan
adi mangulug ke ha-on di idasalak, mu nadan tatagun
impangulug mun ha-on te tagum dida.
10 Maid di tagum an bokon ku tagu. Athidi boh tataguk
an tagum damdama dida. Ya hay dayaw ku ya mipatibon
dida.
11 Aman makaphod ya ongal di kabaelana, gagala moy
panayanak ke dida te mibangngadak moh kad-am, kinali
ipaptok mu datuwen impangulug mun ha-on ta miohha dat
umat hi niohhaan ta.
12 Handih wadaak ke dida ya impapaptok ku dida ot
gapuh kabaelam an indat mun ha-on ya maid ke diday nihi-
an ke he-a, ammuna nan ohan tagu te hidiye pe kattog di
gahat na. Mu naat hidiyet umannung nan impitudok mu.
13 Umaliyak mo ya ipadngol kun dida datuwen kalkalyok
ta uma-amlong dan umat ke ha-on.
14 Impainilak am-in di tugun mun dida ot un-unudon
da. Ta hidiye nan hingitan nadan adi mangulug dida te
hinnatkon moy pangi-e dan umat hi pangi-ek.
15 Adik ibaga an appilom nadan mangulug nadah adi
mangulug, mu hay ibagak ya baddangam nadan mangulug
ta adida mahaul ke Satanas.
16 Dida ya uggeda niingngo nadah adi mangulug te umat
dan ha-on an hinnatkon di pangi-ek.
17 Baddangam didan mangun-unud nah tugun mu te
makulug am-in di tugun mu.
18 Itud-ak ku didan e muntuttudu nadah ugge nanginilan
he-a, umat hi nangitud-akam ke ha-on tuh lutan muntut-
tudu mipanggep ke he-a.
19 Gapun dida ya idawat kuy adol kut miong-ong ke he-at
hay pinhod muy un-unudok ta athidi damdaman didan hay
pinhod muy un-unudon da.
20 Bokon ya abu hantudan disipulos kuy idasalak, te
takon nadan ahi mangulug ke ha-on hi udum hi algo gapuh
ituttudu da.
21 Ama, idasalak didat miohha dan am-in umat hi nio-
hhaan ta. Ya migappat dan dita ta miohha takun am-in ta
inilaon nadan adi mangulug an he-ay nangitud-ak ke ha-on
tuh luta.

22 Impadayaw ku dida umat hi nangipadayawam ke ha-on
ta miohha dan umat ke dita.
23 Pinhod kun nanongnan wadaak ke dida umat hi
kawadam ke ha-on, ta miohha dan am-in ta panginilaan
nadan adi mangulug an intud-akak ke he-a, ya inilaon
da bon impakappinhod mu nadan mangulug, umat hi
impaminhod mun ha-on.
24 Ama, pinhod kun datuwen pintok mun mangulug ke
ha-on ya makiha-ad dan ha-on hi langit ta tibon day dayaw
kun indat mu gapuh ongal an naminhod mun ha-on handi
tuwali uggem lintuy luta.
25 He-a Aman makaphod, ugge daka inila nadah adi
mangulug ke ha-on, mu inila dakan ha-on. Ya hantudan
impangulug mun ha-oy ya inila dan intud-akak ke he-a.
26 Impainilak ke diday mipanggep ke he-a ya itultuluy kuh
diye ta pohdon day ibbadan tagu umat hi naminhod mun
ha-on ya ha-oy di ahida pun-ibbat nangamung."

Hay nampapan dan Jesus
(Mateo 26:47-56; Marcos 14:43-50; Lucas 22:47-53)

18

1 Nagibbuh diyen dasal Jesus ot ume da. Inagwat da nan
wa-el an Kidron ot dumatong da nah laguntan natanoman
hi kaiw an oliba.
2 Hi Judas an nangihdul ke Jesus ya inila nah diyen
nangayan da te hidi tuwaliy oggan da pangayan ke da Jesus.
3 Ena ingkuyug nadan tindalu, nadan guwalyan di Templo
an intud-ak nadan Pharisee ya nadan ap-apun di padi ot
ipanguluna didah kad-an da Jesus an numpun-odon dah
dilag ya ispada.
4 Mu inilan Jesus di maat ke hiya ot ena damuwon dida
ot kananay "Dahdiy eyu hamakon?"
5 Ya kanan day "Hi Jesus an iNasaret." Ot kanan Jesus ke
diday "Ha-oy hidiye." Hi ke Judas an nangihdul ke hiya ya
makitattaddog nadah tindalu.
6 Handih kanan Jesus di "Ha-oy hidiye" ya inhunod da ot
matu-i da.
7 Impidwan bon Jesus an kananay "Dahdiy eyu
hamakon?" Ya kalyon da boy "Hi Jesus an iNasaret."
8 Ya kananay "Kanak boy ha-oy hidiye, deket ha-oy di eyu
hamakon ya adiyu ilagat hantudan iibbak ta ume da."
9 Hituwey immannungan di kinalina handih kananay
"Ama, maid di e mihi-an ke he-a hantudah tatagun impan-
gulug mun ha-on."

10 Hi Pedro an nunhikot ya inuknut nay ispada na ot
palangonay wawwan an ingan Malkus an muttatyun nan
natag-en padi.
11 Kinalyan Jesus hi Pedro an kananay “Ipabangngad mu
nan ispada nah hikot mu. Abulutok hituwen punholholta-
pak te hituwey pinhod Aman maat ke ha-on.”
12 Kinali nah diye ya imme nadan tindalu, nan ap-apuda
ya nadan guwalyan di Templo ot baludon dah Jesus.
13 Hay namangulun nangiayan dan hiya ya hi kad-an
Annas an aman nan ahawan Kaypas an natuddun natag-en
padi kediyen toon.
14 Hi Kaypas handin nangali nadah ibbanan ap-apun di
Judyun kananay “Kudukdul nay mateh naen ohan tagu mu
nan etaku maten am-in.”

Hay nangihautan Pedro hi nakikuykuyyuganan Jesus
(Mateo 26:69,70; Marcos 14:66-68; Lucas 22:55-57)

15 Hi Simon Pedro ya nan oha nadah disipulos Jesus ya
niunud dan hiya. Hituwen kadwan Pedro ya inilan nan
natag-en padi, kinali hiya ke ya naki-en Jesus nah dolan di
balen diyen padi.
16 Mu hi ke Pedro ya niha-ad nah hoob di alad diyen
bale te ugge inilan nan padi. Ot mibangngad hidiyen ohan
disipulos nah hoob ot e makihummangan nah babain mun-
adug hi hoob ta pahgoponah Pedro.
17 Kanan nan babai ke Pedroy “Kon bokon he-ay oha
nadah disipulos Jesus?” Ya kanan Pedroy “Bokon!”
18 Hanadan muttatyu ya guwalyan di Templo ya nun-apuy
da ot e makianiduh Pedron dida te kottokottol.

Hay nunhumalyaan nan padi ke Jesus
(Mateo 26:59-66; Marcos 14:55-64; Lucas 22:66-71)

19 Hi ke Jesus ya dehdin punhumalyan nan natag-en padi
an manahmahanay mipanggep nadah disipulosna ya hay
intuttudu nan dida.
20 Ya kanan Jesus ke hiyay “Am-in di intuttuduk ya
dingngol di katagutagu te nuntuttuduwak nah Templo ya
nadah simbaan an kaam-amungan di Judyu ya am-in di
intuttuduk ya impadngol ku.
21 Antipet ha-oy di punmahmaham hi mipanggep hi
intuttuduk an bokon nadan tatagun nangngol? Mahmaham
ke dida ot inila da.”
22 Handih kinalin Jesus hituwe ya inapap nan ohan
guwalyan nihag-on ke hiya ot kananan hiyay “Kon athinay
panumang hi natag-en padi?”
23 Kanan Jesus ke hiyay “Deket nihallay kinalik ya kalyom
di nihallaak. Tipet apaponak hi pangalyak hi makulug?”

24 Ot ipien Annas hi Jesus an nanongnan nabalud hi kad-
an Kaypas an natag-en padi.

Inhaut bon Pedroy nakikuykuyyuganan Jesus
(Mateo 26:71-75; Marcos 14:69-72; Lucas 22:58-62)

25 Hi ke Simon Pedro ya wadan nah dolan makian-annidu
ya waday kimmalin hiyan kananay “Kon bokon he-ay ohan
disipulos diyen tagu?” Inhaut Pedro an kananay “Bokon.”
26 Kanan bon nan ohan muttatyun nan natag-en padiy
“Kon bokon he-a nan tinibok nah lagunta an ibban Jesus?”
Hidiyen muttatyu ya iban nan muttatyun pinalang Pedroy
ingana.
27 Ya inhaut bon Pedro ya pinghanadi ya timmalan-uy
manuk.

Hay nunhumalyaan Pilatu ke Jesus
(Mateo 27:1,2,11-14; Marcos 15:1-15; Lucas 23:1-5)

28 Nagibbuh mungkabigat di nunhumalyaan dan Jesus
hi kad-an Kaypas ot ahida ieh balen nan gobernador an
hi Pilatu. Hanadan ap-apun di Judyun nangien Jesus
ya uggeda nakihgop te panio ke diday humgop hi balen
di bokon Judyu te deket aton dah diye ya panio moy
pakihamulan da nah Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu
Dios an mungkadatngan bo udot.
29 Hidiyey gapunan limmah-un hi Pilatuh kad-an da ot
kananay “Kon nganney kanan yuh bahul tun tagu?”
30 Kanan dan hiyay “Gulat nat maid di bahul na ya uggemi
ot in-ali tuh kad-am.”
31 Kanan Pilatu ke diday “Awiton yu pe ta eyu humalyaon
mipuun hi linteg yu.” Ya kanan nadan Judyun hiyay
“Nganney aton min e mamaten hiyan miadin dakami pe on
pinate miy tagu te hidiyey olden yun iRoma ke dakami?”
32 Hituwey immannungan din kinalin Jesus mipanggep hi
ine-en di katayana.
33 Hinumgop hi Pilatu nah punhumalyaana ot ipaayag
nah Jesus ot kananan hiyay “Kon he-ay patul di Judyu?”
34 Ya kanan Jesus di “Kon nalpuh nomnom muh naen
kinalim weno dingngol muh udum an tatagu?”
35 Kanan Pilatuy “Bokonak Judyu, kinali uggek inilay
mipanggep ke he-a. Nganne tuwaliy inat mut edaka in-ali
hantudah iibbam an Judyu ya nadan ap-apun di padi? Kon
makulug peman an waday inat muh gaga-iho?”
36 Kanan Jesus di “Hay kinapatul ku ya adi umat hi
pumpatulan di taguh luta. Te gulat nat athidi ya wadan
nakipatte nadan tataguk ta uggeyak ot in-alih tu nadah
Judyu. Hinaey kitib-anan hay kinapatul ku ya adi umat hi
pumpatulan di tagu tuh luta.”

37 Ya kanan Pilatuy “Ta patul ka mo?” Kanan Jesus
di “Om, makulug hinaen kinalim. Hituwey gapunah
nangaliyak hituh luta ot mitungowak hi tagu ta waday atok
an mangituttuduh makulug. Ta nadan mangabulut kediye
ya diday mangun-unud ke ha-on.”
38 Ya kanan Pilatuy “Kon nganney makulug?”

Hay nangipipatayan dan Jesus
(Mateo 27:15-31; Marcos 15:6-20; Lucas 23:13-25)

Kinali nah tuwe ya limmah-un boh kad-an nadan Judyu
ot kananay “Maid di mahamak kuh bahul na,
39 mu hi katootoon ya wada nah ine-eyu an deket Piyestan
di Nala-uwan di Anghel Apu Dios ya waday ohah potkon yu
nadah nikalabut an mipae. Ad uwanin toon, kon pinhod
yun ipaek nan patul yun Judyu?”
40 Ya kahitutukuk nadan tatagun kanan day “Bokon hiyay
ipaem. Hi Barabbas di ipaem.” Hituwen hi Barabbas ya
nundingngol an pimmate.

Hay nangipipatayan dan Jesus
(Mateo 27:15-31; Marcos 15:6-20; Lucas 23:13-25)

19

1 Nibangngad moh Pilatu ot ena pahoplat hi Jesus nadah
tindaluna.
2 Immala nadan tindaluh hubit ot kumapya dah pongot ot
ipapngot dan Jesus. Ya impumbulwati dah maingit an umat
hi bulwatin di patul.
3 Imme dah kad-ana on tinaltalanggaan dan kanan day
“Dayawon taku peman tun patul di Judyu!” on nunhin-
aappapan da.
4 Limmah-un boh Pilatu ot kanana nadah Judyuy “Ipalah-
un kut panginilaan yun maid di mahamak kuh bahul na.”
5 Ot lumah-un hi Jesus an nanongna nan impabulwati dan
maingit ya nan impapngot dan hubit ke hiya. Ot kanan
Pilatu ke diday “Teya tun tagu.”
6 Handih tinibon nadan ap-apun di padi ya nadan
guwalyah Jesus ya kahitutukuk da ot ya abun kanan day
“Ipatak hi krus! Ipatak hi krus!” Ot kanan Pilatuy “Dakayu
pe ya eyu impatak hi krus te maid di mahamak kuh bahul
na.”
7 Kanan nadan Judyu ke hiyay “Waday bahul na te
nginohe nay linteg min kananay hiyay Imbabalen Apu Dios,
kinali mahapul an mate.”
8 Dingngol Pilatuh diye ya namam-an timmakut.

9 Impaghop bon Pilatu hi Jesus nah punhumalyaan ot
kananan hiyay “Kon daanay nalpuwam?” Mu adi humu-
mang.
10 Kanana boy “Antipet adika humumang? Kon uggem
inilan waday kalebbengak an mangipaen he-a ya mangipi-
patak ke he-ah krus?”
11 Ya kanan Jesus ke hiyay “Gulat nat ugge in-abulut Apu
Dios ya maid ot di kalebbengam an mangat hi nganneh
diyen ha-on. Kinali ong-ongal di bahul nadan tatagun
nangialin ha-on hituh kad-am mu he-a.”
12 Pinhod ot Pilatun ipaeh Jesus, mu muntutukuk nadan
Judyun kanan day “Ipaem keh naen tagun kananay hiyay
patul ya ad-adiyon dakan Cesar an ap-apu takud Roma. Te
nan tagun kananay hiyay patul ya makibuhul ke Cesar.”
13 Dingngol Pilatuh diye ya impalah-una boh Jesus. Inum-
bun hi Pilatu nah punhumalyaan an waday natping hi
taddogan. Hay ngadan diyen punhumalyaan hi hapit an
Hebrew ya Gabbata.
14 Tuwen maal-algo kediyen algon pundadaanan dah
Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios ya kanan Pilatu
nadah Judyuy “Teya tun patul yu.”
15 Mu muntutukuk da ot ya abun kanan day “Mahapul
an mate! Mahapul an mate! Pipatak muh krus!” Ot kanan
Pilatuy “Kon pinhod yun pipatak kuh krus tun patul yu?”
Ya kanan nadan ap-apun di padiy “Maid di udum hi patul
mi hin bokon hi Cesar ya abu.”

Hay nangipatakan dan Jesus hi krus
(Mateo 27:32-44; Marcos 15:21-32; Lucas 23:26-43)

16 Ot iabulut mon Pilatun alan dah Jesus ta eda pipatak hi
krus. Hanadan tindalun iRoma ya impipah-on dan Jesus
17 nan krus an kipatakana ot ieda nah kanan di Judyun
Golgota an hay kibalinana ya gunit di ulu.
18 Ot ipatak dah Jesus ya wada boy duwan nipatak an
numbinah-elan dah Jesus.
19 Waday impitudok Pilatu ot ipatak dah tap-on di ulun
Jesus nah krus an kananay “Hituweh Jesus an iNasaret an
Patul di Judyu.”
20 Hidiye ya nitudok hi tulun kali an Aramaic an kalin di
Judyu, Latin ya Greek. Ya dakol di namidbid te nan eda
nangipatakan ke Jesus ya nih-up ad Jerusalem.
21 Kanan nadan ap-apun di padi ke Pilatuy “Kudukdul
nay hannotan hidiyen nitudok an kananay ‘Patul di Judyu’
ta kanan di ‘Hituwen tagu ya kananay ha-oy di patul di
Judyu.’ ”

22 Mu kanan Pilatuy “Adinadama, nan nitudok ya hiyah
diye.”
23 Handih nagibbun impatak nadan opat an tindaluh Jesus
ya inala day bulwatina ot ikap-ong da. Inlagat da nan
naabol an bulwati nan niohhan maid di kugut na.
24 Ot ihuhummangan dan kanan day “Adi taku bik-
iyon hituwe, mu ibubunut takut nangamung ke ditakuy
mangala.” Hituwey immannungan nan impitudok Apu Dios
an kananay
“Ingkap-ong day bulwatik ya imbubunut day mangalan nah
bulwatik an naabol.”*
Hituwey inat nadan tindalu.
25 Wadadah di da inan Jesus, hi tulang inana, hi Maria
an ahawan Clopas ya nan ohan hi Maria Magdalena an
muntattaddog nah kad-an di krus an nipatakan Jesus.
26 Wada boh din makitadtaddog nan impakappinhod
Jesus an disipulosna. Handih tinibon Jesus dida ya kananan
inanay “Ina, ad uwani ya ibilang muh naen imbabalem.”
27 Ya kanana bo kediyen disipulos nay “Ibilang mu hiya
an hi inam.” Ot nipalpun diye ya inawit diyen disipulos hi
inan Jesus ot makiha-ad hi baleda.

Hay natayan Jesus
(Mateo 27:45-56; Marcos 15:33-41; Lucas 23:44-49)

28 Inilan Jesus an ginibbu nan am-in di pinhod Apu Dios
an atona ot kananay “Nauwoak.” Ketuwen kinalina ya
immannung nan impitudok Apu Dios.
29 Wadah di on immantam an mainum ot itam-ol dah diy
kapo ot ipalat dah paul ta idutum dah tokon Jesus.
30 Timmitip hi Jesus ya kananay “Nagibbu moy ngunuk.”
Ot iyuung na ot mate.
31 Adi pinhod nadan ap-apun di Judyun munnanong
nadan nipatak hi krus inggana mabigat te hi kabigatana
ya Sabadun hidiye nan pakangillinon dah panginomnoman
dah Nala-uwan di Anghel Apu Dios. Ot eda mo ibagan Pilatu
hin damanan gi-uwon day hukin nadan nipatak ta gagala
dan mate ta eda ilubuk dida.
32 Ot umitud-ak hi Pilatuh tindalu ot gi-uwon day hukin
nadan duwan ibban Jesus an nipatak.
33 Mu handih imme dah kad-an Jesus ya tinibo dan nate
ot adida mo gi-uwon di hukina.
34 Mu hinudpak nan ohan tindaluy taglang nah pahul na
ya nibughak di dala ya danum.
35 Am-in hituwen na-na-at ya makulug te tinibok, kinali
intudok kut mangulug kayu.

---

* **19:24 19:24** Psalm 22:18

36 Hanan ugge nagi-uwan di hukin Jesus di immannungan
nan impitudok Apu Dios an kananay “Maid di magi-uh gunit
na.”
37 Immannung bo nan impitudok Apu Dios an kananay
“Ahi totokkolon di tatagu nan hinudpak dah pahul.”

Hay nilubukan Jesus
(Mateo 27:56-61; Marcos 15:42-47; Lucas 23:50-56)

38 Wada nan hi Joseph an iArimatea an imme ot ena
ibagan Pilatu ta alanay adol Jesus ta ena ilubuk. In-abulut
Pilatu ot ume moh Joseph ot alana nan adol Jesus. Hiya
ya oha nadah mangulug ke Jesus, mu uggena impainila te
tumakut nadah Judyu.
39 Hay ibban Joseph ya hi Nikodemus an hiya nan
nakihummangan ke Jesus handi ohan hilong. Waday inal-
alanah umeh nap-at ta limay kilon bangbanglu an mira ya
aloes di nakapyaana. Hidiye nan iha-ad dah adol di nate ta
adi mabuluk.
40 Hina-adan day adol Jesus kediye ot ahida libbutan
hi mumbobolan luput te hidiyey pangat nadan Judyuh
pamaptok dah adol di nate.
41 Hanah e-elen nan nangipatakan dan Jesus ya waday
laguntan wada on ka-apyan gungat an maid di nilubuk hidi.
42 Gapu te nih-up hidiyen gungat ya hidi moy
nangilubukan dan Jesus. Ginalgal-an dan inlubuk te hi
kabigatana ya Sabadun Tungo.

Hay namahuwan Jesus
(Mateo 28:1-8; Marcos 16:1-8; Lucas 24:1-12)

20

1 Handih mungkabigat kediyen Linggu ya immeh Maria
Magdalena nah gungat Jesus ya tinibonan nakaan nan ongal
an batun nitangob nah lubuk.
2 Ot butikonan immeh kad-an Pedro ya nan impakappin-
hod Jesus ot kanana diday “Inala day adol nan Ap-apu taku
nah gungat, toan di nangiayan da.”
3 Ot butikon dan imme nah gungat.
4 Linah-iyan nan ohan disipulos hi Pedro ot mamangulun
dumatong,
5 mu ugge hinumgop. Indung-ona nah gungat ya abuna
nan libbut di adol Jesus an tinibona, mu maid nan adol na.
6 Indani ya dimmatong hi Pedro ot ipayunan humgop ot
tibona damdama nan libbut di adol Jesus
7 ya nan libbut di uluna. Hidiyen libbut di uluna ya
naappil an naluddun.

8 Ot humgop damdama nan ohan disipulos ot tibona ya
kinulug nan namahuwan hi Jesus.
9 Te ingganan diye ya uggeda naawatan nan impitudok
Apu Dios an kananay mahapul an mamahuwan hi Jesus.
10 Ot umanamut da.

Hay numpatib-an Jesus ke Maria Magdalena
(Mateo 28:9-10; Marcos 16:9-11)

11 Tinaynan dah Maria nah gungat an mungkoga. Indung-
o na nah gungat
12 ya tinibo nay duwan anghel an mabayak di bulwati dan
inumbun da nah niha-adan ni-an di adol Jesus. Inumbun di
oha nah nangiulluwana ya nan oha ya nah nangiuyyadana.
13 Kanan nadan anghel ke Mariay "Tipet mungkoga ka?"
Ya kanan Mariay "Te inala da nan adol Apu Jesus ya uggek
inilay nangiayan da."
14 Kinalin Mariah tuwe ot munliggu ya tinibona on tagun
muntattaddog. Hi Jesus hidiye, mu uggena inimatunan.
15 Kanan Jesus ke hiyay "Tipet mungkoga ka? Dahdiy
hamakom?" Kanan Maria pe on hiya nan mumpaptok nah
lagunta ot kananan hiyay "Apu, deket he-ay nangalah adol
Apu Jesus ya ituddum di nangiayam ta ek alan."
16 Kanan Jesus di "Maria." Ya inimatunan nuppen Mariay
kalin Jesus ot kananay "Rabboni." Hituwe ya kalin di Judyu
an hay kibalinana ya "Mittulu."
17 Kanan Jesus ke hiyay "Adiyak oodnan te uggeyak ni-
an numbangngad hi kad-an Ama. Ume ka ot ya abu ta em
kalyon hanadah mibilang an tutulang ku an mibangngadak
hi kad-an Aman hi Apu Dios an hi Amayu ya Dios yu
damdama."
18 Ot umalih Maria Magdalenah kad-an nadan disipulos
Jesus ot kananay "Tinibok hi Apu Jesus." Ot kalkalyonan
diday kinalin Jesus.

Hay numpatib-an Jesus nadah disipulos
(Mateo 28:16-20; Marcos 16:14-18; Lucas 24:36-49)

19 Mahmahdom kediyen Linggu ya naamung nadan disip-
ulos Jesus nah ohan bale. Impattit dan am-in di panto te hay
takut da nadah Judyu. Mu maid maptok ya wadah Jesus
an timmaddog hi kad-an da ya kananay "Maphod kaya,
malinggop kayu."
20 Ot ipatibo nan dida nan liput di taklenan napatak ya
nan nahudpak nah taglang na. Imma-amlong dah nanib-an
dan Apu Jesus.
21 Kanan bon Jesus ke diday "Maphod kaya, malinggop
kayu." Ot ahina kanan di "Itud-ak dakayu umat hi nangitud-
akan Ama ke ha-on ta ekayu muntuttuduh tatagu."

22 Kinali nah tuwe ya inhap-ud nan dida ot kananay
“Dawaton yu nan Espiritun Apu Dios.
23 Hanan tagun muntutuyuh liwat na ya kanan yun hiyay
‘Kal-iwan Apu Dios di liwat mu’ ya makulug an kal-iwana.
Mu nan tagun adi muntutuyuh liwat na, ya kanan yun hiyay
‘Adi kal-iwan Apu Dios di liwat mu’ ya makulug an uggena
kinal-iwan.”

Hay nangipatib-an Jesus hi liput di tapaya nan Tomas

24 Hi Tomas an kanan dan hi Dappil, an oha nadah
disipulos Jesus, ya hiya ya abuy maid kediyen immaliyan
Jesus.
25 Kanan dan hiyay “Tinibo mih Apu Jesus.” Mu kanan
Tomas di “Kah-in di tibok ya dapaok nan liput di taklenan
napatak ya dapaok nan nahudpak hi taglang nat ahik
kulugon an namahuwan.”
26 Nala-uy hinlingguwan ot maamung da bo nadan disip-
ulos Jesus nah balen naamungan da handi ya wada nuppeh
Tomas kediye. Ya athidi bon impattit da nadan panto, mu
kal-inadi bo ya wadah Jesus an timmaddog nah kad-an da
ot kanana bon diday “Maphod kaya, malinggop kayu.”
27 Ot kananan Tomas di “Tibom tun tapayak ya dapaom
nan liput na. Dapaom bo tun nahudpak hi taglang kut adika
mo munhalinduwa, mu kulugom an namahuwanak.”
28 Ya kanan Tomas ke hiyay “Apu, kulugok mo an Dios
ka!”
29 Ot kanan Jesus ke hiyay “Inilak an mangulug ka nuppe
gapu te tinibowak ke he-a. Mu kudukdul nan tagun takon
di uggeyak tinibo ya kulugonak.”

Hay gapunah nitudokan am-in tun nitudok

30 Dakol di udum an umipamodwong an inainat Jesus an
tinibotibon nadan disipulos an ugge nitudok ketuwen liblu.
31 Mu tun udum ya intudok kut kulugon yun hi Jesus ya
Imbabalen Apu Dios ya hiyay tinuddunan Kristo ta midatan
kayuh biyag an munnananong gapun hiya.

Hay numpatib-an Jesus nadah pitun disipulosna

21

1 Indani bo ya numpatibo boh Jesus nadah disipulosna
nah baybay an Tiberias.
2 Athituy naat: Wadah di da Simon Pedro, hi Tomas an
kanan dan hi Dappil, hi Nataniel an iKana ad Galilee, nadan
duwan hintulang an imbabalen Sebedi ya nadan duwa bon
ibba dan disipulos Jesus.

3 Ya kanan Pedroy umen e muntabukul ot maki-e dan
hiya. Numbangka da ot ihihilong dan muntabukul, mu ma-
ma-idan di tinabukul da.
4 Mungkabigat kediye ya wadah Jesus an muntattaddog
nah pingngit di baybay, mu uggeda inimatunan an hiyah
Jesus.
5 Ya kimmalin didan kananay “An waday tinabukul yun
iibbak?” Kanan day “Ma-ma-idan.”
6 Kanana bon diday “Ibka yu nan tabukul nah nangappit
hi winawwan nan bangka ot waday alan yu.” Inibka da nan
tabukul hidi ya dakol peman di naala ya adida pakaiguyud
nah tabukul te madam-ot.
7 Hanan disipulos an impakappinhod Jesus ya kananan
Pedroy “Hiya ot hi Apu Jesus!” Dingngol Pedro ya nangim-
bubulwati te numbolad ot dumop-a ot umeh kad-an Jesus.
8 Mu nadan udum ya wadada nah bangkan pun-idakal
da nan tabukul an napnuh dolog te nih-up da nah pingngit
di baybay an wada nin di hinggatut di metro ya abuy
kadawwina.
9 Handih dimmakal da ya tinibo day mumbabalan uling
an waday nihongban dolog hidi ya wadah di boy tinapay.
10 Kanan Jesus di “Umiali kayuh tinabukul yu.”
11 Immeh Pedro nah bangka ot ena idakal nan tabukul.
Napnu nan tabukul hi o-ongal an dolog an immeh hinggatut
ta nalimat tuluy ngam-ut na. Madam-ot nan tabukul te
napnuh dolog, mu ugge nabik-i.
12 Indanit nalutu nan kanon da ya kanan Jesus ke diday
“Makayu ta mangan taku.” Mun-ogon dan munmahma hin
dahdi hiya te inila da mon hiyah Apu Jesus.
13 Inalana nan tinapay ya nan dolog ot ikap-ong nan dida.
14 Hituwey pitlunah numpatib-an Jesus nadah disipulosna
nipalpun handih namahuwana.

Hay nunhummanganan da Pedro ke Jesus

15 Handih nagibbu dan nangan ya kanan Jesus ke Si-
mon Pedroy “Simon an imbabalen Juan, kon ong-ongal di
impaminhod mun ha-on mu hantudan iibbam?” Kanan
Pedroy “Om, Apu. Inilam an impakappinhod dakan ha-on.”
Kanan Jesus ke hiyay “Ipaptok mu nadan mangulug ke ha-
on umat hi pamaptok di mun-adug hi impan di kalnero.”
16 Ya impidwan bon Jesus an kananay “Simon an imba-
balen Juan, kon pinhodak ke he-a?” Kanan bon Pedroy “Om,
Apu. Inilam an impakappinhod dakan ha-on.” Kanan Jesus
ke hiyay “Ipaptok mu nadan mangulug ke ha-on te diday
kay ku kalnero.”

17 Ya impitlun bon Jesus an kananay “Simon an imbabalen
Juan, kon pinhodak ke he-a?” Ya mahakit mo ahan
di punnomnoman Simon Pedroh nangipanidwaan Jesus
kediyen kinalina ot kananay “Apu, he-a ya inilam am-in,
ot nunna-ud an inilam an impakappinhod dakan ha-on.”
Kanan bon Jesus ke hiyay “Ipaptok mu nadan mangulug ke
ha-on te diday kay ku kalnero.
18 Donglom tun kalyok. Handih kaungam ya he-a pe on
iniktom muy balikis mu ya he-ay nangamung hi pinhod
mun pangayan. Mu deket maam-ama ka ya adi athidi te
na-ala on idawawam di taklem ta bobodan dat ie daka nah
adim pinhod an pangiayan dan he-a.”
19 Kinalin Jesus hituwe te pinhod nan inilaon Pedroy ine-
en di ahina katayan ta kidayawan Apu Dios. Ya kanana bon
Pedroy “Un-unudonak.”

Hay nangibagaan Pedro ke Jesus mipanggep ke Juan

20 Nunligguh Pedro ya tinibowak an mituntun-ud ke hiya.
Ha-oy nan impakappinhod Jesus an disipulos ya ha-oy di
nihag-on ke hiya handih nanganan mi ot mahmahak hin
dahdin dakamiy ahi mangihdul ke hiya.
21 Handih tinibowak ke Pedro ya kananan Jesus di “Hiya
ya- nganney ahi maat ke hiya?”
22 Ya kanan Jesus ke hiyay “Kon kanak key nanongnan
matagu tuh kibangngadak ya nganneh diyen he-a? He-a ke
ya miunud kan ha-on.”
23 Gapu kediyen kinalin Jesus ya nihinap nadah mangulug
an adiyak mate. Mu adi athidi te abunay kananay
“Kon kanak key nanongnan matagu tuh kibangngadak ya
nganneh diyen he-a?”
24 Ha-oy an disipulos Jesus ya inang-ang kun am-in
datuwen na-na-at ot itudok ku ya inila mi an makulug am-in
datuwe.

Hay nanguddidih nitudok tuh tudok

25 Dakol di udum an inat Jesus an uggek intudok hitu
te gulat nat itudok kun am-in ya kumudang di libluh
kitudkana te dakkodakkol.

HAY INAINAT NADAN APOSTOLES

1 Tulang ku Teofilo,
Handin namangulun tudok kun he-a ya intudok kun am-
in di mipanggep hi inat ya intuttudun Jesus nipalpu handih
nangilappuwanan nuntuttudu
2 ot inggana handih timmalakdanganah langit. Mu
handih ugge ni-an timmalakdang hi langit ya waday intugu-
nan nalpuh Espiritun Apu Dios nadah pinili nan apostoles
na.
3 Nipalpu handih namahuwana ingganah tinalakdan-
ganah langit ya nap-at di algon oggan mumpatibo hanadah
apostoles na ya dakol di inat nan nangipainilan didan
makulug an namahuwan ya intuttudu nan diday mipanggep
hi pun-ap-apuwan Apu Dios.
4 Naminghan an mangmangngan dan am-in ya kananan
diday "Adiyu ni-an taynan hitud Jerusalem ta had-on yu nan
kinalin Aman ipaali nay Espiritunan hidiye din kinalik ke
dakayu.
5 Hi Juan ya danum di numbonyag na nadah tatagu, mu
dakayu ke ya adi mala-uy kaatnan algo ya mabonyagan
kayuh Espiritun Apu Dios."

Hay tinalakdangan Jesus hi langit

6 Wada boy numpatib-an Jesus ke dida ot kanan dan hiyay
"Apu, kon ad uwaniy pangibangngadam hi gubilnu takun
holag Israel?"
7 Ya kanan Jesus ke diday "Hinae ke ya nangamung hi
Ama te hiyay Apun di am-in, kinali adi mahapul an inilaon
yu.
8 Mu ahiyu dawaton nan Espiritun Apu Dios ta waday
kabaelan yun mangituttuduh mipanggep ke ha-on hitud
Jerusalem, nadah udum an bobleh tud Judea, ad Samaria,
ya am-in hi kabobboble tuh luta."
9 Kinalina datuwe ya tinibo dan manalakdang hi langit ot
loktat ya hinaniyan di kulabut ot adi mo matibo.
10 Handih itatangad dah kabunyan ya kal-inadi ya waday
duwan tagun numbulwatih mabayak an nipaldang ke dida.
11 Ya kanan dadiyen duwan taguy "Dakayun iGalilee, tipet
itatangad yuh kabunyan? Hidiyen hi Jesus an tinibo yun
immeh langit ya ahi bo umali. Hay inat nan timmalakdang
ya athidi boh ahina kibangngadan."

Hay namiliyan dah mihannot ke Judas

12 Nagibbuh diye ot tayanan nadan apostoles nan Bilid
an Oliba ot mibangngad dad Jerusalem an ohan kilometroy
kadinawwina.
13 Dimmatong dad Jerusalem ot humgop da nah kuwartun
kiha-adan da nah mikadwan gladun nan bale. Dadiyen
hinumgop ya da Pedro, hi Juan, hi James, hi Andres, hi
Felipe, hi Tomas, hi Bartolome, hi Mateo, hi James an
imbabalen Alfeo, hi Simon an oha nadah Zealot ya nan hi
Judas an imbabalen James.
14 Am-in da ya nadandani on naamung dan mundasal.
Takon nadan tutulang Jesus ya hi ina dan hi Maria ya
nadan udum an binabai ya nakiamu-amung dan makidasal
ke dida.

15 Ohan algo ya naamung nadan mangulug an umeh
hinggatut ta duway puluy ngam-ut da ya timmaddog hi
Pedro ot kananay
16 “Iibba, immannung tut-uwa nan kinalin din hi David
an impainilan nan Espiritun Apu Dios ke hiya. Hay kinalina
ya mipanggep din hi Judas an nangipangulu nadah tatagun
nampap ke Jesus.
17 Hi Judas di ohan dakamin himpulut duwan apostoles
te hiya damdamay ohan napili nah ngunumi.”
18 (Hanan pihhun tangdanah nangihdulanan Jesus ya
nigatang hi luta. Ot hidiy nuntayunana ot mag-a ot
mabughiy putuna.
19 Am-in nadan tatagud Jerusalem ya dingngol dah diye ot
ingadanan dah diyen luta hi Akeldama an hay kibalinanah
kalida ya lutan nadalaan.)
20 Ituluy bon Pedro an kananay “Hay impitudok Apu Dios
hi maat ke Judas te nan inat na ya wada nah liblun Psalms
an kananay

‘Ahi malgangan ta nangamung nan balena te maid di e
miha-ad hidi.’* Nitudok bon kananay ‘Waday ahi
mihannot ke hiya nah saad na.’†

21-22 Ta hidiye nan mahapul an piliyon takuy ohan mihannot
ke Judas ta mid-um ke dakamin e mangipainilah mipanggep
hi namahuwan nan Ap-apu takun hi Jesus, mu mahapul
an hidiyen piliyon taku ya naki-eki-en dakamin da Jesus
hi nangayaayan mi nipalpu dih numbonyagan Juan ke hiya
ingganan dih immeh langit.”

23 Ot ituddun nadan naamung di duwan pumpiliyan da,
Joseph Barsabas an Justus di ohan ngadana ya hi Matias.

---

* **1:20 1:20** Psalm 69:25 † **1:20 1:20** Weno “ngunu na.” Psalm 109:8

24 Ot mundasal dan kanan day “Apu Dios, inilam am-in
di nomnom di tagu, kinali ituddum ad uwani hin dahdi ke
datuwen duway pinhod mun
25 mihannot ke Judas an nangiwalong hi kinaapostoles na
ot ume nah niappitana pe tuwali.”
26 Nagibbun nundasal da ot mumbubunut da ya hi Matias
di napilin mihannot ke Judas ot hiya moy mid-um hanadah
himpulut ohan apostoles Jesus.

Hay nanawatan nadan mangulug hi Espiritun Apu Dios

2

1 Handih nadatngan di Pentecost ya naamung am-in
nadan mangulug ke Jesus hi ohan baled Jerusalem.
2 Kal-inadi ya wada on mumbungug an kay nakal-ot an
dibdib an nalpuh kabunyan an makakkadngol nah balen
naamungan da.
3 Indani ya nip-ong ke dida kay dalang di apuy.
4 Ya impaduttuk nan Espiritun Apu Dios didat pun-ikali
day nunhihinnatkon an kali te hiyay nangipakalin dida.
5 Kediyen tiempo ya wada dad Jerusalem di dakol nadah
Judyun nahamad di pangun-unud dah Tugun Moses an
nalpu dah nunhihinnatkon an boble tuh luta.
6 Handih dingngol dadiyen tatagu nan mumbungug ya
naamung di dakol ke didah kad-an nadan mangulug ke
Jesus ya namodwong da te waday oha on dingngol nan hay
kalinay pun-ikalin dadiyen mangulug.
7-8 Waday oha nadah tatagu on kananay “Kon bokon
iGalilee am-in danae? Antipet inila dan mangikali nadah
nunhihinnatkon an kali taku?
9-11 Man-u te Judyu takun am-in, mu nunhihinnatkon
di kali taku te nunhihinnatkon di nalpuwan takun waday
iPartia, iMedes, iElam, iMesopotamia, iJudea, iCapadocia,
iPontus, iAsia, iPaligya, iPampilya, iEgypt ya wada day
nalpu nadah kabobbobled Libya an nih-up ad Cyrene.
Wadada boy ibba takun Judyun nalpud Roma ya wadaday
bokon Judyu an mangun-unud hi Tugun Moses. Wada
bon ditakuy iCrete ya iArabia, yaden am-in di kali taku ya
hidiyey pun-ikali dah pangalkalyan da nadah umipamod-
wong an inat Apu Dios.”
12 Matama da mipanggep kediye, kinali munhimbabag-
gaan dan kanan day “Nganne nin di kibalinan tuwe?”
13 Mu wada day udum an manaltalangga ke dadiyen
mangulug an kanan day “Man nabutong dadiyen tatagu.”

Hay intuttudun Pedro

14 Timmaddog hi Pedro ya nadan himpulut ohan ibba
nan apostoles ot oltonan kumali nadah tatagun kananay
“Dakayun iibba min Judyu ya dakayun bimmobleh tud
Jerusalem, donglon yu ta maawatan yu tun kalyok ke
dakayu.
15 Kanan yuy nabutong kami, mu ugge kami te kon taku
manginum hi athitun nunggaway algo?
16 Hituwen ma-ma-at ya hituwe din impaabig Apu Dios
handi ke Joel an profetas an kananay
17 ‘Kanan Apu Dios di “Hantuh udidin di algo ya ipaalik
nan Espirituk am-in hi tatagu, ta ipainilan nadan
imbabale yun binabai ya linalakiy kalik ya waday
ipatibok nadah mangat-agu ya nadan nungkaam-ama
ya ipain-inop kun dida nan ahi maat an umannung.
18 Takon nadan muttatyu ya ipaalik ke diday Espirituk ta
ipainila day kalik.
19 Ya waday ahik ipatiboh kabunyan ya hi luta hi umi-
pamodwong an kitib-an di ongal an kabaelak. Hay ahiyu
tibon ya dala, apuy ya ahuk.
20 Ya ahi humilong di algo ya umingit an kay dala nan bulan
ta ahi madatngan nan Algon punhumalyaak hi tagu tuh luta.
21 Hanan tagun ahi mumpahpahmok ke ha-on ya ihwang
ku.’ ”
22 Intuluy Pedron kananay “Dakayun iibbak an Judyu an
holag Israel, donglon yu tun kalyok ke dakayu. Hi Jesus an
iNasaret ya ongal di kabaelanan nalpun Apu Dios te matibo
nadah inat nan milagron umipamodwong an tinibo yu. Ta
pangimatunan yun hiya ya intud-ak Apu Dios.
23 Hituwen hi Jesus ya impipate yuh naliwat an tatagu ot
ipatak dah krus, mu inilan tuwalin Apu Dios di inat yu te
hidiyey planuna.
24 Nateh Jesus, mu minahuwan Apu Dios ot ad uwani ya
matagu bo te adinadaman munnananong hi kate.
25 Hinaey immannungan din intudok David an kananay
‘Hi Apu Dios ya wadat nangamung ke ha-on, kinali madino-
lak.
26 Ta hidiye nan maan-anlaak an mangalkalih kaphod na te
takon di mateyak ya mahuwanak ke hiya.
27 Te inilak Apu an adiyak punnanongon hi lubuk ta adiyak
mabuluk hidi te ha-oy di pinilim an muttatyum.
28 Impainilam ke ha-on an mahuwanak hi katayak ya mun-
am-amlongak te wada kat nangamung an pundinolak.’ ”*
29 Intuluy Pedro an kananay “Iibba dida, indani ya
pangali yu on din ammod takun hi David di pinhod nan

* **2:28 2:25-28** Psalm 16:8-11

kalyon ketuwe, mu bokon te hi David ya nateh done ya
nanongnay lubuk nan dehtu ingganad uwani.
30 Hi David ya hiyay ohan profetas Apu Dios, kinali inilana
nan hinamad Apu Dios an kinalin hiya an hi udum hi algo
ya waday ohah holag nan mumpatul an umat ke hiya.†
31 Inilana boh tuwen kamahuwan Kristo, ta hidiye nan
kananay
‘Adi munnanong nah lubuk ta adi mabuluk hidi.’
32 Hi Jesus hituwen minahuwan Apu Dios hi natayana ya
ihadak min makulug hituwe.
33 Minahuwan Apu Dios hi Jesus ot patalakdangonah langit.
Ya impab-unah winawwana ot idat nan hiyay lebbeng
nan mangipaalih Espiritun Apu Dios hi tatagun hidiyey
kinalinan atona. Ad uwani ya hi Jesus di nangipaali nah
Espirituna ke dakamin hidiye nan tinibo yu ya dingngol yu.
34-35 Ugge immeh David hi langit, mu intudok na tuwalih
tuwe handih done,
‘Kanan Apu Dios nah Apuk di: Umbun kah winawwan ku
inggana paka-apputok am-in di buhul mu.’ ”‡
36 Kanan bon Pedroy “Dakayun iibbak an Judyu, pinhod
kun ipainilan dakayu an nan impipate yun hi Jesus ya hiyay
tinuddun Apu Dios an Apu taku ya Kriston mangipaptok ke
ditakun tatagu.”
37 Hanadan tatagu ya mabulubulun dah nangngolan dan
diye ya makatutuyu da ot kanan dan Pedro ya nadan
ibbanan apostoles di “Iibba, nganne moy aton mi?”
38 Kanan Pedro ke diday “Muntutuyu kayun am-in hi
liwat yu ya kulugon yuh Jesus ya mumpabonyag kayu ta
mapakawanan di liwat yu ta ahiyu dawaton nan Espiritun
Apu Dios
39 te hinaey kinalin Apu Dios an ipaali nan ditaku ya
nadah imbabale taku ya nadah udum an tataguh kabob-
boblen ahina pumbalinon an mangulug ke hiya.”
40 Datuwey kinalin Pedro ot ahina tugunon nadan tatagun
kananay “Kulugon yuh Jesus ta iwalong yuy gaga-ihon
pangi-e yu ta adi dakayu kastiguwon ke hiya hantuh
pangastiguwana nadah gaga-ihon tatagun adi mangulug.”
41 Ya dakol ke diday nangulug kediyen kinalin Pedro ot
mumpabonyag da ot maid di maptok ya immeh tulun libuy
nid-um hanadah mangulug ke Jesus kediyen algo.
42 Ot makiamu-amung dan mun-adal hi ituttudun nadan
apostoles ya makidasal dan dida ya makid-um da nah
panganan dah panginomnoman dah natayan Jesus.

---

† **2:30 2:30** Psalm 132:11 ‡ **2:34-35 2:34,35** Psalm 110:1

Hay inat nadan mangulug ke Jesus handih pinghana

43 Dakol di inat nadan apostoles Jesus hi milagro ya
nadan pangimatunan hi ongal an kabaelan Apu Dios ya
namodwong am-in nadan tatagun nanibon dadiye.
44 Am-in da nan mangulug ya mun-uunnud dan am-in an
kay da hintutulang, ya adida ukuwon an umidat hi ibbada
hi nganneh diyen wadan dida.
45 Deket waday maligatan ke dida, on nadan ibbadan
waday payo da weno odon da ya igattang dat nan pihhun
nunggattangan da ya idat da nadah makahhapul nay
baddang mipuun hi kaatnay kahapulan da.
46 Kabigabigat on naamung dan mundayaw nah Templo.
Ya deket nagibbu dan nundayaw on eda nangan am-in hi
balen di ohan dida. Ya maan-anla da ya adida naimut.
47 Daydayawon dan am-in hi Apu Dios ya tobalon di tatagu
dida. Ya mungkad-uman hi kabigabigat nadan ihwang Apu
Dios.

Hay nakaanan di pilay nan tagu

3

1 Ohan himbatangan ya imme da Pedro ke Juan an e
mundasal nah Templo te hay pundasalan di tataguh di ya
nah kahimbahimbatangan.
2 Ya wada on lalakin napilay tuwali handih nitungawana
nah Makakkaphod an Hoob. Kabigabigat on iayod dat ieda
nah hoob ta waday innunan mungkodoh pihhu nadah mala-
un ume nah Templo.
3 Mungkala-u da Pedron Juan ya mungkodoh pihhu ke
dida.
4 In-ang-ang dan hiya ot kanan Pedroy “Iang-ang mun
dakami.”
5 Ot iang-ang nan didan kanana pe on idatan dah pihhu,
6 mu kanan Pedro ke hiyay “Maid kattog di pihhu mi, mu
baddangan daka. Aga, tumaddog kat dumallan ka te hi Jesu
Kristo an iNasaret di nangipaphod ke he-a.”
7-9 Ot odnan Pedroy wawwan an taklena ot ipataddog na.
Pinghanadi ya nal-ot mon dumalan ot makighop ke dida nah
Templo. Am-in nadan tataguh di ya tinibo dan pakadallan
mo nan tagun mumpaypaytuk hi anlana ya daydayawonah
Apu Dios.
10 Inimmatunan dan hiya nan tagun mungkodkoddo nah
Makakkaphod an Hoob di Templo ya namodwong dan am-
in kediyen naat ke hiya.

Hay intuttudun Pedro nah Templo

11 Indani ya timmaddog da Pedro ke Juan nah kanan
dan Balkon Solomon ya iid-on diyen lalaki ke dida te adina
pinhod an mataynan. Ya mangali day tataguh kad-an da te
namodwong da nah naat kediyen napilay an tagu.
12 Tinibon Pedro nadan dakol an tatagu ya kananan diday
“Dakayun iibbak an Judyu an holag Israel, tipet ekayu
mamodwong ketuwet edakami totokkolon? Kon pangali yu
on hay kabaelan mi ya hay pangun-unudan min Apu Dios
di nangipadallan tuh tagu?
13-14 Bokon dakami te hi Jesus di nangipadallan. Ketuwen
inat Apu Dios an dinaydayaw da Abraham, hi Isaac, hi
Jacob ya handidan ammod taku ya impadayaw na nan
muttatyunan hi Jesus an Imbabalena. Maid di bahul nan
Imbabalena, mu impabalud yu ot ie yuh kad-an Pilatu ot
kanan yuy nabahulan. Ipaen ot Pilatu te hi Jesus ya maphod
an tagu ya maid di bahul na, mu adiyu pinhod an hiyay
mipae ta nan tagun pimmatey impipae yu.
15 Ya hi Jesus an mangidat hi nitaguwan takuy impipate
yu, mu minahuwan Apu Dios hi natayana. Ya dakami ke ya
ihadak min makulug te tinibo mi.
16 Hay kabaelan Jesus ya hay pundinol min hiyay nangaan
hi pilay tun tagun inila yu. Kinali deyan tinibo yun
pinumhod mo.

17 Iibba dida, makulug an dakayu ya nadan aap-apu taku
ya gaga-ihoy inat yun Jesus, mu inilak an man-uke ya hay
uggeyu nanginilaan ke hiya.
18 Mu hituwen inat yuy nangipaannungan Apu Dios nah
impainilana handidah profetas an hi Kriston mangipaptok
hi tagu ya mahapul an munholholtap.
19 Mu takon di athidi ya kah-in di muntutuyu kayuh liwat
yu ya hi Apu Dios di un-unudon yu ta pakawananay liwat
yu ya palinggoponay nomnom yu
20 ya ahina bo itud-ak hi Jesu Kriston tinuddu nan
mangipaptok ke ditaku.
21 Mu munnanong ni-an hi langit ta inggana hantuh algon
pangipaphodan Apu Dios am-in hi wada tuh luta te hituwey
impaabig na handidah profetas na.
22 Makulug hituwe te handih done ya waday kinalin
Moses nadah aammod takun kananay ‘Ahi piliyon Apu Dios
di ohan profetas ke ditakun umat ke ha-on ya mahapul an
un-unudon yun am-in di kalyonan dakayu.
23 Hanadan tatagun adida un-unudon di kalyon diyen
profetas ya mihi-an da nah tatagun Apu Dios ta makastigu
da.’ ”

24 Intuluy Pedron kananay “Am-in handidan profetas Apu
Dios takon hi Samuel ya handidan nitun-ud ke hiya ya
inabig day mipanggep ke datuwen ma-ma-at ad uwani.
25 Ya ditakuy nanawat nah kinalin Apu Dios an inabig
handidan profetas, takon nan nakitobbalan Apu Dios hand-
idah aammod taku. Te hituwey kinalinan Abraham: ‘Gapu
nadah holag mu ya ipaamlong kun am-in di tagu tuh luta.’
26 Ta hidiye nan ditakun Judyuy namangulun nangitud-
akana nah Imbabalena ta paphodon ditaku ta iwalong taku
nadan gaga-ihon pangi-e.”

Hay nunhumalyaan nadan ap-apun di Judyud Jerusalem ke Pedro ya hi Juan

4

1 Mungkalkalli da Pedro ke Juan nadah tatagu ya dim-
matong nadan udum an padin di Judyu ya ap-apun di
guwalyan nan Templo ya nadan Saducee
2 ya bimmoh-ol da te ituttudun da Pedro ke Juan an
namahuwan hi Jesus handih natayana ta hidiyey kitib-anan
mamahuwan day nate.
3 Ot dopapon da da Pedro ke Juan ot ikalabut da dida,
mu uggeda nahumalya inggana nabigat te mungkahilong
handih nadpapan da.
4 Mu dakol damdamay nangulug hi intanuttudun da Pedro
ke Juan. Ya hay bilang am-in di linalakin mangulug ya
immeh limay libu.
5 Nabigat kediye ya naamung ad Jerusalem nadan ap-
apun di Judyu, nadan mangipangpangulu ya nadan muntut-
tuduh Tugun Moses.
6 Wadah di damdamah Annas an natag-en padi, hi Kaypas,
hi Juan, hi Alexander ya nadan iiban tuwen natag-en padi.
7 Eda impaawit da Pedro ke Juan ot kanan dan diday
“Nganney inat yun nangaan hi pilay diyen tagu? Kon waday
kabaelan yu weno waday namaddang ke dakayun nangat
kediye?”
8 Waday Espiritun Apu Dios ke Pedro ot kananan diday
“Dakayun ap-apu ya dakayun mangipangpangulu,
9 deket hay kahumalyaan mi ad uwanin algo ya gapu te
pinumhod mo tun napilay ya deket pinhod yun inilaon hin
nganney innunat pakadallan ya hituwey donglon yu.
10 Ipainilak ke dakayu ya hi am-in an holag Israel an hay
nangaan hi pilay tun tagun tibtibbon yu ya hay ongal an
kabaelan Jesu Kristo an iNasaret an impatak yuh krus, mu
minahuwan Apu Dios hi natayana.

11 Hiyay nialigan nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay
‘Hanan batun binalon nadan mangapyah bale ya hidiye ot
ahan di nahamad an ikapyah bale.’*
12 Umat kayu ke dadiyen mangapyah bale te inadiyan
yuh Jesus yaden maid di udum hi nginadan Apu Dios an
mangihwang hi tagu. Hiya ya abuy mangihwang ke ditaku.”
13 Ya namodwong am-in nadan ap-apun munhumalya
te maid di takut da Pedro ke Juan an kumali ya nalaing
dan muntuttudu yaden inila dan ittay di adal da ya bokon
dida nadan tatagun makalkali, muden ninomnom dan dida
nadan impun-ib-ibban Jesus.
14 Maid di e kalyon nadan ap-apun munhumalya hi bahul
da Pedro te makulug an nakaan di pilay nan tagun dehdin
makitadtaddog ke dida.
15 Ot ipalah-un da ni-an da Pedro ke Juan nah punhu-
malyaan ta waday aton dan munhuhummangan hi aton dan
dida.
16 Kanan day “Nganne nin di aton takun dadiyen duwan
tagu? Deyan am-in da moy tatagud Jerusalem ya inila
dah diyen milagro ta maid di innun takun mangihaut an
makulug hidiye.
17 Mu kalyon takun didan adida makastigu hin itikod da
mon mangitanuttuduh mipanggep ke Jesus ta adi mihinap
hi kabobboble.”
18 Ot paghopon da bo da Pedro ke Juan ot itugun dan
didan itikod dan mangat nadah at-atton da ya itikod dan
mangitanuttuduh mipanggep ke Jesus.
19 Mu himmumang da Pedro ke Juan ot kanan day “Ta hay
mo kanan yu ya dakayuy un-unudon mi an bokon hi Apu
Dios?
20 Adinadaman emi itikod an mangituttuduh tinibo mi ya
dingngol min Jesus.”
21 Ya namam-ay panaktakut nadan ap-apu ke dida ot
ahida ipae dida. Maid di eda pangigadulan an mangastigun
dida te dakol day tatagun mundayaw ke Apu Dios gapuh
kediyen maphod an inat da.
22 Hidiyen tagun kinaan da Pedro ke Juan di pilay na ya
nahawwal hi nap-at di toona.

Hay nundasalan dan Apu Dios ot dawaton dan ipakodhol nay nomnom da

23 Nipae da Pedro ke Juan ot mibangngad dah kad-
an nadan iibba da ot kalkalyon dan diday kinalin nadan
mangipangpanguluh Judyu ya nadan ap-apun di padi.

---

* **4:11 4:11** Psalm 118:22

24 Dingngol dah diyen kinalin da Pedro ke Juan ot
mundasal dan kanan day “Apu Dios, he-ay Katagtag-ayan,
lintum di kabunyan, luta, baybay ya am-in di wadah di.
25 Hay Espiritum di nangipakali handi ke David an
ammod mi ya muttatyum ot kananay
‘Antipet e umalih nomnom di tataguh kabobboblen e
mungngohen Apu Dios? Ya tipe nin ta hay maid di
hilbinay nonomnomon dan aton?
26 Hanada ke bon papatul ya aap-apu da ya mumbabaddang
dan mumplanun makihanggan Apu Dios ya hi Kristo an
tinuddu nan mangipaptok hi tatagu.’†
27 Ot deyan immannung hituwe te naamung da Herod,
da Pontius Pilatu, nadan udum an Judyu ya nadan udum
an bokon Judyu ketuwen boble ot ihuhummangan day
pamatayan da nah intud-ak mun Imbabalem an hi Jesus an
tinuddum an Kristo, yaden maid di bahul na.
28 Mu naat datuwe ta umannung din wada tuwalih
nomnom mu.
29 Ad uwani Apu, baddangan dakami ta adi kami tumakut
an e mangituttuduh mipanggep ke Jesu Kristo te inilam an
tinaktakut dakami gapu ke datuwen emi itanuttudu.
30 Ya ipatibom nan ongal an kabaelam ta kaanom di dogon
nadan mumpundogo ya idat muy kabaelan min mangat hi
adi kabaelan di tagu gapuh kabaelan Jesus an Imbabalem
an makapkaphod an intud-ak mu.”
31 Nagibbuh diyen dasal da ya dimmiwol nan balen
naamungan da ya impaduttuk di Espiritun Apu Dios didat
adida tumakut an mangituttuduh kalin Apu Dios.

Hay pun-hin-iiddatan nadan mangulug

32 Am-in nadan mangulug ya niohhay nomnom da ya am-
in di wadan dida ya adida iimut, mu mun-iiddatan da.
33 Impakodhol Apu Dios di nomnom nadan apostoles ot
eda ituttuduy mipanggep hi namahuwan nan Ap-apu takun
hi Jesu Kristo. Am-in da nan mangulug ya ongal di baddang
Apu Dios ke didah kiphodan da.
34 Kinali maid di makudangan ke dida te nada ken
waday babale da ya luluta da ya immigattang da ot nan
nunggattangan da
35 ya idat da nadah apostoles ta diday mangikap-ong
nadah munhapul.
36-37 Hi Joseph an iCyprus di ohan immigattang hi lutana
ot idat nay nunggattangana nadah apostoles. Hiya ya holag
Libay an ingngadanan nadan apostoles hi Barnabas an hay
kibalinana ya umipakodhol hi nomnom.

---

† **4:26 4:25-26** Psalm 2:1-2

Hay gaga-ihon inat da Ananayas ke Sappira

5

1 Wada damdama on himbale an da Ananayas ke Sappira
an immigattang dah luta da.
2 Mu nunhummangan dan italu day udum nah nunggat-
tangan da ot ien Ananayas ke Pedro nan udum ot kananay
“Abunah tuwe.”
3 Kanan Pedroy “Ananayas, antipet eka numpahaul ke
Satanas ta em langkakan nan Espiritun Apu Dios an italum
di udum nah nunggattangam ya ahim kanan di abunah nae?
4 Hidiyen luta ya luta yu ya nangamung kayu hin pinhod
yun igattang weno adi. Ya handih inggattang yu ya bagi yu
nan nunggattangan yu. Ya tipet eyu ninomnom di athidi,
bokon hay tataguy linangkakan yu, mu hi Apu Dios.”
5-6 Dingngol Ananayas hidiye ya pinghanadi ya natu-i ot
mate. Wadada nadan kakat-agun linalaki ot libbutan day
adol na ot eda ilubuk. Am-in nadan tatagun nanibo ya
nangngol kediyen naat ke Ananayas ya timmattakut da.
7 Nala-uy tulun oras ya dimmatong nan inayan Ananayas
an hi Sappira, mu uggena inila nan naat nah inayana.
8 Kanan Pedro ke hiyay “Kon makulug an abunah tuwen
nunggattangan yu?” Ya kanan Sappiray “Om, abunah nae.”
9 Ot kanan Pedro ke hiyay “Antipet pun-oppoton yun
himbale? Kon pangali yu on damanan ilangkakan yuy
Espiritun Apu Dios? Deyan mangali nadan e nangilubuk
nah inayam ta edaka damdama ilubuk.”
10 Pinghanadi ya natu-i damdamah Sappira ot mate. Ot
alan da bo ot eda ilubuk nah paldang di lubuk nan inayana.
11 Am-in nadan mangulug ya nadan udum an nangngol
kediyen naat ya timmattakut da.

Hanadan milagron inat nadan apostoles

12 Dakol di impatibon nadan apostoles Jesus hi milagron
pangimatunan hi ongal an kabaelan Apu Dios an wadan
dida. Am-in dan mangulug ya maamuamung da nah balkon
nan Templon kanan dan Balkon Solomon.
13 Hanadan adi mangulug ke Jesus ya kalkalyon day
kaphod nadan mangulug, mu umagol dan mid-um ke dida.
14 Mu takon di athidi ya mungkadakol day linalaki ya
binabain nangulug ke Apu Jesus.
15 Dingngol di katagutaguh diyen at-atton nadan apostoles
Jesus ot pun-ie da nadan mumpundogon inih-od da dida
nah pangidalanan Pedro te pangali da on takon di abunay
a-onay miptok nadah mumpundogo ya makaan di dogoda.

16 Nun-ialin damdaman nadan katagutaguh kabobbobled
Jerusalem nadan mumpundogo ya nungkahikpan ot kaanon
nadan apostoles Jesus di dogoda ya nadan nihkop ke dida.

Hay nunholholtapan nadan apostoles

17 Hanan natag-en padi ya nadan iibba nan Saducee ya
umamo da nadah apostoles
18 ot dopapon da dida ot eda ikalabut dida.
19 Mu kediyen hilong ya immaliy ohan anghel nan Ap-apu
taku ot ibughul na nan panton nan kalabut ot ipalah-una
dida ot kananan diday
20 “Ekayu nah Templo ta eyu ituttudu nadah tataguy
mipanggep nah balun nitaguwan an malpun Apu Dios.”
21 Inun-unud nadan apostoles hidiyen kinalin nan anghel
ot mungkabigat kediye ya imme da nah Templo ot muntut-
tudu da.
Yaden nan natag-en padi ya nadan iibbana ya inayagan
dan am-in nadan ap-apun di Judyu ot umitud-ak dah e
mangawit nadah apostoles nah kalabut ta mahumalya da.
22 Mu handih dimmatong da nah kalabut ya maid dah di
nadan apostoles ot mibangngad da. Kanan da nadah ap-
apuy
23 “Imme kami nah kalabut ot tibon mi ya nialaddu ya
nip-ong am-in nadan guwalya nadah panto, mu imbughul
mi ya maid da.”
24 Dingngol nadan ap-apun di padi ya nan ap-apun
di guwalyan nan Temploh diye ya namodwong da ot
numanomnom da hin nganney naat nadah apostoles.
25 Indani ya waday immalin lalaki ot kanana nadah ap-
apuy “Hanada ken ingkalabut yu ya dehdi da nah Templon
tagan day tuttudu nadah tatagu.”
26 Ot ikuyug nan ap-apun di guwalya nadan tatagunat
eda bo awiton nadan apostoles, mu uggeda impapinnilit di
nangalaan dan dida te tumakut dah pamnalan nadan tatagu
ke dida.
27 In-e da nadan apostoles hi kad-an nadan ap-apun di
Judyu ot humalyaon nan natag-en padi dida.
28 Kananan diday “Antipet kanan miy itikod yun muntut-
tuduh mipanggep ke Jesus yaden kahing kayu, ta deyan
nihinap moh tud Jerusalem nadan itanuttudu yu ya dakami
bo udot di pabahulon yun nangipipaten hiya?”
29 Hinumang da Pedro an kanan day “Om, mu mahapul
an hi Apu Dios di un-unudon min bokon hay tatagu.
30 Hi Apu Dios an dinaydayaw di ammod taku ya hiyay
nunmahu ke Jesus handih natayanah nangipatakan yuh
krus.

31 Minahuwan Apu Dios hi Jesus ot awitonah langit ot pab-
unonah winawwanat hiyay mun-ap-apu ya mangihwang
hi am-in ta waday innun takun Judyun holag Israel an
muntutuyu ta pakawanan Apu Dios di liwat taku.
32 Tinibo mi ya nipainilan am-in datuwe ke dakami, kinali
ihadak min makulug. Takon nan Espiritun Apu Dios an
nidat nadah mangulug ya ihadak nan makulug datuwe.”

Hay tugun Gamaliel

33 Handih dingngol nadan ap-apuh tuwen kinalin nadan
apostoles ya bimmobboh-ol dat hidiye nan pinhod dan
pipate dida.
34 Mu nan ohan didan hi Gamaliel an Pharisee an
muntuttuduh Tugun Moses an pakallispituwon di tatagu.
Ya timmaddog hi hinangngab nadan ibbanan ap-apu. In-
oldenan ipalah-un da ni-an nadan apostoles ot
35 ahina kanan di “Iibbak an Judyu, pakannomnomon yu
ta ahiyu aton di pinhod yu ke da naen tatagu.
36 Te nomnomon yu ke din naat ke Tewdas an kananay
hiyay nakattag-e ot maawis day umeh opat di gatut an
mangun-unud ke hiya. Mu handih pinate da ya nungki-
wahit nadan mangun-unud ke hiya ot hidiye moy poppog
na.
37 Indani ya wada bo din hi Judas an iGalilee handih
tiempon di pumbilangan di gubilnuh tatagu an inawis nay
dakol an tatagu ot hiyay un-unudon da. Mu athidi bon
pinate da ot mungkiwahit am-in nadan nangun-unud ke
hiya.
38 Kinali hay pe kanak ya kudukdul nay ipae taku didat
nangamung da pe. Te deket nalpuh nomnom di tagu nadan
atoaton da ya ituttudu da ya mapoppog metlaing,
39 mu deket nalpun Apu Dios ya maid di kabaelan takun
mangipatikod ke dida. Kinali deket ipatna takun ipatikod
dida ya kay hi Apu Dios di kahingon taku.”

40 Man-ut inun-unud dah diyen kinalin Gamaliel, mu
impaghop da nadan apostoles ot ipahuplit da dida ot kalyon
dan didan itikod dan mangitanuttuduh mipanggep ke Jesus,
ot ahida ipae dida.
41 Mun-am-amlong nadan apostoles handih timmayan da
nah punhumalyaan te takon di nunholholtap da ya inila
dan imbilang Apu Dios didan midinol an muntuttuduh
mipanggep ke Jesus.
42 Kabigabigat on imme da nah Templo ya hi kabalebale
an e muntuttuduh mipanggep ke Jesus an hiyah Kriston
mangipaptok hi tagu.

Hay napiliyan nadan pitun mangipaptok nadah nawotwot an nabalun binabai

6

1 Indani ya mungkadakol day mangulug ke Jesus ad
Jerusalem ya kabigabigat on waday midat hi baddang
nadah mangulug an munhapul hi baddang. Mu hidi ya
nungkammoy Judyun Greek di kalida ya Judyun bimmoble
tuwalih di. Indani ya bimmoh-ol nadan Greek di kali dan
kanan day ugge nun-iingngoy pangidat dah baddang nadah
iibba dan nabalun binabai.
2 Ot ayagan nadan himpulut duwan apostoles am-in
nadan mangulug ot kanan dan diday "Adi maphod hin
iwalong min muntuttuduh mipanggep ke Jesus ta hinaey
ipaptok mi.
3 Hay maphod ya pumili kayuh pitun linalakin nanom-
noman an maphod di punnomnom di tatagun dida ya
inila yun badbaddangan di Espiritun Apu Dios didat diday
mangipaptok hi mipanggep ke nae,
4 te dakami ke ya hay mundasal ya muntuttuduh mi-
panggep ke Jesus di ipapaptok mi."
5 Ya pininhod am-in nadan naamung ya hidiyen kinalin
nadan apostoles ot piliyon dah Stephen an nahamad di
pangulug nan Jesus ya pakabbaddangan di Espiritun Apu
Dios. Ot piliyon da damdamah Felipe, hi Pelkulus, hi
Nicanor, hi Timon, hi Parmenas ya hi Nicolas an iAntioch an
bokon Judyu, mu numbalin an mangun-unud hi pangi-en di
Judyu.
6 In-e dah hinangngab nadan apostoles ot ihakmon nadan
apostoles di takle dah ulun dadiyen napili ot idasalan da
dida.
7 Mungkihinap di kalin Apu Dios hi kabobboble ya
mungkadkad-uman day mangulug ke Jesus ad Jerusalem ya
takon nadan padin di Judyu ya dakol ke diday nangabulut
ke Jesus ta hiyay un-unudon da.

Hay nampapan dan Stephen

8 Hi Stephen ya dakol di inat nah milagro te ongal di
kabaelanan indat Apu Dios.
9 Mu wadada nadah tataguy kumahing ya makihannun
hiya. Dadiyen tatagu ya Judyun iCyrene ya iAlexandria an
makiamu-amung nah simbaan an kanan dan Simbaan di
Naliblin Himbut ya nadan udum ya iCilicia ya iAsia.
10 Mu adida pakaapput ke Stephen te nan Espiritun Apu
Dios di mangipanomnom ke hiyah kalyona.

11 Ot hay inat da ya wadaday binayadan dan tatagun
munlangkak ta kanan day “Hi Stephen ke ya dingngol min
kahingonay Tugun Moses ya hi Apu Dios.”
12 Dingngol nadan tatagu ya nadan mangipangpanguluh
Judyu ya nadan muntuttuduh Tugun Moses hituwe ya
bimmoh-ol da ot padpap dah Stephen ot ie dah kad-an
nadan ap-apun di Judyu ta eda humalyaon.
13 Immayag da boh tatagun munlangkak an muntistigun
kanan day “Hituwen tagu ya dakol di kanalyonah gaga-ihon
mipanggep nah Templo taku ya nah Tugun Moses.
14 Te dingngol mi handin kananay pa-iyon kanun Jesus
an iNasaret nan Templo taku ya hannotana boy pangi-en
binoltan taku handidah ammod takun intuttudun Moses ke
dida.”
15 Ya am-in nadan naamung nah punhumalyaan ya
itotokkol dah angan Stephen te humihhilin kay angan di
anghel.

Hay hinapitan Stephen

7

1 Inlappun nan natag-en padin munhumalya ke Stephen
an kananay “Kon makulug nan kinali da?”
2 Ya kimmalih Stephen an kananay “Dakayun kaibaiba
ya kaammoammod, donglon yu tun kalyok. Hi Apu Dios
an madayaw ya numpatibo nah ammod takun hi Abraham
handih kawada nad Mesopotamia ot ahida mit-an ad Haran
ot
3 kananan hiyay ‘Taynam hituwen bobled Chaldea ya
nadan iibam ta ume ka nah boblen itudduk ke he-a.’
4 Inun-unud Abraham ot taynanah diyen bobled Chaldea
ot umed Haran.
Mu handih nateh amana ya kinalin bon Apu Dios ke hiyan
mit-an tuh boblen numboblayan takud uwani.
5 Mu handih inaliyan Abraham hitu ya maid di e im-
paboltan Apu Dios ke hiyah lutana takon ni-moy ittay, mu
hinamad Apu Dios di kalinan hiya ya nadan holag nay
mamoltan ketuwen luta. Ya handih nangalyanan diye ya
maid ni-an di imbabalen Abraham.
6 Ot kalyon bon Apu Dios ke Abraham di ‘Hanadan holag
mu ya ume dan mumboble nah boblen di udum an tatagut
ahida pumbalinon da didan himbut ya punholholtapon da
didah opat di gatut an toon.
7 Mu ahik kastiguwon dadiyen mumpaholholtap ke dida
ya ahida taynan hidiyen boblet mibangngad da ta daya-
wonak hitu.’
8 Intugun bon Apu Dios ke Abraham an mahapul an
makugit nadan holag nat kitib-anan un-unudon da nan

nakitobbalanan dida. Ta hidiye nan handih waluy algon
Isaac an imbabalen Abraham ya kinugit na. Nahlag
damdaman Isaac ot wadah Jacob ot kugiton Isaac handih
kagolang na. Ot mahlag boh Jacob ot wadaday himpulut
duwan linalakin imbabalena ot athidiy inat Jacob ke didan
am-in. Dadiyen himpulut duwan imbabale nay nahlagan
takun Judyu.

9 Dadiyen imbabalen Jacob ya inamohan da nan ohan
tulang dan hi Joseph ot ihbut da hi iEgypt. Mu wadat
nangamung hi Apu Dios ke hiya,
10 kinali am-in di nunligatana ya binaddangan Apu Dios.
Ya indatanah kinalaing ya maphod an pangi-e, kinali pin-
inpinhod nan Pharoah an patul di Egypt ot pumbalinonah
gobernador ya mangipaptok nah balena.

11 Indani ya waday bitil hi kabobbobled Egypt ya ad
Kanaan an boblen din ammod takun hi Jacob. Ot munhol-
holtap di dakol an tatagu gapuh inagang da te ma-ma-idan
moy mahamak dah makan.
12 Mu dingngol udot Jacob an waday makan ad Egypt ot
itud-ak na nadan imbabalena an dadiye nan aammod taku
an e gumatang hi makan hidi.
13 Handih pidwa nan nangayan dah di ya ahi nuppe
impainilan Joseph an hiya nan tulang da ot hidiyey nangini-
laan nan Pharoah mipanggep hi pamilyana.
14 Ot ipaad Joseph nadah tutulang nan ikuyug dah amada
ya am-in nadan pamilya dat umali dad Egypt. Ot hay bilang
dan am-in an immed Egypt ya napitut lima.
15 Hidiy natayan Jacob ya nadan imbabalenan aammod
taku dih done.
16 Hay eda nangilubukan ke dida ya ad Sekem an
ginatangan din ammod takun hi Abraham hanadah holag
Hamor.
17 Handih dandaniy pangipaannungan Apu Dios hi kinali-
nan Abraham ya dimmakol nadan holag Jacob ad Egypt.
18 Nala-uy dakol an toon ya nahanhanot day numpatul
ad Egypt ya waday ohan numpatul an uggena inilay
mipanggep ke Joseph te nateh done.
19 Hituwen ohan patul ya hinauhaul na handidan aam-
mod taku ya makabbungot ke didan pilitona didan iwalong
da nadan ka-itungon iimbabale dat mungkakate da.

20 Kediyen tiempoy nitungawan Moses an makakkaphod
an golang. Tuluy bulan di nangitaluwan dan hiyah baleda
21 ot ahida italu nah pingngit di wangwang, mu hinamak
nan babain imbabalen nan patul ot alana ot ipaptok nan
imbilang nan imbabalena.

22 Intuttudu dan Moses am-in di inilan nadan iEgypt ot
lumaing am-in hi atona ya kalyona.
23 Handih nap-at di toon Moses ya ninomnom nan e tibon
nadan ibbanan Judyun holag Israel.
24 Ya tinibonay ohan ibba nan Judyun punholholtapon
nan iEgypt ot mabaal ot patayonah diyen iEgypt.
25 In-athidina te kanana pe on maawatan nadan ibbanan
Judyun hiyay pinilin Apu Dios an bumaddang ke dida nah
punligligatan da, muden uggeda.
26 Hi nabiggatana ya dinatnganay duwan ibbanan Judyun
mun-awwit. Impatna nan mun-anawan didan kananay
'Antipet hintulang kayu yaden mun-awwit kayu?'
27 Mu nan numbahul ke didan duwa ya intulud nah Moses
ot kananay 'Dahdiy nangalin he-an umali kan mun-anawan
dakami?
28 Kon pinhod mun patayonak bon umat hi inat mu nah
iEgypt ad nakugab?'
29 Dingngol Moses hidiyen kinalina ya timmakut ot
bumtik ad Midian. Hidiy nalahinana ot waday duwan
imbabalena.
30 Ohan algo handih nala-uy nap-at an toon ya numpati-
bon hiya on anghel Apu Dios nah mundadalang an ittay an
kaiw hidi nah Bilid an Sinai.
31 Namodwong hi Moses kediyen tinibona ot mih-up ta
paka-ang-angona ya dingngol na nan Ap-apu takun kananay
32 'Ha-oy di Dios nadan aammod yun hi Abraham, hi Isaac
ya hi Jacob.' Munggagayonggong hi Moses hi takut na ya
adina pinhod an iang-ang hidi.
33 Kanan bon Apu Dios ke hiyay 'Kaanom nan apatut mu
te wadaak hituh tinaddogam.
34 Tinibok ya nahalman di ligat nadan tataguk ad Egypt
ya dingngol kuy palak da. Kinali immaliyak ta baddangak
dida nah ligat da. Ad uwani ya itud-ak dakad Egypt ta em
aton nan pinhod kun aton ke dida.' "
35 Intuluy Stephen ot kananay "Hituwen hi Moses ya adi
abuluton handidan aammod taku te handih impatnanan
mun-anawa nah duwan ibba nan mun-awwit ya kanan
da ot ya abun hiyay 'Dahdiy nangalin he-an umali kan e
mun-anawan dakami?' Mu takon di athidi ya hi Moses
di intud-ak Apu Dios an mangipangulu nadah ibbana ot
tumayan dad Egypt an binaddangan nan anghel Apu Dios
an numpatibon Moses nah kaiw an mundadalang.
36 Dakol di inat Moses hi milagrod Egypt handih nangipan-
guluwanan didan makaan hidi, takon handih nun-agwatan
da nah Maingit an Baybay ya handih wada da nah adi
maboblayan hi nap-at an toon.

37 Hi Moses boy nangali handidah ammod takun holag
Israel an kananay ‘Waday ahi itud-ak Apu Dios an profetas
an umat ke ha-on. Hidiyen itud-ak na ya ibba taku.’
38 Ya hiyay nimpey nangipangpangulu handidah aammod
taku nah adi maboblayan ya nakihummangan ke hiya nan
anghel Apu Dios hidi nah bilid ad Sinai. Hiya boy nanawat
nah nitudokan nan Tugun Apu Dios an mangituttuduh
mipanggep hi biyag an maid di poppogna ot hidiyen Tugun
di nipabanolboltan ke ditakun Judyu.
39 Mu handidan aammod taku ya adida un-unudon hi
Moses an mangipangpangulun dida ya pihulon da ya
pinhod dan abun mibangngad ad Egypt.
40 Ta hidiye nan kanan dan Aaron di ‘Agam! Mangapya
ka ot kayah dios takun mangipangpangulun ditaku, te hi
ke Moses an nangipangulun ditakun tumayan ad Egypt ya
ugge taku inilay naat ke hiya nah nangayana.’*
41 Ot mangapya dah dios dan kay impan di bakay ang-ang
na ot ianappitan dah aggayam. Ya nunhahamul da te hay
an-anla da nah eda kinapya.
42 Ta gapun diye ya inwalong mon Apu Dios dida ot
dayawon day bibittuwon, bulan, algo ya am-in nan wadah
kabunyan. Immannung nan impitudok Apu Dios handidah
profetas an kananay
‘Dakayun tatagud Israel! Bokon ha-oy di nangiappitan
yu nadah kinlong yu handih kawada yu nah adi
maboblayan hi nap-at an toon.
43 Mu nan bulul an hi Molok di ngadanan niha-ad nah
balballen intabitabin yu. Ya hay oha boh nangidinolan yun
dios yu ya nan kay bittuwon an nginadanan yun Rephan.
Dadiyen kinapya yuy dinaydayaw yu. Ta hidiye nan ipae
dakayu nah boblen mala-uwan ad Babilon ta mumbalin
kayun himbut hidi.’ ”
44 Intuluy Stephen an kananay “Handidan aammod taku
handih kawada da nah adi maboblayan ya wadan dida nan
pundayawan da ke Apu Dios an kanan dan Tabernacle.
Hidiyen Tabernacle ya impakapyan Moses an in-un-unud
na nah impatibon Apu Dios ke hiyan pangiun-unudana.
45 Handih nateh Moses ot mihannot hi Joshua an nangi-
pangulu nadah aammod taku ya eda numboble nah boblen
nadan tatagun inapput da gapuh baddang Apu Dios. Ya
nunnananong ke didah diyen binoltan dan Tabernacle ya
intanabtabin da ingganan dih numpatulan David.
46-48 Impakappinhod Apu Dios hi David ot ibagan David ke
hiya hin iabulut nan mangapyah nahamad an pundayawan

* **7:40 7:40** Exodus 32:23

dan hiya. Mu ugge in-abulut Apu Dios an hi David di mangapya, kinali hi mo Solomon an imbabalenay nangapya. Mu hi Apu Dios an Katagtag-ayan an dinaydayaw din ammod takun hi Jacob ya adi miha-ad hi balen kinapyan di tagu. Hituwey kanan din ohan profetas:

49 Kanan Apu Dios di 'Hi langit di ubunak an mun-ap-apu
ya hay lutay pangiuyyadak hi hukik. Nganneh diyen
balen kapyaon yun kiha-adak? Kon pakakapya kayu?
50 Kon bokon ha-oy di nangapyan am-in?' "

51 Ot hay nanguddidin kinalin Stephen ya kananay, "Dakayun tatagu ya mangohe kayu. Maid di nomnom yu ya kay kayu nalulok an adiyu idngol hi kalin Apu Dios. Umat kayu handidah aammod taku te kahingon yu nan damdama Espiritun Apu Dios.

52 Kon waday oha handidah profetas Apu Dios an ugge impunholholtap handidan aammod taku? Om, pinate da handidan intud-ak Apu Dios an profetas an nangipainilah aliyan Kristo an makaphod an abu. Ya handih immalih Kristo ya impadpap yu ot patayon yu.

53 Man-ut dakayuy nanawat nah Tugun Apu Dios an impiali na nadah anghel na, mu uggeyu inun-unud."

Hay nuntugmilan dan Stephen

54 Dingngol nadan ap-apuh diyen kinalin Stephen ya namahig di boh-ol da, ta hidiye nan waday oha on munggagayotgot.

55 Mu hi Stephen an waday Espiritun Apu Dios ke hiya ya intangad nah kabunyan ya tinibo nay dayaw Apu Dios ya tinibo nah Jesus an muntadtaddog hi winawwana.

56 Kanana nadah tataguy "Ang-angon yu ken nabukatan di langit ya matiboh Jesus an Panguluwan di tagu an deyan timmaddog hi winawwan Apu Dios."

57 Inupup nadan munhumalyay ingada ta adida donglon di udum an kalyona ya muntutukuk da ya nadhu dan mampap ke hiya

58 ot ie da nah e-elen di boble ot tugmilan da. Hanadan tatagun nanugmil ke Stephen ya impid-on day bulwati da ke Saul.

59 Handih puntugmilan dah Stephen ya kananay "Apu Jesus, dawatom di linnawak."

60 Nundukkun ot oltonay kalinan kananay "Apu, adim nomnomon hituwen liwat da." Kinali nah tuwe ya impayu nan nate.

Hay nangipaholholtapan Saul nadah mangulug ke Jesus

8

1-3 Hanadan udum an mangulug ya eda inlubuk hi
Stephen an u-umyung da. Mu hi Saul ya immamlong hi
namatayan dan Stephen.

Hituwen namatayan dan Stephen di lappunah nangipa-
holholtapan da nadah mangulug ad Jerusalem. Namam-an
Saul an inat nan am-in di kabaelanan mangipaholholtap
nadah mangulug an immeh kabalebale ot punlupduk na
nadan linalaki ya binabain mangulug on ena impakalabut
dida. Hidiyey gapunan am-in nadan mangulug ya binumtik
dah udum an bobled Judea ya Samaria ot abuna nadan
apostoles an nataynan hidi.

Hay nangabulutan nadan tatagud Samaria hi pangi-en Jesus

4 Hanada ken mangulug an binumtik ya eda nun-
ituttuduy mipanggep ke Jesu Kristo nadah boblen nangayan
da.
5 Hi ke Felipe ya immed Samaria ot ituttudunay mi-
panggep ke Jesus an hiya nan Kriston mangipaptok hi tagu.
6 Hanadan tataguh di ya pakaddonglon day intuttudun
Felipe te tinibo day milagron inat na.
7 Dakol nadan nahikpan an kinaanay nihkop ke dida ya
deket e makaan nan nihkop on tumkuk ni-an. Ya pinumhod
nadan naparalyze ya napilay.
8 Kinali maan-anla nadan tatagud Samaria.

9 Hidid Samaria ya wada tun hi Simon an nalaing hi
magic. Deket impatibona nadah tatagud Samariay magic
na on anakkayang an makammodwong da. Ipahhiya nah
diyen magic nan kananay ongal di kabaelana.
10 Ya am-in nadan tataguh di, takon di dahdi ya pakaku-
luggon da an kanan day “Makulug peman an ongal di
kabaelanan umat ke Apu Dios.”
11 Pakakuluggon dah Simon te nabayag an impatipatib-
ana didah magic.
12 Mu handih intuttudun Felipey mipanggep ke Jesu Kristo
ya nan pun-ap-apuwan Apu Dios ya dakol day linalaki ya
binabain nangulug ot mumpabonyag da.
13 Takon hi Simon ya nangulug damdama ot
mumpabonyag. Ot maki-kien Felipe ya namodwong hi
nanib-ana nadah at-attonan milagro ya nadan udum an
pangimatunan hi kabaelan Apu Dios.
14 Hanadan apostoles ad Jerusalem ya dingngol dan
inabulut nadan tatagud Samariay kalin Apu Dios ot itud-ak
da, da Pedro ke Juan an e mamaddang ke dida.

15 Handih dimmatong dah di ya indasalan da nadan
mangulug hidit dawaton day Espiritun Apu Dios.
16 Te handih nabonyagan da ya uggeda dinawat te hi Apu
Jesus ya abuy nangadan an kon tagu ke dida.
17 Nundasal da Pedro ke Juan ya inhakmo day takle dan
dida ot dawaton day Espiritun Apu Dios.
18 Tinibon Simon an dinawat nadan tatagun nangihak-
mowan da Pedro ke Juan hi takle day Espiritun Apu Dios
ya kananan diday
19 "Bayadan dakayu ta mawada damdaman ha-oy di umat
nah kabaelan yu ta am-in da nan pangihakmowak hi taklek
ya dawaton da damdamay Espiritun Apu Dios."
20 Mu hinumang Pedro an kananay "Hay idat Apu Dios
ya adi magatang. Hinaen pihhum ya mama-id ya ume kah
impierno te adi maphod di punnomnom mu.
21 Maid di kalebbengam tuh ngunu mi te gaga-ihoy
panibon Apu Dios hi nomnom mu.
22 Muntutuyu ka gapu ketuwen gaga-ihon nomnom mu,
ya mundasal kan Apu Dios ta pakawananah naen liwat mu.
23 Te inilak an maka-amo ka ya abunay liwat an inilam."
24 Kimmalih Simon an kananan da Pedro ke Juan di
"Idasalanak anhan ta adi maat ke ha-on danaen kinali yu."
25 Ginibbun da Pedro ke Juan an muntuttuduh mipanggep
ke Jesus ya nan kalin Apu Dios ot mibangngad dad
Jerusalem. Nuntuttudu da nadah dinalan dan bobled
Samaria.

Hay nundammuwan da Felipe ya nan ap-apud Ethiopia

26 Indani ya numpatibo nan anghel Apu Dios ke Felipe
ot kananay "Mundadaan kat ume ka nah kalatan nah adi
maboblayan an malpud Jerusalem ya mumpaed Gaza."
27-28 Inun-unud Felipe ot ume ya dinamu na on tagun
iEthiopia an nilugan hi kalesa. Nalpud Jerusalem an e
nundayaw ke Apu Dios ya mungkibangngad hi boble da.
Natag-ey saad tuwen tagu te hiyay mumpaptok hi pihhun
nan Kandes an hidiyey pungngadan nadan iEthiopia hi ap-
apu dan babai.
29 Kanan nan Espiritun Apu Dios ke Felipey "Eka, mih-up
ka nah kalesa."
30 Ot galgal-an Felipen e nih-up nah kalesa ya dingngol
nan bidbidbidon nan tagu nan intudok Isaiah an profetas.
Kanan Felipe ke hiyay "Kon maawatam nan bidbidbidom?"
31 Ya kanan nan taguy "Deya nimpen adik maawatan
an kah-in di waday mangituttudun ha-on hi mipanggep
ketuwe." Ot ayaganah Felipe an makib-un ke hiya.
32 Athitu nan nitudok an bidbidona:

"Hiya ya mialig nah kalneron in-e da ot eda kolngon. Ya umat nah impan di kalneron takon di pumpu-litan day dutdut na ya op-opya.
33 Maid di bilang di kinataguna hi impangat dan hiya ya adi maandong di nunhumalya dan hiya te takon di maid di bahul na ya pinate da. Maid di ohan tagun kabaelanan ka-lyon am-in nadan inat dan hiya te himpappange. Pinoppog day biyag na tuh luta."*
34 Minahmahan nan tagu ke Felipe an kananay "Dahdiy kalkalyon tun profetas, hay adol na weno hay udum an tagu?"
35 Ot ilappun mon Felipe an mangalkalih mipanggep ke Jesu Kristo mipalpu kediyen binidbid nan tagu.
36 Indanit mangmangnge da ya waday dinatngan dah danum ot kanan nan iEthiopiay "Deya ot on danum, daan mot bonyaganak?"
37 Ya kanan Felipey "Damanan bonyagan daka hin maku-lug an kulugom hi Jesu Kristo." Ya kanan nan iEthiopiay "Om kulugok an hi Jesu Kristo ya Imbabalen Apu Dios."
38 Ot paohnongon nan tagu nan kabayuna ot lumah-un dan duwa. Imme da nah danum ot bonyagan Felipe.
39 Nagibbu ot dumakal da ya maid maptok ya nama-id hi Felipe te inalan nan Espiritun Apu Dios. Ugge mo tinibon nan iEthiopia, mu intuluy na nah pangayanan maka-an-anla.
40 Hi ke Felipe ya maid maptok ya inhawwang nad Azotus ot ipalpuna bon muntuttuduh mipanggep ke Jesus ya impadaldallananah kabobboble inggana dimmatong ad Cesarea.

Hay nangulugan Saul

9

1 Hi ke Saul ya nanongnan ihik nan pipate nadan mangulug ke Apu Jesus ot ume nah natag-en padi
2 ot e mumpakapyah tudok an ipatibona nadah ap-apun di Judyu nadah simbaan ad Damascus. Ta hidiyey panginilaan dan waday kalebbenganan mampap nadah mangulug hi intuttudun nan Ap-apu taku, takon di binabai. Hanadan madpap ya mie dad Jerusalem ta hidiy eda kikalabutan.
3 Inala nah diyen tudok an impakapyana ot ume dad Dam-ascus. Handih manatong da ya waday nalpuh kabunyan an kay kil-at an pinat-alanay nunlinikkod hi kad-an Saul.

---

* **8:33 8:33** Nah kalin di Greek ya maid di potok na hin athituy kibalinana weno hay pinhod nan kalyon ya "Pinoppog day biyag na tuh luta ta maid moy makalkalih mipanggep hi holag na."

4 Natu-i ya dingngol na on mungkalin kananay “Saul!
Antipet punholholtaponak ke he-a?”
5 Ya kanan Saul di “Apu, dahdi ka?” Hinumang nan
kimmali an kananay “Ha-oy hi Jesus an punholholtapom.
6 Tumaddog kat ume ka nah boble ot wada nan ahi
mangituddun he-a nah pinhod kun atom.”
7 Am-in nadan tatagun ibban Saul ya nano-ol da te waday
dingngol dah mungkali, mu adi matibo.
8 Timmaddog hi Saul ot diyatona, mu adi pakatibo. Ot
podpodnon mon nadan ibbana ingganay dimmatong dad
Damascus.
9 Tulun algon adi pakatiboh Saul ya ug-ugge nangan ya
ug-ugge imminum.
10 Hidid Damascus ya wada on ohan tagun mangulug ke
Jesus an hi Ananayas. Numpatibo nan Ap-apu takun hiya
ot kananay “Ananayas.” Hinumang Ananayas an kananay
“Tipe-, Apu?”
11 Kanan nan Ap-apu takun hiyay “Ume ka nah kanan dan
kalatan maandong ta em tibon hidih balen Judas nan tagun
iTarsus an hi Saul. Dehdin dumasadasal
12 te impain-inop kun hiyan imme ka, Ananayas, ot
ihakmom di taklem ke hiyat makaan di kulap na.”
13 Kanan Ananayas di “Apu, mu dakol di dingngol ku mi-
panggep kediyen tagun nahalman kanuy numpaholholtap
na nadah tatagum ad Jerusalem.
14 Ya deya bon dehtud Damascus an inodnanay tudok an
impakapya na nadah ap-apun di padid Jerusalem ta kitib-
anan waday lebbeng nan mampap nadah mangulug ke he-
a.”
15 Mu kanan nan Ap-apu takuy “Takon di athidi ya ume
ka te hiyay pinilik an e mangituttuduh mipanggep ke ha-
on hanadah bokon Judyu, nadah patul ya nadah ibbam an
Judyu.
16 Ahik ipainilan hiyay ahina punholholtapan gapuh
pangituttuduwanah mipanggep ke ha-on.”
17 Ot umeh Ananayas. Hinumgop nah balen kad-an Saul
ot ihakmo nay takle nan hiya ot kananay “Tulang ku Saul, hi
Apu Jesus an hiya nan numpatibon he-a nah dalan handih
mangali ka ya hiya boy nangitud-ak ke ha-on ta makaan tun
kulap mu ya ta nan Espiritun Apu Dios di mangipaduttuk
ke he-a.”
18 Pinghanadi ya waday nag-an nalpuh matan Saul an kay
hiphip di dolog ya pakatibo bo ot mumpabonyag.
19 Mangan mo ya numbangngad di inlot na.

Hay nuntuttuduwan Saul ad Damascus

Ot makiha-ad ni-an hi Saul nadah mangulug ke Jesus ad Damascus.
20 Maid uhup ya inlappun Saul an muntuttudu nadah simbaan mipanggep ke Jesus an kananay “Hi Jesus ya Imbabalen Apu Dios.”
21 Am-in nadan nangngol ke hiya ya namodwong da. Kanan day “Kon bokon hituwe nan tagun mangipipatepate nadah mangulug ke Jesus ad Jerusalem? Ya kon bokon hay gapunah inaliyanah tu ya pabalud na nadan mangulug ke Jesus ta iena didah kad-an nan ap-apun di padi?”
22 Mu hi Saul ya namam-an naudman di kabalinanan muntuttudu ya hay atonan mangipainilah kakuluganan hi Jesus ya intud-ak Apu Dios an mangipaptok hi tatagu. Kinali maid di aton nadan Judyu ad Damascus an kumahing ke hiya te niptok am-in di ituttuduna.
23 Nala-uy kaatnan algo ya naamung nadan Judyu ad Damascus ot ihuhummangan day pamatayan dan Saul.
24 Kabigabigat ya kahilohilong on eda bintak nadah hoob diyen boble ta deket mala-u ya patayon da. Mu nainnilaan Saul hidiyen planu da.
25 Ohan hilong ya binaddangan nadan intuttuduwana ot iha-ad dah ayod ot uy-uyon da nah bah-el nan binatun alad an nunlinikkod kediyen boble ta waday atonan bumtik.

Hay e nanib-an Saul nadah mangulug ke Jesus ad Jerusalem

26 Nibangngad hi Saul ad Jerusalem ot e mid-um hanadah mangulug hidi, mu timmakut dan hiya te adida kulugon an mangulug mon Jesus.
27 Mu wada udot tun hi Barnabas an nangikuyug ke Saul ot ie nah kad-an nadan apostoles ot kalyonan didan numpatibo ya nakihummangan hi Apu Jesus ke Saul nah dalan ad Damascus. Ot kalyona bon didan maid di takut Saul an nuntuttuduh mipanggep ke Jesus ad Damascus.
28 Ot abuluton dan mid-um ke dida ot mangemange nadah bobled Jerusalem an maid di takut nan e nuntuttuduh mipanggep ke Apu takun hi Jesus.
29 Wadaday Judyun Greek di kalida an nakihanummangana ya nakihannanuna, kinali pinhod dan patayon.
30 Dingngol nadan mangulug hidiye ot ibbaan dah Saul ingganad Cesarea ot umed Tarsus.
31 Am-in nadan mangulug ad Judea, Galilee ya ad Samaria ya limminggop da ya mungkihamad moy pangulug da. Mungkadakol da ya banaddangan di Espiritun Apu Dios dida ya paka-un-unudon da nan pinhod Apu Dios an aton da.

Hay e nanib-an Pedro nadah mangulug ke Jesus ad Lidda ya ad Joppa

32 Nangenangeh Pedroh kabobboble ot umed Lidda ta ena
tibon nadan mangulug ke Jesus hidi.
33 Dimmatong ya wada on tagun hi Eneas an naparalyze
an nibakbakneh waluy toon.
34 Kanan Pedron hiyay "Eneas, kinaan Jesu Kristo di
dogom. Tumaddog kat iphod mu nan nahuyopam." Ping-
hanadi ya timmaddog.
35 Hanadan tatagud Lidda ya ad Saron an nanibo kediyen
naat ya nangulug dan Apu Jesus.
36 Ya hidid Joppa ya wada nan babain mangulug ke
Jesus an hi Tabita an hi kalin di Greek ya Dorcas an hay
kibalinana ya makawa. Hiya ya maphod di atoatona ya
ongal di baddang na nadah nawotwot.
37 Indani ya nundogoh Tabita ot mate. Inamo da ot eda
ibakilang nah kuwartu nah mikadwan gladun di baleda.
38 Nih-up di Lidda ad Joppa, kinali dingngol nadan
mangulug ad Joppa an wadah Pedroh di ot umitud-ak dah
duwan lalakin e mangikuyug ke hiyan kanan day "Galgal-
am ahan ta maki-e kan dakamid Joppa."
39 Nundadaan hi Pedro ot maki-en dida. Dimmatong da
ot ipangulu dah Pedroh kad-an nan nate nah mikadwan
gladu. Am-in nadan nabalun binabai an wadah di ya
inalibungbungan dah Pedro an kahikokoga da. Ya pun-
ipatibo dan hiya nadan bulwatin kinugutan Dorcas an indat
nan dida handih matagu.
40 Impalah-un Pedro dida ot mundukkun an mundasal.
Nagibbuy dasal na ot inhanggana nah nate ot kananay
"Tabita, bumangun ka." Pinghanadi ya diniyat Tabita ya
handih tinibo nah Pedro ya inumbun.
41 Inodnan Pedroy taklena ot ipataddog na ot ayagana
nadan ibban Tabitan mangulug ya nadan nabalu ot ipatibo
nan didan timmaguh Tabita.
42 Nundingngol hituwen naat ad Joppa ya dakol da moy
nid-um an mangulug ke Apu Jesus.
43 Hi Pedro ya niha-ad ad Joppa hi kaatnan algo hi balen
Simon an hay ngununa ya mangapyah lalat.

Hay nangayan Pedro hi balen da Cornelius

10

1-2 Ad Cesarea ya wada on ap-apun di hinggatut an
tindalun iItaly an hi Cornelius. Hiya ya bokon Judyu, mu
hiya ya nan pamilyana ya makangngun-unud dan Apu Dios.

Hiya ya dumasadasal ta nangamung ke Apu Dios ya ongal di imbaddang na nadah Judyun nungkawotwot.

3 Ohan himbatangan ya numpatibon hiya on anghel Apu Dios an kananay “Cornelius!”
4 Ya timmakut hi Cornelius ya nano-ol an iaang-ang na nah anghel ot kananay “Nganneh diye, Apu?” Kanan nan anghel di “Dingngol Apu Dios di dasal mu ya tinibo nay imbanaddang mu nadah nungkawotwot.
5 Kinali ad uwani ya umitud-ak kah tatagum ad Joppa ta eda ayagan hi Simon Pedro.
6 Hiya ya dehdi nah bale nah pingngit di baybay an balen di ohan nungngadan damdamah Simon an hay ngununa ya mangapyah lalat.”

7 Nagibbun kinalin nan anghel hidiye ya nama-id. Ot ayagan Cornelius di duwan muttatyuna ya oha nadah tindalunan ongal damdamay pangulug nan Apu Dios.”
8 Ot kalyona ke didan am-in di kinalin nan anghel ot ahina itud-ak didad Joppa.

9 Maal-algo kediyen nabigatanan manatong nadan intud-ak Cornelius ad Joppa ya nipaddin imme damdamah Pedro nah nundotal an atop an e mundasal.
10 Indani ya naagangan hi Pedro an pinhod nan abun mangan. Kediyen pun-idadaan day makan ya kay nun-in-inop hi Pedro
11 ya tinibonan nabukatan di kabunyan ya wada on am-bilog an ulon nagakdan di opat an pingngit nan mungkauy-uy hi kad-ana.
12 Tinibo na ya dehdiy nunhihinnatkon an amayyu tuh luta. Wadaday opat di hukina, nadan udum ya mumbul-luwan ya muntayyapan an paniawon di Judyun ihda.
13 Waday kimmalin kananay “Pedro, tumaddog ka ta partiyom di pinhod mun ihda.”

14 Mu kanan Pedroy “Apu, adiyak. Maid di inihdak hi umat ke datuwe te panio.”
15 Ya kanan bon nan kimmaliy “Adim paniawon di adi paniawon Apu Dios.”
16 Impitlunan kinalih diye ke Pedro ot ahi maguyud nan ulod kabunyan.

17 Kediyen numanomnom hi Pedro hin nganney kibalinan diyen tinibona ya wada nadan intud-ak Cornelius nah hoob te waday nangituddun hidiyey balen Simon.
18 Ot mahmahan da hin waday tagun makiha-ad hidin nungngadan hi Simon Pedro.

19 Nanongnan numanomnom hi Pedro ya kanan nan
Espiritun Apu Dios ke hiyay “Wadaday tulun tatagun
mangibagan he-a.
20 Eka ta em tibon dida ya adika mun-addiaddin maki-en
dida takon di bokon da Judyu te ha-oy di nangitud-ak ke
dida.”
21 Ot umeh Pedro ot kananan diday “Ha-oy nan pun-ibaga
yu. Antipet ekayu immali?”
22 Ya kanan day “Intud-ak dakamin Cornelius an ap-apun
di tindalu. Hiya ya maphod an tagun nahamad di pangulug
nan Apu Dios ya am-in nadan Judyu ya it-ok day kaphod
na. Waday numpatibon anghel ke hiya ot kalyonay ipaayag
daka kanuh bale dat donglonay ituttudum.”
23 Ot paghopon Pedro dida ta mun-iyan da.

Nabigat kediye ot maki-eh Pedro ya nadan udum an
mangulug an iJoppa.
24 Nahilngan dah dalan ot hi nabiggatanay dinatngan dad
Cesarea ya wadah dih Cornelius ya nadan tutulang na ya
nadan udum an iibanan munho-ho-od da.
25 Handih manatong da Pedro ya e dinamun Cornelius ot
mundukkun hi hinangngab nat dayawona ot,
26 mu impataddog Pedron kananan hiyay “Tumaddog ka.
Bokon ha-oy di dayawom te nun-ingngo ta an tagu tan
duwa.”
27 Munhumhummangan dan manggop nah bale ya tini-
bon Pedro an dakol day naamung an tatagu.
28 Ot kanan Pedro ke diday “Dakayu ya inila yun panion
dakamin Judyuy makiamu-amung nadah bokon Judyu. Mu
impainilan Apu Dios ke ha-on an adik paniawon an midmid-
um hi kumpulnan tagu. Ta hidiye nan ad uwani ya takon di
Judyuwak ya makiamu-amungak ke dakayun bokon Judyu.
29 Kinali handih impaayagak ya nangintotobalak ot maki-
aliyak. Mu nganney gapunan eyak impaayag?”

30 Ya kanan Cornelius di “Athitun himbatangan ad ohha-
ohhandin mundasdassalak hituh balemi ya kal-inadi ya
wada on lalakin timmaddog hi hinangngab kun humihhiliy
bulwatina.
31 Kananan ha-oy di ‘Cornelius, dingngol Apu Dios di dasal
mu ya nomnomnomona nadan imbanaddang mu nadah
nawotwot.
32 Umitud-ak kad Joppa ta eda ayagan hi Simon Pedro.
Wadah balen Simon an hay ngununa ya mangapyah lalat
ya hay balena ya wadah pingngit di baybay.’
33 Hidiyey gapunan pinghanadi ya immitud-akak hi
mangayag ke he-a ot deyan maphod ta immali ka. Ad

uwani ya uh-uhdungan ditakun Apu Dios an naamung hitun
mundongol hi pinhod nan ituttudum ke dakami.”

Hay nuntuttuduwan Pedro hi balen da Cornelius

34 Inlappun Pedro an muntuttudun kananay “Ad uwani
moy nanginilaak an am-in di tagu ya nun-iingngo dah
hinangngab Apu Dios.
35 Kumpulnan tagun mundayaw ke hiya ya maphod di
pangi-ena ya abulutona.
36 Inila yu nan kalinan impainilanan dakamin Judyu
mipanggep hi linggop taku gapu ke Jesu Kristo an Apun am-
in di tagu.
37 Ya inila yu bo nan nipainilah kabobbobled Judea ni-
palpud Galilee mipanggep nadah inat Jesu Kristo. Nainilah
tuwe handih nagibbun intuttudun Juan di mipanggep hi
bonyag.
38 Inila yu bon hi Jesus an iNasaret di nangidatan Apu Dios
nah Espirituna ya nan ongal an kabaelana. Immeimmeh
kabobboble ot banaddanganay dakol an tatagu ya impa-
phod na nadan paligligaton di dimonyo te wadah Apu Dios
ke hiya.
39 Dakamin apostoles na ya tinibo min am-in datuwen inat
nad Jerusalem ya nadah udum an boble min Judyu ot ahida
patayon an impatak dah krus.
40 Mu minahuwan Apu Dios hi mikatlun algoh natayana
ot ahi mumpatibon dakami,
41 mu bokon hi dakol an tatagu te dakami ya abun
pinilinan mangipainilah mipanggep ke hiya. Nakikan kami
ya nakin-um kamin hiya.
42 Kinalin Jesus ke dakamin emi ituttuduh katagutaguy
mipanggep ke hiya ya ipainila mi bon hiyay makulug an
tinuddun Apu Dios an munhumalyah am-in hi tagu, takon
nadan nate.
43 Takon handidan profetas ya kinali dan am-in di
mipanggep ke hiyan kanan day ahi mapakawanan di liwat
di tagun mangulug ke Kristo.”

Hay nanawatan nadan bokon Judyu hi Espiritun Apu Dios

44 Kediyen mungkalkallih Pedro ya immaliy Espiritun Apu
Dios ot dawaton am-in nadan mundongdongngol ke hiya.
45 Ya namodwong nadan Judyun mangulug ke Jesus an
nikuyug ke Pedro an nalpud Joppa te bokon Judyu nadan
tatagun nanawat hi Espiritun Apu Dios.
46 Tinibo dan waday Espiritun Apu Dios ke dida te
dingngol dan daydayawon dah Apu Dios ya kabaelan dan
mangikalih nunhihinnatkon an kalin uggeda inila.

Ot kanan Pedro nadah ingkuyug nay
47 “Bokon Judyu datuwe, mu dinawat day Espiritun Apu
Dios an umat hi nundawatan taku. Kon damanan miadiy
pumpabonyagan da?”
48 Ot kalyon Pedro ke didan mabonyagan da ta pangipatib-
an dah pangulug dan Jesu Kristo. Nagibbun nabonyagan da
ot ibaga dan Pedro ta makiha-ad ni-an ke dida.

Hay kinalin Pedro mipanggep hi nakiamungana nadah bokon Judyu

11

1 Nundingngol hidiyen nangulugan nadan bokon Judyu
nah kalin Apu Dios mipanggep ke Jesu Kristo. Takon nadan
apostoles ya nadan udum an mangulug ke Jesus ad Judea
ya dingngol da damdama.
2 Mu handih nibangngad hi Pedro ad Jerusalem ya pun-
ibaag nadan ibbanan Judyu an kanan day
3 “Antipet eka nakiamu-amung ya eka nakikan hanadah
bokon Judyu an ugge nakugit?”
4 Hinumang Pedro ot kalyonan am-in di naat.
5 Kananay “Mundasdassalak hi ohan algo handih
kawadak ad Joppa ya tinibok hi in-inop ku on ambilog an
ulon nagakdan di opat an pingngit nan nauy-uy hi kad-ak.
6 Wadan am-in hidiy nunhihinnatkon an amayyu tuh
luta. Wadaday opat di hukina, nadan mumbulluwan ya
muntayyapan.
7 Indani ya waday kimmalin ha-on an kananay ‘Pedro,
tumaddog ka ta partiyom di pinhod mun ihda.’
8 Mu kanak di ‘Apu, adiyak. Maid di inihdak hi umat ke
datuwe te panio.’
9 Ya kanan bon nan kimmaliy ‘Adim paniawon di adi
paniawon Apu Dios.’
10 Impitlunan kinalih diye ot ahi maguyud nan uloh
kabunyan.
11 Kediye ya nadan tulun tatagun nalpud Cesarea an e
mangawit ke ha-on ya dimmatong da nah kiha-ha-adak.
12 Ya kanan nan Espiritun Apu Dios ke ha-on di adiyak
mun-addiaddin maki-e takon di bokon da Judyu. Ot ume
kami. Ya onom hanadah ibba takuy naki-en ha-on hidih
balen da Cornelius ad Cesarea.
13 Dimmatong kamih di ya inab-abig Cornelius di
numpatib-an nan anghel ke hiyah bale dan kanana kanun
hiyay ‘Umitud-ak kah tatagum ad Joppa ta eda ayagan hi
Simon Pedro

14 ta ituttudu nay mipanggep hi kihwangan ta am-in kayu
takon nadan makiha-ad hituh balem ya mihwang kayu.’
15 Nagibbun kinalin Cornelius hidiye ot muntuttuduwak
nadah naamung hidi ya immaliy Espiritun Apu Dios ot
dawaton dan umat hi nundawatan taku handih pinghana.
16 Ya ninomnom ku din kinalin Apu takun kananay
‘Hi Juan ya danum di numbonyag na, mu dakayu ya
mabonyagan kayuh Espiritun Apu Dios.’
17 Ot deket athidin indat Apu Dios di Espirituna nadah
bokon Judyun umat hi nangidatanah Espirituna ke di-
takun Judyu handih nangulugan takun Jesu Kristo ya kon
dahdiyak an mangiadih pinhod Apu Dios?”
18 Handih dingngol dah diyen kinalin Pedro ya intikod
da uppen mamihul ke hiya ot daydayawon dah Apu Dios.
Kanan day “Deket athidi ya pinhod Apu Dios an muntutuyu
nadan bokon Judyu hi liwat dat waday aton dan midatan hi
biyag an munnananong.”

Hay dinakolan nadan mangulug ad Antioch

19 Handih natayan Stephen di lappunah nunholholtapan
nadan mangulug ke Jesus ad Jerusalem, ta hidiye nan
nahiyahiyak da ot mungkiwahit dah kabobboble. Wadaday
immed Phoenicia, ad Cyprus ya imme day udum ad Antioch
ot ituttudu day mipanggep ke Jesus nadah ibba dan Judyu
ya abu.
20 Mu wadada nadan udum an mangulug ke Jesus an
iCyprus ya iCyrene an immed Antioch ot ituttudu day
mipanggep ke Apu Jesus nadah bokon Judyuh di.
21 Binaddangan Apu Dios didan muntuttudu ot dakol day
mangulug ke Apu taku ta hiya moy daydayawon da.
22 Handih dingngol nadan mangulug ad Jerusalem an
dakol da moy bokon Judyun mangulug ad Antioch ya intud-
ak dah Barnabas hidi.
23 Immeh Barnabas ya maka-an-anla te hiya peman an
ongal di baddang Apu Dios nadah tataguh di ot tugunona
didan ihamad day pangulug dan Apu taku ya hiya ya abuy
un-unudon da.
24 Hi Barnabas ya maphod an tagu, nahamad di pangulug
nan Apu Jesus ya ongal di baddang di Espiritun Apu Dios ke
hiya. Ot gapu ke hiya ya dimmakol day nid-um an mangulug
ke Apu taku.
25 Indani ya immed Tarsus hi Barnabas an ena tibon hi
Saul.
26 Dinatnganah Saul hidi ot ikuyug na ot ume dan duwad
Antioch. Nakiha-ad dah dih hintoon an nakiamu-amung
da nadah mangulug hidi, ot itanuttudu day mipanggep ke

Jesu Kristo. Dadiyen mangulug ad Antioch di namangulun
nangadanan hi Kristiano.
27 Kediyen niha-ha-adan dah di ya wadaday immalin
profetas an nalpud Jerusalem.
28 Hi Agabus an oha nadah profetas ya timmaddog ot
ipaabig nan Espiritun Apu Dios ke hiya an ahi waday
nahalman an bitil hi kabobboble tuh luta. Hituwen naabig
ya immannung handih nun-ap-apuwan Klaudius.
29 Handih inabig Agabus di mipanggep kediyen bitil ya
ninomnom nadan mangulug hidin umidat hi kumpulnan
kabaelan dan ibaddang nadah mangulug ad Judea.
30 Inamung dan am-in nadan midat nadah mangipang-
panguluh mangulug hidi ot ipaala dan da Barnabas ke Saul.

Hay numpaholholtapan Herod nadah mangulug ke Jesus

12

1 Hidiyen tiempoy nangipaholholtapan nan patul an hi
Herod nadah udum an mangulug ke Jesus.
2 Hay ohan inat na ya impaputul nay ulun James an tulang
Juan.
3 Handih ginibok nan pohpohdon nadan Judyuh diyen
inat na ya ena bo impadpap hi Pedro. Hay naatan tuwe
ya handih Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast.
4 Handih impadpap nah Pedro ya impikalabut na ot
paguwalya nah himpulut onom an tindalun maopaoppat
dan munhihinnannot an mungguwalya. Hay nomnom
Herod ya ahina ipabudduh Pedro ta mahumalyah hi-
nangngab di tatagu ta ahina pipate hin magibbuh diyen
Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios.
5 Nikalabut hi Pedro, mu idasadasalan nadan mangulug
ta ipaptok Apu Dios.

Hay nangipalah-unan nan anghel ke Pedro nah kalabut

6 Kediyen hilong an hi kabigatana ya ipabudal Herod
hi Pedro ta mahumalya ya binangkilingan day taklena
ya hukina ot pahuyopon dah numbattanan di duwan
guwalya. Wadada boy udum an nungguwalyan nah panton
di kalabut.
7 Maid maptok ya wada on anghel nan Ap-apu takuh
kad-an Pedro ya napat-alan nan kalabut an kawad-ana.
Inwagot nah Pedro an kananay “Galgal-am an bumangun.”
Bimmangun hi Pedro ya nakaan nadan bangkiling na.
8 Kanan nan anghel di “Mumbulwati ka ya mun-apatut
ka.” Ot un-unudon Pedro. Ya kanan bon nan anghel di
“Alam nan mahdol an bulwatim ya niunud kan ha-on.”

9 Niunud hi Pedro nah anghel ot lumah-un da nah kalabut.
Mu pangalin Pedro on mun-in-inop.
10 Lina-uwan da nadan namangulu ya nadan nikadwan
guwalya ot ahida dumatong nah hoob an gumok di dakig
na. Na-ala ya nibughul nan hoob ot bumah-el da nah
kalata. Kediyen mangmangnge da ya kal-inadi ya nama-id
nan anghel.
11 Immama-uwan Pedro ya kananay "Ya kon makulug
an immali nan anghel Apu Dios ot ipaeyak ta mihwangak
hanah e ot aton Herod ya nadan Judyu ke ha-on."
12 Na-ala ot mangmangngen impayu nah balen da Maria
an hi inan Juan an Marcos di ohan ngadana ya wadaday
dakol an tatagun naamung an mundasal hidi.
13 Kinugkug Pedro nan panto ot ume nan ohan muttatyun
da Maria an hi Rodah an e mangibughul.
14 Inimatunanay kalin Pedro yaden uggena imbughul, mu
binumtik ot ya abun maka-an-anla ot ena kalyon an dehdih
Pedro nah panto.
15 Mu kanan dan hiyay "Langkak mu." Mu ipapilit nan
makulug an dehdih Pedro ot kanan day "Wadan hidiye nan
anghel Apu Dios an mangipaptok ke hiya."
16 Yaden dehdih Pedron taganay kugkug ot eda ibughulan.
Tinibo dan makulug an hiyah Pedro ya namodwong da.
17 Impaop-opya na dida ot kalkalyonay inat nan Ap-apu
taku an nangipaen hiya. Kananan diday "Ahiyu kalyon
hituwe ke James ya nadah udum an ibba takun mangulug
ke Jesus." Kinalinah diye ot mangeh pangayana.
18 Nabigat ot ahi inilaon nadan tindalun maid hi Pedro
nah kalabut ya maid potok nay aton dan kanan day
"Nganne nin di naat ke Pedro?"
19 Ot ipahamak Herod hi Pedro, mu adida pakahamak.
Impahumalya na mo nadan tindalun nungguwalyan hiya
ot ahina pipate dida.

Nagibbuh diye ot taynan Herod ad Judea ot umed Cesarea
ot hidiy niha-adana.

Hay natayan Herod

20 Indani ya bimmubbungot hi Herod nadah tatagud Tyre
ya Sidon, ta hidiye nan mahapul an eda makihummangan
ke hiyat kal-ina ot ya umul-ulen dida te nah boblen
pun-ap-apuwanay kalpuwan di kanon da. Imme da ya
wada tun hi Blastus an natag-ey saad na nah pun-ap-
apuwan Herod ot hiyay nangibagaan dat ibaganan Herod
ta makihummangan dan hiya.

21 Kediyen algon punhuhummanganan da ya imbulwatin
Herod nan bulwatin di patul ot umbun nah ubunana ot
kumali nadah tatagu.
22 Kahitutukuk nadan naamung an tatagun kanan day
“Hinaen mungkalkalli ya bokon tagu te dios.”
23 Pinghanadi ya impundogon nan anghel nan Ap-apu
takuh Herod te inabulut nah diyen pundayaw dan hiyan
uggena dinayaw hi Apu Dios ot pungkan di bigiy adol na ot
mate.
24 Indani ya nihinap di kalin Apu Dios hi kabobboble ot
dumakol day mangulug ke Jesus.
25 Ginibbun da Barnabas ke Saul di ngunu dad Jerusalem
ot mibangngad dad Antioch an ingkuyug dah Juan an
Marcos di ohan ngadana.

Hay napiliyan da Saul ke Barnabas an e muntuttuduh kabobboble

13

1 Hanadah mangulug ke Jesus ad Antioch ya wada ke
diday profetas Apu Dios ya mimittulu an hi Barnabas, hi
Simon an ingngadanan dah Neglo, hi Lucio an iCyrene, hi
Manaen an inong-ongal handin aman din patul an hi Herod,
ya hi Saul.
2 Ohan algon naamung dan mundaydayaw ke Apu Dios
ya nuntopol dan adi mangan ya kanan nan Espiritun Apu
Dios ke diday “Ipainila yu an pinilik da Barnabas ke Saul
an e muntuttuduh mipanggep ke Jesus.”
3 Handih nagibbu dan mundaydayaw ke Apu Dios ya
inhakmo day takle dah ulun da Saul ke Barnabas ot idasalan
da dida ot ahida itud-ak didan e muntuttudu.

Hay nangayan da Saul ke Barnabas ad Cyprus

4 Impangulun nan Espiritun Apu Dios da Saul ke Barnabas
an e muntuttudud Selusia ot ahida mumbangkan immed
Cyprus.
5 Impakiaw-awit dah Juan Marcos ta bumaddang ke
dida. Dimmatong dad Salamis ad Cyprus ot ilappu dah din
muntuttuduh mipanggep hi kalin Apu Dios nadah simbaan
di Judyu.
6 Hininap dan nuntuttuduh kabobbobled Cyprus ot loktat
ya dimmatong dad Papos. Hidiy nanamuwan dan Bal-Jesus
an Judyun kabaelanan mangat hi magic. Kananay hiya ya
profetas Apu Dios, mu adi makulug.
7 Hiya ya gayyum nan gobernador kediyen boble an hi
Sergius Palus an nakannomnoman an tagu. Impaayag

tuwen gobernador da Saul ke Barnabas te pinhod nan
donglon di kalin Apu Dios.
8 Mu hi Bal-Jesus, an hi Elimas di ngadana hi kalin di
Greek, ya pihulonay ituttudu da te adina pinhod an kulugon
nan gobernador di ituttudu da mipanggep ke Apu Dios.
9 Mu hi Saul an Pabloy ohan ngadana ya impaduttuk nan
Espiritun Apu Dios hiya ot itokkol nan Elimas
10 an kananay “Imbabale dakah dimonyo! Kahingom am-
in di maphod ya humahhaul ka. Takon nan maphod an
mipanggep ke Apu Dios ya pumbalinom hi gaga-iho!
11 Ad uwani ya kastiguwon dakan Apu Dios ta makulap ka
ni-an.” Pinghanadi ya adi pakatiboh Elimas ot umayaayag
hi mamdon ke hiya.
12 Handih tinibon nan gobernador hidiyen naat ya nan-
gulug mon Jesus te nakammodwong hi intuttudu da.

Hay nuntuttuduwan Pablo ad Antioch ad Pisidia

13 Numbangka da Pablo ya nadan ibbada ot taynan
dad Papos ot ume dad Pelga an bobled Pampilya. Hidiy
nanayanan Juan Marcos ke dida ot mibangngad ad
Jerusalem.
14 Timmayan bo da Pablo ad Pelga ot ume dad Antioch
ad Pisidia. Nadatngan di Sabadun Tungo ot ume da nah
simbaan di Judyu ot makibkib-un da nadah naamung hidi.
15 Nagibbun nabidbid nan Tugun Moses ya nan intudok
handidan profetas ya kanan nadan ap-apu nah simbaan
ke da Pabloy “Iibba, deket waday itugun yu hantudah
naamung ya maphod di kalyon yu.”
16 Timmaddog hi Pablo ot paop-opyaona nadan tatagu
ot kananay “Dakayun iibbak an Judyu an holag Israel
ya dakayun bokon Judyu an manaydayaw ke Apu Dios,
donglon yu tun pinhod kun kalyon ke dakayu.
17 Hi Apu Dios an daydayawon takun Judyu ya pinili na
handidan aammod taku an tataguna ot handih wada dad
Egypt ya impadakol na dida. Nala-uy kaatnan toon ya
impangulu na dida ot taynan dad Egypt gapuh ongal an
kabaelana.
18 Ot uggena inwalong dida, mu impaptok na dida handih
wadada nah adi maboblayan hi nap-at an toon.
19 Impaapput nan diday pitun nunhihinnatkon an bobled
Kanaan ot idat na dadiyen boble ke didat pumboblayan da.
Datuwey na-na-at hi umeh opat di gatut ta naliman toon.
20 Nagibbuh diye ot piliyon Apu Dios di nahanhanot an ap-
apun nangipaptok nadah tatagu inggana handih tiempon
Samuel an ohan profetas.

21 Indani ya numbaga nadan tataguh patul da ot piliyon
Apu Dios hi Saul an imbabalen Kish an holag Benjamin ot
hiyay impumpatul dah nap-at an toon.
22 Mu indani ya kinaan Apu Dios hi Saul ot ihannot
nah David an imbabalen Jesse. Hituwey kinalin Apu
Dios mipanggep ke David 'Hi David di pinilik te paka-un-
unudonan am-in di pinhod ku.'
23 Kinalin Apu Dios an hay ohan holag David di mangi-
hwang ke ditakun Judyu. Immannung hituwe handih
nangipaaliyanan Jesu Kristo.
24 Ugge ni-an inlappun Jesus an muntuttudu ya wada tun
hi Juan an nangituttudun ditakun Judyu an mahapul an
muntutuyu takuh liwat taku ya mumpabonyag taku.
25 Handih mungkagibbuy impangunun Apu Dios ke Juan
ya kanan Juan hanadah tataguy 'Wadan pangali yuy ha-on
nan hadhad-on yun umalin mangihwang ke dakayu. Mu
bokon ha-on te wada nan umalin natagtag-e mu ha-on an
takon di mangubad hi gakod di apatut na ya nakababbaak
an mangat kediye.' "

26 Intuluy Pablo an kananay "Dakayun iibbak an holag
Abraham ya dakayun bokon Judyu an mundayaw ke
Apu Dios, ditakun am-in di nangipainilaan Apu Dios nah
kinalina mipanggep hi kihwangan hi liwat.
27 Hanadan tatagud Jerusalem ya takon nadan ap-apuda
ya uggeda inila an hidiyen hi Jesus di tinuddun Apu Dios
an mangihwang hi tagu ya adida maawatan nan intudok
handidan profetas takon di banidbidon da nah simbaan hi
kasabasabadu. Kinali impipate dah Jesus ot umannung nan
binanidbid da.
28 Takon di maid di bahul na ya imbaga dan Pilatu ta
pipate na.
29 Handih inat dan am-in nan nitudok mipanggep hi
katayana ya lingka day adol na nah krus an nipatakana ot
eda ilubuk.
30 Mu minahuwan Apu Dios
31 ot mumpatibo nadah tatagun naki-eki-en hiya handih
nangayan dad Jerusalem hi nalpuwan dad Galilee. Ad
uwani ya dida moy mangitanuttuduh katagutagud Israel hi
mipanggep ke Jesus.
32-33 Kinali dehtu kamid uwani ta ipainila min dakayuh
tuwen maphod an kalin Apu Dios. Hituwe din kinalin
Apu Dios handidah aammod taku an deyan impaannung
nad uwani ke ditakun holag da te minahuwanah Jesus hi
natayana. Waday nitudok hi kinalin Apu Dios nah Psalms
an kananay

‘Imbabale dakan ha-on. Ipainilak mod uwani an ha-oy hi
Amam.’*
34 Ya kinalinay mipanggep hi punmahuwana ke hiya ta
adi mo mate. Kananay
‘Atok damdaman he-an am-in handin kinalik ke David an
atok.’
35 Hay bo nitudok nah Psalms ya kananay ‘He-a ya adim
iabulut an mabuluk di adol kun muttatyum.’†
36 Ketuwen kinalina ya bokon hi David di pinhod nan
kalyon. Hi ke David ya ginibbu nan am-in nan pinhod Apu
Dios an atona ot mate ot ilubuk da nah gungat di aammod
na ot mabuluk di adol na.
37 Hay pinhod tuwen kalyon ya hi Jesus te minahuwan
Apu Dios ot ugge nabuluk di adol na.
38-39 Kinali dakayun kaibaiba, pinhod min inilaon yun hay
natayan ya namahuwan Jesus di gapunan pakawanan Apu
Dios hi liwat taku, bokon hay pangun-unudan hi Tugun
Moses.
40 Ya halipat-an yu ta adi maat ke dakayu tun impaabig
Apu Dios handidah profetas an kanan day
41 ‘Dakayun mamihul hi kalin Apu Dios ya ahi kayu mamod-
wong nah atok, mu adi kayu metlaing mangulug
takon di mipainilan dakayuy kibalinana, ta hidiye
nan mihi-an kayun ha-on.’ ”
42 Kinalin Pabloh tuwe ot lumah-un dan Barnabas nah
simbaan. Ya kanan nadan tataguy pinhod dan ahida bo
mibangngad an muntuttudun dida hi oha bon Sabadu.
43 Nabukal nadan tatagu, mu wadaday dakol an niunud ke
Pablo ya hi Barnabas an Judyu ya bokon Judyun mangun-
unud hi pangi-en di Judyu. Ot tugunon Pablo didat itultuluy
dan mangidinol hi ulen Apu Dios.
44 Nadatngan di Sabadu ya naamung bon am-in nadan
tataguh din mundongol hi kalin Apu Dios.
45 Handih tinibon nadan Judyun adi mangulug an dakko-
dakkol day naamung ya uma-amo da ot pumpihul dah Pablo
ya kahingon day ituttudu na.
46 Mu tagan ot ya abun da Pablo ke Barnabas di tuttudu.
Kanan day “Hay kakulugana ya dakayun iibba min Judyuy
mahapul an mamangulun pangipainilaan mih kalin Apu
Dios, mu gapu te kahing kayu ya adiyu pinhod an waday
biyag yun maid di poppog na ya ume kami mo nadah bokon
Judyu ta diday emi pangipainilaan.
47 Te hay tugun Apu Dios ya kananay

---

* **13:32-33 13:32-33** Tibon yuy Psalm 2:7, Hebrews 1:5 ya 5:5. † **13:35 13:35** Psalm 16:10

‘Pinili dakayun kay dilag an e mangipainila nadah bokon
Judyu mipanggep nah biyag an maid di poppog na ta
mainilah kabobboble tuh luta.’ ”

48 Handih dingngol nadan bokon Judyuh tuwe ya mun-
am-amlong da ya daydayawon dah Apu Dios te kinulug day
kalina. Am-in nadan napilin manawat hi biyag an maid di
poppog na ya nangulug da.

49 Ot mundingngol hituwen kalin Apu Dios am-in hi
kabobbobleh di.

50 Mu nadan Judyun adi mangulug ya tinanuttuduwan
da nadan ap-apuh di ya nadan kakadangyan an binabain
bokon Judyu an makangngun-unud ke Apu Dios ta punhol-
holtapon da da Pablo ke Barnabas ta ahida pakaanon dida
nah boble.

51 Numpukpuk da Pablo ke Barnabas di hupuk hi apatut
da ot ahida taynan nan boble ta patibo dan naliwat nadan
tataguh di ot ahida umed Ikonium.

52 Mu nadan mangulug an nataynan hidid Antioch ya
mun-am-amlong da te inila da moh Jesu Kristo ya ongal di
baddang di Espiritun Apu Dios ke dida.

Hay nangayan da Pablo ad Ikonium

14

1 Athidi boy naat ad Ikonium an imme da Pablo ke
Barnabas nah simbaan di Judyu ot eda muntuttudu ya
dakol day nangulug hi Judyu ya bokon Judyu te maphod
di panuttudu da.

2 Mu nadan adi mangulug an Judyu ya tinuttudduwan da
nadan bokon Judyu ta hingitan da nadan mangulug ke Jesus.

3 Mu takon di athidi ya nabayag di niha-adan da Pablo ke
Barnabas hidin adida tumakut an muntuttuduh mipanggep
ke Apu taku ya nan ulena. Indatan Apu Dios didah kabaelan
dan mangat hi milagro ya nan udum an umipamodwong ta
panginilaan nadan tatagun makulug hidiyen ituttudu da.

4 Indani ya nagodwa day tatagud Ikonium. Hay udum ya
kinulug day ituttudun nadan apostoles, mu nadan udum ya
kinulug day kalkalyon nadan Judyu ke dida.

5 Kinali nadan udum an Judyu ya bokon Judyu ya nadan
ap-apuda ya nun-uunnud di ninomnom dan dopapon dah
Pablo ya hi Barnabas ta eda tugmilan dida.

6-7 Mu ininnilan da Pablo ke Barnabas hidiyen ninomnom
dan aton ke dida ot bumtik da. Imme dad Listera ya ad
Derbe an bobleh did Layconia ya nadah udum an bobleh
nunlinikkod hidi ot ituluy dan muntuttuduh mipanggep ke
Jesus.

Hay niha-adan da Pablo ad Listera ya ad Derbe

8 Hidid Listera ya wada on tagun ug-ugge dimmallan te
nadahuy handih nitungowana.
9 Handih muntuttuduh Pablo ya dehdin um-umbun an
mundongdongngol. In-ang-ang Pablo ke hiya ya inila nan
waday pangulug nan paphodon Apu Dios
10 ot oltonan kalyon ke hiyay "Tumaddog ka." Pinghanadi
ya timmaddog ot dumalan.
11 Tinibon nadan naamung hidiyen inat Pablo ya kahi-
tutukuk dah kali dan iLayconia an kanan day "Datuwen
immalih tu ya dios an numbalin dah tagu." Da Pablo ke
Barnabas ya adida maawatan di pun-itkuk nadan tatagu.
12 Kanan nadan tataguy hi Barnabas ya hiyah Zeus an
ohan dios da ya hi Pablo ke ya hiyah Hermes te hiyay
kumalikali.
13 Hay balen nan dios an hi Zeus ya wadah pingngit diyen
boble ot nan padih di ya nun-ie nay baka ya nadan udum
an mahapul nah hoob diyen boble ta eda iappitan da Pablo
ke Barnabas.
14 Mu handih ininnilan da Pablo ke Barnabas hidiyen eda
aton ya numbik-i day bulwati dah pangipatibo dan adida
pinhod hidiye ot galgal-an dan ume nah naamungan nadan
tatagu ot pun-itkuk dan kanan day
15 "Dakayun tatagu, nganneh tuwen aton yu? Dakami
ya tagu kami damdaman umat ke dakayu. Immali kamin
muntuttuduh mipanggep ke Jesus ta iwalong yuy umat
kenaen eyu ot aton an maid di hilbina ta nan Dios an
wadat nangamung di dayawon yu. Hiyay nunlutu tuh luta,
kabunyan ya baybay ya am-in nadan wadah di.
16 Handih done ya uggena in-adi nadan bokon Judyu an
mangat hi pinhod dan aton,
17 mu takon di athidi ya indat nay pangimatunan dan
waday makulug an Dios. Hay pangimatunan ya nadan indat
nan kiphodan di tatagu. Waday udan, waday aniyon hi
katootoon ta waday kanon ta umamlong day tatagu."
18 Takon di athidiy kinalin da Pablo ya numpaligat dan
nangipatikod nadah tatagun mun-appit ke dida, mu kay
ahan ya uggeda.
19 Indani ya wadaday immalin Judyun nalpud Antioch ya
ad Ikonium ot tuttuduwan da nadan tatagut hingitan dah
Pablo ot tugmilan da. Kanan da pe on nate ot iguyud da
nah e-elena.
20 Mu handih naamung nadan mangulug ya bimmangun
ot mibangngad da nah boble. Nabigat kediye ot ume da
Pablo ke Barnabas ad Derbe.

Hay numbangngadan da Pablo ke Barnabas ad Antioch

21 Nuntuttudu dad Derbe hi mipanggep ke Jesus ot dakol
day mangulug. Ot mibangngad dad Listera, ad Ikonium ya
ad Antioch hidid Pisidia.
22 Tinuttuduwan da nadan mangulug ta mihamad di
pangulug da. Ya tinugun da didat punnanongon day
pangulug dan Apu Dios. Kanan day "Kapyana tuwalin pala-
uwon takuy dakol hi ligat ta ahi taku migappat hi pun-ap-
apuwan Apu Dios."
23 Ya am-in hanadah simbaan an nuntuttuduwan da
ya pinilin da Pablo ke Barnabas di mangipangpangulu
nadah mangulug. Nuntopol dan uggeda nangan ot idasalan
da didat hi Jesu Kristoy pangidinolan dat nangamung an
bumaddang ke dida.
24 Nagibbun hininap day Pisidia ot ahida ume nah
probinsian di Pampilya.
25 Nuntuttudu dah mipanggep ke Jesus hidi ad Pelga ot
ahida dumayyu ad Attalia.
26 Numbangka da ot mibangngad dad Antioch hidid Syria
te ginibbu da nan ngunun indat Apu Dios ke dida. Hidiy
nangidasalan nadan ibba dan mangulug ta ipaptok Apu
Dios dida handih nangilappuwan da ketuwen ngunu.
27 Handih dimmatong da Pablo ke Barnabas ad Antioch
ya inamung dan am-in nadan mangulug ot kalkalyon
dan am-in di namanaddangan Apu Dios ke dida ya hay
nangipainilaana nadah bokon Judyu an mihwang da hin
mangulug dan Jesus.
28 Nabayag an nakiha-ha-ad da Pablon Barnabas nadah
mangulug hidi.

Hay naamungan nadan mangulug ke Jesus ad Jerusalem

15

1 Indani ya wadaday Judyun nalpud Judea an immalid
Antioch ot ituttudu da nadah bokon Judyun mangulug hidi
an mahapul kanun mumpakugit dat ihwang Apu Dios dida,
te hidiye kanuy kanan Moses nah Tuguna.
2 Hituwey hinumlun hi nakihannuwan da Pablo ke
Barnabas ke dida. Ot ihuhummangan dan ume da Pablo ke
Barnabas ya nadan udum an mangulug ad Jerusalem ta eda
ihuhummangan hanadah apostoles ya nadah mangipang-
panguluh mangulug hidiy mipanggep kediyen punhahan-
nuwan da.
3 Handih imme dad Jerusalem ya indalan dad Phoenicia
ya ad Samaria ot kalkalyon da nadah mangulug hidiy
nangulugan nadan bokon Judyu ke Apu Dios ya immanla
dan am-in an nangngol kediye.

4 Handih dimmatong dad Jerusalem ya naapnga nadan
mangulug hidi ke dida, takon nadan apostoles ya nadan
mangipangpangulu nadah mangulug. Inab-abig da Pabloy
namanaddangan Apu Dios ke didah eda nuntuttuduwan
hanadah bokon Judyu.
5 Mu wada nadan Pharisee an mangulug mon Jesus an
timmaddog ot kanan day "Mahapul an nadan bokon Judyu
ya mumpakugit da ya un-unudon day Tugun Moses."
6 Naamung nadan apostoles ya nadan mangipangpangu-
luh mangulug ot ihuhummangan day mipanggep kediye.
7 Himmanuhummangan da ot madandani ya timmaddog
hi Pedro ot kananay "Iiba dida, inila yu an handi ya ha-oy
di pinilin Apu Dios ke ditakun e mangituttuduh mipanggep
ke Jesus nadah bokon Judyu ta mangulug da.
8 Ya hi Apu Dios an nanginilah wadah nomnom di
tagu ya impatibo nay nangabulutana nadah bokon Judyu
hi nangidatanah Espiritunan dida umat hi nangidatanan
ditaku.
9 Maid di nangituppugan Apu Dios hi pamhod na, te takon
nadan bokon Judyu ya paphodonay punnomnom da hin
mangulug dan hiya.
10 Kinali tipet eyu ipapilit an un-unudon nadan bokon
Judyuy Tugun Moses yaden inila yun takon nadan aammod
taku ya takon di ditaku ya adi taku kabaelan an un-unudon
hidiyen Tugun. Kon eyu pabungoton hi Apu Dios?
11 Hay kakulugana ya ditakun mangulug an Judyu ya
kulugon takun mihwang taku gapuh ulen Apu Jesus ya
athidi bo damdama nadah bokon Judyu."
12 Hidiyey kinalin Pedro ot umop-opya nadan naamung
ot mundongdongngol dah ab-abig da Barnabas ke Pablo
mipanggep hi namanaddangan Apu Dios ke didan nangat
hi dakol an milagro ya nadan pangimatunan hi ongal an
kabaelana handih nangayaayan dah boblen nadan bokon
Judyu.
13 Indani ya kimmali damdamah James an kananay
"Kaibaiba, donglon yu tun kalyok ke dakayu.
14 Kinalin Simon Pedro ke ditakuy pinghanah nangipatib-
an Apu Dios hi ulena nadah bokon Judyu hi namiliyanah
udum ke didan mumbalin hi taguna.
15 Niunnud hituwe nah kalin Apu Dios an intudok
handidan profetas an kananay
16 'Homkok nadan holag David ta ahiyak bo dayawon ke
dida, umat handih matagu ni-an hi David.
17 Takon nadan bokon Judyu an pinilik an tataguk ya ahiyak
inilaon ke dida.

18 Hituwey kinalin nan Ap-apu takun impainila na handih done.’ ”
19 Kanan bon James di “Nomnomnomok ya deket ipapilit taku nan Tugun Moses ya paligaton taku nadan mangulug ke Apu Dios an bokon Judyu.
20 Hay ot aton taku ya muntudok takun didat tugunon taku didan adida makikan hi dotag an nibaki, hay dala, hay dotag di aggayam an nabitkol ya adida ihuyop di bokon da inayan.
21 Te datuwen ad-adiyon takun Judyu ya wada nah Tugun Moses an mabanidbid nah Sabadu nadah simbaan di Judyu nipalpu handih done.”

Hay nuntudokan da nadah bokon Judyu an mangulug ke Jesus

22 Hanadan apostoles ya nadan mangipangpanguluh mangulug ya nadan udum an mangulug ya inabulut dah diyen kinalin James ot piliyon day duwa ke dadiyen mangipangpanguluh maki-en da Pablo ke Barnabas ad Antioch. Datuwen duwa ya da Judas an Barsabas di ohan ngadana ya hi Silas.
23 Impipae dan didah tuwen tudok: Kanan day “Dakamin ibba yuh tu an apostoles takon nadan mangipangpanguluh mangulug ke Jesus ya maphod kami ya hana ot ta athidi bon dakayun bokon Judyu an wadah nad Antioch, ad Syria ya ad Cilicia.
24 Dingngol min wadaday nalpuh tun immalih nan mamulubulun ke dakayu gapu nah hinnatkon an ituttudu da. Bokon dakamiy nalpuwan naen ituttudu da.
25 Kinali naamung kamih tut punhuhummanganan miy mipanggep ketuwe ot tudduwon miy mangiali tuh tudok hinan maki-ali dan Pablo ya hi Barnabas.
26 Datuwen ibba takun da Pablo ke Barnabas ya maphod da. Nahalman an ikate day eda pangituttuduwan hi mipanggep ke Apu takun hi Jesu Kristo.
27 Itud-ak mi da Judas ke Silas ta ituttudu dan dakayuy mipanggep tuh intudok mi.
28 Hay ninomnom mi ya maphod di adimi udman tun tugun min dakayu hi eyu punligatan. Hituwey impanomnom di Espiritun Apu Dios ke dakami.
29 Hay pinhod min un-unudon yu ya abu ya adiyu kanon di dotag an nibaki, hay dala, dotag di aggayam an nabitkol ya adiyu ihuyop di bokon yu inayan. Un-unudon yu ke datuwe ya maphod. Datuwe ya abuy pinhod min kalyon ke dakayu.”

30 Imme da Pablo, hi Barnabas, hi Judas ya hi Silas ad
Antioch. Ot amungon dan am-in nadan mangulug ke Jesus
ot idat dan dida nan tudok.
31 Handih binidbid da ya imma-amlong da te maphod
hidiyen intugun da.
32 Da Judas ke Silas ya kabaelan da damdaman muntut-
tudu ya dakol di intuttudu dah mangipahamad hi pangulug
nadan mangulug hidi.
33 Niha-ad dah di hi kaatnan algo ot handih nadatngan
di panayanan dan dida ya kanan nadan mangulug di "Hi
Apu Dios di mangipaptok ke dakayu hi kibangngadan yud
Jerusalem."
34 Mu hi Silas ya ninomnom nan adi mibangngad ot
mihaad hidi.
35 Ya athidi bon da Pablo ya hi Barnabas an niha-ad da
ni-an ad Antioch ot baddangan da nadan mangulug hidin
muntuttuduh mipanggep ke Apu takun hi Jesu Kristo.

Hay nunhi-anan da Pablo ke Barnabas

36 Indani ya kanan Pablo ke Barnabas di "Eta tibon am-
in nadan mangulug nadah boblen eta nuntanuttuduwan
mipanggep hi kalin nan Ap-apu taku ta inilaon ta hin
ingganad uwani ya mangulug dan Apu Dios."
37 Inabulut Barnabas, mu pinhod nan ikuyug dah Juan
Marcos,
38 mu hi Pablo ya adina pinhod te ugge intuluy Juan
Marcos an bimmaddang ke dida inggana nagibbuy ngunu
da, mu na-ala ot tayanana dida handih wada dad Pampilya.
39 Abunah diye ya nunhannu da ot hidiyey hinumlun
hi nunhi-anan da. Hi ke Barnabas ya ingkuyug nah Juan
Marcos ot mumbangka dan immed Cyprus.
40 Ya hi ke damdama Pablo ya pinili nah Silas an pun-
ibbana. Naamung nadan mangulug hidi ot mundasal dat
baddangan Apu Dios da Pablo ke Silas ot ahida ume.
41 Indalan dad Syria ya ad Cilicia ot tuttuduwan da nadan
mangulug hidi ta mihamad di pangulug da.

Hay nikuyugan Timothy ke da Pablo ke Silas

16

1 Imme da Pablo ke Silas ad Derbe ya ad Listera ya waday
dinatngan dah din mangulug ke Jesus an nungngadan hi
Timothy. Hi inana ya Judyu an mangulug damdama, mu hi
amana ya Greek.
2 Hi Timothy ya tobalon nadan ibba nan mangulug hidid
Listera ya ad Ikonium te maphod di pangi-ena.

3 Pinhod Pablon ikuyug ot pakugit na te inilan nadan
Judyun ugge nakugit te bokon Judyuh amana.
4 Am-in nadah nangayan dan boble ya intuttudu da nadah
mangulug di mipanggep hi mahapul an un-unudon da an
hidiye nan inhuhummangan nadan apostoles ya nadan
mangipangpanguluh mangulug ad Jerusalem.
5 Ya mungkihamad di pangulug nadan mangulug ya
kabigabigat on mungkad-uman da.

Hay inin-inop Pablo ad Troas

6 Imme da Pablo nadah kabobbobled Paligya ya ad Galatia
an e muntuttudu, mu uggeda immed Asia te iadin nan
Espiritun Apu Dios.
7 Dimmatong da nah poppog di Misia ya pinhod da ot an
umed Bitinia, mu ugge bo in-abulut di Espiritun Apu Dios.
8 Ot la-uwan dad Misia ot mumpae dad Troas.
9 Nahilong kediye ya nun-in-inop hi Pablon tinibo na
on lalakin iMacedonia an timmaddog ya pihpihmok an
kananan Pabloy “Umali kayu anhan hitud Macedonia ta
baddangan dakami.”
10 Gapu kediyen inin-inop na ya nundadaan kami ot ume
kamid Macedonia te hidiyey nanginilaan min pinhod Apu
Dios an ekami muntuttuduh mipanggep ke Jesu Kristoh di.

Hay nangabulutan Lydia an hi Jesus di Apu na

11 Tinaynan mid Troas ot mumbapor kamin immed
Samotesia. Nabigat ot ume kamid Neapolis.
12 Ot ahi kami umed Philippi an ongal an bobled Macedo-
nia ot miha-ad kamih di hi kaatnan algo. Hidiyen boble ya
sinakup di Roma.
13 Nadatngan di Sabadu ot ume kami nah bah-el di boble
nah pingngit di wangwang te kanan mi on hidiy oggan
kaamungan nadan Judyu an mundayaw ke Apu Dios. Mu
kediye ya abuna day binabain naamung hidi ot ituttudu min
diday mipanggep ke Jesus.
14 Wadah di on ohan babain nungngadan hi Lydia an
iTiatira an munggattang hi nakangnginan luput. Bokon
Judyu, mu midmid-um hanadah Judyu an mundayaw ke
Apu Dios. Hiya ya pinat-alan nan Ap-apu takuy nomnom
na ot mangulug hi intuttudun Pablo mipanggep ke Jesus.
15 Indani ya numpabonyag hi Lydia ya am-in nadan
wadah balena. Kanan Lydia ke dakamiy “Deket ibilangak
an mangulug ke Jesus ya maki-e kayuh balemi ta hidiy kiha-
adan taku.” Namahig di pangayag nan dakami ot maki-e
kami mo.

Hay nibaludan da Pablo ke Silas ad Philippi

16 Waday ohan algon mange kami nah pundayawan ke
Apu Dios ya dinamu dakami nah ohan babain muttatyun
waday nihkop ke hiya. Hiya ya mabalin an kalyonay maat
hi tataguh udum hi algo ya matangdanan kediyen at-attona
ta dakol di pihhuh inamung nadan kon muttatyun hiya.
17 Niunud ke dakamin da Pablo an pun-itkuk nay
“Datuwen tatagu ya intud-ak Apu Dios an Katagtag-ayan,
ta eda ituttuduy mipanggep hi kihwangan yu.”
18 Athidiy at-attonah kabigabigat ta loktat ya immingleh
Pablo ot iligguna nah babai ot kananay “He-an nihkop ke
hiya, gapuh ongal an kabaelan Jesu Kristo, makaan ka!”
Pinghanadi ya nakaan hidiyen nihkop ke hiya.
19 Handih ininnilan nadan kon muttatyun diyen babai
an maid moy pangalaan dah pihhu ya bimmoh-ol da. Ot
dopapon da da Pablo ke Silas ot ieda didah kad-an nadan
ap-apuh di an iRoma.
20 Ot kanan day “Datuwen Judyu ya diday mangipangpan-
guluh gulu tuh boble taku
21 te ituttudu day hinnatkon an pangi-e ya adinadaman
etaku abuluton weno un-unudon te nibilang takun tagun di
Roma.”
22 Ya am-in nadan tatagun naamung hidi ya kanan day
“Hiya peman.” Ot ipakaan mon nadan ap-apuy bulwatin
da Pablo ke Silas ot ipahuplit da dida.
23 Nagibbun hinanuplit da dida ot ieda dida nah kalabut.
Ya kinali da nah ap-apun diyen kalabut an pakagguwalyaan
da dida.
24 Ot ikalabut nan ap-apun di baludan da Pablo ke Silas
nah nakaiggawwan kuwartu ot inipit nay huki dah madam-
ot an kaiw.
25 Gawan di hilong ot mundasal da Pablo ke Silas ya
mungkankanta dah pundayaw dan Apu Dios ya makidkid-
ngol nadan udum an nikalabut.
26 Kal-inadi ya waday nal-ot an kolyog ya mundiwol nan
kalabut ot na-ala ya nibughul nadan panto. Ya am-in nadan
nikalabut ya nakaan nadan nihipit hi hukida ya bangkiling
da.
27 Bimmangun nan ap-apun di guwalyan nan kalabut ya
tinibo nan nibughul am-in di panton nan kalabut. Hinuknut
nay otak na an e ot mumpate te pangalina on binumtik am-
in nadan nikalabut.
28 Mu tinibon Pablo ot tumkuk an kananay “Adika
mumpate te dehtu kamin am-in.”
29 Numpaalah dilag hidiyen ap-apu ot humgop hi kad-
an nadan nikalabut an munggagayonggong hi takut na ot
mundukkun hi hinangngab da Pablo ke Silas.

30 Indani ot palah-unona dida ya kananan diday “Ngan-
ney atok ta inihwangak?”
31 Kanan day “Kulugom hi Apu Jesu Kristo ta mihwang ka,
nan pamilyam ya nadan makiha-ad ke dakayu.”
32 Ot ituttudun da Pablo ke hiya ya nadan mihaad hi bale
nay mipanggep ke Apu Jesus.
33 Kediyen hilong ya inulahan nan ap-apun di guwalyah
kalabut nadan liput da Pablo ke Silas hi nanuplitan dan
dida. Nagibbuh diye ot mumpabonyag dan am-in an hin-
am-a takon nadan makiha-ad hi balena.
34 Ot paghopona didah balena ot panganona dida ya mun-
am-amlong dan am-in te mangulug da mon Apu Dios.
35 Nabigat kediye ya immitud-ak nadan ap-apun iRoma
hi tindalu hi kad-an nan ap-apun di guwalya ot kanan dan
hiyay “Ipaem kanu da Pablo ke Silas.”
36 Ot kanan diyen ap-apun di guwalya ke Pabloy “Ipae
dakayu kanu an kalyon nadan ap-apu mi, kinali damana
mon ume kayu.”
37 Mu kanan Pablo nadah tindaluy “Adi mabalin an na-ala
on imme kami. Te tipet eda kami impahuplit hi hinangngab
di dakol an tatagu ot ikalabut dakami yaden ugge kami
nahumalyat panginilaan hin makulug an numbahul kami?
Dakami ya man-ut Judyu kami, mu tagu dakami bon di
Roma. Kinali inila min nihallah diyen inat da. Mahapul
an umali nadan ap-aput diday mangipaen dakami ta kitib-
anan nihallay inat da.”
38 Indatdatong nadan tindaluh tuwen kinalin da Pablo ya
timmakut nadan ap-apuh nanginilaan dan tagun di Roma
da Pablo ke Silas.
39 Immali nadan ap-apu ot mumpakawan dan da Pablo ke
Silas nah inat da ot ahida ipae didan kanan day “Habalinay
tayanan yuh tuwen boble.”
40 Handih nalpu dah kalabut ya impayu dah balen da
Lydia ot mundadammu dah di nadah udum an mangulug
ke Jesus. Tinugun da didan punnanongon day pangulug da
ot ahida tayanan hidiyen boble.

Hay nangayan da Pablo ad Tesalonika

17

1 Indalan da Pablo ke Silas ad Ampipolis ya ad Apolonia
hi nangayan dad Tesalonika an waday simbaan di Judyuh
di.
2 Deket Sabadu on immeh Pablo nah simbaan ta e
mundayaw te hidiye tuwaliy oggana aton ya nuntuttuduh
tulun Sabadu hi mipanggep hi impitudok Apu Dios.

3 Intuttudun Pablo nadah tataguy kibalinan nan nitu-
dok an kalin Apu Dios mipanggep ke Kriston tinuddun
Apu Dios an mahapul an munholholtap ta ahi mate, mu
mamahuwan. Kanan Pabloy “Tun hi Jesus an ipainilak ke
dakayu ya hiyah Kristo.”
4 Wadaday udum an nangulug kediye ot umunud dan da
Pablo ke Silas. Takon nadan dakol an Greek an mundayaw
ke Apu Dios ya nadan kakadangyan an binabai ya nid-um
da.
5 Mu namahig di amon nadan Judyu ot eda umayag nadah
tatagun ad-adiy pangi-eda ta eda gumulu kediyen boble.
Linikkub day balen Jason an kiha-adan da Pablo ke Silas
ta dopapon da ot dida,
6 mu adida pakahamak ke dida. Na-ala mo ot imal-i dan
da Jason ya nadan udum an mangulug ke Jesus an nunlup-
duk da dida ot ieda didah kad-an nadan ap-apun diyen
boblen pun-itkuk day “Hanadan iibban datuwen tatagu
ya diday dumadag hi nomnom di tataguh kabobboblen
nangayaayan da. Ya ad uwani ya dehtu dah tuh boble taku
7 ya teyah Jason an nun-iyanona didah balena. Am-in da
ya kahingon day olden di ap-apu taku te hay kanan da ya
wada kanuy ohan ap-apun nakattag-e an nungngadan hi
Jesus.”
8 Dingngol nadan ap-apu ya nadan tataguh diyen eda
kinali ya mabulun da.
9 Minoltan nadan ap-apu da Jason ya nadan ibbana ot
ahida ipae dida.

Hay nangayan da Pablo ad Berea

10 Namahig di kagun nadan mangulug hidi ke da Pablo ke
Silas ot mahilong ot ipae da didad Berea. Dimmatong da ot
ipayu dan imme nah simbaan di Judyu.
11 Hanadan Judyuh di ya mapmaphod di nomnom da
mu nadan wadad Tesalonika te pinpinhod dan mundongol
hi ituttudun da Pablo. Kabigabigat on bidbidon da nan
nitudok an kalin Apu Dios ta inilaon da hin makulug nan
ituttudun da Pablo.
12 Dakol ke diday nangulug hidi, takon nadan udum
an binabain Greek an kakadangyan ya nadan udum an
linalakin Greek.
13 Mu handih dingngol bon nadan Judyu ad Tesalonika an
dehdi bo da Pablo ad Berea an muntuttudu dah kalin Apu
Dios ya inunud da didah di ot ihapitan da bo nadan tatagu
ta mid-um dan didat guluwon dah diyen boble.

14 Ot galgal-an nadan mangulug hidin impabtik hi Pablo
nah pingngit di baybay. Mu da Silas ke Timothy ya
nunnanong dad Berea.
15 Hanadan nun-ibban Pablo ya naki-e dan hiya ingganad
Athens ot ahida mibangngad. Impaad Pablo ke didan
kalyon dan da Silas ke Timothy an galgal-an dan miunud
ad Athens.

Hay nuntuttuduwan Pablo ad Athens

16 Kediyen dehdih Pablod Athens hadhad-ona da Silas ke
Timothy ya ad-adiy punnomnom na te tinibonan dakol di
tinattaggu an daydayawon nadan tataguh di.
17 Kabigabigat on immeh Pablo nah simbaan hidit tut-
tuduwana nadan Judyu ya nadan bokon Judyun nakiamung
ke didan mundayaw ke Apu Dios. Ya nakihumhummangan
hanadah tatagun dammuwonah malkadu ta tuttuduwana
dida.
18 Wadadah di damdama nadan muntuttuduh pangi-en di
Epikulus ya Stoic an makihumhummangan ke Pablo. Hay
udum ke dida ya kanan day "Nganney kanalyon tun tagun
logmonay kalikali?" Ya kanan bon di udum di "Kal-ina ket
dios di udum an boble tun kalkalyona?" Athidiy pangali
da te hay ituttudun Pablo ya mipanggep ke Jesus ya hay
namahuwana.
19 Ingkuyug dah Pablo ot ieda nadah Areopagus an
konsehal ot kanan dan hiyay "Pinhod min inilaon di
mipanggep kenaen balun ituttudum.
20 Hinnatkon an abu danaen kalkalyom ya pinhod min
inilaon di kibalinan da."
21 In-athidi da te am-in nadan tataguh did Athens, takon
nadan udum an nakibobleh di ya hituwey oggan da
aton an eda mundongdongngol ya makihumhummangan
mipanggep hi balun makalkali.
22 Timmaddog hi Pablo ot kanana nadah tatagun naa-
mung hidiy "Dakayun tatagud Athens, tibtibbok ya namahig
di pundayaw yun am-in hanadah dios yu.
23 Tinibok nah ek nundanallanan nadan daydayawon
yu ya waday nitudok nah pun-appitan yu hi 'Hituy pun-
appitan nah ohan dios an ugge nainila.' Hituwen dios an
daydayawon yu, takon di uggeyu inila ya hiyay pinhod kun
ipainilan dakayu.
24 Hidiye nan Dios an nunlutuh luta ya am-in di wadah
tu. Hiya boy ap-apun am-in di wada tuh luta ya hi langit an
adi mihaad hi kinapyan di tagu.
25 Adina mahapul di nganneh diyen aton weno idat di tagu
te hiyay nalpuwan di biyag, yahya ya am-in nadan mahapul
di tagu.

26 Hiyay nunlutu dih namangulun tagun nalpuwan am-in
di nunhihinnatkon an tatagu tuh luta. Hiyay numplanuh
biyag da hin kakon-ana ya hin daanay kiha-adan da.
27 In-athitun Apu Dios ta waday aton di tagun munnom-
nom ya manginilan hiya te hay kakulugana ya nih-up ke
ditaku.
28 Hituwe ya miunnud nah kinalin nan ohan ibba yu
handi an kananay 'Hi Apu Dios di gapunan wada taku ya
hiyay nalpuwan am-in di nitaguwan taku.' Ya athidi boy
intudok nadan ibba yun nakannomnoman an kanan day
'Makulug an imbabale ditakun Apu Dios.'
29 Ot deket athidin lintu ditakun Apu Dios ya adi taku
nomnomon an hiya ya umat nah kapyaon di tagun tinattag-
gun batu, gumok ya balituk ta kanan takuy hidiyey dios.
30 Man-u te handih ugge ni-an nanginilaan di tagu ke Apu
Dios ya uggena imbilang nadan gaga-ihon inat da, mu ad
uwani ya pinhod nan itikod takun mangat ke dadiye ya
muntutuyu takuh liwat taku.
31 Te gintud Apu Dios di algon ahina humalyaon am-
in di tagu ya maandong di punhumalyana. Hay kitib-
anan makulug an maat hituwe ya hay nummahuwana nah
tinuddu nan munhumalyah tagu."
32 Handih dingngol dah diyen kinalin Pablo mipanggep hi
kamahuwan di nate ya mungngohe nadan udum. Mu wada
nadan udum an kanan day "Ahi dakami bo ituttuduwan hi
mipanggep kenae."
33 Ot taynan Pablo nadan naamung.
34 Mu wadaday udum an nangulug nah intuttudun Pablo
ot umunud dan hiya umat ke da Dionisio an ohan munhu-
malya nah Areopagus ya nan babain hi Damaris ya wada
nadan udum.

Hay nangayan da Pablo ad Corinth

18

1 Tinaynan Pabloy Athens ot umed Corinth
2 ot hidiy nanamuwana nah himbalen Judyu an da Aquila
ke Prisila an iPontus, mu ka-alpu dad Roma ad Italy te
in-olden nan patul an hi Klaudius an am-in di Judyu ya
makaan dah di.
3 Immeh Pabloh baleda ya tinibo na an hay ngunuda ya
umat hi ngununa handi an mangapyah tulda. Nakihkihdih
Pablo ya nakingunngunnun dida.
4 Kasabasabadu on immeh Pablo nah simbaan di Judyu
an e muntuttudu nadah Judyu ya bokon Judyu ta mangulug
dan Jesu Kristo.

5 Handih dimmatong da Silas ke Timothy an nalpu dad
Macedonia ya dinatngan dah Pablo an ihapohapot nan
muntuttudu nadah Judyu mipanggep ke Jesus an tinuddun
Apu Dios an Kristo an mangipaptok hi tagu.
6 Mu kahingon nadan Judyuh Pablo ot tagan day padngol
ke hiya. Ot alanay bulwatina ot yagyaganat pangipatibonan
naliwat nadan tataguh di. Kananan diday "Nangamung
kayu hin adi kayu mihwang te dakayuy kon bahul, bokon
ha-on. Mipalpu mod uwani ya nadan bokon Judyuy ek
tuttuduwan."
7 Ot tayanana dida ot umeh balen nan ohan bokon Judyu
an nungngadan hi Titius Justus an ohan mundayaw ke Apu
Dios. Niha-ad hi Pablo kediyen balen nihag-on nah simbaan
di Judyu.
8 Hi Crispus an ohan ap-apu kediyen simbaan ya nadan
mihaad hi baleda ya nangulug dan am-in ke Jesu Kristo an
Apu taku. Ya wadaday udum kediyen boblen nangulug ot
mumpabonyag da.
9 Waday ohan hilong an numpatiboh Apu taku ke Pablo an
kananay "Adika tumakut. Ituluy mu ot ya abun muntuttudu
10 ot maid di gaga-ihon maat ke he-a te wadaak an
bumaddang ke he-at nangamung, oha bo ya dakol da
ketuwen bobley pinilik an tataguk."
11 Ot miha-ad moh Pabloh dih hintoon ta kagodwa ot
itanuttudu nay mipanggep hi kalin Apu Dios.
12 Handih nihannot hi Gallio an gobernador ad Greece ya
naamung nadan Judyu ot dopapon dah Pablo ot iedah kad-
anat mahumalya.
13 Kanan day "Hituwen tagu ya tanuttuduwana nadan
tatagu ta hinnatkon di aton dan mundayaw ke Apu Dios.
Hidiyen intuttuduna ya adi miunnud nah pundayaw an
miabulut hi linteg di Roma."
14 Kumali ot hi Pablo, mu kimmalih Gallio an kananay
"Deket numbahul te uggena inun-unud di linteg di gubilnu
taku ya mabalin an ha-oy di nangamung an munhumalyan
hiya.
15 Mu deket hay numbahulana ya mipanggep hi pangi-
e yun Judyu ya nangamung kayun diye. Bokon ha-oy di
munhumalyah mipanggep hi athina."
16 Ot palah-unona dida nah punhumalyaan.
17 Na-ala mo ot hi Sostenes an ap-apun nan simbaan hidiy
nangimal-iyan dah boh-ol da ot punhoplat dah hinangngab
nan punhumalyaan ya pamagan Gallioy op-opya.

Hay nibangngadan da Pablo ad Antioch

18 Nakihkihdi ni-an hi Pablo ad Corinth ot ahi mumbapor
an immed Syria an ibbana da Prisila ke Aquila. Indalan
dad Cencrea ot mumpapu-lit Pabloh di te hidiyey kitib-anan
waday hinamad nan kinali ke Apu Dios ot ahida mumbapor
an umed Syria.
19-21 Dimmatong dad Ephesus ot ipayun Pablon imme
nah simbaan hidi ot e makihumhummangan nadah Judyu.
Pinhod dan makiha-ad hi Pablo ni-an ke dida, mu adina
pinhod. Kananan diday "Deket pinhod Apu Dios ya ahiyak
bo mibangngad hitu."

Timmayan ad Ephesus an numbapor ot umed Cesarea.
Mu da Aquila ke Prisila ya nabati da.

22 Dimmatong ad Cesarea ot umed Jerusalem an e makiap-
apnga nadah mangulug hidi ot ahi umed Antioch.
23 Ugge nabayag di niha-adanah di ot ume nadah bobled
Galatia ya ad Paligya ot tugunona nadan mangulug an
ihamad day pangulug da.

Hay nangayan Apolos ad Corinth

24 Waday ohan Judyun nungngadan hi Apolos an iAlexan-
dria an immalid Ephesus. Hiya ya nalaing an muntuttudu
ya dakol di inila nah impitudok Apu Dios.
25 Inilana bo nan intuttudun Juan mipanggep ke Apu
takun hi Jesus ya nakainnila nay pumbonyag Juan.
Namahig di hinlu nan muntuttudu ke datuwen inilana, mu
makudang di inilanah mipanggep ke Jesus.
26 Hiya ya ugge timmakut ot ilappunan muntuttudu nah
simbaan di Judyu hidid Ephesus. Handih dingngol da
Prisila ke Aquilay ituttuduna ya nainnilaan dan makudang
di inilan Apolos. Kinali ingkuyug dah baleda ot ituttudu dan
hiyan am-in di mipanggep ke Jesu Kristo.

27 Indani ya ninomnom Apolos an umed Greece ot
baddangan mon nadan mangulug ke Jesus hidid Ephesus
an impamangulu day tudok nadah ibba dan mangulug
ad Greece ta maapnga dan hiya hi datngana. Handih
dimmatong hidi ya ongal di baddang na nadah tatagun
mangulug ke Jesu Kristo gapuh ulen Apu Dios
28 te inapput na nadan Judyu hi nunhahannuwan da
mipanggep ke Jesus. Impatibo nan dida nan nitudok an
kalin Apu Dios an hi Jesus di tinuddun Apu Dios an Kristo
an mangihwang hi tagu.

Hay nangayan Pablo ad Ephesus

19

1 Handih wadah Apolos ad Corinth ya imme damdamah
Pablo ad Ephesus an indalana nadah bibilid. Wadaday
dinatnganah mangulug ke Jesus ot
2 kananan diday “An dinawat yuy Espiritun Apu Dios
handih nangulugan yu?” Ya kanan day “Toan, maid di emi
dingngol hi kanan dan Espiritun Apu Dios.”
3 Kanan Pabloy “Kon nganney nabonyagan yu?” Kanan
day “Hanan pamonyag Juan.”
4 Kanan Pablo ke diday “Hay pumpabonyagan ke Juan
ya hidiyey pangipatib-an hi puntutuyuwan hi liwat, mu
impakaittugunan kulugon taku nan immalin mihannot ke
hiya an hi Jesus.”
5 Handih dingngol dah diyen kinalin Pablo ya
numpabonyag dan am-in ta pangipainilaan dan hi Apu
takun hi Jesus di un-unudon da.
6 Inhakmon Pabloy takle nah uluda ya dinawat day Espir-
itun Apu Dios ya indani ya pun-ikali dah nunhihinnatkon
an kali ya pungkali day impainilan Apu Dios ke dida.
7 Hay bilang dan am-in ya himpulut duwa.
8 Kasabasabadu hi tulun bulan ya immeimmeh Pablo nah
simbaan di Judyun makihanummangan hanadah tatagun
maid di takut nan nangituttuduh mipanggep hi pun-ap-
apuwan Apu Dios.
9 Mu wadada tuwali nadan mangohen adi mangulug an
pinihul da nan pangulug ke Apu takuh hinangngab nadan
naamung. Ta hidiye nan na-ala mo ot ikuyug Pablo nadan
immunud ke hiya ot eda maappil nah puntuttuduwan
Tiranus. Kabigabigat on hidi moy naamungan da.
10 Nuntuttuduh Pablo hi duwan toon hidi ot mipainilan
am-in hanadah tatagun wadad Asia an Judyu ya bokon
Judyuy kalin Apu Dios.

Hay nangipatnaan nadan imbabalen Iskeba an mangaan hi nihkop

11 Dakol di milagron inat Pabloh gapuh ongal an kabaelan
Apu Dios,
12 takon di abunay panyuk ya bulwatin idutum di
tataguh adol Pablo ta ipadapa da nadah mumpundogo ya
nungkahikpan ya pumhod da.
13 Wadaday udum an Judyun e dimmanallanan hi kabob-
boblen kinaan day nungkihkop hi tatagu. Indani ya
ninomnom da damdaman ngadanon di ngadan Jesus an
mangaan hi nihkop an kanan day “Hi Jesu Kristo an
intuttudun Pablo di mangaan ke he-a.”

14 Ot waday naminghan an in-athitun nadan pitun
linalakin imbabalen nan natag-en padin hi Iskeba.
15 Mu kanan nan nihkop an kinaliyan day “Inilak hi Jesus
ya inilak hi Pablo, mu dahdi kayu?”
16 Maid maptok ya bimmad-ung nan nahikpan ot maki-
hommol ke dida ya naapput da ot lumah-un da nah bale ot
bubbumtikan dan nungkaliputan da ya nabladan da.
17 Hituwen naat ya nundingngol nadah Judyu ya bokon
Judyu ad Ephesus ot tumattakut da ya namam-a moy
pundayaw dan Apu Jesus.
18 Dakol mo nadah nangulug ke Jesus di makiamu-amung
nadah ibba dan mangulug on impudnu day mipanggep hi
adi maphod an inanun-unud da.
19 Ya wadada bo nadan mangmangngat hi kanan dan
magic an nun-iali day liliblu da ot gobhon dan am-in hi
hinangngab di dakol an tatagu. Hay balol diyen am-in ya
umeh nalimay libun pihu.
20 Ya gapu kediyen naat ya nundingngol hi kabobbobley
mipanggep hi kalin nan Ap-apu taku ta mungkadakol day
mangulug ya mungkihamad di pangulug da.

Hay nunggguguluwan nadan tatagud Ephesus

21 Indani ya ninomnom Pablo an mibangngad ad
Jerusalem an idalanad Macedonia ya ad Greece. Kananay
“Umeyak ad Jerusalem ya ad Roma.”
22 Ot pamanguluwonad Macedonia nadan duwan ibbanan
bumanaddang ke hiya an da Timothy ke Erastus. Mu hiya
ke ya niha-ad ni-an ad Asia.
23 Kediyen niha-adan ni-an Pabloh di ya munggugulu
nadan tatagud Ephesus te humlun nan nituttudun mi-
panggep hi pangulug ke Apu takun hi Jesus.
24 Wadah di on mumpanday an hi Demetrio. Hiya ya
mangmangapyah balballen gumok an pangiha-adan dan
nah tinattaggun dios dan hi Altimis. Ongal di pihhun pung-
gattangan Demetrio ya nadan ibbana ketuwen kanapyaon
da.
25 Inamung Demetrio dadiyen tatagu ya nadan udum
an tatagun athidiy ngunuda ot kananan diday “Dakayun
iibba, inila takun gapu ke datuwen kanapyaon taku ya
kimmadangyan taku.
26 Naamung takuh tud uwani te tinibo taku ya dingngol
takuy at-atton tun ohan tagun hi Pabloy ngadana. Hiya ya
ituttuduna an bokon makulug an dios nadan tinattaggun
kinapyan di tagu. Dakol dah tud Ephesus di nangulug
ya loktat ya am-in day tataguh tud Asia ya mangulug da
kediyen ituttudu na.

27 Ta kal-ina ya ad-adiyon di tatagu datuwen kanapyaon
taku ya bokon ya abuh diye te indani ya hi Altimis an dios
takun pakadayyawon di tatagun kabobbobled Asia ya hi
udum an boble ya adida mo dayawon ta maid moy hilbin
nan simbaana.”
28 Dingngol dah diyen kinalin Demetrio ya bimmobboh-ol
da ot pun-itkuk dan kanan day “Hi Altimis di nakattag-en
dios di tatagud Ephesus!”
29 Indani ya nihinap ad Ephesus hidiyen gulu. Dimpap
nadan tatagu nan duwan iMacedonia an da Geyus ke
Alistalkus an dida nan maki-kien Pablo ot ieda dida nah
kaam-amungan di tatagun mun-ang-ang-ang hi ay-ayam.
30 Ininnilan Pabloh diye ya pinhod nan umeh di ta e
kumali nadah tatagu, mu adi iabulut nadan mangulug ke
Jesus.
31 Takon nadan udum an ap-apu nah probinsia an
gagayyum Pablo ya immitud-ak dah mangalin hiya an adi
umeh di.
32 Hidi nah naamungan di tatagu ya magulu te waday oha
on muntukuk an nunhihinnatkon di pun-itkuk da te dakol
ke diday ugge nanginilah gapunan eda naamung hidi.
33 Hay udum nadah naamung ya pangali da on nadan
Judyuy gimmapuh naamungan dah di ot pataddogon nadan
Judyuh Alexander an kumali nadah naamung. Impadin-ong
na nadan tatagut waday innunan mangipainilah pangi-edan
Judyu.
34 Mu handih inimmatunan dan hiya ya Judyu ya muntu-
tukuk dan am-in an kanan day “Hi Altimis di nakattag-en
dios di tatagud Ephesus!” Hidiyey intukutukuk dan am-in
hi duway oras.
35 Wada nan oha nadah ap-apuh did Ephesus an nakia-
mung ke dida. Timmaddog ot padin-ongona didan kananay
“Ditakun iEphesus, inila takun inilan am-in di tatagun
ditakuy mangipaptok nah simbaan Altimis an nakattag-
en dios taku ya nan batun tinattaggun nag-an nalpud
kabunyan.
36 Maid di kumahing ketuwe, kinali dumin-ong kayu ta
adi dakodakol di eyu aton.
37 Antipe mampet na-ala ya eyu in-ali datuwen duwan
linalakih tu yaden maid di bahul da? Uggeda peman
nangako nah simbaan ya uggeda pinihul nan dios takun hi
Altimis.
38 Deket waday idiklamun Demetrio ya nadan ibbana ya
wadada nadan huwes takun mangipanuh diklamu. Wada
boy algoh napilin e pundiklamuwan ya wada day aap-apu.
Kudukdul nay hidiy pangiayan dah diklamu da.

39 Ya deke bot waday udum hi lebbeng nan mipanu ya
wada nadan oggan maamung an mangipanun diye.
40 Indani ya ditakuy pabahulon di gubilnuh mangipang-
panguluh gulun umat ketuwen naat ad uwanin algo. Ngan-
ney ahi taku kalyon hi gapunah etaku nunggguluwan?”
41 Nagibbuh diyen kinali na ot pun-itud-ak na nadan
naamung.

Hay nangayan da Pablo ad Macedonia ya ad Greece

20

1 Handih dimmin-ong mo nadan tatagu ya impaayag
Pablo nadan mangulug ke Jesus ot tugunona dida, ot ahi
umed Macedonia.
2 Am-in nadah boblen dinalana ya tinuguna nadan man-
gulug. Loktat ya dimmatong ad Greece.
3 Ot mihaad hidih tuluy bulan. Handih e ot mumbapor
ta umed Syria ya nainnilaanan wadaday Judyun numpla-
nun mamaten hiya, kinali numbabawi ot mundallan an
nibangngad ad Macedonia.
4 Wadaday naki-ki-en hiya an da Sopater an imbabalen
Pirus an iBerea, nadan duwan iTesalonika an da Alistalkus
ke Segundo, hi Geyus an iDerbe, hi Timothy ya da Taykikus
ke Terupimus an duwa bon iAsia.
5 Impangpangulu dan imme, mu hin-od dakamin Pablo ad
Troas
6 te niha-ad kami ni-an ad Philippi inggana nagibbu nan
Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast ot ahi kami
mumbapor an umed Troas. Nala-uy limay algo ot ahi kami
dumatong hidi ya inakhupan mi dadiyen iibba mih di. Ot
mihaad kamih hinlingguan hidi.

7 Hilong kediyen Sabadu* ya naamung kamin am-in ta
mangan kami an hidiye nan panginomnoman hi natayan
Jesus. Into-ol Pabloy tuttudu ingganay gawan di hilong te
inila nan umeh kabigatana.
8 Dakkodakkol di dilag nah mikatlun gladun nan balen
naamungan mi.
9 Wada tun ohan kat-agun lalaki an hi Utikus an inumbun
nah tawang an makidkidngol nah kalkalyon Pablo. Indani
ya muntumtumog ot loktat ya nayongyong ot mag-ad dola.
Eda tibon ya nate.
10 Limmah-un hi Pablo ot hakyuyuwona ot kananay “Adi
kayu madanagan te matagu.”

---

* **20:7 20:7** Nah kalin di Greek ya maid pottok na hin hilong di Sabadu weno hilong di Linggu.

11 Ot ibangngad min am-in nah emi naamungan ot
mangan kami. Intuluy Pablon kimmali inggana nabigat ot
ahi dakami taynan.
12 In-e dah diyen timmagun lalakih baleda ya maan-anla
dan am-in.

Hay nangayan Pablo ad Melitus

13 Dakami ke ya numbapor kami ot mamangulu kamin
immed Assos an hidiy kalyon Pabloh punhoodan min hiya
te mundalan hiyan umeh di.
14 Dinatngan dakamih did Assos ot mumbapor kamin am-
in an immed Mitilene.
15 Nabigat kediye ot ahi kami dumatong nah dommang di
Kios ot mun-iyan kami ni-an hidi. Nabigat bo ot ume kamid
Samos ot mun-iyan kami boh di. Nabigat bo ot ituluy min
umed Miletus.
16 Uggemi indalan ad Ephesus te adi pinhod Pablon
mataktak ad Asia te uma-abtun dumatong ad Jerusalem.
Pinhod nan abun dumatong hidi ta ahi madatngan nan
piyestan di Judyu an kanan dan Pentecost.

Hay kinalin Pablo nadah mangipangpangulun mangulug an nalpud Ephesus

17 Handih wada kamid Miletus ya immitud-ak hi Pablo
hi e mangayag nadah mangipangpanguluh mangulug ad
Ephesus ta umali dah kad-an mi.
18 Handih dimmatong da ya kananan diday “Dakayun
iibbak, inila yuy nitaguwak handih nakiha-adak ke dakayu
nipalpu dih pinghanah dinatngak hitud Asia.
19 Inila yu bon uggeyak numpadayaw hi ek nangitut-
tuduwan mipanggep ke Jesus. Ya takon di paligligatonak
nadah Judyu ya hin-uddum on munluluwaak gapuh hakit
di nomnom ku ya intultuluy kuy ngunuk.
20 Inila yun uggek inukun intuttuduy kiphodan yu handih
nuntuttuduwak nah kaam-amungan yu ya hi babale yu.
21 Ya intugun kuh Judyu ya bokon Judyu an muntutuyu
dah liwat dan Apu Dios ya kulugon da nan Ap-apu takun hi
Jesus.
22 Ad uwani ya mahapul an un-unudok di pinhod nan
Espiritun Apu Dios ta umeyak ad Jerusalem, takon di uggek
inilay maat ke ha-on hidi.
23 Mu am-in tuwaliy nangayaayak ya impainilan nan
Espiritun Apu Dios ke ha-on an munholholtapak ya mikal-
abutak.
24 Takon di patayonak muden ta gibbuwok ni-an nan
ngunun indinol nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo an hidiye
nan e pangipainilaan hi ulen Apu Dios hi tatagu.

25 Inilak an am-in kayun tinuttuduwak hi mipanggep hi
pun-ap-apuwan Apu Dios ya adiyak mo tibon.
26 Kinali kalyok ke dakayud uwanin deket waday adi
mihwang ke dakayu ya bokon ku bahul
27 te intuttuduk am-in ke dakayuy mipanggep hi pangih-
wangan Apu Dios ke ditaku.
28 Dakayuy pinilin nan Espiritun Apu Dios an mangipap-
tok nadah mangulug ke Jesus, kinali halipat-an yu ta adi
kayu mahaul ya baddangan yun am-in nadan ibba takun
mangulug ta mihamad di pangulug da te ditakuy gapunah
natayan Jesus an imbabalen Apu Dios.
29 Te inilak ot indanit tayanan dakayu ya wadaday umalin
manaul ke dakayun ituttudu day nihalla.
30 Takon di dakayun naamung hitu ya wadaday ahi
munlangkak an nihallay ituttudu dat haulon day tatagut kal-
ina ya waday mangun-unud ke dida.
31 Kinali halipat-an yu ta adi kayu mahaul ya nomnomon
yuy nakiha-adak ke dakayuh tuluy toon ot tuttuduwan
dakayu. Takon di hilong weno mapat-al ya tugutugunon
dakayu ya hin-uddum on lumuwaak gapuh kaguk ke
dakayu.
32 Ya ad uwani ya idinol dakayu mon Apu Dios ta hiyay
mangipaptok ke dakayu ya kalyok ke dakayun idinol yuh
kalinan bumaddang ke dakayu. Madinol takun ihamad nay
pangulug takut ahi taku dawaton am-in nan maphod an idat
na nadah tatagun abulutona.
33 Ha-oy ya uggek ginamgaman di nganneh diyen ki-
nadangyan umat hi pihhu, balituk, bulwati ya nganneh
diyen odon di tagu.
34 Inila yun hay binoklak di inggatang kun am-in hi
mahapul ku ya hay mahapul nadan ibbak.
35 Am-in nadah inat ku ya impatibok an maphod di mahlu
tan mungngunu ta waday ibaddang nadah mahmok an
ibba. Nomnomon yu nan kinalin nan Ap-apu takun hi Jesus
an kananay ‘Ong-ongal di anla an ditay umidat mu nan
ditay midatan.’ ”
36 Nagibbuh diyen kinalin Pablo ot mundukkun dan am-in
ot mundasal da.
37 Waday oha on munluluwa ya pun-iawal nan Pablo.
38 Munluluwa da te nan kinalinan kananay maid nin moy
ahida panib-an ke hiya. Ot ibbaan dakamin didan imme
nah pingngit di baybay an kad-an di bapor an punluganan
mi.

Hay nangayan da Pablo ad Jerusalem

21

1 Tinaynan mi dida ot ume kamid Kos. Nabigat ot ume
kamid Rodes ot ahi kami umed Patara.
2 Dinatngan mi on bapor hidin umed Phoenicia ot mit-an
kamih di.
3 Lina-uwan miy Cyprus ot dumatong kamid Tyre ad
Syria. Nundag-u kamih di te waday iha-ad nan bapor hi
kinargana.
4 Wadaday dinatngan min mangulug ke Jesus hidi ot
makiha-ad kamin didah hinlingguwan. Datuwen mangulug
ya kinali dan Pablo an adi umed Jerusalem te impainilan
nan Espiritun Apu Dios ke didan waday maat ke hiyah di.
5 Mu adi manghop hi Pablo ot handih nadatngan di algon
pangayan mi ya inibbaan dakamin nadah mangulug takon
nadan inayan da ya imbabaleda inggana nah pingngit di
baybay an kad-an nan bapor an punluganan mi. Ya handih
munhihi-an kami ya nundukkun kamin am-in ot mundasal
kami ni-an. Kanan min diday “Nangamung kayu mo te ume
kami.”
6 Ot ume kami nah bapor yaden immanamut da
damdama.
7 Tinaynan mid Tyre ot ume kamid Tolemas ot emi tibon
nadan mangulug ke Jesus ot makiiyan kamin dida.
8 Nabigat ot ume kamid Cesarea. Imme kamih balen
nan ohan tagun muntuttuduh pangi-en Jesus an hi Felipe
ot hidiy pun-iyanan mi. Hiyay oha nadah pitun napilin
mangipaptok nadah mangulug ad Jerusalem.
9 Wadaday opat an binabain imbabalenan ugge ni-an
nalahin an ituttudu day impainilan nan Espiritun Apu Dios
ke dida.
10 Handih niha-adan mih dih kaatnan algo ya immali on
ohan profetas an hi Agabus an nalpud Judea.
11 Immalih kad-an mi ya inalana nan balikis Pablo ot
ipabobod nay hukina ya taklena ot kananay “Kinalin nan
Espiritun Apu Dios an athituy pamalud nadan Judyu ad
Jerusalem nah kon balikis ketuwe ya ahida ieh kad-an
nadan ap-apun di bokon Judyu ta nangamung di aton dan
hiya.”
12 Dingngol mih tuwe ot dakamin nikuyug ke Pablo ya
nadan udum an tatagun wadah di ya kahikakali kamit adina
ituluy an umed Jerusalem,
13 mu kananay “Tipet kahikokoga kayu? Pakapuyon yu ot
ya abuy nomnom ku! Adiyak tumakut hi pamaludan dan
ha-on ad Jerusalem ya takomboy patayonak hidi hin gapu
nah ituttuduk mipanggep ke Jesus.”

14 Adi makalyan hi Pablo ot umop-opya kami mon kanan
miy “Athina ke mo ya nangamung hi Apu Dios ke he-a.”
15 Indani ya nundadaan kami ot ume kamid Jerusalem.
16 Wadaday naki-en nadah mangulug an iCesarea ot
ipangulu dakamih balen da Mason te hidiy pun-iyanan mi.
Hi Mason ya iCyprus an hiyay oha nadah namangulun
nangulug.

*Hay nakihummanganan Pablo nadah mangipangpangu-
luh mangulug ad Jerusalem*

17 Handih dimmatong kamid Jerusalem ya maka-apnga
nadan mangulug hidi ke dakami.
18 Nabigat kediye ot ume kamin da Pablo an e nanibon
James ya wada dan am-in nadan mangipangpanguluh
mangulug hidi.
19 Kanan Pablo ke diday “Maphod ta dehtu takun am-in.”
Ot kalkalyonan am-in di namanaddangan Apu Dios ke hiya
hi ena nuntuttuduwan hanadah bokon Judyu.
20 Nagibbun dingngol dah diye ot dayawon dah Apu Dios
ot kanan dan Pabloy “Tibom ken iba, kalibulibu day Judyun
mangulug mon Jesus, mu un-unudon da damdama nan
Tugun din hi Moses.
21 Mahakit di nomnom da te dingngol dan intanuttudum
kanu nadah Judyun nakiboble nadah bokon Judyun iwalong
da nan Tugun Moses. Kanam kanun diday adida pakugit
nadan imbabale dan linalaki ya adida bo un-unudon di
pangat takun Judyu.
22 Nunna-ud an inilaon dan wada kah tu. Nganne nin di
aton taku?
23 Hay maphod ya un-unudom tun kalyon min he-a. Dehtu
day opat an linalakin waday hinamad dan kinalin Apu Dios
an aton da.
24 Maki-e kan didat eyu aton nan pangat takun Judyu
ya he-ay mumbayad nah pumpamukmukan dat hidiyey
panginilaan di tatagun adi makulug nan nundingngol an
inat mu kanu, ya ta inilaon dan he-a ya nanongnan mangun-
unud kah Tugun Moses.
25 Mu nada ken bokon Judyun mangulug ke Jesus ya
nuntudok kamin didat adida kanon di nibaki, hay dala, hay
dotag di aggayam an nabitkol ya adida ihuyop hi bokon da
inayan.”
26 Inun-unud Pabloh diyen kinali da ot mabigat ot maki-e
ke dadiyen opat an linalaki ot aton da nan pangat di Judyu
ot ahida humgop nah Templo ta ipainila da nadah papadih
di nan algon pangibbuwan da nah aton da ya kediyey ahida
pangidatan am-in nadan miappit.

Hay nampapan dan Pablo nah Templod Jerusalem

27 Handih tuwen madatngan nan mikapitun algo ya wada-
day Judyun iAsia an nanibon Pablo nah Templo ot ihapitan
da nadan tatagu ot bumobboh-ol dan Pablo. Dimpap da ya
28 muntutukuk da kanan day "Dakayun iibba min Judyu,
makayu ta baddangan dakami ot nadpap tun tagun e
nuntanuttuduh tataguh kabobboblet pihulon da nan pangat
takun Judyu, nan Tugun Moses ya takon tun Templo taku.
Ad uwani bo ya deyan impaghop na tuh Templo nadan
bokon Judyu yaden panio."
29 Hidiyey kanan da te tinibo day nangikuyugan Pablo ke
Terupimus an ohan iEphesus ad Jerusalem ta kanan da on
nakihgop ke hiya nah Templo muden ugge.
30 Gapun diye ya mungngangala nadan wada nah Templo.
Handih dingngol nadan udum an tataguh diye ya imme dan
am-in nah Templo ot madhu dan nunlupduk ke Pablo ot
ilah-un da ot idakig dan am-in di panton nan Templo.
31 Eda ot patayon hi Pablo kediye, mu wada udot di e
nangidatdatong nah ap-apun di tindalun di Roma an waday
gulu.
32 Ot ipangulu na nadan tindalu ya nadan udum an ap-
apun di tindalu ot galgal-an dan ume nah kad-an di waday
gulu. Handih tinibon nadan tatagu nadan tindalun mangali
ya intikod dan mumpanoplat ke Pablo.
33 Imme nan ap-apun di tindaluh kad-an Pablo ot ipa-
bangkiling nah duwan bangkiling ot kanana nadah tataguy
"Dahdih tuwen tagu ya nganney bahul na?"
34 Ya adi mun-uunnud di ihumang dan waday oha on
hinnatkon di pun-itkuk nat maid di maptok hi donglon da.
Adi mo maawatan nan ap-apun di tindalu hin nganney
makulug hi naat, ta na-ala mo ot kalyona nadah tatagun
ie dah Pablo nah pungkampuwan di tindalu.
35 Handih pun-ie dah Pablon wadada nah tete ya kah-in
di in-attang nadan tindalu te namahig nadan tatagun ihik
dan patayon.
36 Miunuunud nadan tatagun pun-itkuk day "Patayon yuh
naen tagu!"

Hay kinalin Pablo nadah tatagu

37 Handih eda ihgop hi Pablo nah kampun di tindalu ya
kanan Pablo nah ap-apun di tindaluy "Wada ahan di kalyok
ke he-a." Kanan nan ap-apun di tindaluy "Kon inilam an
kumalih Greek?
38 Ot bokon mo he-a nan tagun iEgypt an nangipanguluh
tindalun umeh opat di libun nakigubat hi gubilnumi ot
ahina dida ipangulu nah adi maboblayan?"

39 Hinumang Pablo ot kananay “Bokonak te ha-oy ke ya
Judyuwak an nitungowak ad Tarsus ad Cilicia an nund-
ingngol an boble. Iabulut yu ahan an kumaliyak hantudah
tatagu.”
40 Ya kanan nan ap-apun di tindaluy “Damana.” Ot
tumaddog hi Pablo nah tete ot paop-opyaona nadan tatagu
ot kumalin ingkali nah kalin di Judyu.

22

1 Kananay “Iiba ya aammod dida, donglon yu ahan tun
kalyok ke dakayu.”
2 Handih dingngol dan pun-ikalih nah kalidan Judyu ya
immop-opya da bo kaya ot intuluy Pablon kimmali.
3 Kananay “Ha-oy ya Judyuwak. Nitungowak ad Tarsus
ad Cilicia, mu hitud Jerusalem di naongalak ya ha-oy di
ohan tinuttudduwan Gamaliel ot paka-ittuttudu nan ha-on
di mipanggep nah Tugun din aammod taku. Impaka-un-
unud kun am-in dadiye, ot am-in di atok ya pinhod kun
kidayawan Apu Dios, umat ke dakayu.
4 Ta hidiye nan handi ni-an ya impunholholtap ku nadan
mangun-unud nah mituttudun mipanggep hi pangulug ke
Jesus. Impipatek di udum ya impikalabut kuy binabai ya
linalaki.
5 Takon di eyu mahmahan nah natag-en padi ya nadah
ap-apun di Judyuh tu ot ihadak dan makulug hituwe te
diday nangidat ke ha-on nah tudok hi kalebbengak an umed
Damascus an e mampap nadah mangulug ke Jesus hidi ta
ialik didah tud Jerusalem ta makastigu da.

Hay kinalin Pablo hi naat ke hiya ot ahi mangulug

6 Inalak hidiyen tudok ot ume kamid Damascus. Maal-
algo kediyen manatong kami ya maid maptok ya waday
humihhilin dilag an nalpuh kabunyan an dinilaganay
nunlinikkod hi kad-ak.
7 Ot matu-iyak ya wada on dingngol kun kimmalin
kananay ‘Saul! Antipet punholholtaponak ke he-a?’
8 Hinumang kun kanak di ‘Apu, dahdi ka?’ Kananay ‘Ha-
oy hi Jesus an iNasaret an punholholtapom.’
9-10 Ya kanak di ‘Apu, nganne moy pinhod mun atok?’
Ya kananay ‘Tumaddog kat ume kad Damascus, hidiy
panginilaam am-in nah pinhod Apu Dios an atom.’ Hanada
ken iibbak an naki-en ha-on ya man-ut tinibo da nan
humihhilin dilag, mu uggeda naawatan di kinalin nan
makihumhummangan ke ha-on.

11 Gapu kediyen humihhilin dilag ya nakulapak ot pod-
podnonak mo nadah ibbak ingganay dimmatong kamid
Damascus.
12 Hidid Damascus ya wada on hi Ananayas an nahamad
di pangun-unud nah Tugun Moses ya am-in day Judyuh di
ya tobalon da peman.
13 Immali ot mihag-on ke ha-on ot kananay ‘Iba Saul,
pakatibo ka mo kaya.’ Pinghanadi ya pakatibowak bo.
14 Ya kanan Ananayas di ‘Hi Apu Dios an dinaydayaw
handidan aammod taku ya hiyay namilin he-a. Pinili dakan
pangipainilaana nah pinhod nan atom. Pinili daka bon
manibo nah tinuddu nan makakkaphod di pangi-ena ya
pinili dakan mangngol nah kalina,
15 ta he-ay e mangipainilah katagutagu kediyen dingngol
mu ya tinibom.
16 Aga, tumaddog kat ibagam ke Jesus an pakawananay
liwat mu ne numpabonyag ka.’

Hay nangalyan Pablo hi namiliyan Apu Dios ke hiya

17 Nibangngadak ad Jerusalem ot handih mundasalak
nah Templo ya maid maptok ya kayak mun-in-inop ya
numpatibon ha-on
18 hi Apu taku ot kananay ‘Gal-am ta taynam di Jerusalem
te adi metlaing kulugon nadan tataguy kanalyom mi-
panggep ke ha-on.’
19 Ot kanak di ‘Apu, wada nin ot an kulugon da te adiyak
mo umat handin immeyak nadah simbaan di Judyu ta
dopapok nadan mangulug ke he-a on impahoplat ku dida
ne ahik impakalabut dida.
20 Ya handi boh namatayan dan Stephen an ohan muntut-
tuduh mipanggep ke he-a ya wadaak hidi. Ha-oy di ohan
nangabulut hi pamatayan dan hiya ya ha-oy bo udot di
nangdon hi bulwatin nadan namaten hiya.’
21 Mu kanan nan Ap-apu takuy ‘Eka ot ya abu te he-ay
itud-ak kun umeh kad-an nadan bokon Judyu.’ ”
22 Hanadan tatagu ya dongdonglon day pangalkalyan
Pablo hi naat ke hiya, mu handih kananay intud-ak Apu
Dios an e muntuttudu nadah bokon Judyu ya kahitutukuk
dan kanan day “Patayon yuh naen tagu. Maid di lebbeng
nan mitagu.”
23 Kahitutukuk da ya pun-iwele day bubulwati da ya pun-
ihabuwag day dap-ul hi boh-ol da.
24 Indani ya kinalin nan ap-apun di tindalun di Roma
nadah tindalunan ipaghop dah Pablo nah pungkampuwan
da ya hupliton dat ipudnu nay gapunah pangitukutukukan
nadan Judyu ke dadiye.

25 Mu handih binalud dah Pablo ta eda ot hupliton
ya kanana nah ohan tindalun nihag-on ke hiyay “Ha-oy
ya Judyuwak, mu nibilangak damdaman tagun di Roma.
Kon damanan hupliton di iRoma takon di ugge ni-an
nahumalya?”
26 Handih dingngol nan tindaluh diye ya ena indatdatong
nah ap-apu dan kananay “Tagun di Roma ot kanuh diyen
tagun etaku hupliton, kon damanan na-ala on in-athidi
taku?”
27 Ot ume mo nan ap-apun di tindaluh kad-an Pablo ot
kananay “Kon makulug an he-a ke ya tagun di Roma?” Ya
kananay “Om.”
28 Ya kanan bon nan ap-apun di tindaluy “Ha-oy ya kah-
in di numbayadak hi ongal an pihhu ot ahiyak mibilang an
tagun di Roma.” Kanan Pabloy “Ha-oy ke ya nibilangak te
tagun di Roma nadan ammod ku.”
29 Ot taynan nadan tindalun e manuplit ot ke hiya. Ya
nan ap-apuda ya timmakut hi ena nangipabangkilingan ke
Pablo te adi mabalin an e iathidiy tagun di Roma yaden ugge
ni-an nahumalya.

Hay nahumalyaan Pablo

30 Pinhod nan ap-apun di tindalun inilaon hin nganney
ipabahul nadan Judyu ke Pablo. Ot mabigat ot ipakaanay
bangkiling Pablo ya impaayag na nadan ap-apun di padi
ya nadan ap-apun di Judyu ot ipahangganah Pablon didat
humalyaon da.

23

1 Intokkol Pablo nadah munhumalyan hiya ot kananay
“Iibba dida, maid di bahul kuh hinangngab Apu Dios te
am-in nadan inat ku ingganad uwani ya hiyay pinhod kun
paamlongon.”
2 Gapu kediyen kinalin Pablo ya impaapap nan natag-en
padin hi Ananayas di tokon Pablo nadah nihag-on ke hiya.
3 Ot kanan Pablo ke Ananayas di “Kay ka maphod hin
wada kah hinangngab di tatagu, mu gaga-ihoy wadah
nomnom mu. Hi Apu Dios di mangibalo tuh inat mun ha-
on te punhumalyaak mipuun hi Tugun Apu Dios, yaden
uggem inun-unud hidiyen Tugun tedeyan impaapap muy
tokok. Kon hidiyey kanana nah Tugun Apu Dios?”
4 Ya kanan nadan tatagun nihag-on ke Pabloy “Antipe
udot ta athinay pangalim nah natag-en padin Apu Dios?”
5 Ot kanan Pabloy “Iibba, uggek inilan hiya nan natag-
en padi te gulat nat inilak ya uggek ot in-athidi te waday

impitudok Apu Dios an kananay ‘Adi kalyon di adi maphod
hi ap-apu.’ ”
6 Handih tinibon Pablon wadaday Saducee ya Pharisee
ya inlot nay kalinan kananay “Ha-oy ya Phariseeyak ya
Pharisee damdamay aammod ku. Deyyak hitun mahumalya
te kulugok di kamahuwan di nate.”
7 Dingngol nadan Saducee ya Phariseeh diye ya
munhahannu da. Adi mun-uunnud di panumalya da
8 te nadan Saducee ya adida kulugon an mamahuwan di
nate ya adida kulugon an waday anghel ya waday linnawan
di tagu, mu nadan Pharisee ya kulugon da datuwen tulu.
9 Indani ya muntututut da mo ahan ya nada ken udum
an Pharisee an muntuttuduh Tugun Moses ya timmaddog
da ot kanan day “Nganne peman di bahul tun tagu? An
wada ke peman di kimmalin anghel weno espiritu ke hiya
ya nganney ad-adin diye?”
10 Ya namam-an kay da mo ahan mumpapatte ot tumakut
nan ap-apun di tindaluh maat ke Pablo an dehdin nah
gawwada. Ot umitud-ak hi tindaluna ta ibangngad dah
Pablo nah pungkampuwan da.
11 Kediyen hilong ya numpatibo nan Ap-apu takun hi
Jesus ke Pablo an kananay “Adika tumakut. He-ay ahi
mangipainilah mipanggep ke ha-on ad Roma umat nah
nangipainilam ke ha-on hitud Jerusalem.”

Hay nunhuhummanganan nadan Judyuh pamatayan dan Pablo

12 Handih nabigatana ya nunhuhummangan nadan udum
an Judyu mipanggep hi pamatayan dan Pablo. Inhuhum-
mangan dan adida mangan ya adida uminum inggana
patayon da.
13 Nahawwal hi nap-at an Judyuy nangihummangan
kediye.
14 Imme dah kad-an nadan ap-apun di padi ya nadan
mangipangpanguluh Judyu ot kanan dan diday “Hinamad
min inhuhummangan an adi kami mangan ya adi kami
uminum inggana patayon mih Pablo.
15 Dakayun ap-apuy munhaul nah ap-apun di tindalun
iRoma ta kanan yuy ‘Paaliyom hi Pablo te pinhod min
pakahummalyaon.’ Ya deman ot an ahimi botakon nah
dalan ta patayon mi.”
16 Mu dingngol nan lalakin imbabalen nan babain tulang
Pabloh diyen inhuhummangan da ot ena idatdatong ke
Pablo nah kampu.

17 Inayagan Pablo nan ohan ap-apun di tindalu ot
kananan hiyay “Iem tun unga nah kad-an nan natag-en ap-
apun di tindalu te waday pinhod nan kalyon.”
18 Ot ipangulun diyen ap-apun di tindalu nan unga nah
kad-an nan natag-en ap-apu da ot kananan hiyay “Hanan
tagun nibalud an hi Pablo ya kananay ialik tun ungah kad-
am te wada kanuy pinhod nan kalyon ke he-a.”
19 Inawit nan natag-en ap-apu nan unga ot handih duwa
da ya abu ya kananay “Nganney pinhod mun kalyon ke ha-
on?”
20 Kanan nan ungay “Nunhuhummangan nadan Judyu
an hi bigat ya ibaga dan he-at ipaem hi Pabloh kad-an dat
pakahummalyaon da kanu.
21 Mu adim kaya iabulut te wadaday nahawwal hi nap-
at an tatagun mumbotak nah dalan an mamaten hiya.
Hinamad dan inhuhummangan an adida mangan ya adida
uminum ingganay patayon da. Dehdi dan nundadaan da an
hadhad-on day pangiabulutam ke Pablo an umeh di.”
22 Ot kanan nan ap-apun di tindalu ke hiyay “Adim
kalkalyon hi udum an tatagu an indatdatong muh tuwen
ha-on.” Ot itud-ak na.

Hay nangitud-akan dan Pablo hi kad-an Gobernador Felix

23 Impaayag nan natag-en ap-apun di tindaluy duwan ap-
apun di tindalu ot kananan diday “Hi hilong ya mundadaan
kayuh duway gatut an tindalu, napitun tindalun mungk-
abayu ya duwan gatut bon tindalun mumpahul ta ie yuh
Pablo ad Cesarea.
24 Mahapul an waday kabayun puntakkayan Pablo ya
tibon yu ta maid di maat ke hiya inggana idatong yuh kad-
an gobernador Felix.”
25 Ot muntudok nan natag-en ap-apun di tindalu ke
gobernador Felix an kananay.
26 “Madayaw an apu gobernador Felix.
27 Tun tagun ipaalik hi kad-am ya dimpap nadan Judyu
ya eda ot patayon, mu imme kami nadah tindaluk ot emi
awiton te ininnilak an hiya ya tagun di Roma.
28 Pinhod kun inilaon di kanan dan bahulna ot iek hi kad-
an nadan ap-apun di Judyu.
29 Hay ininnilak ya numbahul te kahingona ya adina un-
unudon di pangat di Judyu. Maid di udum hi inilak an bahul
nan gumapuh pamatayan weno pangikalabutan ke hiya.
30 Ya handih dingngol kun wadaday Judyun nunhuhum-
mangan an mamaten hiya ya ninomnom kun ipaalih kad-
am. Kinalik nadah mangidiklamun hiyan umali dah kad-am
ta he-ay pundiklamuwan da. Abunah tuwen kalyok ke he-a.
Ha-oy an hi Klaudius Laysias.”

31 Inun-unud nadan tindaluh diyen kinalin nan ap-apu da
ot hilong kediye ya in-e dah Pablo ingganad Antipatris.
32 Nabigat ot mibangngad nadan nundallan an tindaluh
kampu da ot abuna mo nadan nungkabayun tindaluy
nangien Pablo.
33 Dimmatong dad Cesarea ot idat da nan tudok nah
gobernador ya impaboltan dah Pablo ke hiya.
34 Binidbid nan gobernador nan tudok ot mahmahanay
boblen Pablo. Handih ininnila nan iCilicia ya
35 kananay "Ahik donglon di kalyom hantuh aliyan nadan
mangidiklamun he-a." Ot ipae nah Pablo nah balen din
patul an hi Herod.

Hay nangidiklamuwan dan Pablo

24

1 Nala-uy limay algo ya immali nan natag-en padi an hi
Ananayas ya nadan udum an mangipangpanguluh Judyu ya
nan abugadu dan hi Tertullus an mangidiklamun Pablo ke
gobernador Felix.
2 Ot paayag dah Pablo. Hi Tertullus di namangulun
kimmalin puntontona nadan ipabahul dan Pablo. Kananay
"Madayaw an gobernador ketuwen boble, ongal di amlong
mi te makaphod ka ya ipaptok muy tataguh kabobbobleh
tu ya ongal di pinumhodan tun boble taku.
3 Hidiyey gapunan abuluton miy kaphod mu ya ongal di
pumpasalamatan min he-a.
4 Adimi pinhod an mahaliw-a ka, mu donglom ahan tun
kalyon mi mipanggep tuh tagu.
5 Hituwen tagu ya hiyay humlun hi pungguguluwan di
Judyuh kabobboblen pangapangayana. Ya hiyay ap-apun
nadan tatagun hinnatkon di un-unudon dan hidiye nan
kanan dan Nasarenes.
6 Ya impatna nan hibiton nan Templo min Judyud
Jerusalem, mu dimpap mi. Pinhod mi ot an humalyaon
mipuun hi linteg min Judyu,
7 mu immali nan ap-apun di tindalu an hi Laysias ot pili-
tonan alan hi Pablo ta maid moy innun min munhumalyan
hiya.
8 Impaali nah tu ot ahina kanan ke dakamiy miunud
kamih tut ipahumalya min he-a. Deket humalyaom hituwen
tagu ya inilaom nadan ipabahul min hiya."
9 Am-in nadan Judyu ya nun-uunnud di kinali dan kanan
day "Hiya peman, makulug am-in dadiye."

Hay kinalin Pablo ke Gobernador Felix

10 Nagibbuh Tertullus an kimmali ot pakaliyon
damdaman nan gobernador hi Pablo ot kanan Pabloy
“Apu gobernador, nabayag ka mon munhumahumalya tuh
boble. Maandong di punhumalyam, kinali madinolak an
manumang nadah ipabahul dan ha-on hi hinangngab mu.
11 Mabalin an inilaom di kakulugana te hay bilang
di algoh nala-u nipalpu handih nangayak ad Jerusalem
ingganad uwani ya himpulut duwa ya abu. Immeyak an
e nundayaw ke Apu Dios nah Temploh di.
12 Maid di nangakhupan hantudan ibbak an Judyu ke ha-
on an nakihannu weno gimmuluh naamung hi tatagu nah
Templo, nadah simbaan weno nah boble.
13 Ya maid di eda ipatiboh kitib-anan makulug nadan
ipabahul dan ha-on.
14 Abulutok an dayawok hi Apu Dios an hiyay dinaydayaw
din aammod mi, mu hay atok an mundayaw ya un-
unudok nan intuttudun Jesus an hidiyey kanan hantudan
nangidiklamun ha-on an nihallan pundayaw. Oha bo ya
nanongnan kulugok damdaman am-in nan wadan nah
Tugun Moses ya nadan intudok handidan profetas Apu Dios
an dadiyey puun di pangulug ku.
15 Ya kulugok damdamay kulugon dan hi ohan algo ya
mahuwan Apu Dios nadan naten maphod weno gaga-ihoy
nitaguwan da te humalyaonan am-in di tatagu.
16 Kinali papohdanak di atok ta adiyak munliwat ke Apu
Dios ya maid di pumbahulak hi ibbak an tagu.
17 Handi ya nihaha-adak hi udum an bobleh kaatnan toon
ot ahiyak umed Jerusalem te in-ek nan pihhun mahapul
nadan ibbak an Judyun nawotwot ya nan ek iappit ke Apu
Dios.
18 Handih wada kami nah Templon pun-iat mi nan pangat
di Judyu ya kediyey nanib-an dan ha-on, mu maid kayay
tatagun nunggugulu gapun ha-on.
19 Hay nanibo ya abun ha-on ya nadan Judyun nalpud
Asia, yaden deyan diday maid hitu. Gulat na ot ya wadadah
tut kalyon da hin nganney bahul ku.
20 Weno mahmaham ke datuwen ibbak an Judyun naa-
mung ad uwani an nalpud Jerusalem hin nganney nainilaan
dah bahul ku handih hinumalyaak hi hinangngab nan ap-
apun di Judyu.
21 Maid di eda ipabahul ke ha-on hin bokon ya abu nan
kinalik handih nunhumalyaan dan ha-on an kanak di ‘Hay
gapunan deyak hitun mahumalyad uwani ya kulugok an
mamahuwan di nate.’ ”
22 Hi gobernador Felix ya inila nay mipanggep hi pangu-
lug ke Jesus. Kinali intikod na ni-an an munhumalya ot

kananan diday “Indanit umali nan ap-apun di tindalun hi
Laysias ta ahi taku ituluy an ihuhummangan tun diklamu
yu.”
23 Kinali na nah ohan ap-apun di tindalu ot paguwalya
nah Pablo, mu ugge da ingkalabut ya adida iadiy pan-
gialiyan nadan ibbanah mahapul na.
24 Nala-uy kaatnay algo ya immali bo nan gobernador an
hi Felix ya nan inayanan hi Drusila an Judyu. Impaayag
Felix hi Pablo ta ituttudunay mipanggep hi pangulug ke Jesu
Kristo.
25 Mu handih ituttudunay mipanggep hi kaphod, hay
pangonoknong hi adol ya hay ahi punhumalyaan Apu Dios
hi udum hi algo ya timmakut hi Felix ot kananay “Abunah
nae ni-an ad uwani, mu ahi daka bo paayag hi pidwana hin
waday wayak.”
26 Oha bo ya kanana pe on idatan Pabloh pihhut
damanan ipaena, kinali nadandani on impaayag nah Pablo
ta munhumhummangan da.
27 Nala-uy duwan toon ya immalih Porsius Festus ot
mihannot ke Felix an gobernador. Hi ke Felix ya pinhod
nan pitbal nadah Judyu, kinali impunnanong nah Pabloh
kalabut.

Hay nunhumalyaan da ke Pablo ad Cesarea

25

1 Tulun algoy nala-uh nunggobernadolan Festus ad Ce-
sarea ot ahi umed Jerusalem.
2 Dimmatong hidi ya puntonton nadan ap-apun di padi ya
nadan ap-apun di Judyu ke hiya nadan ipabahul dan Pablo.
Ya kalikaliyan dah Festus
3 ta pumbangngadonah Pablo ad Jerusalem. Wadah
nomnom dan deket mibangngad hi Pablo ya eda botakon
ta patayon da.
4 Mu kanan Festus di “Hidid Cesareay kikalabutana.
Takombo ot adi mabayag ya mibangngadak hidi.
5 Damanan maki-e nadan ap-apu yun ha-on ad Cesarea ta
eda idiklamu nan tagu hin waday bahul na.”
6 Imme nin hi himpulun algoy niha-adan Festus ad
Jerusalem ot ahi umed Cesarea. Nabigat kediyen dinatngan
dad Cesarea ya impaayag nah Pablo nah punhumalyaan.
7 Handi hinumgop hi Pablo ya linikkub nadan Judyun
nalpud Jerusalem ot puntonton day bahul na, mu maid di
ipatibo dah kakuluganan numbahul hi Pablo.

8 Himmumang hi Pablo ot kananay “Maid di numbahulak
hi mipanggep hi Tugun di Judyu, nah Templo ya hay ap-apu
takud Roma.”
9 Mu hi Festus ya pinhod nan pitbal nadah Judyu
ot kananan Pabloy “An pinhod mut ibangngad dakad
Jerusalem ta hidiy punhumalyaak ke he-a?”
10 Mu kanan Pabloy “Kon hantu ken kawad-ak ad uwani
ya bokon punhumalyaan di iRoma an lebbengnan kahu-
malyaak? Takon di he-a ya inilam an maid di bahul ku
nadah Judyu.
11 Deket mainilan makulug an waday numbahulak ta
mahapul an pipateyak ya takon. Mu deket adi makulug
hantudan ipabahul dan ha-on ya adi mabalin an eyak
pipate nadah Judyu. Deket ipapilit dan waday bahul
ku ya kudukdul na moy hanan ap-apu takud Roma di
manumalyan ha-on.”
12 Ot makihummangan ni-an hi Festus nadah ibbanan
mangidat hi tugun ot ahina kanan ke Pabloy “Deket athinan
pinhod mun hay ap-apu takud Roma di manumalyan he-a
ya takombo, iabulut mi.”

Hay nangngolan nan patul an hi Agrippa nah kinalin Pablo

13 Nala-uy kaatnay algo ya immalid Cesarea nan patul
an hi Agrippa ya nan tulang nan babai an hi Bernice an
e mumbisita ke Festus.
14 Handih kawada dah di ya kinalkalin Festus di mi-
panggep nah kasun Pablon kananay “Dehnay ohan nikal-
abut handih tiempon Felix ingganad uwanin nihannotak.
15 Handih immeyak ad Jerusalem ya nundiklamu nadan
ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ke ha-
on an dakol kanuy bahul nat mahapul an ipakastiguk.
16 Mu kinalik ke didan hay linteg di gubilnud Roma ya
adinadaman na-ala on kinastiguy tagun nidiklamu te kah-
in di mahumalyat waday innunan manumang nah ipabahul
dan hiya.
17 Ta handih naki-ali dah tu ke ha-on ya nabigat ot
amungok dida nah punhumalyaan ot paayag kuh tuwen
tagun nikalabut.
18 Handih tinonton nadan nundiklamuy ipabahul dan
hiya ya kanak pe on waday napintok hi ipabahul dan hiya,
mu maid.
19 Hay ke ya abu ipabahul dan hiya ya nan mipanggep
hi pundayaw nan Apu Dios ya hay mipanggep ke Jesus an
nate, mu kanan tuwen taguy matagu.

20 Uggek inilay atok an mangipanu ketuwen kasu, ki-
nali na-ala mo ot ibagak ke Pablo hin pinhod nan mied
Jerusalem ta hidiy kahumalyaana.
21 Mu pakudukdulonan mibalud ta inggana nan ap-apu
takud Roma di manumalyan hiya. Ot ipaguwalyak mot
ingganah pangipaeyak ke hiya nah ap-apu takud Roma."
22 Ot kanan Agrippa ke Festus di "Pinhod ku damdaman
donglon di kalyon tuwen tagu." Ot kanan Festus di "Ahim
donglon hi bigat di kalyona."
23 Nabigat ot ume da Agrippa ke Bernice nah pun-
humalyaan ya matiboy kinatag-e da te numbulwati dah
bulwatin di patul. Nakihgop hidi nadan ap-apun di tindalu
ya nadan nungkatag-ey saad nan tatagu kediyen boble. Ot
paayag Festus hi Pablo.
24 Kanan Festus di "Madayaw an apu Agrippa ya dakayun
am-in an naamung ad uwani. Hituwe nan tagun indikla-
mun nadan Judyuh tu ya ad Jerusalem an papiliton dan
pipatek.
25 Mu maid di ek mahamak hi bahul nah ena katayan, mu
gapu te kinali nan pakudukdulonay hay ap-apu takud Roma
di manumalyan hiya ya timbal ku.
26 Mu maid di inilak hi itudok ku nah ap-apu takuh
bahul na, kinali impaayag kud uwani tuh hinangngab yu
ta donglon yuy kalyona, namam-an he-a apu Agrippa, ta
deket nganneh diyey pumbanagan di kahumalyaanah tu ya
hidiyey itudok ku.
27 Ot gapu te matamaak hi itudok kuh bahulna te kon na-
ala on itud-ak kuy tagun e midiklamuh kad-an nan ap-apu
taku yaden maid di napintok hi bahulna?"

Hay kinalin Pablo hi hinangngab Agrippa

26

1 Ot kanan Agrippa ke Pabloy "Kumali kat donglon miy
ihumang muh ipabahul nadan Judyu ke he-a." Timmaddog
hi Pablo ot kananay
2 "Apu patul Agrippa, mun-am-amlongak an wada kad
uwanit donglom di ihumang ku nadah ipabahul nadan
Judyu ke ha-on.
3 Te he-a ya impakainnilam di pangi-en di Judyu ya nadan
gumapuh punhahallaan. Kinali donglom anhan tun kalyok.
4 Hanadan Judyu ya inila day pangi-ek nipalpu dih
kaungak ingganad uwani te bimmoble kami ya takon
handih kawadak ad Jerusalem ya inila day pangi-ek.
5 Inila da kaya, muden adida kalyon di makulug an ha-oy
ya Phariseeyak an paka-un-unudok di pangat di Judyu.

6 Hay kakuluganan tipet deyak hitud uwanin mahumalya
gapu te kulugok an ahi umannung di kinalin Apu Dios
handidah aammod min ahi mamahuwan di nate. Hay
nipuunan tun pangulug ku ya hay nunmahuwan Apu Dios
ke Jesu Kristo dih natayana.
7 Ya takon nadan ibbak an Judyu ya kulugon dan ahi
mamahuwan di nate, kinali nahalman di pundayaw dan
Apu Dios hi kabigabigat ya kahilohilong yaden kanan day
hidiyey gapunah numbahulak, Apu patul Agrippa."

8 Kanan Pablo nadah naamung di "Antipe ahan ta dakayu
ke ya ligaton yun kulugon an hi Apu Dios ya mahuwanay
nate?
9 Man-u te ha-oy ke damdama handi ya kahingak nah
mituttudu mipanggep ke Jesus an iNasaret ot atok am-in
di kabaelak an mangipaholholtap nadah mangulug ke hiya.
10 Athidiy inainat kud Jerusalem. Dimmawatak pay hi
kalebbengak nadah ap-apun di padi ot pun-ipakalabut ku
nadan mangulug ke Jesus. Ya deket waday kanan dah pipate
da on timbal ku.
11 Nangenangeyak nadah simbaan di Judyu ot paho-
lholtapok nadan mangulug ta kanak ot ta itikod dan mangu-
lug ke Jesus. Namahig di boh-ol kun didat takon di binumtik
dah nidawwin boble ya inunud ku didat ek paholholtapon
dida."

Hay kinalin Pabloh gapunan nangulug

12 "Hituwey gapunah nangidatan nadan ap-apun di padi
ke ha-on hi kalebbengak an e mampap nadah mangulug ad
Damascus.
13 Maal-algo, Apu patul Agrippa, an manatong kamid
Damascus ya maid di maptok ya waday inang-ang kuh
dilag an nalpuh kabunyan an makappat-al mu hay algo ot
madilagan di nunlinikkod ke ha-on ya nadan ibbak
14 ya natu-i kamin am-in. Indani ya waday dingngol
kun kimmalin ingkalinah kalin di Judyun kananay 'Saul!
Antipet eyak punholholtapon ke he-a? Itikod muh naen at-
attom te maid damdamay hilbina ke dida, he-a ot ya abuy
mahmok.'
15 Ot kanak di 'Apu, dahdi ka?' Ya kananay 'Ha-oy hi Jesus
an punholholtapom.
16 Tumaddog ka. Numpatibowak ke he-a te he-ay pinilik
an mangipainilah tatagu mipanggep ke ha-on an tinibom ad
uwani ya nan udum an ahik ipainilan he-ah udum hi algo.
17 Itud-ak dakah kad-an nadan Judyu ya bokon Judyu an
e mangipainilan ha-on. Ipaptok dakan ha-on ta maid di ad-
adih aton dan he-a.

18 Ipainilam di mipanggep ke ha-on ta mapat-alan di
nomnom dat iwalong da nadan gaga-ihon at-atton dat
hi Apu Dios moy un-unudon dan bokon hi Satanas. Ya
mangulug dan ha-on ta mapakawanan di liwat da ya
mibilang dan tatagun Apu Dios.'
19 Kinali Apu patul Agrippa, hidiyen kinalin Jesus ke ha-on
handih numpatib-ana ya hidiyey un-unudok.
20 Hay namanguluh nangayak ya ad Damascus ot ahid
Jerusalem ya nadah kabobbobled Judea ot ahi nuppe nadah
kad-an di bokon Judyu. Intuttuduk hi katagutaguh di ta
muntutuyu dah liwat da ta hi Apu Dios moy un-unudon da
ya ipatibo da nadah at-atton dan nuntutuyu da.
21 Hituwey gapunah nampapan nadan Judyu ke ha-on
handih wadaak nah Templon eyak ot patayon.
22 Mu nipalpu dih nuntuttuduwak mipanggep ke Jesus
ingganad uwani ya maid di naat ke ha-on te binanaddan-
ganak ke Apu Dios ot deyan dehtuwak ad uwanin hiyay
ipainilak am-in hi tatagu, nababa weno natag-e. Hituwen
kalkalyok ya hidiye din inabig Moses ya handidan profetas
an maat
23 an kanan day 'Hanan Kristo an tinuddun Apu Dios an
mangipaptok hi tagu ya ahi munholholtap ta mate. Mu
hiyay mamangulun mamahuwan ta ipainilana nadah Judyu
ya bokon Judyuy mipanggep hi kihwangan da.' "
24 Handih pungkalin Pabloh diye ya tinumkuk hi Festus
an kananay "Mun-ango ka, Pablo! Impun-ango daka nah
inadal mu."
25 Himmumang hi Pablo ot kananay "Apu gobernador
Festus, adiyak mun-ango te tun kalkalyok ya makulug ya
bokon athidiy kalyon di mun-ango.
26 Adiyak umagol an mangalkali ke datuweh hinangngab
Apu patul Agrippa te inila nay mipanggep ke datuwe. Inilak
ot inilana dadiyen naat te nundingngol hi kabobboble.
27 Apu patul Agrippa, kon adim kulugon nan intuttudun
handidan profetas? Inilak ot kulugom!"
28 Mu kanan Agrippa ke Pabloy "Kon pangalim on na-ala
ya kulugok di kinalim ta mumbalinak an Kristiano?"
29 Ot kanan Pabloy "Takon di bokon ad uwaniy pangu-
lugam, mu ta hi udum hi algo ot anhan ya mangulug ka.
Idasal kun Apu Dios ta am-in kayun mangmangngol tuh
kalkalyok ad uwani ya ahi kayu mangulug ke Jesus ta umat
kayun ha-on hi pangulug, mu bokon po udot umat tuh
nabangkilingak."
30 Nagibbun kinalin Pabloh diye ya timmaddog nan patul
an hi Agrippa, nan gobernador an hi Festus, hi Bernice ya
nadan udum an nakiamung hidi

31 ot lumah-un da ya waday ohan dida on kananay “Maid
peman di bahul tun tagun humlun hi ena katayan weno ena
kikalabutan.”
32 Kanan Agrippa ke Festus di “Gulat na ot ta uggena
imbagan hay ap-apu takud Romay munhumalyan hiya ya
damanan mipae ot ad uwani.”

Hay nangiayan dan Pablo ad Roma

27

1 Inhuhummangan da Festus an ipae dah Pablo ad Roma
ad Italy. Indani ya inawit dah Pablo ya nadan udum an ibba
nan balud ot idinol da dida ke Julius an oha nadah ap-apun
di tindalun di ap-apud Roma.
2 Ot munlugan kami nah nundag-un bapor an nalpud
Adramittium an mumpaed Asia ya naki-en dakami nan hi
Alistalkus an iTesalonika an bobled Macedonia.
3 Nabigat kediye ya dimmatong kamid Sidon ot mundag-u
kami ni-an hidi. Makaulleh Julius ke Pablo, kinali in-abulut
nan ena tibon nadan ibbanat umidat dah mahapul na.
4 Tinaynan miy Sidon ot ituluy min mange ya waday
puwok an nidamun dakami, ot ihingngi mi mod Cyprus an
boblen nigawwah baybay te adi idalan nan puwok hidi.
5 In-unuunud mi nah pingngit di baybay nah bobled
Cilicia ya Pampilya ot indani ya dimmatong kamid Mira ad
Licia.
6 Handih wada kamih di ya tinibon nan ap-apun di tindalu
on bapor hidin nalpud Alexandria an umed Italy ot mit-an
kamih di.
7 Ot ituluy mi bon mange, mu nun-ul-ule nan bapor te
waday nal-ot an dibdib an midamut mumpaligat nan bapor
an ume, kinali immeh kaatnay algo ot ahi kami dumatong
ad Nidus. Handih dimmatong kamih di ya adi mo ahan
pakae nan bapor te nakal-ot di dibdib ot ihingngi mi bo
nah dommang di Salmon ad Crete te adi idalan nan puwok
hidi.
8 Ta in-unuunud mih pingngit di baybay, mu hiya
damdaman numpalpaligat kami, mu loktat ya dimmatong
kami nah kanan dan Pundag-uhan di Bapor an nih-up nah
bobled Lasea.
9 Ya gapuh nataktakan mih dalan ya nadatngan di ahipu-
wokan ta katatakut an mumbapor hi baybay. Man-uket
inila min athidi ya nala-u mo nan tiempon pungngilinan
di Judyun adida mangan. Ot kumalih Pablon kananay
10 “Iibba dida, iltuk an waday ad-adin maat tuh bapor hin
ituluy takun ume. Hantun bapor ya mapa-i, mama-id di
karga ya wadaday malting ke ditaku.”

11 Hanan kon bapor ya nan munmaneho ya uggeda
kinulug di kalin Pablo. Takon nan ap-apun di tindalu ya
nihapitan damdama ot iunnud nan dida.
12 Ya takon nadan ibbami ya dakol ke diday naminhod
an ituluy min ume te hidiyen boblen nuntikodan mi ya
adi kanu maphod an pundag-uwan hin waday puwok.
Waday oha on pinhod nan gagalan dumatong ad Phoenix ad
Crete te kudukdul kanuh din pundag-uhan inggana mala-uy
ahipuwokan.

Hanan puwok nah baybay

13 Indani ya linappuwanan mundibdib, mu adi ni-an nal-
ot ta kanan nadan tataguy damana mon paka-ey bapor. Ot
guyudon da nan gumok an inuy-uy dan mangipudon nah
bapor ot mange kamin in-unuunud mih pingngit di baybay
ad Crete.
14 Mu indani ya dimmatong di nal-ot an puwok an nalpud
Crete.
15 Oggan midamu nan puwok nah bapor ta adi pakae ot
iunud mi mo nah pangipluyan di dibdib.
16 Loktat ya dimmatong kami nah ittay an boble an Kauda
an nigawwah baybay ot mahaniyan kami nah puwok. Hidiy
numpaligatan min nangipaghop nah bangka.
17 Impaghop da nan bangka ot bobodan dah kabli nan
bapor te hay kagu dah kapa-iyana. Ot ipada-ul da bo nan
nabokyag an tuldan mangipae nah bapor ta mun-ul-ulet
adina ipayud Libya nah nabillibillid an lonah di.
18 Nabigat ya kapyanan nal-ot di puwok ot pun-iwele da
moy udum an kargat yumap-o nan bapor.
19 Nabigat bon diye ya athidi metlaing ot pun-iwele da bo
nadan udum an madam-ot an mahapul nah bapor.
20 Nabayag yaden adi matikod nan puwok ta ug-uggemi
tiniboy algo weno bittuwon, ot waday oha on maid moy
namnamanan tumagu.
21 Hanadan ibba mi ya uggeda nangnangngan hi kaatnay
algo te hay danag da. Indani ya kanan Pablo ke diday “Gulat
na tuwalit dingngol yuy kinalik ta niha-ad takud Crete ya
wadan maid ot di athitun maat.
22 Mu adi kayu madanagan. Mapa-i tun bapor, mu maid
di maten ditaku
23 te hi Apu Dios an daydayawok ya kon tagun ha-on ya
intud-ak nay anghel na ot mumpatibon ha-on dih hilong.
24 Kananay ‘Pablo, adika madanagan te mahapul an
dumatong kah kad-an nan ap-apud Roma. Ya takon nadan
ibbam ya ipaptok bon Apu Dios dida gapun he-a.’
25 Ta hidiye nan adi kayu madanagan te waday dinol kun
Apu Dios an atona nan kinalinan ha-on,

26 mu inilak an midongpal tun bapor.”
27 Umeh duway lingguwan an maid di pottok nay pangi-
pluyan nan puwok nah bapor hidih Baybay an Mediter-
ranean. Indani ya kediyen mikapulut opat an hilong ya
ginibok nadan mungngunu nah bapor an nih-up kamih luta.
28 Timpong day kadallom nan pottok mi ya nap-at di
metro. Imme-ele kami bo ot topngon da ya tulun puluy
metro.
29 Kumakkagu dah kidongpalan nan bapor hi batu ot uy-
uyon da nan opat an madam-ot an gumok an nigakod nah
bapor ta iohnong na. Waday oha on uma-abtuh kabigatana.
30 Hanadan mungngunu nah bapor ya ninomnom dan
bumtik, ot uy-uyon day pumbangkaan da ot kahinngunn-
gunuwwon da nah gumok nah hinangngab nan bapor.
31 Mu hi Pablo ya inila nah diye ot kanana nah ap-apun
di tindalu ya nadah tindalu nay “Tibon yu ot te bumtik da
man nadan mungngunu tuh bapor ot mate takun am-in.”
32 Ot puttuton mon nadan tindalu nadan gakod nan
bangka ot mag-a nah baybay.
33 Mungkabigat ya kanan Pablo nadah ibba nay “Aga
mangan taku ot te mikapulut opat ad uwanin algoy uggeyu
nanganan te hay danag yuh maat.
34 Kinali mangan taku ot ta waday ikilog taku. Adi kayu
tumakut te maid di e maten ditaku.”
35 Kinali nah diye ot umalah tinapay ot mumpasalamat ke
Apu Dios hi hinangngab da ot pani-angona ot mangan.
36 Ya nakaan moy takut nadan ibbana ot wada moy oha
on mangan.
37 Hay bilang min am-in an nunlugan nah bapor ya duwan
gatut ta napitut onom.
38 Nagibbu kamin nangan ot iwele da nah baybay nan
bogat yumapyap-o nan bapor.

Hay napa-iyan nan bapor

39 Nabigat ya waday tinibon nadan mungngunu nah
bapor hi boble, mu uggeda inilay ngadana. Mu nah pingngit
di baybay ya wadah di on nadadawon dakalan nan bapor
ot kanan day hidiy pangiayan da nah bapor hin damana.
40 Ot puttuton day gakod nadan gumok an inuy-uy da
yaden pun-ubad bon di udum nadan nikaput an kakaiw
an mangipaen nah bapor. Ot ahida ipatap-o nan tulda nah
hinangngab nan bapor ta ipluy di dibdib nan bapor nah
dakalan mi.
41 Mu kon ot ya abu atappo nan nipottokan mi ot
milumlum di hinangngab nan bapor hi ohan nabillid an
lona ot adi pakae. Hana ke bon uduna ya pina-in di nal-ot
an dalluyun.

42 Hanadan tindalu ya ninomnom dan patayon am-in
nadan balud te kanan day kal-ina ya dumakal dat bumtik
da,
43 mu adi pinhod nan ap-apun di tindalun pakipate dah
Pablo, ot uggena mo impipate nadan udum. Kinali na ot
ya abu ke dida an nadan nanginilan mungkeke ya diday
mamangulun dumop-at dumakal da.
44 Ya nada ken ugge nanginilan mungkeke ya umala da
nah nungkakaan an tablan nan bapor weno kumpulnan
damanan pangid-onan dat dumakal da. Athituy inat min
dimmakal ot maid di nalting.

Hay dinakalan da Pablo ad Malta

28

1 Dimmakal kami nah boblen nigawwah baybay ot ahimi
inilaon an hay ngadana ya Malta.
2 Makaulle nadan tataguh di te handih dimmakal kami
ya nun-apuy da ot mun-anidu kami te intottool nay udan ta
kottokottol.
3 Hi ke Pablo ya e nangaklam hi pating ot itungu na.
Indani ya wada on naukat an ulog nah itungu te naatungan
ot milipot hi taklen Pablon ingkalat na.
4 Tinibon nadan bimmoble nan nuntayun an ulog hi
taklen Pablo ya waday oha on kananay “Pimmate man
hituwen tagu te deyan man-ut nihwang nah katayana ot hi
baybay, mu deyan kinalat di ulog ta hidiye moy kastiguna.
Hituwen tagu ya gahat nan adi tumagu.”
5 Mu impulakgin Pablo nan ulog ot mag-a nah apuy an
maid di ginikna na nah kinalat nan ulog.
6 Hadhad-on dadiyen bimmobley lobagan nan taklen
Pablo ya hay katayana, mu nabaybayag ya maid di naat
ke hiya ot adi mo athidiy punnomnom da ot kanan day “Ya
kon dios nin hituwen tagu.”
7 Hay ap-apu da kediyen boble ya hi Publius an kon lutan
am-in nah nih-up hi pingngit di baybay. Makaullen dakami
ot ayagan dakami ot makiha-ad kamih bale dah tulun algo.
8 Nipaddi kediyen mundogoh aman Publius an mundaku
ya mumputu. Immeh Pabloh kad-ana ot idasalanan in-
hakmo nay taklenan hiya ya pinumhod.
9 Handih nundingngol hidiyen inat Pablo ya nun-ialin
nadan tatagun am-in nadan mundogo kediyen boble ot
kaanon Pabloy dogoda.

Hay nangituluyan da Pablo an umed Roma

10-11 Tuluy bulan di niha-adan mih did Malta ya makaulle
nadan bimmobleh din dakami ot handih ekami tumayan

ya nun-iali day mahapul mi nah pangayan mi. Nunlugan
kami nah bapor an nalpud Alexandria an hay ngadana ya
“nundappil an dios.” Niha-ad hidiyen bapor hidi inggana
nala-uy ahi puwokan.
12 Loktat ya dimmatong kamid Syracuse ot mihaad kamih
dih tuluy algo.
13 Ot ahimi bo ituluy ya dimmatong kamid Regium.
Nabigat ya nadadawo moy pangayan mi te ipluy di dibdib
nah pumpay-an mi ta duway algo ya abu ya dimmatong
kamid Puteoli.
14 Wadaday dinatngan mih din ibba takun mangulug
ke Jesus ot ayagan dakamin makiha-ad ke didah ohan
lingguwan ot ahimi mo idaldallan an immed Roma.
15 Dingngol damdaman nadan udum an mangulug ke
Jesus ad Roma an mange kamih di ot umali dan e manamun
dakami. Dinammu miy udum nah malkadu ad Appius ya
nadan udum ke dida nah boble an Tulun Pundag-uwan.
Tinibon Pablo dida ya mun-am-amlong ot mumpasalamat
ke Apu Dios.

Hay nuntuttuduwan da Pablo ad Roma

16 Handih dimmatong kamid Roma ya in-abulut nan ap-
apuh din nangamung di pinhod Pablo hi ena kiha-adan ya
waday ohan tindalun mungguwalyan hiya.
17 Nala-uy tulun algo ot paayag Pablo nadan ap-apun di
Judyuh di ot kananan diday “Dakayun iibbak, maphod ta
naamung takud uwani te pinhod kun ipainilan dakayun
maid di numbahulak nadah iibba takun Judyu nadah
boblen nangayaayak ya maid boy kinahing kuh pangat han-
didan aammod taku, yaden dimpapak ke didad Jerusalem
ot ahiyak ipaboltan hi iRoma.
18 Handih hinumalyaak nadah iRoma ya pinhod dan
ipaeyak te maid di mahamak dah bahul kun gumapuh eda
pamatayan ke ha-on,
19 mu adi pinhod nadan ibba takun Judyu, ta hidiye
nan imbagak mon ipaaliyak hitut hay ap-apun di Roma di
manumalyan ha-on. Mu takon di athidiy inat dan ha-on ya
adik idalom dida. Ibilang ku metlaing didan iibak.
20 Kinali ad uwani ya naamung taku te pinhod kun
ipainilan dakayun hay gapunan deyak hitun nabangkilin-
gan ya hay pangulugak nah kinalin Apu Dios handidah
aammod takun holag Israel mipanggep ke Kristo ya hay ahi
kamahuwan di nate.”
21 Kanan dan Pabloy “Uggemi kattog inilah nae te maid
di dinawat mih tudok an nalpud Judean mangipainila ke
dakami mipanggep ke he-a. Takon nadan ibba takun oggan

umalih tun malpuh di ya maid di kalkalyon dah adi maphod
mipanggep ke he-a.
22 Mu pinhod min inilaon di punnomnomam ke naen
hinnatkon an pangulug te hay ya abu inila mi ya adi pinhod
di tataguh kabobbobleh nae.”
23 Ot gutudon day algon ahida bo kaamungan. Handih na-
datngan hidiyen algo ya dakol day naamung nah kiha-adan
Pablo. Ot ial-algon Pablon muntuttudun dida mipanggep hi
pun-ap-apuwan Apu Dios, hay kibalinan nan Tugun Moses
ya hay inabig handidan profetas te pinhod nan kulugon dah
Jesus.
24 Wadaday nangulug kediyen intuttudun Pablo, mu
wadada boy udum an ugge.
25 Handih nabukal da ya nunhahannu da te nunhahallay
pun-awat da nah nanguddidin kinalin Pablo an kananay:
Makulug di kinalin nan Espiritun Apu Dios handidah
aammod takuh dih donen impakalinah Isaiah ot kananay
26 ‘Ume ka nadah tatagu ta kanam ke diday “Man-ut don-
glodonglon yuy kalin Apu Dios, mu adiyu maawatan
ya man-ut tibotibon yuy atoatona, mu adiyu imatu-
nan di ongal an kabaelana.
27 Man-uke ya mangohe dadiyen tatagu, kay maid di ingada
ya matada. Gulat na ot ta adida umat hidi ya inilaonak ke
didat ha-oy di un-unudon da ta paphodok dida.’ ”
28 Kanan bon Pablon diday “Dakayun udum ya umat
kayun dida. Kinali kalyok ke dakayu an hi Apu Dios ya
ipainilana nadah bokon Judyuy mipanggep hi pangihwan-
ganah tagu ya nunna-ud an mangulug dan hiya.”
29 Kinalin Pabloh diye ot mange dan namam-an
munhahannu da.
30 Nihnihdih Pablo nah inabanganan bale hi duway toon
ya maka-apnga nadah tatagun mangidung-on hiya.
31 Hidid Roma ya maid di mangipatikod ke hiya ya maid
di takut nan muntuttudu mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu
Dios ya mipanggep ke Apu Jesu Kristo.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD ROMA

1 Hituwen tudok ya nalpun ha-on an ibayun hi Pablo.
Ha-oy di ohan muttatyu ya apostoles Jesu Kristo an pinilin
Apu Dios an e mangituttuduh ine-en di pangihwangan Jesu
Kristo ke ditaku.
2 Hidiyen pangihwanganan ditaku ya impainilan Apu Dios
handidah profetas na handih done ot itudok da.
3 Hidiyen impainilana ya mipanggep ke Apu takun hi Jesu
Kristo an Imbabalena. Numbalin hi tagun umat ke ditaku
te intungon di holag David.
4 Takon di numbalin hi tagu ya nipatiboh namahuwana
dih natayana an waday kinaDiosna. Hidiyen namahuwana
gapuh ongal an kabaelan Apu Dios ya ongngaongngal an
pangitib-an an hiya ya Imbabalena.
5 Hi Jesus di gapunan impatibon Apu Dios ke ha-on di
ulena te piniliyak an mun-apostoles ta eyak muntuttuduh
katagutagu hi kabobboble hi mipanggep ke Jesus ta mangu-
lug dan hiya ya un-unudon da.
6 Takon di dakayun tatagud Roma ya pinili dakayu
damdaman Apu Dios an tatagun Jesu Kristo.
7 Deyan muntudokak ke dakayun tatagud Roma an
impakappinhod Apu Dios ya pinili nan tataguna.
Hana ot ta munnananong an wadan ditakuy ule ya
linggop an malpu ke da Ama takun hi Apu Dios ya nan Ap-
apu takun hi Jesu Kristo.

Hay dasal Pablo hi kiphodan nadan tatagud Roma

8 Hay mamanguluh kalyok ya pinhod kun ipainilan
dakayun ongal di pumpasalamat kun Apu Dios gapu ke
dakayun am-in hina te nundingngol hi kabobbobley mi-
panggep hi pangulug yun Jesus. Hituwen pumpasalamat
kun Apu Dios ya ipadalan kun Jesu Kristo.
9 Hi Apu Dios an ihamahamad kun ingunuwan hi pangi-
tuttuduwak hi mipanggep nah Imbabalenan hi Jesu Kristo
ya inilanan idasadasalan dakayun ha-on ta nangamung.
10 Idasadasal ku bon hiya hin iabulut na mon umaliyak
hina an mangidung-on dakayu
11 te pinhod kun abun muntuttuduh mipanggep ke Apu
Dios ta maudman di kabaelan yun malpuh Espiritunat
makaihammad di pangulug yu.
12 Hay oha bo ya hana ot ta mabaddangan kayu gapuh
pangulug ku ya mabaddanganak damdama gapuh pangulug
yu.

13 Kaibaiba, hay oha boh gapunan nabayag an pinhod kun
umalih na ya ta hay pumbanagan di ituttuduk ke dakayu
ya maudman kayu, umat hi naat hi nuntuttuduwak nadah
bokon Judyu, muden maid di innuk.
14 Pinhod kun umalih na te lebbeng nan ituttuduk
hi katagutaguy mipanggep ke Kristo, takon di nganney
nitaguwan da, nun-adal ya ugge.
15 Ta hidiye nan pinhod kun abun ituttudu damdaman
dakayun iRoma di mipanggep hi inat Jesu Kristo hi pangih-
wanganah tagu.

Hay pangihwangan Apu Dios hi tatagun naliwat

16 Madinolak ya adiyak bumain an mangituttuduh inat
Jesu Kristo te hidiyey kipainilaan di ongal an kabaelan Apu
Dios an mangihwang am-in hi tatagun mangulug ketuwen
mituttudu. Dakamin Judyuy namangulun nanginilan tuwe,
mu takon di dahdiy tagun mangulug ke Jesus ya ihwang
Apu Dios, Judyu weno bokon.
17 Te nipainila ke tuwen mituttudu an ibilang ditakun Apu
Dios an maphod gapuh pangulug taku ya abu ke Jesu Kristo.
Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Hanan tagun
mibilang an maphod te hay pangulug na ya hiyay midatan
hi biyag an maid di poppog na.”*

Am-in di tagu ya waday liwat da

18 Hi Apu Dios hi langit ya ipainilanay boh-ol na hi
pangastiguwana nadah tatagun adi mangun-unud ke hiya.
Humahhani nadan gaga-ihon at-atton datuwen tatagu hi
pangipainilaan nah makulug mipanggep ke Apu Dios.
19 Ta hidiye nan kastiguwona dida te inila day mipanggep
ke hiya te impainilanan am-in di mabalin an inilaon di tagu
mipanggep ke hiya, mu kapyanan kahing da.
20 Mu nihalla da te takon di adi matiboh Apu Dios, mu
nipalpu handih nunlutuwanan am-in ya nipatibo nadah
lintunay kinaDiosna ya nan ongal an kabaelanan wada
tuwalin hiya. Ta hidiye nan maid di eda pangigadulan hi
adida pangulugan ke hiya.
21 Te takon di inila dan wadah Apu Dios ya uggeda
dinayaw ya uggeda numpasalamat ke hiya nadah indat nan
kiphodan da. Ta hidiyey gapunan numbalin an maid di
hilbin di nomnom da. Paddungnay tapol di punnomnom
dan adida maawatan di pangi-en Apu Dios.
22 Kanan day nanomnoman da, mu hay kakulugana ya
makudang di nomnom da.

---

* **1:17 1:17** Habakkuk 2:4

23 Kanan ot ya abuy hi Apu Dios an wadat nangamung
di dayawon da yaden bokon te nadan kinapya dan ing-
ingon di tagun waday katena, nadan kinapya dan ing-ingon
di hahamuti, aamayyu ya nadan nalgom an mun-ay-ayyam
tuh lutay daydayawon da.
24 Kinali inwalong Apu Dios dida ot nada mon gaga-ihon
pinpinhod day at-atton da. Ta hidiye nan at-atton day
kababain te malalaoy pangat dah adol dan nadah ibba da.
25 Inila day makulug an mipanggep ke Apu Dios, mu
inwalong dat nan nibahho ot ya abuy inun-unud da. Bokon
hi Apu Dios an nunlutuy daydayawon da ya un-unudon da,
mu nadan lintuna. Yaden gulat na ya hi Apu Dios ot tuwaliy
madayaw ta nangamung. Amen.
26 Hituwey gapunah nangiwalongan Apu Dios ke dida ot
abuna moy kababain an at-atton da. Takon di binabai ya
nguddanon dan iwalong di ustun pangi-e ta hay ibbadan
binabaiy ihuyop da.
27 Umat boh linalakin nguddanon da damdaman iwalong
di ustun pangi-e ta hay ibbadan linalakiy pinhod dan
ihuyop. Datuwen mangipabain an at-atton day gumapuh
kadadagan di kinatagu da an hituwey lebbeng nan kas-
tiguda.
28 Ot gapu te adida ibilang hi Apu Dios ya inwalong na
dida, ot aton dan am-in nadan gaga-ihon umalih nomnom
da.
29 Wadan am-in ke diday kinagaga-iho: amo, pihul,
aawwit, papatte, haul, tumbuk, pinhod dan ibagin am-in
di nganneh diye, natalam dan manadag hi ibbadan tagu,
30 gaga-ihoy kalyon da mipanggep hi ibbada, hingitan dah
Apu Dios, padngolan day ibbada, mangohe da, mumpahhiya
da, nalaing dan munnomnom hi aton dan mangat hi gaga-
iho, adida ikabing di ammod da,
31 maid di lalao dan mangat hi gaga-iho, adida aton di
kinali da ya maid di uleda weno homok dah ibbada.
32 Ya takon di inilada nan kalin Apu Dios an makastigut
nangamung nadan mangat hi umat hidin gaga-iho ya pun-
imam-a da ot ya abu. Bokon hidiye ya abu, mu pakatbalon
day tatagun mangat hi athidi.

Maandong di pangastiguwan Apu Dios hi tagu

2

1-3 Dakayun iibba, inila takun maandong di pangas-
tiguwan Apu Dios nadah mangmangngat hi umat ke dadiye.

Mu dakayun mamihupihul ke didan kanan yuy “Nakali-
wwat dadiyen lebbeng nan makastigu da,” ya adiyu pan-
galiy adi kayu makastigu. Te makastigu kayu damdama te
takon di dakayu ya athidi kayu, kinali maid di pangigadulan
yu hi eyu adi kakastiguwan.
4 Wadan adiyu ikabing hi Apu Dios te pangali yu on
adi dakayu kastiguwon ke hiya te makaulle ya naanus.
Adi athidi, te hay gapunan naanus hi Apu Dios an adi
pinghanadi on kinastigu nay tagun mangat hi gaga-iho ya
pinhod nan idatan dakayuh waya yun muntutuyuh liwat yu
ta wada ot an mihwang kayu.
5 Mu makangohhe kayun abu an adiyu iwalong nadan
gaga-ihon at-atton yu, ta hidiye nan nahalhalman di kastigu
yu hantuh punhumalyaan Apu Dios hi tagu an kediyey ahi
katib-an di kinalimpiyuna ya boh-ol na.
6 Hi Apu Dios ya humalyaonay tagu mipuun hi inat nah
kawadana tuh luta.
7 Ya idat nay biyag an maid di poppog na nadah tatagun
impunnanong dan inat di maphod te pinhod dan madayaw,
matbal hi hinangngab na ya mawaday pakitaguwan dan
hiyat nangamung.*
8 Mu nadan tatagun abunay adol dan nonomnomon da
ya adida un-unudon di makulug an mituttudu, mu hay
gaga-ihoy un-unudon da, ta hidiye nan nahalman di ahi
pangastigun Apu Dios ke dida.
9 Am-in day gaga-ihon tatagu ya kastiguwon Apu Dios dida
ta munholholtap da, mamangulu nadan Judyu ta ahi nadan
bokon Judyu.
10 Mu am-in nadan mangmangngat hi maphod ya diday
tobalon, ipadayaw ya palinggopon Apu Dios. Athidi bon
mamangulu nadan Judyu ta ahi nadan bokon Judyu.
11 Te hi Apu Dios ya nun-iingngoy punhumalyanan am-in
hi tatagu.
12 Am-in di tagu, Judyu weno bokon ya naliwat, ta
hidiye nan kastiguwon Apu Dios dida. Kastiguwona nadan
bokon Judyu takon di uggeda inila nan Tugunan indat na
ke Moses, te naliwat da tuwali. Mu nada ken Judyun
nanginila kediyen Tugun ya naliwat da damdama te uggeda
inun-unud. Kinali makastigu dan mipuun nah Tugun di
punhumalyaan Apu Dios ke dida.
13 Te bokon ya abu nan e nangngolan di taguh Tugun di
pambalan Apu Dios ke hiya, mu mahapul an un-unudonah
diyen Tugun.

---

* **2:7 2:7** Hanadan tatagun athidi ya ammuna nadan nangulug ke Jesu Kristo.

14 Takon di ugge inilan nadan bokon Judyu nan Tugun ya
deke on inat da pe tuwaliy kalyon diyen Tugun. Hidiyey
kitib-anan wadah nomnom day pinhod Apu Dios an aton
da
15 te wada tuwalin dida. Ta takon di uggeda inilah diyen
Tugun Apu Dios ya kay nitanom hi nomnom da te umalih
nomnom da hin maphod di at-atton da weno gaga-iho.
16 Hantuh Algon hi Jesu Kristoy punhumalyaon Apu Dios
hi pangi-en di tagu ya kediyen tiempoy kainilaan am-in di
nitaluh nomnom da ya hay inat dan ugge nainilad uwani.
Datuwen am-in di ipainilak nah ek puntanuttuduwan
mipanggep ke Jesu Kristo.

Hanadan Judyu ya man-ut madinol da nah Tugun Apu Dios, mu adida un-unudon

17 Dakayun iibbak an Judyun mumpahhiyan kanan yuy
Judyu kayu, makadinnol kayun tobalon dakayun Apu Dios
gapuh pangun-unudan yuh Tuguna ya kanan yuy dakayuy
tataguna.
18 Dakayu ya kanan yuy inila yuy pinhod Apu Dios ya
kanan yuy pinili yuy maphod an pangi-e te kanan yuy
impakainnila yuy Tuguna.
19 Kanan yu boy waday kabaelan yun mangituttuduh
pangi-en Apu Dios nadah tatagun adi pakaawat an kay da
nakulap. Ya kanan yu boy umat kayu nah dilag an pat-alan
yuy tapol an punnomnom di tagu.
20 Ya gapu bo te ditakun Judyuy nidatan nan Tugun Moses
ya kanan yuy ditakuy nanginilan am-in te wadan am-in
kediyen Tugun di makulug an tuttudu. Ta hidiye nan
madinol kayun manugun hanadah tatagun kay u-ungan adi
pakanomnom hi niptok ya nadah tatagun makudang di inila
dah mipanggep ke Apu Dios.
21 Ot deket athina, tipet adiyu aton di ituttudu yu yaden
tuttuduwan yuy ibba yuh tagu? Kaspangarigan, ituttudu
yun adita mangako, mu kon adi kayu mangako?
22 Kanan yu boy gaga-ihoy ihuyop di bokon inayan,
mu kon adiyu aton di athidi? Pihulon yu boy tatagun
mundayaw hi tinattaggun kanan day hidiyey dios da, mu
kon adiyu pun-akoy tinattaggu da?
23 Ya paka-it-ok yuy Tugun Apu Dios, mu hay kakulugana
ya adiyu dayawon te adiyu un-unudon di Tuguna.
24 Datuwen am-in di nipaannungan nan nitudok nah kalin
Apu Dios an kananay “Gapu ke dakayun Judyu ya pihulon
nadan bokon Judyu hi Apu Dios.”
25 Ditakun Judyu ya nakugit taku te hidiyey intugun Apu
Dios hi pangimatunanan ditakuy pinilinan tataguna, mu

maid di hilbin di nakugitan taku hin adi taku un-unudon
nan Tugunan impitudok na ke Moses.
26 Mu nganney innun nadan bokon Judyun ugge nakugit
hin paka-un-unudon day Tugun Apu Dios, kon adina
damdama ibilang didan tataguna?
27 Makulug an ugge nakugit nadan bokon Judyu, mu deke
on un-unudon day Tugun Apu Dios. Hidiyey kitib-anan
gaga-iho kayun Judyu te wadan dakayuh diyen Tugun, mu
uggeyu impaka-un-unud. Kinali maid di hilbin di nakugitan
yu.
28 Kon dahdiy kanan takuh ibilang Apu Dios an taguna?
Hanan nakugit? Bokon, te takon di nakugit di ohan tagu ya
hi adol ya abu.
29 Hay tuwali ibilang Apu Dios an taguna ya nan na-
hannotan di pangi-ena gapuh kabaelan di Espiritun Apu
Dios, bokon gapuh nangun-unudana nah nitudok an Tugun.
Hidiyen taguy matbal ke Apu Dios takon di adi matbal hi
ibbanan tagu.

3

1 Gapu te athidi ya wadan pangali yuy "Deket athidi ya
maid moy hilbin di kinaJudyu taku ya hay nakugitan taku."
2 Mu adi athidi te dakol di hilbin di kinaJudyu taku. Hay
oha ya hay nangidinolan Apu Dios ke ditaku nah kalina.
3 Takon hin kananat wadaday udum an Judyun adi
mangun-unud nah kalin Apu Dios ya bokon hidiyey guma-
puh ena adi pangatan nah kinalinan atona te
4 hi Apu Dios ya adi munlangkak, takon di munlangkak
am-in di tagu. Hituwe ya miunnud nah nitukok an kananay
"He-a Apu Dios ya deket waday kinalim, ya nainilan
umannung am-in te makulug di kalim. Ta hidiye nan
gulat nat kanan di taguy nihallay inat mu ya diday
nihalla te maid di mahamak dah nihallaam."*
5 Wadada nin nadan makahhapit an kanan day "Ditaku
ya gaga-iho taku te tagu taku, ta deket hay kinagaga-iho
takuy kainilaan di kaphod Apu Dios ya adi ditaku ot mo
kastiguwon ke hiya, mu deket kastiguwon ditaku ya kitib-
anan hiya ya adi limpiyu."
6 Mu nihallah diyen punnomnom, te gulat nat athidi ya
maid di lebbeng nan munhumalyah tatagu.
7 Wadan pangali yu boy "Ot deket hay kinagaga-iho takuy
kitib-an di kaphod Apu Dios ya kon bokona kidayawan
hidiye? Ta hidiye nan adina lebbeng an e ditaku kastiguwon
ke hiya."

---

* **3:4 3:4** Psalm 51:4

8 Ne wadan pangali yu moy “Takon di munliwat taku ot
deyan kidayawan Apu Dios hidiye.” Mu kalyok ke dakayu
an nadan mangalih athidi ya makulug an kastiguwon Apu
Dios dida. Wadaday udum an tatagun kanan day athituy
ituttuduk, mu langkak da.

Gaga-ihon am-in di tagu

9 Ya gapu te Judyu taku ya wadan kanan yu boy kudukdul
taku te mayapyap-oy kastigu taku mu nadan bokon Judyu.
Mu adi athidi te kinalik ke dakayun am-in di tagu ya
naliwat, Judyu ya bokon.

10 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay
“Maid di ohan tagun maphod di panibon Apu Dios ke hiya.
11 Maid di ohan tagun pakaawwatanay mipanggep ke Apu
Dios ya maid di ohan tagun paka-un-unudona hiya.
12 Te am-in di tagu ya inwalong dah Apu Dios ya numbalin
dan am-in hi gaga-iho. Kinali maid di tagun mangat hi
maphod, takon di oha.†
13 Hay tokoda ya umat nah ugge natangob an lubuk an
maka-agub te gaga-ihoy kali da. Hauhaulon day ibba dan
tagu.‡ Hay kali da ya mialig nah gitan di ulog an pumate.§
14 Mun-idut da* ya mahakit di kalida.
15 Takon di ittay di humlun ya pumate da.
16 Ya am-in di pangayan da ya waday dadagon da ya waday
paligligaton dah ibbadan tagu.
17 Uggeda inilay aton dat malinggop di paki-kiayan dah
ibbadan tagu.
18 Ya adida tumakut an munliwat ke Apu Dios.”†

19 Inila takun am-in an ditakun Judyuy nangituttuduwan
Apu Dios nah Tuguna. Muden ugge taku inun-unud, ta
hidiye nan adinadaman etaku kanan di maid di liwat
taku. Te hay kakulugana ya takon di ditakun Judyu ya
naliwat taku, umat nadah bokon Judyu. Kinali mahapul
an abuluton takun naliwat taku, ta hidiye nan lebbengnan
makastigu takun am-in, Judyu ya bokon.

20 Ta hidiyey kainilaanan maid di ohan tagun ibilang Apu
Dios an maphod gapuh pangun-unudana nah Tugun. Ya
gapu te adi taku kabaelan an un-unudon am-in di wada
kediyen Tugun ya hidiyey kitib-anan naliwat takun am-in.

Hay mahapul ta damanan tobalon ditakun Apu Dios

21-22 Mu ad uwani mo ya nipainilay pangibilangan Apu
Dios ke ditakun maphod. Hituwe ya in-uh-un Moses ya

---

† **3:12 3:10-12** Psalm 14:3, Psalm 53:1-3 ‡ **3:13 3:13** Psalm 5:9 § **3:13 3:13** Psalm 140:3 * **3:14 3:14** Psalm 10:7 † **3:18 3:18** Psalm 36:1

handidan profetas nah intudok da. Adi mipuun hi pangun-
unudan nah Tugun di pangibilangan Apu Dios ke ditakun
maphod, mu mipuun hi pangidinolan takun Jesu Kristo.
Athitun am-in di pangibilang Apu Dios nadah mangulug ke
Jesu Kristo te nun-iingngon am-in di tagu.
23 Am-in taku ya naliwat takun Apu Dios, ta hidiye nan
makakuddang di kaphod takuh panibona.
24 Mu gapu te makaullen ditaku ya intud-ak nah Jesu
Kristo an namoklah liwat taku ta deket mangulug takun
hiya ya ibilang ditakun maphod.
25-26 Intud-ak Apu Dios hi Jesus ot mate ta mapakawanan
di liwat di tagu hin mangulug dan hiya. Hituwen inat Apu
Dios di pangipatib-anah kinalimpiyuna. Te takon di uggena
kinastigu handidan nunliwat handi ya nanongnan hiya ya
limpiyu te ingkaten Jesus di liwat di tagu. Hituwey kitib-
anan maandong di pangat Apu Dios hi pangibilanganan
ditakun maphod hin mangulug takun Jesus.
27-28 Ta hidiye nan adi taku it-ok an maphod taku gapu
te hay pangipatnaan takun mangun-unud nah Tuguna,
te bokon hidiyey pangipuunan Apu Dios hi pambalanan
ditaku, mu hay pangidinolan takun Jesu Kristo ya abu.
29 Adiyu e kanan di abuna takun Judyun ibilang Apu Dios
hi tataguna te ibilang nan am-in di mangulug an taguna,
Judyu ya bokon,
30 te oha ya abuy Dios. Kinali takon di Judyu ya bokon ya
ibilang Apu Dios an maphod hin waday pangulug nan Jesus.
31 Kon hay pinhod tuwen kalyon ya iwalong taku mo nan
Tugun Apu Dios gapu te mangulug takun Jesus? Adi, te
deket waday pangulug takun hiya ya namam-an paka-un-
unudon takuy Tuguna.

Hay pangulug Abraham ke Apu Dios

4

1 Nganney kalyon taku mipanggep nah nambalan Apu
Dios ke Abraham an ammod takun Judyu?
2 Gulat nat imbilang Apu Dios hi Abraham an maphod
gapuh maphod an inat na ya hidiye ot di iniit-ok na. Mu adi
athidi te bokon hidiyey pangibilangan Apu Dios an maphod
di tagu, kinali maid di ipahhiyan di taguh hinangngab na.
3 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Kinulug
Abraham di kinalin Apu Dios ot ibilang Apu Dios an
maphod.”*
4 Inila takun matangdanan nan tagun pungngunuwon.
Hidiyen tangdana ya adi mibilang an regalo, te binoklana.

* **4:3 4:3** Genesis 15:6

5 Mu hi Apu Dios ya hinnatkon te hay kihwangan takun
idat na ya libli, adi taku ingunuwan. Hay kitib-ana ya
hay pangibilanganan maphod nan gaga-ihon tagu gapuh
pangulug na.
6 Hituwey kialigan nan kinalin din hi David mipanggep
hi pun-amlongan di tagun imbilang Apu Dios an maphod,
takon di maid di maphod hi inat na ot ahi mibilang an
maphod.
7-8 Hituwey kanana, "Maka-am-amlong nan tagun nakaan di
liwat na ya ngohena te pinakawanan Apu Dios. Om,
mun-am-amlong hidiyen tagu te adi mo ibilang Apu
Dios an naliwat."†
9-10 Mu kon ditaku ya abun Judyuy mun-am-amlong gapu
te nakugit taku? Adi, te takon nadan ugge nakugit. Hay
pangulug day pangibilangan Apu Dios ke didan maphod.
Takon di hi Abraham an ammod takun Judyu ya inila takun
imbilang tuwalin Apu Dios an maphod gapuh pangulug na
ot ahi makugit.
11 Hidiyen numpakugitanay kitib-anan nibilang an
maphod gapuh pangulug nan Apu Dios handih ugge
nakugit. Inat Apu Dios hituwe ta mibilang hi Abraham an
pun-ammod am-in di tatagun nibilang an maphod gapuh
pangulug da, takon di uggeda nakugit.
12 Ya hanada ken Judyu ya adi gapu te nakugit da ya e
mo tobalon Apu Dios dida. Mu dida ke ya mahapul an
miingngoy pangulug dah pangulug Abraham handih ugge
nakugit. Ta hidiye nan hi Abraham an ammod nadan Judyu
ya mibilang bon amada nah pangulug da.

Hay kalin Apu Dios ya umannung

13 Kinalin Apu Dios ke Abraham an hiya ya nadan holag
nay ahi mamoltan tuh luta ya diday pun-ap-apun am-in di
tatagu. Kinalina ke Abraham hituwe gapuh pangulug na
ot mibilang an maphod. Bokon gapu nah nipab-on Tugun
Moses.
14 Ta hidiye nan bokon hay pangun-unudan kediyen
Tugun di pangipaannungan Apu Dios nah kinalinan atonan
kiphodan taku, mu mipuun hi pangulug ke hiya, te gulat
nat adi athidi ya maid moy hilbin di pangulug ke hiya ya
adi mo umannung hidiyen kinalina te adi kabaelan di tagun
mangun-unud am-in nah Tuguna.
15 Hidiyen Tugun di humlun hi kakastiguwan taku te adi
taku pakaun-unud. Gulat nat maid hidiyen Tugun ya maid
ot di pangitib-an an naliwat di tagu. Muden gapu te wadah

† **4:7-8 4:7-8** Psalm 32:1-2

diyen Tugun ya hidiyey kitib-anan naliwat takun am-in te
adi taku pakaun-unud.
16 Ta hidiye nan, hay panawatan taku nah kiphodan
an malpun Apu Dios ya adi mipuun hi pangun-unudan
ketuwen Tugun, mu mipuun hi kinalinan atona nah tagun
waday pangulug na. Hituwey kitib-anan hay panawatan
taku kediyen kiphodan ya gapuh ule nan ditaku. Ya bokon
ya abu nadan Judyun mangipaanhan ketuwen Tugun di
uleyana, mu takon di dahdin waday pangulug nan umat
ke Abraham di pangulug na. Hituwey gapunan hi Abraham
ya ammod takun am-in an mangulug
17 te waday nitudok an kalin Apu Dios an kananay "He-
a Abraham di mibilang an pun-ammod am-in di mangulug
hi kabobboble." Kinalin Apu Dios hinae te imbilang nah
Abraham an ammod takun am-in an mangulug. Te hi
Abraham ya nangulug ke Apu Dios an kabaelanan managuh
nate ya wadaonay maid.
18-19 Hi Abraham ya ongal di pangulug nan Apu Dios
te takon di inilanan adi mabalin an muntanud da nah
inayanan hi Sarah ya ongal di namnamana ot kulugonan
umannung hidiyen kinalin Apu Dios an hiyay mumbalin an
ammod di dakkodakkol an tataguh kabobboble. Hituwen
kinalin Apu Dios ke hiya handi: "Ahi dumakkodakkol di
holag mut umat nadah bittuwon hi kabunyan an adi ma-
bilang." Kediyen nangalyan Apu Dios ketuwe ya dandanin
hinggatut di toon Abraham ta athidi mo nan kay natey adol
na ya hi ke damdama Sarah ya adi pakaimbabale tuwali,
mu nanongnay pangulug Abraham ke Apu Dios ot deyan
immannung peman an dakol day holag na.
20-21 Ugge nunhalinduwan nangulug kediyen kinalin Apu
Dios ke hiya te ongal di dinol nan kabaelan Apu Dios an
paannungon hidiyen kinalina. Kinali namam-an nahamad
di pangulug na ot dayawonah Apu Dios.
22 Ot gapu kediyen nahamad an pangulug Abraham ke
Apu Dios ya "Imbilang nah Abraham an maphod an tagu".
23 Hidiyen nitudok an imbilang Apu Dios hi Abraham an
maphod an tagu te hay pangulug na ya bokon hiya ya abuy
nibilang te
24 takon di ditaku gapuh pangulug takun hiya an nun-
mahun nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.
25 In-abulut Apu Dios an mateh Jesus ta boklaonay liwat
taku, mu minahuwana bo ta ditakun mundinol ke Jesus ya
mibilang takun maphod.

Hay pumbalinan di pangun-unudan ke Jesus ya hay pakilinggopan ke Apu Dios

5

1 Imbilang ditakun Apu Dios an maphod gapuh pangulug
takun hiya ya malinggop moy kigappatan takun hiya gapuh
inat Jesu Kristo an hi Apu taku.
2 Ya gapuh nangulugan takun Jesu Kristo ya hiyay nangi-
hayyup ke ditakun Apu Dios ta gibokon taku moy pamaptok
na ke ditaku gapuh ulena. Ta hidiye nan mun-am-amlong
taku te ahi taku midayaw nah kidayawan Apu Dios.
3 Bokon hinae ya abuy pun-am-amlongan taku, mu takon
nah punligligatan taku te hidiyey pun-adalan takun mun-
anus.
4 Hidiyen pangan-anusan takuh ligat di lummuh pam-
balan Apu Dios ke ditaku. Te deket tobalon ditaku ya
hidiyey kipuunan di namnama taku an umannung nadan
kinalin Apu Dios an atonan kidayawan takuh kad-ana.
5 Ya hidiyen namnamaon taku ya adi mibahho an ipaan-
nung Apu Dios te impagibok nan ditakuy ongal an pamhod
na. Hanan Espiritunan impaali nan ditakuy mangipagibok
ke ditaku ke naen pamhod na.
6 Handih ugge taku nangulug ya maid di kabaelan takun
mangat hi maphod te naliwat taku, mu impaalin Apu Dios hi
Jesu Kriston nangikateh liwat taku handih tiempon gintud
na.
7 Inila takun konan di tagun mangikateh ohan tagu, takon
di maphod di pangi-en diyen tagun ikatena. Konan di
pamhod an athidi.
8 Mu hi Apu Dios ya impatibo nay ongngaongngal an
pamhod nan ditaku, te takon di inilanan naliwat taku ya
intud-ak nah Jesu Kristo ot ikatenay liwat taku.
9 Hidiyen natayan Jesus di nangibilangan mon Apu
Dios ke ditakun maphod. Ta hidiye nan namammam-a
mon madinol taku te hi Jesus di mangitakdog ke ditakuh
hinangngab Apu Dios ya mihwang taku nah ena pangas-
tiguwan ke ditaku.
10 Te handi ya kay taku nakibuhul ke Apu Dios, mu
ingkaten nan Imbabale nay liwat takut mihayyup taku bon
hiya. Ya gapu te nihayyup taku mon Apu Dios ya ongal di
dinol takun nihwang taku te namahuwan hi Jesus ta wadat
nangamung an bumaddang ke ditaku.
11 Bokon ya abuh diye, mu ongal boy pun-amlongan taku
ke Apu Dios te hay nakihayyupan takun hiya gapuh inat
nan Apu takun hi Jesu Kristo.

Hay nunhinnatkonan di pumbalinan nan inat da Adam ke Kristo

12 Handin liwat Adam an namangulun tagu ya binoltan
di holag na, ta hidiye nan am-in di tatagu ya naliwat. Ot

gapu kediyen liwat ya wada moy kate, kinali maten am-in
di tatagu.
13 Takon tuwali handih ugge indat Apu Dios di Tuguna
ke Moses ya naliwat day tatagu, mu uggeda inilan himpap-
pangey liwat da te maid ni-an nan Tugun an mangipainilan
adi pinhod Apu Dios di liwat. Mu naliwat da tuwali.
14 Ta hidiye nan am-in di tagu nipalpu handih nunliwatan
Adam inggana handih nanawatan Moses nah Tugun Apu
Dios ya nate da, takon di hay naliwatan da ya adi umat hi
naliwatan Adam an kinahing nay kalin Apu Dios.

Hidiyen inat Adam ya nilagat am-in di tagu. Ya athidi bo
nan inat nan nitun-ud ke hiya an hi Jesu Kristo an nilaggat
bon am-in di tagu.
15 Mu hay inat da ya ugge nun-ingngo, te nan inat Jesu
Kristo gapuh ulen Apu Dios ya hinnatkon nah liwat an inat
Adam. Hay numbalinan nan nunliwatan Adam ya katayan
am-in di tagu. Mu hay numbalinan nan inat Jesu Kristo ya
kapakawanan di liwat di tagu.
16 Hay oha bon nunhinnatkonan da ya nan namangulun
nunliwatan Adam ya hidiyey hinumlun hi kakastiguwan
am-in di tagu. Adi umat nah inat Jesu Kristo gapuh ulen
Apu Dios an takon di naliwat taku ya mibilang takun ugge
naliwat ya mihwang takuh kakastiguwan taku.
17 Hay numbalinan di nunliwatan Adam ya katayan am-
in di tagu. Mu hay numbalinan nan inat Jesu Kristo ya
ongngaongngal te hanada ken mundinol ke hiya ya ulayan
Apu Dios didat ibilang na didan maphod. Ta makitagu da
ya makidayaw dan hiyat nangamung gapun Jesu Kristo.
18 Hidiyen nunliwatan Adam di humlun hi kakastiguwan
am-in di tagu, mu gapuh kaphod nan inat Jesus ya
pakawanan Apu Dios di liwat takun mangulug ta ibilang
ditakun maphod an hidiyey kipuunanan midatan takuh
biyag an maid di poppog na.
19 Ya gapuh ugge nangun-unudan diyen ohan tagu ke
Apu Dios ya naliwat takun am-in te nipaboltan ke ditakun
tataguh diyen kinagaga-ihona. Mu gapuh nangun-unudan
Jesus ke Apu Dios ya ibilang Apu Dios nadan mangulug ke
hiya an maphod.*
20 Naliwat day tatagu handi tuwali ugge ni-an nidat
hituwen Tugun ke Moses. Mu handih dinawat Moses
hituwen Tugun ke Apu Dios ya namam-ay nunliwatan di
tagu te uggeda inun-unud hituwen Tugun. Mu takon di
athidi ya ong-ongal pe tuwaliy ulen Apu Dios ke dida.

---

* **5:19 5:19** Isaiah 53:11b.

21 Kinali maawatan taku an am-in di tagu ya mate ya
makastigu te hay liwat na, mu gapu te makaulleh Apu Dios
ya imbilang ditakun maphod ta waday biyag takun maid di
poppog na gapuh inat nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay pangitikodan takun munliwat

6

1 Mu adi gapu te makaulleh Apu Dios ya eyu kanan di
tagan takun munliwat.
2 Adi, te bokon mo hay liwat di kay nangdon ke ditaku
te hidiyey ingkaten Jesu Kristo. Kinali kon nguddanon taku
bon munliwat?
3-4 Kon uggeyu inilan handih nabonyagan takun mangu-
lug ya kay taku nakikaten Kristo handih ingkate nay liwat
taku ya kay hanan nakilubuk ditaku ke hiya? Nate, mu
gapuh ongal an kabaelan Amana ya minahuwana. Athidi
bon kay taku nakimahun hiyat waday balun biyag takun
umat nah dinawat na handih namahuwana.
5 Te kay taku nakikaten hiya dih natayana ya ahi taku bo
mamahuwan an umat ke hiya.
6 Handi boh nangipatakan dan hiyah krus ya kay
nakipatak nan gaga-ihon kinatagu takut madadag di kabae-
lanan mangdon ke ditakut bokon taku mo kay muttatyun di
liwat,
7 mu umat taku nah naten adinadaman e bo munliwat.
8 Ta hidiye nan gapu te kay taku nakikate ke Jesu Kristo
ya kulugon takun makitagu takun hiya nah balun biyag.
9 Hi Jesus ya nate, mu namahuwan, kinali adi mo mate te
inapput nay kate.
10 Handih natayana ya impakabboklanay liwat am-in
di tagu, ta hidiye nan adi mo mahapul an ebo umalit
ipidwanan mate. Hiya ya matagu mot nangamung te
namahuwan ya am-in di at-attona ya kidayawan Apu Dios.
11 Kinali nomnomon takun handin kinatagu takun gaga-
iho ya nakikate ke Jesus ta ad uwani ya iohha takuy biyag
takuh kidayawan Apu Dios te hay nigappatan takun Jesu
Kristo.
12 Kinali adi taku iabulut an hay punliwatan di kay nang-
don ke ditakut adi taku aton nadan gaga-ihon impainghan
di adol taku.
13 Hay kiatan di adol taku ya bokon hay gaga-iho, mu hay
pinhod Apu Dios an kidayawana. Ditaku ya kay taku nate
handi, mu kay taku namahuwan te nahannotan moy pangi-
e taku. Ta hidiye nan mahapul an idat takuy adol takun
Apu Dios ta hay maphod di aton taku.

14 Kabaelan taku mon adi munliwaliwat te bokon mo
nah pangun-unudan takuh Tugun Moses di pangidinolan
takuh kihwangan taku, mu idinol taku nah ulen Apu Dios
ke ditaku.

Impumbalin ditakun Apu Dios an tataguna

15 Mu adiyu e kanan di "Deyan bokon hay pangun-unudan
hi Tugun Moses di kihwangan taku ya takon moy aton takuy
gaga-iho ot makaulleh Apu Dios." Adi athidi,
16 te inila yun hanan un-unudon taku ya hidiyey ap-
apu takun mamaal ke ditaku, kinali deket hay punliwatan
di un-unudon taku ya paddungnay hidiyey ap-apu takun
mamaal ke ditaku, ta hidiyey gumapuh kakastiguwan takuh
impierno. Mu deket hi Apu Dios di un-unudon taku ya hiyay
Apu taku ya mumbalin takun maphod.
17 Mumpasalamatak hi ongal ke Apu Dios, te takon di hay
punliwatan di in-innat yu handi ya deyan ad uwani ya iohha
yun mangun-unud nah nahamad an tuttudun dingngol yu.
18 Athidiy ine-ena te napoppog moy punmuttatyuwan
taku ke Satanas ta hi Jesu Kristo moy kon muttatyun ditaku
ta hay maphod di aton taku.
19 Man-uket in-ingngok nan punliwatan taku nah mut-
tatyun paka-un-unudonay apuna ya nalakan maawatan yu.
Te handi ya kay ditaku muttatyun Satanas te hay gaga-ihon
pinhod nay inainat taku. Muden ad uwani ya hi Jesus moy
Apu taku ya mahapul an un-unudon takuy pinhod na.
20 Handi ya maid di innun takun mangat hi pinhod Apu
Dios te hay gaga-ihoy inainat takun kay taku muttatyun di
liwat.
21 Mu kon waday ginun-ud taku nadah gaga-ihon inainat
takun mangipabain? Maid. Hay numbalinan dadiye ya
katayan an kihi-anan ke Apu Dios.
22 Muden maphod ta ad uwani ya napoppog moy punmut-
tatyuwan taku ke Satanas ot mumbalin taku mon muttatyun
Apu Dios. Hiya moy nihannot an un-unudon taku ta hay
maphod di aton taku. Hay pumbalinan tuwe ya waday
biyag takun maid di poppog na.
23 Hay pumbalinan di liwat ya kate an hidiye nan
kakastigu ta mihi-an tan Apu Dios. Mu hay idat Apu Dios
nadah mangulug ke Apu takun hi Jesu Kristo ya hay biyag
an maid di poppog na.

Adi mo mahapul an idinol taku nah Tugun Moses

7

1 Inilak an maawatan yun kaibaiba tun kalyok ke dakayu
te inila yun abuna nah kataggun di taguy pangun-unudana

nah Tugun. Kinali deket natey tagu ya napoppog moy
pangun-unudana kediyen Tugun.
2 Umat nah nalahin an babai, hi linteg ya adinadaman
e bo malahin hi udum. Mu deket nate nan inayana ya
damanan malahin bo.
3 Te deket nanongnan matagu nan inayana ya e malahin
hi udum ya makali mon inhuyop nay bokona inayan, mu
deket nate nan inayana ta numbintan ya bokon liwat hidiye.
4 Athidin dakayun kaibaiba an kay kayu nakikaten Jesu
Kristo handih natayana. Ta hidiye nan adi mo mahapul an
idinol taku nah Tugun Apu Dios an dinawat din hi Moses.
Te hi Jesu Kriston namahuwan di nihannot an idinol taku
ta hana mon pinhod Apu Dios di aton taku.
5 Handih ugge taku ni-an nangulug ya inainat takuy
punliwatan an pinhod di adol taku. Ya handih nipainila nan
Tugun Moses ke ditaku ya namam-a ot ya abuy naminhod
di adol takun mangat hi gaga-iho te hidiyey impaingha taku,
yaden hidiyey lummuh katayan takun kihi-anan takun Apu
Dios.
6 Mu ad uwanin mangulug takun Jesu Kristo ya kay taku
nakikaten hiya, ta hidiye nan adi mo mahapul an idinol taku
nah nitudok an Tugun an kay ni-an nangdon ke ditaku. Te
nan balun ine-en pangun-unud ke Apu Dios di un-unudon
taku te wada moy kabaelan takun malpu nah Espirituna.

Hanan Tugun an dinawat Moses di mangipainilah kinagaga-ihon di tagu

7 Mu wadan pangali yuy “Deket athina ya adi maphod nan
Tugun Moses.” Mu adi athidi te nan Tugun di nangipainila
ke ditaku hi mipanggep hi punliwatan. Umat nah kananay,
adiyu amowan di nganneh diyen wadah ibbayun tagu.
Hidiyey panginilaan an hay umamo ya gaga-iho, mu gulat
nat maid hidiyen Tugun ya ugge ot nainilan liwat hidiye.
8 Handih nanginilaak an kanana nah Tugun di gaga-ihoy
umamo hi nganneh diyen wadah udum ya namammam-a
ot ya abu an maka-amowak. Gulat nat maid hidiyen Tugun
ya wadan kanan taku on maid di liwat taku te maid di
mangipainilan ditaku.
9 Umat ke ha-on, handih uggek naawatan di ine-en diyen
Tugun ya kanak pe on makaphodak. Mu handih naawatak
ya ininnilak an nahalman gayam di liwat ku ya ininnilak
bon maid di bilang kun Apu Dios an kayak nate.
10 Man-uke ya hidiyen Tugun an nangidinolak an pangun-
unudan hi pakitaguwan ke Apu Dios di hinumlun hi natayak
ta mihi-anak ke hiya te maid di pakaun-unud kediyen
Tugun.

11 Hantun gaga-ihon kinataguk di nunhaul ke ha-on te
kanak pe on hay pangun-unudak nah Tugun di kitaguwak
an munnananong, mu kon ot adi te hay numbalinana ya
katayan an kihi-anan ke Apu Dios.
12 Hidiyen Tugun Apu Dios ya makaphod te maphod ya
niptok di ituttuduna.
13 Kinali adi taku kanan di hidiyen maphod an Tugun di
humlun hi kihi-anan taku ke Apu Dios. Hay humlun hi kihi-
anan ke Apu Dios ya hay adi taku pangun-unudan kediyen
Tugun. Gapu ketuwen adi taku pangun-unudan di kitib-
anan namahig di liwat taku.

Maid di kabaelan takun mangat hi maphod hin maid di baddang Jesu Kristo ke ditaku

14 Inila takun maphod nan Tugun an dinawat Moses te
nalpuh Espiritun Apu Dios. Mu ha-oy ya taguwak ya abu ya
adiyak pakaun-unud kediyen Tugun te kayak muttatyun di
liwat.
15 Adik maawatan di pangi-ek te nan maphod an pinhod
kun aton ya bokon hidiyey oggan ku aton. Hanadan gaga-
ihon adik pinhod ot ya abuy atoatok.
16 Teden athidi an adik pinhod nadan gaga-ihon atoatok
ya hituwey kitib-anan tobalok an maphod nan Tugun.
17 Dadiyen atoatok an punliwatan ya adik ingudnguddan
te nan gaga-ihon kinataguk di mangigag-an ha-on an
mangat ke dadiye.
18 Hituwey nanginilaak an maid di maphod hi kinataguk
te takon di pinhod kun aton di maphod ya adik kabaelan an
aton.
19 Makulug hituwe te nan maphod an pinhod kun aton ya
hidiyey adik aton, mu nadan gaga-ihon adik pinhod an aton
ya dadiye ot ya abuy atoatok.
20 Kinali gapu te athidin nahunni ya hidiyey kitib-anan
hay punliwatan an pinhod di adol kuy mangigaggag-an ha-
on an munliwat.
21 Kinali ad uwani ya inilak an athidiy nitaguwan an takon
di nan maphod di pinhod an aton ya nan gaga-iho ot ya abuy
inat.
22 Te man-ut hi nomnom ku ya abulutok an makaphod di
tugun Apu Dios,
23 mu tun adol ku ya nan punliwatan di atona. Athituy
ma-ma-at: Hi nomnom ku ya kanak di atok di maphod, mu
deke on hinnatkon di oggan aton di adol ku. Kinali kayak
muttatyun di punliwatan an pinhod di adol ku.
24-25 Athidin kay nunduway ine-en di nitaguwak, te hay
nomnom ku ya pinhod kun un-unudon nan tugun Apu Dios,
mu tun adol ku ya hay punliwatan di pinhod nan aton.

[24] Toan mah tu! Gulat nat maid di bumaddang ke ha-on
ya hay gaga-ihoy atoatok ta hay pumbalinana ya mihi-anak
ke Apu Dios ta nangamung. [25a] Mu maphod ta wadah Jesu
Kriston nangihwang ke ha-on ta uggeyak nihi-an ke Apu
Dios. Hidiyey gapunah pumpasalamatak ke Apu Dios.

8

Hay Espiritun Apu Dios di bumaddang ke ditakuh pangatan takuh maphod

1 Dadiyey kitib-anan ditakun mangulug ke Jesu Kristo ya
adi taku makastigu,
2 te nigappat takun hiya ya wadan ditaku nan Espiritun
Apu Dios an manannot hi pangi-e taku ta adi mo deke on
ihik takun aton nan punliwatan an hidiye nan gumapuh
kihi-anan takun Apu Dios ta nangamung.
3 Adi mapakawanan di liwat taku hi pangun-unudan taku
nah Tugun Apu Dios te adi taku pakaun-unud te gaga-ihoy
kinatagu taku. Mu hi Apu Dios ya pakawananay liwat taku
te intud-ak na nan Imbabalenan numbalin hi tagun umat ke
ditaku ot ikate nay liwat taku. Hidiyey pamaddang Apu Dios
ke ditaku ta aton takuy maphod an bokon mo hay gaga-iho.
4 Inat nah tuwe ta ditakun mangulug ya waday kabaelan
takun mangat hi niptok an umat nadah nitudok nah Tugun
Moses. Ta hidiye nan ditakun mangulug ya bokon nan gaga-
ihon pinhod di adol takuy un-unudon taku, mu nan pinhod
nan Espiritun Apu Dios.
5-6 Hanan tagun hay gaga-ihon pinhod di adol nay nonom-
nomona ya hidiyey un-unudona. Hituwey humlun kihi-
anana ke Apu Dios. Mu nan tagun hay pinhod di Espiritun
Apu Dios di nonomnomona ya hidiye boy un-unudona ya
hay pumbalinana ya luminggop ya midatan hi biyag an
maid di poppog na.
7 Ot hanan tagun hay gaga-ihon pinhod di adol nay un-
unudona ya hiyay buhul Apu Dios. Adina un-unudon di
tugun Apu Dios te hay kakulugana ya maid di kabaelanan
mangun-unud kediye.
8 Hanadan mangun-unud hi gaga-ihon pinhod di adol da
ya adida ipaamlong hi Apu Dios.
9 Mu ditaku ke ya adi athidi te wadan ditaku nan Espiritun
da Apu Dios ke Jesu Kristo an mangituttuduh aton taku. Mu
nada ken maid di Espiritun Kristo ke dida ya bokona tatagu
dida.
10 Mu ditaku ken wadah Jesu Kristo ke ditaku ya takon di
mate tun adol taku gapuh liwat taku ya wadan ditaku nan

balun biyag te imbilang ditakun Apu Dios an maphod te hay
nangidinolan takun Jesus.
11 Deket wadan ditaku nan Espiritun Apu Dios an nun-
mahun Jesu Kristo ya athidi bo damdamay atonan ditakun
mahuwan ditaku gapuh ongal an kabaelana.
12 Kinali, dakayun kaibaiba, ad uwanin wada mon ditaku
nan Espiritun Apu Dios ya mahapul an iwalong takuy gaga-
ihon pinhod di adol taku.
13 Te deket aton taku nan gaga-ihon pinhod di adol taku ya
mihi-an takun Apu Dios ta nangamung. Mu deket abuluton
takuy baddang nan Espiritun Apu Dios ta itikod takun
mangat nadah gaga-ihon pinhod di adol taku ya makitagu
takun Apu Dios ta nangamung
14 te am-in di mangun-unud nah Espiritun Apu Dios ya
diday mibilang an imbabalena.
15 Ta hidiye nan bokon mo hay takut di nangdon ke
ditaku te waday Espiritunan ditaku, kinali madinol takun
mangalih “Ama” ke hiya.
16 Hanan Espiritun Apu Dios di mangipainila an imbabale
ditakun Apu Dios.
17 Ya gapu te imbabale ditaku mon hiya ya milak-am taku
nah idat nan Jesu Kristo. Ya deket makililigat takun Kristo te
hay pangun-unudan takun hiya ya ahi taku bo makidayaw
ke hiya.

Hay kihwangan takuh punligligatan taku

18 Inilak an nan punholholtapan takud uwani te hay
pangun-unudan takun Jesus ya ittaittay hin iingngo nah ahi
pangipadayawan Apu Dios ke ditaku.
19 Ya am-in di lintun Apu Dios ya kay da uma-abtuh
pangipatib-an Apu Dios hi kidayawan nadan imbabalena.
20 Man-uke ya ugge naat di pinhod Apu Dios am-in
hanadah lintuna te impumbalina didan madadag. Adida
pinhod, mu hidiyey pinhod Apu Dios. Mu takon di athidi ya
waday namnama takun
21 hi udum hi algo ya am-in di lintun Apu Dios ya ahina
pakiphod hantuh pangipaphodana ke ditakun tatagunat
mumbalin taku nah pinhod nan pumbalinan taku.
22 Inila takun am-in di lintun Apu Dios ya nunligligat
da ingganad uwani hi panpan-oddan dah ahida kiphodan.
Hidiyen nunligligatan da ya umat hi punligatan di babain
muntungo.
23 Takon di ditakun mangulug an nangipaaliyan Apu Dios
hi Espirituna ya maligligatan taku damdama. Ta hidiye nan
umabtu takun madatngan nan pangipatib-an Apu Dios an

ditakuy imbabalena. Kediyen tiempo ya mahannotan tun
adol taku hi balun adol an adi mo mate.
24 Ya gapu te inihwang ditakun Apu Dios ya wada nan
namnamaon takun ahi maat. Mu inila takun ugge ni-an
naat te kon gulat nat naat ya adi taku ot mo hadhad-on.
Kon mabalin bon had-on di nagibbu mon naat?
25 Mu gapu te madinol takun ahi taku ang-angon di
kipaannungana ya anusan takun munho-ho-od inggana
mipaannung.
26 Bokon hidiye ya abu, mu baddangan ditakuh Espiritun
Apu Dios hin waday pungkudangan taku. Umat nah
pundasalan taku te ugge taku inilay aton takun mundasal.
Mu takon di athidi ya wada nan Espiritunan mangitakdog
ke ditaku ke Apu Dios te takon di waday pinhod takun
kalyon ya adi taku pakaikali.
27 Ya hi Apu Dios an nanginilah wadah nomnom taku
ya inilana damdama hin nganney pinhod nan Espirituna
hin pun-idasalan ditaku, te nan ibagan nan Espirituna ya
hidiyey pinhod Apu Dios an idat ke ditaku.
28 Ya inila takun am-in di ma-ma-at ke ditaku ya pum-
balinon Apu Dios an kiphodan takun naminhod ke hiya, an
pintok nan tataguna mipuun hi ninomnom nan aton.
29 Handih pinghana ya inilan Apu Dios tuwali nadan
mangun-unud ke hiya ya pinilina tuwali didan miunnud
hi pangi-en nan Imbabalenay pangi-eda. Ta ditakun
mangulug ya mibilang takun imbabalenat hi Jesu Kristoy
kay panguluwan taku.
30 Ditakuy pinilin Apu Dios an imbabalena te plinanu
na tuwaliy pinhod nan pangi-e taku ot tobalon ditakun
maphod. Hay manguddidin atona ya ipadayaw ditaku.

Hay ongal an impaminhod Apu Dios ke ditakun tataguna

31 Deket umat hidin hi Apu Dios di kon tagun ditaku ya
maid moy mabalin an manadag ke ditaku.
32 Hi Apu Dios ya uggena kinawwanan nan binugtung an
Imbabalena ot ipaalinat ikate nay kiphodan takun am-in. Ot
namam-a mo hin mipanggep nah udum an mahapul taku te
adina kawwanan an idat am-in dadiye.
33 Hi Apu Dios di numpakawan hi liwat taku ot ibilang
ditakun maphod, kinali maid di lebbeng di ohan tagun
mangalin gaga-iho takun pinilin Apu Dios an tataguna.
34 Ya athidi bon maid di mabalin an mangihi-an ke ditaku
ke Apu Dios te wadah Jesu Kristo an nangikateh liwat taku
ot ahi mahuwan Amana. Hi Jesus an impatag-enan mun-
ap-apu ya dehdih winawwana ta takdog ditaku.

35 Takon di nganney maat ke ditaku ya adi mapoppog di
impaminhod Jesu Kristo ke ditaku. Takon di maligligatan
taku, mabulubulun di nomnom taku, punholholtapon di-
taku gapuh pangulug takun Jesu Kristo, kumudang di kanon
ya bulwati, takon di waday katatakut hi maat ke ditaku
weno patayon ditaku ya nanongnan pinhod ditakun Jesu
Kristo.
36 Te wada tuwali nah kalin Apu Dios di mipanggep hi
punligligatan takun kananay
"Hanghanggaon mit nangamung di katayan mi gapuh
pangun-unudan min he-a, Apu Dios. Man-uket ya hay
punnomnom di tatagun dakami ya kay kami kalneron
na-ala on kinlong da."*
37 Mu takon di athidin munligligat taku ya waday dinol
taku an mangapput takuh udidina gapu ke Jesu Kristo an
naminhod ke ditaku.
38 Madinolak an ongal di impaminhod Apu Dios ke ditaku
ya maid di humani kediyen pamhod nan ditaku, takon di
mate taku weno matagu taku, takon nadan anghel, dimonyo
ya nadan udum an adi matibon waday kabaelana, takon di
nganney ma-ma-at ke ditakud uwani weno hi udum an algo,
39 takon di nadan wadad kabunyan ya ad dalom weno
nganneh diyen lintuna ya maid di kabaelan dan humani
nah impaminhod nan ditaku gapuh nigappatan takun Jesu
Kristo an hi Apu taku.

*Hanadan Judyuy namangulun pinilin Apu Dios an tata-
guna*

9

1 Kaibaiba, ha-oy an mangulug ke Kristo ya makulug tun
kalyok. Takon di nan Espiritun Apu Dios ya inilanay wadah
nomnom ku.
2-3 Kalyok ke dakayun nahalman di hakit di nomnom kut
nangamung gapu nadah ibbak an Judyun adi mangulug ke
Kristo. Gulat nat mabalin ya takon di ha-oy di makastigun
mihi-an ke Jesu Kristo mu ta mihwang da ot ahan.
4 Dakamin Judyuy pinilin Apu Dios an tataguna ya dakol
di inat nah kiphodan mi. Dakamiy imbilang nah imba-
balena ot ipatibo nan dakamiy kinatag-ena ya impainila nan
dakami nadan nakitobbalana. Dakami boy nangidatana
nah Tuguna ya intuttudu nan dakamiy aton an mundayaw
ke hiya. Ya dakol di kinali nan ahina aton hi kiphodan min
Judyu.
5 Hanadan Judyun nahlagan miy pinilin Apu Dios an
namangulun tataguna. Takon hi Kristo, hin mipanggep hi

* **8:36 8:36** Psalm 44:22

kinataguna ya nahlag damdaman dida. Hiya ya Dios an Ap-apun di am-in an lebbengnan madayaw ta nangamung! Amen.

6 Kinalin Apu Dios an nadan Judyuy tataguna, mu uggena imbilang didan am-in an taguna te kahingon di udum nadan intuttuduna. Mu adi taku kanan di ugge impaannung Apu Dios di kinalina.

7 Adi bo am-in di holag Abraham ya mibilang dan imbabalen Apu Dios. Te wada tuwaliy kinalin Apu Dios ke Abraham an kananay "Abuna nadan holag Isaac di ibilang kun holag mu."

8 Hay pinhod tuwen kalyon ya adi gapu te nitungon holag Abraham ya imbabale mon Apu Dios, te abuna nadan nitungo gapuh nipaannungan nan kinalin Apu Dios di mibilang.

9 Nipatiboh tuwe handih nangalyanan Abraham mi-panggep hi ahi kawadaan di imbabalenan kananay "Mala-uy ohan toon ya atok nan kinalik an ahi mun-imbabaleh lalaki nan inayam an hi Sarah."

10-12 Athidi bon Rebekah an inayan Isaac an nahlagan takun Judyu. Handih nangibutyugana nadah nundappil an da Esau ke Jacob ya kanan Apu Dios ke hiyan "Hanan nihaynod di ahi un-unudon nan panguluwan." Handih nangalyanan diye ya uggeda ni-an nitungo. Ya maid di eda inat hi maphod weno gaga-iho kediyen nangalyana. Hidiyey kitib-anan ugge nipuun hi inat dadiyen nundappil di namiliyan Apu Dios, mu nipuun hi punnomnom na. Te makulug an hiya ya adina ipuun hi maphod an inat di pamiliyanah taguna, mu nangamung di pinhod na.

13 Impitudok Apu Dios di mipanggep ketuwen kananay "Hi Jacob di pinhod ku, bokon hi Esau."

14 Takon di umat hidi ya adi taku kanan di nihallah Apu Dios te tipet pinhod nay oha ya ena adi pinhod di oha?

15 Hay gapunan adi taku kanan di athidi ya kanan Apu Dios ke Moses handih doney "Ipatibok di ulek ya homok ku nah tagun pinhod ku."

16 Ta hidiye nan ugge nipuun hi punnomnom taku weno hay pangatan di taguh maphod di gapunah pammokan Apu Dios ke ditaku, te nangamung di pinhod nan homkon.

17 Mu deket adina pinhod an homkon di tagu ya nanga-mung na. Te waday impitudok nah mipanggep hi kinalina nah patul di Egypt an kananay

"Ha-oy di nangidat ke he-a hi kinapatul mu ta deket apputon
dakan ha-on ya mipatiboh tataguy ongal an kabaelak
ta mundingngol di ngadan kuh kabobboble."

18 Athinay pangi-en Apu Dios an homkonay pinhod nan
homkon ya iwalong nay pinhod nan iwalong ta aton day
adi maphod.

Hay ine-en di boh-ol ya homok Apu Dios

19 Adi gapu te umat hidi ya etaku kanan di “Ot maid
moy bahul taku, takon di nganney aton taku te kon waday
kabaelan taku hin hay pinhod Apu Dios di maat?”
20 Mu kalyok ke dakayu an ditakun tatagu ya maid di
kalebbengan takun mangalih athidi ke Apu Dios. Gaga-iho
hin pabahulon taku weno etaku balawon di indat nan gahat
taku ta etaku kanan di “Antipet athituy nangapyam ke ha-
on?”
21 Kay miingngoh Apu Dios nah mangapyah buwod an
nangamung pey pangapyana. Nangamung ke hiya hin inip-
iphod nay nangapya nah oha ya linggolinggom na nan oha.
22 Athidin Apu Dios an nangamung nah pinhod nan aton
ke ditakun lintuna. Deket kananay kastiguwona nadan
tatagun bobboh-olanat mipainilay ongal an kabaelana ya
nangamung na. Mu ingganad uwani ya an-anusana dida
23 ta ipainila nay kinatag-ena ke ditakun pinili nan
homkonan ahina ipadayaw hi langit.
24 Ya maphod ta pintok ditakun Judyu, mu bokon ditaku
ya abu te takon nadan bokon Judyu.
25 Miunnud hituwe nah impitudok Apu Dios ke Hosea an
kananay
“Hanadan tatagun ugge ni-an nibilang an tataguk handi
ya ibilang ku mo didan tataguk. Uggek impatiboy
naminhod kun dida handi, mu ad uwani ya ipatibok
mon dida.*
26 Ya nadan tataguh kabobboblen ugge nibilang ni-an an
tataguk ya ahi da mibilang an tataguk ya imbabalek te ha-
oy an Dios an wadat nangamung di kon tagu ke dida.”†
27 Ya impaabig nan Isaiah di mipanggep nadah Judyu an
kananay
“Man-ut dakol day Judyun umat hi kinadakol di lonah
pingngit di baybay, mu o-ohan diday mihwang
28 te nunna-ud an kastiguwona nadan adi mangulug ke hiya
tuh luta.”‡
29 Miunnud hituwe nah kinalin Isaiah dih donen kananay
“Gulat nat maid di homok Apu Dios an Kabaelanan am-in
ya maid di natdaan ke ditakun Judyu, umat nadah
tatagud Sodom ya ad Gomorrah an nate dan am-in.”§

Hay ugge nangulugan nadan Judyu ke Jesus

---

* **9:25 9:25** Hosea 2:23 † **9:26 9:26** Hosea 1:10 ‡ **9:28 9:27-28** Isaiah 10:22-23
§ **9:29 9:29** Isaiah 1:9

30 Athituy kibalinana: Handi ya maid hi nomnom nadan
bokon Judyuy pambalan Apu Dios ke dida, mu ad uwani ya
imbilang na mo didan maphod te nangulug dan Jesus.
31 Mu nadan Judyu ya nundingol da nah Tugun Moses te
pangali da on hidiyey pangipuunan Apu Dios hi pambalana
ke didan maphod, mu bokon.
32 Tipe nin ta ugge imbilang Apu Dios didan maphod? Te
idinol dah pangun-unudan da nah Tugun Moses, an bokon
ke Kristo. Hay uggeda nangidinolan ke Kristo di kialigan
nan batun kihupdugan.
33 Hituwe ya miunnud nah impitudok Apu Dios an
kananay
"Waday tudduwok ad Zion an mialig nah batun kihupdugan
di tatagu, deket nihupdug da on natu-i da. Mu nadan
tatagun waday dinol da ke hiya ya adida muntutuyuh
eda nundinolan te ihwang na dida."*

10

1 Kaibaiba, idasadasalak nadan iibbak an Judyu te pinhod
ku ot anhan an ihwang Apu Dios dida.
2 Inilak an pinhod dan abun mangun-unud ke Apu Dios,
mu mibanahho da te makudang di inila dah mipanggep ke
hiya.
3 Man-uke ya adida pinhod an awatan di ine-en di
pangibilangan Apu Dios an maphod di ohan tagu. Te hay
pangidinolan dan mibilang an maphod ya hay pangun-
unudan da nah Tugun Moses an bokon hi ulen Apu Dios.
4 Nihallah diyen punnomnom da te pinoppog Kristoy
pangidinolan kediyen Tugun ta hiyay pangidinolan takuh
pambalan Apu Dios ke ditaku.

Hay panawatan hi kihwangan

5 Hi Moses ya impatibonan kah-in an un-unudon am-in di
Tugun Apu Dios hin hidiyey pambalanan ditaku te kananay
"Hay tagun paka-un-unudonay Tugun Apu Dios ya hiyay
manawat hi mikadwan biyag an malpun hiya."
6-7 Man-ut athidi, mu kon ipapilit Apu Dios an aton taku
nadan adi taku kabaelan ta ahi ditaku ibilang an maphod
ta mihwang taku? Adi, te hay kipuunan di pangibilanganan
maphod di ohan tagu ya hay pangulug na. Hituwe ya
miunnud nah nitudok an kananay "Adi mahapul an ume
kayuh langit weno ad dalom an e mangikuyug ke Kristo tuh
luta ta ahi kayu mihwang." Adi athidi te hay kihwangan ya
hay pangidinolan ke Jesu Kristo.

---

* **9:33 9:33** Isaiah 8:14 ya 28:16

8 Hay impainilan Apu Dios an mahapul ya hay pangi-
hamadan takuh pangulug takun Kristo an hinaey emi
itanuttudu. Wada boy impitudok Apu Dios an kananay “Adi
naligat an maawatan di pinhod Apu Dios an inilaon taku
mipanggep hi pangulug ke hiya te am-in taku ya mabalin
an nomnomon taku ya punhuhummanganan takuh diye.”
9 Deket kalyon takun hi Jesus di Ap-apu ya deket nahamad
di pangulug takun minahuwan Apu Dios hiya ya mihwang
taku.
10 Te hay kihwangan di tagu ya mipuun hi pangidinolanan
Jesu Kristo, te nan tagun mangulug ke hiya ya ipainila
nay nangulugana ya hiyay tobalon Apu Dios an maphod.
Hidiyen tagu ya mihwang.
11 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Hanan
tagun mangidinol ke Kristo ya adi muntutuyuh ena nangidi-
nolan ke hiya te ahi mihwang.”
12 Am-in di tagun mangulug ya migappat ke naen kih-
wangan te maid di kituppugana, Judyu ya bokon te hi Apu
Dios di Ap-apu dan am-in. Kinali takon di dahdin tagun
mumbagah baddang ke hiya ya homkona.
13 Miunnud hituwe nah nitudok an kananay “Am-in di
mumbagah baddang an kananay ‘Apu, ihwangak anhan’ ya
nunna-ud an mihwang.’ ”*

Maid di pangigadulan nadan Judyu hi adida pangulugan ke Jesus

14 Mu nganney aton dan mangibagan Jesu Kristo an
ihwang na dida hin adida mangulug ke hiya? Ya nganney
innun dan mangulug ke hiya hin maid di eda dingdingol hi
mipanggep ke hiya? Ya nganney innun dan mangngol hin
maid di e mangituttudun dida?
15 Kinali mahapul an wadaday mangulug an mitud-ak
an e muntuttudu. Hituwey kialigan nan impitudok Apu
Dios an kananay “Maan-anla nadan tatagun datngan nadan
mangipainila nah maphod an mituttudun kiphodan di
tatagu.”
16 Mu adi am-in nadan nangngol kediyen nituttudu ya
nangulug da. Hituwe ya miunnud nah kinalin Isaiah ke
Apu Dios di “Apu, o-oha day mangulug hi ituttudu mi.”†
17 Hay pangulugan di tagu ya mahapul an donglon day
mituttudu mipanggep ke Kristo, kinali mahapul an waday
umen e muntuttudun dida.
18 Mu nadan Judyun ugge nangulug ya maid di pangigadu-
lan dan uggeda dingngol hidiyen nituttudu te nitudok nah
kalin Apu Dios an kananay

---

* **10:13 10:13** Joel 2:32 † **10:16 10:16** Isaiah 53:1

“Nundingngol am-in hi kabobboble tuh lutay mipanggep ke
Apu Dios.”
19 Adinadaman ugge naawatan nadan Judyu handin intut-
tudun Moses handih namoh-olan Apu Dios ke didah uggeda
nangun-unudan ke Apu Dios. Te kinalin Moses ke diday
kinalin Apu Dios ke hiyan kananay
“Homkok nadan udum an tatagun bokon Judyu an dida nan
adiyu ibilang an tagu. Pinihupihul yu dida te uggeda
inilay mipanggep ke ha-on, mu ahi kayu bumobboh-
ol gapuh amo yuh pangipaptok kun dida.”
20 Hi ke damdama Isaiah ya ugge timmakut an nangipainila
nah impaabig Apu Dios ke hiyan kananay
“Ha-oy an Dios ya numpainilaak nadah tatagun ugge
nunnomnom ke ha-on handih pinghana, te handi ni-
an ya man-u te adiyak hapulon, mu ad uwani ya
inilaak mo ke dida.”‡
21 Hidiyen kinalin Isaiah ya mipanggep nadah bokon Judyu.
Mu hituwey kanana damdama nadah Judyu
“Takon anhan di anal-alukok didat abuluton day impamin-
hod kun dida ya kapyanan adida ya immam-a da ot
pay di ngohe dan ha-on.”

Hay ongal an homok Apu Dios nadah Judyu

11

1 Takon di athidin dakol nadah Judyuy adi mangun-unud
ke Apu Dios ya adinadaman etaku kanan di “Inwalong mon
Apu Dios didan tataguna.” Adi mabalin an etaku kanan di
athidi te tibon yun inabulutak yaden Judyuwak an holag
Benjamin an holag din hi Abraham.
2 Ugge inwalong Apu Dios nadan Judyu an pinilinan
tataguna handih pinghana. Te kon uggeyu inilan wada nah
impitudok Apu Dios mipanggep hi nundiklamuwan Elijah
ke hiya gapuh ad-adin inat nadan ibbanan Judyu? Kanan
Elijah ke Apu Dios di
3 “Apu, pinate dan am-in nadan profetas an intud-ak mu
ya pina-i da bon am-in nadan pangiklongan mih iappit min
he-a. Dehtun ohaak mon natdaan hanadah mangulug ke
he-a ya takon di ha-oy ya ihikak an patayon.”
4 Mu himmumang hi Apu Dios an kananay “Adi, bokon
he-a ya abuy natdaan hanadah mangun-unud ke ha-on.
Takon di dakol day nangiwalong ke ha-on ta hi Baal
moy daydayawon dan dios da ya wadaday pitun libun
impapaptok kun mundayaw ke ha-on an adida dayawon hi
Baal.”

‡ **10:20 10:20** Isaiah 65:1

5 Athidid uwanin wadaday udum an Judyu an mangun-
unud ke Apu Dios an pinilinan mihwang gapuh homok nan
dida.
6 Hay nangipuunanah namiliyanan dida ya hay ulenan
dida, bokon hay maphod an inat da. Te gulat nat athidi ya
kay da mo binokla, bokon mo gapuh ulena.
7 Kinali athitu: man-ut dakdakol nadah Judyuy nangat
am-in hi kabaelan dat abuluton ot Apu Dios dida, mu o-
oha ya abuy pinilina. Hay kadakolan ke dida ya inwalong
na dida te makangohhe da.
8 Hituwe ya miunnud nah impitudok Apu Dios an
kananay
"Impakulhin Apu Dios di nomnom da ta adida pakaawat hi
pangi-ena, kinali kay da adi pakatibo ya pakadngol
ingganad uwani."
9 Wada boy impitudok na handi ke David mipanggep ke
didan kananay
"Hana ot ta nan pangipaanhanan dan humamuhamul an
pun-amlongan day gumapuh kadadagan da. Om,
hana ot ta mumbalin hidiyeh kay bitun kag-ahan da
ya kakastiguwan da.
10 Ya hana ot ta mumbalin dan kay nakulap ta adida
pakatibo.* Ya athidi bon gapuh adida pangulugan ya
mangngemangngey punligligatan da ta kay da mumpahpah-
on hi makaddam-ot."
11 Ot gapu te athidin uggeda nangulug ke Kristo ya kon
munnananong an mihi-an da ke Apu Dios? Adi. Te hidiyen
uggeda nangulugan ya numbalin an hidiyey kihwangan
nadan bokon Judyu. In-athitun Apu Dios ta umamo nadan
Judyu hi pangipaptokana nadah bokon Judyu ta kal-ina ot
ya mangulug da damdama.
12 Gapu kediyen ugge nangulugan nadan Judyu ya num-
balin an makaulleh Apu Dios nadah bokon Judyu. Mu hi
udum hi algon dumakdakol day Judyun mangulug ya umul-
uleh Apu Dios hi udum an tatagut migappat dah kiphodan
nadan Judyu.

Hay ine-en di pangihwangan Apu Dios hi tagu, Judyu ya bokon

13 Ipainilak ke dakayun bokon Judyu an ha-oy di napilin
mangipainilan dakayu hi mipanggep ke Jesus. Ya hituwen
kinaapostoles ku ya idayaw ku ya munhuhuluwak ketuwen
ngunuk
14 ta kal-ina ot ya umamo nadan ibbak an Judyu ke dakayu
ta mangulug dat mihwang da damdama.

---

* **11:10 11:9-10** Psalm 69:22-23

15 Maphod di numbalinan diyen nangiwalongan Apu Dios
nadah Judyu te nihayyup kayun bokon Judyu ke hiya. Mu
deket mangulug nadan Judyu ya immam-anan maphod di
maat gapuh homok Apu Dios ke ditakun am-in an kay taku
mamahuwan.
16 Ditakun Judyu ya kay ditaku nan tinapay hi niatan
takun Apu Dios: te hay aton taku hin umiappit takuh
tinapay ke hiya ya pumi-ang takuh ittay ta hidiyey iappit
takun hiya. Ya deket inabulut nah diyen tinapay ya kitib-
anan imbilang nan maphod am-in nan tinapay. Kay ditakuy
tinapay ya nan ammod takun hi Abraham di kay pi-ang
nan tinapay an niappit ke Apu Dios te hiyay namangulun
makalin taguna. Umat bo nah kaiw an deket maphod di
lamut na ya maphod boy hapang na. Hi Abraham di kay
lamut ya ditakun holag nay kay hapang.
17 Mu wadaday hapang an adi bumunga, diday tinungil
Apu Dios ot ihannot nay udum an hapang an nalpu nah
kaiw an impamga nay tomol. Datuwen nihannot an hapang
ya makitagu da kediyen kaiw an oliba. Hay kialigan dadiyen
hapang an nihu-up ya dakayun bokon Judyu.
18 Mu takon di dakayuy kay nihannot nah natungil an
hahapang ya adiyu pangaliy kudukdul kayu mu dida. Te
bokon dakayuy umidat hi kiphodan nan nihu-upan yu te
nan nihu-upan yu moh udot di umidat ke dakayu.
19 Wadan pangali yu boy “Mu tinungil Apu Dios didat
mihannot kami.”
20 Makulug an nihannot kayun dida te adida mangu-
lug, yaden dakayu ke ya inabulut dakayun Apu Dios hi
pamilyana gapuh pangulug yu, mu adi kayu mumpahhiya.
Tibon yu ot ya abut munnanong di pangulug yu ta adi kayu
miummat ke dida.
21 Ugge kinawwanan Apu Dios nadan Judyu an kay dida
tuwali nan hapang ot tungilona dida. Ya athidi boy atonan
dakayu hin iun-unud yun dida.
22 Takon di ongal di homok Apu Dios ya adina homkon,
mu kastiguwona nadan mangohen hiya, umat nadah
Judyun ugge nangulug ke hiya. Mu dakayu ke ya homkon
dakayu hin munnanong di pangulug yun hiya. Mu deket
adiyu punnanongon di pangulug yu ya kaanon dakayun
hiya, ta umat kayu nah hapang an tungilona.
23 Ya nada ken Judyun kay natungil ya deket mangulug
da ya ibangngad Apu Dios dida nah natungilan da te
kabaelanan aton.
24 Dakayu ya mialig kayu nah hapang di ohan kaiw an
impamganah tomol, mu nihu-up kayu mo nah natungilan
an hapang nan kaiw an nitanom. Deket athidi ya kon

adi nalakay pangipabangngadan Apu Dios nadah hapang
tuwalin nan kaiw an natungil? Hay pinhod tuwen kalyon ya
nalakan bangngadon Apu Dios nadan Judyu hi pamilyana
te taguna tuwali dida.

Hay pammokan Apu Dios hi tagu, takon di nganney nitaguwana

25 Kaibaiba, pinhod kun inilaon yu nan ugge nainila handih
pinghanat adi kayu mumpahhiya. Hituwey pinhod
kun ipainila; Hay adi pangulugan nadan udum an
Judyu ya adi munnananong, mu mapoppog hin am-in
nadan bokon Judyu an pinilin Apu Dios ya mangulug
da.
26 Athituy ine-en di ahi kihwangan am-in di Judyu. Hituwe
ya miunnud nah nitudok an kananay "Hanan umalin
mangihwang hi tagu ya malpud Zion. Hiyay mangipatikod
hi gaga-ihon atoaton nadan holag Jacob.
27 Kediyen tiempo ya pakawanak di liwat dat umannung di
nakitobbalak ke dida handih done."†
28 Hanadan Judyu ya buhul Apu Dios dida te kahing
da nah mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo, mu hidiyen
pakibuhhulan da ya numbalin hi kiphodan yu. Mu takon
di athidi ya pinhod Apu Dios dida te diday namangulun
pinilinan tataguna gapuh pamhod na nah aammod da dih
done.
29 Te adi mabalin an hannotanay ninomnom na te diday
pinilinan tatagunan pangatanah maphod.
30 Dakayun bokon Judyu ya uggeyu kinulug hi Apu
Dios handih pinghana te kediyen tiempo ya nadan Judyuy
tataguna, mu himmok dakayu mon hiya te hay nangahingan
nadan Judyu ke hiya.
31 Mu udum hi algo ya homkona damdama dida.
Uggeda nangun-unud ke hiya, mu homkona didan umat hi
nammokanan dakayun bokon Judyu.
32 Impatibonan am-in di tagu, Judyu ya bokon Judyu ya
naliwat da, ta hidiye nan ahina homkon dida.

Hay kaphod ya dayaw Apu Dios

33 Hi Apu Dios ya ongal di homok nan ditakun am-in.
Maid di miingngon hiya te inila nan am-in. Adi taku
pakaawat hi pangi-ena ya hay gapunah pangatana nadah
oggana aton.
34 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kalin Apu Dios an
kananay
"Maid di ohah nanginilah nomnom Apu Dios ya adi-
nadaman waday manuttudun hiya.‡

† **11:27 11:27** Isaiah 59:20-21 ‡ **11:34 11:34** Isaiah 40:13

35 Ya maid di ohan immidat ke hiyat mautangan kediyen
tagu.”§
36 Te am-in tun wada ya hiyay nunlutu. Athidi bon hiyay
mangipaptok ke dadiyen lintunat dadiyey mangipadayaw
ke hiya. Dayawon takuh Apu Dios ta nangamung. Amen.

Hay aton takut umamlong hi Apu Dios

12

1 Dakayun kaibaiba, gapuh ongal an homok Apu Dios
ke ditaku ya mahapul an iappit takun hiyay adol takut
hay maphod di aton takud uwanin matagu taku. Ta
kay taku miappit ke hiyat aton takun am-in di kabaelan
takun mangun-unud am-in hi ituguna ta ipaamlong taku te
hidiyey ustuh pundayaw ke hiya.
2 Adi taku iun-unud nadah adi mangulug, mu baliwan
takuy punnomnoman takut pumhod di pangi-e taku. Ta
inilaon takuy pinhod Apu Dios an aton takun dadiye nadan
maphod ya maid di kudang nan mangipaamlong ke hiya.
3 Gapuh ulen Apu Dios ke ha-on ya waday kabaelak an
mangituttuduh pangi-ena. Ya hituwey kalyok ke dakayun
am-in: Adi kuma nakattag-ey punnomnoman yuh adol
yu. Mu abuluton yun hay kabaelan di hin-oh-an dakayu
ya nipuun hi pangulug yun Apu Dios te waday oha on
indatanah kabaelana.
4 Te ditaku ya ugge nun-iingngoy kabaelan taku, umat hi
adol taku an oha, mu dakol di partena an nunhihinnatkon
di kabaelan dan aton.
5 Athidi bon ditakun mangulug, te takon di dakol takun
nunhihinnatkon di nitaguwana ya kay taku damdama ohan
adol gapuh nigappatan takun Kristo.
6 Ya gapuh ulen Apu Dios ot idat nay nunhihinnatkon an
kabaelan taku ya mahapul an waday oha on atona nan nidat
an kabaelanan aton. Ta deket hay indat Apu Dios ke he-
an kabaelam ya hay e muntuttuduh impainilanan he-a ya
hidiyey atom, mu abuna nan kulugom an impainilan Apu
Dios di ituttudum.
7 Deket hay nidat hi kabaelam ya hay bumaddang hi
ibbam an tagu ya hidiyey atom. Ya nan tagun waday
kabaelanan mangituttuduh pangi-en Jesus ya hidiyey atona.
8 Ya deket hay mangipahamad hi pangulug di taguy
kabaelam an indat Apu Dios ke he-a ya hidiyey atom. Deket
mabalin an waday ihmok muh ibbam an tagun munligat
ya gagaid kan umidat. Hanan tagun waday kabaelanan
mangipangulu nadah mangulug ya maphod di humlu an

§ **11:35 11:35** Job 41:11

mangat kediye. Ya nan mabalin an bumaddang nadah
mahmok ya maphod di mun-am-amlong an bumaddang ke
dida.
9 Deket ipatibo takuy pamhod takuh ibba taku ya mahapul
an hidiye ya makulug an nalpuh puhu taku. Mahapul an
iwalong takun am-in di gaga-ihot hay maphod di un-unudon
taku.
10 Munhimpopohhodan taku umat hi punhimpopohhodan
di hintutulang an mangulug ke Jesu Kristo ya lispituwon
takuy ibba takun tagu.
11 Humlu takun mangingunuh pingunun nan Ap-apu
takun hi Jesu Kristo ya paka-un-unudon takuy pinhod na.
12 Ya mun-am-amlong taku te waday namnama taku nah
kinalin Apu Dios an ahina aton ke ditaku gapuh pangulug
takun Kristo. Anusan takuy ligat taku ya adi taku itikod an
mundasal.
13 Ya wadada key ibba takun mangulug an mahapul day
baddang ya homkon taku dida. Ya maapnga taku hin waday
dumuttuk hi nunhituwan taku.
14 Deket waday mangat hi adi maphod ke dakayu ya adiyu
idutan, mu idasalan yuh kiphodana.
15 Deket waday mun-am-amlong, makiam-amlong kayun
hiya. Ya deket waday ligat di oha ya ligat yun am-in.
16 Hay nomnomon taku ya hay maphod an punhahayyu-
pan takun am-in. Adiyu nomnomon an nakattag-e kayu, mu
umamlong kayun makihayyup nadah nakababban tatagu.
Ya adiyu bo ibilang di adol yun nakannomnoman ya
nakanginnilan am-in hi nganneh diye.
17 Deket waday gaga-ihon inat di ibbayun dakayu ya adiyu
ibalo, mu aton yu ot ya abuy maphod ke dida. Tibon yu ta
am-in di aton yu ya ibilang am-in di ibbayun maphod.
18 Ya aton yun am-in di kabaelan yu ta malinggop di paki-
kiayan yuh ibba yun tagu.
19 Kaibaiba, adiyu nimpe ibalo hin waday inat dan
dakayuh gaga-iho te nangamung hi Apu Dios an mangas-
tigun dida. Te waday impitudok nan kananay “Ha-oy di
ahi mangibalo. Ha-oy an hi Apu yuy mangastigu nah tagun
mangat hi gaga-iho ke dakayu.”*
20 Un-unudon taku ot ya abu nan impitudok Apu Dios an
kananay “Wada key naagangan takon di hidiye nan tagun
humihingngit ke dakayu ya panganon yu ya deke bot nauwo
ya painuman yu. Te deket athituy aton yu ya bumain hi
punnomnomanah nangatanan diyen gaga-ihon dakayu.”

---

* **12:19 12:19** Deut. 32:35

21 Deket waday gaga-ihon aton dan dakayu ya adiyu
paapput di nomnom yu, mu aton yu ot ya abuy maphod
ta matikod nan gaga-iho.

Hay pangun-unudan taku nadah ap-apu takun mungn-
gunuh gubilnu

13

1 Am-in takun tatagu ya mahapul an un-unudon taku
nadan ap-apuh gubilnu te hi Apu Dios di nangiabulut
kediyen ngunuda ya hiyay namilin dida.
2 Kinali deket waday tagun kahing nadah ap-apu ya kay
na kinahing damdamah Apu Dios, ta hidiye nan makastigu
da.
3 Mu maid di gapunan etaku tumakut nadah ap-apu
taku ten un-unudon takuy olden da. Hanada ya abun adi
mangun-unud hi olden di tumakut. Ta hidiye nan mangun-
unud taku ya aton takuy maphod ta tobalon ditakun dida.
4 Un-unudon yu dida te diday muttatyun Apu Dios an
mangingunuh kiphodan yu. Mu deket aton yuy gaga-iho,
hidiyey takutan yu te indat Apu Dios di kalebbengan dan
mangastiguh tatagun gaga-iho.
5 Ta hidiye nan mahapul an un-unudon taku dida, adi
gapu te tumakut takuh pangastiguwan dan ditaku, mu gapu
te inila takun hidiyey mahapul an aton ta malinggop di
nomnom.
6 Hituwey gapunan mahapul an mumbayad takuh buwis
nadah ap-apu te hituwey ohan impangunun Apu Dios ke
dida.
7 Kinali bayadan takun am-in di kalyon dan bayadan ya
un-unudon taku dida ya adi taku ngohayon dida.

Hanadan maphod an aton hi ibban tagu

8 Deket waday inutang yu ya bayadan yu ta maid di eyu
nomnomnomon. Mu hay ot kay taku pun-uuttangan ya hay
punhimpopohhodan takun am-in. Te nan tagun pohdonay
ibbanan tagu ya inun-unud nan am-in nadan wadah Tugun
an dinawat Moses ke Apu Dios.
9 Te am-in datuwen tugun an kananay adiyu ihuyop di
bokon yu inayan, adi kayu pumate, adi kayu mangako, adi
kayu umamoh wadah ibbayun tagu ya takon nadan udum
an tuguna ya niohha dan am-in nah tugun Apu Dios an
kananay pohdon yuy ibba yun tagu umat hi impaminhod
yuh adol yu.
10 Hanan tagun waday pamhod nah ibba nan tagu ya
adina aton di gaga-ihoh ibbana. Hidiye nan hay pamhod

hi ibban tagu ya mumbalin hi pangun-unudan am-in nah
Tugun Apu Dios.
11 Bokon hidiye ya abuy aton taku, te inila takun mahapul
an aton takuy kabaelan takun mangun-unud ke Apu Dios te
nakatang moy pangingunuwan taku nah ipangununa. Man-
uke ya gagala mon madatngan di kihwangan taku, adi umat
handih lappunah nangulugan taku. Kinali mahapul an adi
taku palpal-iwan, adi taku iummat nah tagun makahiggan
mahmahhuyop takon di dakol di mingunu.
12 Ad uwani ya paddungnay munhihhilong te dakol di
gaga-ihon ma-ma-at tuh luta, mu gagala ya kay mabigat
te ahi mibangngad hi Kristo. Ta hidiye nan mahapul
an iwalong takun am-in di punliwatan ya ihamad takuy
pangulug taku ya aton takuy maphod ta midadaan takun
makihanggan Satanas an umat hi pundadaanan di tindalun
e makigubat.
13 Mahapul an maphod di aton taku umat hi aton di
tagun napat-alan, ta iwalong taku mo nadan gaga-iho. Adi
taku halman di pun-inum ya adi taku mumbutong. Ditaku
ken linalaki ya adi taku makibabai ya athidi bon dakayun
binabai an adi kayu makilalaki. Adi taku muntututut ya adi
taku amowan di ibba takun tagu.
14 Mu hay maphod ya iingngo takuy pangi-e taku ke Apu
takun hi Jesu Kristo. Ya adi taku un-unudon di gaga-ihon
pinhod di adol taku.

Hay adi pamihulan hi ibban mangulug

14

1 Dakayun mangulug, abuluton yu nadan tatagun nam-
inhod an mid-um takon di adi nahamad di pangulug
da. Mu adi kayu e makihannu ke didah mipanggep hi
punnomnoman dah niptok ya nihallan pangat.
2 Umat nah makan an nan panioh ohan tagu ya adi
paniawon di udum an tatagu. Athidi nah adi nahamad di
pangulug nan paniawonan kanon di dotag ta abuna moy
nitanom an kanona. Mu hay udum ya kulugon dan maid di
panion makan. Deket mabalin an makan on kinan da.
3 Mu takon di athidi ya adiyu pihulon di ibbayu. Dakayu
ken maid di paniawonah makan ya adiyu pihulon nadan
waday paniawon da. Ya athidi bon dakayun waday
paniawon dah makan, an adiyu pihulon nadan maid di
paniawon dah makan te inabulut Apu Dios dida takon di
waday paniawon da weno maid.
4 Oha bo ya adi mabalin an ditakuy mangalin gaga-ihoy
ibba taku weno adi. Te muttatyun Apu Dios damdama

dida ya hiyay ukod an munhumalyan dida hin niptok weno
nihallay at-atton da. Ya inila takun hi Apu takun hi Jesu
Kristo ya baddanganay tatagu nat aton day niptok.

5 Wadaday udum an tatagun ngilinon day udum an algo
ya adi day udum. Mu wada nadan udum an tatagun
hay punnomnom da ya nun-iingngon am-in di algon maid
di ngilinon dat mabalin an dayawon dah Apu Dios hi
kumpulnan algo. Ta hidiye nan hay aton taku ya waday
oha on atona pe nan ninomnom nan maphod an atona.

6 Adiyu nomnomon an nihallay pangat di udum an tatagu
hin hinnatkon di pangi-eda. Hanan tagun waday ngilinonan
algo ya ugge nihalla te hay punnomnom na ya kidayawan
Apu Dios hidiye. Athidi bo nah tagun maid ena paniawon
hi makan te hidiyen atona ya hi Apu Dios damdamay ipa-
dayaw na te mumpasalamat ke hiyah nangidatanah makan.
Takon nan tagun waday paniawon nah makan ya dayawona
damdamah Apu Dios te mumpasalamat damdaman hiya
nah kanona.

7 Am-in takun mangulug, takon di ad uwanin matagu taku
weno tuh katayan taku ya mahapul an ipadayaw takuh Apu
Jesu Kristo, bokon hay adol taku.

8 Te hay gapunan matagu taku ya kidayawan nan Ap-apu
takun hi Jesu Kristo nah pangun-unudan takun hiya. Ya
takon di mate taku ya kidayawana bo te hiyay pangayan
taku. Ta hidiye nan takon di matagu taku weno mate taku
ya tagu ditakun Apu Jesu Kristo.

9 Te hiya ya nate ot ahi mamahuwan ta hiyay pun-ap-apun
am-in di mangulug, matagu weno nate.

10 Kinali adi taku kanan di hay ibba takun tagu ya
gaga-iho weno pihulon takuy pangi-eda. Ad-adih diye te
udum hi algo ya tumaddog takuh hinangngab Apu Dios ta
humalyaon ditakun hiyat mahmahanah hin-oh-an ditaku
hin nganney in-innat taku.

11 Miunnud hituwe nah impitudok Apu Dios an kananay
“Ha-oy an Dios an wadat nangamung ya kanak di: Makulug
an am-in di tagu ya mundukkun dah hinangngab ku
hi pundayaw dan ha-on ya kanan day ha-oy tuwaliy
makulug an Dios.”*

12 Hidiye nan waday oha on mahapul an kalyonah hi-
nangngab Apu Dios am-in di inat na handih katagguna.

13 Kinali itikod takun pumihupihul hi ibba takun tagu.
Tibon taku ot ya abuy pangi-e takut bokon ditakuy humlun
hi punliwatan di ibba takun mangulug.

---

* **14:11 14:11** Isaiah 45:23

14 Umat ke ha-on an gapuh nangulugak ke Apu takun hi
Jesus ya ininnilak an maid di panion makan. Takon di
nganneh diyen makan an kanok ya adiyak maliwat. Mu
deket waday tagun kulugonan maliwat ke Apu Dios ten
kanona nan paniawonan makan ya kudukdulnay adina
kanon hidiye te deket kanona ya makulug an maliwat.
15 Deket kadadagan di pangulug di ibba takuy panganan
takuh panion makan, yaden ipilit takun kanon ya hidiyey
kitib-anan maid di impaminhod takuh ibba taku. Kinali
halipat-an takut bokon hay makan di manadag hi pangulug
di ibba takun ingkaten Kristoy kiphodana.
16 Takon di inilam an adi gaga-iho nan atom, mu deket
waday mangalin gaga-ihoh diye ya kudukdul nay adim aton
hidiye.
17 Te ditakun nigappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya
bokon hay kanon weno inumon di importante. Hay
importante ya hay kaphod di pangi-e taku, hay linggop
di nitaguwan taku ya hay pun-amlongan takun malpuh
Espiritun Apu Dios an wadan ditaku.
18 Deket athituy aton takun mangun-unud ke Jesu Kristo
ya umamlong hi Apu Dios ya gapun tuwe ya matbal takuh
ibba takun tagu.

19 Ta hidiye nan hay aton taku ya hay mangipalinggop ke
ditaku ya hay mangipahamad hi pangulug di ibba taku.
20 Man-ut inila takun maid di panion makan, mu adi
taku kanon nadan mibilang an panion makan hin hidiyey
humlun hi mama-ih pangulug an indat Apu Dios nadah ibba
taku te ad-adi hin kanon taku nan humlun hi punliwatan
di ibba taku.
21 Ta hidiye nan hay aton taku ya adi taku kanon nan
dotag, uminum hi mainum weno etaku aton di nganneh
diyen humlun hi punliwatan di udum an ibba takun
mangulug.
22 Deket kulugom an bokon liwat di panganan hi nganneh
diyen makan ya nangamung ka. Nangamung kayun Apu
Dios an nanginilan diye te nan tagun maid di punhalin-
duwaana nah atona te madinol ya hiyay umanla.
23 Mu nan tagun munhalinduwa hin panio weno adiy
panganan nganneh diyen makan ya maliwat ke Apu Dios
hin kanona. Man-uke ya maid di dinol nah pangulug na.
Am-in di aton ya liwat hin adi mipuun hi pangulug.

Hay pangipaamlongan hi udum an mangulug

15

1 Ditakun nahamad di pangulug na ya mahapul an
baddangan taku nadan tatagun adi nahamad di pangulug
dat bokon hay kiphodan taku ya abuy nomnomon taku.
2 Hay aton taku ya nadan umipaamlong hi ibba takun
mangulug hin hidiyey kiphodan dat mihamad di pangulug
da.
3 Te takon hi Kristo ya bokon hay pun-amlonganay
ninomnom na. Hituwey immannungan nan impitudok Apu
Dios mipanggep ke Kriston kananay "Am-in di pihul di
katagutagun he-a Apu Dios ya ha-oy di nialiyana."
4 Hituwey kitib-anan am-in di impitudok Apu Dios handi
ya nitudok ta pun-adalan takut anusan takuy ligat ya
mihamad di pangulug takun hiyat mihamhamad di dinol
takun hiya.
5 Hana ot ta hi Apu Dios an kalpuwan di kabaelan takun
mangan-anus hi ligat ya mangihamad hi pangulug takun
hiya ya baddangan ditakut maphod di pun-uunnudan taku
hi pangun-unudan takuh pangi-en Jesu Kristo.
6 Om, ta am-in kayu ya mun-uunnud kayun mundayaw
ke Apu Dios an hi Aman nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay aton an mundayaw ke Apu Dios

7 Ta hidiye nan iummat yuh nangabulutan Jesu Kristo ke
dakayuy pangabulut yuh ibbayu ta kidayawan Apu Dios.
8 Te inila yun hi Kristo ke ya immali tuh luta ot mumbalin
an kay muttatyun nadan Judyu ta inilaon dan immannung
di kinalin Apu Dios handidah aammod da.
9 Hay oha boh gapunan immalih Kristo tuh luta ya, ta
waday innun nadan bokon Judyun mangidayaw ke Apu
Dios gapuh homok nan dida. Hituwe ya miunnud nah
nitudok an kalin Apu Dios an kananay
"Mid-umak nadah bokon Judyun mundayaw ke he-a, Apu
Dios ya ikantaan dakah kantan pundayaw min he-
a."*
10 Wada boy impitudok Apu Dios an kananay "Dakayun
bokon Judyu, makiam-amlong kayu nadah pinilin Apu Dios
an tataguna."
11 Hay oha boh nitudok ya kananay "Am-in kayun bokon
Judyu, dayawon yuh Apu Dios.† Dakayun am-in an tatagu,
mungkanta kayuh pundayaw yun hiya."
12 Wada nan intudok Isaiah mipanggep ketuwe an kananay
"Waday lalakin mitungoh holag Jesse an ahi pun-ap-apun
am-in nadan bokon Judyu ya hiya ya abuy pangidinolan
dan mangihwang ke dida."‡

---

* **15:9 15:9** Psalm 18:49 † **15:11 15:11** Psalm 117:1 ‡ **15:12 15:12** Isaiah 11:10

13 Hana ot ta hi Apu Dios an nipuunan nan namnamaon
takun kihwangan taku ya paamlongon ditaku ya palinggo-
pon ditaku gapuh pangulug taku, ta mihamad di dinol takun
hiya gapuh kabaelan nan Espiritunan wadan ditaku.

Hay ngunun Pablo an indat Apu Dios

14 Kaibaiba, waday dinol kun dakayu te inilak an maphod
kayu ya dakol moy inila yu mipanggep ke Jesu Kristo ta
mabalin an munhintuttugun kayu.
15 Mu ketuwen tudok ya wadaday intulid kun intudok hi
pinhod kun ipanomnom ke dakayu. Ya hay gapunan waday
tulid ku ya hi Apu Dios an makaulley nangidat ketuwen
ngunuk.
16 Piniliyak an puntuttuduwon Apu Jesu Kristo ta umatak
nah padin mangipainila nadah bokon Judyu mipanggep hi
pangihwangan Apu Dios hi tatagu ta deket kulugon day
ituttuduk ya diday abulutonan miappit ke hiya te nan
Espiritun Apu Dios di mamaddang ke dida.
17 Ya gapu te hi Jesu Kristoy bimmaddang ke ha-on ya
mun-am-amlongak ketuwen impangunun Apu Dios ke ha-
on.
18-19 Maid di udum hi kalkalyok hin bokon nan kabaelak
an indat Kristo ot atok di milagro ya nuntuttuduwak nadah
bokon Judyu ot mangulug dan hiya. Kabaelak an aton
datuwe te gapuh ongal an kabaelan nan Espiritun Apu
Dios. Ta hidiye nan nipalpud Jerusalem ingganad Ililuku
ya intanuttuduk di mipanggep hi inat Kristo an kiphodan
taku.
20 Te pinhod kun ipainilay mipanggep ke Kristo nadah
tatagun ugge nangngol hi mipanggep ke hiya. Kinali
uggeyak imme nadah boblen waday namangulun immeh
din e nuntuttudu te adik pinhod an ipanidway intuttudu da
te deket athidi ya kayak makipullon dida.
21 Athidiy inat kut mipaannung nan nitudok an kalin Apu
Dios an kananay

"Hanadan ugge nanginilan hiya ya mituttudun diday
mipanggep ke hiya. Ya nadan ugge nangngol hi
mipanggep ke hiya ya donglon da ta maawatan day
pangi-ena."

*Hay nunnomnoman Pablo hi ena panib-an hanadah man-
gulug ad Roma*

22 Nabayag an pinhod kun umalih na, mu natanaktakak
te hay ek nuntanuttuduwan hi udum an boble.
23 Mu ad uwanin nagibbu moy ngunuk hitu ya damanan
umaliyak te nabayag tuwalin pinhod kun umalih na.

24 Ninomnom kun mundag-uh na hantuh pangayak ad
Espanya ta deket mabalin ya baddanganak hi pangayak hidi
hin magibbuy pakiha-adak hi nakatang ke dakayu.
25 Mu ad uwani ya umeyak ni-an ad Jerusalem ta iek tun
pihhun mibaddang nadah mangulug hidi.
26 Te ninomnom nadan mangulug ad Macedonia ya ad
Greece an bumaddang nadah nawotwot an mangulug ke
Apu Dios hidid Jerusalem.
27 Maid di nangibagan didan aton dah diye, mu diday
kon nomnom. Hituwen pamaddangan da ke dadiyen
nungkawotwot an Judyu ya kay pumbayad dah ongal an
utang dan dida. Te handi ya nadan Judyuy nangituttudu
nadah bokon Judyu hi aton dan milak-am nah kiphodan dan
idat Apu Dios. Ta ad uwani ya mahapul an nadan bokon
Judyuy umidat hi nganneh diyen baddang nadah Judyu.
28 Deket indat kuh tuwen pihhu ya ahik idalan hinan e
manibon dakayu hantuh pangayak ad Espanya.
29 Madinolak an hantuh aliyak hina ya ongal di baddang
Kristo ke ha-on ta bumaddangak hi kihamadan di pangulug
yu.
30 Ya kalyok ke dakayun kaibaiba an gapuh pangulug
takun Jesu Kristo an Apu taku ya gapuh punhimpopohho-
dan takun dinawat takuh Espiritun Apu Dios ya ibagak
anhan ke dakayun idasalanak ta baddanganak ke Apu Dios.
31 Idasal yu ta mihwangak hi nganneh diyen gaga-ihon
nomnomnomon nadan adi mangulug ad Judea an aton ke
ha-on, ya ta abuluton nadan mangulug ke Apu Dios ad
Jerusalem tun pihhun iek ke dida.
32 Ta deket nagibbu ya iabulut Apu Dios an umaliyak
hinan maan-anlaak ta wadan makiam-amlongak ke dakayu.
33 Hana ot ta hi Apu Dios an kalpuwan di linggop ya wadat
nangamung ke dakayun am-in. Amen.

Hay manguddidin tugun Pablo nadah tatagud Roma

16

1 Pinhod kun ipainilan dakayu nan ibba takun babain hi
Phoebe an iCencrea an bumanaddang nadah ibba takun
mangulug hidi.
2 Makiapnga kayun hiya umat hi aton yun makiap-apnga
nadah udum an ibbayun mangulug ke Apu Jesu Kristo. Ya
deket mahapul nay baddang ya baddangan yu te dakol di
binanaddangana, takon peman di ha-on ya binaddanganak.
3 Ya pinhod kun ipainila yun Prisila ya hi Akila an
nonomnomok dida. Dida peman di impun-ib-ibbak an
nungngunu nah impangunun Jesu Kristo.

4 Handih dakamin am-in ya impusta day nitaguwan dat
maid di ad-adin maat ke ha-on. Ongal di pumpasalamatak
ke dida mipanggep kediye. Ya athidi damdama nadah
mangulug an bokon Judyun ongal di pumpasalamat dan
dida.
5 Ya kalyon yu damdama nadah mangulug an maamua-
mung hi bale dan nonomnomok dida.

Ya kalyon yu nah gayyum kun namangulun nangulug ke
Kristo an hi Epenetus an iAsia an nomnomok damdama.
6 Athidi bon Maria an nun-oolot an nangipainilan dakayu
mipanggep ke Jesus.
7 Ya kalyon yu damdaman da Andronicus ya hi Junias an
nonomnomok dida. Dida nadan Judyun ibbak an nibalud
handi. Namangulu dan nangulug ke Kristo ot ahiyak ya
pakatbalon nadan apostoles dida.

8 Athidi boy kalyon yun Ampliatus an napateg an gayyum
kun nitulang ke Apu Jesu Kristo.
9 Nonomnomok damdamah Urbanus an bimmanaddang
ke dakami nah impangunun Kristo, takon hi Estakas an oha
bon gayyum ku
10 ya hi Apelles an oha bon nangipatiboh pangulug nan
Kristo. Nonomnomok damdama nan pamilyan Alistubulus
11 takon hi Herodion an ibbak an Judyu ya nadan
mangulug an wadah balen da Narcisus.

12 Kalyon yun nonomnomok damdama nadan mahlun
mangat nah impangunun nan Ap-apu taku an da Talipina,
hi Taliposa ya hi Persis an napateg an gayyum ku.
13 Takon hi Rufus an oha bon mahlun mangat nah
impangunun nan Ap-apu taku ya hi inanan nangibilang
peman ke ha-on an imbabalena.
14 Athidi bon da Asinkritus, hi Palegon, hi Hermes, hi
Patrobas, hi Hermas ya nadan wadah dih kad-an dan ibba
takun mangulug.
15 Kalyon yu damdaman nonomnomok da Philogas, hi
Julia, hi Nereus ya nan tulang nan babai, hi Olympas ya
nadan udum an tatagun Apu Dios an wadah dih kad-an da.

16 Deket maamung kayuh pundayawan yun Apu Dios ya
maphod di munhin-aapnga kayu ya ipatibo yuy pamhod
yuh hin-oh-a. Am-in tudan mangulug hitu ya kanan day
nonomnomon dakayu.

17 Kaibaiba, hituwey kalyok ke dakayu: Halipat-an yu
ta adi kayu makidkid-um nadah tatagun huhhumlum hi
kaganodwaan yu ya dumadag hi pangulug yu. Kahingon
day mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo

18 te bokon hi Apu Kristoy un-unudon da, mu hay adol
day ipadayaw da. Te gapuh maphod an pungkalkalli da ya
hauhaulon da nadan tatagun kahinnaul.
19 Nundingngol di nangun-unudan yuh tuttudun Jesus,
kinali mun-am-amlongak gapun dakayu. Pinhod kun
lumaing kayun mangat hi maphod, ta bokon hay gaga-iho.
20 Hi Apu Dios an kalpuwan di linggop ya idat nay
kabaelan takut maid uhup ya apputon takuh Satanas. Hana
ot ta ulayan ditakun nah Ap-apu takun hi Jesu Kristo.
21 Hi Timothy an nakingunungunun ha-on ya kananay
nonomnomon dakayu. Athidi boy kanan nadan ibba takun
Judyu an da Lucio, hi Jason ya hi Sosipater.
22 Takon di ha-oy an hi Tertius an impuntudok Pablo
ketuwen tudok ya nonomnomon dakayu gapuh pangulug
takun am-in ke Apu Jesu Kristo.
23 Athidi bon Geyus an kon bale tuh dinuttuk min kaam-
amungan di mangulug an kananay nonomnomon dakayu.
Takon hi Erastus an hiyay mumpaptok hi pihhun di gubilnu
ketuwen boble ya nan ibba takun hi Kuwatus ya kanan day
nonomnomon dakayu.
24 [Hana ot ta munnananong an wadan ditakun am-in di
ulen Jesu Kristo an hi Apu taku. Amen.]
25 Dayawon takuh Apu Dios. Te hiya ya ongal di
kabaelanan mangipahamad hi pangulug yu ke Jesu Kriston
nipuun hi intanuttuduk mipanggep hi natayana gapun
ditaku. Hituwen tuttudu ya ugge nipainila dih done,
26 mu ad uwani mo ya impainilan Apu Dios ta mabalin
moppen maawatan taku nadan impitudok na handidah
profetas dih done. Ya ad uwani ya hi Apu Dios an maid
di lappuna ya poppog na ya kinalinan mahapul an e
mituttuduy mipanggep ke hiyah kabobboble, ta am-in day
tatagu ya hiyay kulugon da ya un-unudon da.
27 Hi Apu Dios, an hiya ya abuy nanginilan am-in di
dayawon takun ipadalan taku ke Jesu Kristo. Amen.

HAY NAMANGULUN TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD CORINTH

1 Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pablo ya nan ibba
takun hi Sostenes. Ha-oy ya piniliyak ke Apu Dios an pun-
apostoles Jesu Kristo.
2 Muntudok kamin dakayun mangulug hinad Corinth an
pinilin Apu Dios an tataguna ya imbilang nan maphod gapu
ke Jesu Kristo, ya am-in nadan mangulug hi kabobboblen
mundayaw ke Jesu Kristo an Apu taku ya Apu da damdama.
3 Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya
linggop da Ama takun hi Apu Dios ya nan Ap-apu takun
hi Jesu Kristo.

Hay ongal an baddang Apu Dios nadah mangulug ad Corinth
(Ephesus 1:3-14)

4 Mumpasalamatak ta nangamung ke Apu Dios te maulen
dakayu gapun Jesu Kristo.
5 Te gapuh nigappatan yun hiya ya ongal moy kabaelan
yu ot maawatan yuy pangi-ena ya limmaing kayun muntut-
tudu mipanggep ke hiya.
6 Ya nahannotan boh maphod di pangi-eyu te kinulug yu
nan nituttudun dakayu mipanggep ke Kristo.
7 Kinali madinolak an maid di pungkudangan di kabaelan
yun nalpun Apu Dios ad uwanin punho-hooddan takuh
kibangngadan Apu takun hi Jesu Kristo.
8 Hiyay mangihamad hi pangulug yu ta maphod kayu hi
panibona hantuh Algon aliyanan munhumalya.
9 Madinol taku an hi Apu Dios an namilin dakayun
makitulang nah Imbabalenan hi Jesu Kristo an Apu taku
ya atonan am-in datuwe.

Maid di udum an nahamad an pangidinolan ten bokon hi Jesus

10 Donglon yu ahan an kaibaiba tun kalyok ke dakayun
tugun nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo an mahapul an mun-
uunnud kayuh kalyon yu ya hay punnomnom yu ta adi kayu
maganodwa, mu miohha kayuh pangun-unudan yun Apu
Dios.
11 Kaibaiba, man-uket kalyok hituwe ya indatdatong
nadan nalpuh balen da Kloe an wada da kanun dakayuy
munhahannu.
12 Hay kanu gumapuh punhahallaan yu ya waday oha on
hinnatkon di kalyonah un-unudona. Hay udum kanu ya

kanan day ha-oy di un-unudon da, hay udum ya hi Apolos,
hay udum ya hi Pedro ya hay udum ya hi Kristo.
13 Anakkayang kayu! Deket athina ya kay mo naganod-
wah Kristo. Antipe, kon ha-oy di nipatak hi krus? Ya kon hi
ngadan kuy nabonyagan yu? Bokon te hi Kristo.
14 Maphod ot ya abut maid di udum hi ek binonyagan ke
dakayun abuna da Crispus ke Geyus
15 te kon gulat na nin ya namam-an it-ok yun ha-oy di
un-unudon yu an bokon hi Kristo.
16 Ay-o ta-wa, binonyagak damdama da Stepanas an hin-
am-a, mu adiyak pakanomnom hin wada pay di udum hi
binonyagak.
17 Bokon hay mamonyag di indinol Jesu Kriston ha-on
te hay e muntuttuduh tataguh mipanggep ke hiya. Ya adi
mipuun hi kinalaing kun kumaliy panuttuduk ta bokon
hidiyey humlun hi pangulugan di tatagu an bokon ot ya
abu nan natayana nah krus.

Hay natayan Jesus di kitib-an di kabaelan ya kinalaing Apu Dios

18 Te nan mituttudu mipanggep hi natayan Jesu Kristo nah
krus ya ibilang nadan adi mangulug an maid di hilbina
te kanan day kali ya abu, mu ahida makastigu. Mu ke
ditakun mangulug an mihwang ya inila takun hituwen
mituttuduy nipainilaan nan ongal an kabaelan Apu Dios an
mangihwang hi tatagu.
19 Te wada nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay
“Ipatibok an maid di hilbin di punnomnom nadan
nungkanomnoman ya athidi bo nadah nungkalaing
an pumbalinok an maid di hilbin di kinalaing da.”
20 Daan boh nay kinalaing nadan makalin nungkanomno-
man, nadan nungkatag-ey adal da ya nadan nalaing an
humapit hi mipanggep nah pangi-en di biyag ad uwani?
Adida mibilang te impatibon Apu Dios an maid di hilbin
di kinalaing da.
21 Te gapuh kinalaing Apu Dios ya plinanu nan bokon hay
kinalaing di taguy panginilaan dan hiya. Mu hay pinhod
na ya ihwang nan am-in nadan mangulug mipuun nah
itanuttudu min kanan di udum di maid di hilbina.
22 Hanada ken Judyu ya kah-in di waday tibon dah
milagro ta pangimatunan dan makulug nan nituttudut
ahida kulugon. Ya nada ken bokon Judyu ya abuluton day
mituttudun miunnud hi kinalaing di tagu.
23 Mu dakami ke ya hay mipanggep ke Kriston nateh
krus di emi ituttudu takon di umipaboh-ol nadah Judyu te

umipabain ke dida. Ya nada ken bokon Judyu ya ibilang
dan maid di hilbin diyen ituttudu mi.
24 Mu ditakun pinilin Apu Dios an tataguna, Judyu weno
bokon ya kulugon takun hanan nipatakan Kristoh krus di
kipatib-an di ongal an kabaelan ya kinalaing Apu Dios an
mangihwang ke ditaku.
25 Hituwen kalyon di tagun maid hilbinan planun Apu
Dios an mipanggep hi kihwangan taku ya maid di ki-
ingngohanah kinalaing di tagu. Ya hana ke bon kanan
dan kinakapuy Apu Dios te nateh Jesus hi krus ya hidiye
moh udot di kipatib-an di ongal an kabaelanan maid di
kiingngohana.
26 Nomnomon yu ken kaibaiba, handih namiliyan Apu
Dios ke dakayu an tataguna ya o-oha ke dakayuy nun-adal
ya o-oha ke dakayuy natag-ey saad na ya o-ohan dakayuy
mibilang an kadangyan an pangitangadan di tatagu.
27 Mu hi Apu Dios ya pinilina nadan adi mibilang an
tatagu tuh lutat maba-inan nadan mibilang an nungkalaing.
Ya pinilina nadan maid di kabalinan dat maba-inan nadan
natag-ey saad da.
28 Man-uket pinilin Apu Dios datuwen tatagun maid
bilbilang dan pihulon di ibbada ya ipatibonan maid di
bilang nadan mangidinol hi kabaelan da tuh luta.
29 Athituy inat Apu Dios ta maid di innun di tagun
mangipahhiyah kabaelanan hiya.
30 Te takon nan nangulugan takun Jesu Kristo ya hi Apu
Dios di nangigappat ke ditakun hiya. Intud-ak nah Jesu
Kristo tuh luta ot mateh krus ta mawadan ditakuy laing
ta inilaon taku hiya. Ot gapu ke Jesu Kristo ya imbilang
ditakun Apu Dios an maphod ya nihwang takuh liwat ta
migappat takuh ahina pun-ap-apuwan.
31 Hiyah naey gapunan waday impitudok Apu Dios an
kananay “Hay tagun pinhod nan mumpahhiya ya nan inat
nan Ap-apu takuy ipahhiya na an bokon hay adol na.”

Hay pangulug taku ya nipuun hi ongal an kabaelan Apu Dios, bokon hay kinalaing di tagu

2

1 Kaibaiba, handih pinghanah immaliyak hinan nuntut-
tuduh mipanggep hi pangi-en Apu Dios ya uggek ingkalih
umat hi pungkalkallin di makahhapit weno hay pungkalka-
llin di ohan nakannomnoman
2 ta bokon hay laing kun kumaliy dayawon yu, te hay
ninomnom kun ipaanhan an ipainila ya hi Jesu Kristo ya
hay natayanah krus.

3 Handi ya kumakkaguwak te maid di dinol kuh adol ku ya
kumanobkobak te makudang di kabaelak an muntuttudu.
4 Ya hay pungkalkallik handih nuntuttuduwak ke dakayu
ya adi umat hi pungkalkallin di makahhapit, mu nangulug
kayu gapuh ongal an kabaelan nan Espiritun Apu Dios.
5 Kinali hay pangulug yu ya ugge nipuun hi kinalaing
weno adal di tagu, mu nipuun hi ongal an kabaelan Apu
Dios.

Hay planu ya kinalaing Apu Dios

6 Man-u po nadah nahamad moy pangulug da te hay
panuttuduk ke dida ya umat nah panuttudun di nalaing, mu
hay kinalaing kun muntuttudu ya ugge nipuun hi kinalaing
di tagu tuh luta weno hi kinalaing di aap-apun mapoppog
di pun-ap-apuwan da,
7 mu nipuun hi kinalaing Apu Dios. Kinali hay ituttuduk
ya mipanggep hi kinalaing nan numplanuh ahi taku ki-
dayawan. Hituwe ya plinanu na tuwali handi ot ahina
wadaon nadan lintuna, mu uggena impainila ingganad
uwani.
8 Maid di nanginila nadah ap-apun di tatagud uwani
ketuwen plinanun Apu Dios, te kon gulat nat inilada ya
uggeda ot impipatak hi krus nan madayaw an Apu taku.
9 Mu athinay naat ta mipaannung nan impitudok Apu
Dios an kananay

“Maid di ohah nanibo, nangngol ya nunnomnom nah
plinanun Apu Dios an kiphodan nadan naminhod ke
hiya.”

10 Mu ditakun mangulug di nangipainilaan nan Espiritun
Apu Dios kediye te inila nan am-in, takon di nganneh diyen
wadah nomnom Apu Dios.
11 Ditakun tatagu ya adi na-ala on inilan di udum an taguy
wadah nomnom taku te ditaku ya abuy nanginilan diye. Ot
namam-ay nomnom Apu Dios an hay Espirituna ya abuy
nanginila.
12 Ya man-uket nawadan ditakun mangulug nan Espiritun
Apu Dios ya ta maawatan takun am-in di ibaddang Apu Dios
ke ditaku gapuh homok na. Ta hidiye nan, adi taku iun-
unud hi pangi-en nadan adi mangulug.
13 Hay itanuttudu mi ya nalpu nah Espiritun Apu Dios,
kinali bokon hay kinalaing di taguy pundinolan mi, mu nah
Espiritun Apu Dios an wadan ditakun mangulug.

14 Mu nan tagun adi mangulug ke Jesu Kristo ya maid
di Espiritun Apu Dios ke hiya, kinali adina abuluton nan
mituttudun malpuh Espiritun Apu Dios. Adina maawatan

datuwen mituttudu te kah-in di waday Espiritun Apu Dios
ke hiyat ahina maawatan.
15 Hanan tagun waday Espiritun Apu Dios ke hiya ya
inilanay maphod ya adi, mu nadan adi mangulug ya adida
maawatan di pangi-e ya punnomnom nan tagun waday
Espiritun Apu Dios ke hiya.
16 Hituwey nitudok an kalin Apu Dios. Kananay
"Maid di nanginilah nomnom Apu Dios, kinali adinadaman
waday mangituttuduh atona."
Mu ditakun mangulug ya umat hi punnomnom Kristoy
punnomnom taku.

Hay kinakudang di pangulug nadan tatagud Corinth

3

1 Kaibaiba, handih nuntuttuduwak ke dakayu ya inlappuk
nah nalakan mituttudut maawatan yu. Man-uke ya kay
kayu goggolang te ugge ni-an nihamad di pangulug yun Jesu
Kristo.
2 Kinali nan intuttuduk ya nalakan maawatan an mialig
nah gattak an inumon di golang an nalakan maukmun, te
inilak an deke nin ta hay naligat di intuttuduk an mialig
nah makulhin kanon di kat-agu ya adiyu maawatan. Ya
takon ad uwani ya adi kayu pakaawat hi naligat te ugge
ni-an nihamad di pangulug yu.
3-4 Maimatun hituwe nah at-atton yun munhin-a-amo
kayu, munhahannu kayu ya waday oha on mumpahhiyan
hinnatkon di un-unudona. Kanan di udum di ha-oy di un-
unudon da ya hay udum ya hi Apolos. Hinaen at-atton yu
ya umat metlaing hi at-atton nadan adi mangulug.

*Hay dayawon taku ya hi Apu Dios, bokon nadan mut-
tatyuna*

5 Kon dahdih Apolos ya dahdiyak? Dakami ke ya muttatyu
dakami ya abun Apu Dios an e muntuttudun dakayu ta
mangulug kayu. Nunhinnatkon di indinol Apu Dios ke
dakamin Apolos hi ngunumi.
6 Kay ha-oy di nangitanom nah kalin Apu Dios ke dakayu
ya kay hi Apolos di nundanum kediyen nitanom. Mu hi Apu
Dios di nangipatmol kediye.
7 Kinali adi importante hin dahdiy muntanom ya mun-
danum te hay makahhapul ya hi Apu Dios te hiyay mangi-
patagu.
8 Maid di nunhinnatkonan nan muntanom ya nan mun-
danum. Hi Apu Dios di nangamung an mangidat hi gun-
udon di hin-oh-an ditaku, mipuun hi ingngunu taku.

9 Ya dakamin duwan Apolos di mangingunu nah indinol
Apu Dios ya kay dakayu nan payonan pungngunuwan mi.

Papohdanan takuy aton taku

Mialig kayu bo nah balen Apu Dios.

10-11 Gapuh kabaelak an indat Apu Dios ya inhamad
kun kinapyay pangipataddogan nah balenan umat hi
nangapyan di nalaing. Ya wadada nadan muntuttuduh
makulug umat ke Apolos ya nadan udum an mangulug an
diday nangamung an mangituluy an mamohwat. Mahapul
an maid di udum hi eda ituttuduh nahamad an pangipatad-
dogan te abuna nan impainilak tuwalin dakayun hi Jesu
Kristo. Kinali, nadan mangituluy ya nadan bumaddang an
mamohwat ya mahapul an pakahhalipat-an dat ip-iphod
day kapyana.

12 Ya hana ot ta hay ikapya da ya bokon nadan kapinna-
in umat hi kaiw ya gulun, mu hay ikapya da ya nadan adi
kapinna-in umat hi balituk ya batun kialigan nan makulug
an tuttudu,

13 te hantuh Algon punhumalyaan Jesu Kristo ya maa-
puyan nadan binohwat dat matibo nadan adi maghob.*

14 Hanan tagun ingkapyanay adi maghob nah nahamad
an pangipataddogan ya hiyay waday gun-udona.

15 Mu nan tagun ingkapyanay maghob ya mihwang, mu
maid di ena gun-udon an umat nah tagun bimmuddu nah
mungkaghob an balen maid di ena imbudduh nganneh
diyen wadah bohongna.

16 Kon uggeyu inilan ditaku ken mangulug ya ditakuy
balen Apu Dios te wadan ditaku nan Espirituna? Inilak ot
inila yuh tuwe.

17 Ta hidiye nan deket waday e manadag ke ditakun kiha-
adan Apu Dios ya ahi dadagon Apu Dios hidiyen tagu. Te
ditakun makalin balen Apu Dios ya tatagu ditakun hiya.

18 Adi taku mahaul an mangidinol hi kinalaing di tagu
te maid di hilbina. Hay tagun idinol nah kinalaingnan
pakaibbilang di tagu tuh luta ya kudukdulnay iwalong nah
diyen punnomnom nat hi Apu Dios ya abuy pundinolana
takon di kanan di tataguy maid di inilana.

19 Te hay kinalaing di tagu ya maid di hilbina ke Apu Dios.
Hituwey kanana nah nitudok an kalina.
“Hay tagun idinol na ya abuh kinalaing na ya pumbalinon
Apu Dios hidiyen kinalaing nah kay bitun kag-
ahana.”

20 Wada boy ohan nitudok an kananay

---

* **3:13 3:13** Hituwen kialigan di punhumalyaan Jesu Kristo hin maphod weno gaga-ihoy inainat di hin-oh-an mangulug.

"Hi Apu Dios ya inilanan maid di hilbin di punnomnom
nadan nungkalaing an tatagu tuh luta."†
21 Ta hidiye nan adiyu ipahhiyay kinalaing nadan muntut-
tudu ke dakayu. Hay pangidinolan yu ya hi Apu Dios te
hiyay kalpuwan am-in di mahapul yu.
22 Kinali ha-oy, hi Apolos ya hi Pedro ya dehtu kami gapu
te intud-ak dakamin Apu Dios an mamaddang ke dakayu.
Hantun luta ya kinapyanat waday kiha-adan taku. Hay
nitaguwan taku ya indat na. Ya hay pumbalinan am-in di
nganne, takon di kate ya am-in di ma-ma-at ad uwani ya hi
udum hi algo ya kiphodan takun am-in dadiye
23 te tagu ditakun Apu Jesu Kristo an hiya nan Imbabalen
Apu Dios.

Hay pangibilangan Apu Dios ke ditakun mangulug

4

1 Hay pangibilang yun dakami ya muttatyun Kristo an
nangidinolanan e mangituttudu nah ugge impainilan Apu
Dios handi ingganad uwani.
2 Hay muttatyu ya mahapul an paka-un-unudonay kalyon
nan apuna.
3 Ya gapu te hi Apu Dios di kon muttatyun ha-on ya adik
importanteyon di punnomnom yu ya hay punnomnom di
udum an tatagu mipanggep hi pangipaptok kuh ngunuk. Te
takon di ha-oy ya adi mabalin an ek kanan di niptok weno
nihallay at-attok.
4 Takon hi punnomnom ku ya maid di nibahhoh inat kun
humlun hi pamalawan Apu Dios ke ha-on, mu uggek inila
hin athidiy punnomnom na. Hiya ya abuy nanginila hin
maphod di atok weno adi.
5 Ta hidiye nan bokon ditakuy mangalin hay ohan tagu ya
maphod weno gaga-iho, mu nangamung nan Ap-apu taku
hantuh pumbangngadana. Ahina bo ipainilay makulug an
impangi-en di hin-oh-an ditaku, takon nadan ugge nainilan
inat taku ya nadan wadah nomnom taku. Ta am-in nadan
nangat hi maphod ya ahi dayawon Apu Dios dida.

Hay nihallan pangi-en nadan iCorinth an ipahhiya da

6 Hituwen kinalik ke dakayun kaibaiba, mipanggep ke
dakamin Apolos ya kiphodan yu ta inilaon yuy kibalinan
nan tugun an impitudok Apu Dios an kananay "Adiyu
ibahhoy pangun-unudan yuh tugun ku." Hay kibalinana
ya adiyu ipahhiyay oha ya pihulon yuy oha.
7 Adiyu kanan di kudukdul kayu mu hay udum, te am-in di
wada ke ditaku ya indat Apu Dios. Ta hidiye nan itikod yun

† **3:20 3:20** Psalm 94:11

mangipahhiyah nganneh diyen wadan dakayun kay hanan
dakayuy nalpuwan dadiye.

8 Anakkayang! Hay punnomnom yu ya maid di kudang
yuh hinangngab Apu Dios te kanan yuy nakahammad
moy pangulug yun dinawat yu mon am-in di kiphodan an
malpun hiya. Ya kanan yu boy kay kayu mo patul, mu adi
athidiy pangibilang yun dakami. Madlat makulug an patul
kayu ta makipapatul kamin dakayu.
9 Hay punnomnom ku ya in-abulut Apu Dios an dakamin
apostoles nay kababaan am-in hi tatagun daydayunan
mipipateh hinangngab di katagutagu ya nadan anghel.
10 Kanan di tataguy maid di inila mi gapuh pangitut-
tuduwan mih mipanggep ke Kristo. Ya dakayu ke ya kanan
yuy nalaing kayuh mipanggep ke Kristo. Takon kattog di
dakamiy kanan dah makudang di pangulug na ya dakayu
nadan kanan dan nahamad di pangulug na. Dakayuy
matbal ya dakami nan mapihul.
11 Ingganad uwani ya maligligatan kami te maagaagangan
kami ya takon mo ahan di danum ya deke on maid
di umidat. Nabikbik-iy bulwati mi ya hanoltapon miy
pangipaligligatan di tatagun dakami. Ya maid di naduttuk
an kiha-adan mi.
12 Maka-atu kami te nahalman di pungngunu mit waday
pananud mih adol mi. Takon di pun-idutan dakami ya hay
maphod di ihumang mi. Ya hana keh pangipaligligatan dan
dakami ya na-ala on op-opya kami.
13 Takon di pumpadngolan dakami ya ip-iphod miy
panumang mi. Ya hay punnomnom di tatagu ke dakami
ingganad uwani ya maid di bilang min kay kami ya abu
lugit an miwele.

14 Bokon nan edakayu ba-inan hi nangitudokak ketuwe,
mu panugun kuh tuwen dakayun ibilang kun iimbabalek
ta kanomnoman yu te impakappinhod dakayu.
15 Idngol yuh tugun ku te takon di dakol day mangi-
pangpangulun dakayuh pangun-unudan yun Kristo ya ha-
oy ya abuy mibilang an amayu te ha-oy di namangulun
nangituttudun dakayuh mipanggep ke Jesu Kristo ot ahi
kayu mangulug ke hiya.
16 Ta hidiye nan ibagak ahan ke dakayun iun-unud yuh
pangat ku.
17 Hituwey gapunan itud-ak kuh nah Timothy an ibilang
ku damdaman imbabalek ya makangngun-unud ke Apu
taku, ta ipanomnom nan dakayuy ine-en di pangun-unudan
ke Jesu Kriston hidiyen un-unudok ya ek itanuttudu nadah
simbaan hi kabobboble.

18 Wadaday udum ke dakayun mangohe te pangali da on
adiyak mo umalih nan e manibon dakayu.
19 Mu deket iabulut Apu Dios ya wadan gagala ya
umaliyak ta tibok danaen mangohen ibbayu hin wada
peman di kabaelan dan nalpun Apu Dios, weno kalida ya
abu.
20 Te hay tagun nigappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya
mipatiboh atona, bokon hay kali ya abu.
21 Mu nganney pinhod yu, umaliyak ta boh-olan dakayu
weno ipatibok di pamhod ku ya ulek ta hay maphod di
aliyak hina? Nangamung kayun munnomnom kenae.

Adita makihayyup nadah tatagun mangat hi malalao

5

1 Waday nangidatdatong ke ha-on an waday ohan
dakayun mangulug an mangmangat hi malalao te pinlonay
binintan amana. Anakkayang! Himpappange mo ahan
hinae! Te takon nadan adi mangulug ya paniawon dah nae.
2 An hinae ahan di ipahhiya yu? Gulat na ya ad-adiy
punnomnoman yun diye ta adiyu mo abuluton an mid-um
hidiyen tagu ke dakayu nah kaam-amungan yu.
3 Takomboy maidak hina ya kayak wada te nonomnomon
dakayu ya inilak moy kastigun diyen tagu mipuun hi
kalebbengak an indat Apu Jesus.
4 Deket maamung kayu ya athidi bon kayak wadan
makiamung ke dakayu. Ya gapuh kabaelak an indat nan
Ap-apu takun hi Jesus
5 ya kanak di adiyu mo pakid-umon hidiyen tagut nanga-
mung hi Satanas an mangipaligligat ke hiyat kal-ina ot ya
magilat ta itikod nah diyen at-attona ta wadan mihwang
hantuh aliyan nan Ap-apu takun hi Jesus an munhumalya.
6 Adi maphod hinaen pumpahhiyaan yu. Kon uggeyu
inilan deket mid-um di gaga-ihon tagun dakayu nah kaam-
amungan yu ya loktat ta maagalinan kayuh kinagaga-iho
nat mumbalin kayun gaga-ihon am-in? Athidi nah ittay an
yeast an palbagona nan alinan makapyah tinapay.
7 Kinali mahapul an iwalong yuy gaga-ihon pangi-e yun
mialig hi yeast ta nan maphod an pangat ad uwaniy
pangiunnudan yu te hay nitaguwan yu mo ya balu, te
hinaey ingkaten Kristoh nangipatakan dan hiyah krus.
Hiyay umat nah Kalneron in-appit dan Apu Dios nah
Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios.
8 Hay pinhod tuwen kalyon ya mahapul an iwalong taku
nan datin nitaguwan takun gaga-iho. Ta mahannotan hi

balu ta un-unudon takuy makulug ya aton takuy maphod
mipuun hi maphod an punnomnom.
9 Intudok kun dakayu nah tudok ku handin adi kayu maki-
kie nadah tatagun mangat hi malalaon umat hi makibabai
ya makilalaki.
10 Mu adik kanan di nadan adi mangulug an mangat
hi gaga-ihon pinhod dan ohhaan di nganneh diye, nadan
makangngako ya nadan mundaydayaw hi adi makulug an
dios, te deket athidi ya kah-in di makaan taku tuh luta.
11 Hay pinhod kun kalyon ketuwe ya adi kayu mak-
ihayyup nadah tatagun kalyon day mangulug da, mu
hay pangi-eda ya gaga-iho te aton day malalao umat hi
makibabai ya makilalaki, pinhod dan ohhaan di nganeh
diye, daydayawon day adi makulug an dios, makattumbuk,
mumbutobutong ya makangngako. Takon di hay kakan ya
adi kayu oggan makikan ke dida.
12-13 Hanada ken adi mangulug ya hi Apu Dios di ukod an
manumalyan dida, bokon ha-on. Mu ditakun mangulug ya
mahapul an kalyan takuy ibba takun gaga-ihoy at-atton da.
Kinali hinaen tagun pinlonay binintan amana ya adiyu mo
pakiamungon.

Hay innun di mangulug an mangipanuh punhahallaan da

6

1 Deket waday nunhahallaan yu, kon adi mo ahan
kababain an ekayu mundiklamu nah huwes an adi man-
gulug? Daan mot deket waday athidi ya dakayu pe on
inhuhummangan yu?
2 Kon uggeyu inilan ahi taku bumaddang ke Jesu Kriston
munhumalya hantuh ahina punhumalyaan hanadah adi
mangulug? Ot deket athidin mabalin an ahi taku maki-
humalya ya kon adiyu kabaelan an mangipanuh ittay an
punhahallaan yu?
3 Takon nadan anghel hi langit ya pakihumalya taku dida
ot namam-a mo nadan ibba takun tagu tuh luta.
4 Ya tipet deket waday nunhahallaan yu on nadan adi
mangulug di ayagan yun mangipanu?
5 Maid di bain yu! Kon maid ni-moy ohan dakayun
mangulug an kabaelanan mangipanuh punhahallaan yu?
6 Daan mot dakayu on impanu yuy punhahallaan yu?
Maid te deyan deke ot ya abu on in-e yuy diklamu yu nadah
adi mangulug ta diday munhumalyan dakayu.
7 Hinaen punhindidiklammuwan yuy kitib-anan nibahho
kayu. Daan mot anusan yuy adi maphod an aton di ibbayu.

Ya kudukdul nay ihulug taku takon di pangal-an ditaku
weno pulhon day nganneh diyen wadan ditaku.
8 Maid ot ya abu te dakayu pe on inat yuy adi maphod hi
ibba yun mangulug, ta hidiye nan deke on nunhindidikla-
muwan kayu ta pulhon yuy nganneh diyen wadah ibbayu.
9 Kon uggeyu inilan nadan gaga-ihon tatagu ya adida
migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios? Adi kayu mahaul:
Hanadan tatagun at-attonay umat nadah mangihuyop hi
bokon da inayan, nadan mangihuyop hi kaingngo dan lalaki
weno babai, nadan mundayaw hi adi makulug an dios,
10 nadan mangako, nadan pinhod dan ohhaan di nganneh
diye, nadan mumbutobutong, nadan deket kimmali da on
makahakkit hi pangngolan ya nadan tatagun puppumlo ya
adida migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios.
11 Athidiy udum ke dakayu handi, mu ad uwani ya
napakawanan moy liwat yu ya pinili dakayun Apu Dios an
tataguna ya imbilang dakayun maphod gapuh inat nan Ap-
apu taku an hi Jesu Kristo ya gapuh ongal an kabaelan nan
Espiritun Apu Dios an wadan ditaku.

Hay adol taku ya bagin Apu Dios

12 Wadada nadan tatagun kanan day “Dakami ya
damanan aton miy pinhod min aton.” Man-u po te damana,
mu adi am-in ya kiphodan. Kudukdulnay adi taku aton
nadan maid di idat dah kiphodan te deket umingha ya
naligat an itikod.
13 Ya kanan bon di udum di “Nawada hantun adol ta
atonay kumpulnan pinhod na. Umat hi putun nawadat
kiha-adan di makan, athidi boh makan an nawada te
mahapul di putu.” Makulug, mu hituwey kalyok an udum
hi algo ya poppogon Apu Dios datuwe. Hay adol taku ya
ugge nakapyat atonay malalaon umat nah pangihuyopan
hi bokon inayan, mu nawadat mundayaw ke Apu takun
mangipaptok ke ditaku.
14 Hi Apu Dios ya minahuwana nan Ap-apu taku ya
athidin ditakun ahi ditaku mahuwan gapuh ongal an
kabaelana.
15 Inila yun hay adol takun mangulug ya parten di adol
Kristo, kinali gaga-iho hin ihuyop takuy binabain pabayad
day adol dah linalaki te deket aton takuy athidi ya inggappat
takuy adol Kristo hi adol nan babain pabpabbayad nay adol
na.
16 Kon uggeyu inilan deket inhuyop di lalaki nan babain
pabayad nay adol na ya kay da mo ohan adol? Kinali gaga-
iho hin ihuyop di taguy bokona inayan. Te nah nitudok an
kalin Apu Dios ya kananay “Deket nunhuyop di duwa ya
kay da mo ohan adol.”

17 Mu deket nan Ap-apu takuy kigappatan taku ya miun-
nud di punnomnom takun hiya.
18 Halipat-an yu ta adiyu aton di malalaon umat hi
pangihuyopan hi bokon inayan te hituwen punliwatan ya
milagat di adol. Adi umat nah udum an punliwatan an adi
milagat di adol.
19 Kon uggeyu inilan hantun adol taku ya kiha-adan nan
Espiritun Apu Dios an impaalinan ditaku? Kinali adi na-ala
on hay pinpinhod di adol yuy aton yu te hi Apu Dios an kon
tagun ditakuy nangamung hi pangiatanan ditaku
20 te kay ditaku binayadan ke Apu Dios hi nangikatayan
Jesu Kristoh kihwangan taku, kinali hiya moy kon tagun
ditaku. Ta hidiye nan am-in di aton di adol taku ya hay
kidayawan Apu Dios.

Hay mipanggep hi kalahinan

7

1 Ad uwani ya itudok kun dakayuy humang ku nah pinhod
yun mahmahan ke ha-on mipanggep hi kalahinan. Hay ot
kanak ya kudukdul di adi ta malahin.
2 Mu gapu te dakol day mangat hi malalaon umat hi
pangihuyopan hi bokon inayan ya kudukdul nay malahin
tat waday oha on waday inayana.
3 Hay pangi-en di himbale ya mahapul an waday oha on
atonay pun-amlongan nan oha.
4 Te nalahin ke moy babai ya adina ohhaan di adol na.
Athidi bon nah lalaki te hay himbabbale ya mibilang an
ohay adol da.
5 Kinali dakayun nungkalahin ya adiyu iadiy adol yu nah
inayan yu, mu deket hummangan yun mun-appil kayun
mahuyop ta waday aton yun mundasal ya damana. Mu
adi bo kahilohilong te indanit adi kayu pakaippol ya waday
ipanomnom Satanas ke dakayuh gaga-iho.
6 Adik ipapilit an malahin kayun am-in, mu deket wadan
dakayuy pinhod nan malahin ya malahin ot udot.
7 Hay kakulugana ya pakudukdulok an am-in di tagu ya
adida malahin umat ke ha-on, mu inilak an adi mabalin
hituwe te nunhihinnatkon di kabaelan an indat Apu Dios hi
hin-oh-an ditaku.
8 Hay tugun ku nadah ugge ni-an nalahin ya nadah
nabalun binabai ya kudukdul nay adida malahin umat ke
ha-on.
9 Mu deket adida pakaippol an adi malahin ya habalinay
malahin da mu nan eda holholtapon di punnomnom dah
eda kalahinan.

10 Dakayun nungkalahin, waday tugun nan Ap-apu takun
kalyok ke dakayu, adinadaman ibolhen di babaiy inayana,
11 mu deket nil-un waday babain tinayananay inayana
ya adinadaman mumbintan. Mu deket ninomnom na bon
malahin ya maid di udum hi ena kibangngadan ten bokon
nan inayana. Athidi bo nah lalakin adinadaman ibolhe nay
inayana.

Hay tugun Pablo nadah mangulug an adi mangulug di inayan da

12-14 Ya hay ohah itugun ku an ugge inna-ud nan Ap-
apu takun impainilan ha-oy ya hituwe: Deket wadan
dakayun mangulug, lalaki weno babaiy nil-un nalahin hi
ohan adi mangulug ya pinhod nan inayan yuy munnanong
di punhimbaleyan yu ya adiyu ibolhe. Te deket mangulug
di ohan dakayun himbale ya abuluton Apu Dios hidiyen adi
mangulug an inayan yu te deket adina ya adina damdama
ibilang nadan imbabale yu.
15 Mu deket pinhod nan adi mangulug an inayan yun
mumbolhe kayu ya takon, maid di bahul yu ten abuluton
yun mumbolhe kayu te hi Apu Dios ya pinhod nan waday
oha on malinggop di nitaguwana.
16 Kinali kudukdul nay tobalon yu hin pinhod nan
adi mangulug an inayan yun mumbolhe kayu te maid
damdamay potokna hin nah pun-adduman yu ya damanan
baddangan yu ta mihwang.

Hay importante ya hay pakihin-am-ahan takun Apu Dios

17 Mahapul an waday ohan ditaku on abulutonan
mumbibiyag nah nganneh diyen gahat an indat Apu Dios
ke hiya handih namiliyanan ditakun mangulug ke hiya.
Hituwey tugun kun am-in hi mangulug hi kabobboble.
18 Ya dakayun nil-un numpakugit ot ahi kayu mangulug
ya adiyu ibain di numpakugitan yu. Athidi bon dakayun
mangulug an ugge nakugit an adi mahapul an mumpakugit
kayu
19 te adi importante hin nakugit di tagu weno ugge. Hay
importante ya un-unudon takuy pinhod Apu Dios.
20 Pidwaok bon kalyon an wada ot di ohan ditaku on
iunnud nay pumbiyag na nah planun Apu Dios ke ditaku
handih namiliyanan ditakun tataguna.
21 Deket himbut kayu handih namiliyan Apu Dios ke
dakayun mangulug ke hiya, bokon hidiyey pundanagan yu.
Mu deket damanan poppogon yuy kinahimbut yu, aton yu
ot udot.
22 Te nan himbut an nangulug an pinilin Apu Jesu Kristo
ya baddanganat bokon mo himbut di liwat. Athidi bo

nah bokon himbut an nangulug an hi Jesu Kristo moy kon
himbut ke hiya.
23 Hay natayanay namoklah liwat takut hiya moy kontagu
ke ditaku, kinali mahapul an hiyay un-unudon taku, bokon
hay tagu.
24 Dakayun kaibaiba, takon di nganney katatagu taku
handih nangulugan taku ya punnanongon takun mundinol
ke Apu Dios te hiyay mangipaptok ke ditaku.

Hay tugun mipanggep hi kalahinan ya hay tugun hanadah nabalu

25 Ad uwani ya hay mipanggep hi lahin di kalyok ta hu-
mangok di udum nadah pinhod yun mahmahan. Hituwen
itugun ku nadah ugge nalahin ya ugge nalpun nan Ap-apu
taku, mu gapu te hay homok nan ha-oy ya indat na tun
ngunuk ya indinol nan ha-on an manugun ke dakayu.
26-27 Ad uwanin deyan nahalman di ligat taku ya dakayun
waday inayana ya adi kayu gumadugadul hi eyu panaynan
hi inayan yu. Ya dakayu ke damdaman ugge nalahin ya
adiyu nomnomon an malahin.
28 Mu deket pinhod yun abun malahin ya takombo,
ot bokon liwat hidiye. Man-uket kalyok hituwe ya ahi
nahalman di punligatan nadan nalahin ya adik pinhod an
ekayu munligat hi athidi.
29 Dakayun kaibaiba, hay pinhod kun ipainilan dakayu ya
antikke moy tiempoh pangatan taku nah ipangunun Apu
Dios. Hidiyey gapunan dakayu ken nungkalahin ya adi
maphod hin hay kagu yuh inayan yuy humaliw-ah pangun-
unudan yun Apu taku.
30 Tibon takut bokon hay ligat, hay pun-am-amlongan
ya hay punhapulan hi ikadangyan di humaliw-ah pangun-
unudan ke Apu Dios.
31 Ya bokon datuwen ma-ma-at tuh lutay pangiohhaan
takuh nomnom taku te inila takun hantun luta ya am-in
di wadah tu ya mapoppog.
32 Pinhod ku ot an adi dakol di pundanagan yuh
nitaguwan yu. Hay lalakin ugge nalahin ya iohha nay
nomnom na nah ipangunun Apu Dios te pinhod nan
paamlongon,
33 mu nan lalakin nalahin ya nonomnomonay mahapul di
pamilyana ya pangipaamlonganah inayana,
34 ta hidiye nan maid di kapotok nay nomnomona.

Hana ke bon babain ugge nalahin ya abuna nan ipangu-
nun Apu Dios an nonomnomona te hay un-unudona ya abu
ya hay pinhod Apu Dios. Mu hana ken babain nalahin ya

dakol di nomnomona te hay pangipaptok nah nunhituwan
da ya hay pangipaamlonganah inayana.
35 Bokon pangiadik hituweh kalahinan yu, mu man-uke
ya kiphodan yu. Kinalik datuwe te pinhod kun maphod di
nitaguwan yu ta maid di humaliw-ah pangun-unudan yun
Apu taku.
36 Deket wadaday nitbin maid di planu dan muntuluy, mu
indani ya namahig di punnomnom nan lalaki nah babai ta
kananay muntuluy da ya damana te bokon liwat hidiye.
37 Mu deket inhamad nan lalakiy nomnom na an adi
malahin ya maphod boh diye mu ta maid di gumapun e
mapilit an mangituluy nah nitbiyana, namam-a hin hiya
pey kon nomnom.
38 Maphod hin ituluy nan lalakin iine nan nitbiyana, mu
kudukdul bo hin hiya pey kon nomnom an adina ituluy.
39 Hay babain mataguy inayana ya adinadaman ibolhe na.
Mu deket nate nan inayana ya damanan mumbintan ten
pinhod na, mu tibona bot hay bintanona ya hay ibbanan
mangulug.
40 Mu hay kanak ya mapmaphod ot di adi mumbintan te
malinglinggop di biyag na ten adi. Hituwey punnomnom
ku ya kulugok an nan Espiritun Apu Dios an wadan ha-oy
di nangipanomnom am-in ke datuwe.

Hay pumpaniawan nah nibakin makan

8

1 Ad uwani mo ya humangok nan manahmahan yun
mipanggep hi pangihdaan hi dotag an nibaki. Man-u po
te makulug nan kanan yun inila takun am-in di ine-en
tuwe. Mu kalyok ke dakayun adi gapuh nanginilaan yu ya
ekayu mumpahhiya, mu ipatibo yuy pamhod yuh ibbayu te
hidiyey mangipaphod hi punhintutulangan taku.
2 Hanan tagun hay punnomnom na ya impakainnila nan
am-in ya nihallah diyen punnomnom na.
3 Mu nan tagun naminhod ke Apu Dios ya abuluton Apu
Dios an hiya ya taguna.
4 Ot nganney punnomnom taku mipanggep hi pangihdaan
nah dotag an nibaki, mihda weno adi? Inila takun dakol day
dios an pangianappitan di udum, mu adi makulug an dios
dadiye te oha ya abuy makulug an Dios.
5 Takon hin kananat wada nadan kalyon dan dakol an
dios ya aap-apun dehdiy udum hi kabunyan ya hi luta,
6 mu ditaku ke pen mangulug ya oha ya abuy inila takun
makulug an Dios an hidiye nan Ama taku. Lintunan am-in
ya hiyay nangidat hi biyag takun mundaydayaw ke hiya ya

oha boy Apu takun hi Jesu Kristo an gapun hiya ya nawadan
am-in ya gapu bon hiya ya waday biyag takun maid di
poppog na.

7 Muden wadada nadan ibba takun mangulug an ugge
nakakkaan di takut da nadah makalin dios da. Handih
uggeda nangulugan ya impaingha dan mangihdah nibakin
dotag. Mu indanit nangulug da ya ininnila da nan makulug
an Dios, mu nanongnan hay punnomnom da ya nadan adi
makulug an dios di niappitan nadan nibakin dotag. Kinali
hay punnomnom da ya maliwat da hin kanon day nibaki.
Man-uke ya makudang di inila da mipanggep ke datuwe.

8 Mu hay kalyok ke dakayu ya bokon hay makan di
gapunah pambalan Apu Dios ke ditaku. Adi mahannotan
di niatan takun hiya, takon di kanon taku nan nibaki weno
adi.

9 Mu takon di damanan kanon taku ya tibon takut bokon
hidiyey humlun hi punliwatan nadan ugge nihamad di
pangulug da.

10 Makulug an dakayun nahamad moy pangulug na ya
inila yun adi panioy panganan hi nibakin makan. Mu nadan
ugge ni-an nihamad di pangulug da ya munhalinduwa da
hin maphod weno gaga-iho. Kinali deket tibon dakayun
didan kanon yuy nibakin makan ya kon adida mo udot
immam-an pungkan damdama dadiyen yaden punliwatan
da te nanongnan ibilang dan hidiyey ohan ine-en di pangun-
unudan hi adi makulug an dios?

11 Ta hidiye nan nadan ugge nihamad di pangulug dan
ibbayun ingkaten Jesus di kiphodan da ya nadadag di
pangulug da gapun diyen inat yu.

12 Hinae nan takon di dakayu ya nunliwat kayu
damdaman Jesu Kristo te munhalinduwa da, yaden nalalit
dan dakayu ot maliwat da mo.

13 Ta hidiye nan ha-oy ke ya takon di waday lebbeng kun
mangan hi pinhod kun kanon ya adik kanon hin hidiyey
humlun hi punliwatan nan ibbak an mangulug.

Hay nangalyan Pablo hi lebbeng nan midattan hi mahapul na

9

1 Ha-oy ya damanan atok di lebbeng kun aton. Te kon
bokonak apostoles, ya kon uggek tinibo nan Ap-apu takun
hi Jesu Kristo? Hay nangulugan yud uwani ke Apu Dios ya
hidiyey kitib-an di nungngunuwak mipanggep ke Apu Jesus.

2 Takon nin di hay punnomnom di udum ya bokonak
apostoles, mu dakayu ya mahapul an tobalon yun apostole-
sak te nuntuttuduwak ke dakayu ot mangulug kayun Apu
takun hidiyey kitib-an di kinaapostoles ku.

3 Hituwey panumang ku nadah mangibaag ke ha-on
mipanggep hi kalebbengak.
4 Kon maid di kalebbengak an midatan hi kanon ya
inumon nah ek puntuttuduwan ke dakayu?
5 Ya kon maid di kalebbengak an mangahawa ya
mangikuyug ke hiya nah ek puntuttuduwan umat nadah
udum an apostoles, umat ke Pedro ya nadan iiban nan Ap-
apu takun hi Jesus?
6 Kon dakami ya abun Barnabas di nangamung an
mamoklah mahapul mi yaden nada ken udum an muntut-
tudun dakayu ya pakaiddat yuy mahapul da?

7 Dahdiy tindaluh inila yun hiyay nangamung hi mahapul
nah ena pakigubatan? Ya dahdiy inila yuh muntanom an
adina tamtaman di bungan di intanom na? Ya dahdiy inila
yuh mummogmog ya adi umihda nah immogmogana?
8 Bokon ya abu datuwey kitib-an di kalebbengan an
matangdanan, te takon nan Tugun Apu Dios ke ditakun
dinawat Moses ya athidi damdamay ituguna.
9 Waday nitudok nah Tugun an kananay “Adiyu bobodan
di tokon nan nuwang an mun-ilik ta takon di kuman hi ittay
nah page.” Kon hanan nuwang ya abuy ikakagun Apu Dios
an mahapul an mangan?
10 Hay pinhod nan kalyon kenaen impitudok na ya
dakamin muntuttuduh kalin Apu Dios ya niingngo kami
nah munliyak ya mun-ani te nan munliyak ya mun-ani ya
namnamaon day maala da nah maani.
11 Kinali athidi ot damdama nah emi pangituttuduwan
ke dakayu hi kalin Apu Dios. Kon adi maphod hin umidat
kayuh mahapul mi?
12 Deket nadan udum an muntuttudun dakayuy mumba-
gah mahapul da ya idatan yu dida, kon adi namam-a ot
kuman dakami?
Mu dakamiy kon nomnom an adi kami mumbagah maha-
pul mi takon di inila min waday lebbeng min mumbaga, te
ninomnom min kudukdulnay ippol miy pungkudangan mi
te kal-ina ya pangali yuy hidiyey gamgaman mi ya humlun
ot ya abuh adiyu pangulugan nah ituttudu mih mipanggep
nah inat Kristo an kiphodan taku.
13 Mu inila yun nadan mungngunuh Templon di Judyud
Jerusalem ya nan ien di tataguh Temploy pangal-an dah
kanon da. Ya nada ke damdaman papadin mangidasal nah

iappit di tatagu ke Apu Dios ya waday alan dah bingay da
ke dadiyen niappit.
14 Athidi damdama nadah muntuttuduh mipanggep ke
Apu Dios te intugun nan Ap-apu takun kananay nadan eda
tuttuduwan an tataguy lebbeng nan mangidat hi mahapul
da.
15 Mu ha-oy an immalin muntuttudun dakayu ya takon
di waday lebbeng kun mumbagah mahapul ku ya uggeyak
numbaga. Ya adiyu kanan di intudok kuh tuwen dakayu
te pinhod kun umidat kayuh mahapul ku te maid hituweh
nomnom ku. Pakudukdulok an mateyak hi inagang ku
mu nan eyak idatan hi tangdan ku te maan-anlaak an
muntuttudun dakayu takon di maid di boklaok.
16 Adik ipahhiyay puntuttuduwak hi mipanggep ke Jesu
Kristo te hituwey indat Apu Dios an ngunuk. Te deket adik
aton hituwen ngunuk ya inilak an waday ad-adin maat ke
ha-on.
17 Gulat nat ha-oy di namili ketuwen ngunuk ya wadan
nonomnomok di tangdanok. Mu gapu te hi Apu Dios di
kon nomnom ketuwen ngunuk ya adik nonomnomon di
tangdanok.
18 Hay amlong kun muntuttudu mipanggep ke Jesus
di gamgamak ketuwen ngunuk, kinali adiyak mumbagah
tangdan ku, takon di lebbeng nan matangdanan.
19 Ha-oy ya waday lebbeng kun mangat hi pinhod kun
aton te maid di kon muttatyun ha-on, muden ingnguddan
ku pen pummuttatyuwok di adol kut eyak muntuttuduh
katagutagu mipanggep ke Jesus ta dumakol day mangulug
ke hiya.
20 Deket muntuttuduwak nadah ibbak an Judyu on iun-
unud kuh pangat dat wada ot an mangulug da. Athidi
bon takon di adi mahapul an un-unudok nan Tugun
Moses, mu deket nadah mangun-unud kediyen Tugun di
puntuttuduwak ya un-unudok ta wada ot an mangulug dah
ituttuduk.
21 Ya athidi bon deket nadah bokon Judyun adi mangun-
unud hi Tugun Moses di puntuttuduwak ya iun-unud kuh
pangat da, te takon di dida ya pinhod kun mangulug da. Mu
takon di athidiy at-attok ya adik ngohayon di Tugun Apu
Dios, mu lispituwok, kinali un-unudok moy tugun Kristo.
22 Ya deket nadan ugge nihamad di pangulug day tut-
tuduwak ya adik ipatibon kudukdulak an nahamad di
pangulug ku mu didat waday dinol dan mundongol hi
ituttuduk ta mihamad di pangulug da.

Takon di dahdin taguy puntuttuduwak ya iun-unud kuh
pangat dat kay ahan ya kulugon day ituttuduk mipanggep

ke Jesus ta mihwang da.
23 Athituy atok ta waday innunan mipainila nan tuttudun
mipanggep ke Jesu Kristo ya milak-amak nah kiphodana.
24 Inila takun nah pun-aapputan an umat hi buttikan ya
dakol day maki-e, mu oha ya abuy mangapput an mangala
nah midat hi mangapput. Athidi ot hi pangun-unudan
takun Jesu Kristo an am-in taku ya hay pangapputan takuy
nomnomnomon takut waday idat Apu Dios hi gun-udon
taku.
25 Am-in day makiapput hi ay-ayam ya mahapul an paka-
un-unudon da nan pundadaan hi adol ta waday innun dan
mangapput ta diday kidatan nan midat nah mangapput.
Datuwen gagamgaman da ya ahi mapoppog, mu hana ken
idat Apu Dios ke ditakun mangun-unud ke Jesu Kristo ya
munnananong ta nangamung.
26 Ta hidiye nan hay pangat ku ya umatak nah makiap-
put hi buttikan an hay pangapputanay nonomnomona ya
umatak bo nah makiapput hi dinuntukan an adina pamgay
duntuk.
27 Umatak nah makiapput an atok am-in di kabaelak an
mangonoknong hi adol kut adi malogologom di atok. Te
deket adik iathidi ya makaan di lebbeng kun makiapput.
Hay pinhod kun kalyon ya takon di wadada nan binaddan-
gak ta nangulug dan kay dida nan inawis kun makiapput,
mu deket nalnalgom di at-attok ya maid di ek gun-udon.

Hanan inat Apu Dios an kiphodan nadan aammod di Judyu ya impakawada

10

1 Kaibaiba, adi taku kal-iwan di naat handidah aammod
takun impangulun Moses. Handi ya binaddangan Apu Dios
dida ot paaliyonay kulabut an hidiyey nangipangulun dida.
Ya impunhi-ana nan danum nah baybay ta waday dalanon
dan manayan hanadah mungkipdug an buhul da.
2 Kediyen wadada nah gawwan nan baybay ya hiniduman
nan kulabut dida. Hidiyey kay nabonyagan dan am-in ta
kitib-anan hi Moses di un-unudon da.
3 Nun-iingngoy kinan dan am-in an hidiye nan makan an
indat nan Ap-apu taku.
4 Ya hay ininum dan am-in ya nan danum an impabudal
Apu Dios nah batu. Hidiyen batuy kitib-anan wadah Kriston
maki-kien dida.
5 Athidiy nangipaptok Apu Dios ke dida, mu kapyanan
dakol day ugge nangipaamlong ke hiya ot kastiguwona dida
ot mungkakate da nah adi maboblayan.

6 Nomnomon taku ke datuwen na-na-at handidah aammod takut bokon hay gaga-ihoy nonomnomon takun aton.
7 Ya bokon nadan adi makulug an dios di daydayawon takun umat hi inat nadan udum ke dida. Hanah impitudok Apu Dios mipanggep ketuwen inat da ya kananay "Nunhahamul da ya nangnanginnum da ot manmannayo dah pundayaw da nah kinapya dan dios da."*
8 Ya adi taku aton di malalaon umat hi pangihuyopan hi bokon inayan, te athidiy inat handidan aammod taku ot hidiyey gapunah natayan di duway pulut tuluy libuh ohan algo.
9 Adi taku e patpatnaan di kinaulen Apu Dios ta panginilaan taku hin waday kabaelanan mangastigun ditaku weno maid. Man-uke ya athidiy inat di udum ke didan impaboh-ol dah Apu Dios ot pun-ipakalat na didah ulog ot mungkakate da.
10 Adi taku bo munlili hin waday ligat taku te athidiy inat di udum handidah aammod taku ot bumoh-ol boh Apu Dios ot itud-ak na nan anghel nan namaten dida.
11 Dadiyen na-na-at handidah aammod taku dih done ya hidiyey nangipatib-an Apu Dios hi atona nadah munliwat ot ipatudok nat wada ot an tumakut takun mangat hi adina pinhod tedeyan mungkadatngan di kapoppogan di luta ya kahumalyaan di tagu.
12 Ta hidiye nan wada ken dakayuy pangalina on nahamad di pangulug na ya halipat-ana te indani ya hiya ot ya abuy munliwat.
13 Man-u po te am-in taku ya mapatnaan takun mahaul ta munliwat taku, mu kapyana te tagu taku. Mu hi Apu Dios ya adi ditaku iwalong te adina iabulut an etaku mapatnaan hi adi taku kabaelan te am-in nah kapatnaan taku ya wadan mamaddang ke ditakut adi taku aton di gaga-iho.

Tibon takut bokon nadan adi makulug an dios di unununudon taku

14 Ta hidiye nan dakayun iibba, tibon yu ta adiyu dayawon di adi makulug an dios.
15 Nanomnoman kayu ya nangamung kayun munnomnom hin niptok tun kalkalyok ke dakayu.
16 Deket inumon taku nan wada nah basuh pumpasalamatan hi panginomnoman taku nah dalan Kriston timmanodtod handih natayana, kon adi makulug an milak-am taku nah kiphodan di natayana? Ya kon adi taku bo milakam hin makikan taku nah pani-angon takun tinapay hi panginomnoman takuh adol Kriston nipatak hi krus?

---

* **10:7 10:7** Exodus 32:6

17 Ta takon di dakol taku ya kay taku ohan adol te oha ya
abu nan tinapay an kanon taku.
18 Miingngoh tuwe nah pundayawan di Judyun deket
waday in-appit dat nakikan da nah naklong ya nilak-am dan
am-in nah niatan diyen nundayawan da.
19 Athidi bo nadan tatagun deket waday in-appit da
nah adi makulug an dios dat nakikan da kediyen niap-
pit ya nilak-am da damdaman am-in nah niatan diyen
nundayawan da. Adik kanan di makulug nadan dios an
dayawon dadiyen tatagu. Ya adik bo kanan di waday hilbin
nadan iappit da.
20 Hay kalyok ke dakayu ya nan iappit dadiyen tatagu ya
nadah dimonyoy pangiappitan dan bokon ke Apu Dios. Adik
pinhod an ekayu mid-um ke dadiyen dimonyo.
21 Kon pangaliyu on damanan uminum kayu ya mangan
kayu nah panginomnoman takuh natayan Apu Jesus ya
indani bo ya ekayu nakikan ya nakiinum nadah adi
mangulug hi pun-iappitan da nadah dimonyo? Adinadamah
diye!
22 Te hi Apu Dios ya pinhod nan hiya ya abuy dayawon yu,
adina pinhod di waday udum. Kon pinhod yun paboh-olon?
Kon pangali yu on nalnal-ot kayu mu hiya?
23 Man-ut makulug nan kanan di udum an ditakun
mangulug ya damanan aton takun am-in di pinhod taku,
mu kalyok ke dakayun adi am-in di pinhod takun aton ya
maphod weno waday ibaddang nah pangulug taku.
24 Bokon hay kiphodan taku ya abuy nonomnomon taku
te hay maphod ya nomnomon taku damdamay kiphodan di
ibba taku.
25 Mabalin an ihda yuy dotag an magatang nah malkadu.
Adi mahapul an mahmahan yu hin nibaki te bokon panioy
panganan hi nalgom an dotag.
26 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Hantun
luta ya am-in nan wadah tu ya nalpun Apu taku ta kiphodan
taku.”†
27 Ya deke bot waday adi mangulug an mangayag ke
dakayun e makikan hi baleda ya damanan ume kayu hin
pinhod yu. Kanon yuy kumpulnan idadaan da ya adiyu
mahmahan hin nibakit adi munhalinduway nomnom yu.
28 Mu deket waday eyu pakikanan ya waday ohan kaly-
onay nibaki nan nidadaan ya adiyu kanon ta adi pangalin
nan taguy kahingon yuh Jesus ya ad-adi moy punnomnom
nan dakayu.
29 Deket mipanggep hi athitu ya importantey punnomnom
di tagu, bokon hay punnomnom yu.

† **10:26 10:26** Psalm 24:1

Mu wadan pangaliyu nin di “Antipet hay punnomnom
di udum an taguy pangiunnudak ta miadi nadan damanan
atok?
30 Hin kananat mumpasalamatak ke Apu Dios hi pan-
ganak kediyen makan, tipe ot kumat eyak balawon?”
31 Mu adiyu iathidi ten hidiyey humlun hi ad-adin
punnomnoman di udum. Hay maphod ya am-in di aton
taku, takon di hay panganan ya panginuman ya inomnom
hi kidayawan Apu Dios.
32 Tibon takut bokon ditakuy humlun hi adi pangulugan
nadan udum an Judyu ya nadan bokon Judyu ya bokon
ditakuy humlun hi punliwatan di ibba takun mangulug.
33 Iun-unud yun ha-on an atok am-in di kabaelak an bu-
maddang hi kumpulnan tagu te ha-oy ya bokon hay kipho-
dak ya abuy nonomnomok, mu hay kiphodan damdaman
di udum an tatagut waday innun dan mihwang.

11

1 Iun-unud yuh maphod an pangat ku, te ha-oy ya iun-
unud kun Jesu Kristo.

Hay punhukyungan di binabai nah pundayawan dan Apu Dios

2 Ongal di pangidayaw kun dakayu te nonomnomonak ke
dakayu ya un-unudon yuy intanuttuduk ke dakayu.
3 Mu pinhod kun inilaon yu an hay lalaki ya natagtag-e
mu nan inayana, hi Kristo ya natagtag-e mu hay tagu ya hi
Apu Dios ya natagtag-e mu hi Kristo.
4 Ta hidiye nan deket muntaddung di lalakin
munhukyung an mundasal weno muntuttuduh kalin Apu
Dios nah pundayawan yu ya adina dayawon hi Jesu Kristo.
5-6 Ya hana ke bon babain adi munhukyung an mundasal
weno muntuttuduh kalin Apu Dios ya ibabainay inayana te
nan punhukyungan di babaiy kitib-anan hiya ya nababbaba
mu hay lalaki. Hanan adi munhukyung an babai ya
kudukdul nay mumpamukmuk te adi ke munhukyung ya
kay namukmukan. Mu kababain an mumpamukmuk weno
mumpapu-lit di babai, kinali mahapul an munhukyung.
7 Nawaday lalakin kitib-an di dayaw Apu Dios te handih
kinapyanay tagu dih pinghana ya kinapyanan umat ke hiya,
ta hiyay katagtag-ayan am-in hi lintuna. Kinali adi maphod
an munhukyung di lalaki nah pundayawana ke Apu Dios
te nan hukyung ya kitib-an di kinababa. Mu hay babaiy
daydayunan munhukyung te hiyay mangipatiboh kinatag-
en di lalaki.
8 Te hay nalpuwan di lalaki dih pinghana ya bokon nah
babai, mu nan babaiy nalpu nah lalaki.

9 Ya man-uket kinapyan Apu Dios nan babai ya gapu
nah lalakit waday pun-ibbana, bokon gapuh babaiy nan-
gapyaanah lalaki.
10 Kinali mahapul an munhukyung di binabai, te hidiyen
pangi-e takuy mangipatiboh pumpakumbabaan da nadah
linalaki, te bokon ditakun tatagu ya abuy manibo, mu takon
nadan anghel ya mun-am-amlong da.
11 Mu ditakun mangulug ke Apu Jesus ya adi taku kal-iwan
an kinapyan Apu Dios di lalaki ya babait mumbaddang da,
bokon nan waday oha on hay adol nay nonomnomona ya
abu.
12 Man-ut din namangulun babai ya nalpu nah naman-
gulun lalaki, mu nipalpun diye ya hay babaiy kalpuwan di
lalaki te hay babaiy mangitungoh tagu. Mu hi Apu Dios
damdamay kalpuwan di am-in.
13 Nomnomon yu ke, kon maphod hin adi munhukyung
di babai nah simbaan hin mundasal?
14 Hay lalaki ya inila taku tuwalin adi maphod di ang-ang
na hin andukkey buuk na.
15 Mu hay babai ya maphod tuwaliy ang-ang na hin
andukkey buuk na te indat Apu Dios ke hiyah diyet
panophop nah uluna ya mid-um hi kinamaddikit na.
16 Mu deket wadan dakayuy makihannuh mipanggep hi
punhukyungan di binabai ya nganney innun an takon di
daana ya hidiyey pangi-en di pundayaw am-in di mangulug.

Hay ine-en di panginomnoman nah natayan Jesus
(Mateo 26:26-30; Marcos 14:22-25; Lucas 22:15-20)

17 Hay oha boh kalyok ke dakayu ya adik pinhod nan
at-atton yu nah kaam-amungan yun hidiyey humlun hi
pumbahulan yu, bokon hay kiphodan yu.
18 Te waday dingngol kun deke kanut naamung kayun
mundayaw ke Apu Dios ya adi kayu mun-uunnud, mu
maganodwa kayu ya takon di ha-oy ya kulugok.
19 Mu wada danaen punhahannuwan yu ta mainila nadan
makulug an mangulug te adida aton di athina.
20 Deke kanut naamung kayu nah panganan yuh pangi-
nomnoman hi natayan nan Ap-apu takun hi Jesus ya
hinnatkon ot ya abuy wadah nomnom yu.
21 Hay at-atton yu kanu ya iun-unan di udum an mangan
an adida had-on di ibbadat man-un dida te mabhug da
yaden makudangan day udum. Ya athidi bo kanu nah
mainum an adi konoknongon di udum ta mungkabubutong
da.
22 Tipe mo ahan ta eyu iathidi? Kon adi ahan mabalin
an ihamad yun mangan ya uminum hi babale yu ta bokon

nah eyu kaamungan? Weno iathina yu te adiyu ibilang
nadan ibbayun mangulug ya pinhod yun maba-inan nadan
mangulug an nungkawotwot? Kon pangali yu on matbal
kayu hin athidiy aton yu?

23 Te hituwen intuttuduk ke dakayu mipanggep nah
nanguddidin nanganan da Jesus kediyen hilong ot ahi ihdul
Judas ya intuttudun Apu takun ha-on. Immalah tinapay
24 ot mundasal ke Apu Dios. Pinani-ang na nan tinapay
ot ikap-ong na nadah disipulosna ot kananay "Kanon yu te
hituwey adol kun miappit hi kiphodan yu. Athituy aton yu
ta panginomnoman yun ha-on."
25 Nagibbu da bon nangan ya inalana nan basun natalwan
hi mainum ot mundasal bon Apu Dios ot ahina idat nadah
disipulosna. Kananay "Hituwen inumon yuy kipaannungan
nan balun nakitobbalan Apu Dios an kiphodan di tagun
boklaok hi katayak. Mipalpud uwani ya iathitu yu ta
panginomnoman yun ha-on."
26 Kalyok ke dakayun inggana tuh pumbangngadan Apu
Jesus ya deke on aton takuh diyen mangan taku nah tinapay
ya uminum takuh mainum. Hituwey kitib-anan nateh Jesus
ta kiphodan taku.

27 Ta hidiye nan deket wadan dakayuy na-ala on nangan
ya imminum, mu adina nomnomon di makulug an kibali-
nana ya maliwat ke Apu Jesus an nangiappit hi adol na te
kay maid di niatan nan natayana.
28 Kinali deket maamung kayu nah panginomnoman yuh
natayan Kristo ya mahapul an waday oha on pakannom-
nomonay nigappatanan Apu Dios, ta deket maphod ya ahi
kayu mabalin an makikan ya makiinum.
29 Te nan tagun adina aton di athidin pamga on nakikan
ya nakiinum an adina nomnomon nan adol Jesus ya hay
pumbalinan diye ya kastiguwon Apu Dios te taltalang-
gaanay natayan Jesus.
30 Hituwey gapunan dakol ke dakayuy nakapuy, mundogo
ya nate day udum.
31 Mu gulat nat pakannomnomon takuy pangi-e taku on
ahi taku nakikan ya adi ditaku kastiguwon ke Apu Dios.
32 Man-uket paligligaton ditakun hiya hin waday nibah-
hawan taku ya hidiyey panugunan ditakut waday innun
takun manomnoman ta adi taku milaggat hi pangas-
tiguwana nadah adi mangulug ke hiya.

33 Ta hidiye nan dakayun iibba, kalyok ke dakayun
deket naamung kayun mangan hi panginomnoman yu
nah natayan Apu Jesus ya munhinhoho-odan kayu ta
mundidihhan kayun mangan.

34 Kudukdul nay mangan kayu ni-an hi nunhituwan yu
ta ahi kayu makiamung ta bokon nan makan an eyu
gagamgaman an hidiyey humlun hi pangastiguwan Apu
Dios ke dakayu.
Waday udum hi pinhod kun kalyon ke dakayu, mu
nangamung tuh aliyak ta ahi taku munhuhummangan.

Hanadan idat di Espiritun Apu Dios nadah mangulug

12

1 Kaibaiba dida, pinhod kun ipainilan dakayuy mipanggep
nah nunhihinnatkon an kabaelan di hin-oh-an ditakun
malpu nah Espiritun Apu Dios.
2 Inila yun handih ugge kayu ni-an nangulug ya nahaul
kayu ot un-unudon yu nadan adi makulug an dios.
3 Mu ad uwanin nangulug kayu ya wadan dakayuy
Espiritun Apu Dios. Ya deket makulug an waday Espiritun
Apu Dios hi ohan tagut mangituttuduh atona ya adi mabalin
an ngohayonah Jesus. Kanah-in di hay Espiritun Apu Dios
nah tagut ahina mabalin an kalyon di hi Jesus di Apu na.
4 Dakol di nunhihinnatkon an kabaelan di hin-oh-an
ditaku, mu oha ya abuy nangidat ke dadiye, hidiye nan
Espiritun Apu Dios.
5 Nunhihinnatkon di ngunun indinol Apu Dios ke ditakun
kiphodan di ibba takun mangulug, mu oha tuwaliy in-
gunuwan taku, abuna nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.
6 Nunhihinnatkon di kabaelan an nidinol ke ditakun
mangat nah ngunu taku, mu oha ya abuy nalpuwan da, hi
Apu Dios.
7 Am-in takun mangulug ya waday oha on waday nidat ke
hiya hi kabaelanan bumaddang hi kiphodan takun am-in ta
hidiyey kainilaanan waday Espiritun Apu Dios ke ditaku.
8 Wadaday udum ke ditakun indatan nan Espiritun Apu
Dios hi kabaelan dan muntugun. Hay udum ya indatanah
kabaelan dan mangawat hi kalin Apu Dios ta ituttudu dah
ibbada.
9 Hay udum ya indatan nan Espiritun Apu Dios didah
nahamad an pangulug ke Apu Dios ta aton day adi mabalin
an maat. Ya nadan udum ya indatan nan Espiritun Apu Dios
hi kabaelan dan mangaan hi dogo.
10 Wadada boy udum an indatanah kabaelan dan mangat
hi milagro. Hanadan udum ya indatana didah kabaelan
dan mangituttuduh kalin Apu Dios. Ya wadaday nidatan hi
kabaelan an mangimatun hin nan tuttudun di ohan tagu ya
nalpu nah Espiritun Apu Dios. Wadaday udum bon nidatan
hi kabaelan an mangikalih nunhihinnatkon an kali, takon
di uggeda inadal dadiyen kali. Wadada bo nadan kabaelan

dan mangipainilah kibalinan dadiyen nunhihinnatkon an
kali.
11 Datuwen am-in an nunhihinnatkon an kabaelan di hin-
oh-an ditaku ya ohay nalpuwana, nan Espiritun Apu Dios ya
hiyay nangamung hi pinhod nan pangidatan.
12 Umat hi adol takun oha, mu dakol di partena. Athidi
damdaman ditakun mangulug an nunhihinnatkon di kabae-
lan taku, mu ohay kon adol ke ditaku an hi Jesu Kristo.
13 Ta hidiye nan, hay ke ine-e takun mangulug an takon
di nunhihinnatkon takun wadaday Judyu ya bokon, himbut
ya bokon, mu niohha taku te oha ya abuy Espiritun Apu
Dios an namonyag ke ditaku ot mawadah hin-oh-an ditaku
te hiyay nangiohha ke ditaku nah adol Kristo.
14 Umat hi adol takun man-ut oha, mu dakol di partena.
15 Gulat nat damanan kumali nan hukit kananay
“Bokonak parten nan adol te bokonak takle” ya nihallah
diye te takon di athidiy kanana ya nanongnan parten di
adol.
16 Ya athidi bon gulat nat damanan kumali nan ingat
kananay “Bokonak pe parten nan adol te bokonak mata”
ya nihallah diye te takon di athidiy kanana ya nanongnan
parten di adol.
17 Te gulat nat matan am-in di adol, nganney aton an
mangngol hin maid di inga? Ya gulat nat ingan am-in di
adol ya nganney aton an manamuy hin maid di olong?
18 Bokon athidiy nangapyan Apu Dios ke ditaku te ki-
napyanay nunhihinnatkon an parten di adol taku mipuun
nah pinhod nan kiusalan da.
19 Nganne mo ahan an adol hidiye hin ohan parte ya abu?
20 Kinali ohay adol taku, mu dakol di partena.
21 Ta hidiye nan adinadaman kanan nan mata nah takley
“Adi daka mahapul, kabaelak an maohha.” Ya athidi bo
nah ulun adi mabalin an ena kanan nah hukiy “Adi daka
mahapul.”
22 Te hay kakulugana ya takon nadan kanan takun adi
importanten parten di adol ya makahhapul taku.
23 Hanadan parten di adol an maunguhan di kiatan da
ya dadiyey makahhapul an mipaptok. Wadada damdama
nan parten di adol an kababain an ipatpatibo, kinali ipaptok
takun pakahanniyan taku.
24 Mu adi mahapul an athidiy pamaptok nadah udum
an parten di adol taku. Athidiy nangapyan Apu Dios hi
adol takut pakaippaptok taku nadan parten di adol an
maunguhan di kiatan da.
25 Am-in hantudan nunhihinnatkon an parten di adol
taku ya makahhapul takut mumbabaddang da. Hidiyey

pangiun-unudan takun adi taku munhinkakkahing, mu
munhimpapaptok taku ot ya abu
26 te deket waday parten di adol takun mahakit ya
makigigibok nadan udum an parten di adol. Ya deke
bot makaippaptok di ohan partena ya kay makiam-amlong
nadan udum an parten di adol.
27 Hay pinhod kun kalyon ke dakayu ya am-in takun
mangulug ya mibilang takun adol Kristo, mu waday oha
on hinnatkon di ngunun nidinol ke hiya.
28 Datuwey ngunun indinol Apu Dios ke ditakun mangu-
lug. Hay mamangulu ya hay mun-apostoles, hay mihaynod
ya hay mumprofetas an diday mangipainilah kalin Apu
Dios, hay mikatlu ya nadan muntuttuduh kalina. Wadada
boy udum an napilin waday kabaelan dan mangat hi
milagro. Hay udum ya nidatan dah kabaelan an man-
gaan hi dogo ya wadaday udum an waday naminhod
dan bumaddang hi ibbada. Hay udum ya napili dan
mangipangpanguluh ibbada ya hay udum ya nidatan dah
kabaelan dan mangikalih nunhihinnatkon an kali.
29 Kinali ugge taku napilin am-in an nun-apostoles,
numprofetas ya muntuttuduh kalin Apu Dios. Ya am-in taku
ya ugge taku nidatan hi kabaelan an mangat hi milagro
30 ya kabaelan an mangaan hi dogo. Athidi bon am-
in taku ya ugge taku nidatan hi kabaelan an mangikalih
nunhihinnatkon an kali ya mangipainilah kibalinan dadiye.
31 Hay ot maphod ya aton yun am-in di kabaelan yu
ta nadan mapmaphod an kabaelan di gamgaman yu ta
bumaddang hi kiohhaan yu.

Mu kalyok ke dakayun hay kapkaphodan ya hay pamhod
hi ibban tagu.

Hay ine-en di pamhod

13

1 Importantey pamhod hi ibba te takon nin di nidatan
tah kabaelan an mangikalih nunhihinnatkon an kalin di
tagu weno hay kalin di anghel, mu maid di pamhod hi
ibba ya maid di hilbina te kay tuttumling an gangha ya
pumippipong an kingking.
2 Takon nin di waday kabaelak an mangipainilah kalin
Apu Dios, takon nin di inilak am-in di ugge impainilan Apu
Dios ya maawatak di ine-ena ya maid di hilbina hin maid di
naminhod kuh ibbak. Ya takon nin di ongal di pangulug kut
kabaelak an kalyon nah bilid ta madlig, mu maid di pamhod
kuh ibbak ya maid di hilbik an tagu.

3 Ya takon nin di idat kun am-in di wadan ha-on hanadah
nawotwot ya takon nin di ihulug kuy adol kut patayonak
gapuh pangulug kun Jesu Kristo ya maid di hilbin dadiye
hin maid di pamimhod kuh ibbak.

4 Te hay tagun waday pamhod nah ibbana ya makaulle ya
huhhummok. Adi umamoh ibbana ya adi mumpahhiya.
5 Hay tagun waday pamhod nah ibbana ya adi mumpah-
hiya, adi mungngohe ya adi kabinnoh-ol. Adina ipapilit di
pinhod na ya kal-iwanay ad-adin inat dan hiya.
6 Adina pun-amlongan di gaga-iho, mu hay maphod di
pun-amlongana.
7 Te deket waday pamhod di taguh ibbana ya takon di
nganney nibahhowan da ya adina nonomnomon, wadat
nangamung di dinol nan dida ya namnamaonat nangamung
an hay maphod di aton da ya ippol nay ngannen ligat.

8 Hay pamhod ya adi mauma, mu munnananong.
Dadiyen kabaelan an umat hi pangituttudu nah ipainilan
nan Espiritun Apu Dios ya waday poppogna. Takon
nan kabaelan an mangikalih nunhihinnatkon an kali ya
mapoppog ya takon di ngannen inila taku ya adi taku
mahapul hi udum hi algo.
9 Te makudang di inila takud uwani ya makudang di
kabaelan takun muntuttudu mipanggep hi ipainilan di
Espiritun Apu Dios.
10 Mu hantuh umannung nan planun Apu Dios ya adi taku
mo mahapul datuwen waday kudang nan kabaelan.

11 Handih kagolang ku ya kay golang di pungkalkallik, hay
punnomnom ku ya hay pun-awat ku, mu ad uwanin kat-
aguwak ya adi mo athidi.
12 Athidi ke ditakun mangulug an makudang ni-an di pun-
awat taku mipanggep ke Apu Dios an kay taku mundigdiggal
nah diggal an adi makaddiggal di anga. Mu hantuh ahi taku
pakihangngaban ke Apu Dios ya pakainillaon takuy pangi-
enat umat hi nanginilaanan ditakud uwani.

13 Kinalik ke dakayuy mipanggep nadah kabaelan an
waday poppogna, mu waday udum an munnananong.
Datuwe ya hay pangulug taku ke Apu Dios, hay pundinol
ya hay pamhod. Mu ke datuwen tulu, ya hay pamhod di
kapkaphodan.

Hay udum an mipanggep nadah kabaelan an idat di Espiritun Apu Dios

14

1 Kinali daan mot hay pamhod di gamgaman yu ya nadan
kabaelan an idat nan Espiritun Apu Dios, namam-a nan
kabaelan an mangituttudu nah pinhod Apu Dios an ipainila.
2 Te hana ken tagun waday kabaelanan mangikalih nun-
hihinnatkon an kali ya hi Apu Dios di pakihumhumman-
ganana, bokon hay tatagu te adida maawatan di kalkalyona.
Hiya ke ya waday kabaelanan mangalih ugge nipainila
gapuh baddang nan Espiritun Apu Dios.
3 Mu nan mangituttuduh pinhod Apu Dios an mipainila ya
tuttuduwanay tatagut mihamad di pangulug da ya pakod-
holonay nomnom da ya al-alubyagona didah punligatan da.
4 Kinali hay tagun kabaelanan mangikalih nunhihin-
natkon an kali ya hay adol na ya abuy baddangana, mu
nan tagun mangituttuduh pinhod Apu Dios an ipainila ya
baddanganan am-in di mangulug nah pangulug da.
5 Pinhod ku ot an am-in kayu ya kabaelan yun mangikalih
nunhihinnatkon an kali, mu pakudukdulok an am-in kayu
ya waday kabaelan yun muntuttudu nah pinhod Apu Dios
an ipainila te kudukdul di muntuttuduh kalina mu hay
mangikalih nunhihinnatkon an kali. Man-u te om, wada
damdamay hilbinah pangikalyan hi nunhihinnatkon an
kali, mu kah-in di waday ohah mangipainilah kibalinanat
am-in di mangulug ya mabaddangan da.
6 Kaibaiba, kon na nin ta tuh aliyak hina ya ikalik
ke dakayuh kalin adiyu maawatan, kon waday hilbinan
dakayu? Maid. Mu deket ikalik nah kalin maawatan yu
ya waday hilbinan dakayu te inilaon yu nan ituttuduk
mipanggep ke Apu Dios ya nan ipainilak an impainila nan
ha-on.
7 Hay oha bo ya nan tagun kumalih kalin adi maawatan
ya kay ingngiing ya ayyuding an deket pamgah pagango ya
maid maptok hi dongol na.
8 Athidi bo nah tindalun mangipagangoh tangguyub
nah pundadaanan dan makigubat an deket nalgom di
pumpagangona ya adi maawatan nadan ibbanat adida
mundadaan.
9 Athidi bon dakayu hin mungkalkalli kayu nah hinnatkon
an kalin adi maawatan nan mangngol, nganney innun dan
manginila nah kalkalyon yu? Maid di hilbin nan impadngol
yun dida.
10 Man-u te om, dakol di nunhihinnatkon an kali tuh luta,
mu kah-in di maawatan hidiyen kalit ahi waday hilbina.
11 Te deket wada nadan pinhod nan mun-innilaan, mu
nunhinnatkon di kali dan duwa, adida mungkainnawatan
ya adi mabalin an eda mun-innilaan.

12 Kinali, hay ot aton yu teden ihik yun midatan nah
kabaelan an malpuh Espiritun Apu Dios ya hay ong-ongal
an kabaelan an mangihamad hi pangulug di ibba yun
mangulug di gamgaman yu.
13 Ta deket wadan dakayuy nidatan hi kabaelan an
mangikalih nunhihinnatkon an kali ya mahapul an
mundasal ta midattan boh kabaelanan mangipainilah
kibalinan dadiye.
14 Te deket nah pundasalak ya nan Espiritun Apu Dios
di mangipakalin ha-on nah hinnatkon an kali ya man-u te
magibok ku, mu uggek inilay kibalinana.
15 Kinali hay maphod an aton ya adi taku gaga-on
mundasal ya mungkanta ya abu, mu ikali taku damdamah
kalin maawatan
16 te deket ingkalin nan mangipanguluh dasal nah
pumpasalamatan ke Apu Dios hi kalin adi maawatan,
nganney innun di udum an mangiunnud nah dasal nat
kalyon day “Amen”* hin adida maawatan nan nidasal?
17 Te takon di maphod di dasal yu ya maid di hilbina te
maid di ibaddang na nadah adi pakaawat.
18 Mumpasalamatak ke Apu Dios te dakdakol di indat nan
ha-on hi kabaelak an mangikalih nunhihinnatkon an kali
mu dakayu.
19 Mu deket nah kaam-amungan takun mundayaw ke Apu
Dios ya pakudukdulok an takomboy antikkey kalyok ke
dakayu mu ta maawatan yuy pinhod kun kalyon, mu nan
andukkey kalyok yaden adiyu maawatan.
20 Kaibaiba, adiyu iummat hi punnomnom di u-ungay
punnomnom yu, te pinhod kun umat kayu nadah nanomno-
man. Mu deket mipanggep hi gaga-iho ya pinhod kun umat
kayu nah goggolang an makannangpa.
21 Waday impitudok Apu Dios an kananay
“Ha-oy an Ap-apu yuy kumali nadah tataguk ya hay
pakalyok ya nadan udum an tatagun malpuh udum
an boblen bokon Judyu ta nan hinnatkon an kaliy
ikali dan dida, mu takon di athidi ya kapyanan adiyak
donglon.”
22 Kinali hituwey panginilaan takun takon di waday tagun
kabaelanan mangikalih hinnatkon an kali ya hidiyey kitib-
an di boh-ol Apu Dios nadah adi mangulug. Mu mipanggep
ke nah pangipainilaan nah pinhod Apu Dios an ipainila
ya nadan mangulug di mabaddangan, bokon nadan adi
mangulug.

---

* **14:16 14:16** Hay kibalinan di “Amen” ya “Om peman.”

23 Te hanah kaamungan yun mundayaw ke Apu Dios ya
kal-inat waday ohan dakayu on pun-ikali nah hinnatkon
an kali ya nipaddin wadaday nakiamung ke dakayu nadah
ugge nanginilah ine-ena weno nadan adi mangulug ya
pangali day mun-ango kayu.
24 Mu deket am-in kayu ya ipainila yu nan pinhod Apu
Dios an ipainila ya waday ohan nakiamung an adi mangu-
lug weno pinghanan makiamung ke dakayu ya nunna-ud an
abulutonan naliwat ta muntutuyuh liwat na te naawatana
nan dingngol nan intuttudu yu.
25 Ta loktat ya inilaona nan namahig di kinagaga-iho
nat mumpakumbabat hi Apu Dios di dayawonan kananay
“Makulug an wadah Apu Dios ke dakayu!”

Hay maphod an aton hin naamung takun mundayaw ke Apu Dios

26 Hay pinhod kun kalyon ke dakayun kaibaiba ya deket
maamung kayun mundayaw ke Apu Dios ya mahapul
an waday oha on atonay kabaelanah kiphodan yun am-
in an mangulug. Wadaday mungkanta, hay muntuttudu,
hay mangipainilah impainilan Apu Dios, hay mungkalih
nunhihinnatkon an kali ya hay mangipainilah kibalinan
dadiye.
27 Ya deket wadan dakayuy naminhod an kumalih nun-
hihinnatkon an kali ya damanan duwa weno tuluy kumali
ya abu, mu adida mundidihhan. Ya mahapul bon waday
mangipainilah kibalinan nan kinali da.
28 Mu deket inila yun maid nadah nakiamung di kabae-
lanan mangipainilah kibalinan nan eyu kalyon ya kudukdul
nay op-opya kayu ta abunah Apu Dios an nanginila nah eyu
ot kalyon.
29 Hanada bon muntuttudu nah pinhod Apu Dios an
ipainila ya damanay duwa weno tulu ya nadan mangngol
ya nomnomon da hin nalpun Apu Dios nan dingngol dan
nituttudu weno bokon.
30 Kal-ina ket waday mungkalkalli ya nipaddin waday
impanomnom Apu Dios hi oha nadah mundongdongngol
ya maphod di itikod ni-an diyen mungkalkalli ta kumalih
diyen nangipainilaan Apu Dios.
31 Ya maphod hin dakayun kumalih impainilan Apu
Dios ya maohhaohha kayun kumalit waday innun nadan
mundongdongngol an manginila nah pinhod yun kalyon ya
waday aton di pangulug yun am-in an mihamad.
32 Hanadan muntuttudu nah impainilan Apu Dios ke dida
ya kabaelan dan mungkonoknong ta had-on day tiempo dan
kumali

33 te hi Apu Dios ya adina pinhod an maid di panu taku
nah kaam-amungan takun mundayaw. Hay pinhod na ya
adi magulu, mu natalnay pundayawan ke hiya.

Hanah kaam-amungan takun mangulug hi pundayawan
takun Apu Dios
34 ya mahapul an op-opya day binabai. Mundongol da
ya abu te takon nan Tugun Moses ya kananay bokon hay
binabaiy mangipanguluh linalaki.
35 Mu deket waday uggeda naawatan ya pinhod dan
hanhanan ya had-on dat deket immanamut da ya ahida
hinanhanan hi inayan da. Te kababain an humananhan
di babai hin wadadah simbaan.
36 Kon adiyu abuluton hituwen pangi-e weno pangaliyu
on dakayuy nalpuwan nan kalin Apu Dios? Weno pangali
yuy dakayu ya abuy nidatan?
37 Deket wadan dakayuy kananay hiya ya muntuttuduh
kalin Apu Dios weno kananay wadan hiyay kabaelan an
nalpuh Espiritun Apu Dios ya mahapul an nomnomonan
hituwen itudok kun dakayu ya intugun nan Ap-apu taku.
38 Mu deket waday adi mangabulut ke datuwen kalkalyok
ke dakayu ya adiyu un-unudon hidiyen tagu.
39 Ta hidiye nan dakayun kaibaiba, hay gamgaman yuh
kabaelan an midat ke dakayu ya hay panginilaan yuh
pinhod Apu Dios an ipainilan dakayu. Mu adiyu iadi nadan
waday kabaelanan kumali hi nunhihinnatkon an kali.
40 Ta hanah kaam-amungan yuh pundayawan yu ya aton
yuy nidaydayuwanan pangat ta waday panuna.

Hay ine-en di namahuwan Jesu Kristo

15

1 Pinhod kun ipanomnom ke dakayun kaibaiba nan
intuttuduk ke dakayun mipanggep nah kiphodan takun inat
Jesu Kristo. Inabulut yu ot hidiyey puun di nihamadan di
pangulug yu.
2 Ya gapuh nangulugan yun diye ya nihwang kayuh
kastigu. Mu kah-in di punnanongon yuh diyen pangulug
yu te maid di hilbina hin pangpangalli ya abuy pangulugan
yu.
3-4 Hay umanhan an intuttuduk ke dakayun nipainilan ha-
on ya datuwe: Hi Kristo ya ingkatenay liwat taku, nilubuk
ot mamahuwan handih mikatlun algo. Datuwey impitudok
Apu Dios an maat.
5 Handih namahuwan ya numpatibon Pedro ot ahi bo
mumpatibo nadah udum an apostoles na.

6 Naminghan bo ya numpatibo nadah nahawwal hi limay
gatut an mangun-unud ke hiya. Ingganad uwani ya dakol
day matagu nadah nanibon hiya.
7 Indani bo ya numpatibon James ot ahi mumpatibo
nadah apostoles na.

8 Hay nanguddidin numpatib-ana ya ha-on, takon di handi
ya adik pinhod an mangun-unud ke hiya gapuh namahig an
ngohek.
9 Namahig di inainat ku handi nadah mangulug an
impumpalpaligat ku dida. Kinali hay punnomnom ku ya ha-
oy di kababaan an apostoles ya adina lebbeng an ibilangak
an apostoles.
10 Mu gapuh ulen Apu Dios ke ha-on ya binaddanganak an
mun-apostoles. Ya ongal di numbalinan di ulenan ha-on te
nahalhalman di nungngunuk mu nadan udum an apostoles.
Adi gapuh kabaelak an mangat ke dadiye, mu gapuh ongal
an baddang Apu Dios ke ha-on.
11 Kinali takon nin di ha-oy weno nadan ibbak an
apostoles di nuntuttudu ya nun-ingngo te hay ituttudu min
am-in ya hay mipanggep ke Jesus an kinulug yu.

Hay kamahuwan di nate

12 Intuttudu min dakayu an hi Jesu Kristo ya namahuwan
handih natayanat kitib-anan am-in di tagu ya mamahuwan
da damdama. Mu antipet wadaday udum ke dakayun
kahing an kanan day adi mamahuwan di nate?
13 Deke mot athinan adiyu kulugon an ahi mamahuwan
di nate ya athidi mo bon adiyu kulugon an namahuwan hi
Kristo.
14 Ya deket makulug an ugge minahuwan Apu Dios hi
Kristo ya maid moy hilbin nan emi intuttudun dakayu ta
maid mo boy hilbin di nangulugan yu.
15-16 Deket athidi ya makallangkak kami mon apostoles
te intuttudu min minahuwan Apu Dios hi Kristo. Te deket
makulug an adi mamahuwan di nate ya ugge mo damdama
namahuwan hi Kristo.
17 Ya deket makulug an ugge namahuwan hi Kristo ya
maid moy hilbin di pangulug yun hiyat nanongna mon ugge
napakawanan di liwat yu.
18 Athina ke ya am-in mo nadan naten nangulug ke Jesu
Kristo ya nihi-an da ke Apu Dios ta makastigu dat inggana.
19 Ya deket makulug nan kanan yun adi mamahuwan di
nate ya maid moy hilbin di nundinolan takun Kristo hin
mate taku. Deket makulug hituwe ya ditaku mon mangulug
mah-udot di makakkahmok am-in hi katagutagu.

20 Mu makulug an namahuwan hi Kristo. Hiyay namangu-
lun namahuwan ta hituwey kainilaanan nadan mangulug
an nate ya mamahuwan da damdama.
21 Am-in taku ya mate taku gapuh inat nan ohan tagu an hi
Adam, mu am-in takun mangulug ya ahi taku mamahuwan
hi katayan taku gapuh inat nan oha bon tagu an hi Jesu
Kristo.
22 Te ditakun holag Adam ya mate taku gapuh liwat na,
mu gapuh pangulugan takun Kristo ya mamahuwan taku
23 ya waday nagtud an algon kamahuwan di tagu. Hi Kris-
toy namangulun namahuwan ya hantuh pumbangngadana
ya mahuwanan am-in nadan tataguna.
24 Kediye ya apputonan am-in nadan ap-apun makibuhul
ke hiya, takon di dahdi, nadan matibo ya nadan adi, ne
ahina indinol nan pun-ap-apuwana ke Ama nan hi Apu Dios
ta hiyay mun-ap-apu ya mangipaptok hi am-in.
25 Te nanongna tuwalin hi Kristo di Ap-apu inggana
apputon Apu Dios am-in di buhulna.
26 Ya hay manguddidin apputonan buhul na ya hay kate.
27 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay pumbali-
nonah Kristo an Ap-apun di am-in. Mu inila takun ugge
inggappat Apu Dios di adol na.
28 Te hay ine-ena ya deket apputon Jesu Kriston am-in
di buhul na ya hiya moy mun-ap-apun am-in ya ahina bo
indinol ke Ama nan hi Apu Dios di mun-ap-apun am-in, ta
takon di hiya ya hi Apu Dios di Ap-apu na.

29 Gulat nat makulug an adi mamahuwan di nate ya
nganney innun nadan udum an mumpabonyag dat pangi-
nomnoman dah pangulug di aammod da ya iibba dan nate?
Adida iathidi hin makulug an adi mamahuwan di nate.
30 Ot nganney innunan dakami, gulat nat makulug an adi
mamahuwan di nate ya nganney hilbin di pananghanggaan
mih katatakut ya punholholtapan mih ligat gapuh pangulug
min Jesu Kristo?

31 Dakayun kaibaiba, hanghanggaok di kateh kabigabigat,
mu takon te madinolak an mamahuwan di nate. Makulug
hidiye, umat hi kakulug di pangidayaw kun dakayu gapun
pangulug yun Apu takun hi Jesu Kristo.
32 Gulat nat makulug an adi mamahuwan di nate, maid
moy ginun-ud kuh ek ot katayan hi nakihananggaak nadah
buhul kuh tud Ephesus an kay da kuman. Gulat na
ya kudukdul na moy hay pun-an-anlaan tuh lutay etaku
hamakon ta iummat taku nadah tatagun abunay nitaguwan
da tuh lutan nonomnomon dan kanan day “Pungkan taku

ot di ngannen makan ya pun-inum takuy ngannen mainum
te kon wada bo hin mate taku?”
33 Mu adi kayu mahaul ta adiyu idngol ke dadiyen tatagu
te loktat ya maagalinan kayuh gaga-ihon pangi-eda ya
miingngo kayun dida.
34 Munnomnom kayu ta itikod yu mon mangmangngat hi
gaga-iho. Wadaday udum ke dakayun mangalin mangulug
da, mu uggeda inilah Apu Dios. An adi kayu bumain
ketuwe?

Hay ine-en di adol taku hin mamahuwan taku

35 Wadan pangali yuy “Nganney aton di naten
mamahuwan? Nganney innun di adol da?”
36 Anakkayang! Maid di nomnom nan tagun munhanhan
hi athitu te kon uggeyu inilay ine-en nan buwa an kah-in di
mih-ok nah lutat kay milubuk ya ahi tinummol?
37 Umat nah page ya kumpulmin buwa. Deket ugge
nitanom ya buwa ya abuy ang-ang na. Mu deket nitanom
ta tinummol ya hinnatkon moy ang-ang na.
38 Ya am-in nadan nunhihinnatkon an buwa ya nunhihin-
natkon di tomol dan miunnud nah ninomnom Apu Dios an
tomol da.
39 Athidi damdama hantudah matagun wada tuh luta.
Hay tagu ya ohan klasey adol da, hinnatkon hanadah
aggayam ya hinnatkon bo nadah hamuti ya dolog.
40 Wada nadan kinapyan Apu Dios hituh luta ya hi langit.
Mu nunhinnatkon di kaphod di ang-ang nadan wada tuh
luta ya nadan wadah langit.
41 Ya takon nadan matiboh kabunyan ya uggeda nun-
iingngo. Te nadan bittuwon ya mumbonbonyag da ya
hanan bulan ya abunay munhiyo ya nan algo ya humi-
hhili. Mu takon nadan bittuwon ya uggeda nun-iingngo
damdama.
42 Hay gapunah pangalyak ke datuwe ya ta inilaon yu an
nan adol takud uwanin matagu taku ya hinnatkon nah adol
taku hantuh kamahuwan taku. Te nan adol takud uwani ya
mate, mu nan mihannot an adol taku ya adi mo mabalin an
mate.
43 Tun adol taku ya ad-adiy ang-ang na ten nate ya maid di
kabaelana, mu deket namahuwan ya makaphod di ang-ang
na ya ongal di kabaelana.
44 Deket mate taku ya milubuk tun adol takuh luta, mu
deket namahuwan taku ya hinnatkon di adol taku an hidiye
nan malpun Apu Dios. Deket waday adol taku tuh luta ya
wada damdamay hinnatkon an adol takuh langit.
45 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Hi Adam
di namangulun tagun nidatan di biyag, mu hidiye ya biyag

tuh luta.” Mu wada nan natuddun kanan dan nanguddidin
Adam an hiya hi Kristo. Hiyay Espiritun mangidat hi biyag.
46 Ya hay mikadwan biyag taku ya hi langit, kinali hay
namangulu ya bokon nan adol takuh langit, mu nan adol
taku tuh luta.
47 Hanan namangulun tagu an hi Adam ya dap-ul tuh
lutay nakapyaana. Mu nan kanan dan nikadwan Adam an
hi Jesu Kristo ya nalpuh langit.
48 Ditakun tatagu tuh luta ya niingngoy adol takuh adol
Adam an lutay nalpuwana. Ya ditakun mangulug ke Jesu
Kristo an nalpuh langit ya miingngoy adol takuh adol na
handih namahuwan.
49 Takon di hi Adam an nalpu tuh lutay niingngowan
takud uwani, mu ahi taku miingngo ke Kristo an nalpuh
langit te mamahuwan takuh katayan takun umat ke hiya.
50 Hay pinhod kun kalyon ke dakayun kaibaiba, ya tun
adol taku tuh lutan mapoppog ya adi mabalin an e migappat
hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Hituwen adol takun mate ya
adinadaman makiha-ad ke Apu Dios hi langit an maid di
katena.
51 Donglon yu tun kalyok ke dakayun hituwe ya ugge
impainilan Apu Dios ingganad uwani. Adi am-in di
mangulug ya mate, mu am-in taku ya mahannotan di adol
taku.
52 Ya nakatang di kahannotan di adol takun kay
hingkodom ya abu, hanah manguddidin gangon nan tang-
guyub. Te deket gumango nan tangguyub hi langit ya
midihhan an mamahuwan nadan nate an mahannotan di
adol da ya takon di ditakun matagu kediye ya mahannotan
damdamay adol taku.
53 Te tun adol takun mate ya mahannotan nah adol an
munnananong ta nangamung.
54 Ya deket naat hidiye ya hidiyey umannungan nan
impitudok Apu Dios an kananay “Naapput moy kate.”*
55 “Adi kayu mo tumakut hi kate te adi mo mabalin an ekayu
mate.”
56 Hay katayan taku ya gapuh liwat ya hay gapun di liwat
ya hay adi pangun-unudan hi Tugun Apu Dios.
57 Mu mumpasalamat takun Apu Dios te am-in takun
mangidinol ke Apu takun hi Jesu Kristo ya makilak-am
takun hiya nah pangapputanah gaga-iho ya kate.
58 Ta hidiye nan dakayun kaibaiba, adiyu paapput di
nomnom yu, mu ihamad yu ot ya abuy pangulug yun Jesus.
Humlu kayun mangat nah pinhod nan Ap-apu taku an aton

---

* **15:54 15:54** Isaiah 25:8a

taku te impakainnila taku an am-in nan impangunun Apu Dios ke ditaku ya adi e maid di hilbina.

Hay ibaddang nadan mangulug hi ibbada

16

1 Hay itudok ku mo ya mipanggep nah amungon yun ibaddang yu nadah nawotwot an ibba takun mangulug ad Jerusalem. Aton yuy umat hi kinalik an aton nadan ibba takun mangulug ad Galatia.

2 Hay aton yu ya deket nah lappun di linggu on immappil kayuh ittay nah binokla yu kediyen immen hinlingguwan. Hay appilon yu ya mipuun hi boklaon di hin-oh-an dakayu. Kalinggulinggu on inat yuh tuwet deket umaliyak ya nadawo, adi kah-in di deket dimmatongak on ahi kayu nuppe mangamung.

3 Te pinhod kun deket umaliyak hina ya naamung mo nadan pinhod yun ibaddang ta ipae taku nadah tatagun piliyon yun mangied Jerusalem. Ya ahiyak muntudok ta pakial-ala dat panginilaan dad Jerusalem an ditakuy nangitud-ak ke dida.

4 Mu deket tibok an mahapul an umeyak, takomboy maki-ki-e dan ha-on.

Hay planun Pablon ena tibon nadan mangulug ad Corinth

5 Hantuh aliyak ya mundag-uwak ad Macedonia ta muntuttuduwak ni-an hanadah udum an bobleh dit ahiyak madaggah na.

6 Nomnomnomok an wadan mabaybayag di pakiha-adak ke dakayu, takon nin di inggana hantuh mala-uy ahikotolan ta waday aton yun mamaddang ke ha-on hi pangayak hi udum an boble.

7 Adik pinhod an umalih nan e mangidung-on dakayu ya abu te pinhod ku ot an deket umaliyak ya mabaybayag di pakiha-adak ke dakayu hin iabulut nan Ap-apu taku.

8 Mu miha-adak ni-an hitud Ephesus inggana madatngan di Piyestan di Pentecost

9 te dakol hituy pangituttuduwak hi kalin nan Ap-apu taku, takon di dakol day buhul ku.

10 Kal-ina ket umalih nah Timothy ya maapnga kayun manamun hiya te hiya boy ohan muntuttuduh kalin nan Ap-apu takun umat ke ha-on.

11 Tibon yu ta maid di mamihul ke hiya, mu baddangan yu ta malinggop di pumbangngadanah tu te hadhad-ok an maki-ali nadah ibba takun mibangngad hitu.

12 Mipanggep ke bo nah ohan ibba takun hi Apolos ya honahonanok an maki-ali nadah ibba takun umalin

mangidung-on dakayu. Mu kananay bokon ni-an ad uwaniy
aliyanah na, mu deket waday wayana ya umali.

Hay udidin tugun Pablo nadah iCorinth

13 Hay bo itugun kun dakayu ya halipat-an yu ta adi
kayu mahaul an mangat hi gaga-iho. Mahapul an natulid
kayun mangun-unud ke Jesu Kristo ya punnanongon yu nan
nahamad an pangulug yu ta adi kayu maapput.
14 Ya am-in di aton yu ya gapuh pamhod yuh ibbayu.
15 Dakayun kaibaiba, inilak ot inila yuh Stepanas ya
didan hin-am-a. Diday namangulun nangulug ke Jesu Kristo
hinad Greece ya ingganad uwani ya banaddangan da nadan
ibbadan mangulug.
16 Deyan kalyok ke dakayun daan mot iun-unud yuh
tatagun umat ke dida ya nadan udum an bumbummaddang
ke ditaku nah ngunun impangunun Apu Dios.
17 Mun-am-amlongak hi inaliyan da Stepanas, hi Fortuna-
tus ya hi Akaykus te takon di maid kayuh tu ya wadadan
mangitakdog ke dakayu ta kay kayu wada
18 te impaanlaak ke dida umat hi nangipaanlaan dan
dakayu. Kalyok ke dakayun datuwen tataguy lebbeng nan
matbal.
19 Pinhod ku bon ipainilan dakayun nonomnomon
dakayu kanun am-in hanadah ibba takun mangulug ad Asia.
Ya gapuh nangulugan takun Apu taku ya athidi boy kinalin
nadan himbale an da Aquila ke Prisila ya nadan makiamu-
amung hi bale dan mundaydayaw ke Apu Dios.
20 Ya takon hantudan mangulug hitud Ephesus ya kanan
day nonomnomon dakayu.
Deket mundadammu kayun mangulug ya daan mot
ipatibo yuy punhimpopohhodan yu.
21 Ha-oy an hi Pablo an numpatudok ke datuwe ya ha-
oy moy mangitudok ketuwen udidina ya kanak di nonom-
nomon dakayu.
22 Hanada ken adi mamhod ke Apu Jesus ya hana ot ta
makastigu da. Hana ot ta mumbangngad mo nan Ap-apu
takut ipaptok ditakun am-in.
23 Ya hana ot ta ipatibon Apu Jesus ta nangamung di
ulenan dakayu.
24 Ongal di pamhod kun dakayun am-in gapuh nangulu-
gan yun Jesu Kristo.

HAY NIKADWAN TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD CORINTH

1 Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pablo an pinilin
Apu Dios an pun-apostoles Jesu Kristo. Hay ibbak an
mangitudok ketuwe ya hi tulang takun hi Timothy. Itudok
mih tuwe ke dakayun mangulug hinad Corinth ya nadah
mangulug hi udum an bobleh nad Greece.
2 Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya
linggop da Ama takun hi Apu Dios ya nan Ap-apu takun
hi Jesu Kristo.

Hay pamaddangan Apu Dios ke ditaku nah punligatan taku

3 Mumpasalamat takun Apu Dios an hi Aman nan Ap-apu
takun hi Jesu Kristo. Hiyay Ama takun ongal di homok na
ya hiyay kalpuwan am-in di baddang.
4 Baddangan ditakut anusan takun am-in di ligat takut
waday innun takun bumaddang nadah udum an munhol-
holtap hi ngannen ligat. Damanan baddangan taku dida
gapuh baddang Apu Dios ke ditaku.
5 Ongal di punholholtapan taku umat ke Kristo gapuh
pangulug takun hiya, mu ongal damdamay pamaddang nan
ditaku.
6 Man-uket munholholtap kami ya gapuh pamaddang min
dakayu ta mihwang kayu. Baddangan dakamin Apu Dios ta
waday innun min mamaddang ke dakayun mangippol hi
nganneh diyen punholholtapan yun umat hi hinanoltap mi.
7 Ongal di dinol min punnanongon yuy pangulug yu te
inila min takon di munholholtap kayun umat ke dakami
ya baddangan dakayun Apu Dios umat hi namaddanganan
dakami.
8 Kaibaiba, pinhod min ipainilan dakayuy mipanggep nah
nahalman an nunligatan mi handih kawada mih probinsiad
Asia te kanan mi pe on mate kami.
9 Kanan mi pe on hidiye moy gintud Apu Dios an katayan
mi. Mu naat hidiyet panginilaan min bokon hay adol di
pangidinolan, mu hi Apu Dios an munmahuh nate.
10 Hiyay nangihwang ke dakami ke dadiyen katatakut an
emi ot katayan, kinali nanongnan madinol kamin ihwang
dakamin hiya takon di nganney maat
11 te idasalan dakamin dakayu. Ketuwen dakol kayun
mundasal hi kiphodan mi ya dakol boy mumpasalamat ke
Apu Dios hi nangngolanah dasal yu.

Hay nibahhawan di planun Pablo an umed Corinth

12 Maan-anla kamin mangalin maphod di wadah nomnom
mi hi pakiki-eyyan mih ibbamin tagu, namam-an dakayu te
in-un-unud mih pinhod Apu Dios. Ya hituwe ya gapuh ulen
Apu Dios ke dakami, bokon gapuh kabaelan mi.

13-14 Hay itudok min dakayu ya abuna nan mabidbid yu
ya maawatan yu. Mu takon nin tuwaliy ittay ya abuy
maawatan yud uwani ya hana ot ta pakaawwatan yu udum
hi algo. Ta hantuh pumbangngadan nan Ap-apu takun hi
Jesus ya ongal di pun-amlongan yun dakami, umat hi pun-
amlongan min dakayu.

15-16 Ongal di dinol kuh pangabulutan yun ha-on, kinali
ninomnom ku ot an mumpidwaak an manibon dakayu
ta mihamhamad di pangulug yun Jesu Kristo. Te hituwe
ot di atok: Hantuh pangayak ad Macedonia ya mundag-
uwak hina ya mundag-uwak boh kibangngadak ta wadan
baddanganak ke dakayuh pangayak ad Judea.
17 Mu takon di ugge natuluy hinaen ninomnom ku ya
adiyu pangaliy umatak nah tagun adina ipaannung di
kalyonan man-ut kananay “Om, atok hinae,” mu wadah
nomnom nan adina kaya aton hin bokona kiphodan.
18 Mu adiyak athidi te iun-unud kun Apu Dios an adi
munlangkak.
19 Ya takon hi Jesu Kristo an Imbabalen Apu Dios an
intanuttudu min da Silas ke Timothy ke dakayu ya atonan
am-in di kalyona te hiya ya maid di ibahhona.
20 Makulug hituwe te hiyay mangipaannung am-in nadah
kinalin Apu Dios. Ta hidiyey gapunan kalyon taku ke Jesus
di “Amen” an hay kibalinana ya madinol kamin Apu Dios
an paannungonay kinalinat kidayawana.
21 Hi Apu Dios di mangihamad hi pangulug takun Jesu
Kristo ta nangamung ya hiya boy namilin ditakun pungn-
gunuwona.
22 Ya impaalinan ditakuy Espiritunat pangimatunan an
ditakuy tataguna ya hidiyey kitib-anan dawaton takun am-
in di kiphodan an kinalin Apu Dios an idat nan ditaku.

23 Hay gapunan uggeyak immalih na ya, ta muntutuyu
kayu nah at-atton yu te gulat nat immaliyak ya wadan
binoh-olan dakayu. Hituwe ya iuh-un Apu Dios an makulug
te inila nay nomnom ku.
24 Adiyu pangaliy ipapilit min dakayuy pinhod mi te inila
min nahamad tuwaliy pangulug yu. Hay pinhod mi ya
baddangan dakayu ta umamlong kayun mangun-unud ke
Apu takun hi Jesu Kristo.

2

1 Ta hidiye nan ninomnom kun kudukdul nay adiyak mo
umalih na hin mahapul bon boh-olan dakayu ta u-umyung
kayu bo.
2 Te deket pahakitok di nomnom yu ya dahdi moy
mangipaamlong ke ha-on hin bokon dakayu ya abu?
3 Kinali abunay tudok an impaalik ke dakayu te adik pin-
hod an deket umaliyak hina ya dakayu bon nomnomnomok
an mangipaamlong ke ha-on di mangipahakit hi nomnom
kuh panib-ak nah ad-adin at-atton yu. Mu inilak an deket
mun-am-amlongak hi aliyak ya athidi damdaman dakayu.
4 Handih nuntudokak ke dakayu ya makahakkit di nom-
nom ku ya kumakkaguwak ke dakayu ya munluluwaak hi
nangitudokak kediye. Hay gapunah nuntudokak ya bokon
hay pangipahakitak hi nomnom yu, mu man-uke ya pinhod
kun inilaon yun ongal di impaminhod kun dakayu.

Hay pumpakawanan hi bahul di ibban tagu

5 Hinaen ibbayun gaga-ihoy in-innat na ya bokon ha-oy
ya abuy bina-inana, te takon di dakayu. Mu adik pinhod an
halmak di kali kediyen inat na
6 te ongal moh diyen nungkastigun di dakol ke dakayun
hiya.
7 Kal-iwan yuh diyen bahul na ya kalyan yu ot ya abu.
Te deket adiyu iathidi ya mahakit di punnomnomana ya
makaddismaya.
8 Kinali kanak di daan mot ipatibo yun makulug di
pamhod yun hiya.
9 Man-uket nuntudokak ke dakayu ya pinhod kun inilaon
hin un-unudon yun am-in di ituttuduk ya inat yu nadan
kinalik an aton yu.
10 Madinolak an niptok di aton yu, kinali deket
pakawanan yuh diyen tagu ya pakawanak damdama. Te
deket mahapul an waday pakawanak ya atok gapun Kristo
ta kiphodan yu,
11 ta adi mabalin an e ditaku haulon ke Satanas te inila
takuy pangi-en di punhaul na.

Hay ingkakagun Pablo ad Troas

12 Handih dimmatongak ad Troas hi ek puntuttuduwan
mipanggep ke Kristo ya tinibok an indadaan nan Ap-apu
taku nadan tatagun mangngol kediyen ituttuduk.
13 Mu madanaganak te maid hi Titus an mangipainilan
ha-on hi mipanggep ke dakayuh na. Ot kanak mo nadah
mangulug hidiy “Aga, nangamung kayu tedeyan umeyak.”
Tinaynak dida ot umeyak ad Macedonia ta ek tibon hidi.

Hay ngunun indinol Apu Dios ke ditaku

14 Ongal di pumpasalamatak ke Apu Dios te gapuh nigap-
patan takun Kristo ya banaddangan ditakun mangapput ta
nangamung. Ta hidiye nan, dakamiy binaal Apu Dios an
mangipainilah mipanggep ke Jesu Kristo, takon di daanay
pangayan mi ya paddungnay waday nabanglun hamuy.
15 Te ditakun mangulug ya mialig taku nah nabanglun
hamuy di insenson umipaamlong ke Apu Dios te ditakuy
panginilaan di tataguh pangi-en Jesu Kristo. Ta am-in nadan
tatagun tuttuduwan taku, mihwang weno adi ya kay ditaku
hamuyon.
16 Hidiyen intanuttudu taku ya mialig nah maphod an
hamuy an umidat hi kitaguwan nadan mangulug, mu nada
keh adi mangulug ya maka-agub an pumate. Hituwen
ngunu ya naligat te maid di makabael,
17 mu damanan aton mi te hi Apu Dios di mangidat hi
kabaelan min mangat ketuwe, mu adi kami umat hi udum
an abunay boklaon day gapunah eda puntuttuduwan te hay
punnomnom dah kalin Apu Dios ya kay migattang. Mu adi
kami athidi ya adi kami munlangkak te binaal dakamin Apu
Dios an e mangituttuduh mipanggep ke Jesu Kristo. Hi Apu
Dios ya tibtibbonay at-atton mi.

Hay balun ninomnom Apu Dios an aton hi kiphodan taku

3

1 Kal-ina ya pangali yuy pitpitbal kami te kinalik hidiye,
weno pangali yuy umat kami nadah udum an mahapul an
waday ipatibo mih tudok ke dakayu ta ahiyu abuluton di
ituttudu mi ya mahapul an mumpakapya kamih tudok ke
dakayu ta ahi dakami abuluton hanadah pangayan mi.
2 Mu dakami ya adimi mahapul di umat ke dadiyen tudok
te dakayuy kay tudok an mangipatiboh udum an tatagu te
nun-innilah katagutagun nahannotan hi maphod di pangi-
eyu gapuh intuttudu mi, kinali kay kayu tudok an mabidbid.
3 Makulug an kay kayu tudok Kristo te kinulug yuy
intuttudu mi mipanggep ke hiya. Hay Espiritun nan Dios an
wadat nangamung di nangitudok, bokon hay tinta ya bokon
hi batuy nitudkana, mu hi nomnom yu.
4 Man-uket kalyon mih nae ya madinol kamin abuluton
Apu Dios di ngunumi gapuh baddang Kristo.
5 Adimi e kanan di kabaelan mih tuwen ngunu te gulat
nat kanan miy dakami on inat mi ya makulug an adimi
kabaelan. Te hi Apu Dios ya abuy kalpuwan di kabaelan
min mangat ketuwen ngunu.

6 Hiyay nangidat hi kabaelan min mangipainila nah balun
nakitobbalana mipanggep hi kihwangan taku. Hituwen
nakitobbalanan ipainilan nan Espiritun Apu Dios ya adi
umat nah Tugun Moses. Te hituwen Tugun an nitudok ya
katayan di tagu te nan adi mangun-unud ketuwe ya mihi-an
ke Apu Dios ta nangamung. Mu nan ipainilan nan Espiritun
Apu Dios ya hidiyey kalpuwan di pakitaguwan ke hiya ta
nangamung.
7 Handih nundawatan Moses kediyen Tugun Apu Dios
an nitudok hi batu ya namahig an humihhiliy dayaw Apu
Dios hi angan Moses ta takon handih mungkauma ya
adinadaman itokkol nadan ibbanan holag Israel ke hiya.
Deket athidin dayaw di nipatibo handih nidatan diyen
Tugun an takon di katayan di pumbalinana
8 ya namam-a moy dayaw Apu Dios an mipatibo nah
balun nakitobbalanan ipainilan nan Espirituna.
9 Te man-ut madayaw hidiyen Tugun an humlun hi
kakastiguwan nadan adi mangun-unud kediye, mu ongal
di dayaw nan balun nakitobbalana mipanggep hi ka-
pakawanan di liwat taku ta ibilang ditakun Apu Dios an
maphod.
10 Maid moy dayaw nan Tugun handi hin ipaddung taku
nah ongal an dayaw nan balun nakitobbalan Apu Dios.
11 Deket madayaw hidiyen Tugun an napoppog ot ugge
nunnanong ya immam-ana mon ong-ongal di dayaw nan
balun nakitobbalan Apu Dios an maid di poppogna.
12 Ta hidiye nan gapuh dinol mi ketuwe ya natulid kamin
mangituttudu.
13 Adi kami umat ke Moses handih munhukyung ta
mahophopan di angana ta adi ang-angon nadan ibbana nan
humilin dayaw Apu Dios an mungkaumah angana.
14 Hay nomnom nadan Judyu handih done ya kay na-
hophopan, kinali ingganad uwani ya adida pakaawat hi ine-
en nan impitudok Apu Dios hin bidbidon da. Abuna nadan
mangulug ke Kristoy damanan pakaawat hi pangi-en Apu
Dios.
15 Takon di ad uwani ya binidbid ken nadan Judyu
nan Tugun Moses ya adida pakaawat te nanongnan kay
nahophopan di nomnom da.
16 Mu deket muntutuyuy taguh liwat nat kulugona nan
Ap-apu taku ya makaan nan kay nihophop hi nomnom na.
17 Hidiyen kanak an hi Apu taku ya hidiye nan Espiritun
Apu Dios. Ya deket hiyay mawada ke ditaku ya adi mo
mahapul an etaku idinol nah Tugun Moses.
18 Ta hidiye nan am-in takun mangulug ya maid moh
diyen kay nihophop hi nomnom taku ta ditakuy kitib-an

nan dayaw nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ya itultuluy nan hannotan di pangi-e taku ta miingngo takun hiya. Hidiyen Apu takun manannot hi pangi-e taku ya hidiye nan Espiritun Apu Dios.

Hay kabaelan takun mangulug an mangippol hi punhol-holtapan taku gapuh baddang Apu Jesus

4

1 Gapuh homok Apu Dios ya binaal dakamin e mangi-tuttudu tuh balun impainilana. Kinali adi kami humigan mangingunun tuwe takon di nganney punligligatan mi.
2 Inwalong min am-in di mangipabain an pangi-e. Adimi haulon di tataguh pangawisan min didan mangulug ke Jesus. Hi Apu Dios ya inilanan maphod di nomnom mih pangatan min tuwe. Adi kami munlangkak nah pangi-tuttuduwan mih kalina, mu aton min am-in di kabaelan min mangituttuduh makulug ta inilaon nadan mangngol an makulug di itanuttudu mi.
3 Mu takon di iathidi mi ya wadada nadan udum an kay nahophopan di punnomnom dan adida maawatan di ituttudu mi, ta gapun diye ya mihi-an dan Apu Dios.
4 Hi Satanas an ap-apun am-in di gaga-ihoy nanadag hi punnomnom nadan adi mangulug, kinali adida maawatan di mituttudu mipanggep hi dayaw Kristo an ka-ingngon Apu Dios.
5 Bokon hay mipanggep hi adol miy ituttudu mi, mu hay mipanggep ke Jesu Kristo an hiya ya Ap-apu. Hay ya abu kalyon mih mipanggep hi adol mi ya dakamiy muttatyu yun munhilbin Jesus.
6 Handih naltuwan tun luta ya muntatapol ot kanan Apu Dios di “Pumat-al ka” ya pimmat-al. Hiyay namat-al damdamah nomnom taku ta inilaon takuy dayawnan wadan Kristo.
7 Dakamin muntuttudu ya nakapuy kami, mu indinol Apu Dios hituwen ngunu ke dakami te pinhod nan ipainilan hiyay kalpuwan di ongal an kabaelan mi, bokon dakami.
8 Dakol di ligat mih emi pangitanuttuduwan hi mipanggep ke Jesus, mu adimi iwalong takon di hin-uddum on matama kamih aton mi, man-uke ya madinol kamin wadah Apu Dios an bumaddang ke dakami.
9 Dakol day mumpaholholtap ke dakami, mu adi dakami iwalong ke Apu taku. Ittay nadi on edakami patayon, mu gapuh baddang Apu Dios ya nanongnan matagu kami kaya.
10 Am-in nah emi puntanuttuduwan ya holholtapon miy ligat umat hi hinolholtap Jesus ot ahi mate, mu hituwen

ma-ma-at ya kitib-anan mataguh Jesus ke dakami te banad-
dangan dakami.
11 Ad uwanin matagu kami ya kay mi hanghanggaon di
kate gapuh pangatan mih impangunun Jesus. Mu adimi
iwalong te hidiyey kitib-anan wadah Jesus an bumaddang
ke dakami.
12 Ya takon di athitun ittay nadi on edakami patayon nah
emi puntanuttuduwan, mu ta hay pumbalinana ya midattan
kayuh biyag an munnananong.
13 Wada nan nitudok nah kalin Apu Dios an kananay
"Nangulugak nah Apu taku ot hidiyey ek kalkalyon hi
udum." Athidi damdamay at-atton min emi ipainilah udum
hantun kinulug mi.
14 Hi Apu Dios ya minahuwanah Apu Jesus ya madinol
kamin athidiy atonan dakami takon di dakayu ta am-in
takun mangulug ya ikuyug ditakun Jesus hi kad-an Apu Dios
ta makiha-ad takun hiyat nangamung.
15 Am-in datuwen kinalik an ma-ma-at ke dakami ya
mumbalin hi kiphodan yu ta ketuwe ya dumakol di man-
gulug gapuh ulen Apu Dios ta dumakol di mumpasalamat
ke hiyat kidayawana.

Hay gamgaman taku ya hay mikadwan biyag taku

16 Hituwey gapunan adi kami manghop an mangat nah
ngunumi, takon di athitun kumapuy an kumapuy di adol
mih kabigabigat, mu mungkihamad boy pangulug min hiya.
17 Hituwen adi nahalman ya nakatang an punligatan taku
ya mumbalin hi ongal an kidayawan takut nangamung hi
kad-an Apu Dios.
18 Kinali adi taku ibilang hantudan matibo tuh lutan
mapoppog, mu hay ibilang taku ya nadan adi matibon
munnananong ta nangamung.

5

1 Adi kami manghop te inila min hantun adol takun mialig
an bale taku tuh luta ya mapa-i, mu hannotan Apu Dios hi
adi mapa-in adol hi langit an munnananong ta nangamung.
2 Ongal di punligligatan takud uwani, kinali uma-abtu
takun mahannotan tun adol taku nah adi mapa-in adol hi
langit.
3 Te deket mate taku ya bokon hay linnawa taku ya abuy
wadah langit, mu takon di adol taku ya wada damdama.
4 Hantun adol taku tuh luta ya munholholtap ya mapa-
i, kinali abtuwan takuy kahannotan di adol taku nah adi
mapa-i. Adi taku e kanan di abtuwan takuy katayan taku,

mu hay abtuwan taku ya hay kahannotan tun adol an mate
nah adol an munnananong ta nangamung hi langit.
5 Indadaan ditakun Apu Dios an athidiy maat ya hay
pangipatib-anan maat hidiye ya impaalinay Espiritunan
ditaku.
6 Kinali nanongnan madinol takun Apu Dios ya inila
takun adi taku makiha-ad ke hiyah kad-ana hin nanongnan
matagu takun wada tun adol takun mapa-i.
7 Hay pundinol takun makiha-ad takun hiya ya nipuun hi
pangulug takun Jesus. Adi mahapul an tibon taku on ahi
taku kinulug.
8 Kinali madinol takun Apu Dios takon di taynan taku tun
adol taku ya etaku makiha-ad ke Jesus an Ap-apu taku.
9 Ta hidiye nan hay umanhan an nomnomon taku ya hay
pangipaamlongan takun Apu taku takon di wada taku tuh
luta weno hi langit.
10 Te hi udum hi algo ya ume takun am-in hi hinangngab
Kristo ta humalyaon ditakun hiya. Waday oha on dawa-
tonay ginun-ud na mipuun hi in-innat na tuh luta. Ta nadan
maphod di inat na ya maphod di gun-udona ya nadan gaga-
ihoy inat na ya ad-adiy gun-udona.

Hay balun biyag taku

11 Gapu te inila min katatakut di punhumalyan nan Ap-
apu taku ya aton min am-in di kabaelan min mangawis hi
tatagu ta mangulug dan hiyat adida makastigu. Hi Apu Dios
ya inilanan maid di udum hi wadah nomnom mi ketuwen
aton mi mu hay ya abu pangipaamlongan mi ke hiya. Hana
ot ta takon di dakayu ya inila yu damdaman athidiy wadah
nomnom mi.
12 Adiyu kanan di pitpitbal kamin dakayuh pangalyak
ketuwe, mu man-uket pinhod kun pakaawwatan yuy pangi-
emi ya, ta waday dinol yun dakami ya inilaon yuy panu-
mang yu nadah tatagun pakadayyawon day katatagun di
tagu an bokon hay kaphod di pangi-e.
13 Deket kanan di udum di nahalman kamin kay kami
mun-angon muntuttuduh mipanggep ke Apu Dios ya
takombo ot kidayawana. Mu madinol kamin inila yun adi
kami mun-ango te hay kiphodan yuy at-atton mi.
14 Man-uket makakkahlu kamin mangitanuttuduh mi-
panggep ke Kristo ya gapuh impaminhod nan ditaku.
Ingkate nay liwat takun am-in an tatagu, kinali takon di
hiya ya abuy nate ya kay taku mo nakikaten hiya.
15 Ingkatenay kiphodan am-in di tatagu ta am-in takun
matagu ya bokon hay adol takuy nonomnomon taku, mu
nan nangikaten ditakun namahuwan di ipaamlong taku.

16 Ot gapu ditakun mangulug ya wada moy nigappatan
takun Kristo ya adi taku mo ibilang di kinatagun di tagu
umat hi pangat nadan adi mangulug. Takon di handi ya
athidiy nangibilang mi ke Kristo, mu ad uwani ya bokon
mo athidiy pangibilang min hiya.
17 Hanan tagun nigappat ke Kristo ya numbalin hi balun
tagu te nan pangi-ena handi ya nahannotan hi balu.
18 Inat Apu Dios am-in datuweh nangitud-akana nah Im-
babalenan hi Kristo ot ikatenay liwat taku ta waday innun
takun mibangngad ke Apu Dios. Ya ditakun mangulug di
nangidinolan Apu Dios an mangituttuduh mipanggep ke
hiyah tatagut mibangngad da damdama ke hiya.
19 Hay pinhod kun kalyon ya kinaan Apu Dios di nakibuh-
hulan di tagun hiya hi nangitud-akanan Kristo ot mateh
krus ta adina mo ibilang di liwat di tagu. Hituwey indinol
nan dakamin emi ituttudu.
20 Kinali intud-ak dakamin Apu Dios ke dakayu ta ituttudu
miy mipanggep ke Kristo. Te hay ahan pinhod mi ya
abuluton yuy inat Kristo ta makaan di pakibuhhulan yun
Apu Dios ta mihamad di pakihayyupan yun hiya.
21 Hi Jesus ya maid di liwat na, mu gapuh kiphodan taku
ya hiyay intud-ak Apu Dios an mangikateh liwat takut deket
mangulug takun hiya ya milak-am taku nah kaphod Apu
Dios.

6

1 Hi Apu Dios ya wadat nangamung an bumaddang tuh
ngunumi, kinali dawaton mi anhan ke dakayu ta adiyu
pakawaon di ulenan dinawat yu.
2 Te kanana nah impitudok nay

“Handih numbaga kayuh baddang ya binaddangan dakayu
ya handih nadatngan di algon gintud ku ya inihwang
dakayu.”

Ta hidiye nan kalyok ke dakayu an ad uwaniy panangudan
Apu Dios nadah mumbagah baddang ke hiya ya ad uwani
boy gintud nah kihwangan di tagu.
3 Dakamin muntuttudu ya halipat-an mit maid di emi aton
an humlun hi adi pangulugan di tatagu ke Jesus ya maid boy
humlun hi eda pamihulan tuh ngunun indinol Apu Dios ke
dakami.
4 Te pinhod min ipatibon dakami ya makulug an muttatyu
dakamin Apu Dios nah emi pangip-ippolan hi dakol an
punligligatan mi takon di dakol di gaga-ihoh makapkapyan
dakami
5 umat hi nunhanoplatan dan dakami, hay nangikalakal-
abutan dan dakami, hay nun-anambunan dan dakami, hay

kaagaagangan mi ya hay katukatukalan mi te takon di
hilong ya nahalman di ngunumi.
6-7 Mu takon di athidiy na-na-at ke dakami ya ipatibo
min muttatyu dakamin Apu Dios nah kaphod mi, nah
pangan-anusan mih ligat, nah nanginilaan mih pangi-ena
ya nah ulemi. Ya mainilan wada nan Espiritun Apu Dios
ke dakami nah nahamad an pamhod mih ibbami ya nah
emi pangipainilaan hi makulug an tuttudu gapuh ongal an
kabaelan Apu Dios an bumaddang ke dakami hi pangatan
min am-in hi ngunumi. Ya gapu te imbilang dakamin Apu
Dios an maphod ya kabaelan mi mon apputon nadan buhul
mi an hi Satanas ya nadan ibbana.
8 Hin-uddum on midayaw kami, mu hin-uddum on maba-
inan kami. Hin-uddum on tobalon dakami, mu hin-uddum
on pihulon dakami. Kanan day malangkak kami, takon di
makulug di kalkalyon mi.
9 Wadaday udum an kanan day maid di nitagtagguwan
mi, mu wadaday udum an kalkalyon day kaphod di
ngunu mi, kinali nundingngol kami. Ya kabigabigat on
hananghanggaon miy katayan mi, mu maphod kayat deyan
matagu kami. Datuwe ya naat ta panugun Apu Dios ke
dakami, mu uggena in-abulut an mate kami.
10 Takon di deke on mahakit di nomnom mi ya nanong-
nan mun-am-amlong kami. Ya takon di kanan day na-
wotwot kami, mu kay mi bo ipakadangyan nadan emi
intanuttuduwan an nangulug te nidatan dah biyag an
munnananong hi kad-an Apu Dios. Takon di kay kami ma-
ma-idan, mu wada nan nahamad an kitaguwan min malpun
Apu Dios.
11 Dakayun kaibaibah nad Corinth, kinali min am-in di
pinhod min kalyon ke dakayu te ongal di pamhod min
dakayu.
12 Adi kayu munhalinduwah pamhod min dakayu te hay
kakulugana ya dakayuy makudang di pamhod nan dakami.
13 Hituwey kalyok ke dakayu te ibilang dakayun imba-
balek, ta hidiye nan pinhod min ibilang dakami damdaman
aammod yu ta waday aton di pamhod yun dakamin
umongal umat hi kinaongngal di pamhod min dakayu.

Adi taku makihayyup nadah adi mangulug

14 Adi kayu makihayyup nadah adi mangulug ke Jesus, te
kon damanan mun-unnud di maphod ya ad-adi, nan pat-al
ya hilong?
15 Umat damdaman da Kristo ke Satanas an adi mabalin
an eda mun-unnud. Kinali ditaku ken mangulug ya tibon

takut adi taku makihayyup nadah adi mangulug te adi miunnud di punnomnom dah punnomnom taku.

16 Ya adiyu kulugon ya dayawon di kumpulmi, mu abunah Apu Dios an munnananong te ditakun mangulug di kiha-adan nan Dios an wadat nangamung. Man-uke ya kanana nah impitudok nay

"Hanadan mangulug ke ha-on ya diday kiha-adak ta maki-ki-eyak ke didat ha-on di daydayawon dah Dios da ya dida damdamay tataguk."

17 Hituwey gapunan kanan Apu Dios di

"Mahapul an adi kayu makihayyup nadah adi mangulug. Ya adiyu aton nadan gaga-ihon at-atton da ta abuluton dakayun ha-on

18 ta ha-oy hi Amayu ya dakayuy imbabalek. Ha-oy an Ap-apu an Kabaelanan am-in di nangalin tuwe."

7

1 Kaibaiba dida, datuwen am-in di kinalin Apu Dios an atonan ditaku. Kinali mahapul an iwalong takun am-in di gaga-ihon at-atton taku ya nonomnomon takut ipaanhan takun aton di pinhod Apu Dios ya dayawon taku ot ya abu ta mumbalin takuh maphod.

Hay pun-am-amlongan Pablo

2 Maphod ot di nahamad di pamhod yun dakami. Maid met di gaga-ihon inat min dakayu ya maid di ohan dakayun impumbalin mih gaga-iho, ya maid di emi hinaul ke dakayu.

3 Bokon pamoh-ol kuh tuwe te kinalik ke dakayu handi an ongal di pamhod min dakayu. Ya takon di nganney maat ke dakami ya munnananong hidiyen pamhod min dakayu.

4 Ongal di dinol kun nahamad di pangulug yu, kinali iit-ok dakayun ha-on hanadah udum an tatagu. Ta hidiye nan takon di dakol di punholholtapan mi ya ongal di pun-am-amlongan mi gapun dakayu.

5 Handih wada kamid Macedonia ya maid di linggop mi te takon di daanay pangayan mi ya waday ligat mi te dakol di humihhingit ke dakami, oha bo ya kumakkagu kamih pangiwalongan yuh pangulug yu.

6 Mu hi Apu Dios an mangipalinggop hi nomnom ya impalinggop dakamih dimmatngan Titus handih nalpuh na.

7 Bokon hay ena dinatngan ya abuy immamlongan mi, mu gapu bo nah kinalinan nangipaamlongan yun hiya te nahannotan moy pangi-eyu. Ya kinalinan pinhodak bon tibon ke dakayu. Hay oha bon nangipaamlong ke dakami ya nan nuntutuyuwan yu nadah gaga-ihon inat yu ya hay naminhodan yun mangun-unud nah intudok kun dakayu.

8-9 Handi ya nuntutuyuwak te makahakkit di nomnom yu
kediyen tudok ku, mu ad uwani ya mun-am-amlongak hi ek
nuntudokan, bokon hay nangipahakitak hi nomnom yu, mu
gapuh nuntutuyuwan yu hi gaga-ihon inainat yu, te hidiyey
pinhod Apu Dios an aton yu. Ya maphod ta nan tudok kun
dakayu ya ugge kimmawa, mu numbalin hi kiphodan yu ot
ya abu.
10 Hay tagun abulutonay nunliwatanan Apu Dios ta
muntutuyu ya hiyay mihwang. Ya maid di gapunan adi
maan-anlah diyen tagu. Mu mahmok nan tagun abuna
nan numbalinan di gaga-ihon inat nay puntutuyuwanan adi
muntutuyu ke Apu Dios te mihi-an ta nangamung ke hiya.
11 Mu adi athidin dakayu te gapuh tudok ku ya nuntutuyu
kayun Apu Dios nah inat yu. Ot kaanon yu nan ibbayun
nangat hi gaga-ihon umipabain te tumakut kayuh pangas-
tiguwan Apu Dios ke dakayu. Ketuwey nangipatib-an yun
adiyu mo baybay-an di gaga-ihon at-atton di ibbayu, mu inat
yuy kabaelan yu ot miphod am-in. Ta deyan pinhod yun
abun umaliyak hinat maphod boy punhahayyupan taku.
12 Bokon hay kiphodan nan tagun numbahul weno nan
tagun numbahulana ya abuy gapunah ek nuntudokan, mu
nuntudokak ke dakayu ta inomnom yun Apu Dios di ongal
an pamhod yun dakami.
13 Ya gapun tuwen maphod an numbalinan di tudok ku
ya maan-anla kami.

Hay oha bo ya namam-an mun-am-amlong kami gapuh
nangipaamlongan yun Titus hi nangipalinggopan yuh nom-
nom na handih immalih na.
14 Te handih ugge ni-an immalih na ya kinalik ke hiyan
ongal di dinol kun dakayu ya maphod ta impatibo yun hiyan
makulug nadan kinalik te gulat na ya maba-inanak hin adi
makulug. Ot gapu te makulug dadiyen kinalik ke Titus
mipanggep ke dakayu ya makulug mo damdaman am-in
nadan kinalik ke dakayu handi.
15 Ya ad uwani ya namam-an ongal di pamhod nan dakayu
gapuh nangun-unudan yuh tugun ku ya gapuh naminhodan
yun mangipaamlong ke hiya.
16 Ya takon di ha-oy ya ongal di amlong ku te madinolak
moh pangulug yu.

Hay pangidatan nadan mangulug hi baddang da

8

1 Kaibaiba, pinhod min inilaon yuy ine-en di namaddan-
gan Apu Dios nadah mangulug ad Macedonia.

2 Te takon di dakol di numpalpaligatan da ya nanongnan
mun-am-amlong da ya takon di nakawwotwot da ya dakol
di indat dah baddang nadah makahhapul nay baddang.
3 Ya inilak an ong-ongal di indat dah baddang mu hay
kabaelan da. Ya dida pey kon nomnom kediye
4 te dida tuwaliy nangalin dakamin ongal di naminhod
dan mid-um an bumaddang nadah tatagun Apu Dios ad
Jerusalem.
5 Ongal di amlong mi gapun dida te inun-unud day
pinhod Apu Dios hi namaddangan dan dakamin hidiye
tuwaliy namnamaon min aton da. Bokon ya abuh diye, mu
mapmaphod di inat da te ipaanhan day pangipaamlongan
dan Apu Dios am-in hi aton da.
6 Hituwen inat nadan tatagud Macedonia ya maphod,
kinali nomnomnomon min maphod ot kuma damdama hin
itultuluy yu nan ammung yun idat yu nadah nawotwot.
Kinali iganag-a mih Titus an nangipangpanguluh ammung
yu ta mibangngad hinah kad-an yu ta bumaddang an
mangamung hi ibaddang yu.
7 Inilak an maphod di pangi-eyu te nahamad di pangulug
yun Jesus, ongal boy kabaelan yun muntuttuduh mipanggep
ke hiya ya pakaawwatan yuy mipanggep ke Apu Dios. Ya
athidi bon ongal di naminhod yun mangat hi ipangununa
ya ongal boy naminhod yun dakami. Am-in datuwe ya
maphod, mu mapmaphod ot hin ongal di naminhod yun
bumaddang hi ibbayu.

8 Adik e kalyon hituwet mapilit kayun umidat hi baddang
yu, mu ipainilak ke dakayuy pamhod nadan udum an
bumaddang nadah nungkawotwot ta deket un-unudon yuh
diyen maphod an pangi-e ya hidiyey kitib-anan makulug
damdamay pamhod yu.
9 Te inila takuy inat nan Ap-apu takun hi Jesu Kristoh
nangipatib-anah ulenan ditaku te takon di wadan am-in di
maphod ke hiyah langit ya numbalin hi nawotwot handih
immali tuh luta ot ikate nay liwat takut milak-am takun am-
in nah maphod an wadan hiya.

10 Hay nomnomnomok ya kudukdulnay gibbuwon yuh
naen ammung yun inlappu yu dih toon. Bokon ya abu
dakayuy namangulun immidat, mu dakayuy namangulun
naminhod an umidat.
11 Maphod di punnanongon yuy naminhod yun umidat hi
baddang, umat handih lappunat inggana magibbu. Ya idat
yuy kumpulmin gol-an yun idat.
12 Te hay pinhod Apu Dios ya hay naminhod takun
umidat. Te deket pinhod takun umidat ya abulutonay

kumpulmin gol-an takun idat, ittay weno ongal.
13-14 Adik bo kanan di ihanakul yun idat di wadan dakayu
hi pamaddang yuh ibbayu ta dakayuy maligatan. Mu hay
pinhod ku ya deket dakayun wadwada-an ad uwani ya
maphod di baddangan yu nadan ma-ma-idan ta deket udum
hi algot dakayu damdamay munhapul hi baddang ya diday
wadwada-an ya baddangan dakayu damdaman didat mun-
iingngo takun maid di maligatan.
15 Umat hi impitudok Apu Dios mipanggep handidah
aammod takun nangamuamung hi manna handih kawada
da nah adi maboblayan an kananay
"Hanan tagun dakol di inamung na ya maid di ena
hawwalon, mu umidat nadah ittay di inamung nat
maid di makudangan."

Hay kitud-akan Titus an e bumaddang nadah mangulug ad Corinth

16 Ongal di pumpasalamatan min Apu Dios te binaddan-
ganah Titus ot gagaid an bumaddang ke dakayu, umat
damdaman dakamin gagaid kamin bumaddang ke dakayu.
17 Ya gapu te gagaid an umalih na ya maan-anlan mangab-
ulut hi nangibagaan mi ke hiyan umalin bumaddang ke
dakayu te nundadaan pe tuwalin umalih na.
18 Paki-aliyon min hiya tun ohan ibba takun pakatbalon
am-in di mangulug hi kabobboble gapu nah itanuttudunan
mipanggep ke Apu Dios.
19 Hiya boy pinilin nadan mangulug an mikuyug ke
dakamin mangie nah mibaddang nadah mangulug an
nungkawotwot. Hituwen ngunun aton mi ya kidayawan
Apu Dios ya hituwe boy kitib-anah naminhodan min bu-
maddang nadah ibba takun mangulug.
20 Pakaippaptok miy pangikap-ongan mi tuh ongal an pi-
hhun naamung ta maid di humlun hi emi katumtumbukan.
21 Pinhod min aton di maphod an matbal ke Apu Dios ya
hi tatagu.
22 Paki-aliyon mi ke da Titus tun ohan ibba takun
impakainnila min mahlun mangat hi ipangunun Apu Dios
ya pakappinhod nan bumaddang ke dakayu, namam-a te
ongal moy dinol nan dakayu.
23 Hi ke Titus ya hiyay ib-ibbak an mungngunuh pa-
maddangan min dakayu. Ya hantudan duwan pun-ibbana
ya diday itud-ak nadan mangulug ya gapuh pangi-eda ya
mipadayaw hi Kristo.
24 Ta hidiye nan ipatibo yuy pamhod yun dida ta pangitib-
an nadan mangulug hi kabobboblen makulug di pamhod yu
ya inilaon da an makulug di init-oit-ok min kaphod yu.

Hay idat an baddang nadah ibban mangulug

9

1 Adi mahapul an eyak bo muntudok ke dakayu mi-
panggep nah amungon yun pihhun ibaddang yu nadah
tatagun Apu Dios ad Judea
2 te inilak an pinhod yun bumaddang. Ta hidiye nan it-
it-ok ku nadah iibba takud Macedonia an dakayun iibba
mih nad Greece ya ongal di naminhod yun bumaddang
nipalpun dih toon, hituwey gapunan dakol damdama ke
diday naminhod an umidat hi baddang.
3 Mu itud-ak kuh na datuwen ibba taku ta tibon dat
midadaan nan ibaddang yu te adik pinhod an nan pangit-ok
kun dakayu ya kali ya abu.
4 Te indani ya wadaday maki-alin ha-on hanadah iMace-
donia ya kababain hin ugge nidadaan nan idat yu. Namam-
an dakami te init-ok miy naminhod yun bumaddang.
5 Hituwey gapunan ninomnom kun kudukdulnay maman-
gulu datuwen ibba takun umalih nat baddangan dakayun
mangidadaan am-in hanadah kinali yun ibaddang yu ta
nadadawo hantuh aliyak. Hituwey kitib-anan nomnom yu
pe tuwalin umidat hi baddang an bokon pilit.
6 Hituwey nomnomon yu: Hanan tagun ittay di itanom na
ya ittay boy aniyona, mu nan tagun dakol di itanom na ya
dakol boy aniyona.
7 Waday oha on nangamung ke hiyan umidat hi ninom-
nom nan idat. Ya hay pangidatana ya bokon pilit weno ena
ayyowan di idat na te hi Apu Dios ya pinhod nan maan-anla
tan umidat an adi ukuwon.
8 Hiya ya kabaelanan idat am-in di kiphodan yu, ta hidiye
nan takon di nganneh diyen mahapul yu ya idat na ya
udmana pay di idat nat waday innun yun bumaddang hi
ibbayu.
9 Te nan makaiddat an tagu ya hiyay nialigan nan
impitudok Apu Dios an kananay
“Pakaidattana nadan nawotwot ya makaullet nanga-
mung.”*
10 Hi Apu Dios di mangidat hi itanom nadan muntanom
ya hiyay kalpuwan di kanon taku. Hiya boy mangidat
hi ngannen mahapul yu ya udmanay idat nan dakayu ta
wadan namam-an ong-ongal di ibaddang yuh ibbayu.
11 Ya makulug an dakol di idat Apu Dios ke dakayu ta dakol
boy ibaddang yu, ta dumakol da boy mumpasalamat ke hiya
gapun diyen ibaddang yun ie min dida.

---

* **9:9 9:9** Psalm 112:9

12 Te hay pumbalinan diyen idat yu nadah tatagun Apu Dios
ya bokon kiphodan da ya abu, mu hidiye boy humlun hi
ongal an pumpasalamatan da ke Apu Dios.
13 Te hanah pamaddangan yu nadah tatagun Apu Dios ya
hidiyey kitib-anan un-unudon yuy ituttudun Kristo ta gapun
diye ya dayawon dah Apu Dios.
14 Ta hidiye nan ongal di naminhod dan mangidasal ke
dakayu gapuh ongal an baddang Apu Dios ke dakayu ot
pumbalinon dakayuh makaiddat.
15 Ya mumpasalamat takun am-in ke Apu Dios nah indat
nan kiphodan takun maid di kiingngohana an hidiye nan
Imbabalenan intud-ak na tuh luta.

Hay nangitakdogan Pablo hi kalebbenganan mangitut-tuduh mipanggep ke Jesu Kristo

10

1 Hay udum ke dakayu ya kanan day ha-on an hi Pablo ya
maid di lebbeng kun tumugun te man-u kanuh tudok ku te
ipatibok an waday lebbeng ku te nahalman di panugun ku,
mu deke kanu bot wadaak hi kad-an yu ya maid di tulid ku.
Hay ihumang ku kenaen kinali dan mipanggep ke ha-on ya
man-uket kay maid di tulid ku ya pinhod kun iun-unud ke
Kristo an maule ya pakaibabba nay adol na.
2 Mu wada metlaing di lebbeng kun tumugun, kinali
hay ibagak ke dakayu ya iphod yuy pangi-eyu ta adiyak
mapilit an bumoh-ol ke dakayu hantuh aliyak hina. Te deket
umaliyak hina ya makulug an namahig di boh-ol ku nadah
udum ke dakayun mamihupihul ke dakamin kanan day hay
pangi-emi ya niingngoh pangi-en di adi mangulug.
3-4 Man-u te makulug an waday niingngohan min dida te
tagu takun am-in, mu hay pangapput mi nadah humanih
panginilaan di tatagu mipanggep ke Jesu Kristo ya bokon
hay kinalaing di tagu, mu nan kabaelan min malpun Apu
Dios.
5 Dadiyey pangapput mi nadah mangituttuduh nihalla ya
nadan tatagun mumpahhiyan adida pinhod an inilaon hi
Apu Dios ta mahannotan di nomnom dat hi Kristoy un-
unudon da.
6 Madinolak an iphod yuy pangi-e yun mangun-unud
ke Kristo, mu nada ken nanongnan kahing ya ahimi
kastiguwon dida.
7 Dakayu ya nadan tibtibbon yu ya abuy ibilang yu.
Deket pangaliyu on abuna kayun makangngun-unud ke Jesu
Kristo ya mahapul an nomnomon yun bokon dakayu ya abu
te takon di dakami ya hiyay paka-un-unudon mi.

8 Takon nin di kanan yuy nahalman di pangipadayaw mih
kalebbengan min muntuttudu ya adiyak bumain te hituwen
kalebbengan mi ya pamaddang min dakayu, bokon hay
kadadagan yu.
9 Adik pinhod an kay hanan taktakuton dakayu nah tudok
ku.
10 Te kanan di udum di “Adi taku ot kaya un-unudon
te man-u nah tudok na te kay ongal di kalebbengana, mu
indani ot ta wadah tu ya adi kaya athidi te maid di hilbin
nan kalkalyona.”
11 Mu pinhod kun inilaon dadiyen tatagun nan kinali mi
nah tudok min dakayu ya hidiyey ahimi aton tuh aliyan mih
na.
12 Adimi iingngoy pangi-emi nadah mumpahhiya te bu-
main kamin mangiathidi. Ya adi kami umat ke didan dida
pe on kanan day mapmaphod da mu hay udum an tatagu.
Kenaen kinali da ya matibon makudang di nomnom da.
13 Dakami ke ya deket ipadayaw miy ngunumi ya bokon
ad-adi te hidiye nan impangunun Apu Dios an umat nah
nuntuttuduwan min dakayu.
14 Ya dakayu ya nigappat kayu nah indinol Apu Dios
ke dakamin emi tuttuduwan. Hituwey kitib-anan waday
kalebbengan min muntuttudu ke dakayu te dakamiy na-
mangulun immalih nan nangituttudu mipanggep ke Kristo.
15-16 Ot hay pinhod ku ya maawatan yun dakami ya adi
kami umat nadah tatagun pumloh dayaw di ingngunun di
udum. Te hay gapunah pangihapotan min mangiat hi ngu-
nun indinol Apu Dios ke dakami ya hay pangihamadan mih
pangulug yu ta waday aton mi damdaman muntuttuduh
mipanggep ke Kristo hi udum an boblen maid di immen
nuntuttudu. Adimi pinhod an ipadayaw di ngunun di
udum, mu abuna nan ngunun indinol Apu Dios ke dakami.
17 Te kanana nah nitudok an kalin Apu Dios di “Deket
waday pinhod di tagun ipadayaw ya nan inat nan Ap-apu
takuy ipadayaw na.”
18 Ta hidiye nan hay tagun hiya pey mangalin hiya ya
maphod ya adi tobalon Apu Dios, mu nan tagun kanan Apu
Dios an maphod ya hiyay tobalona.

Hay humang Pablo hi pamihul nadan adi makulug an apostoles

11

1 Anusan yu anhan an donglon di kalyok takon di
mumpahhiyaak.
2 Ha-oy ya kumakkaguwak ke dakayu te adik pinhod an
waday udum hi eyu un-unudon an bokon hi Kristo. Ya

takon hi Apu Dios ya athidi damdamay pinhod na. Te kay dakayu nan babain nangigawiyak hi ohan lalaki ya ha-oy di mangipaptok ke dakayu ta maid di mamlon dakayu. Hay kipaddungan tuwe ya hi Kristoy inggawik ke dakayu te hay pinhod ku ya hiyay pakappohdon yu ya paka-un-unudon yu.

3 Man-u te inilak an niohhay nomnom yun Kristo, mu kumakkaguwak hi kahaulan yu nadah adi makulug an tuttudu te kal-ina ya umat kayun Eva an hinaul nan nakatallam an ulog.

4 Te nalaka kayun maawis nadah udum an umalin muntuttudu, takon di adi miunnud di ituttudu da nah ituttudu min mipanggep ke Jesus. Umat nah kalyon dan bokon hi Jesus ya abuy mangihwang hi tagu ya hinnatkon boy ituttudu dah mipanggep nah Espiritun Apu Dios.

5 Midmidngolan kayu ke dadiyen kanan day dida ya apostoles dan maid di kiingngowan da, mu inilak an adiyak nababbaba mu dida.

6 Man-u te makulug an adiyak mahapit, mu madinolak an inilak am-in di kalkalyok ya takon di dakayu ya abuluton yu te inila yuy inat min nuntuttudun dakayu.

7 Impababak di adol ku handih nuntuttuduwak ke dakayuh pangi-en Apu Dios ot uggeyak numbagah tangdan ku. Athidiy inat kut kiphodan yu ya kon gaga-ihoh diye?

8 Handih nuntuttuduwak ke dakayu ya nadan udum an mangulug di immidat hi inggatang kuh mahapul ku. Hay daydayuna ot kuma tuwali ya dakayuy nangidat hi mahapul ku handih nuntuttuduwak ke dakayu, mu bokon te nadan udum an mangulug an nalpuh udum an bobley immidat peman hi inggatang kuh mahapul ku.

9 Ya handih wadaak hinan nap-uhanak hi mahapul ku ya uggeyak numbagan dakayu te nadan ibba takun mangulug hitud Macedoniay nangialih mahapul ku. Ya takon di ad uwani ya adik idinol ke dakayuy mahapul ku.

10 Hituwey pumpahhiyaak ya inilan Kriston adik ipatnan mumbagah baddang ke dakayu ya maid di pakaipatikod ketuwen pumpahhiyaak ke dakayun iGreece.

11 Mu takon di athidin adiyak mumbagan dakayu ya adiyu kanan di adi dakayu pinhod ke ha-on, te hi Apu Dios ya inila nan ongal di naminhod kun dakayu.

12 Man-uket adiyak mumbagah baddang ke dakayu ya adiyak umat nadah kanan day apostoles da. Te indani ya waday pangigadulan dan mangalih “Maid di nunhinnatko-nan di pangi-en Pablo ya hay pangi-e mi mipanggep hi impangunun Apu Dios te numbagah baddang an umat ke dakami.”

13 Dadiyen tatagu ya bokon da kaya apostoles te bokon
hi Apu Dios di nangitud-ak ke dida, mu langlangkakan
dakayun kanan day intud-ak Kristo didan mangipainilah
mipanggep ke hiya.
14 Mu adi taku mamodwong kediye te hi ke tuwali Satanas
ya damanan mumbalin hi kay makakkaphod an anghel.
15 Ta hidiye nan adi taku mamodwong hin nadan ba-ba-
alon Satanas ya damanan ipatibo dan kay makaphod di aton
da. Mu hantuh udidina ya makastigu da.

Hay numpaligatan Pablo te hay ngununa

16 Pidwaok an kalyon ke dakayun adiyu e kanan di maid
di nomnom ku. Mu deket athidiy punnomnom yun ha-on
ya takon, anusanak ta donglon yu tun kalyok ta ipahhiyak
hi ittay damdamay kalebbengak an muntuttudu.
17 Inilak an adi pinhod nan Ap-apu taku tun kalkalyok te
kay maid di nomnom ku hi pangitulidak an mumpahhiya.
18 Mu gapu te pinhod yun dongdonglon nadan mumpah-
hiya ya mapilitanak mo bo damdaman mumpahhiya.
19 Kanan yuy nanomnoman kayu, mu gulat nat makulug
ya tipet eyu dongdonglon nadan makudang di punnomnom
na?
20 Gulat nat makulug an nanomnoman kayu ya tipet un-
unudon yun am-in di kalyon di kumpulnan tagun dakayu
ya takon di pangal-an dakayu, aamihon dakayu ya apapon
dakayu ya an-anusan yu?
21 Abulutok nan pamihul yun ha-on an kanan yuy adiyak
umat ke datuwen tatagu te makulug an bumainak an
mangat hi umat nah at-atton dan dakayu.

Mu deket kanan yuy maphod hin natulid di tagun
mumpahhiya ya takon di ha-oy ya mumpahhiyaak
damdaman umat nadah tatagun makudang di nomnom na.
22 Deket ipahhiya dan Judyu da ya Judyuwak damdama.
Deket mumpahhiya da te holag Israel dida ya takon di ha-oy
ya holagak damdaman Israel. Ya deke bot ipahhiya dan hi
Abraham di nahlagan da ya athidi damdaman ha-on.
23 Kalyon day diday muttatyun Kristo, mu kudukdulak
an muttatyuna. Kay makudang di nomnom kuh pangalyak
ke datuwe, mu makulug an nahalhalman di ngunuk mu
dida, namindakol di nikalabutak gapuh pangun-unudak
ke Jesu Kristo, nunholholtapak te hinanoplatak ya athidit
nangamung di pangat dan kayak mateh.
24 Naminlimay nanoplatan di ibbak an Judyu ke ha-on hi
tulumpulut hiyam an hoplat.

25 Ya numpitlu boy nanoplatan nadan iRoma ke ha-on
ya naminghan di nanugmilan dan ha-on. Numpitluy napa-
iyan di bapor an niluganak ya naminghan di nitam-olak hi
danum hi ohan algo ya ohan hilong te napa-i nan niluganak
an bapor.
26 Ya am-in nan ek nundanallanan ya katatakut di di-
nammuk: inanagwat kuy nakal-ot an danum hi wangwang,
dinamuk di mangakon mamate ot ke ha-on, kadanidani on
impatnan nadan Judyu ya bokon Judyun mangat hi gaga-
ihon ha-on ya wada nadan kahinkulkuluggon dan Jesus
yaden gaga-ihoy nomnom dan ha-on. Ya am-in di nangayak
an boble, takon nah baybay ya nah adi maboblayan ya
waday numpaligatak.
27 Matukatukalak te namahig di ngunuk ya hin-uddum on
makudang di inumok, hay kanok ya hay bulwatik, ya hin-
uddum on maid di kiha-adak.
28 Dakol pay di udum an hinolholtap kun ligat ku ya hay
oha pay ya hay pundanag kuh kabigabigat nadah mangulug
hi kabobboble.
29 Te deket waday ohan kimmapuy di pangulug nan Jesus
on nahalman di kaguk, ya deket waday ohan nunliwat ya
mahakit di nomnom ku.
30 Mapilitak an mangalkalih mipanggep hi adol ku, mu
maid di udum an ipahhiyak hin bokon hantun ligat ku ya
hay kinakudang di kabaelak.
31 Hi Apu Dios an Aman nan Ap-apu takun hi Jesus an
madayaw ta nangamung ya inila nan makulug am-in tun
kinalik.
32 Handi ta-wa wadaak ad Damascus ya nan gobernador
hidi an tagun nan patul an hi Aretas ya eyak ot dopapon
nah hogpan di boble,
33 mu nadan ibbak an mangulug ya inha-adak hi ongal
an gampa ot ipadalanak hi tawang ot uy-uyonak nah bah-el
nan binattun alad an nunlinikkod nah boble ot bumtikak.

Hay inin-inop Pablo

12

1 Adi maphod an eyak mumpahhiya te maid di hilbina,
mu dakayuy gumapu. Ad uwani ya kalyok bon dakayuy
impatibon Apu takun ha-on.
2 Wada on ohan tagun mangun-unud ke Kristo an tinibok
an timmalakdang hi nakatang hi langit. Himpulut opat moy
toon di nala-u handih naatan tuwe, mu uggek inila hin hay
adol nay timmalakdang weno hay linnawana ya abu. Hi
Apu Dios ya abuy nanginilan diye.

3 Ipidwak an kalyon, wadan hay linnawana ya abuy
timmalakdang weno takon di hay adol na, mu uggek inila
te ammunah Apu Dios an nanginilan diye.
4 Handih kawada nah dih langit ya waday dingngol nah
kalin maid di pakaikalih kibalinana ya adi iabulut Apu Dios
an kalkalyon hi kumpulnan tagu.
5 Gulat na ya lebbeng nan ipahhiyak hidiyen tagu, mu adi
te abuna nan kinakudang di kabaelak di ipadayaw ku.
6 Mu takon nin di mumpadayawak ya nanongnan adiyak
umat hi tagun makudang di nomnom na te takon di
mumpadayawak ya abunay makulug an kanalkalyok. Mu
adiyak mumpadayaw te adik pinhod an hidiyey gumapuh
nahalman di pundayaw di tagun ha-on, mu hay pinhod kuh
pundayawan di tagun ha-on ya mipuun hi tinibo dan inat
ku ya mipuun hi dingngol dan intuttuduk.
7 Ot gapu te adi pinhod Apu Dios an mumpahhiyaak te
gapuh nanib-ak kediyen impainila nan ha-on ya in-abulut
nah Satanas an mangipaligligat ke ha-on ta maid di innuk
an mangipadayaw hi adol ku.
8 Numpitluy nundasalak ke Apu takut kaanonah tuwen
ligat ku,
9 mu kananay “Hay mahapul mu ya hay baddang kun
he-at damanan anusam di ligat mu. Te deket waday
pungkudangan di kabaelan di tagu ya hidiyey humlun hi
pundinolanan ha-on ta baddangak ya hidiyey kalkal-otan
hi punggibokanah baddang ku.” Hidiyey kanan Jesus, kinali
mun-am-amlongak mon mangipadayaw hi kinakudang kun
mangan-anus hi ligat ku te deket adiyak pakaanus on
magibok kuy baddang Jesu Kriston ha-on.
10 Ta hidiye nan maan-anlaak an mangabulut hi pungku-
dangak ya ligat ku, umat hi pumpanadngolan dan ha-on ya
hay pumpaholholtapan dan ha-on gapuh pangun-unudak ke
Kristo. Te deket waday pungkudangak ya maligatanak ya
maudman di kabaelak an idat Jesu Kristo.

Hay pangikakaguwan Pablo nadah tatagud Corinth

11 Kayak ugge nanomnoman an mangalkalih mipanggep
hi pangi-ek, mu mapilitak te dakayu. Gulat na ot ta adi
kayu midmidngolan ya dakayu kumay manumang nadah
mamihupihul ke ha-on. Te takon di maid di bilang kun tagu
ya adiyak nababbaba mu nadan kanan yun nungkatag-en
apostoles.
12 Handih kawadak hina ya tinibo yun am-in di inainat
kun kitib-an di kinaapostoles ku umat hi nangan-anusak hi
ligat ku ya hay nangatak hi dakol an milagro.

13 Adiyu kanan di hinnatkon di pangibilang kun dakayu
mu hay pangibilang kuh udum an mangulug, te hay ya abu
hinnatkon ya uggeyak numbagah baddang ke dakayu. Ya
deket kanan yuy ad-adih diyen inat ku ya kudukdulnay
pakawananak.
14 Nundadaanak bon umalih na. Hituwe moy pitlunah
aliyak, mu nanongnan adiyak mumbagah baddang ke
dakayu te hay kiphodan yuy gamgamak bokon hay pihhu
yu. Umat hi u-ungan bokon diday mananud hi aammod da,
mu hay aammod day mananud ke dida.
15 Athidin ha-on an maan-anlaak takon di umahok am-
in di nganneh diyen wadan ha-on ya munligatak gapun
dakayu mu ta baddangan dakayu nah pangulug yu. Hin
athituy kaongal di pamhod kun dakayu ya kon adiyak
pinhodon damdama?
16-17 Dakayu ya inila yun maid di ek numbagaan hi
baddang ke dakayu, mu wadan kulugon yu nadan mami-
hupihul ke ha-on an kanan day "Man-ut bokon hi Pabloy
umalin mangalah pihhu, mu natalam te itud-ak nay udum
an tatagun mangalat ahida idat ke hiya." Mu kon waday
indat yuh pihhuh indat dan ha-on?
18 Intud-ak kuh Titus ya nan ibbana, mu kon edakayu
hinaul ta waday inala dan dakayu? Maid, te inila yun
dakamin duwa ya nun-ingngoy nomnom mi ya hay pangi-
emi.
19 Wadan pangali yu on intudok mi datuwen dakayu
ta panani mi nah ipabahul dan dakami, mu adi te hay
kihamadan di pangulug yun Kristoy gapunah nuntudokan
min dakayun iibba. Ya inilan Apu Dios an makulug hituwe.
20 Te uma-agolak an kal-inat hantuh aliyak hina ya bala-
wonak hi pamoh-olak ke dakayu hin inilaok an waday adi
maphod hi at-atton yun wadaday munhahannu, munhin-a-
amo, mumbibinnoh-ol, waday oha on ammunay adol nay
nonomnomona, mumpadngol, muntumbuk, mumpahhiya
ya waday oha on ipilit nay pinhod na.
21 Makulug an uma-agolak an kal-inat hantuh aliyak
hina ya makabba-inanak ke Apu Dios ya u-umyungak hin
wadaday ugge nangiwalong nah punliwatan an umat hi
pangatan hi malalao, ihuyop di bokon inayan ya aton di
kumpulnan kababain.

Hay udidin di tugun Pablo nadah tatagud Corinth

13

1 Hantuh aliyak hinay pitlunah panib-ak ke dakayu ya
deket nanongnan wadan dakayuy gaga-ihoy at-attona ya

adik homkon didah kakastiguwan da te un-unudok nan
impitudok Apu Dios an kananay “Hanan tagun numbahul
ya makastigu hin waday duwa weno tulun mangihadak hi
bahul na.”
2 Handih pidwanah immaliyak hina ya kinalik nadah
mangmangat hi gaga-iho ya dakayun am-in an deket adiyu
itikod nan gaga-ihon at-atton yu ya adi dakayu homkon,
mu kastiguwon dakayu. Kinali ad uwanin nidawwiyak ke
dakayu ya deyan ipanomnom ku boh tuwe.
3 Ya gapu te pinhod yun ipatibok di kakuluganan indat
Kristoy kalebbengak an muntuttudu mipanggep ke hiya ya
ahik ipatibo hantuh pangastiguwak nadah munliwaliwat
hina. Ta nomnomon yun hi Kristo ya ongal di kabaelanan
mangastigun dakayu te impatibo nan dakayun maid di
kudang di kabaelana.
4 Makulug an handih natayanah krus ya kay maid di
kabaelana, mu namahuwan gapuh kabaelan Apu Dios.
Paddungnan dakamin mangulug ke hiya an takon di dakol
di pungkudangan di kabaelan mi ya makitagu kamin Jesus,
gapuh kabaelan Apu Dios. Kinali maid di pungkudangan mi
hi kalebbengan min manugun ke dakayu.
5 Nomnomon yu hin makulug an wada weno maid di
pangulug yun Jesu Kristo. Te kon uggeyu inilan wadah
Kristo ke ditakun mangulug? Mu deket maid di pangulug
yun Kristo ya hidiyey kainilaanan bokon dakayu tagun hiya.
6 Mu adi athidin dakami te inila min takon di dakayu ya
inila yun makulug an tagu dakamin hiya.
7 Bokon hay pangipatib-an mih kakuluganan wadah
Kristo ke dakamiy nonomnomon mi, mu hay pangidasalan
min dakayu ta adiyu aton di gaga-iho. Pinhod min maphod
di at-atton yu takon di kediye ya adi mipatiboy kalebbengan
min indat Jesu Kristo an mangastigun dakayu.
8 Te nan ngunun indat Kristo ke dakami ya baddangan mi
nadan tatagu nat mihamad di pangulug da nah makulug an
mituttudu mipanggep ke hiya, bokon nan emi haniyan dida.
9 Maan-anla kami hin maid di pangipatib-an mih
kalebbengan min mangastigu te nihamad di pangulug
yu, kinali idasalan dakayu ta mihamad ta nangamung di
pangulug yun Jesus.
10 Hituwey gapunan ipamanguluk hituwen tudok ke
dakayu ta hantuh aliyak hina ya adi mahapul an boh-olan
dakayu ta adi bo mahakit di punnomnom yun ha-on hi
pangipatib-ak hi kalebbengak an indat nan Ap-apu takun
mangastigu nadah nunliwat. Te hituwen kalebbengak an
indat na ya usalok an bumaddang ke dakayu ta mihamad
di pangulug yu, bokon hay eyu kadadagan.

11 Hay manguddidin kalyok ke dakayun iibba ya paka-
un-unudon yuy tugun Jesus an ip-iphod yuy pangi-eyu ya
un-unudon yuy tugun ku ta mun-uunnud di nomnom yu ta
malinggop kayu. Aton yu ke datuwe ya gibokon yun wadah
Apu Dios an kalpuwan di pamhod ya linggop.
12 Ya nah kaam-amungan yu hi pundayawan yun Apu Dios
ya ipatibo yuy pamhod yuh ibbayu ya makiap-apnga kayun
dida.
13 Am-in da tun tatagun Apu Dios hitu ya kanan day
nonomnomon dakayu.
14 Hana ot ta nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ya ulayan
dakayun am-in ta gibokon yuy nahamad an pamhod Apu
Dios ya gibokon yuy baddang nan Espiritun Apu Dios ta
maphod di punhintutulangan yu.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD GALATIA

1 Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pablo an apostoles
an napilin e mangituttuduh mipanggep ke Jesu Kristo.
Bokon hay tataguy namilin ha-on an mun-apostoles te
bokon diday nangipatakdog ke ha-on, mu hay numpilin ha-
on ya maid di udum hin bokon hi Jesu Kristo ya hi Apu Dios
an hi Ama takun nunmahun Jesus handih natayana.
2 Am-in kami hantudah iibba takuh tu ya nonomnomon
dakayun mangulug hinah kabobbobled Galatia.
3 Hana ot ta munnananong an wadan ditakuy ule ya
linggop an malpun da Apu Dios an hi Ama taku ya hi Apu
takun hi Jesu Kristo an
4 nangikateh liwat taku ta ihwang ditakuh etaku kilag-
gatan nah gaga-ihon atoaton di tatagud uwanin tiempo te
hidiyey pinhod Ama takun hi Apu Dios
5 an madayaw ta inggana. Amen.

Abunay pangulug takun Jesus an mangihwang ke ditakuh liwat taku

6 Dakayun mangulug an iGalatia, tipe mo ahan ta maid
uhup yaden iwalong yuh Apu Dios an nangibilang ke
dakayun imbabalena gapuh ulen Jesu Kristo ke dakayu, ta
hay hinnatkon ot ya abun mituttuduy eyu dongdonglon?
7 Hay kakulugana ya maid di udum hi makulug an tuttudu
mu nan intuttudu min dakayun mipanggep ke Jesu Kristo.
Kalyok ke dakayuh tuwe te wadadah nay humauhaul ke
dakayun hanunhunniyon dah diyen intuttudu min dakayu.
8 Ahi kastiguwon Apu Dios di dahdih diyen umalih nan
e muntuttuduh hinnatkon nah intuttudu mi ya hidiyen
kastiguna ya holholtapona ta nangamung. Takon di dakami
weno kumpulnan anghel hi langit ya kastiguwon Apu Dios
ten aton miy athidi.
9 Deyan pidwaok an kalyon ke dakayun kastiguwon Apu
Dios nan tagun hinnatkon di ituttuduna mu nan inabulut
yun intuttudu mi.
10 Kanan bon di udum di eyak pitpitbal hi tatagu te hay
katbalak ya kadkadngolak di gagamgamak. Mu adi athidi.
Mainila nah pungkalkallik an adiyak pitpitbal. Te deket hay
katbalak hi tataguy gagamgamak ya bokon moh Jesu Kristoy
un-unudok.

Hay nun-apostolesan Pablo

11 Iibak dida, teyan kalyok ke dakayu ta inilaon yu an
hituwen ituttuduk mipanggep hi kihwangan taku ya bokon
hay taguy nalpuwana.
12 Hituwen ituttuduk ya uggek dingngol hi udum an
tatagu ya maid di tagun e nangituttudun ha-on ketuwe. Te
hituwe ya hi Jesu Kristoy nangipainilan ha-on.

13 Dingngol yu an ha-oy ya makangngun-unudak handi
hi pangi-e min Judyu ya namahig di impangat kun nangi-
paholholtap nadah mangulug ke Jesus ya inat kun am-in di
kabaelak an manadag hi pangulug nadan mangulug ke hiya.
14 Hanadah katoonak an ibbak an Judyu ya ha-oy di
kahamhamadan hi pangun-unud na nah pangi-emi te
nahalman di pangitakdog ku nah intuttudun handidan
aammod mi.
15 Mu makaulleh Apu Dios ke ha-on ot piliyonak an
munhilbi ke hiya handi tuwali uggeyak nitungo.
16 Ot handih impainilanan ha-on nan Imbabalena ta
ek ituttuduy mipanggep ke hiya nadah bokon Judyu ya
uggeyak immeh kumpulnan tagun e numpatuttudu.
17 Takon hanadah namangulun apostoles an wadad
Jerusalem ya uggeyak immen didan e numpatuttudu. Hay
ot ya abu inat ku ya nadaggaak ad Arabia ot ahiyak
mibangngad ad Damascus.

18 Handi ya abuh nala-uy tuluy toon ot ahiyak umed
Jerusalem an ek tiniboh Pedro ot miha-adak hi kad-anah
duwan lingguwan.
19 Mu maid di udum hi tinibok nadah apostoles hidi,
abunah James an tulang nan Ap-apu takun hi Jesus.
20 Hituwen intudok ku ya makulug ya inilan Apu Dios an
adiyak munlangkak.
21 Nala-uh diyen duwan lingguwan ot taynak ad
Jerusalem ot umeyak ad Syria ya ad Cilicia.
22 Kediye ya uggeyak ni-an tinibon nadah mangulug ke
Jesu Kristo hi kabobbobled Judea.
23 Hay ya abu dingngol dah mipanggep ke ha-on ya hay
kinalin di udum an tatagun kanan day “Hidiye ken tagu ya
nunholholtapon ditakun mangulug ke Jesus ya namahig an
inat nan am-in di kabaelanan manadag hi pangulug taku,
mu deyan ad uwani ya hi Jesus moy ituttudu na.”
24 Kinali daydayawon da moh Apu Dios te nabaliwan di
pangi-ek handih nangulugak ke Jesus.

Hay nangabulutan nadan mangipangpanguluh mangulug ad Jerusalem an makulug di ituttudun Pablo

2

1 Nala-uy himpulut opat an toon ot mibangngadak ad
Jerusalem an ingkuyug ku da Barnabas ke Titus.
2 Immeyak hidi te impainilan Apu Dios an mahapul an
umeyak. Dimmatong kamih di ot ayagak nadan mangipang-
panguluh mumpangulug ot ab-abbu kamin nunhuhumman-
gan ot kalyok ke diday ek intuttudu nadah bokon Judyu
mipanggep hi ine-en di pangihwangan Jesu Kristo ke ditaku.
Man-uke ya mahapul an abuluton ya takdogan nadan
mangipangpanguluy ituttuduk, te deket adida ya kalyon
nadan kumahing ke ha-on di adi makulug di ituttuduk. Mu
maphod ta inabulut da,
3 kinali uggeda impapilit an mumpakugit nan ibbak an hi
Titus an bokon Judyu takon di hidiyey pangi-en di Judyu.
4 Mu wadada nadan udum an Judyun kahinkulkuluggon
dan Jesu Kristo an nid-um dan dakamin pinhod dan
makugit hi Titus, mu uggemi inabulut. Nakiamu-amung dan
dakami te pinhod dan dadagon nan nalibliyan mi nah ine-
en di Judyu te hay nangulugan min Jesu Kristo. Man-uke
ya pinhod dan ipilit an un-unudon miy pangi-en di Judyu ta
diday maunud.
5 Mu nginohe mi dida te adimi pinhod an makamkamhan
hi nihalla nan ituttudu min dakayu mipanggep ke Jesus.

6 Hanadan nungkatag-en mangipangpanguluh mangulug
hidi ya maid di eda hinannotan ya maid di eda inid-um
nah intuttuduk. Takon di kanak di nungkatag-e dadiyen
mangipangpangulu, mu hi punnomnom ku ya nun-iingngo
takuh hinangngab Apu Dios.
7 Datuwen mangipangpangulu ya abuluton dan ha-oy di
nangidinolan Apu Dios an mangipainila mipanggep ke Jesu
Kristo nadah bokon Judyu. Athidi damdaman Pedro an
hiyay nangidinolan Apu Dios an mangipainilah mipanggep
ke Jesu Kristo nadah ibbamin Judyu.
8 Nun-ingngoy baddang Apu Dios ke dakamin duwa ke
Pedro nah indinol nan ngunumi. Hi Pedroy mun-apostoles
nadah Judyu ya ha-oy damdama nadah bokon Judyu.
9 Da James, hi Pedro, ya hi Juan an dida nadan matbal an
mangipangpanguluh mangulug ya inabulut dan hi Apu Dios
di nangidat tuh ngunuk. Ta hidiye nan nakialamanu dan
dakamin duwa ke Barnabas hi pangipatib-an dan abuluton
dan ibba dakamin muntuttudu. Ot inhuhummangan min
am-in an dakamin Barnabas di nangamung an e muntut-
tudu nadah bokon Judyu ya dida damdamay e muntuttudu
nadah ibbamin Judyu.

10 Hay imbaga dan dakami ya adimi anhan kal-iwan an
baddangan nadan nungkawotwot ad Jerusalem. Mu hidiye
ke ya takon nin di adida kalyon ot hidiye pe tuwaliy pinhod
kun aton.

Hay namoh-olan Pablo ke Pedro

11 Nagibbuh diyen nunhuhummanganan mi ot ume
kamid Antioch. Indani ya inhawwang Pedroh di. Kediyen
kawada nah di ya waday inat nan adi maphod ot boh-olak
hi hinangngab di dakol an tatagu.
12 Te handih ugge ni-an dimmatong nadan Judyun ibban
James ya makikakikan hi Pedro nadah bokon Judyu an man-
gulug ke Jesus, mu handih dimmatong da ya pinninghan
an makikan ot loktat ya intikod na te umagol hi pamihulan
nadan ibbamin Judyun mangalin panioy midmid-um nadah
bokon Judyu an ugge nakugit.
13 Ta hidiye nan takon nadan udum an Judyuh din
mangulug ya in-un-unud dan Pedro. Ta am-in da, takon
hi Barnabas ya intikod da mon makikan hanadah bokon
Judyu, yaden inila dan adi panioh diye.
14 Ot handih ininnilak hidiyen at-atton dan adi miunnud
nah mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo ya binoh-olak
hi Pedro yaden dakol day iibbamin mangulug an mang-
mangngol. Kanak di "Deyan he-a ya tonok kan Judyu, mu
inwalong muy pangi-e takun Judyu te nipainilan he-an adi
mo mahapul te maid di hilbina yaden tipe bot ad uwani ya
intikod mun midmid-um nadah bokon Judyu? Kenaen at-
attom ya pilitom nadan bokon Judyu an mangun-unud hi
pangi-e takun Judyu. Nihallah naen inat mu!"

Am-in di tagu, Judyu weno bokon, ya mihwang da hin waday pangulug dan Jesus

15 Ot ahik kanan ke didan am-in di "Makulug an ditakun
Judyu ya adi taku umat nadah bokon Judyu te nakaliwwat
an uggeda inila nan Tugun Apu Dios.
16 Mu takon di athidi ya inila taku mo an hay pambalan
Apu Dios hi ohan tagu ya gapuh pangulug nan Jesu Kristo,
bokon hay pangun-unudanah Tugun takun Judyu. Ta hidiye
nan takon di ditakun Judyu ya kah-in di nangulug takun
Jesu Kristo ta mibilang takun maphod ke Apu Dios, te maid
di tagun e matbal ke hiya gapuh pangun-unudana nah
Tugun takun Judyu.
17 Ot gapu te takon di ditakun Judyu ya naliwat taku
damdama ya mahapul an idinol takun Kristoy pambalan
Apu Dios ke ditakut mapakawanan takuh ugge taku
nangun-unudan nah Tugun. Ta hidiye nan adi taku mo
idinol nah Tugun hi pambalan Apu Dios ke ditaku. Mu

adi taku bo kanan di iabulut Kriston munliwat taku te adi
mabalin di athidi.
18 Makahhapul an maawatan takun nihalla taku hin nom-
nomon takun tobalon ditaku ke Apu Dios gapuh pangun-
unudan taku nah Tugun di Judyu. Adi taku mo idinol
kediyen Tugun te maid moy hilbina, kinali munliwat taku
hin etaku bo ituttudun mahapul an un-unudon hidiyen
Tugun.
19 Man-uke ya adi taku kabaelan an paka-un-unudon
nan Tugun, kinali bokon moh diyen pangidinolan takuh
kihwangan taku. Idinol taku ot ya abuh ulen Apu Dios an
hidiyey nangikatayan Jesus hi liwat taku ta hi Apu Dios di
un-unudon taku.
20 Umat ke ha-on an bokon mo nan Tugun di pangidinolak,
mu hi Kristo te paddungnay nakikateyak ke hiya handih
natayanah krus. Hay ine-en di nitaguwak ad uwani ya adi
umat handi te wada moh Jesu Kristo ke ha-on. Hituwen
balun nitaguwak ya gapuh pangulugak nah Imbabalen Apu
Dios an hi Kristo an ongal di pamhod nan ha-on ot mate ta
kiphodak.
21 Deket nan Tugun di Judyuy pangidinolan takuh pam-
balan Apu Dios ke ditaku ya adi taku mo idinol hi ulenan
hidiyey gapunah nangitud-akana ke Apu Jesus ot ikatenay
liwat taku. Te deket athidi ya maid moy hilbinan ditakuy
natayan Jesus hi krus.”

Hay pangulugan ke Jesus di pangibilangan Apu Dios an maphod di ohan tagu an bokon hay pangun-unudan hanah Tuguna

3

1 Anakkaya kayun iGalatia! Nakaihhallay punnomnom
yu. Tipe ahan ta kahinnaul kayu? Impakainnila yu bo
tuwaliy mipanggep hi natayan Jesu Kristo nah krus yaden
antipet ekayu midmidngolan ta hay udum an tuttuduy
pinhod yu mon un-unudon?
2 Dakayu ya inila yun dinawat yu nan Espiritun Apu
Dios gapuh nangulugan yu nah nituttudu mipanggep ke
Jesu Kristo, bokon gapuh nangun-unudan yu nah Tugun di
Judyu.
3 Nakaihhalla kayu te handih nangilappuwan yun man-
gulug ya hay Espiritun Apu Dios di nangidinolan yun
bumaddang ke dakayu, yaden ad uwani ke bo ya hay
kabaelan yuy pangidinolan yuh pambalan Apu Dios ke
dakayu.
4 Kon maid moy hilbin am-in di namaddangan Jesu Kristo
ke dakayu? Hana ot anhan ta adi athina!

5 Agat mahmahak ke dakayu, kon hay pangidatan Apu
Dios hi Espirituna ya hay pangipatib-anah milagro ya gapu
te hay pangun-unudan yu nah Tugun di Judyu, weno gapu
te hay nangngolan yu ya hay nangulugan yu ke Jesu Kristo?
Inilak ot inila yu an gapu te hay nangulugan yun Jesu Kristo.

6 Wada hanan impitudok Apu Dios mipanggep ketuwe an
kananay "Hi Abraham ya imbilang Apu Dios an maphod
gapu te hay nanguluganan hi Apu Dios ya atonan am-in di
kalyona."
7 Hidiyey nomnomon yu an am-in di mangulug ke Apu
Dios ya diday mibilang an holag Abraham.
8 Hanah kalin Apu Dios an nitudok tuwali handi ya
kananay ibilang nan maphod nadan bokon Judyu mipuun
hi pangulug da. Hiyah naey kibalinan nan kinalin Apu Dios
ke Abraham handih kananan hiyay "Gapu nah pangulug
mun ha-on ya mabendisyonan am-in di tagu hin umat nah
pangulug muy pangulug da."
9 Ya makulug an indat Apu Dios ke Abraham di kiphodana
gapuh pangulug na. Athidi boy atona nadah tatagun
mangulug ke hiya.

10 Am-in nadan tatagun idinol day kihwangan da gapuh
pangun-unudan dah Tugun Apu Dios an indat nan Moses ya
makastigu da, te kanana nah nitudok an kalinay "Makastigu
nan tagun adina paka-un-unudon am-in nadan wada nah
Tugun an impitudok Apu Dios."
11 Hay oha bo ya impakainnila takun maid di tagun
e tobalon Apu Dios an maphod gapuh pangun-unudana
nah Tugun, te wada boy impitudok Apu Dios an kananay
"Hanan tagun ibilang Apu Dios an maphod gapuh pangulug
nan hiya ya midatan hi biyag an munnananong."
12 Te hay pangun-unudan nah Tugun ya nakahhinnatkon
hi pangulug ke Jesus. Wada nan nitudok an kananay "Kah-
in di paka-un-unudon am-in nadan wada nah Tugun ta
ahi damanan midatan takuh biyag an maid di poppog na."
Gulat nat damanan pakaun-unud takun am-in nadan Tugun
di Judyu ya adi ot kah-in di idinol ke Jesu Kristo.

13 Mu adi taku pakaun-unud, kinali immalih Kristo ta
ihwang ditakuh kakastiguwan taku. Ot hiyay nakastigu nah
krus an bokon ditaku. Wada tuwaliy nitudok an kananay
"Hanan tagun nipatak hi kaiw ya hiyay niayan di kastigu."
14 Hidiyey naat ke Jesus ta hanan kiphodan an kinalin Apu
Dios handi ke Abraham ya milak-am nadan bokon Judyu
gapuh pangulug dan Jesu Kristo ta am-in takun waday
pangulug na ya dawaton takuy Espiritun Apu Dios an kinali
nan ipaali na.

Hanan Tugun Apu Dios ya nan kinali nan atona

15 Kaibaiba, hituwen kinalin Apu Dios ke Abraham an
atona ya paddungna nan oggan taku punhuhummanganan
an deket waday duwan nunhummangan ta numpelma
dah papel ya adinadaman e ma-idon weno e udman di
kumpulnan taguh diyen eda inhummangan.
16 Athidi damdama kediyen kinalin Apu Dios ke Abraham
ya nah ohan holag na. Adina e kanan di am-in di
holag Abraham, mu kananay nan ohan holag Abraham di
kipaannungan nan kinalinan atona. Hidiyen ohan holag
Abraham ya hi Jesu Kristo.
17 Hay pinhod kun kalyon ketuwe ya athitu: Hidiyen
kinalin Apu Dios ke Abraham an atona ya nunnanong.
Hituwey kitib-ana: Nala-uy opat di gatut ta tulumpulun toon
ot ahina idat nan Tuguna ke Moses. Mu kediyen Tugun ya
ugge nama-id ya ugge nahannotan hidiyen kinalin Apu Dios
ke Abraham te bokon gapu nah Tugun di pambalan Apu
Dios ke ditaku.
18 Te gulat nat hay kihwangan ya gapuh pangun-unudan
nah Tugun an nidat ke Moses ya maid moy hilbin nan
kinalin Apu Dios ke Abraham. Mu adi athidi te hay
pangihwanganan ditaku ya mipuun ya abu nah kinali nan
atona. Kinali hituwey nomnomon yu: Hay kihwangan ya
gapuh nipaannungan diyen kinalin Apu Dios ke Abraham.
19 Wadan pangali yuy “Ta nganne moy hilbin nan Tugun
an indat Apu Dios ke Moses?” Hidiye ken Tugun ya nipab-o
nah kinalinan Abraham ta panginilaan takun naliwat taku.
Mu hidiyen Tuguna ya napoppog handih nangaliyan Jesu
Kristo an hidiyey immannungan nan kinalin Apu Dios ke
Abraham. Hay inat Apu Dios an nangidat kediyen Tugun
hanadah tataguna ya athitu. Intud-ak na nadan anghel
ot diday mangipainila ke Moses ot idat damdaman Moses
hidiyen Tugun ke dida te hiyay nangitakdog ke Apu Dios.
20 Mu adi mahapul an waday mangitakdog hi ohan tagu
hin munna-ud an mangibagah pinhod na. Athidiy inat Apu
Dios an nunna-ud an nakihummangan ke Abraham.

Indat Apu Dios di Tugunan ditakut patibonan ditakun naliwat taku ya maid di udum an mangihwang ke ditaku hin bokon hi Jesus ya abu

21 Wadan pangaliyu boy “Adi mun-unnud nan Tugun
Apu Dios ya nadan kinalinan ahina aton.” Mu adi athidi
te gulat nat hay pangun-unudan taku ketuwen Tugun di
pangidatanah biyag takun munnananong ya ibilang ditaku
mon hiyan maphod hin un-unudon takuh diyen Tuguna.

22 Mu hay kakulugana ya kanana nah impitudok Apu Dios
di am-in di tagu tuh luta ya naliwat da. Kinali mahapul
an mangulug dan Jesu Kristo ta ahida mihwang te hituwey
kinalin Apu Dios an atona nadah mangulug.
23 Handi ya mahapul an un-unudon di Tugun Moses,
muden hidiyey gumapuh kakastiguwan taku te adi taku
kabaelan an un-unudon am-in hidiyen Tugun. Nabayag an
athidi inggana impainilan Apu Dios di ustun pangulug ke
Jesu Kristo.
24 Ya nan Tugun di nangituttuduh aton taku inggana
handih immalih Jesu Kristo ot inilaon takun hay pangulug
takun hiyay pambalan Apu Dios ke ditakun maphod.
25 Ot deyan hi Jesu Kristoy pangidinolan taku, kinali
adi mo nimpe mahapul an etaku idinol kediyen Tugun di
pambalan Apu Dios ke ditakun maphod.
26 Hay pangibilangan Apu Dios an imbabale ditaku ya hay
pangulugan takun Jesu Kristo.
27 Te am-in di mangulug ke Jesus an numpabonyag ya
nigappat da mon hiya ta umat moh pangi-enay pangi-eda.
28 Ta hidiye nan maid di nunhihinnatkonan di katagutagu,
Judyu weno bokon, himbut weno bokon, babai weno lalaki,
te nun-iingngo takun am-in gapuh nigappatan takun Jesu
Kristo.
29 Ot ad uwanin nitulang taku mon Jesu Kristo ya ditaku
moy mibilang an holag Abraham an manawat nah kiphodan
an kinalin Apu Dios an idat na.

4

1 Hay kiingngohan nan panawatan taku nah kiphodan an
kinalin Apu Dios an idat na ya umat nah tawid di unga. Te
deket ugge ni-an kimmat-agu ya kay himbut te adinadaman
hiyay mumpaptok nah tawid na.
2 Mahapul an un-unudona ni-an nadan tinuddun amanan
mangipaptok ke hiya ya nan tawid na inggana madatngan
nan tiempon pangipaboltanan amanan hiya.
3 Athidi handih ugge taku ni-an nangulug an kay taku u-
ungan mahapul an dakol di un-unudon takun pangi-en di
aammod taku.
4 Athidiy na-na-at inggana nadatngan nan tiempon gintud
Apu Dios an pangitud-akana nah Imbabalena tuh luta. Ot
mumbalin hi tagu te intungon di babai ot umongal an inun-
unud nay pangi-en di Judyu an hidiye nan Tugun Apu Dios
an indat nan Moses.
5 Man-uket immali ya ta ikatenay liwat takut mibilang
takun imbabalen Apu Dios. Inat nah diye ta bokon mo nan
Tugun Moses di pangidinolan takuh kihwangan taku.

6 Ya hay kitib-anan imbabale ditaku mon Apu Dios ya
impaali nan ditaku nan Espiritun nan Imbabale nan hi
Jesus. Ta damana mon kanan takuy “Ama” ke Apu Dios.
7 Ta hidiye nan bokon taku mo kay himbut te numbalinon
ditakun Apu Dios an imbabalenat am-in nadan ipaboltana
ya boltanon taku.

Hay danag Pablo hi pangiwalongan nadan mangulug ad Galatia ke Apu Dios

8 Handih uggeyu ni-an inilah Apu Dios ya himbut dakayu
nadah nalnalgom an adi makulug an dios te diday inanun-
unud yu.
9 Mu deyan ad uwani ya inila yu moh Apu Dios an
nangipatiboh ulenan dakayu, mu tipe bot pinhod yu bon
mibangngad nah ine-e yu handin maid di hilbina? Te deket
dadiyey un-unudon yu ya kon pinhod yun mumbalin kayun
kay himbut ke dadiye?
10 Teya mo anhan an kanan yuy kah-in di maunud nan
Tugun ta waday paniawon yun algo, bulan ya toon.
11 Madanaganak ke dakayu te deket athidi ya maid moy
hilbin nan intuttuduk ke dakayu mipanggep hi pangihwan-
gan Apu Dios ke ditaku.
12 Kaibaiba, hay pinhod ku ot anhan ya iunnud yun ha-on
an adik idinol nah Tugun di Judyu. Takon di Judyuwak ya
numbalinak an umat ke dakayun bokon Judyu te adik mo
idinol nah Tugun. Nomnomon yun handih nakiha-adak ke
dakayu ya maphod kayun ha-on an maid di eyu impatiboh
gaga-iho.
13 Ya handih pinghanah nangaliyak hina ya nundogowak
ot mabaybayagak hina, ot waday wayak an nangituttudun
dakayu mipanggep nah kiphodan takun inat Jesu Kristo.
14 Kediyen nundogowak ya naligaligatan kayu gapun ha-
on, mu uggeyak impaingle. Maka-apnga kayu ot ya abun
kayak anghel Apu Dios weno hi Jesu Kristo.
15 Handi ya maka-am-amlong kayun ha-on. Ya gulat na
nin ta mabalin ya kaanon yuy matayu ta ihulug yun ha-on,
mu nganney naat ta e nabaliwan di punnomnom yun ha-on
ya nah intanuttuduk ke dakayu?
16 Kon balawonak mo ke dakayu te hay pangituttuduwak
ke dakayuh makulug?
17 Kalyok ke dakayun nadan udum an tatagun immalin
muntuttudun dakayu ya maphod di ipatibo da, mu gaga-
ihoy wadah nomnom da. Te hay pinhod da ya maputtut di
nunhintutulangan takut diday un-unudon yu, bokon ha-on.
18 Man-u te maphod an ipatibo day maphod ke dakayu,
mu athidi ot kuma damdaman maphod di wadah nomnom

da. Te handih kawadak hina ya maphod di pun-uunnudan
taku. Ya takon di maidak hina ya maphod di pangpan-
gayyon takuh diye.
19 Imbabale didan impakappinhod ku, inila yun handih
kawadak hina ya nahalman di hakit di nomnom ku gapu ke
dakayu te pinhod kun abun mangulug kayu. Ot kay ahan
ya nangulug kayu ot luminggop di nomnom ku. Mu deyan
ad uwani ya athidi boy punggibok kun dakayu te pinhod ku
ot anhan an miunnud hi pangi-en Jesu Kristoy pangi-eyu.
20 Pinhod ku ot ahan an wadaak hinad uwanin maki-
humhummangan ke dakayu ta adik pabinnungot an kumali,
mu munhuhummangan takuh maphod ta inilaok hin ngan-
ney innun di pangulug yu te dehtun makadannaganak ke
dakayu.

Hituwen ab-abig di kialigan di pumbalinan di pangun-unudan hi Tugun Apu Dios an intuttudun Moses

21 Dakayun iibba an mangidinol nah Tugun Moses te
pangali yu nin on hidiyey kihwangan yu, kon adiyu
maawatan
22 nan impitudok Apu Dios mipanggep ke Abraham? Hiya
ya duway imbabalena. Hanan oha ya imbabalena ke Hagar
an himbut na. Ya nan oha ya imbabalena ke Sarah an
bokona himbut.
23 Hanan imbabalen Abraham nah himbut na ya nitungo,
mu bokon hiyay nipaannungan nan kinalin Apu Dios. Mu
nan imbabalena nah inayanan bokon himbut ya nitungon
hiyay kipaannungan nan kinalin Apu Dios.
24-25 Datuwen duwan babaiy nialigan nan duwan naki-
tobbalan Apu Dios. Hay oha ya mipuun nah Tugun an
dinawat Moses ad Sinai an ohan bilid hidid Arabia. Hituwey
nialigan Hagar ya nadan imbabalena an himbut dan am-in.
Mialig bon hiya nadan bimmobled Jerusalem an ipaanhan
day pangun-unudan da nah Tugun Moses. Ta hidiye nan,
kay da himbut hi pangun-unudan dan diyen Tugun.
26 Mu nan oha bon nakitobbalan Apu Dios ya nipatibo
nah bokon himbut an hi Sarah. Hiya ya mialig an ina takun
mangulug an bokon himbut ya mialig bo hiya nah Jerusalem
hi langit.
27 Hituwey kibalinan nan impitudok Apu Dios an kananay

“He-a an adi pakaimbabalen babai ya mun-am-amlong ka te
takon di uggem hiniktaman di hakit di mun-imbabale
ya ahi dumakol di imbabalem. Umat ka nah babain
tinaynan di inayana, mu ahi daka kaya homkon ke
Apu Dios ta dakdakol di imbabalem mu nan babain
ugge tinaynan di inayana.”

28 Kinali hituwey kalyok ke dakayun iibbak an mangulug,
man-uket numbalin takuh imbabalen Apu Dios ya gapu te
kinulug taku nan kinalina mipanggep hi pumbalinan takun
iimbabalena. Hituwe ya umat ke Isaac an man-uket nawada
ya hidiye tuwaliy kinalin Apu Dios ke Abraham.
29 Hi Isaac ya nitungo gapuh kabaelan di Espiritun Apu
Dios, mu hi Ismael an tulang na ya adi athidi. Ya inila takun
namahig di nunholholtapan Isaac hi impangapangat Ismael.
Athidi bon ditakud uwanin mangulug ke Jesu Kristo an
munholholtap takuh pangat nadan mangidinol nah Tugun
Moses.
30 Mu wada nan impitudok Apu Dios an kananan Abra-
ham di "Itud-ak mu nan himbut mu ya nan imbabalena.
Te hanan imbabale yu nah himbut ya adinadaman e
makiboltan nah ipatawid mu nah imbabale yu nah bokon
himbut."
31 Kinali iibak dida, maphod ta adi taku mibilang an
imbabalen nan himbut an babai ta adi taku mo idinol nah
Tugun, mu mibilang takun imbabalen nan bokon himbut ta
matbal taku ke Apu Dios gapuh pangulug takun hiya.

Hay nalibliyan gapun Kristo

5

1 Ad uwanin hi Jesu Kristo moy pangidinolan taku ya
tibon yu ta adiyu bo idinol nah Tugun Moses ta adi kayu
mibangngad an himbut kediyen Tugun.
2 Donglonak an hi tulang yu: Deket mumpakugit kayu
te pangaliyu on hidiyey pambalan Apu Dios ke dakayu ya
hinaey kitib-anan maid moy hilbin di pangulug yun Jesu
Kristo.
3 Deyan ipidwak an kalyon ke dakayu ta pakaddonglon
yu, deket mumpakugit kayu te pangaliyu on hidiyey pam-
balan Apu Dios ke dakayu ya mahapul an paka-un-unudon
yun am-in di Tugun di Judyu, te deket adiyu ya hiya
damdaman kastiguwon dakayun Apu Dios.
4 Hanadan udum an ibbayu an hanan Tugun di Judyuy
pangidinolan dah pambalan Apu Dios ke dida ya maid moy
hilbin Jesu Kristo ke dida, ta hidiye nan adida mo milak-am
nah ulen Apu Dios.
5 Mu ditaku ke ya ongal di dinol taku an tobalon ditakun
Apu Dios an maphod gapuh pangulug takun Jesu Kristo. Ya
baddangan ditaku nah Espiritun Apu Dios an mun-anus an
munhood hi ahina pambalan ke ditaku.
6 Te ditaku ken mangulug ke Jesu Kristo ya adi importante
hin numpakugit taku weno ugge. Te hay importante ya hay
pangulug takun mipatiboh pamhod takuh ibba takun tagu.

7 Man-u handih lappunan nangulugan yu te nahamad di
nangun-unudan yu nah makulug an nituttudu, mu tipe bot
ad uwani ya eyu inwalong? An dahdi nan e kimmalikalit
ekayu nidnidngolan?
8 Adinadaman hi Apu Dios an namili ke ditakun tatagunay
nangat kenae.
9 Wada nan kanan dan "Takon di ittay an yeast di mikamo
ya palbagona nan tinapay." Hay kiingngohan tuwe ya nan
gaga-ihon tagun takon di ohana ya mabalin an agalinana
nadan udum.
10 Mu madinolak an gapuh pangulug yun Jesu Kristo ya
adiyu abuluton di hinnatkon an tuttudu mu nan intuttuduk
ke dakayu. Hanan tagun nangituttudun dakayuh nihalla ya
kastiguwon Apu Dios takon di dahdi diye.
11 Kalyok ke dakayun iibbak dida, gulat nat makulug an
ituttuduk an hay pangi-en di Judyuy mahapul an un-unudon
ya adiyak ot e punholholtapon hanadah ibbak an Judyu.
Mu adi makulug, te hay ituttuduk ya mipanggep hi natayan
Jesus nah krus, kinali deyan punholholtaponak.
12 Danae ken tatagun ipilit day pumpakugitan ya kuduk-
dulnay mumpakapun da ot udot.*
13 Mu dakayu ken iiba ya pinili dakayun Apu Dios an
tatagu nat bokon mo hay Tugun di Judyuy eyu pangidinolan,
mu malibli kayu kediyen Tugun. Mu adi gapu te athidi ya
eyu bo pangigadulan an mangat hi gaga-ihon pinpinhod di
adol yu. Hay mahapul ot ya abu ya munhimpopohhodan
kayu ta munhimbabaddang kayu.
14 Te wada nan tugun an kananay "Pohdon yuy ibbayu
umat hi naminhod yuh adol yu." Hituwen Tugun di
niohhaan am-in nadan Tugun Apu Dios an intuttudun
Moses.
15 Mu deket umat kayu nadah ahun pumanatpatte ya
tibon yu ot te loktat ya mapa-iy nunhintutulangan yu.

Nunhinnatkon di pinhod di adol taku ya hay pinhod di Espiritun Apu Dios

16 Kalyok ke dakayu, deket un-unudon yu nan Espiritun
Apu Dios ya umannung an bokon nan gaga-ihon pinpinhod
di adol yuy maun-unud.
17 Makulug hituwe te hay pinhod di adol taku ya hin-
natkon hanah pinhod di Espiritun Apu Dios, te hay gaga-
ihon pinhod di adol taku ya adi pinhod di Espiritun Apu
Dios. Kinali naligat an un-unudon datuwen duwa te
pumanulpullo da.

---

* **5:12 5:12** Hituwen kinalin Pablo ya panaltalanggana nadah buhul na.

18 Mu deket hay pinhod di Espiritun Apu Dios di un-
unudon taku ya adi mo mahapul an idinol taku nah Tugun
Moses.
19 Makaimmatun ten hay gaga-ihon pinpinhod di adol di
un-unudon di ohan tagu te gaga-ihoy punnomnom na ya
pangi-ena, umat nah pangihuyopan hi bokon inayan,
20 hay pundayawan hi adi makulug an dios, hay pangatan
hi ayak, hay punhinboboh-olan, hay pun-aawwitan, hay
munhin-a-amo, hay bungot ya ipilit di pinhod an aton. Ya
adi mun-uunnud di punnomnom da, ta hidiye nan munhihi-
an da.
21 Ya maka-amo dah ibba dan tagu, mumbutobutong da,
aton day malalao ya dakol di udum an gaga-ihon at-atton
da. Pidwaok bo nan kinalik ke dakayu handi an nan tagun
datuwey atoatona ya adinadaman e migappat hi pun-ap-
apuwan Apu Dios.
22 Mu nadan tatagun mangun-unud nah Espiritun Apu
Dios ya waday pamhod dah ibbada, mun-am-amlong da,
malinggop da, adida makabbalo, maule da, maphod da,
pundinolan dida,
23 adida mumpatag-e ya inila dan mangikonoknong hi
aton da. Adi mahapul di tugun nah tagun mangat ke datuwe
te adida ngohayon di nganneh diyen wada nah Tugun.
24 Hanadan tatagun mangulug ke Jesu Kristo ya kay
nakikate nan gaga-ihon kinatagu da ke hiya nah krus ta
adida mo pinhod an aton di gaga-ihon impainghan di adol
da.
25 Ot gapu te hay Espiritun Apu Dios di kalpuwan tuwen
balun nitaguwan taku ya mahapul an un-unudon takun am-
in di pinhod na.
26 Ta adi taku mumpatag-e, adi taku ipaboh-ol di ibba taku
ya adi taku amowan di ibba takun tagu.

Hay maphod ya munhimbabaddang taku

6

1 Dakayun iibba, deket waday inila yuh iiba takun mangu-
lug an gaga-ihoy inat na ya dakayun nahamad di pangulug
nay mangipaul-ulen manugun ke hiya. Mu tibon yu te
indani ya takon di dakayu ya mumbahul kayu damdama.
2 Ya munhimbabaddang kayu ta baddangan yu nadan
ibbayun numbahul te hidiyey pangi-en di pangun-unudan
yuh tugun Jesu Kristo.
3 Deket wada nan tagun hay punnomnom nah adol
na ya natag-e, mu hi kakulugana ya adi, hay adol nay
linangkakana.

4 Hay ot aton taku ya mahapul an waday oha on
nomnomona hin maphod di at-attona weno adi. Deket
maphod di inat taku ya adi mahapul an etaku titibbon di
nibahhawan di udum ta ahi taku madinol an maphod taku.
5 Te waday oha on hiyay nangamung an manumang ke
Apu Dios hi in-innat na tuh luta.
6 Hanan tagun tuttuduwan dah kalin Apu Dios ya maphod
di idat nay nganneh diyen maphod an wadan hiya nah
nanuttudun hiya.
7 Adiyu e pangaliy ugge inilan Apu Dios di at-atton taku,
te hiya ya inilaonan am-in, kinali adi mabalin an etaku
ilangkakan. Ta hidiye nan papohdanan takuy aton taku.
Inila taku met an nan intanom di ohan tagu ya hidiyey
apitona.
8 Deket hay gaga-ihon pinpinhod di adol di un-unudon
ya paddungnay ligat ya abuy apitonat mapa-iy nitaguwana.
Mu nan tagun un-unudonay pinhod di Espiritun Apu Dios
ya midatan hi biyag an munnananong an malpuh hiya.
9 Kinali adi taku uminglen mangat hi maphod te makulug
an idat Apu Dios di gun-udon taku hin adi taku iwalong an
mangat hi maphod.
10 Ta hidiye nan, deket mahapul di ibbay baddang ya
lebbengnan bumaddang taku hin waday kabaelan taku,
ohan bo ya maphod di bumaddang ta, namam-a nadah iibba
takun mangulug ke Apu Dios.

Hay nangudidih tugun Pablo nadah tatagun mangulug ke Jesus ad Galatia

11 Ha-oy moy mangitudok ketuwen mangudidin tugun
kun dakayu, kinali deyan o-ongal di panudok ku.
12 Ipainilak ke dakayu an hanadan tatagun mangipapilit
an mumpakugit kayu ya pinhod da ya abun pitpitbal nadah
ibba min Judyu an paka-un-unudon day Tugun Moses. Te
gulat nat ipainila da an kulugon dan bokon gapuh pangun-
unudan hi Tugun Moses, mu hay natayan Jesu Kristoh krus
di kihwangan di tagu ya pihulon nadan ibbamin Judyu dida.
13 Man-ut mumpakugit da, mu hay kakulugana ya adida
kabaelan an un-unudon am-in nadan wadah Tugun Moses.
Mu pinhod dan mumpakugit kayu ta ipahhiya dah ibba min
Judyu an inun-unud yuy kinali da.
14 Mu ha-oy ke pe ya maid di udum hi ipahhiyak hin
bokon ya abu nan natayan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristoh
krus, te handih natayana ya kayak nakikaten hiya, kinali ad
uwani ya adik mo aton di pangi-en di adi mangulug ya adik
mo ibilang an importante nadan pinpinhod di tatagu tuh
luta.

15 Bokon hay pumpakugitan weno hay adi pumpakugitan
di importante te hay tuwali importante ya nan balun
nitaguwan gapuh pangulug ke Kristo.
16 Ya hana ot ta ditakun mangun-unud ketuwe ya mal-
inggop taku ya homkon ditakun Apu Dios, athidi bo nadah
tatagunan wadah udum an boble.
17 Gapu ke datuwen kinalikalik ya hana ot ta adiyu
mo danongdonglon hanadan mangipapilit an mahapul an
un-unudon di pangi-en di Judyu, ta adi makahakkit di
nomnom kun dakayu. Dida ke tuwali ya adida abuluton
hantun kinaapostoles ku, mu kon gulat nat makulug an
bokon hi Jesus an nangidat ketuwen ngunuk ya uggeyak
ot impaholholtap nadah buhul nat maid ot datuwen piklat
ku.
18 Hay mangudidi mon kalyok ke dakayun iibba ya hana
ot ta ulayan dakayu ke Apu takun hi Jesu Kristo ta inggana.
Amen.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD EPHESUS

1 Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pablo an pinilin
Apu Dios an apostoles Jesu Kristo an e mangipainilah
mipanggep ke hiya. Muntudokak ke dakayun iibbak an
mangulug hinad Ephesus an makangngun-unud ke Apu
takun hi Jesu Kristo.
2 Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya
linggop an malpu ke da Apu Dios an hi Ama taku ya nan
Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay kiphodan takun indat Apu Dios gapuh pangulug takun Jesu Kristo

3 Dayawon takuh Apu Dios an hi Aman nan Ap-apu takun
hi Jesu Kristo te indat nan ditakun mangulug am-in di
kiphodan an malpuh langit gapuh nitulangan takun Kristo.
4 Handih ugge nunlutuwan Apu Dios tuh luta ya pinili
ditaku tuwalin tataguna gapun Jesu Kristo ta mibilang
takun maphod an maid di liwat takuh hinangngab na.
5 Ninomnom na tuwali handin pumbalinon ditakun im-
babalena gapu nimpen Kristo. Inat nah tuwe te hidiyey
pinhod na ya ongal di pamhod nan ditaku.
6 Ta hidiye nan dayawon takuh Apu Dios te impatibo
nay ongal an ulenan ditaku gapuh nigappatan taku nah
impakappinhod nan Imbabalena an hi Jesu Kristo.
7 Ya gapuh nangikatayan Jesu Kristo hi liwat taku ya
napakawanan taku ya napoppog di nihbutan takuh liwat.
Hituwey kitib-anan maulen abuh Apu Dios ke ditaku an
8 maid di kiingngohana. Ketuwey nangipatib-anan hiya
ya nakala-ing ya inilanan am-in.
9 Impainila mon Apu Dios ke ditakud uwani nan impla-
nuna tuwali handi an kiatan Kristo.
10 Hidiyen ninomnom nan aton ya iphod nan am-in di
wadah langit ya tuh luta ta miohha da hantuh kadatngan
di gintud nah pangipaphodanan dida ta hi Jesu Kristoy pun-
ap-apu da.
11 Am-in di ma-ma-at ya miunnud nah pinhod Apu
Dios an maat an hidiyey ninomnom na tuwali handih
pippinghana. Hay ohah ninomnom Apu Dios ya ditakuy
piliyonan tataguna gapuh pangulugan takun Jesu Kristo.
12 Ta hidiye nan dakamin Judyun namangulun nunho-ho-
od hi aliyan Kristo ya lebbeng nan hi Apu Dios di dayawon
mi te hiyay Katagtag-ayan.

13 Takon di dakayun bokon Judyu ya nigappat kayu
damdama ke Kristo te handih nangngolan yu nah makulug
an tuttudu mipanggep hi kihwangan hi liwat ya nangulug
kayun hiya ot ibilang dakayun Apu Dios an tatagunah
nangipaaliyanan dakayu nah Espirituna. Ya hidiyen nangi-
paaliyanah Espirituna ya hidiye tuwaliy kinalina handi.
14 Hay kawadan di Espiritun Apu Dios ke ditakuy kitib-
anan ahi taku dawaton nan kinalin Apu Dios an idat
nan ditakun imbabalena hantuh umannungan am-in di
planunan ditakut kidayawana.

Hay dasal Pablo ke Jesus mipanggep nadah ibba nan mangulug

15 Kinali nipalpu handih nangngolak an nahamad di pan-
gulug yun Apu takun hi Jesu Kristo ya ongal di impaminhod
yu nadah ibba takun mangulug
16 ya ongal di pumpasalamat kun Apu Dios. Ta hidiye nan
idasadasalan dakayun ha-on
17 ke Apu Dios an madayaw an Aman nan Ap-apu
takun hi Jesu Kristo ta baddangan dakayu nah Espiritunat
manomnoman kayu ya maudman di inila yuh mipanggep
ke Apu Dios.
18 Ya idasadasal ku bon hiyan pat-alanay nomnom yu ta
inilaon yuy kaphod nan namnamaon takun biyag an maid
di poppognan hidiyey gapunan pinili ditakun tataguna, ta
inilaon yu nadan makakkaphod an boltanon taku
19 ya ta inilaon yun ongal di kabaelan Apu Dios an bumad-
dang ke ditakun mangulug. Nipatiboh tuwen kabaelana
20 handih nunmahuwanan Jesus hi natayana ot ipab-unah
winawwanah langit ta didan duway pun-ap-apun di am-in.
21 Ya hay pun-ap-apuwan Jesu Kristo ya nakattag-e mu
nadan anghel hi langit ya am-in nadan aap-apu, takon
di dahdi, nadan matibo ya nadan adi. Ta athidi ke ya
namammam-a mon natagtag-e mu nadan aap-apud uwani
ya nadan ahi mun-ap-apu.
22 Indat Apu Dios di lebbeng Jesus an mun-ap-apun am-in
hi lintuna. Ya hiyay mangipaptok ke ditakun mangulug ta
hiyay kay ulu taku
23 ya ditakuy kay na adol. Ta hidiye nan maid di e taku
pungkudangan te am-in di wadan hiya ya wada damdaman
ditakun adol na. Hiyay nangdon am-in hi nganneh diye.

Hay nilak-aman takuh namahuwan Jesu Kristo

2

1 Handih ugge kayu ni-an nangulug ke Apu Dios ya maid
di nitaguwan yun hiya gapuh ngoheyu ya liwat yu.
2 Te kediye ni-an ya nadan gaga-ihon atoaton di tatagu
tuh lutay un-unudon yu. Inanun-unud yuh Satanas an ap-
apun di gaga-ihon adi matibo ya takon di ad uwani ya hiyay
ap-apun nadan adi mangun-unud ke Apu Dios.
3 Man-u te am-in taku ya umat taku ni-an ke dadiyen
tatagu te hanan gaga-ihon pinpinhod di adol ya nomnom
takuy inanun-unud taku. Ta hidiye nan lebbeng nan
kastiguwon ditakun Apu Dios an umat nadah gaga-ihon
tatagu.
4 Mu takon di athidi ya namahig di homok Apu Dios ke
ditaku ya ongal di impaminhod nan ditaku.
5 Ta hidiye nan handi ya kay taku nate gapuh adi
taku pangun-unudan ke hiya ya kay ditaku tinagu handih
nummahuwanan Jesu Kristo, ta adi taku mo makastigu.
Hituwey kitib-anan nihwang taku gapuh ulena.
6 Bokon ya abu nan etaku nakitagun Kristo, mu inggappat
ditakun Apu Dios an makiap-apun Jesu Kristo hi langit.
7 Athidiy inat na ta pangipatibo nat nangamung hi ongal
an baddang na ya ulenan ditakun nitulang ke Jesu Kristo.
8 Inihwang ditakun Apu Dios handih nangulugan taku
gapuh namahig an ulena. Te ditaku ya maid di kabaelan
takun mangihwang hi adol taku. Hay kihwangan taku ya
malpun Apu Dios ya abu,
9 bokon gapuh maphod an pangi-e. Kinali adinadaman
ipahhiya takuy mipanggep ketuwe.
10 Inihwang ditakun Apu Dios gapuh pangulug takun Jesu
Kristo ta aton takuy maphod te hidiye tuwaliy ninomnom
nan aton taku.

Am-in di tatagu, Judyu ya bokon, ya nun-iingngo dah hinangngab Apu Dios gapun Kristo

11 Kinali nomnomon yun kaibaiba an handih nitungo
kayu ya bokon kayu Judyu, ya gapuh uggeyu numpakugitan
ya ibaag dakayu nadah Judyu te dida ya nakugit da. Mu hay
pumpakugitan an at-atton di tagu ya marka ya abu.
12 Handih ugge kayu ni-an nangulug ya maid di nigap-
patan yun Jesu Kristo. Bokon ya abuh diye te ugge kayu bo
nilak-am nah kiphodan nadan Judyu an pinilin Apu Dios an
tataguna. Ya ugge kayu nibilang nah kinalinan atona nadah
tatagun pinilina. Ta hidiye nan handi ya maid di innun yun
mihwang nah kakastiguwan yu te uggeyu inilah Apu Dios.
13 Mu ad uwani ya adi mo umat hidi te nigappat kayun
Jesu Kristo. Nidawwi kayu handi ke Apu Dios, mu ad uwani

ya nihayyup kayun hiya gapuh nangikatayan Jesu Kristoh
liwat taku.
14 Hi Jesus di nangihayyup ke dakamin Judyu ke dakayun
bokon Judyu ta ohan pamilya taku mo te kinaana nan
nihanih kiohhaan taku ta adi taku mo mumbubuhhulan.
15 Te handih natayana ya pinoppog na nadan dakol an
anun-unudon min Judyu an intugun Moses ta maid moy
humlun hi etaku punhahannuwan, mu miohha takun am-in
gapuh nigappatan takun hiya.
16 Ya gapuh natayanah krus ya adi taku mo mumbubuh-
hulan, mu mun-uunnud takut damanan mihayyup takun
am-in ke Apu Dios.
17 Immalih Jesus an mangipainilah aton di kihayyupan
am-in di tagu ke Apu Dios. Bokon ya abu ke dakamin Judyu
an makalin tatagun Apu Dios, mu takon di dakayun bokon
Judyu an nidawwin hiya handi.
18 Gapuh nangulugan takun Jesu Kristo ya mabalin mon
am-in taku, Judyu ya bokon, ya baddangan ditaku nah
Espiritun Apu Dios ta waday aton takun mihayyup ke Ama
takuh langit.
19 Ta hidiye nan ad uwani ya bokon kayu mo hintaguwan
ke Apu Dios an adi umat handih pinghana, mu mibilang
kayu mon tataguna, umat nadah udum an mangulug, ta kay
taku ohan pamilya an hi Apu Dios di Ama taku.
20 Hay niohhaan taku ya miingngo nah bale an hi Jesu
Kristoy kay taku tukud.* Hanadan apostoles ya nadan
profetas di paddungnay timmaddogan nan bale te diday
mangipainilah mipanggep ke Kristo.
21 Hi Apu Jesus di mangiohhan am-in hi mangulug ta
diday maphod an kiha-adan Apu Dios gapuh nigappatan
dan hiya.
22 Ya gapu te mangulug kayun hiya ya nibilang kayu
damdaman kiha-adan Apu Dios. Mainila an hiya ya miha-
ad ke ditaku te waday Espiritunan ditakun am-in.

Hay nidinol hi ngunun Pablo an kiphodan nadan bokon Judyu

3

1 Kinali ha-oy an hi Pablo, an dehtu tuh kalabut gapuh ek
pangituttuduwan hi mipanggep ke Jesus Kristo ke dakayun
bokon Judyu ya nanongnan idasadasalan dakayun ha-on.
2 Inilak ot dingngol yu an gapuh ulen Apu Dios ya indinol
nan ha-on hituwen ngunuk an kiphodan yu.

---

* **2:20 2:20** Psalm 118:22-23

3 Hanan ugge ni-an nipainilan planun Apu Dios an maat
ya ha-oy di nangipainilaana ya impakitudok kuy udum ke
datuwe tuh tudok kun dakayu.
4 Ta deket bidbidon yu ya inilaon yuh diyen inilak mon
ugge nipainila handi mipanggep ke Jesu Kristo.
5 Ug-ugge nipainilah tuwen planun Apu Dios, mu ad
uwani ya impainilan nan Espirituna nadah pinilinan apos-
toles na ya profetas na.
6 Hituwey planuna: Bokon dakamin Judyu ya abuy
kidatan nan kiphodan an idat Apu Dios, mu takon di
dakayun bokon Judyu. Imbabale ditaku mon am-in ke hiya
te inabulut taku nan nituttudu mipanggep ke Jesu Kristo ta
kay mo ditaku nan adol na an milak-am nah kinalin Apu
Dios an atonan kiphodan taku gapun Jesu Kristo.
7 Ya gapuh kaphod Apu Dios ya indinol nan ha-oy
an mangipainilah mipanggep ketuwen planuna, ot gapuh
ongal an kabaelana ya indatanak hi kabaelak an mangip-
iphod an mangat ketuwen ngunuk.
8 Ha-oy di kababbabaan am-in hanadah tatagun Apu Dios,
muden ha-oy di pinili nan mangituttudu nadah bokon Judyu
hi mipanggep nah ongal an kiphodan takun wadan Jesu
Kristo. Hidiyen kiphodan ya maid di kiingngohana.
9 Napiliyak bon mangipainilan am-in hi taguh innun di
kipaannungan nan planun ugge ni-an impainilan Apu Dios
an nunlutu hi am-in.
10 Hituwen planuy panginilaan nadan ap-apun di anghel
hi langit, nadan ap-apun adi matibo maphod ya gaga-iho an
nakala-ing hi Apu Dios. Hay kitib-an tuwe ya nan ma-ma-at
nadah mangulug.
11 Hinae tuwaliy ninomnom Apu Dios an maat handi ot
hi Jesu Kristo an Apu takuy nangipaannungana.
12 Ad uwani ya madinol takun mangibagan Apu Dios hi
nganneh diyen pinhod taku, ot abulutonay dasal taku gapuh
nangulugan takun Jesus.
13 Ta hidiye nan takon di dehtuwak an munholholtap ya
adi kayu madismaya ta e kumapuy di pangulug yun Jesus
te hituwen punholholtapak ya kiphodan yu.

Ongal di naminhod Jesu Kristo ke ditakun tataguna

14 Deket ninomnom ku nan kinalaing Ama takun hi Apu
Dios ya nan nahamad an planuna ya ongal di pundayaw
kun hiya
15 an Aman am-in di pamilyan wadah langit ya hi luta.
16 Ya hay idasal kun hiya an mipuun hi ngannen wadan
hiyan mialig an kinadangyana ya wadaonay kabaelan takun

am-in an mangihamad hi maphod an kinatagu taku gapuh
baddang nan Espiritunan impaali nan ditaku.
17 Ya gapuh pangulug taku ya gibokon takuy kawadan
Jesu Kristo ke ditaku. Ya daan mot am-in taku ya mihamad
di pamhod takuh ibba takun tagu,
18-19 ta mabalin an ditakun am-in an tatagun Apu Dios ya
inilaon takuy mipanggep nah ongal an impaminhod Jesu
Kristo ke ditaku. Takon di makudang tun nomnom takun
mun-awat kediyen impaminhod na, mu danaey idasadasal
ku ta wada ot an loktat ya hay pangi-e taku ya umat nah
pangi-en Apu Dios an maid di kudang na.
20 Hi Apu Dios ya madayaw te ongal di kabaelanan ma-
maddang ke ditaku an nakahhawwal mu hanan ninomnom
takun ibagan hiya.
21 Ta hay maphod ot ya am-in takun mangulug ya hiyay
dayawon takut nangamung gapuh inat Jesu Kristo. Amen.

Mahapul an mun-uunnud am-in di mangulug

4

1 Hidiyey gapunan nikalabutak an hi tulang yu te hay
pangitanuttuduwak hi mipanggep ke Apu taku ya pinhod
ku ot anhan an hay pumbibiyag yu ya miunnud nah pinhod
Apu Dios te hidiyey gapunah namiliyanan ditaku.
2 Hay maphod an aton taku ya mumpakumbaba taku ya
umule taku. Ipatibo takuy naminhod takuh ibba taku an
anusan takuy at-atton da.
3 Aton takuy kabaelan taku ta hay punlinggopan takun
am-in di aton takut munnananong di pun-oohhaan taku
gapuh kawadan nan Espiritun Apu Dios ke ditaku.
4 Ditakun mangulug ya mibilang takun ohan adol an umat
hi Espiritun Apu Dios an oha ya abu. Ya athidi bon nun-
iingngoy namnama taku te hidiyey planun Apu Dios hi
namiliyanan ditakun tataguna.
5 Ohay Apu taku an hi Kristo, hiya ya abuy kulugon taku
ya hiya metlaing di gapunah numpabonyagan taku.
6 Ya oha ya abuh Apu Dios an hiyay Ama takun am-in an
mangulug. Hiyay katagtag-ayan, hiyay nangdon hi am-in ya
hiya ya wadan ditakun am-in.
7 Makulug an mipanggep keh pangulug taku ya nun-
iingngo takun am-in. Mu mipanggep keh kabaelan di hin-
oh-an ditakun indat Jesu Kristo ya waday oha on hinnatkon.
8 Hituwe ya miunnud nah impitudok Apu Dios an
kananay “Handih timmalakdang hi langit dih namahuwana
ya hidiyey nangapputanan Satanas ya ingkuyug nay dakol

an inihwang na. Indatana didah nunhihinnatkon an kabaelan.”
9 Ot gapu te kananay “timmalakdang hi langit,” ya maawatan takun immali ni-an tuh luta.
10 Hiyay immali ya hiyay timmalakdang hi langit ta mabalin an takomboy daana ya wadah di te hiya tuwaliy nakattag-e.
11 Hiyay nangidat nadah mangulug hi nunhihinnatkon an kabaelan da. Wadaday pinilinan mun-apostoles, hay udum ya profetas ya hinnatkon bo nadan muntuttudu nadah tatagut wada ot an mangulug dan hiya. Ya hinnatkon nadan pinili na tuwalin mangipangpangulu ya muntuttudu nadah mangulug nah kaam-amungan da.
12 In-athitun Jesus an waday oha on indatanah kabaelanat waday innun takun mangat nadah nunhihinnatkon an mingunu ta ditakun mangulug an mibilang an adol Kristo ya mihamad di pangulug takun hiya.
13 Ta loktat ya mun-iingngoy kahamad di pangulug taku ya hay panginilaan taku nah Imbabalen Apu Dios an hi Jesu Kristo, ta kediye ya miingngoy pangi-e takun hiya.
14 Ta adi taku mo umat hi u-unga an nalakan mihapitan an deket waday immalin muntuttuduh hinnatkon on nahanno-tan di nomnom takut na-ala on kinulug takuy adi makulug an ituttudu da.
15 Mu hay ot maphod ya ammuna nadan niptok an tuttuduy kalkalyon takuh ibba taku gapuh pamhod takun didat mitultuluy an pumpumhod di pangi-e takun am-in, ta miummat hi pangi-en Kristo an mialig an ulu takun mangulug.
16 Ot gapu te hiyay kay ulu taku ya hiyay kalpuwan am-in di biyag ya kabaelan takut am-in takun kay nunhihinnatkon an parten di adol na ya aton taku nadan nidinol ke ditakun ngunut munhimbabaddang taku gapuh pamhod, ta mihamad di pangulug taku.

Hanadan nangulug ke Jesus ya mahapul an hannotan da moy pangi-eda

17 Hituwey kalyok ke dakayu: Hay pinhod nan Ap-apu taku ya adiyu mo iunnud hi pangi-en nadan adi mangulug te nihallay punnomnom da.
18 Kinali adida maawatan di pangi-en Apu Dios ya maid di biyag dan munnananong an malpun hiya. Man-uket uggeda inila hiya ya mangohe da.
19 Maid di bain da ya gaga-ihon am-in di wadah nomnom da, kinali ilaput dan mangat hi kumpulmin gaga-iho.

20 Mu dakayu ke ya hinnatkon moy pangi-eyu gapuh
nanginilaan yun Jesu Kristo
21 ot adalon yu ya inun-unud yu nan makulug ya maphod
an pangi-en wadan hiya.
22 Iwalong yu mo nadan gaga-ihon pangi-eyu handi an
na-ala on inun-unud yuy pinpinhod di adol yu te hidiyey
puma-ih nitaguwan yu,
23 ta hannotan yuy pangi-eyuh maphod.
24 Hay ihannot yu ya nan balun punnomnom ya pangi-
en miunnud nah pangi-en Apu Dios. Hay kitib-an tuwe
ya nan maphod an aton takuh ibba takun tagu ya hay
pangiwalongan hi punliwatan.

25 Am-in taku ya mahapul an adi taku mo munlangkak,
mu hay makulug di kalyon takuh ibba taku te am-in takun
mangulug ya mibilang taku mon ohan adol Jesu Kristo.
26 Deket waday bimmoh-olan yu ya tibon yu ta bokon
hidiyey humlun hi punliwatan yu* ya adiyu pangngapangn-
gayon di boh-ol yu.
27 Te deket adiyu iathidi ya midatan hi Satanas hi waya
nan munhaul ke dakayun munliwat.
28 Deket waday makangngakon dakayu ya mahapul an
itikod nat makibokla ot ya abu ta waday itanud na ya
ibaddang na nadah maligatan an ibbana.
29 Halipat-an yu bot deket makihumhummangan kayu ya
bokon hay gaga-iho, mu hay maphod di kalyon yu ta waday
ibaddang na nah mangngol.
30 Tibon yu bot adiyu pahakitan nan Espiritun Apu
Dios nah aton yu. Nomnomon yun impaalinah diyen
Espiritunat panginilaan takun ditakuy tataguna ya nan
kawadanan ditakuy kitib-anan ahi pakagibbuwon Apu Dios
di kihwangan taku.
31 Kal-iwan yuy hakit di nomnom yuh ibbayu ya adi kayu
kabinnungot. Adi kayu muntututut ya adi kayu mumbaba-
agan ya adiyu hingitan di ibbayu.
32 Hay ot ya abu maphod an aton yu ya munhin-
uullayan kayu ya homkon yuy ibbayu. Ya deket waday
nunhahallaan yu nadah ibbayu ya pakawanan yu dida
umat hi numpakawanan Apu Dios hi liwat taku gapun Jesu
Kristo.

Hay aton di tatagun mapat-alan di nomnom da

---

* **4:26 4:26** Psalm 4:4

5

1 Gapu te mibilang taku mon imbabalen Apu Dios an
impakappinhod na ya aton takuy kabaelan takut iunnud
takuy pangi-e takun hiya.
2 Ta hay aton yu ya munhimpopohhodan kayun umat hi
impaminhod Jesu Kriston dakayu hi nangikateyanah liwat
taku. Hituwen inat Jesus ya impaamlong nah Apu Dios an
kay nabanglun niappit ke hiya.
3 Ya dakayun mibilang mon tatagun Apu Dios ya tibon yu
ta bokon hay malalaoy at-atton yu, umat hi makibabai ya
makilalaki ya adi kayu maka-amo te ditaku ya nakaiddawwi
dadiyen at-atton.
4 Adi kayu munlabu ya bokon hay malalaoy kalkalyon te
adi maphod hituwe ke ditakun imbabalen Apu Dios. Hay ot
ya abu maphod ya mumpasalamat takun Apu Dios gapuh
kaphod na.
5 Kalyok bon dakayun adi mabalin an migappat hi pun-
ap-apuwan da Jesu Kristo ya hi Apu Dios nadan malalaoy
at-atton da. Athidi bo nadah pinhod dan ibagin am-in di
nganneh diye te hay kakulugana ya nadan tatagun umat
hitu ya nan pinhod dan ibagiy impumbalin dan dios da.
6 Adi kayu mahaul nadah tatagun mangalin bokon
punliwatan danaen kinalik te makulug an bumoh-ol hi
Apu Dios nadah mangmangngat ke danaen punliwatan ta
kastiguwona dida.
7 Adi kayu midmid-um ke didat adi kayu malalit nadah
at-atton da.
8 Handi ni-an ya kay kayu wadah tapol gapuh liwat yu,
mu ad uwani mo ya napat-alan di nomnom yu te nangulug
kayun Apu Jesu Kristo. Ta hidiye nan mahapul an hay
maphod di aton yu ta kitib-anan makulug an napat-alan
moy nomnom yu.
9 Hanan tagun nabaliwan moy nomnom nat maphod moy
pangi-ena ya maphod ya maandong di at-attona ya hay
makulug di un-unudona.
10 Aton yuy kabaelan yun manginila nadah mangipaam-
long ke Apu Dios ta dadiyey aton yu.
11 Adiyu iun-unud hi gaga-ihon at-atton nadan tatagun
kay wadah tapol ta panginilaan dan gaga-iho da.
12 Takon ahan di hay pangalkalyan ya abu ke dadiyen
gaga-ihon idaldalunu dan aton ya kababain ahan tut-uwa.
13 Mu deket ipainila yun didan gaga-ihoy at-atton da ya
inilaon day maphod an pangi-et mapat-alan di nomnom da.
14 Hinaey kibalinan nan ohan nitudok an kananay
“Dakayun nahuyop, bumangun kayu nah kay yu natayan
ta pat-alan dakayun Kristo.”

15 Kinali tibon yuy ine-en di pumbibiyag yu. Hay maphod
di aton yu ta kitib-anan nanomnoman kayun adi kayu umat
nadah makudang di nomnom na.
16 Aton yuy kabaelan yun mangat hi maphod te deyan
nahalman di kinagaga-ihod uwani.
17 Kinali adi na-ala on inat di aton, mu mahapul an
manomnoman kayu ta inilaon yu nadan pinhod Apu Dios
ta dadiyey aton yu.
18 Bokon hay butong di at-atton yu te hidiyey humlun hi
punliwatan. Hay Espiritun Apu Dios ot ya abuy iabulut yun
mangipaduttuk hi biyag yu ta hiyay mangonoknong hi aton
yu.
19 Ta deket naamung kayu on ikankanta yu nadan Psalms
ya nadan udum an kantan di mangulug hi pundayaw yun
Apu Dios ya punnanongon yu ta nangamung hi nomnom
yun hiyay daydayawon yu.
20 Ya mahapul an mumpasalamat takut nangamung ke
Ama takun hi Apu Dios hi am-in an ma-ma-at ke ditakun
ipadalan taku ke Apu Jesu Kristo.

Hay maphod an pangi-en di himbale

21 Mahapul an mun-uunnud taku te hidiyey kitib-an di
pangun-unudan takun Jesu Kristo.
22 Dakayun nalahin an binabai, maphod di un-unudon
yuy inayan yu umat hi pangun-unud yun Apu Jesu Kristo.
23 Te hay lalaki ya hiyay mangipangpangulu ya mangipap-
tok hi inayana, umat ke Kristo an hiyay mangipangpangulu
ke ditakun mangulug an mibilang an adol na. Hiya boy
mangihwang ke ditaku.
24 Ta hidiye nan dakayun binabai, mahapul an paka-un-
unudon yuy inayan yu, umat ke ditakun mangulug an un-
unudon takuh Jesu Kristo.
25 Dakayu ke damdaman linalaki ya ipatibo yuy pamhod
yuh inayan yu umat hi nangipatib-an Jesu Kristo hi pamhod
nan ditakun mangulug an ingkatenay kiphodan taku.
26 Ta waday aton takun mibilang an tatagun Apu Dios
ta hay panibona ya maid di liwat taku gapuh nangulugan
takuh kalina ot ahi taku mabonyagan.
27 Ya ta ditakun mangulug an mibilang an inayan Kristo
ya makakkaphod takun maid di liwat takuh panibona.
28 Hidiyen ine-en di impaminhod Jesus ke ditakun mangu-
lug di mahapul an pangiun-unudan di lalakih pamhod nah
inayana, umat hi naminhod nah adol na. Hay himbale ya
kay oha moy adol da, kinali hana ken lalakin naminhod hi
inayana ya pinhod na damdamay adol na.

29 Maid di tagun hingitanay adol na, mu ipaptok na ot
ya abu. Ta hidiye nan deket makulug an ibilang nan
lalakin adol na damdamay adol nan inayana ya mahapul
an ipaptok nat umat ke Jesu Kriston pakaippaptok ditakun
mangulug
30 an mibilang an adol na.
31 Wada nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay
“Hituwey gapunan hay lalaki ya taynana nadan ammod nat
miaddum nah inayana ta kay da mo ohan adol.”
32 Naligat an maawatan hituwe, mu hay ohan kialigan
tuwe ya hi Kristo ya ditakun mangulug an mibilang an adol
na.
33 Mu wada damdamay niatan tuwen dakayu. Dakayu
nimpen linalaki ya mahapul an pohdon yuy inayan yu an
umat hi impaminhod yuh adol yu, ya dakayu damdaman
binabai ya mahapul an maphod di punnomnom yuh inayan
yu.

Hay tugun hanadah u-unga ya nadah ammod da

6

1 Hay maphod ke dakayun u-unga ya un-unudon yuy
aammod yu te hidiyey lebbeng nan aton di mangulug ke
Apu Jesus,
2-3 te hituwey tugun Apu Dios: “Un-unudon yu da amayun
inayu.” Hituwey mamangulun tugun an waday gun-
udon nadan mangun-unud ketuwe. Hay gun-udon nadan
mangun-unud ketuwe ya nitudok an kananay “Maphod di
maat ke dakayu ya andukkey biyag yu tuh luta.”
4 Dakayun aammod, adi na-ala on binoh-olan yu nadan
imbabale yu ta adiyu pabungoton dida. Hay ot ya abu
aton yu ya ip-iphod yuy panugun yun didan miunnud nah
pinhod nan Ap-apu takun panugun.

Hay tugun hanadah himbut ya nadah apuda

5 Mahapul an dakayun himbut ya paka-un-unudon yu
nadan ap-apuyu tuh luta an hay nonomnomon yu ya hay
pangipaamlongan yun dida. Paka-un-unudon yu didan kay
hi Jesu Kristoy un-unudon yu.
6-7 Adiyu ipatpatibo an makakkahlu kayu ya abu hin wada
nadan ap-apuyu ta ekayu pitpitbal, mu hay pangun-unudan
yun dida ya mahapul an malpuh nomnom yu te hidiyey
pinhod Apu Dios an aton yu gapu te paddungnay muttatyu
dakayu damdaman Jesu Kristo an bokon hay tagu ya abu.
8 Ya inila takun hi Apu Jesus ya idat nay gun-udon takun
am-in nah maphod an aton taku, takon di himbut weno
bokon.

9 Ya dakayu ke damdaman kon muttatyun dida ya athidi
ip-iphod yu damdamay pangat yun dida umat hi nanugun
kun pangat dan dakayu. Adiyu tanaktakuton dida te inila
yun am-in taku, himbut ya bokon, ya nun-iingngoy Apu
takun am-in an dehdih langit ya mun-iingngoy atonan
munhumalyan ditaku.

Hay punhangga takuh panaulan Satanas ke ditaku

10 Hay manguddidih kalyok ya idinol yun Apu taku ya nah
ongal an kabaelanan mamaddang ke ditaku ta mihamad di
pangulug takun hiya.
11 Usalon yun am-in di indat Apu Dios an panani yu ta adi
kayu maapput hin ipatnan Satanas an munhaul ke dakayu.
12 Te hay kabuhul taku ya bokon tagu, mu nadan di-
monyon aap-apun di gaga-iho. Datuwe ya waday kabaelan
da ya am-in nah pangayan da ya ipatibo dah diyen kabaelan
da. Diday mangipangpangulu nadah mungngohen Apu Dios
tuh luta.
13 Om, usalon yuy indat Apu Dios an panani yu ta takon
di dakol di punhaul dadiyen gaga-ihon kabuhul yu ya
kabaelan yun makihanggan didat inggana.

14 Ta hidiye nan hay aton yu ya kay kayu tindalun
nundadaan ta nangamung an makigubat. Hay usalon
yun kay yu balikis ya hay pangitakdog yuh makulug an
maunud. Ya hay kay yu pananih pagoyu ya hay pangatan
yuh maphod ta adi madadag di pangulug yu.
15 Ya hay kay yu apatut ya hay naminhod yun mangi-
painila nah ituttudun Apu Dios hi linggopan taku.
16 Bokon datuwe ya abu, mu mahapul damdaman na-
hamad di pangulug yu te hidiyey kay yu happiyon mananih
punhaul Satanas an kay mundadalang an panan muntutun-
ud an mangali.
17 Idinol yuh nihwangan yuh liwat yuy mananin dakayu,
umat nah tindalun idinol na nah helmet nay pananinah
uluna. Ya mundadaan kayun mangikalih kalin Apu Dios
an ipanomnom nan Espiritunan dakayu te hituwey kay yu
otak.
18 Takon di nganney ma-ma-at ke ditaku ya idinol taku
nah Espiritun Apu Dios an mamaddang ke ditaku nah pun-
dasalan taku. Mundasal takut nangamung ta baddangan
ditakun Apu Dios. Ya mahapul bon papohdanan takut
adi taku kal-iwan an idasalan nadan ibba takun pinilinan
tataguna.
19 Ya idasalanak damdama ta ipainilan Apu Dios di kalyok
nah ek puntuttuduwan mipanggep ke Apu taku ya adiyak

tumakut an mangipainila ketuwen kiphodan an ugge ni-an
nipainila.
20 Gapu ketuwen pangipainilaak ke hiya ya dehtuwak an
nikalabut, mu takon di athidi ya idasalanak ta adiyak tu-
makut an muntuttudu te hidiye tuwaliy nidinol an ngunuk
hi nangitud-akan nan Ap-apu takun hi Jesus ke ha-on.
21 Hi Taykikus an napateg an ibba takun makangngun-
unud ke Jesus di ahi mangalkalin dakayuh mipanggep hi
ma-ma-at ke ha-on hitu ta inilaon yu.
22 Itud-ak kuh kad-an yu ta inilaon yuy mipanggep ke
dakamih tu ya ta tumulid kayu.
23 Iibba dida, hana ot ta hi Apu Dios an hi Ama taku ya
hi Apu Jesu Kristo ya palinggopon dakayu ya ihamad day
pangulug yu ta munnanong di pumpopohhodan yu.
24 Ya hana ot ta hi Apu Dios ya ulayan dakayun am-in an
nahamad di naminhod nan Apu takun hi Jesu Kristo.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD PHILIPPI

1 Hituwen tudok ya nalpun dakami an hi Pablo ya hi Timothy an muttatyun Jesu Kristo. Muntudok kamin dakayun am-in an mangulug ke Jesu Kristo hinad Philippi ya takon di dakayun mangipangpangulu ya dakayun bumadbaddang nadah mangulug.
2 Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya linggop an malpu ke da Apu Dios an hi Ama taku ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay dasal Pablo nadah iPhilippi

3 Deket ninomnom dakayun ha-on on numpasalamatak ke Apu Dios.
4 Ya am-in nah pundasalak ya maka-am-amlongak hi pangidasalak ke dakayu,
5 te ongal di imbaddang yun ha-on hi nipainilaan nan mipanggep ke Jesus nipalpu handih nangulugan yu ingganad uwani.
6 Ya madinolak an hi Apu Dios an bimmaddang hi nangulugan yu ya itultuluy nat nangamung an mangipaphod hi niatan yun hiya inggana hantuh kibangngadan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.
7 Athituy punnomnom ku, gapuh ongal an impaminhod kun dakayu ya nilak-am kayuh homok Apu Dios ke ha-on. Dakayuy namaddang ke ha-on handih ek nangitanuttuduwan ya nangitakdogan nah tuttudun Kristo. Ya deyan ingganad uwanin wadaak tuh kalabut ya nanongnay ongngal an homok yun ha-on.
8 Inilan Apu Dios an uma-abtuwak an manibon dakayu te ongal di naminhod kun dakayun nalpun Jesu Kristo.
9 Ta hidiye nan idasadasal kun Apu Dios ta mihamad di punhimpopohhodan yu, ta umong-ongal di inila yu mipanggep ke hiya, ta umong-ongal di kabaelan yun munawat hi pangi-ena
10 ya ta inilaon yuy makaphod an pangi-et maid di akhupan Jesu Kristoh liwat yu hantuh pumbangngadana.
11 Ya hana ot ta baddangan dakayun Jesu Kristo ta am-in di aton yu ya maphod ta kidayawan Apu Dios.

Maid di e humanih pangipainilaan hi mipanggep ke Jesu Kristo

12 Dakayun kaibaiba, pinhod kun inilaon yu an hantudan ma-ma-at ke ha-on ya maphod di numbalinana. Te gapu

tuh nikalabutak ya namam-an nihinap nan tuttudun nan
Ap-apu takun hi Jesu Kristo.
13 Te am-in hantudan tataguh tu, takon hantudan mung-
guwalyan ha-on ya ininnila dan nikalabutak gapuh pangi-
tanuttuduwak hi mipanggep ke Kristo.
14 Ya gapuh nikalabutak ya dakol nadah ibba takuy
nihamad di pangulug dan Apu taku ot maid di takut dan
e muntanuttuduh mipanggep hi kalin Apu Dios.
15 Man-u te om, wadaday udum an e mangituttuduh
mipanggep ke Jesu Kristo gapuh amo dan ha-on te pinhod
dan diday makalin muntuttudu. Mu wadaday udum peman
an ihapot dan e muntuttudu
16 gapuh impaminhod dan ha-on te inila dan piniliyak ke
Apu Dios an mangitakdog nah mituttudu mipanggep ke Jesu
Kristo.
17 Mu nadan udum an maka-amon muntuttudu mi-
panggep ke Kristo ya ad-adiy wadah nomnom da te pinhod
dan mam-ahon di ligat ku tuh baludan.
18 Mu takon di athidiy udum ya maan-anlaak te hay
importante ke ha-on ya hay kipainilaan nan tuttudu mi-
panggep ke Kristo, takon di maphod weno ad-adiy wadah
nomnom nadan udum an muntuttudu.
19 Ya nanongnan maan-anlaak te inilak an gapuh pangi-
dasadasalan yun ha-on ya gapuh baddang nan Espiritun
Jesu Kristo ya mipaeyak.
20 Hay pinhod kun abu ya hay namnamaok ya maid di
ek aton hi kababain hi pangatak nah ngunuk, namam-ad
uwanin tiempo, mu ta wada ot di tulid kun mangat nah
kidayawan Jesu Kristo, takon di hidiyey humlun hi katayak.
21 Te ha-oy ke ya ad uwanin mataguwak ya hay kidayawan
Kristoy pinhod kun aton, mu deke bot mateyak ya namam-
an mun-am-amlongak te umeyak hi kad-ana.
22 Mu deket madukdukey biyag kut dakdakol di maat ku
ketuwen ngunun nidinol ke ha-on ya uggek inila mo hin
nganney kudkudukdul, mateyak weno adi.
23 Uggek inila hin nganney mapmaphod ke dadiyen
duwa, mu pakappinhod kun umeh kad-an Kristo te hidiyey
kapkaphodan.
24 Mu gapuh punnomnom kun dakayu ya kudukdul nay
adiyak mate ni-an ta waday atok an bumaddang ke dakayu.
25 Ta hidiye nan inilak an adiyak ni-an matet mabalin
an umaliyak hi kad-an yu ta baddangan dakayu ta mi-
hamhamad di pangulug yun Jesu Kristo ta umong-ongal di
pun-amlongan yu.
26 Ta wadan am-in kayuh na ya mamam-ay amlong yuh
pundayawan yun Jesus Kristo hin mibangngadak hina.

27 Takon di nganney maat ke ha-on, hay importante ya
halipat-an yu ta nangamung an mangun-unud nah tuttudun
Kristo an kiphodan taku. Ta takon di umaliyak an manibon
dakayu weno adiyak ya maphod di donglok mipanggep
ke dakayu an mun-uunnud kayun am-in an mangitakdog
kediyen mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo an kinulug
taku.
28 Adi kayu tumakut nadah humihhingit ke dakayu ta
panginilaan dan maapput da te makastigu dat mihi-an
dan Apu Dios ta nangamung ya dakayuy pangapputon
Apu Dios hi pangihwanganan dakayu te maid di udum hi
mangihwang ke dakayu hin bokon hiya ya abu.
29 Adi kayu tumakut, te hay namiliyan Apu Dios ke dakayu
ya bokon ya abu hay pangulugan yun Kristo, mu munligat
kayu gapuh pangun-unudan yun hiya.
30 Ta hidiye nan am-in taku ya makihangga taku nah
buhul Apu Dios. Tinibo yun namahig di nunligaligatak
handi gapun hiya ya takon ad uwani ya nanongnan
makihananggaak nadah bubuhul na.

Hay pangiun-unudan hi nangipababaan Jesus hi adol na

2

1 Madinolak an gapuh pangulug yun Kristo ya tumulid
kayu ya maalubyag kayu gapuh naminhod nan dakayu. Ya
madinolak bon baddangan dakayu nah Espiritun Apu Dios
ta munhin-uullayan kayu.
2 Ot gapu te athina ya pinhod kun munhimpopohhodan
kayu ya mun-uunnud di nomnom yu ta namam-an umam-
longak.
3 Bokon hay kiphodan yu ya abuy nomnomon yu ya bokon
hay katbalan yuh tataguy gagamgaman yu. Mu hay maphod
an aton yu ya mumpakumbaba kayun hay nomnomon yun
am-in ya kudkudukdul di udum an tatagu mu dakayu.
4 Nomnomon yu damdamay kiphodan di ibba yun tagu ta
bokon hay kiphodan yu ya abu.
5 Hay pangiun-unudan taku ya hay pangi-en Jesu Kristo
6 te takon di Dios tuwali ya maid hi nomnom nan ena ipilit
an munnananong kediyen kabaelanan mun-ap-apu.
7 Mu hiya pe ot iwalong nah diyen kalebbengana ot
mumbalin hi tagun umat ke ditaku ot ibilang na boy adol
nan muttatyu.
8 Impababa nay adol na ot un-unudonay pinhod Apu Dios
an maat ke hiya, takon di kababain hidiyen natayanah krus.
9 Gapun tuwe ya hiyay impadayaw Apu Dios an Katagtag-
ayan hi langit ta hiya moy Ap-apun di am-in,

10 ta hidiye nan am-in nan wadah luta, hi langit, ad dalom
ya mundukkun dah pundayaw dan hiya.
11 Ya am-in day tatagu takon di daanay kad-an da ya iuh-u
dan makulug an hi Jesu Kristoy Ap-apu ta midayaw hi Apu
Dios an hi Ama taku.

Hay pun-amlongan an mangat nah pinhod Apu Dios

12 Ta hidiye nan dakayun iibba, impaka-un-unud yu
nadan tugun ku handih wadaak hi kad-an yu. Ya ad uwanin
nidawwiyak ke dakayu ya namam-an halipotpotan yun
paka-un-unudon dadiye. Pinhod kun ihamad yun mangun-
unud ke Apu Dios an umagol kayun mangat hi gaga-iho ta
mumbalin kayu nah pinhod nan pumbalinan yu an hidiyey
gapunah nangihwanganan dakayu.
13 Damanan pundinolan yuh Apu Dios te hiyay mamad-
dang ke dakayun idat nay kabaelan yu ya pamhod yun
mangat hi pinhod na.
14 Hi am-in an aton yu ya adi kayu munlili ya adi kayu
makihannu
15 ta maid di eyu pumbahulan ya maid di gaga-ihon e
makalkalin dakayu, ta dakayuy kitib-an di makali tuwalin
imbabalen Apu Dios, ta kay kayu bittuwon an munhiyo te
dakayu ya nakahhinnatkon di pangi-eyu nadah gaga-ihon
tatagun nibahhoy punnomnom da,
16 ta dakayuy pangiang-angan da ya panginilaan da
nah mituttudun kalpuwan di biyag an munnananong.
Ta deket athituy aton yu ya mun-am-amlongak hantuh
kibangngadan Kristo te waday hilbin di ek naatuatuwan hi
kiphodan yu.
17 Takon nin di patayonak hitud uwani ya maan-anlaak an
mangihulug hi biyag kut miunnud nah pangulug yun Apu
Dios ta paddungnay miappit ke hiya ta kidayawana. Kinali
makian-anlaak ke dakayu.
18 Ya athidi ot bon dakayun makian-anla kayun ha-on.

Hanadan ibban Pablo an da Timothy ke Epaproditus

19 Madinolak an iabulut Apu Jesus an itud-ak kuh Timothy
hina ta papohdanana hin nganney ma-ma-at ke dakayuh na
ta wada ot an umanlaak hi pangidatdatonganan ha-on hi
nganneh diyen mipanggep ke dakayu.
20 Hiyay itud-ak ku te hiya ya abuy nahamad di pangikagu
nan dakayu ya umat hi punnomnom kun dakayuy punnom-
nom na,
21 te nada ken udum hitu ya hay kiphodan da ya abuy
nonomnomon dan bokon hay pangatan da nah ipangunun
Jesu Kristo ke dida.

22 Mu hi Timothy ya inila takuy kinataguna te kay ku
imbabalen binanaddanganak hi ek nangitanuttuduwan nah
tuttudun Jesus an kiphodan taku.
23 Hiyay itud-ak kuh kad-an yu, mu indani ni-an ta inilaok
hin nganney maat ke ha-on hitu.
24 Mu madinolak an iabulut nan Ap-apu takun ahiyak
umalin manibon dakayu hin waday wayak.
25 Muden nomnomnomok ya mahapul an pumbangn-
gadok hina tun ohan intud-ak yun bumaddang ke ha-on an
hi Epaproditus. Hiya peman di ohan kay tindalun Jesus an
impun-ib-ibbak an nanganangat nah impangunun Jesus.
26 Pumbangngadok hina te ihik nan umalin manibon
dakayu ya madanagan te ininnilanan dingngol yuy nun-
doghana.
27 Makulug an nundogo ot innang an mate, mu himmok
Apu Dios ot pumhod. Himmokak damdama te gulat nat
nate, ya nungkikid-um hi ligat ku.
28 Kinali namam-an uma-abtuwak hi kibangngadanah
kad-an yu ta umamlong kayuh panib-an yun hiya ya
makaan di danag ku.
29 Deket umalih na ya umamlong kayu te hiya ya na-
hamad an ibba takun mangulug ke Apu taku. Ya bokon
ya abu hiyan pangipatib-an yuh apngayu, mu takon nadan
udum an umat ke hiyay pangi-eda.
30 Te bokon hay biyag nay ingkakagunah pangatana nah
ngunun Jesu Kristo, ta hidiye nan innang ot an mate hi
pamaddang nan ha-on nah ngunuk te maid di innun yun
bumaddang ke ha-on te maid kayuh tu.

Hay adi pangidinolan Pablo hi am-in nadah inat nat matbal ke Apu Dios

3

1 Hay bo ohah kalyok ke dakayun kaibaiba ya pinhod kun
mun-am-amlong kayun Apu taku. Takon di ipanidpidwak
datuwe mu ta un-unudon yuy tugun kut kiphodan yu.
2 Halipat-an yu nadan makallangkak an tatagun kay da
ahu te ituttudu dan mahapul an mumpakugit day linalaki
ta ahida mabalin an mihwang.
3 Langkak dah diye te bokon hay pumpakugitan di
pangimatunan hin tagun Apu Dios di ohan tagu. Ditaku
tuwaliy tagun Apu Dios, kinali hiyay dayawon taku gapuh
baddang di Espiritunan ditaku ya gapu te hi Jesu Kristoy
pundinolan taku an bokon hay pumpakugitan.
4 Te gulat nat hay pumpakugitan weno hay in-innat di
pangipuunan Apu Dios hi pambalanan ditaku ya timbalak

ot an maphod te nabayag di nangihamadak an nangun-
unud ke dadiye.
5 Te handih mikawalun algoh nitungowak ya nakugitak.
Ya tonokak an Judyu te ha-oy di ohan holag Benjamin. Ya
deke bot mipanggep hi Tugun min Judyu ya impaka-un-
unud ku te ha-oy di ohan makalin Pharisee.
6 Ongal di nangitakdog ku nah inun-unud kut namahig
an impunholholtap ku nadan mangulug ke Jesus. Impaka-
un-unud kun am-in di mipanggep hi pangi-en di Tugun
Moses ya inilak an maid di nungkudangak hi mipanggep
ke datuwe.
7 Mu am-in datuwen imbilang kun ongal di punhilbiyana
ya inwalong ku mot iappit kuy biyag kun Jesu Kristo.
8 Te maid di nganneh diyen e miingngo nah gun-udon
takuh nanginilaan takun Apu takun hi Jesu Kristo. Inwa-
long kun am-in datuwe ya ibilang kun maid moy hilbida
gapuh naminhod kun abun migappat ke Kristo.
9 Kinali ad uwani ya adik mo idinol nah pangun-unudan
hi Tugun Moses di pangibilangan Apu Dios an maphod di
ohan tagu. Man-uket imbilangak ke Apu Dios an maphod ya
gapuh nangulugak ke Kristo. Ta hidiye nan maid di udum
hi ek pangidinolan hin bokon hiya ya abu.
10 Ya hay ahan pinhod ku ya pakainillaok hi Jesu Kristo
ya gibokok nan kabaelan di namahuwana. Ya pinhod ku
bon milaggat hi nunligligatana ya natayanat mabaliwan di
pangi-ek ta miummat ke hiya
11 ta umannung di namnamaok an mahuwanak
damdaman Apu Dios hi udum hi algot makitaguwak ke
hiya ta nangamung.

Hay aton taku ta umat hi pangi-en Jesu Kristoy pangi-e taku

12 Adik e kanan di inat kun am-in danae weno hay
pangi-ek ya umat moh pangi-en Kristo. Mu athidiy pinhod
kun maat ke ha-on, kinali atok am-in di kabaelak an
mangun-unud ke Jesu Kristo ta mumbalinak nah pinhod
nan pumbalinak hi nangihwanganan ha-on.
13 Iibba, man-u te makulug an uggeyak ni-an numbalin
nah pinhod Jesu Kriston pumbalinak, mu hay atok ya kal-
iwak nan na-na-at ke ha-on handi ya iohhak di nomnom ku
nah pinhod Apu Dios an atok.
14 Ta hidiye nan atok am-in di kabaelak an mangipaan-
nung nah pinhod Apu Dios an pumbalinak an hidiyey
gapunah namiliyanan ha-on an pangidatana nah kiphodan
hi langit gapuh inat Jesu Kristo.

15 Ditakun nahamad di pangulug na ya mahapul an athidi
takuy punnomnom taku ta takon di wada nadan udum
an hinnatkon di punnomnom dan adi miunnud ketuwe ya
nangamung hi Apu Dios an mamaddang ke didat maawatan
da.
16 Takon di hinnatkon di punnomnom di udum, mu
hay makahhapul ya itultuluy takun mangun-unud nah
nipainilan ditaku mipanggep ke Kristo.
17 Iibba, iun-unud yun ha-on, umat nadah udum an ibba
taku. Impatibo min am-in di maphod an un-unudon yu,
kinali iun-unud yu nadah mangun-unud hi pangi-emi.
18 Dehtun lumuwaak an munnomnom nadah dakol an
tatagun kinalikalik ke dakayu handi te nanongnan ngo-
hayon day natayan Kristoh krus ta mapakawanan di liwat
taku.
19 Datuwen tatagu ya makastigu da an mihi-an dan
Apu Dios ta nangamung te hay pinpinhod di adol day
kay numbalin an dios da ya nan gaga-ihon at-atton dan
kababain di ipahhiya da. Hay gagamgaman da ya nadan
wada tuh luta ya abu.
20 Mu ditaku ke pen mangulug ya hi langit di ahi taku
kiha-adan ta nangamung, ta hidiye nan uma-abtu takuh
aliyan Apu Jesu Kristo an mangihwang ke ditakut ikuyug
ditakuh kad-ana.
21 Hiya an kabaelanan mangipaduttuk am-in hi nganne
ya kabaelanan baliwan tun nakapuy an maten adol takut
umat hi adol nan namahuwan an adi mate.

Hay tugun hi mipanggep hi kiohhaan, pun-amlongan ya punlinggopan

4

1 Dakayun iibbak an mangulug, ongal di impaminhod kun
dakayu ya pinhod dakayun abun tibon te umipaamlong
kayun ha-on. Man-uke ya matibo nah pangulug yun waday
hilbin di naatuatuwak. Kinali ihamhamad yun mangun-
unud ke Apu taku.
2 Dakayu, Yudia ke Sintayke, donglon yu anhan tun kalyok
ke dakayu. Hay maphod ya munhindodngol kayu te hidiyey
maphod an pangi-en di mangulug ke Apu Kristo.
3 Ya kalyok ke he-an napateg an ibbak an baddangam
datuwen binabai an didan am-in ke da Clemente ya nadan
udum an nakingunun dakami. Man-uke ya ongal peman
di imbaddang dan dakami handih emi nangipainilaan nah
tuttudun nan Ap-apu taku. Takon di adik dida ngadanon
ot inilak an impakitudok Apu Dios di ngadan da nah liblun
nitudkan nadan idatanah biyag an maid di poppog na.

4 Hana ot ta am-in kayu ya mun-am-amlong kayu gapuh
nigappatan yun Jesu Kristo. Pidwaok bon kalyon an hana
ot ta am-in kayu ya mun-am-amlong kayu.

5 Ipatibo yuy maphod nadah ibbayu ta munhin-uullayan
kayu te gagala ya umali nan Ap-apu taku.
6 Takon di nganney maat ke dakayu ya adi kayu madana-
gan, mu hay aton yu ot ya abu ya mundasal kayun Apu
Dios ta ibaga yuy ngannen mahapul yu ya adiyu kal-iwan
an mumpasalamat ke hiya.
7 Iathidi yu ke ya mawadan dakayuy linggop Apu Dios an
mangipakodhol hi nomnom takut adi taku kumagukagu ya
adi taku kahinnaul gapuh pangidinolan takun Jesu Kristo.
Hidiyen linggop ya adi taku kabaelan an awatan.

8 Kaibaiba, hay manguddidin kalyok ke dakayu ya ipaan-
han yun nomnomon nadan makulug, nadan kidayawan
ya katbalan, hay maandong an pangi-e ya hay limpiyu
ta abuna nadan umidat hi maphod an punnomnom di
nomnomon taku.
9 Un-unudon yu nadan inadal yu ya tinibotibo yu ya
dingngol yun ha-on. Deket aton yu datuwe ya munnanong
ke dakayuh Apu Dios an umidat hi linggop.

Hay numpasalamatan Pablo nadah tatagud Philippi te hay baddang dan hiya

10 Maka-an-anlaak ya mumpasalamatak ke Apu taku te
deyan wada boy impaali yuh baddang yun ha-on. Nabayag
an maid di eyu impaali, adi gapu te inwalongak, mu inilak
an maid di innun yun mangipaali.
11 Nganne innun, adiyak munlili te mapnekak hi nganneh
diyen wadan ha-on.
12 Inilak di nganney naligat ya nalam-ay an biyag, kinali
takon di nganney maat ke ha-on ad uwanin mataguwak
ya umamlongak. Takon di makudang weno nahawwal di
mahapul ku ya nun-ingngo metlaing ke ha-on.
13 Man-uke ya kabaelak di ngannen maat ke ha-on te
wadah Jesu Kristo an bumaddang ke ha-on.

14 Mu takon di athidi ya maphod ahan ta binaddanganak
ke dakayu hi ligat ku.
15 Dakayun tatagud Philippi, impakainnila yu an handih
nanayanak ad Macedonia handih nangilappuwak an nun-
tuttuduh mipanggep ke Jesus ya dakayu ya abuy bimmad-
dang ke ha-on.
16 Takon handih wadaak ad Tesalonika ad Macedonia ya
numpaapaali kayuh mahapul ku.

17 Adik e kalkalyon datuwe te gagamgamak di idat yun
ha-on, mu man-uke ya waday ahiyu dawaton an idat Apu
Dios te hay namaddangan yun ha-on.
18 Dinawat ku nan pihhun impaw-it yun Epaproditus ot ad
uwani ya wadan am-in di mahapul ku ya nahawwahawwal
bo kaya. Hinaen indat yu ya paddungnay hi Apu Dios di
nangidatan yu ya mun-am-amlong bon dakayu kenaen inat
yu.
19 Ta hi Apu Dios an wadan am-in ke hiyay mangidat ke
dakayu hi mahapul yu gapuh inat Jesu Kristo hi kiphodan
yu.
20 Hi Apu Dios an hi Ama takuy nanongnan madayaw ta
nangamung. Amen.
21 Pinhod kun ipainila yun am-in hanadah ibba takuh
nan mangulug ke Jesu Kristo an nomnomnomon dakayu ke
dakamin ibba yun mangulug hitu.
22 Ya am-in hantudan tatagun Apu Dios hitu, namam-a
hantudan mumpungngunuh balen di patul ya kanan day
nonomnomon dakayu damdaman dida.
23 Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu Jesu Kristo.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD COLOSSAE

1 Hituwen tudok ya nalpun Timothy an ibba taku ya
ha-oy an hi Pablo an apostoles an pinilin Apu Dios an
mangipainilah mipanggep ke Jesu Kristo.
2 Itudok mih tuwe ke dakayun tatagun Apu Dios an ibba
min nahamad di pangulug nan Jesu Kristo hinad Colossae.
Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya
linggop an malpun Apu Dios an hi Ama taku.

Hay nangidasalan Pablo nadah mangulug ad Colossae
(Ephesus 1:7,13; 1 Tesalonika 2:12)

3 Am-in hi pangidasalan min dakayu ya adimi kal-iwan
an mumpasalamat ke Apu Dios an Aman nan Ap-apu takun
hi Jesu Kristo
4 te dingngol min nahamad di pangulug yun Jesu Kristo
ya nahamad di naminhod yun am-in hanadah tatagun Apu
Dios.
5 Nipalpu dih nanginilaan yu nah makulug an tuttudu
mipanggep nah inat Jesus an kiphodan taku ya nahamad
di pangulug yu te namnamaon yu nan wadah langit an ih-
ih-od Apu Dios ke dakayu. Gapu kediyen namnamaon yu ya
deyan mangulug kayu ya waday impaminhod yuh ibbayu.
6 Hituwen maphod an tuttudu ya mungkipainilah kabob-
boble. Ya dakol day mungkabaliwan di biyag da gapu
kediye, umat hi nabaliwan di biyag yu handih nangngolan
yu ot maawatan yuy mipanggep hi ulen Apu Dios nadah
naliwat.
7 Inadal yuh tuweh intuttudun Epaphras an napateg an
ibba takun muttatyun Kristo an bumadbaddang ke dakami
ketuwen ipangunun Kristo.
8 Kinali nan dakamiy mipanggep hi punhimpopohhodan
yun nalpuh Espiritun Apu Dios.
9 Kinali kediyen nangngolan mih mipanggep hi pangulug
yu ya idasadasalan dakayun dakamit baddangan dakayun
Apu Dios ta pakaawwatan yuy tuttudun malpuh Espirituna
ya ta inilaon yun am-in di pinhod nan aton yu
10 ya ta hay pumbibiyag yu ya miunnud nah pinhod nat
umamlong. Ta deket athidi ya dakol day mabaddangan
nah maphod an aton yu ya madmad-uman di inila yu
mipanggep ke hiya.
11 Ya hana ot ta gapuh kabaelan Apu Dios ya ipal-ot
dakayu ta mabalin an anusan yuy kumpulnan ligat

12 ta mun-am-amlong kayun mumpasalamat ke Ama taku.
Imbilang ditakun tatagu nat mabalin mon migappat taku
nah pun-ap-apuwanan munnananong di pat-al.
13 Kinaan ditaku nah tapol an pun-ap-apuwan Satanas
ot it-an ditaku nah pun-ap-apuwan nan Imbabalenan im-
pakappinhod na
14 ya gapuh nangikatayan nan Imbabalenah liwat taku ya
pakawanan ditakun Apu Dios.

Hay kinatagun Jesu Kristo ya hay ngununa
(Ephesus 1:23; 2:12; 3:19; 4:13,18)

15 Hi Kristoy pangitib-an takun Apu Dios an adi matibo.
Hiya an Katagtag-ayan ya wada tuwali ot ahi mawadan am-
in tun wadad uwani.
16 Te am-in tun wada tuh luta ya hi kabunyan, matibo
ya adi ya naltu gapu ke Jesu Kristo, takon nadan ongal di
kabaelanan aap-apu ya nadan anghel an maphod ya gaga-
iho. Am-in di nganneh diye, takon di daana ya lintuna ot
midinol ke hiya ta ipaptok nat hiyay madayaw.
17 Hiya ya wada tuwali ot ahi mawadan am-in tun
wadad uwani ya waday panun am-in datuwe te hiyay
mangipaptok.
18 Ya hiyay kay taku ulu ya ditakun mangulug di kay na
adol ta hiyay ukod ke ditakun am-in. Hiyay katagtag-ayan te
minahuwan Apu Dios ta am-in takun tataguna ya ahi taku
mamahuwan damdamah udum hi algo. Hituwey kitib-anan
hiyay katagtag-ayan.
19 Man-uke ya hi Jesu Kristo an Imbabalen Apu Dios ya
waday kinaDios na, kinali am-in di wadan Amana ya wada
bon hiya te hidiye tuwaliy pinhod Apu Dios.
20 Intud-ak Apu Dios nan Imbabalena tuh luta ta waday
innunan mibangngad ke hiya nadan nihi-an an lintuna tuh
luta ya hi kabunyan. Ingkatenay liwat taku ta waday aton
takun mihayyup ke Apu Dios.

21 Handi ya nihi-an takun Apu Dios te buhul ditakun hiya
gapuh gaga-ihon wadah nomnom taku ya hay gaga-ihon at-
atton taku,
22 mu ad uwani ya maphod ta inabulut ditakun mihayyup
ke hiya gapuh nangikatayan nan Imbabalenah liwat taku.
Ta hay panibon mon Apu Dios ke ditaku ya maphod taku
an maid di liwat taku.
23 Mu mahapul an itultuluy takun mangidinol nah nitut-
tudun ditaku mipanggep hi natayan Jesu Kristo an hidiyey
pangidinolan takuh kihwangan taku. Hituwen nituttudun

ditaku ya nundingngol hi kabobboble tuh luta. Ya deyan ha-
on an hi Pablo an pinilin Apu Dios an oha nadah muttatyun
mangipainilan tuwe.

Hay ngunun indinol Apu Dios ke Pablo

24 Ad uwani ya takon di dehtun munholholtapak gapuh
nuntanuttuduwak hi kiphodan yu ya nanongnan maan-
anlaak te kayak milaggat nah nunholholtapan Kristo ta
umannung di pinhod nan maat hi nunholholtapana gapuh
kiphodan takun mangulug an makalin adol na.
25 Ha-oy di ohan pinilin Apu Dios an bumaddang nadah
mangulug ta ipainilak am-in nadan kalina, immam-ana ke
dakayun bokon Judyu.
26 Ituttuduk hituwe ta ditakun tataguna ya inilaon taku
nan planunan uggena impainila nipalpu dih done ingganad
uwani.
27 Ad uwani ya inilaon takuh diyen maphod an ninomnom
Apu Dios an aton te hidiye tuwaliy planuna. Pinhod
nan ipainilah tataguh kabobboble takon di dakayun bokon
Judyu an wadah Kristo ke ditakun mangulug, kinali nam-
namaon takun milak-am nah kidayawan Apu Dios.
28 Ta hidiye nan am-in di pangayan mi ya hay mipanggep
ke Kristoy itanuttudu mih tatagu. Aton min am-in di
kabaelan min muntuttudu ta mangulug dan Kristo ya ta
mihamad di pangulug da gapuh nigappatan dan hiya.
29 Mun-oolotak ketuwen ngunuk takon di naligat te
nanongnan ongal di baddang Kristo ke ha-on.

2

1 Dakayun mangulug ad Colossae ya pinhod kun inilaon
yun nahalman di pangidasadasal kun dakayu ya nadan
mangulug ad Laodicea takon nadan udum an ugge nanibon
ha-on
2 te pinhod kun punnanongon yuy pundinol yun Jesu
Kristo ta pakainillaon yuy mipanggep ke hiya an hidiye
nan ugge impainilan Apu Dios handi. Ya pinhod kun mun-
uunnud kayu gapuh impaminhod yuh ibbayu.
3 Hi Jesu Kristoy kay aladdun punlukat am-in nah nitalun
nomnom ya kinalaing Apu Dios te hiyay mangipainilan
ditaku hi pangi-ena ya hiyay kawad-an am-in di wadan Apu
Dios.
4 Kalyok ke dakayuh tuwe ta deket wadaday udum an
umalin mangituttuduh hinnatkon ya adi kayu mahaul,
takon di maphod di pungkalkalli da te langkak hidiyen
ituttudu da.

5 Takon di maidak hinah kad-an yu ya kayak damdama
wada te nonomnomon dakayun ha-on. Ya mun-am-
amlongak te nanongnan nahamad di pangulug yun Kristo.

Hi Kristo ya abuy kalpuwan am-in di kiphodan taku

6 Deyan inabulut yuh Jesu Kristo an Apu yu ya mahapul
an madinol kayun baddangan dakayun hiyah kabigabigat
an
7 paddungnay lumamut kayun hiya ta hiyay mangipata-
gun dakayu. Kinali mahapul an nahamad di pangulug yun
hiya ta miunnud nah nituttudun dakayu. Ya maphod di
mumpasalamat takuh ongal ke Apu Dios nah atonan ditaku.
8 Halipat-an yu ta adi dakayu ihapitan hanadah umalin e
muntuttuduh langkak. Man-ut nakala-ing dan kumali, mu
hay ituttudu da ya ugge nalpun Kristo te nalpuh nomnom
di tagu ya nadah adi matibon mana-haut.
9 Hituwey nomnomon yu, numbalin hi taguh Jesu Kristo,
mu nanongnan wadan hiyan am-in di kabaelan Apu Dios.
10 Ya gapuh nigappatan yun Kristo ya nilak-am kayu nah
biyag nan maid kudang na. Ya hiyay katagtag-ayan am-
in hanadah waday pun-ap-apuwan da, takon nadan adi
matibon umat nadah dimonyo ya anghel.
11 Ditakun mangulug ke hiya ya paddungnay nakugit taku,
mu hay nakugitan taku ya adi umat hi pangugit di tagu,
mu hidiyey nangipatikodan Kriston ditakun mangmangngat
nadah gaga-ihon pinpinhod di adol taku.
12 Te handih numpabonyagan taku ya kay nakilubuk
ke hiya nan gaga-ihon kinatagu taku. Mu handih
namahuwana ya kay taku nakimahun hiyan nahannotan
moy kinatagu taku, te kinulug takuy kabaelan Apu Dios an
nunmahun hiya.
13 Athituy ine-ena: Dakayun bokon Judyu an ugge ni-
an nanginilan Apu Dios ya paddungnay nate kayu gapuh
liwat yu, mu paddungnay tinagu dakayun Apu Dios ya
pinakawananan am-in di liwat yu gapu te kay kayu nakita-
gun Kristo handih namahuwana.
14 Gulat na ya makastigu taku te hay liwat takuh ugge
taku nangun-unudan nah Tugun an indat nan Moses, mu
gapuh natayan Jesus hi krus ya pinakawananan am-in di
liwat taku ta adi taku makastigu.
15 Hay nipatakan Jesus hi krus gapuh liwat takuy nan-
gapputanan am-in hanadah dimonyo ya nadan aap-apu da
ot mapoppog moy pun-ap-apuwan dan ditaku. Hituwey
panginilaan di katagutagu an hi Jesus ya abuy Ap-apu.
16 Ta hidiye nan halipat-an yu ta adi dakayu haulon
hanadah umalin mangibagan mahapul an un-unudon yu

nadan dakol an paniawon da, ta waday paniawon yuh
makan ya mainum ya waday ngilinon yuh bulan ya algon
umat nah Sabadun Tungo.
17 Datuwen tugun ya adi mo mahapul te kay da ya abu
a-on nan makulug an maunud an hi Jesu Kristo.
18 Adi kayu e paapput nadah mangibaag ke dakayun
kanan day diday nakahammad di pangulug da te dida ke ya
kay hanan napakumbaba da peman te dakol di paniawon
da ya kanan day mahapul an dayawon nadan anghel. Ya
dida ke kanu ya waday inin-inop da ya hidiye bo udot di
ipaanhan dan e ituttudu. Mu hay kakulugana ya dida kayay
mangipatag-eh adol da te hay malpuh nomnom day ituttudu
da.
19 Bokon moh Kristo di pundinolan danaen tatagu. Mu
hi Kristo ya hiyay mibilang an ulu taku. Hiyay nangdon ke
ditakun kay parten di adol na. Ta hidiye nan mipaptok taku
ya mihamad di pangulug takun hiya ta mumbalin taku nah
pinhod Apu Dios.

Kay taku nakikaten Jesus ta makitagu taku mo ke hiya

20 Ditakun mangulug ya kay taku nakikaten Jesu Kristo
handih natayana ta bokon mo nan gaga-ihon adi matiboy
mun-ap-apun ditaku. Mu tipet nanongnan iun-unud yuh
un-unudon nadan tatagun ugge nangulug
21 an deke on kanan day “Adiyu odnan hidiye,” “Adiyu
kanon hidiye” weno “Adiyu e dapaon hidiye”?
22 Mu am-in datuwen ikakagu da ya adi importante te
adida munnanong, mu ahida mama-id. Datuwen maun-
unud ya nalpuh nomnom di tagu, ugge nalpun Apu Dios.
23 Hanadan tatagun mangun-unud ke dadiye ya kay
da peman nanomnoman te aton dan am-in di kabaelan
dan mangun-unud nah kumpulnan kalyon dan maun-unud
takon nin di punholholtapan day pangun-unudan da ya
anusan da. Hay pangun-unudan dan datuwe ya kay hanan
nababa da peman. Mu am-in dadiyen un-unudon da ya
maid di hilbina te adi pakabaddang ke didan mangitikod
an mangat nah gaga-ihon pinhod di adol da.

Hay pangi-en di balun nitaguwan an malpun Jesus

3

1 Dakayu ya mibilang kayu mon nakitagun Kristo, ta
hidiye nan hay nomnomon yu ya nan midat ke dakayuh
langit an pun-ap-apuwan Kristo an inumbun hi winawwan
Apu Dios.
2 Om, nomnomon yuh diyen kitaguwan yuh langit, bokon
hantudan nalgom an wada tuh lutay gagamgaman yu.

3 Te nan nitaguwan taku tuwali ya paddungnay nakikaten
Jesu Kristo ot hidiyen nihannot an balun nitaguwan taku ya
ipappaptok Jesu Kristo an wadan Apu Dios.
4 Hantuh kibangngadan Kristo an kalpuwan di biyag
takun mangulug ya migappat takuh dayaw na.
5 Ta hidiye nan mahapul an itikod yun mangat nadah
gaga-ihon pinpinhod di adol. Adiyu aton di malalao, adi
kayu numanomnom hi nganneh diyen gaga-iho. Ya adiyu
iummat nah tagun pinhod nan ibagin am-in di nganneh
diye, te deket athituy aton yu ya impumbalin yun dios yu
nan pinhod yun ibagi.
6 Danaen at-atton nadan adi mangun-unud ke Apu Dios di
mangipaboh-ol ke hiyat humlun hi pangastiguwanan dida.
7 Mu takon di dakayu ya athidiy pangi-eyu handih ugge
kayu nangulug.
8 Muden ad uwani mon mangulug kayu ya mahapul an
itikod yun mangat hi gaga-ihon adiyu hingitan di ibbayun
tagu ya adi kayu kabinnoh-ol. Ya adi kayu tumanumbuk ya
adi kayu munlabu
9 ya adiyu ilangkakan di ibbayu. Te inwalong yu mo
dadiyen gaga-ihon pangi-e.
10 Ad uwani ya nahannotan moh baluy pangi-e taku ya
hi Apu Dios an nanannot kediyen pangi-e taku ya itultuluy
nan mangipaphod ke ditakut loktat ya miingngo taku moh
pangi-ena ya pakainillaon taku hiya.
11 Ketuwen balun biyag taku ya mun-iingngo taku moh
hinangngab Kristo, takon di Judyu ya bokon, ya adi mo
importante hin nakugit weno ugge ya adi importante hin
himbut weno bokon, nun-adal weno ugge. Man-uke ya
wadan ditakun am-in an mangulug hi Jesu Kriston nakattag-
e, takon di nganney nitaguwan taku.
12 Impakappinhod dakayun Apu Dios ot piliyon dakayun
tataguna. Kinali mahapul an munhinhohmok kayu ya
munhin-uulleyan kayu. Maphod boy mumpakumbaba kayu
ya mun-anus kayu.
13 Ya munhinhuhhulug kayu ya kal-iwan yuy bahul di
ibbayun dakayu ta umat ke Apu takun pinakawananay
liwat takun hiya.
14 Hay makahhapul ya munhimpopohhodan kayu te
hituwey mangipahamad hi pun-uunnudan yu.
15 Hi Kristoy pangidinolan takuh baddang ta mitultuluy di
maphod an punnomnom takuh ibba takut malinggop taku.
Te hidiyey gapunah namiliyan Apu Dios ke ditakun man-
gulug an ohan adol Kristo. Ya maphod di mumpasalamat
kayun Apu Dios hi am-in nah atonan dakayu.

16 Mahapul bon hay umanhan hi nomnomon yu ya nadan
intuttudun Kristo ta miunnud hi niptok an punnomnom
yu ya kinalaing yun munhintuttudu ya munhintuttugun.
Ikanta yu nadan Psalms ya nadan udum an kantan pun-
dayaw ke Apu Dios ya nomnomon yuy pumpasalamatan
yun hiya.
17 Ya nomnomon takut am-in di aton taku ya kalyon taku
ya kidayawan nan Ap-apu takun hi Jesus. Ya am-in di
pumpasalamatan takun Apu Dios ya ipadalan takun hiya.

Hay mangulug ke Kristo ya mahapul an hay maphod di aton da

18 Dakayun binabai, maphod di un-unudon yuy inayan yu
te hidiyey maphod an pangi-en di mangulug ke Apu taku.
19 Ya dakayu ke damdaman inayan dan linalaki ya ipatibo
yuy impaminhod yun dida ya adi kayu makabbungot ke
dida.
20 Ya dakayun u-unga ya adiyu ngohayon di ammod yu ta
umamlong hi Apu Dios ke dakayu.
21 Dakayu ke damdaman aammod da ya konoknongon yu
ta adiyu halman di hong-ak ke dida te kal-ina ya umalmot
da ot ya abu.
22 Dakayun himbut, un-unudon yu ta nangamung di ap-
apu yu, adiyu ipatibon makakkahlu kayu ya abu ten wada
da, mu hay pangun-unudan yun dida ya malpuh nomnom
yu ya gapuh pangun-unudan yun Apu Dios, bokon nan
ekayu pitpitbal.
23 Ya am-in di aton yu ya munhuhulu kayun mangat an
kay hi Apu takuy ingunngunuwwan yu an bokon hay tagu.
24 Te inila yun hi Apu takun hi Jesu Kristoy mangidat hi
gun-udon yu an hidiye nan e pakitaguwan ke hiya. Hay
kakulugana ya hiya tuwaliy kon muttatyun ditaku.
25 Ta hanada ke damdaman mangmangngat hi gaga-iho,
takon di nganney nitaguwan da ya kastiguwon Apu Dios
dida te hiya ya maid di nangiohhaanah kaphod na te hiya
ya maandong di pangat na.

4

1 Dakayun ap-apun datuwen himbut, mahapul an ip-
iphod yuy pangat yun dida. Nomnomon yun wada
damdamay Ap-apu yuh langit an hi Apu Dios.

Hay udum an tugun Pablo

2 Ya dakayun mangulug, adi kayu uminglen mundasal ya
ip-iphod yuy pundasal yu ya mumpasalamat kayun Apu
Dios.

3 Adiyu kal-iwan ta idasalan dakami ahan damdama
ta baddangan dakamin Apu Dios ta waday innun min
mangituttudu mipanggep hi pangihwangan Kristoh tagu
an hituwey ugge impainilan Apu Dios handi ya hituwey
gapunah nikalabutak.
4 Idasalanak bo ke dakayu ta baddanganak ke Apu Dios
ta nalakan maawatan di tataguy ituttuduk ke dida.
5 Deket wada kayuh kad-an nadan adi mangulug ya
ituttudu yun dida tun mipanggep ke Jesu Kristo ya tibon
yu ta maphod di ipatibo yun dida.
6 Ya tibon yu bot ip-iphod yun makihummangan ke didat
maphod di pangngol dah kalyon yu. Ya deket waday pinhod
dan inilaon ya tibon yu ta miptok di panumang yu.

Hay nanguddidih kinalin Pablo nadah iColossae

7-8 Itud-ak kuh Taykikus an mangipainilan dakayu hi ma-
ma-at ke dakamih tu ta wadan umamlong kayu. Hiyay itud-
ak ku te hiyay ohan napateg an iba taku. Ipapati na peman
an bumaddang ya ibba takun muttatyun Jesu Kristo an Apu
taku.
9 Maki-ali damdama tun ohan kaboblayan yu an hi
Onesimus an oha bon makangngun-unud ya napateg an iba
taku. Didan duway ahi mangalkalin dakayu hi mipanggep
hi ma-ma-at ke dakami.
10 Hi Aristarchus an ibbak an nikalabut ya kananay
nonomnomon dakayun hiya. Athidi bon Marcos an iban
Barnabas. Nakali tuwalin dakayu handi an deket ihawwang
Marcos hina ya ipatibo yuy apnga yun hiya.
11 Takon di hi Joshua an Justus di ohan ngadana ya
nonomnomon dakayun hiya. Datuwen tulu ya abu nadah
Judyuh tuy bumadbaddang peman ke ha-on an e mangi-
painilah mipanggep nah pun-ap-apuwan Apu Dios.
12 Hi Epaphras an oha bon kaboblayan yu ya muttatyun
Jesu Kristo ya kananay nonomnomon dakayu damdaman
hiya. Idasadasalan dakayun hiya te pinhod nan makaiham-
mad di pangulug yun Jesus ya pakainillaon yun am-in di
pinhod Apu Dios an aton yu ta dadiyey un-unudon yu.
13 Ha-oy ya ihadak kun namahig peman di pangidasadasal
nan dakayu ya nadan tatagud Laodicea ya ad Heirapolis.
14 Ya takon hantun napateg an iba takun hi Doktor
Lucas ya hi Demas ya kanan day kalyok ke dakayu an
nonomnomon dakayun dida.
15 Kalyon yu nadah ibba takun mangulug ad Laodicea
ya ke Nympha ya nadan maamuamung hi baleda an
nonomnomon mi dida.

16 Deket binidbid yuh tuwen tudok ku ya ipae yud
Laodicea ta bidbidon damdaman nadan mangulug hidi. Ya
athidi bo nah tudok kun didan maphod di bidbidon yu
damdama.
17 Adiyu kal-iwan ta kalyon yun Archipus an mahapul an
gibbuwona nan ngunun indinol nan Ap-apu takun hiya.
18 Hituwen udidin di kalyok ke dakayu ya ha-oy mismun
hi Pabloy nangitudok. Pinhod kun ipainilan nonomnomon
dakayu. Nomnomonak damdaman dakayu tuh kalabut ta
idasalanak.
Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu Dios.

HAY NAMANGULUN TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD TESALONIKA

1 Hituwen tudok ya nalpun dakami an hi Pablo, hi Silas ya
hi Timothy. Ipaali min dakayun iTesalonika an mangulug
ke Apu Dios an hi Ama taku ya hi Jesu Kristo an Apu taku.
Hana ot ta ulayan dakayu ya palinggopon dakayun Apu
Dios.

Hay ine-en di pangulug nadan tatagud Tesalonika

2 Am-in nah pundasalan min Apu Dios ya pakidadasal
dakayu ya mumpasalamat kamin hiya mipanggep ke
dakayu.
3 Te deket mundasal kamin Ama takun hi Apu Dios
ya nonomnomon mi nan maphod an at-atton yu gapuh
pangulug yu, hay hinlu yun mangiat hi impangunun nan
Ap-apu taku gapuh ongal an pamhod yu ya nan ongal an
dinol yuh pumbangngadan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.
4 Dakayun kaibaiba an pakappinhod Apu Dios, inila min
pinili dakayun hiya an pumbalinonan tataguna
5 te handih nangipainilaan min dakayu nah tuttudun Jesu
Kristo ya ininnila yun hituwe ya bokon tuttudun di tagu ya
abu. Mu gapuh baddang di Espiritun Apu Dios ke dakami ya
nangulug kayu. Kinali kediye ya ongal di dinol mi kediyen
intuttudu mi. Ya inila yun handih wada kamih na ya hay
kiphodan yuy nonomnomon mi.
6 Maphod ta in-un-unud yu ke dakami ya ke Apu takun
hi Jesu Kristo ta takon di nahalman di nunholholtapan yu
ya inabulut yu nan intuttudu mi ot umamlong kayu te
impaamlong dakayu nah Espiritun Apu Dios.
7 Ot dakayuy pangiun-unudan nadan mangulug hinah
probinsiad Macedonia ya nadah udum an bobled Greece.
8 Gapuh pangulug yu ya nundingngol di kalin Apu Dios ad
Macedonia ya ad Greece. Bokon ya abuh diy nadngolan di
pangulug yu te nundingngol hi udum an boble. Kinali adi
mahapul an emi kalkalyon di mipanggep ke dakayu.
9 Hanadan tatagu ke dadiyen bobley nangalkalin dakami
handih nangaliyan mihna hi mipanggep hi apngayu ya
hay nangiwalongan yun mundayaw hi nalgom an dios
ot daydayawon yu mo nan makulug an Dios an wadat
nangamung.
10 Ya iit-ok da bon hanadhad-on yu kanuy kibangngadan
nan Imbabalen Apu Dios an hi Jesu Kristo an malpuh langit.
Hiya ya minahuwan Apu Dios handih natayanat ihwang
ditaku nah namahig an bungot Apu Dios nadah naliwat.

Hay inainat Pablo ad Tesalonika

2

1 Kaibaiba, inila yun waday hilbin di immaliyan mih na.
2 Nahalman di inat dan dakamid Philippi an pinalohalo-
hanan dakami ya pinanadngolan dakami, mu maphod ta
impakodhol Apu Dios di nomnom mi ot waday tulid min
immalih nan e nuntuttuduh mipanggep ke Jesu Kristo takon
di dakol day mamihul ke dakami.
3 Hay nuntuttuduwan min dakayu ot ahi kayu maawis an
mangulug ya ugge nipuun hi ad-adin punnomnom te ugge
dakayu hinaul weno tinalam.
4 Mu timbal Apu Dios di pangi-emi, kinali indinol nan
dakamin e ituttuduy mipanggep hi inat Jesu Kristo an kipho-
dan taku. Bokon hay e pitpitbal hi tataguy gagamgaman
mi, mu pinhod min ipaamlong hi Apu Dios an nanginilah
nomnom di tagu.
5 Ya inila yun uggemi in-ummat nadah udum an muntut-
tudun humahhaul da. Ugge dakayu inhapitan ke dakami
te bokon hay maala min dakayuy ginamgaman mi. Hi Apu
Dios ya inila nan makulug hituwe.
6 Inilayu bon ugge kami numpadayaw hi tatagu, takon di
dakayu weno dahdi,
7 takon di lebbeng nan midayaw kami gapuh kinaapos-
toles min Kristo. Inilayun maule kamin dakayu, umat hi
ulen di ina hi imbabalena
8 te impakappinhod dakayun dakami, kinali ongal di anla
min nuntuttudun dakayu mipanggep ke Jesu Kristo. Oha bo
ya nidadaan kamin mate hin hidiyey mahapul hi kiphodan
yu.
9 Ya inila yu bon kaibaiba an handih nuntuttuduwan min
dakayu ya inhapot min nungngunuh hilong ya mapat-al ta
dakami pey mamoklah mahapul mi nah puntuttuduwan
min dakayu ta adi kami pitpittanud ke dakayu.
10 Dakayu ya hi Apu Dios di mangiuh-un maphod di in-
innat mi. Inilayun maid di numbahulan min dakayun
mangulug ya maid di inat mih humlun hi pamihulan yun
dakami.
11 Inilayu bon hay nanuttudu min dakayu ya umat hi
pangat di ammod hi imbabalena.
12 Impal-ot miy nomnom yu ya kinalkaliyan dakayu ot
ugge kayu nadismaya. Bokon ya abuh diye te kinali min
dakayun mahapul an hay pumbibiyag yu ya miunnud
nah pinhod Apu Dios an nangayag ke ditaku nah pun-ap-
apuwanat makidayaw takun hiya.

13 Ya mumpasalamat kamit nangamung ke Apu Dios te
handih nangituttuduwan mih kalina ke dakayu ya bokon
dakamiy ninomnom yun nalpuwana, mu inabulut yun
makulug an hidiye ya kalin Apu Dios an mamaddang ke
ditakun mangulug.
14 Kaibaiba, umat kayu nadah tatagun Apu Dios an
mangulug ke Jesu Kristo ad Judea an hinolholtap yuy
inainat nadan kaboblayan yu te athidi damdaman didan
hinolholtap day inainat di ibba dan Judyu.
15 Dadiyen Judyuy namatepate handidah profetas ya dida
boy namate ke Apu Jesu Kristo. Ya ad uwani bo ya namahig
an punholholtapon dakami. Pabobboh-olon dah Apu Dios
ya ngohayon dan am-in di tatagu.
16 Takon nah emi puntuttuduwan hanadah bokon Judyu
ta mihwang da ya ta aton dan am-in di kabaelan dan
mangipatikod ke dakami. Ta hidiye nan nahalman mo ahan
di liwat da ot ad uwani ya namahig di boh-ol Apu Dios ke
dida.

Uma-aptuh Pablon e mumbisita nadah iTesalonika

17 Kaibaiba, ugge nabayag di ugge taku nuntitibbowan
nipalpun dih nanayanan min dakayu, yaden namahig an
nonomnomon dakayu. Inat min am-in di kabaelan min
umalih na te uma-abtu kamin manibon dakayu te
18 pinhod min abun mibangngad hina, namam-an ha-on
an hi Pablo an nadandani on ninomnom kun umalih na, mu
nibanahho te gapu ke Satanas.
19 Man-uke ya dakayuy mangipaamlong ke dakami ya
dakayuy namnamaon min kay mi gungunan ahimi ipah-
hiyah hinangngab Apu Jesu Kristo hantuh pumbangn-
gadana gapuh nangulugan yu nah intuttudu min kalin Apu
Dios.
20 Makulug an dakayuy mangipadayaw ya mangipaam-
long ke dakami.

3

1-2 Indani ya adi kami mo ahan pakaippol hi punnomnom
min dakayu ot punhummanganan mi mon da Timothy an
hiyay umalin manibon dakayu ta takon di dakamiy mibatid
Athens. Hiyay ohan ibba takun mangulug ya oha bon
ibbamin ba-ba-alon Apu Dios an mangituttudu nah inat
Jesu Kristo an kiphodan taku. Intud-ak min bumaddang an
mangipatulid ke dakayu ta mihamhamad di pangulug yu,
3 ta takon di nahalman di punholholtapan yu gapuh
nangulugan yu ya adi kayu madismaya ta adiyu iwalong

di pangulug yu te inila yun mahapul an ipala-u takun am-
in datuwe te hituwe tuwaliy planun Apu Dios ke ditakun
mangulug.
4 Takon handih wada takun am-in hina ya kinali min
dakayun waday punholholtapan taku gapuh pangulug taku.
Ad uwani ya deyan makulug an ma-ma-at.
5 Hituwen punholholtapan yuy namam-an mangipadad-
danag ke ha-on, kinali itud-ak kuh Timothy ta ena papo-
hdanan hin nganney innun di pangulug yu te kumakk-
aguwak an kal-ina ya hinaul dakayun Satanas ta maid moy
hilbin di nuntanuttuduwan mi.
6 Mu maphod ta nibangngad hi Timothy ya mun-am-
amlong kami te maphod am-in di indatdatong nan dakami
mipanggep hi pangulug yu ya hay punhimpopohhodan yu.
Kinalina bon nonomnomon dakami ke dakayu ya umabtu
kayu kanun manibon dakami, athidi bon dakamin umabtu
kamin manibon dakayu.
7 Kinali takon di ongal di ligat mi ya nahalman di
punholholtapan mi ya hituwen dingngol min kahamad di
pangulug yun iibbay mangipal-ot hi nomnom mi.
8 Ta malinggop moy punnomnom mi gapuh nahamad an
pangulug yu ke Apu taku.
9 Adi kami pakaikalih kaongal di pumpasalamatan min
Apu Dios gapu ke dakayu ya hay nangipaamlongan yun
dakami.
10 Kabigabigat ya kahilohilong ya idasadasal min Apu
Dios di pumbangngadan mih nat baddangan dakayu nah
pungkudangan yuh pangulug yu.
11 Hana ot ta paaliyon dakamih na ke Apu Dios an hi Ama
taku ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.
12 Ya hana ot ta pumbalinon nan Ap-apu takun nahamad
di punhimpopohhodan yu ya hay pamhod yuh udum an
tatagu ta umat hi naminhod min dakayu.
13 Ya hay manguddidin kalyok ya hana ot ta pal-oton
nan Ap-apu taku an hi Jesu Kristoy nomnom taku ta aton
yu nadan pinhod na ta hantuh pumbangngadanan ibbana
nadan tataguna ya maid di liwat yuh hinangngab Apu Dios
an hi Ama taku.

Hay aton an mangipaamlong ke Apu Dios

4

1 Inadal yu nan intugun min dakayun kaibaiba mi-
panggep hi pangi-en di pumbiyag an mangipaamlong ke
Apu Dios ot deyan un-unudon yu. Ya gapu ke Jesus an Apu
taku ya kalyon min dakayun ihamad yun mangun-unud
ketuwen tugun

2 te inila yun am-in nadan intugun min dakayu ya nalpun
Apu Jesus.
3 Hay pinhod Apu Dios ya maphod di pangi-e ya hay
punnomnom. Pinhod na bon iwalong yun am-in di malalao,
umat hi makibabai ya makilalaki.
4 Mahapul an maphod di pangahawaan yu ta miunnud
nah pinhod Apu Dios an aton di himbalet maphod di
pumbalinan di nun-ahawaan yu,
5 ta adi umat hi pangat nadan tatagun ugge nanginilan
Apu Dios an malalaoy aton da.
6 Adiyu haulon di ibbayu ta eyu pun-ay-ayyaman di
inayan da te kinali min dakayun adi pinhod nan Ap-apu
takuy athidi ya namahig di pangastiguna nah mangat hi
athidi.
7 Te bokon hay pun-gaga-ihawan di namiliyan Apu Dios
ke ditakun tataguna, mu pinili ditakun mangat hi maphod.
8 Ta hidiye nan hay tagun mungngohen tuwen tugun ya
bokon hay taguy ngohayona, mu hi Apu Dios an mangidat
hi Espiritunan ditaku.
9 Adi mahapul an tugunon dakayu mipanggep hi punhim-
popohhodan takun mangulug te impainilan tuwalin Apu
Dios ke dakayuh tuwe.
10 Ya hiyah tuwey impatibo yu nadah ibba takun man-
gulug ad Macedonia. Hay pinhod mi ya punnanongon yuh
tuwen pangi-e.
11-12 Intugun min dakayu handi an hay nomnomon yu
ya hay luminggopan di biyag yu, adiyu pakibibiyangan
di udum an tatagu ya waday oha on nangamung nan
mamoklah mahapul nat adi kayu pitpittanud. Aton yu
datuwet pangitib-an nadan adi mangulug hi kaphod yu ta
lispituhon dakayu.

Hay pumbangngadan Jesus tuh luta

13 Kaibaiba, pinhod min ipainilan dakayu nan ahi maat
nadah ibba takun mangulug an nungkakate handi ta adi
kayu u-umyung an umat nadah adi mangulug an maid di
namnama dan migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios.
14 Ditaku ya kulugon takun nateh Jesus, mu minahuwan
Apu Dios. Ya kulugon taku bon ahina mahuwan am-in
nadan mangulug ke Jesus ta hantuh pumbangngadana ya
ahina paki-ayon dida.
15 Hituwey kinalin nan Ap-apu taku mipanggep ke di-
takun mangulug: Ditaku ken matagu kediyen pumbangn-
gadana ya bokon ditakuy mamangulu, mu makidihhan taku
nadah nungkakaten mangulug an e manamun hiya.

16 Hantuh aliyanan malpuh langit ya waday donglon
takuh nal-ot an kalin mun-ayag ke ditaku ya muntukuk
bo nan ap-apun di anghel ya midihhan an gumango
nan tangguyub Apu Dios. Ya hay mamangulun maat ya
mamahuwan nadan nungkakaten mangulug ke Kristo,
17 ta ditaku ken matagu kediyen tiempo ya maki-e takun
didan e manamu ke Apu taku nah kulabut ta makiha-ad
takut nangamung ke hiya.
18 Kinali maphod ot an hituwey pangal-alubyag taku
nadah ibba taku.

Hay panpan-odan takuh aliyan Jesus

5

1 Kaibaiba, adi mahapul an pakitudok mi hin kakon-anay
aliyan nan Ap-apu taku
2 te inila yun hay aliyanan munhumalya ya maid maptok
umat hi pangihawwangan di mangako nah hilong.
3 Ya hay pangi-en di tatagu kediye ya makangngindol da,
te hay punnomnom da ya malinggop di biyag da ya maid
di gaga-ihoh maat ke dida, mu uggeda inilan hingkakattang
ya nadadag dan adi mabalin an mihwang da. Umat nah
numbutyug an babain deket nadatngan di puntungowana
ya adi mabalin an mihwang hi hakit na.
4 Mu dakayu ken iibba an mangulug ya adi tapol di
nomnom yu, mu napat-alan te inila yuh tuwen ahi maat.
Ta deket hantuh aliyanan umat hi pangihawwangan di
mangako nah hilong ya adi kayu mamodwong.
5 Te am-in takun mangulug ya paddungnay pinat-alan
ditakun Jesu Kristo ya tatagu ditakun hiya. Kinali adi taku
umat nadah tatagun tapol di nomnom da.
6 Ta hidiye nan ditakun mangulug ya mundadaan taku
ya ip-iphod takuy pangi-e taku ta adi taku umat nadah adi
mangulug an kay da nahuyop.
7 Hay hilong di kahuyopan di tagu ya kediye boy kadaklan
di mabutong ya nadan kinalik an tagun ugge nundadaan ya
paddungnay kahinnuyop da ya kabinnutong da.
8 Mu ditaku ken napat-alan ya ip-iphod takuy pangi-
e taku. Ya mahapul an nan nahamad an pangulug
ya punhimpopohhodan takuy paddungnay happiyo takun
punhani takuh gaga-iho. Ya adi taku kal-iwan an mundinol
nah nihwangan taku te hay pundinol takuy paddungnay
helmet taku.
9 Te ugge ditaku pinilin Apu Dios an makastigu, mu pinili
ditakun mihwang gapu ke Apu takun hi Jesu Kristo

10 an nangikateh liwat takut milak-am taku nah biyag an
wadan hiya hantuh pumbangngadana tuh luta, takon di
matagu taku weno nate taku kediyen tiempo.
11 Ta hidiye nan itultuluy yun munhintuttugun ya
munhimbabaddang umat nah at-atton yud uwani ta mi-
hamad di pangulug yu.

Hay udidin tuwen intudok Pablo

12 Kaibaiba, ibaga mi anhan ke dakayun lispituhon yu ya
un-unudon yu nadan pinilin nan Ap-apu takun muntuttudu
ya manugun ke dakayu.
13 Ya patibo yuy pamhod yu ya punlispitu yun dida
gapu nah ngunuda. Ya maphod di mun-uunnud kayu ta
malinggop di punhintutulangan yu.
14 Ibaga mi bon dakayun kaibaiban tugunon yu nadan
ibbayun makahigga ta mungngunu da. Ya ipal-ot yuy
nomnom nadan nahalman di danag da, baddangan yu
nadan makudang di pangulug da ya ulayan yun am-in di
tagu.
15 Tibon yu bot deket waday ad-adin inat di tagu ke
dakayu ya bokon hay pangibalowan yuy nonomnomon yu.
Mu aton yuy maphod ta nangamung hi ibba yun mangulug
ya am-in hi tatagu.
16-18 Hay pinhod Apu Dios ke dakayun mangulug ke
Jesu Kristo ya mun-am-amlong kayu ta nangamung,
mundasadasal kayu ya mumpasalamat kayun hiya hi am-
in an maat ke dakayu.
19 Adiyu ngohayon nan Espiritun Apu Dios
20 ya adiyu bo pihulon di impituttudun Apu Dios nadah
ibba taku.
21 Nomnomon yu hin maphod weno adi nadan mitut-
tudun dakayu ta deket maphod ya hidiyey tobalon yu,
22 mu deket gaga-iho ya dukugon yu.
23 Hana ot ta hi Apu Dios an kalpuwan di linggop ya
ipaphod dakayu ta miingngoy pangi-e yuh pangi-ena. Ta
am-in di nomnom yu ya aton yu ya miunnud hi pinhod na.
Ya ta maid di liwat yu hantuh pumbangngadan nan Ap-apu
takun hi Jesu Kristo.
24 Madinolak an hi Apu Dios an namilin ditaku ya atonan
am-in datuwe te adina ibahhoy kinalina.
25 Dakayun iibba, idasalan dakami anhan.
26 Kalyon yu bo nadah ibba takun mangulug hinan
nonomnomon mi dida.
27 Itugun kun dakayun pinhod nan Ap-apu takun bid-
bidon yuh tuwen tudok hi hinangngab am-in nadan ibba
takuh na.

28 Hana ot ta ulayan dakayun Apu takun hi Jesu Kristo.

HAY NIKADWAN TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD TESALONIKA

1 Hituwen tudok ya nalpun dakami an hi Pablo, hi Silas,
ya hi Timothy. Ipaali min dakayun iTesalonika an mangulug
ke Apu Dios an hi Ama taku ya ke Apu Jesu Kristo.
2 Hana ot ta ulayan dakayu ya palinggopon dakayun Ama
takun hi Apu Dios ya hi Apu Jesu Kristo.

Numpasalamat hi Pablo ke Apu Dios gapuh kahamad di pangulug nadan iTesalonika

3 Maphod di mumpasalamat kamin Apu Dios ta nanga-
mung gapun dakayu te mungkihamad di pangulug yu ya
punhimpopohhodan yu.
4 Kinali am-in nah pangayaayan mih emi puntuttuduwan
hanadah maamuamung an mangulug ke Apu Dios hi udum
an boble ya dakayuy it-ok mi. Kinalikali min didan mun-
am-amlong kami te itultuluy yun mangidinol ke Apu Dios
takon di hidiyey gumapuh pangipaligligatan di udum an
tatagu ke dakayu.
5 Mu gapu ketuwen punholholtapan yu ya waday lebbeng
yun migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Hituwey kitib-
anan hiya ya maandong di punhumalyanah tatagu,
6 kinali ahina kastiguwon nadan mangipaligligat ke
dakayu.
7 Ahina poppogon di punligligatan taku hantuh kibangn-
gadan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo an ibbana nadan
ongngal di kabaelanan anghel an malpuh langit. Mibangn-
gad ke ya waday mundadalang an apuy hi nunlinikkod ke
hiya.
8 Umalit kastiguwona nadan ugge nanginilan Apu Dios ya
nadan adi mangun-unud hi nituttuduh mipanggep ke Apu
Jesus.
9 Hay kastiguda ya munholholtap da ta nangamung.
Ya mihi-an dan Apu taku ta adida tibon nan ongal an
kabaelanan maid di pangiingngohan.
10 Kediyen Algon aliyana ya namahig di pangidayaw am-
in nadan tataguna ke hiya. Ahida mamodwong am-in di
mangulug te hay kakinaphod na. Ya takon di dakayu ya
ahiyu dayawon te kinulug yuy intanuttudu min mipanggep
ke hiya.
11 Ta hidiye nan idasadasal mit mipaphod di pangi-eyu
ta miunnud nah pinhod Apu Dios an pumbalinan yuh
namiliyanan dakayun tataguna. Ya idasal mi bon gapuh

kabaelana ya baddangan dakayun hiya ta waday aton yun
mangat nadah maphod an pinhod yun aton an kitib-an di
pangulug yu.
12 Hidiyey dasal mit gapuh pangi-eyu ya midayaw nan Ap-
apu takun hi Jesus ya ipadayaw dakayu damdaman hiya te
makaulleh Apu Dios ya hi Apu Jesu Kristo ke ditaku.

Hay aliyan nan kagaga-ihawan an tagu

2

1 Deket mipanggep nah ahi aliyan nan Ap-apu takun hi
Jesu Kristo ya nan ahi taku kaamungan an manamun hiya
ya
2 ibagak ke dakayun kaibaiba an adi kayu tumakut weno
madanagan hin waday donglon yuh kanan day nadatngan
mo kanuy Algon aliyan nan Ap-apu takun munhumalyah
tagu. Adiyu kaya kulugon takon di kanan day impaabig
Apu Dios ke dida weno kanan day dakamiy nangali weno
nangitudok.
3 Adi kayu midngolan takon di nganney kalyon da, te
adinadaman e madatngan ni-an hidiyen pumbangngadan
Jesus ingganay dakol day mangiwalong ya mungngohe ke
Apu Dios ya ingganay ihawwang nan tagun namahig di
kinagaga-ihona. Hituwen gaga-ihon tagu ya ahi mipaeh
impierno ta munholholtap ta nangamung hidi.
4 Hantuh aliyan diyen gaga-ihon tagu ya ngohayonan am-
in di mipanggep ke Apu Dios ya nadan dios an daydayawon
di udum an tatagu. Hay kanana ya hiyay katagtag-ayan ke
didan am-in ya e bo udot umbun nah Templon Apu Dios ta
kananay hiyah Apu Dios.
5 Kon adiyu manomnom an kinalik ke dakayuy mi-
panggep ketuwe handih wada takun am-in hina?
6 Ya inila yun adi mabalin an ihawwang diyen kagaga-
ihawan an tagud uwani, te waday mangiadin hiya. Hiya ya
ahi umali hin nadatngan nan nagtud an aliyana.
7 Takon ad uwani ya wadada nadan makangohhen Apu
Dios, mu ugge ni-an nainilaan hidiyen kagaga-ihawan an
tagun mangipangpangulun dida ya adi ni-an umali inggana
makaan hidiyen mangiadih aliyana.
8 Deket nakaan hidiyen mangiadi ya ahi nuppe umalih
tuwen kagaga-ihawan an tagu. Mu hantuh aliyan nan Ap-
apu takun hi Jesus ya matiboy ongal an kabaelana te hong-
abanah tuwen tagut mate.
9 Hi Satanas di mangidat hi kabaelan diyen kagaga-
ihawan an tagun mangat hi dakol an umipamodwong ta
punhaul nah tatagu.

10 Mahaul day tatagu te nalaing an mangapkapyah gaga-
iho. Ya nadan ahina haulon ya makastigu dat mipae dad
dalom hi impierno te kahing da nah nahamad an tuttudun
kihwangan da.
11 Kinali iabulut Apu Dios an mahaul dat hay langkak an
tuttuduy kulugon da.
12 Hi uddidina ya kastiguwon Apu Dios dida te uggeda
kinulug di makulug an tuttudu, mu maan-anla dan mangat
hi gaga-iho.

Hanadan pinilin Apu Dios an mihwang

13 Mu mahapul an mumpasalamat kamit nangamung ke
Apu Dios gapu ke dakayun iibba an pinpinhod nan Ap-
apu taku te handih lappuna ya pinili dakayun Apu Dios an
mihwang gapuh kabaelan nan Espiritunan nangipaphod ke
dakayu ya gapuh nangulugan yu nah makulug an tuttudu.
14 Pinili dakayun Apu Dios an mihwang, kinali intud-ak
dakamin e muntuttudun dakayu mipanggep hi pangi-ena
te pinhod nan milak-am kayu nah kidayawan Jesu Kristo
an hi Apu taku.
15 Ta hidiye nan dakayun kaibaiba, punnanongon yuy
pangulug yu nah intuttudu mi ya nah intudok min dakayu.
16 Ya hana ot ta hi Jesu Kristo an Apu taku ya hi Apu Dios
an Ama takun nakamminhod ke ditaku ya nangipakodhol hi
nomnom takut nangamung ya nangipahamad hi dinol taku
gapuh ulena
17 ya patulidon dakayu ya pal-oton dakayun mangat ya
mangali hi niptok.

3

1 Hay manguddidin kalyon min dakayun iibba ya idasalan
dakami damdamat midayaw ya mihinap hi gagalah kabob-
bobley ituttudu min tuttudun nan Ap-apu taku umat hi naat
handi nangituttuduwan min dakayu.
2 Pakidasal yu bon Apu Dios ta ihwang dakamih aton
nadan gaga-ihon tatagu, te adi am-in di tagu ya mangulug
dah ituttudu mi.
3 Mu waday dinol takun hi Apu taku ya ihamad nay
pangulug taku ya ipaptok ditakut maid di kabaelan Satanas
an mangat hi gaga-iho ke ditaku.
4 Ya madinol kamin itultuluy yun aton nadan intanuttudu
min dakayu te baddangan dakayun Apu taku.
5 Ya hana ot ta gapuh baddang nan Ap-apu taku ya
makaawwatan yuy ine-en di pamhod Apu Dios ya hay ine-
en di pangan-anusan hi ligat umat hi inat Kristo.

Mahapul an mungngunuy tagu

6 Hay tugun Apu Jesu Kristo an itugun min dakayu
ya adi kayu maki-kie nadah ibba takun mangulug an
makahiggan adida un-unudon di tugun mi mipanggep hi
hinlun mungngunu.
7 Inila yuy in-innat mi handih wada takun am-in hina, ot
hidiye kumay pangiun-unudan yu. Ugge kami himmigan
nungngunu ya
8 maid di emi liniblih makan hi nidat ke dakami. Ta hidiye
nan takon di naligat ya inhapot min nungngunu takon di
hilong ta waday boklaon mih igattang mih mahapul mi ta
adi kami pitpittanud ke dakayu.
9 Athituy inat mi, mu bokon gapu te maid di lebbeng min
mumbagan dakayuh mahapul mi, mu man-uke ya ta waday
pangiun-unudan yu.
10 Te takon handih wada takun am-in hina ya intugun min
dakayu an “Nan tagun adi mungngunu ya adi mangan.”
11 Itugun mih tuwe te dingngol min wadada kanun
dakayuy makahigga an hay ot ya abu atoaton da ya
pakibiyangan day ibbada.
12 Hi Apu takun hi Jesu Kristo ya adina pinhod di athinan
pangi-e, kinali itugun min dakayun ip-iphod yuy pangi-eyu
ya waday oha on paptokanay ngunu nat waday pananud
nah adol na.
13 Dakayun kaibaiba, adi kayu uminglen mangat hi
maphod.
14 Kal-ina ket wadaday adi mangun-unud ketuwen intu-
dok mi ya tibon yu ta adi kayu maki-kien hiya ta wada ot
an bumain.
15 Mu adiyu ibilang an kay yu buhul, mu tugunon yun kay
yu tulang.
16 Hana ot ta hi Jesu Kristo an kalpuwan di linggop
ya palinggopon dakayu ta nangamung, takon di nganney
maat ke dakayu. Ya hana ot ta ipaptok dakayun hiya ta
nangamung.
17 Ha-oy an ibayun hi Pablo an nangipatudok ke datuwe
ya ha-oy moy mangitudok ketuwen udidinan kanak di
nonomnomon dakayu. Ya wadan imatunan yu tun panudok
ku ya tun pumpilmak.
18 Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu takun hi Jesu
Kristo.

HAY NAMANGNGULUN TUDOK PABLO KE TIMOTHY

1-2 Hituwen tudok ke he-a Timothy an ibilang kun napateg
an imbabalek gapuh pangulug tan duwa ya nalpun ha-
on an hi Pablo an apostoles Jesu Kristo. Hi Apu Dios an
mangihwang ke ditaku ya hi Jesu Kristo an pangidinolan
takuh kihwangan takuy nanuddun ha-on an mun-apostoles.
Hana ot ta nanongnan ulayan daka, homkon daka ya
palinggopon dakan da Ama takun hi Apu Dios ya nan Ap-
apu takun hi Jesu Kristo.

Hay nanugunan Pablo ke Timothy ta tugunona nadan tatagut bokon hay nihallay ituttudu da

3 Hay itugun kun he-a ya din kinalik ot ahiyak umed
Macedonia an kanak di munnanong kah nad Ephesus ta
tugunom nadan tatagun tumanuttuduh nihalla ta itikod da.
4 Ya kalyom nadah tatagut itikod dan umanab-abig nadah
kumpulnan na-na-at dih done ya itikod dan tumanonton
hi aammod dan nahlagan da te humlun ot ya abuh
punhahannuwan da. Yaden maid di ibaddang danaen
pangun-unudan hi pinhod Apu Dios te hay bumaddang hi
pangun-unudan ya hay pangulug ke Jesus.
5 Hay gapunah pangitugunak ketuwe ya ta munhimpopo-
hhodan takun malpuh maphod an nomnom, maphod an
pangi-e ya nahamad an pangulug takun Jesu Kristo.
6 Mu wadaday udum an nangiwalong ketuwen tugun ta
hay nalgonalgom an maid di hilbinay kanalkalyon da.
7 Pinhod dan diday makalin muntuttuduh Tugun Apu
Dios an dinawat din hi Moses, mu takon di dida ya adida
maawatan hidiyen itanuttudu da, yaden nahalman an
kanan day niptok da.
8 Abuluton takun hituwen Tugun Apu Dios ya maphod
ya kiphodan, mu mahapul an nomnomon taku hin dahdiy
nangitugunana
9 te hituwen Tugun ya bokon nadan maphod an tataguy
nangitugunan Apu Dios te hay ine-en di pumbahulan di
ipainilana. Hituwey mitugun hanadah adi mangun-unud
hi olden, nadah mangohe, nadah adi mangun-unud ke Apu
Dios, nadah mamateh ammod da, nadah pumate,
10 nadah ihuyop day bokon da inayan, nadah ihuyop day
kaingngo da, lalaki hin lalaki weno babai hin babai, nadah
mangibtik hi ibbadan tagut pumbalinon dah himbut da,

nadah makallangkak ya am-in nadah adi mangun-unud nah
makulug an mituttudu
11 mipanggep ke Apu Dios an kalpuwan di amlong an
hidiye nan nidinol ke ha-on an ek ituttudu.

Hay ongal an homok Apu Dios ke Pablo

12 Ongal di pumpasalamatak ke Apu takun hi Jesu Kristo
hi nangidatanah olot kun mangiat nah ngununa ya hay
nangibilanganan ha-on an ohan pundinolana ot piliyonak
an ohan pungngunuwona
13 takon di gaga-ihoy kinalikalik mipanggep ke hiya handi
ya impunholholtap ku ya pinanadngolak nadan mangulug
ke hiya. Mu maphod ahan ta himmokak ke Apu Dios te
kediye ya uggeyak ni-an nangulug ke Jesus, ot uggek inilan
adi maphod dadiyen inainat ku.
14 Mu gapu te makaulle nan Ap-apu taku ya ongal di
homok nan ha-on ot baddanganak an mangulug ke hiya ya
maminhod hi ibbak an tagu. Datuwe ya mabalin an aton
taku gapuh pangulug takun Jesu Kristo.
15 Kinali gulat na ya abuluton am-in di tagun makulug
nan kanan day immalih Jesu Kristo tuh lutan mangihwang
nadah naliwat ta adi kastiguwon Apu Dios dida. Ya deket
nomnomnomok ya ha-oy di nakahhalman di liwat na.
16 Mu takon di nahalman di liwat ku ya himmokak ke
Apu Dios, ta mipatiboy ulen Jesu Kristo nadah naliwat an
umat ke ha-on ta pangitib-an di udum an tatagun takon di
nahalman di liwat di ohan tagu, mu mangulug ke hiya ya
midatan hi biyag an maid di poppog na.
17 Ta hidiye nan dayawon takut nangamung an hi Apu
Dios ya abuy makulug an Dios an adi matibo. Hiya ya maid
di lappuna ya poppog na ya hiyay mumpatul ta nangamung.
Amen.
18 Datuwen intugun kun he-a Timothy an imbabalek
ya miunnud nah nipainilan atom. Un-unudom datuwet
apputom di adi maphod.
19 Ya punnanongom di pangulug mu ya maphod an
punnomnom mu. Te wadaday udum an takon di inila da
tuwaliy maphod an un-unudon, ya ingnguddan dan ugge
inun-unud ot hay numbalinana ya nadadag di pangulug dan
Jesus.
20 Umat ke da Haymenaus ke Alexander an inwalong ku
didat nangamung moh Satanas ke dida. Ta magilat dat
adida pihupihulon hi Apu Dios.

Hay niptok an pundayaw ke Apu Dios

2

1 Kalyok ke he-an hay mahapul an aton taku ya idasalan
takuy ibba takun tatagu ta baddangan Apu Dios dida. Ya
mumpasalamat takun hiya gapu ke dida.
2 Athidi bon idasalan taku damdama nadan ap-apun
di kabobboble ya nadan udum an mangipangpangulu ta
maandong di punggubilnu da ke ditaku ya maphod di
pangat dat malinggop takun mangun-unud nah maphod an
pangi-en hidiyey pinhod Apu Dios an aton taku.
3 Maphod hituwen aton ya umipaamlong ke Apu Dios an
mangihwang ke ditaku.
4 Hiya ya pinhod na damdaman mihwang am-in di tagu
ya inilaon day makulug mipanggep ke Jesu Kristo
5 te oha ya abuy Dios an mangihwang ke ditaku ya oha ya
abuy mangitakdog ke ditaku an hi Jesu Kristo an numbalin
hi tagu.
6 Hiya ya immali ot ikatenay liwat am-in di tagu handih
gintud Apu Dios an aliyana. Hidiyey kitib-anan pinhod Apu
Dios an mihwang am-in di tagu ta adida makastigu.
7 Ya man-uket piniliyak ke Apu Dios an ohan apostoles
na ya ta ek ituttuduy makulug nadah bokon Judyu ya nan
mipanggep hi kihwangan gapuh pangulug ke Jesu Kristo. Ya
bokon langkak hituwen pungkalik te makulug.

8 Pinhod kun takon di daanan kaam-amungan yun
mangulug ya nadan linalakiy mundasal, mu mahapul
an datuwen linalaki ya adida aton di punliwatan, adida
makihannu ya adida mabungot hi ibbada.

9 Ya pinhod kun hanada ke damdaman binabai ya iphod
dan mumbulwati ta bokon nadan bumongang ya nan
nakangnginay ibulwati da ya adida halman an mangipo-
hopohod hi ang-ang da, umat nadah dakol an pangat hi
buuk ya nadan balituk an itanattayun hi adol,
10 mu hay importante ya hay kaphod di pangi-en hidiyey
kitib-anan makulug di pangulug di ohan babai.

11 Ya deket nah pundayawan yun Apu Dios ya nadan
linalakiy muntuttudu yaden nadan binabai ya pamga day
op-opyan mundongdongngol ya mangun-unud da.
12 Adik iabulut an nadan binabaiy muntuttudu weno
mangipangpangulu nadah linalaki nah pundayawan yu, mu
mundongdongngol da ya abu.
13 Te handih nangapyaan Apu Dios hi tagu ya namanguluy
lalaki an hi Adam ot ahina kapyaon nan babai an hi Eva.
14 Ya bokon hi Adam di nahaul, mu nan babaiy nahaul ot
hiyay namangulun nunliwat ke Apu Dios.

15 Ta gapuh nunliwatan Eva ya mumpalpaligat day bin-
abaih puntungowan da. Mu takon di athidi ya ihwang Apu
Dios dida hin itultuluy dan mangulug ya pinhod day ibbada
ya inila dan mangonoknong hi adol dat hay maphod di aton
da.

Hay maphod an pangi-en di ohan mangipangpanguluh mangulug

3

1 Makulug hituwen kali an kananay “Deket pinhod di
ohan tagun mangipangpanguluh mangulug ya maphod
hidiyen ninomnom nan aton.”
2 Mu nan naminhod an mangipangpanguluh mangulug
ya mahapul an maphod di pangi-enat maid di pamihulan
di tagun hiya. Ya mahapul an ohay inayanan adi mak-
ibabai, mahapul an waday konoknong nah adol na, maka-
apnga nadah dumung-oh baleda ya mahapul an kabaelanan
muntuttuduh kalin Apu Dios.
3 Mahapul an adi mumbutong ya adi ittay nadi on dumaw-
e, mu mahapul an hiya ya maule, adi makihanannu ya
adina gagamgaman di pihhu.
4 Mahapul bon inilanan mangipaptok hi nunhituwana ya
inilanan manugun hi imbabalenat makangngun-unud da.
5 Te deket adina kabaelan an mangipaptok hi nunhi-
tuwana ya namam-an adina kabaelan an mangipangpan-
gulu nadah mangulug ke Apu Dios.
6 Ya bokon nan ka-kulug nay mangipangpangulu te indani
ya ipahhiya nah diyen ngununa ya hidiyey humlun hi
pangastiguwan Apu Dios ke hiya, umat ke Satanas.
7 Hay oha boh gapunan mahapul an maphod di pangi-
ena ya takon nadan adi mangulug ya maphod di kalyon da
mipanggep ke hiya. Te deket adi athidi ya ad-adiy punnom-
nom di tatagun hiya ya hidiyey pangapputan Satanas an kay
na kinna.

*Hay maphod an pangi-en di ohan bumaddang nah mangi-
pangpanguluh mangulug*

8 Ya hanada ke bon linalakin bumaddang nah mangipang-
panguluh mangulug ya mahapul damdaman maphod di
pangi-eda: Adida munlangkak, adida mumbutong ya adida
gagamgaman di pihhu.
9 Mahapul an punnanongon day pangulug dan miunnud
nah nipainilan kalin Apu Dios ya mahapul an iohha day
punnomnom da ketuwe.

10 Importanten pakainillaon yu ni-an di pangi-e dat deket
maphod ya diday piliyon yun bumaddang nah mangipang-
panguluh mangulug.
11 Mahapul an hay inayan da ya maphod di pangi-eda ya
adida makattumbuk. Ya mahapul an waday konoknong dah
adol da ya damanan pundinolan dida.
12 Ya hay oha boh itugun ku nadah bumaddang hi
mangipangpanguluh mangulug ya mahapul an hin-oh-ay
inayan da, adida makibabai ya kabaelan dan manugun hi
imbabaleda ya kabaelan dan mangipaptok hi nunhituwan
da.
13 Man-uke ya nadan napilin bumaddang an maphod di
pangat dah ngunuda ya tobalon di tatagu dida. Ya ongal di
dinol dan mangalkalih pangulug dan Jesu Kristo.

Hanan nakalligat an maawatan an kulugon taku

14 Takon di nomnomok an gagalay umaliyak hina ya
itudok kun am-in datuwen tugun kun dakayu
15 ta kal-ina ket mataktakak ta uhup di aliyak ya inila yuy
aton yu nah kaam-amungan yun mundayaw nah Dios an
wadat nangamung, te ditakun mangulug di mangitakdog
nah makulug an mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo.
16 Maid di kiingngohan nan impainilan Apu Dios ke
ditakun hidiye nan kinulug taku. Hay pangitib-an an
makulug hituwe ya wada nan kali an kananay
“Hiya ya immali tuh luta ot mumbalin hi tagu ya impatibon
nan Espiritun Apu Dios an hiya ya makaphod an abu.
Hiya ya tinibon nadan anghel ya nipainilay pangi-
enah kabobboble ot wadaday nangulug ke hiya. Hay
nanguddidi ya impumbangngad Apu Dios hi langit an
kidayawana.”

Hay pangi-en nadan muntuttuduh nihallan tuttudu

4

1 Ipainilak ke he-ah tuwen impainilan nan Espiritun
Apu Dios: Hi udum hi algo ya wadaday mangiwalong hi
pangulug da ke Jesu Kristo te mahaul dah nihallan tuttudun
malpu nadah dimonyo.
2 Hay ahi mangituttudun datuwe ya nadan tatagun
makallangkak an kahinhaphappiton dah maphod, yaden
abunay gaga-ihon wadah nomnom da. Dida ya impaingha
dan mangat hi gaga-iho, kinali hi punnomnom da ya bokon
gaga-ihoy at-atton da.
3 Hay ituttudun datuwen makallangkak an tatagu ya
kanan day liwat di malahin ya panio kanuy udum an
makan. Mu am-in di makan ya lintun Apu Dios ta kanon

nadan mangulug ya manginilah makulug an mituttudu hin
mumpasalamat dan Apu Dios.
4 Am-in di lintun Apu Dios ya maphod, maid di panio hin
mumpasalamat takun hiya hi nangidatana ke dadiye.
5 Mabalin an kanon takun am-in di makan te hidiyey
kalyon Apu Dios ya ten mumpasalamat takun hiya hi dasal
taku.

Hay pangi-en di ohan muntuttudu mipanggep ke Jesus

6 Deket ituttudum datuwen kinalik ke he-a nadah iibba
takuh na ya maphod kan muntuttudu mipanggep ke Jesu
Kristo. Hidiyey kitib-anan nanongnan adaadalom nan
mituttudun mangipahamad hi pangulug taku.
7 Adim hangudon nadan ab-abig dih donen bokon mi-
panggep ke Apu Dios te maid di hilbina, mu hay ot ya abu
hangudom ya hay pangipal-otam hi nomnom mun mangun-
unud ke Apu Dios
8 te hidiyey importante. Umat hi exercise an waday
ibaddang nan mangipal-ot hi adol, mu kudukdul hin hay
nomnom di pal-oton hi pangun-unudan ke Apu Dios te
bokon ya abu kiphodan takud uwani, mu kiphodan ta
nangamung.
9 Hituwen kinalik ya makulug, kinali maphod ot an
kulugon di tatagut kiphodan da.
10 Ta hidiye nan mahapul an punnanongon takun mangi-
hapot an mangipainilah mipanggep ke Apu Dios, takon di
naligat. Te indinol takun hiya an Dios an wadat nangamung
an mangipaptok am-in hi tagu, namam-a nadah mangulug
ke hiya.

11 Datuwen kinalikalik di ituttudum nadah ibbam hina.
12 Ya ipatibom di maphod an pangi-em nadah ibbam an
mangulug hi punhapitam, hi atom, hi pamhod muh ibbam,
hi pangulug mun Apu Dios ya hi maphod an punnomnom
mu ta he-ay pangiun-unudan da. Te deket athidiy atom ya
maid di pamihul dan he-a takon di unga ka mu dida.
13 Hay atom inggana tuh aliyak ya ibidbid mu nadah
tataguy kalin Apu Dios on in-esplikar mun diday kibalinana
ya tugunom didat un-unudon da.
14 Adim iwalong nan kabaelam an indat Apu Dios ke
he-a handih nangihakmowan nadan mangipangpanguluh
mangulug hi takle dah ulum ot ipainila dan wadah diyen
kabaelam.
15 Paka-un-unudom datuwen tugun kun he-at tibon di
tatagun nahamad di pangulug mu.

16 Halipat-am ta maphod ta nangamung di pangi-em ya
papohdanam ta hay makulug di ituttudum. Deket un-
unudom hituwen tugun ku ya bokon he-a ya abuy mihwang,
mu takon nadan mangulug hi ituddum.

Hay intugun Pablo an aton Timothy nadah mangulug

5

1 Adim boh-olan nadan aam-ama hin waday nihallaan da,
mu paulayam an kalyan didan kay mu ama dida. Athidi bo
nadah mangat-agun linalakin kay mu dida udidiyan.
2 Ya nada ken iin-ina ya ibilang mu didan kay mu ina dida
ya nadan mangat-agun binabai ya ibilang mu didan kay mu
dida udidiyan an maid di malalaoh nomnomom.
3 Dakayun mangulug di mamaddang nadah ibbayun
mangulug an binabain nabalun maid di mamaddang ke
dida.
4 Mu deket waday imbabalen datuwen nabalun binabai
weno waday inap-apu da ya lebbeng nan dadiyen mangi-
paptok ke dida ta kay da pangipabangngad hi nangipap-
tokan di aammod dan dida, te hituwey maphod an pangi-en
di mangulug ya hituwey pinhod Apu Dios.
5 Hanada ken nabalun binabain maid kattog di bumad-
dang ke dida ya hi Apu Dios ya abuy pundinolan dat
kahilohilong ya kabigabigat on dumasadasal da.
6 Mu nadan nabalun binabain hay pun-amlongan da ya
abu tuh lutay nomnomon da ya takon di matagu da ya kay
da nate te maid di hilbi da ke Apu Dios.
7 Datuwey kalyom an aton nadan mangulug ta maid di
makalkalih gaga-iho ke dida.
8 Mu deket waday adi mangipaptok hi iibana, immam-
anay mismun pamilyana ya maid di hilbinay pangalyanan
hiya ya mangulug ke Jesus. Deket athidiy pangi-ena ya
kudukdul nan adi mangulug mu hiya.
9 Deket waday nabalun babain naminhod an makingunuh
simbaan* ya mahapul an umeh nan-om weno nahawwal
hi nan-om di toona ya mahapul bon naminghan ya abun
nalahin.
10 Ya mahapul an nun-innilah katagutagun maphod di
inainat nan impakaippaptok nay iimbabale nat nakattugun
da, maapnga nadah dumuttuk hi baleda, maulen mamad-
dang nadah tatagun Apu Dios, uggena inukun bimmanad-
dang nadah tatagun maligatan ya itultuluy nan maminhod
an mangat hi maphod.

---

* **5:9 5:9** Datuwen binabain an midatan ketuwen ngunu ya malpuh simbaan di holag da.

11 Adiyu pakipili nadan nabalun binabain ugge ni-an
nain-ina te dida ya nalakan malumman di nomnom dat
ugge inila ya pinhod dan mumbintan ta iwalong da moy
pangingunuwan dah ipangunun Jesu Kristo.
12 Te deket athidi ya mapihul da te imbahho day kinali
dan bumaddang da nadah mangulug.
13 Oha bo ya deke on humigada on palpal-iwan dan
makibkib-un hi kabalebale ta hay tumbuk ot ya abuy at-
atton da, makibibiyang dah udum an tatagu ya hay adi
maphod di kanalkalyon da.
14 Kinali hay pinhod ku ya kudukdul nay mumbintan
datuwen nabalun binabain ugge ni-an nain-inat mun-
imbabale dat waday ipaptok dah nunhituwan dat bokon
diday gumapuh pamihulan ditakun nadah humihhingit ke
ditakun mangulug.
15 Te wadaday udum an nabalun binabain nangiwalong
hi pangulug dat hi Satanas moy un-unudon da.
16 Pidwaok an kalyon ke dakayun mangulug an deket
waday tutulang yun binabain nabalu ya dakayuy nanga-
mung an mangipaptok ke dida. Adiyu idinol nadah ibbayun
mangulug an mangipaptok ke dida, ta waday innun dan
bumaddang damdama nadah udum an nabalun maid di
mangipaptok ke dida.
17 Hay oha bon pinhod kun kalyon ke dakayu ya tibon
yu ta ustuy idat yuh boklaon nadan mangipangpangulun
maphod di pangat da, namam-a hin mahlun mangituttuduh
kalin Apu Dios.
18 Athituy aton yu te diday nialigan nan impitudok
Apu Dios an kananay “Adiyu bobodan di hungahung nan
nuwang an mun-ilik ta deke on kinumman hi ittay nah
mailik.” Ya kanana boy “Hay mungngunu ya mahapul an
matangdanan.”
19 Hay oha boh kalyok ke dakayu ya deket waday
mipabahul hi ohan mangipangpangulun dakayu ya adi na-
ala on kinulug yu, kah-in di waday duwa weno tulun
tatagun mangiuh-uh kakulugana.
20 Mu deket nainilan makulug an numbahul ya boh-olan
yuh hinangngab nadan ibbayu nah kaam-amungan yu ta
donglon nadan udum ta tumakut dan mangiun-unud ke
hiya.
21 Timothy, un-unudom datuwen itugun kun he-a ya
nomnomom an hi Apu Dios, hi Jesu Kristo ya nadan anghel
ya inila dah tuwen itugun kun he-a. Deket waday ipanum
hi nunhahallaan nadan mangulug ya adim ipahhig hi oha,
mu pun-ingngohom di panumalyam.

22 Adi kayu mahnan an mumpilih mangipangpangulu ke
dakayun mangulug, te mahapul an pakainillaon yu ni-an di
pangi-eda on ahiyu pinili. Te deket logmon yu ya makibahul
kayun hiya hin waday inat nah adi maphod. Kinali halipat-
an yu ta maid di eyu aton hi athinan pumbahulan, mu hay
maphod am-in di aton yu.

23 Hay oha boh kalyok ke he-a ya adi abunay danum an
inumom, mu damanan uminum kah ittay an mainum ta
bumaddang an mangipaphod nah putum an oggan humakit
ya nadan udum an dogom an oggan mu gibokon.

24 Ya nomnomom nan kinalik an aton yun mamilih
mangipangpangulun dakayu te wadada nadan tatagun
makainnilay gaga-ihon at-atton da, ta hidiye nan makain-
nilan makastigu dah udum hi algo. Mu wadaday udum an
adi mainilad uwaniy gaga-ihon at-atton da, mu ahi mainilah
udum hi algo.

25 Athidi bon wadaday udum an makainnila nadan
maphod an at-aton da. Mu wadaday maphod an at-aton
di udum an adi mainilad uwani, mu ahi mainilah udum hi
algo.

Hay aton di himbut

6

1 Pinhod kun tugunom am-in nadan himbut an mangulug
ta adida ngohayon di apu dat maid di pamihulan di tatagu
ke Apu Dios ya nan tugunan ituttudu taku.

2 Hanan himbut an mangulug di kon himbut ke hiya ya
adi gapu te mangulug dan duwa ya pangali nay adi mahapul
an un-unudona diyen apuna, mu namam-a ot an paka-un-
unudona te nan kon himbut ke hiya ya mangulug damdama.
Ya pininhod bon Apu Dios damdama umat ke hiya.

Mahapul an itugun mu ya ituttudum datuwe ke didat
paka-un-unudon da.

3 Mu deket wadada nadan udum an hinnatkon di ituttudu
dan adi miunnud nah ituttudu takun tuttudun Apu Jesu
Kristo an hidiyey un-unudon taku

4 ya dida nadan mangipahhiyah adol da ya makakuddang
di nomnom da. Makihanannu da mipanggep hi kibalinan
nan kalin Apu Dios, ta hidiyey gumapuh waday munhin-a-
amo, muntututut, munhimpapadngol, mun-oolloman ya

5 mun-aawwit te pina-in di gaga-ihoy nomnom da ot
iwalong day makulug an tuttudu. Ya hay punnomnoman
da ya kumadangyan da gapuh pangulug da.

6 Mu makulug an nadan mangidinol ke Apu Dios ya ongal
di amlong da nadah wadan didan indat Apu Dios, kinali
diday mibilang an nahamad an kadangyan.
7 Nabalbalol di pangulugan ke Apu Dios mu hay kinadan-
gyan te handih nitungowan taku ya maid di in-ali takuh
nganneh diye. Athidi boh katayan takun maid di alan taku
nah mihaynod an biyag taku.
8 Ta hidiye nan takon di ittay di wadan ditaku ya adi taku
mun-ungu, mu ta wada ot ya abu nadan makahhapul taku,
umat hi makan ya bulwati.
9 Mu nadan tatagun hay kumadangyanan day gagamga-
man da ya kahinnaul da ya aton day nganneh diyen
pinpinhod da takon di gaga-iho. Hituwey humlun hi na-ala
on inat day aton dan kadadagan dat nangamung.
10 Hay pangamgaman hi pihhuy humlun hi pangatan di
tataguh nunhihinnatkon an gaga-iho. Gapuh pihhu ya dakol
day nangiwalong hi pangulug da ot hay numbalinan diyen
inat da ya mahakit di nomnom da.

Hay udidin tugun Pablo ke Timothy

11 Mu he-a Timothy an pinilin Apu Dios an mangituttuduh
mipanggep ke hiya ya adim un-unudon di at-atton datuwen
gaga-ihon tatagu. Mu un-unudom di maphod an pangi-e ya
nan pinhod Apu Dios an atom, punnanongom di pangulug
mu, pohdom di ibbam an tagu ya maule kan dida. Ya
anusam am-in di maat ke he-a.
12 Ihamad muy pangulug mun Jesus takon di naligat
ta umat ka nah tagun makiapput te hay nomnomom ya
nan midat ke he-an biyag an maid di poppog nan hidiyey
namiliyan Apu Dios ke he-a. Nipatiboh diyen namiliyan
Apu Dios ke he-a handih nangipainilaam hi pangulug muh
hinangngab nadan dakol an tatagu.
13 Ya nomnomom an hi Apu Dios an nangidat hi biyag di
am-in ya hi Jesu Kristo an nangalih makulug hi hinangngab
Pontius Pilatu handih nahumalyaana ya inila dah tuwen
kalyok ke he-a.
14 Paka-un-unudom nan nitugun ke he-a ta maid di
mipabahul ke he-a ingganah aliyan bon Apu takun hi Jesu
Kristo.
15 Hay aliyan bon Jesus ya gintud Apu Dios an
makakkaphod, nakattag-en Ap-apu, Patul di kapatupatul ya
Ap-apun am-in di aap-apu.*
16 Hiya ya abuy maid di lappuna ya poppog na. Adi
mabalin an mih-up di tagun hiya te nahalman an humi-
hhiliy kiha-adana. Adinadaman tibon di tagu hiya, kinali

* **6:15 6:15** Psalm 136:3

maid di nanibon hiya. Hiyay madayaw ya katagtag-ayan ta
nangamung. Amen.
17 Ya tugunom bo nadan kakadangyan ad uwani ta adida
ipahhiyay kinadangyan da ya bokon nan pihhu dan nalakan
mama-id di pangidinolan da, mu idinol da ot ya abun Apu
Dios te hiyay mangidaidat am-in hi pun-am-amlongan taku.
18 Kalyom ke didat aton day maphod ta hidiyey kay da
ikadangyan. Mahapul an adida naimut ya adida maka-uku,
mu homkon day ibbadan munligligat.
19 Te deket un-unudon dah tuwe ya madinol dan waday
nahamad an ikadangyan dah langit hi udum hi algon hidiye
nan biyag an maid di poppog na te importanteh tuwe mu
hay kinadangyan tuh luta.
20 He-a Timothy, pakaippaptok muy ngunum an indinol
Apu Dios ke he-a. Adim hangudon nadan mituttudun
bokon kidayawan Apu Dios te maid di hilbin dadiye. Adika
midngolan hanadah kalyon di udum an nahamad an adal,
te nihalla kaya,
21 te hinaey inun-unud di udum ot hay numbalinana ya
inwalong day pangulug da.
Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu Dios.

HAY NIKADWAH TUDOK PABLO KE TIMOTHY

1 Nalpuh tuwen tudok ke ha-on an hi Pablo an pinilin Apu
Dios an apostoles Jesu Kristo ta ipainilak hi tataguy kalin
Apu Dios an nadan migappat ke Jesu Kristo ya waday biyag
dan maid di poppogna.
2 Muntudokak ke he-a Timothy an ibilang kun napateg an
imbabalek.
Hana ot ta nanongnan ulayan daka, homkon daka ya
palinggopon dakan da Ama takun hi Apu Dios ya nan Ap-
apu takun hi Jesu Kristo.

Intugun Pablo ke Timothy an ihamad nay pangulug na

3 Hanah pundasalak hi kabigabigat ya kahilohilong ke
Apu Dios an maphod di nomnom kun mangun-unud ke
hiyan umat handidah aammod ku ya mumpasalamatak ta
nangamung ke hiya gapuh pangulug mu.
4 Deke on ninomnom ku din limmuwaam handih nunhi-
anan ta, kinali pinhod kun abun tibon dakat wadan
umamlongak.
5 Inilak an nan pangulug mun Apu Dios ya umat hi
pangulug apum an hi Lois ya hi inam an hi Eunice.
6 Kinali ipanomnom kun he-a ta ihamhamad mun man-
gusal nah kabaelam an indat Apu Dios ke he-a handih
nangihakmoak hi taklek hi ulum.
7 Te nan Espiritun impaalin Apu Dios ke ditaku ya
bokon hiyay kalpuwan di bain, mu hiyay kalpuwan di
kabaelan takun mananggah kumpulna ya ituttudu nan
ditakuy pamhod hi ibba ya hay pungkonoknong hi adol.
8 Kinali adika bumain an mangituttuduh mipanggep ke
Apu takun hi Jesus. Ya adim ibain tun ek nikalabutan
gapuh pangun-unudak ke hiya, mu makiholholtap kan ha-
on gapuh pangituttuduwam mipanggep ke Jesu Kristo ot
pal-oton dakan Apu Dios ta damanan ippol muh diyen
punholholtapam.
9 Inihwang ditakun Apu Dios ot ngadanan ditakun tata-
guna. Mu bokon gapuh maphod an inat taku, mu gapuh
ulenan ditaku gapu ke Jesu Kristo te hidiyey ninomnom na
tuwali handih uggena ni-an lintu hantudan wadad uwani.
10 Ya ad uwani ya nipatiboh diyen ulena te handih
immaliyan Jesu Kristo an mangihwang ke ditaku ya inapput
nay kate hi namahuwana ot impainila nan ditakun midatan
takuh biyag an maid di poppog na gapuh pangulugan taku
nah mituttudu mipanggep ke hiya.

11 Piniliyak ke Apu Dios an mun-apostoles ta ek ipainilay
mipanggep ke Jesu Kristo ya ek ituttuduy ine-en di kihwan-
gan taku gapun hiya.
12 Hituwey gapunah punholholtapak, mu adiyak bumain
te inilak nan kulugok an hi Apu Dios ya madinolak bon
kabaelanan ipaptokak inggana tuh Algon punhumalyaanah
tatagu.
13 Hay itugun kun he-a ya punnanongom an un-unudon
nan niptok an tuttudun dingngol mun ha-on ya punnanon-
gom boy pangulug mu ya pamhod mu gapuh nigappatan
takun Jesu Kristo.
14 Ya nan Espiritun Apu Dios an wada ke ditakun mangu-
lug di pangidinolam an bumaddang ke he-an mangituttudu
nah indinol Apu Dios ke he-a.
15 Inilam, am-in nadan ibba takun mangulug an iAsia ya
tinayananak, takon da Pigelus ke Helmogenes.
16 Mu maphod ni-mo ta wadah Onesiporus an ugge nan-
gibain ke ha-on hi nibaludak ta oggan umalin mangidung-
on ha-on ta umamlongak. Hana ot ta baddangan Apu Dios
didan hin-am-a.
17 Handi peman dimmatonganah tud Roma ya eyak
hinamahamak inggana hinamakak tuh kalabutan.
18 Ya inilam bo an ongal di imbanaddang na handih
wada takuh nad Ephesus. Hana ot ta homkon Apu Dios
hantuh pumbangngadan nan Ap-apu takun hi Jesus an
munhumalyah tagu.

*Hay tugun Pabloh pun-anusan Timothy hi punholholta-
panan mangitakdog ke Jesu Kristo*

2

1 He-an imbabalek Timothy, idinol mun Jesu Kristo te hiya
ya makaulle.
2 Hanan dingngol mun intuttuduk ke dakayun am-in
hanadah dakol an tataguy ituttudum damdama nadah
damanan pundinolam, ta ituttudu da damdamah udum an
tatagu.
3 Ippol muy pakiholholtapam ke dakami gapu nah
ngunum te kay ka tindalun Jesu Kristo.
4 Hay tindalu ya hay nuntindaluwanay nomnomona, adi
makibibiyang hi at-atton di bokon tindalu ta ipaamlong nay
ap-apuna.
5 Ya hay makiapput hi ay-ayam ya deket adina un-unudon
nan maunud an pun-ay-ayyam ya adi mangapput.
6 Athidi bo nah mahlun mumpayo an deket impakaippap-
tok nay inliyak na ya dakdakol di aniyona.

7 Nomnomom datuwen kinalik ot baddangan dakan Apu
taku ta maawatam.
8 Adim kal-iwan nadan ek itanuttudu mipanggep ke Jesu
Kriston holag David an namahuwan.
9 Hay ek pangituttuduwan ketuwey gapunan munhol-
holtapak an deyan nabangkilinganak tuh kalabutan an
kayak pimmate. Mu takon di nabangkilinganak ya adi-
nadaman mipatikod di kalin Apu Dios an kay nabangkilin-
gan te nanongna damdaman mihinap.
10 Kinali ip-ippolak di ligat kut mihwang nadan pinilin
Apu Dios an mangulug ke Jesu Kristo ta milak-am dah
kidayawan Jesu Kristo an maid di poppog na te hiyay
mangihwang ke ditaku.
11 Makulug hituwen kali an kananay
“Deket nilaggat taku nah natayan Kristo ya makitagu takun
hiya.
12 An-anusan taku key ligat takuh pangun-unudan takun
hiya ya ahi taku makiap-apun hiya. Ya deket ibain taku ya
ibain ditaku damdaman hiyan kananay bokon ditaku tagu.
13 Ditaku ya takon nin di adi taku un-unudon hi Apu Dios,
mu hiya ya nunna-ud an paannungonay kinalina te adi
munlangkak.”

Hay pangabulutan Apu Dios hi maphod an mungngunu

14 Ipanomnom mu datuwen kinalik nadah mangulug
hina. Ya kalyom ke didan adi pinhod Apu Dios an
punhahannuwan da nadan maid di maphod hi ibaddang
na te dumadag ot ya abuh pangulug nadan mangmangngol.
15 Atom am-in di kabaelam an mangat nah mangipaam-
long ke Apu Dios ta matbal kan hiya. Ya hay niptok di
panuddum hi kali nat adika maba-inan.
16 Adim hangudon nadan mituttudun bokon kidayawan
Apu Dios te maid di hilbin dadiye, mu humlun ot ya abuh
kapa-iyan di pangulug di udum.
17 Te danaen mituttudu ya umat nah gulid an ittay ni-
an, mu loktat ya nihinap hi adol. Hanadan duwan tagun
tumanuttuduh athina ya da Haymenaus ke Piletus.
18 Adi miunnud nah makulug an mituttuduy itanuttudu
da te kanan day nagibbu moy kamahuwan di nate. Ta deyan
wadada mo nadan maid di kapotok nay kulugon da.
19 Mu takon di athinan wadaday mangituttuduh nihalla
ya adinadaman mahannotan nan makulug an tuttudun Apu
Dios, te mialig nah ongal an batun adi matigan. Athidi
bo nadah makulug an nahamad di pangulug dan hiya,
te nitudok an kananay “Hi Apu Dios ya inilana nadan

tataguna.” Ya kanana boy “Hanadan tatagun kanan day
tagun Apu Dios dida ya mahapul an iwalong day gaga-iho.”
20 Hanah balen di kadangyan ya deya dahdiy nunhihin-
natkon an ngunut. Wadaday nabalol an nakapyah balituk
ya nakapyah silber. Ya wadada boy nalaka an nakapyah
kaiw weno pula, mu nan kadangyan ya nan nabalol di
pakaikkagunan miusal hin waday bisitana.
21 Athidi bo nah tagun deket pinhod nan ibilang Apu Dios
ta waday punhilbiyana ya iwalong nan am-in di gaga-ihon
at-attonat midadaan hi kumpulnan pinhod Apu Dios an
ipangunun hiya.
22 Nomnomom ta adim aton nadan gaga-ihon pun-
amlongan di adol an at-atton di mangat-agu, mu hay nom-
nomom an aton ya hay pangatam hi maphod, ihamad muy
pangulug mu ya pamhod mu ya maphod di pakitulangam
nadah nahamad di pundinol dah baddang nan Ap-apu taku.
23 Adim hangudon di nalnalgom an punhuhummanganan
te dadiye ya humlun ya abuh punhahannuwan.
24 Hay pungngunuwon Apu Dios ya adi makihannu, mu
maulen am-in hi tatagu, nalaing ya naanus an muntuttudu.
25 Mahapul an paulayanan kalyan nadan kumahing ke
hiya ta kay ahan ya baddangan Apu Dios didat muntutuyu
dah liwat dat loktat ya inilaon da nan makulug an tuttudu.
26 Ta kay ahan kaya, ya pumhod di nomnom dat makaan
dah konan Satanas an nunhaul ke didan mangat hi pinhod
na.

Hay pangi-en di tagu hantuh dandanin madatngan di udidin di algo

3

1 Hituwey nomnomom an hantuh dandanin madatngan
di aliyan Jesus ya waday nahalman an ligat
2 te hay tatagu kediye ya abunay adol day nonomnomon
da ya hay pihhuy gagamgaman da. Waday oha on
mumpahhiya, padngolan day ibbada, pakangohayyon day
aammod da, adida mumpasalamat hi nibaddang ke dida ya
adida nomnomon an un-unudon hi Apu Dios.
3 Maid di pamhod da, adida kal-iwan di hingit dah ibbada,
makattumbuk da, maid di kolokla da, makabbungot da ya
hihingngitan dan am-in di nganneh diyen maphod.
4 Adinadaman pundinolan dida te takon di ibbada ya
ihdul da. Ya adida nomnomon on inat day aton da,
mumpatag-e da ya hay pun-amlongan di adol day nom-
nomon da an bokon hi Apu Dios.

5 Ya it-ok dan mangulug da ya un-unudon dah Apu Dios,
mu matiboh pangat dan kahinkulkuluggon da te adida
abuluton di baddang Apu Dios an mangipaphod hi pangi-
eda. Halipat-am ta adika malalit ke datuwen tatagu.
6 Hay udum ke datuwen tatagu ya ume dah kabalebalen
e makiap-apnga ya muntuttuduh hinnatkon ta haulon da
nadan nalakan maawis an binabain gaga-ihoy atoaton da,
ta takon di inila dan gaga-iho ya kapyanan aton da.
7 Datuwen binabai ya pinhod dan donglon am-in di
kumpulmin mituttudun dida, mu adida pakaawat nah
makulug an tuttudu.
8 Ya dadiyen tatagun e muntuttuduh hinnatkon ya kahin-
gon day makulug an mituttudu, umat ke da Hanes ke
Hambres handih done an kinahing dah Moses. Hanadan
muntuttuduh hinnatkon ya gaga-ihoy nomnom da ya adi
makulug nan kalyon dan mangulug da.
9 Mu adi mangmangnge tuwen at-atton da te ahi inilaon
di tatagun langkak dadiyen ituttudu dat adida mo kulugon
didan umat nimpe ke da Hanes ya hi Hambres.
10 Mu he-a Timothy ya inilam an adiyak athidi te ha-oy
di nangiun-unudam hi puntuttudu, hay pangi-e, hay pun-
nomnom hi pangipaamlongan ke Apu Dios, hay pangulug,
hay anus, hay pamhod hi ibba ya hay pangitultuluyan an
mangun-unud ke Jesus takon di nganney naat.
11 Ya inilam boy nangip-ippolak hi namahig an nangi-
paholholtapan dan ha-on handih nangayak ad Antioch, ad
Ikonium ya ad Listera, mu maphod ta impaptokak ke Apu
taku.
12 Mu bokon ha-oy ya abuy mipaholholtap te am-in nadan
naminhod an mangun-unud ke Apu Dios gapuh pangulug
dan Jesu Kristo ya mipaholholtap da damdama.
13 Hanada ken tatagun muntuttuduh hinnatkon ta haulon
day ibba dan tagu ya haulon damdaman Satanas didat
mungkilodlod di kinagaga-iho da.
14 Mu he-a Timothy ya itultuluy mun un-unudon nan
nituttudun he-an hidiye nan inhamad mun kinulug te
inilam an damanan pundinolan dakamin nangituttudun he-
a.
15 Ya inilam an nipalpu handih kaungam ya nitanuttudun
he-a nan nitudok an kalin Apu Dios an mamat-al hi
nomnom di tagu. Hituwen kalinay panginilaan hi ine-en
di pangibaliwan Jesu Kristoh tagu gapuh pangulug ke hiya.
16-17 Te am-in nadan impitudok Apu Dios an kalina ya
bumaddang ke ditakun mangituttuduh niptok ya manugun
hanadah mangat hi gaga-iho ya nibahho. Ya bumaddang
nadah mangulug ke Apu Dios ta inilaon dan mangat hi

maphod ya ta midadaan dan mangat am-in hanadah pinhod
nan aton da.

Hay pangatan Timothy nah ipangunun Apu Dios

4

1 Hi Apu Dios, ya hi Jesu Kristo an ahi munhumalyan
am-in hi tatagu, nate ya matagu hantuh pumbangngadanan
mun-ap-apu ya inila dah tuwen itugun kun he-a.
2 Atom am-in di kabaelam an mangipainilah kalin Apu
Dios takon di ngannen tiempo ya takon di tobalon da
weno pihulon da. Ihamad mun muntuttudut mangulug
day mangngol. Tugunom nadan mangamangat hi gaga-iho
ta itikod da. Ya tugunom damdama nadan mangulug ta
ihapot dan mangat hi maphod. An-anusam an muntuttuduh
kalin Apu Dios nadah tatagu takon di mabayag ta ahida
maawatan.
3 Te wadan tuy algon na-ala ya adi donglon di tataguy
makulug an mituttudu te waday oha on e maniboh muntut-
tudun dida takon di nibahhoy ituttudu dan dida, mu ta
miunnud nah pinhod dan donglon.
4 Iwalong day makulug an mituttudu ta hay nihallan
nalpuh nomnom di taguy un-unudon da.
5 Mu he-a ke ya mahapul an takon di nganne ya papo-
hdanam di atom, anusam di nganneh diyen punligatam
gapuh pangun-unudam ke Apu taku, itultuluy mun man-
gituttuduh mipanggep ke Jesu Kristo nadah tatagu ya atom
am-in di ipangunun Apu Dios ke he-a.

Hay ligat an impalana-un Pablo

6 Kalyok am-in datuwe ke he-a te gagala mon madatngan
di tiempon panayanak tuh luta te nundadaanak an mate
gapuh pangun-unudak ke Apu Dios.
7 Inat kun am-in di kabaelak ot atok di indinol Apu Dios ke
ha-on, ot ad uwani ya nagibbu mo. Umatak nah makiapput
an nangapput te inun-unud kun am-in di tugunan ha-on ya
impunnanong kuy pangulug ku.
8 Ot ad uwani ya madinolak an wada nan mihmih-od ke
ha-on an hidiye nan makakkaphod an gun-udok an idat
nan limpiyun Apu taku hantuh punhumalyaana. Mu bokon
ya abu ha-on di pangidatanah athidin gun-udon te takon
nadan udum an munho-ho-od hi kibangngadana.
9 Daan mot deket mabalin ya nangin-a-ali kah tu
10 te deyan nunhintatayyananak. Hi Demas ya hay
nitaguwana tuh lutay nonomnomona ot umed Tesalonika.
Da ke damdama Cresente ke Titus ya maid dah tu. Immeh
Cresente ad Galatia ya imme damdamah Titus ad Dalmatia.

11-12 Takon hi Taykikus ya maid hitu te intud-ak kud
Ephesus ot ammunah Lucas an dehtu. Hantuh aliyam ya
ikuyug muh Marcos te mahapul kun bumaddang ke ha-on
hi ngunuk.
13 Adim kal-iwan ta umali ka ya dag-uwom nan mahdol
an bulwatik an imbatik hi balen da Karpus ad Troas. Ya
pakial-alam nadan libluk, immam-ana ahan nan naluddun
an papel an natudkan.
14 Hi Alexander an ohan mumpanday ya himpappangey
inat nan ha-on, mu nangamung hi Apu Dios an mangibalo.
15 Kinali halipat-am ot di atonan he-a te namahig di
ngohena nah intanuttudu taku.
16 Handih namangulun nahumalyaak ya maid ahan di
nangitakdog ke ha-on te waday oha on timmayan. Mu hana
ot ta adi kastiguwon Apu Dios dida.
17 Mu takon di nunhintatayyananak nadah ibbak ya
uggeyak tinaynan ke Apu Dios ot baddanganak ke hiya, ta
hidiye nan natulidak an mangitultuluy an mangipainilan
am-in nah tuttudun Jesu Kristo nadah bokon Judyu. Gapu
boh baddang na ya nihwangak nadah tatagun nunnomnom
an mamaten ha-on.
18 Ot athidi bon ihwangak ke hiya hi am-in nadan ad-adin
maat ke ha-on ta migappatak nah pun-ap-apuwanah langit.
Hiyay midayaw ta nangamung. Amen.
19 Ahim ahan kalyon nah himbale an da Prisila ke Aquila
ya nah hin-am-an da Onesiporus an nomnomnomok dida.
20 Maid hituh Erastus te tinayanak ad Corinth ya hi ke
Tropimus ya tinayanak ad Miletus te mundogo.
21 Tibom ot ta dumatong kah tu ta ahi madatngan di ahi
kotolan.
Hanadan ibba takun mangulug an da Ebulus, hi Puden, hi
Linus, hi Kelaudia ya nadan udum an mangulug ya kanan
day nonomnomon dakayun dida.
22 Hana ot ta nanongnan wadan dakayu nan Ap-apu taku
ya ulayan dakayun Apu Dios.

HAY TUDOK PABLO KE TITUS

1 Hituwen tudok ke he-a Titus ya nalpun ha-on an hi
Pablo an muttatyun Apu Dios ya apostoles Jesu Kristo an
muntuttudut mihamad di pangulug nadan pinilin Apu Dios
an tataguna ya ta maud-udman di inilada mipanggep nah
makulug an mituttudu ta mangun-unud dan Apu Dios.
2 Hanadan tatagun mangulug kediyen tuttudu ya madinol
dan midatan dah biyag an munnananong ta nangamung an
hidiye handin kinalin Apu Dios dih pippinghanan idat na
nadah mangulug. Hi Apu Dios ya paannungonah tuwe te
hiya ya adi munlangkak.
3 Ad uwani ya nadatngan moy gintud nan kipainilaan
tuwen tuttudun kiphodan taku. Hi Apu Dios an mangi-
hwang ke ditaku ya indinol nan ha-on an mangipainilan
tuwe.
4 Hana ot ta he-a Titus an ibilang kun napateg an
imbabalek gapuh pangulug ta, ya munnananong an ulayan
daka ya palinggopon dakan da Ama takun hi Apu Dios ya
hi Jesu Kriston mangihwang ke ditaku.

Hay ngunun Titus ad Crete

5 Hay gapunan tinaynan dakan ha-on hinad Crete ya pin-
hod kun gibbuwom nadan lebbeng nan maat hinan uggek
ginibbu ya piliyom nadan mangipangpanguluh mangulug
hi kabobbobleh na. Mu nomnomom ot nan intuttuduk ke
he-an atom an mamili.
6 Hanadan piliyom an mangipangpangulu ya nadan maid
di at-atton dah gaga-iho ta maid di humlun hi pamihulan di
tatagun dida. Mahapul an hin-oh-ay inayan da ya adida
makibabai, mahapul an mangulug nadan imbabaleda ya
nakattugun da ya adi kalyon di tataguy mangohe da weno
malalaoy at-atton da.
7 Ya gapu teden diday kiukodan nan ipangunun Apu
Dios ya mahapul an maid di kadngolan dah gaga-iho,
adida ipapilit di pinhod da, adida kabinnungot, adida
mumbutong, adida makianawwit ya bokon hay pihhun
gagamgaman da.
8 Mu hay ot ya abu maphod an aton da ya maapnga dan
am-in hi dumung-on dida ya hay maphod ya abuy pinhod
dan aton. Mahapul bon waday konoknong dah adol da ya
maandong di pangat da. Ya am-in di aton da ya miunnud
hi pinhod Apu Dios ya mahapul bon waday ogon da.
9 Mahapul an adida iwalong, mu un-unudon da ya itut-
tudu da nan makulug an tuttudun nipainilan didat ihamad

day pangulug nadan mangngol ya ituddu day nihallaan
nadan kumahing nah ituttudu da.
10 Man-uke ya dakol day kahing ya humahhaul an maid
di hilbin di kanalyon da, namam-a nadan mangipapilit hi
pangi-en di Judyu.
11 Dadiyen nihallan ituttudu da ya mahapul an mipatikod
te dadiyey humlun hi kadadagan di pangulug di dakol an
pamilya gapu ahan te maid di bain dadiyen muntuttudun
hay pihhuy gamgaman da.
12 Takon din ohan profetas an ihinad Crete ya kananay
“Hanadan iCrete ya makallangkak da ya kay da ahun
mabungot. Pinhod da bon mamabhug, mu makahigga dan
e manamak hi kitaguwan da.”
13 Makulug peman hituwen kinalina, kinali mahapul
an pakatuggunom nadan mangulug hinat mihamad di
pangulug da
14 ta bokon mo nan tuttudun di Judyu ya nan tugun di
tatagun nangiwalong nah makulug an tuttuduy un-unudon
da.
15 Hay tagun maphod di punnomnom na te mangulug
ya adina paniawon nadan dakol an paniawon di udum an
tatagu. Mu nadan adi mangulug an immingha dah gaga-iho
ya dakol di paniawon da te dinadag tuwalin di gaga-ihoy
nomnom da.
16 Kanan day mangulug dan Apu Dios, mu hay kakulugana
ya adida te gaga-ihoy at-atton da. Umipapabboh-ol da
ya makangohhe da ya maid di kabaelan dan mangat hi
maphod.

Hay maphod an mituttudu

2

1 He-a ke ya mahapul an ituttudum di niptok an miunnud
nah makulug an tuttudu.
2 Tugunom nadan aam-ama ta waday kolokla da, umat
hi panginuman dat malispitu da, ihamad day pangulug dan
Jesu Kristo, nahamad di naminhod dah ibbadan tatagu ya
punnanongon day pangulug da takon di nganney punli-
gatan da.
3 Tugunom damdama nadan iin-inat hay pangi-eda ya
miunnud nah pinhod Apu Dios. Adida umibaag, adida
nahpuh mainum ya hay maphod di ituttudu da
4 ya tuttuduwan da nadan uung-ungan binabain mamin-
hod hi inayan da ya iimbabaleda,

5 waday kolokla da, maphod di punnomnom da, inila dan
mangipaptok hi nunhituwan da, maule da ya makangngun-
unud dah inayan dat maid di humlun hi pamihulan di
tataguh kalin Apu Dios.
6 Athidi damdama nadah kakat-agun kalyom ke didat
waday kolokla da.
7 Mahapul an he-ay pangiun-unudan dan am-in hi
maphod an pangi-e. Ihapot mun muntuttudut tibon dan
papaptokam di ngunum
8 ya niptok di ituttudum an adi mapihul ta wada ke nadan
kahing ya maba-inan da te maid di eda pihulon ke ditaku.
9 Ya tugunom damdama nadan himbut ta makangngun-
unud dah kon himbut ke didat adida ngohayon dida, ta am-
in di aton da ya umipaamlong nah kon himbut ke dida.
10 Ya adida akawon di nganneh diyen ngunut da, mu
ipatibo dah pangi-edan damanan pundinolan didat matibon
am-in hi aton day kaphod nan mituttudu mipanggep ke Apu
Dios an mangihwang ke ditaku.
11 Hi Apu Dios ya impatibo nay ulenan ditaku ta waday
innunan mihwang takun am-in an tatagu.
12 Hituwen ulenay katugunan takun mangiwalong hi
adina pinhod, umat nadah ad-adin pinhod di tatagu tuh
luta, hay pungkonoknong hi adol ya hay niptok an aton ta
miunnud di pumbiyag taku nah pinhod Apu Dios.
13 Datuwey aton taku hi panpan-odan taku nah Algon
ongal di amlong taku. Kediyey ahi aliyan nan madayaw an
Dios an mangihwang ke ditaku an hi Jesu Kristo ya kediyen
Algo ya mipatiboy kinatag-ena.
14 Hiya ya inhulug nay biyag na ot ikatenay pamoklaanah
liwat takut iwalong takun am-in di gaga-iho ta pumbalinon
ditakun tatagunan gagaid an mangat hi maphod.
15 Datuwen kinalik ke he-ay ituttudum. Ya iusal muy
kalebbengam an manugun ta mihamad di pangulug nadan
mangngol hi ituttudum ya boh-olam nadan nihallay pangi-
eda. Ya adim iabulut an waday mungngohen he-a.

Hay pangi-en di mangulug ke Jesus

3

1 Ipanomnom mu nadah mangulug hina ta mangun-unud
dah gubilnu ya nadah ap-apu ya midadaan dat nangamung
an mangat hi maphod.
2 Tugunom didat adida pihulon di ibbada ya adida
makihanannu, mu maule da ya ipatibo day maphod am-in
hi tatagu.

3 Takon di ditaku handi ya makudang di nomnom taku te
ugge taku ni-an inilay pangi-en Apu Dios ya pakangohayyon
takuy kumpulnan tugun. Nahaul taku ot kulugon takuy
nihallan tuttudu ya nan nibahhon pangi-ey impaingha taku
ya nadan gaga-ihon pun-amlongan di adol takuy atoaton
taku. Maid di udum hi wadah nomnom taku hin bokon hay
gaga-iho, amohan takuy ibba takun tagu ya ihihhingit taku
dida ya athidi bon ihihhingit ditaku.
4 Mu hi Apu Dios an mangihwang ke ditakun mangulug
ya impatibo nay ulena ya pamhod nan ditaku
5 ot ihwang ditaku, mu bokon gapuh nangatan takuh
maphod, mu gapuh homok na. Nihwang taku te impidwan
nan Espiritunay nitungowan takun paddungnay inulahan
ditaku.
6 Kinali ongal di baddang Apu Dios hi nangipaaliyanah
Espiritunan ditaku gapu ke Jesu Kristo an nangihwang ke
ditaku.
7 Hituwey inat Apu Dios te makaulle ke ditaku ot ibilang
ditakun hiyan maphod ta idat nan ditaku nan namnamaon
takun biyag an munnananong.
8 Datuwen tuttudu ya nahamad an pundinolan taku.
Ta hidiye nan pinhod kun pakaittugun mu datuwe nadah
mangulug ta hay maphod di aton da te hituwe ya kiphodan
am-in di tagu.
9 Adika midmid-um nadah nalnalgom di punhuhumman-
ganan da ya nadan tumanonton hi pangi-en handidan
aammod dih done. Ya adika makiawwit weno makihannu
mipanggep nah Tugun Moses te maid di hilbina.
10 Ya deket wada on tagun humlun hi kaganodwaan yu
ya kalyan yu ta itikod nan mun-athidi, mu deket ipidwa
yun kalyan, mu kapyanan kahing ya mihdi ot kattog ta
nangamung na.
11 Te inila yu an nan tagun athidi ya nihallay punnomnom
na ya imminghay gaga-ihon hiya ya inilanan hidiyey
kakastiguwana.

Hay nanguddidih tugun Pablo ke Titus

12 Nomnomnomok an itud-ak hi Artemas weno hi
Taykikus hinad Crete ta waday mihannot ke he-a. Deket
waday dumatong ke dida ya adim ibahhon umalid Nicopolis
ta mundammu tah di te ninomnom kun miha-ad hidi
hantuh ahi kotolan.
13 Atom di kabaelam an mamaddang ke Senas an abugadu
ya hi Apolos nah umgahan dat wadan am-in di mahapul dah
pumbaatan da.
14 Ya kalyam bo nadan ibba takun mangulug ta hay
maphod ta nangamung di aton da, umat hi pamaddangan

da nadah makahhapul day baddang, te adi maphod an
ditakun mangulug ya mumbibiyag takun maid di hilbina.
15 Am-in nadan ibba takuh tu ya kanan day nonomnomon
dakan dida ya kalyom bo nadah ibba takun mangulug hinan
naminhod ke ditakun nonomnomon mi dida.
Hana ot ta ulayan dakayun Apu Dios.

HAY TUDOK PABLO KE PILIMON

1 Hituwen tudok ya nalpun Timothy an ibba taku ya ha-on
an hi Pablo an dehtun nikalabut gapuh pangitanuttuduwak
mipanggep ke Jesu Kristo. Ipaali min he-a Pilimon an
napateg an gayyum mi ya ibba min muntuttudu
2 ya nadah ibba takun mangulug an oggan maamung hi
baleyu ya ke Apiya an ibba takun babain mangulug ya hi
Alkipus an ibba takun tindalun Jesu Kristo.
3 Hana ot ta hi Ama takun hi Apu Dios ya nan Ap-apu
takun hi Jesu Kristo ya munnananong di ule dan dakayu ya
palinggopon dakayu.

Hay pamhod ya pangulug Pilimon

4 Am-in nah pundasalak ya adik kal-iwan an mumpasala-
mat ke Apu Dios gapun he-an iba Pilimon
5 te dingngol kuy mipanggep hi kahamad di pangulug ya
pamhod mun Apu takun hi Jesus ya hay pamhod mu nadah
ibba takun tatagun Apu Dios.
6 Ya idasal ku bon gapuh pangulug takun am-in ya inilaon
taku nan dakol an kiphodan takun mangulug ke Kristo.
7 Impaamlongak ya impatulidak gapu nah nahamad an
pamhod mu ya gapuh nangipaamlongam nadah ibba takun
tatagun Apu Dios.

Hay nangitugunan Pablo hi pangabulutan Pilimon ke Onesimus

8 Hay gapunan gulat na ya ipapilit kuy pinhod kun atom
ya hay nunhintulangan ta gapuh nigappatan ta ke Kristo,
9 mu adik pinhod an iathidi. Man-uke ya inilak an
nahamad di pamhod muh ibbam. Oha bo ya deyan naam-
amaak ya dehtuwak tuh kalabut gapuh pangun-unudak ke
Jesu Kristo.
10 Hay pinhod kun ibaga anhan ke he-a ya ulayam nan
himbut mun hi Onesimus an binumtik ni-an. Te hiya ya
ibilang kun imbabalek te handih nangaliyanah tuh kalabut
ya tinanuttuduwak ot mangulug mo ke Jesu Kristo.
11 Inilak an kediyen binumtikana ya maid di hilbinan
he-a, mu maphod ta ad uwani ya numbaliw ta damanan
bumaddang ke ditan duwa.
12 Pumbangngadok hi kad-am, takon di naligat ke ha-on
te ongal di naminhod kun hiya.
13 Pinhod ku ot an makiha-ad ke ha-on ta baddanganak
teden dehtuwak hi kalabut gapuh nangituttuduwak hi

mipanggep ke Jesu Kristo ta kay ka wadah tun bumaddang
ke ha-on.
14 Mu nangamung ka te adik pinhod an piliton dakan
bumaddang ke ha-on te kudukdul nay he-an kon nomnom.
15 Man-uke nin ta tinaynan daka ni-an ke Onesimus
ya wadan deket mibangngad ya makiha-ad mon he-at
nangamung.
16 Ad uwani ya bokon mo ya abu himbut di pangibilang
mun hiya, mu ibilang mun tulang. Pakappinhod ku hiya,
mu nunna-ud an namam-an he-an kon himbut ke hiya.
Bokon mu ya abu himbut, mu napateg an tulang mu mo
gapuh nanguluganan Apu Jesu Kristo an umat ke dita.
17 Kinali deket ibilangak an tulang mu ya abulutom hi
Onesimus umat hi pangabulutam ke ha-on.
18 Ya deket waday inat nan he-ah ad-adi weno waday
utang na ya ha-oy di mamayad.
19 Deyan ha-oy an hi Pabloy mangitudok an abulutok an
ha-oy di mamayad hin waday utang nan he-a. Ta hidiye
nan daan mot abulutom nimpe hiya. Ongal di namnamak
an atom hidiye te inilak an uggem kinal-iwan an kay waday
utang mun ha-on gapu te ha-oy di nanuttudun he-a ot ahi
ka mangulug ot mawadan he-ay biyag an munnananong ta
nangamung.
20 Kinali ibagak ahan ke he-a tulang ku an gapuh
nigappatan tan Apu Kristo ya atom danaen kinalik ta
paamlongonak.
21 Madinolak an un-unudom danaen ibagak ke he-a, ya
inilak an mamam-ay pamhod mun hiya mu nan ibagak ke
he-an atom.
22 Deket abuluton Apu Dios di dasal yu ta mipaeyak
ya mangin-a-aliyak an manibon dakayu. Kinali deyan
pamanguluwok an kalyon ke he-a ta deket mabalin ya
idadaan yuy kiha-adak hi baleyu.

Hay udidin di tudok Pablo ke Pilimon

23 Hi Epaphras an dehtu damdaman tuh kalabut ga-
puh pangitanuttuduwanah mipanggep ke Jesu Kristo ya
kananay nonomnomon dakayun hiya.
24 Athidi damdamay kinalin nadan ibbak an mungngunuh
tun hi Marcos, hi Alistalkus, hi Demas ya hi Lucas.
25 Hana ot ta ulayan dakayun Apu Jesu Kristo.

HAY TUDOK AN NIPAE HANADAH HEBREWS

Hanan Imbabalen Apu Dios an punhapitona

1 Handih done ya namindakol ya nunhihinnatkon di inat
Apu Dios an nangipainilah kalina handidah aammod taku
an hay nunhapitona ya handidan profetas.
2 Mu hantudah nanguddidin algo ya nan Imbabalenay
nangipainilah kalinan ditaku. Gapu ke hiya ya lintu dan
Apu Dios am-in hantudan wadad uwani. Ya hiya boy pinili
nan mamoltan am-in ke datuwe.
3 Hiyay kitib-an di kinatag-en Apu Dios an hi Amana. Dida
ya naka-ingngo da hi am-in. Te am-in di wadan Apu Dios
ya wada bo nah Imbabalena. Hiyay mangipaptok am-in
hi naltu. Waday kabaelanan mangat ketuwe. Takon di
kalina ya abu ya maat di pinhod na. Handih ingkatenay
kapakawanan di liwat taku ya imbangngad nah langit ot
umbun di winawwan Apu Dios an Katagtag-ayan te hidiy
ubunanan makiap-apu ke Amana.

Natagtag-eh Jesus mu nadan anghel

4 Kinali nainilan hiya ya natagtag-e mu nadan anghel,
te takon di hay nangalyan Apu Dios an Imbabalena hiya
ya umustuh diyen kitib-anan hiya ya natagtag-e mu nadan
anghel.
5 Te bokon nadan anghel, mu hiyay nangalyan Apu Dios
nah kananay
"Imbabale dakan ha-on. Ipainilak mod uwani an ha-oy hi
Amam."*
Ya bokon bo nadan anghel di nangalyana nah kananay
"Ha-oy di ahi mainilan Amana ya athidi bon hiyay ahi
mainilan Imbabalek."
6 Am-in datuwen kinalina ya nan nakattag-en Imbabale nay
nangalyana. Handih nangitud-akan Apu Dios ke hiya tuh
luta ya kananay
"Am-in nadan anghel ku ya mahapul an dayawon da tun
Imbabalek."
7 Ya hay kinali damdaman Apu Dios mipanggep nadah
anghel ya kananay "Hanadan anghel ya ba-ba-alok ya abu
didan mangat hi pinhod ku, takon di pumbalinok didah
dibdib weno apuy an mundadalang hin pinhod ku."†
8 Mu hay kinalin bon Apu Dios mipanggep nah Imbabalena
ya kananay

---

* **1:5 1:5** Tibon yuy Psalm 2:7, Acts 13:33 ya Hebrews 5:5. † **1:7 1:7** Psalm 104:4

“He-a an Dios ya maandong ya munnananong ta nanga-
mung di pun-ap-apuwam di pangat mun mun-ap-apu.
9 Pinpinhod muy maphod an pangi-e ya kahingngitam di
gaga-iho. Kinali ha-oy an Dios an un-unudom ya tinuddu
dakan madaydayaw mu nadan ibbam, ta umamlong ka.”‡
10 Ya hay impitudok na bo mipanggep nah Imbabalena ya
kananay
“Handih lappuna ya lintum di luta, hay kabunyan ya am-in
nadan wadah di.
11 Ya ahida mama-id te umat dah bulwatin mumbalin hi
layut, mu he-a ke ya wadawada kat nangamung.
12 Te ahim kaanon datuwen lintum ta hannotam didah balu.
Mu he-a ke nimpe ya adika mumbaliw, mu munnananong
kat nangamung.”§
13 Ya bokon nadan anghel di nangalyan Apu Dios ketuwe an
kananay
“Umbun kah winawwan ku inggana paka-apputok am-in di
buhul mu.”*
Mu hay nangalyanan tuwe ya hi Jesu Kristo ya abu an
Imbabalena.
14 Te nada ken anghel ya ba-ba-alon Apu Dios ya abu
didan bumaddang nadah tatagun mihwang.

Hay ipaanhan taku ya hay kihwangan taku

2

1 Ta hidiye nan gapu te hi Jesus an Apu takuy katagtag-
ayan ya mahapul an ihamad takun mangun-unud nah
tugunan dingngol taku te indani ya makal-iwan.
2 Hanan Tugun Apu Dios an impainilan nadan anghel na
ke Moses ya nipainilay kahamad na. Te nadan ugge nangun-
unud kediye ya nakastigu da mipuun hi uggeda nangun-
unudan.
3 Ditaku ke ya namammam-ay kastigu taku hin ngud-
danon takun adi hangudon di kihwangan taku. Hi Apu
takuy namangulun nangipainila ketuwen kihwangan taku
ya nadan nangngol ke hiya ya diday nangipainilan ditakun
makulug hituwe.
4 Takon hi Apu Dios ya impatibona an makulug hituwe, te
indatana didah kabaelan da ot aton day dakol an milagro ya
indat na nadah mangulug di nunhihinnatkon an kabaelan
dan malpuh Espirituna an miunnud nah pinhod na.

Hanan mangihwang ke ditaku an mangulug

---

‡ **1:9 1:8-9** Psalm 45:6-7 § **1:12 1:10-12** Psalm 102:25-27 * **1:13 1:13** Psalm 110:1

5 Hantuh panannotan Apu Dios hantudah wadad uwani hi
balu an hidiye nan emi ipaininnilad uwani ya bokon nadan
anghel di tinuddu nan mun-ap-apu, mu ditakun tatagu.
6 Matiboh tuwe nah nitudok an kinalin din patul an hi
David an kananay
“Apu Dios, hay tagu ya nababa, yaden tipet pakannom-
nomom ya pakaippaptok mu dida?
7 Lintum dida an nababbaba mu nadan anghel ya abu. Ya
impadayaw mu ya totobalom dida,*
8 te diday tinuddum an pun-ap-apun di am-in.”†
Hidiyen nitudok an kananay tinuddun Apu Dios di tagun
mun-ap-apun am-in hi nganneh diye ya ugge ni-an naat,
kinali maid ni-an di pangitib-an taku.
9 Mu inila takun umannung hituwe gapu nah naat ke
Jesus. Te gapuh ulen Apu Dios hi tagu ya impababana
ni-an di saad Jesus mu nadan anghel ot mumbalin hi
tagu ot ikatenay liwat takun tatagu. Mu ugge numbayag
hidiyen nipababaana te handih nagibbuy nunholholtapana
ya impatag-en bon Apu Dios. Ot hiya moy nakattag-e ya
madayaw an Ap-apu gapuh nangikatayanah liwat taku.
10 Hi Apu Dios an nunlutun am-in hi nganneh diyen
wadad uwani ta kidayawana ya maphod hidiyen nangiabu-
lutanah nunholholtapan Jesus. Te gapuh nangatanah di ya
dakol day tatagun nibilang an imbabale nat migappat dah
kidayawan Jesus hi langit. Ya hidiyen nunholholtapanay
nangipahamad hi pun-ap-apuwanat maid di pungkudan-
ganan mangihwang ke ditaku.
11 Hi Jesus ya ingkate nay liwat takut mapakawanan takut
miunnud di pangi-e taku nah pinhod Apu Dios. Bokon ya
abuh diye te am-in takun da Jesus ya ohay Ama taku an hi
Apu Dios. Ta hidiye nan adi bumain hi Jesus an mangalin
tulang ditakun hiya.
12 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay
“Apu Dios, ipainilak nadah tutulang kuy mipanggep ke he-
a. Ya ahiyak makikankantan didah pundayaw min
he-a.”‡
13 Kanana boy
“Hi Apu Dios di pangidinolak.”
Ya kanana boy
“Dehtuwak an midmid-um nadah imbabalen Apu Dios an
indinol nan ha-on.”
14 Ot gapuh tedeyan ditakun imbabalen Apu Dios an
kanan Jesus di tulang na ya tagu taku ya abun waday katena

---

* **2:7 2:7** Psalm 8:5 † **2:8 2:6-8** Psalm 8:4-6 ‡ **2:12 2:12** Psalm 22:22

ya numbalin hi Jesus hi tagu ot mate ot mamahuwan an
hidiyey nangapputanan Satanas an kalpuwan di kate.
15 Kinali adi taku mo tumakut hi kate. Handi ya hay takut
takuh katayan takuy kay nangdon ke ditaku, mu ad uwani
ya nalibli taku mo kediyen tatakkutan taku.
16 Hidiyey kitib-anan ditakun holag Abraham di baddan-
gan Jesus, bokon nadan anghel.
17 Man-uke ya numbalin hi tagun umat ke ditakut hik-
tamanay punligatan di tagu ta hummok ke ditaku ya ta
pundinolan taku hiyan natag-en padin mangitakdog ke
ditakuh hinangngab Apu Dios ta mapakawan di liwat taku.
18 Kinali hiyay bumaddang ke ditakuh panaulan Satanas
ke ditaku te takon di hiya ya impatnan Satanas an haulon
ya hiniktamana damdamay ine-en di ligat.

Hi Jesus ya natagtag-e mu hi Moses

3

1 Ta hidiye nan dakayun kaibaiba an pinilin Apu Dios an
tatagunan makiha-ad ke hiyah langit ya iohha takuy nom-
nom taku ke Jesus an tinuddun Apu Dios an mangitakdog
ke hiya ya hiya boy natag-en padi nah pangulug taku.
2 Hiya ya impaka-un-unud nay pinhod Apu Dios, umat ke
Moses an inun-unud nah Apu Dios handih hiyay nun-ap-
apuwona handidah aammod takun Judyu an imbilang Apu
Dios an tataguna.
3 Mu ugge nun-ingngoy kinatag-en da Jesus ke Moses, te
hi Jesus an nunlutuh tagu ya natagtag-e mu hi Moses an
lintuna.
4 Umat nah balen adi na-ala on nakapya te mahapul
an waday mangapya. Athidi bon am-in hantudan wadad
uwanin nawadada te winadan Apu Dios.
5 Hi Moses ya makangngun-unud ke Apu Dios. Impakaip-
paptok na handidan mibilang an tatagun Apu Dios ya
intuttudu nan diday mipanggep nah ahi ipainilan Apu Dios.
Muden hi Moses ya muttatyu ya abu.
6 Yaden hi Kristo ya makangngun-unud damdaman ipap-
tok na nadan tatagun Apu Dios, mu hiya ya bokon muttatyu
te hiyay Imbabalena. Ya ditakun mangulug di mibilang
an tataguna hin itultuluy takun mangidinol ke Jesu Kristo
ya adi taku iwalong nan namnamaon takun hidiye nan
pakitaguwan ke hiyan munnananong an mangipaamlong
ke ditaku.

Hay pun-iyatuwan nadan tatagun Apu Dios

7 Ot gapu te ditakun mangulug ya mibilang takun tatagun
Apu Dios ya maawatan taku nan impitudok di Espiritunan
kananay
“Kal-ina ket donglon yuy kalyon Apu Dios ad uwani
8 ya adiyu ngohayon ta adiyu iummat handidah aammod
yun nginohe dah Apu Dios handih niha-ha-adan da nah
adi maboblayan ta panib-an da hin mapoppog di anus nan
dida.*
9 Mu kanan Apu Dios di ‘Dakol di inat handidan aammod
yu dih donen umipaboh-ol ke ha-on, takon di tinibotibo
da nadan inat kuh nangipatib-ak hi kabaelak hi nap-at an
toon.’
10 Hidiyey gapunan bimmoh-olak ke dida ot kanak di ‘Inay
mo ahan datuwen tatagu, iwalongak ke dida ya adida un-
unudon di tugun ku.’
11 Ot gapuh namahig an boh-ol ku ya insapatak an kanak
di ‘Adida migappat nah pun-iyatuwan an indadaan kun
dida.’ ”†
12 Kinali dakayun iibba, tibon yu ta adiyu iummat ke
dadiyen makangohhen tatagun adi mangulug, te indani ya
iwalong yu nan Dios an wadat nangamung.
13 Ot ad uwanin mabalin an inilaon takuy pangi-en Apu
Dios ya maphod di munhintuttugun takut nangamung ta
adi taku mahaul hi punliwatan ta adi taku ngohayon hi Apu
Dios.
14 Ya deket mitultuluy nan datin pangidinol takun Jesu
Kristo ya mihamhamad di pakihayyupan takun hiya.
15 Ya pidwaok bon kalyon nan impitudok Apu Dios an
kananay
“Kal-ina ket donglon yuy kalin Apu Dios ad uwani ya adiyu
ngohayon ta adiyu iummat handidah aammod yun
nginohe dah Apu Dios.”‡
16 Hanadan kinalik an nungngohen Apu Dios ya maid di
udum hin bokon handidan tatagun pinoppog Apu Dios di
nihbutan dad Egypt handih impangulun Moses ot tumayan
dah di.
17 Ya handih wadada nah adi maboblayan an nun-
hanawwangan dah nap-at an toon ya impaboh-ol dah Apu
Dios te intultuluy dan nunliwat ot dakol di naten dida ot
mibati da nah adi maboblayan.
18 Gapu kediyen ngoheda ya bimmobboh-ol hi Apu Dios
ot isapatanan kananay “Adi mabalin an e migappat nadan
nungngohe nah ninomnom kun eda ot pun-iyatuwan.”
19 Ad uwani ya maawatan taku mon hay gapunan uggeda
nigappat ya uggeda kinulug hi Apu Dios.

---

* **3:8 3:8** Psalm 95:8-9 † **3:11 3:11** Psalm 95:11 ‡ **3:15 3:15** Psalm 95:8-9

4

1 Hidiyen kinali nan e pun-iyatuwan nah makaphod an
boblen indadaana ya mabalin damdaman ditaku. Mu
mahapul an halipat-an takuy pangi-e takut maid di ohan
ditakuy e adi dumatong kediyen boble.
2 Hituwen kiphodan takun nipainilan ditakud uwani ya
nipainila damdama handidah aammod taku dih tiempon
Moses. Mu maid di hilbinan dida te uggeda kinulug.
3 Mu ditakun mangulug ya nunna-ud an datngan takuh
diyen indadaan Apu Dios an pun-iyatuwan taku. Mu nada
ken adi mangulug ya mipanggep ke dida nan impitudok Apu
Dios an kananay

"Impaboh-olak ke dida, kinali isapatak an adinadaman
makiiyatu dan ha-on."

Hinaen kinalin Apu Dios an pun-iyatuwan di tagu ya
indadaana tuwali handih ginibbunan lintu datuwen wadad
uwani.
4 Impitudok Apu Dios di mipanggep hi ine-en di nun-
iyatuwana handih mikapitun algo. Kananay "Nun-iyatuh
Apu Dios handih mikapitun algoh nangibbuwanan nunlutu
ke datuwen wadad uwani."
5 Mu takon di wadah diyen pun-iyatuwan di tagu ya kanana
nimpey "Adinadaman eda makiiyatun ha-on."*
6 Man-uke ya man-ut diday namangulun nangipainilaan
Apu Dios mipanggep ketuwen pun-iyatuwan an kiphodan
da, mu uggeda kinulug, kinali uggeda nigappat kediye. Mu
takon di athidi ya damanan makiiyatu nadan mangulug ke
Apu Dios.
7 Impatibonay kakulug tuwe handih impatudok nan David
di

"Deket donglon yuy kalyon Apu Dios ad uwani ya adiyu
ngohayon."†

Intudok David hituwe handih nala-uy dakol an toon nipalpu
kediyen ugge nangipadatngan Apu Dios handidah aammod
taku nah indadaanan pun-iyatuwan da.
8 Mipatibo ketuwen bokon hidid Israel an nangipanguluwan
Joshua ke dadiyen aammod takuy kialigan tuwen kinalin
Apu Dios an pun-iyatuwan di tataguna. Te gulat nat hidi ya
ugge ot kinalin Apu Dios di mipanggep hi oha bon tiempon
damanan pakiiyatuwan ke hiya.
9 Kinali ditaku ken mibilang an tatagun Apu Dios ya waday
ahi taku pun-iyatuwan umat handih nun-iyatuwan Apu
Dios hi nagibbuwanan am-in nadah lintuna.

---

* **4:5 4:5** Psalm 95:11 † **4:7 4:7** Psalm 95:8-9

10 Ot athidi damdama nah tagun makiiyatun Apu Dios an
mun-iyatuh ngununa, umat ke Apu Dios handih nangib-
buwanah ngununa.
11 Kinali aton takuy kabaelan takut igappat ditakun Apu
Dios nah pun-iyatuwana ta adi taku umat handidah aam-
mod taku dih donen uggeda dimmatong nah pangayan dan
eda pun-iyatuwan te uggeda inun-unud nan kinalin Apu
Dios.
12 Hay kalin Apu Dios ya ongal di kabaelana mu hay
katadtadoman an hinalung. Te hay hinalung ya ammuna
nan adol an gol-anan gogodon ta budhanay wadad dalom.
Mu hana ken kalin Apu Dios ya damanan ipainilana nan
nidalom an wadah nomnom ya nan pinhod di tagun aton
ta mabudhan am-in di pangi-ena.
13 Inilan Apu Dios di ine-en am-in di lintuna. Kinali
am-in di wadah nomnom taku ya nadan aton taku ya
impakainnila na. Ya hi udum hi algo ya hiyay pangikalyan
takun am-in hanadah inat taku tuh luta.

Hi Jesus di natag-en padin mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios

14 Ot gapu te nibangngad hi Jesus hi langit an hiya nan
natag-en padin mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu
Dios an hi Amana ya mahapul an itultuluy takun mangulug
ke hiya.
15 Maphod ta itakdog ditakun hiyah hinangngab Amana
te homkon ditaku nah punligligatan ya pungkapuyan takun
mangun-unud. Te hiya ya napatnaan am-in hi ine-en di
kahaulan di tagu, mu ugge nunliwat.
16 Ta hidiye nan maphod di mundinol takun mundasal
takun Apu Dios hi langit an makaulle ya huhhummok ta
hiyay pumpahmokan takun mumpakawan liwat taku te
hiya ya gagaid an bumaddang ke ditaku.

Hay mipanggep hi natag-en padi

5

1 Hay kapiliyan di natag-en padi ya nadah ibbanan tagu.
Hiyay mangitakdog ke didah hinangngab Apu Dios ya hiyay
mangiappit nah idat di tagu ke Apu Dios ta mapakawanan
di liwat da.
2 Hiya ya tagu damdaman wadan waday punliwatana.
Kinali maawatanay ibbanan tatagu nah kibahhawan da te
dakol di uggeda inila mipanggep ke Apu Dios.
3 Kinali deket iappit na nan midat ke Apu Dios ya mahapul
an hiyay mamangulun umiappit ta ahina iappit nan idat

nadan tatagu ke Apu Dios, te takon di hiya ya waday liwat na.
4 Maid di tagun na-ala on pinilinay adol nan mumbalin
hi natag-en padi, mu nangamung hi Apu Dios an mamilin
hiya, umat hi namiliyanan Aaron an namangulun natag-en
padin handidan aammod takun dih done.
5 Athidi bon Jesu Kristo an adi na-ala ot tudduwonay adol
nan mumbalin hi natag-en padi te hi Apu Dios di nanuddun
hiya. Nipainilah tuwe handih kanan Apu Dios ke hiyay
"Imbabale dakan ha-on. Ipainilak mod uwani an ha-oy hi
Amam."*
6 Ya kanana boy
"Tinuddu dakan mumpadit nangamung, umat hi kinapadin
Melkisidek."†
7 Handih kawadan Jesus tuh luta ya inloinlot nan nun-
dasadasal ya limmuwaluwah numpahmokana ke Amana te
inila nan hiya ya abuy waday kabaelanan managun hiya.
Ya gapu te numpakumbaba ot un-unudonay pinhod Amana
ya dingngol Amanay dasal na.
8 Man-ut hiya ya Imbabalen Apu Dios, mu kah-in di
nunligligat hi nangun-unudanan am-in hi pinhod Amana.
9 Ginibbu nan am-in di pinhod Amanan hi Apu Dios
an aton di natag-en padi, ot mumbalin an mangihwang
nadah mangun-unud ke hiyat midatan dah biyag an maid
di poppog na.
10 Ya hiyay tinuddun Apu Dios hi natag-en padin umat hi
kinapadin Melkisidek.

Hay tugun hanadah ugge nihamad di pangulug na

11 Wada ot di udum an pinhod kun ituttudun dakayu
mipanggep hi ine-en tuwen pumpadiyan Jesus, mu inilak
an naligat hituwen mituttudun dakayu te adiyu maawatan,
takon di nabayag kayun nangulug.
12 Gulat na ya damana ot mon muntuttudu kayuh mi-
panggep hi kalin Apu Dios, mu adinadama te takon ad
uwani ya mahapul an ipanidwan dakayu nadan inadaadal
yu. Te kay kayu goggolang an hay intannung weno gattak
di mabalin an kanon yu, adi kayu ni-an pakakan hi umat hi
kanon di kat-agu.
13 Umat kayu nadah ka-kulugnan uggeda inilan mangi-
matun hi niptok weno nihallan pangi-e.
14 Adi kayu umat nadah nihamad di pangulug dan hay
niptok di aton da ya inila dan mangimatun hi niptok ya
nihalla. Diday nialigan nadan mangan hi kanon di kat-agu.

---

* **5:5 5:5** Tibon yuy Psalm 2:7, Acts 13:33 ya Hebrews 1:5. † **5:6 5:6** Psalm 110:4

6

1 Ta hidiye nan adi abuna nadan namangulun inadal
taku mipanggep ke Kristo, mu mahapul an adalon taku
damdama nadan tuttudunan mangipahamad hi pangulug
taku. Te maid di hilbinah pangipanidwaan takun mangadal
nadah nagibbun nituttudun ditaku handi umat hi pangiwa-
longan taku nadah maid di hilbinah hinangngab Apu Dios
ya hay mipanggep hi pangulug takun hiya te inila taku mo
datuwe.
2 Handih lappunah nangulugan taku ya inadal taku boy
kibalinan di bonyag, hay pangihakmowan hi takleh ulun di
ohan tagun idasalan, hay mipanggep hi kamahuwan di nate
ya nan ahi punhumalyaan Apu Dios hi tatagu ta makastigut
nangamung nadan naliwat.
3 Ot ad uwani ya adalon taku nadan tuttudun mangi-
pahamad hi pangulug taku, mu mahapul an idinol takuh
baddang Apu Dios an mangadal ke datuwe.
4 Halipat-an yu te nan tagun manginguddan an mangiwa-
long hi pangulug nan Jesu Kristo ya adinadaman muntu-
tuyu bot mangulug bon hiya. Te deket naawatan di taguh
diyen mituttudun kiphodana te pinat-alan Apu Dios di
nomnom na ot hiktamana mo nan ongal an homok na,
gibokona moy kabaelan nan Espiritunan wadan hiya
5 ya inilaonay kaphod di kalin Apu Dios ya nan ongal an
kabaelanah pangipatib-anah dakol an milagro,
6 mu inguddanan inwalong am-in dadiye ya adi mabalin
an muntutuyu ta mibangngad bon mangulug. Te deket ma-
balin di athidi ya ongal di pama-inanan Jesus an Imbabalen
Apu Dios hi hinangngab di tatagu te kay na bo ipapidwan
pipateh Jesus hi krus.
7-8 Hay tagun nangiwalong hi pangulug na ya mialig nah
lutan takon di maudaudanan ya abunay holok ya nadan
pagit di tummol. Ya nan tagun athidi ya hiyay kastiguwon
Apu Dios nah apuy. Mu hay tagun mangitultuluy hi
pangulug na ya mialig nah lutan maluwab di mitanom ta
waday aniyon nan kon lutan diye. Ya hay tagun athidi ya
waday maphod an ih-ih-od Apu Dios ke hiyan gun-udona.
9 Mu takon di athituy kalyok ke dakayun kaibaiba ya
madinol kamin adi athituy pangi-eyu, te inila min kud-
kudukdul kayu mu nadan tatagun mialig nah lutan abunay
holok ya nadan pagit di tummol hidi ya madinol kamin
maphod di aton yu te nihwang kayu.
10 Te hi Apu Dios an maandong di pangat na ya adina kal-
iwan nadan maphod an inat yu ya impatibo yuy naminhod
yun hiyah namanaddangan yu nadah ibbayun mangulug ya
intultuluy yu ingganad uwani.

11 Hay ahan pinhod mi ya waday ohan dakayu on
punnanongon yu nan nahamad an pangulug yu inggana
umannung nan namnamaon taku.
12 Hituwey ipaanhan mi te adimi pinhod an ekayu
uminglen mangulug. Pinhod min iummat yu nadah man-
gitultuluy hi pangulug da ya mangan-anus an munho-ho-od
hi kipaannungan nan kinalin Apu Dios an kiphodan taku.

Hay kipaannungan nan kinalin Apu Dios an atona

13 Hay ohan pangiun-unudan ya hi Abraham an hinhin-
od nay nipaannungan di kinalin Apu Dios ke hiya an
atona. Handi nangalyan Apu Dios ketuwe ya hay adol nay
nangisapataana te maid di udum an natagtag-e mu hiya.
14 Hituwey insapatana:
"Kalyok ke he-an idat kuy kiphodam, hidiye ya mahlag kat
mangaddu ka."
15 Inan-anusan Abraham an hinhin-od hidiyen kinalin Apu
Dios ke hiya inggana immannung.
16 Deket waday isapatan di taguh ibbana ya isapatana nah
natagtag-e mu hiya. Ya deket nuntobbalan da kediyen
nisapata ya hidiyey poppog di punhallaan da.
17 Athidi damdaman Apu Dios an insapata nay pangipaan-
nungana nah kinali nan atona. Hidiyey pangipainilaanan
adina hannotan di ninomnom nan aton.
18 Hi Apu Dios ya adi munlangkak ta ena ibabawi weno
ena hannotan di kalyona ya hay isapatana. Kinali ditakun
mangulug ke Jesus ya madinol takun manman-od hi kipaan-
nungan nan kinali nan ditakun kihwangan taku.
19-20 Hinaen dinol takuh umannungan nan kinalin Apu Dios
di mangipakodhol hi nomnom takut adi taku iwalong di
pangulug takun hiya. Te inila takun udum hi algo ya ume
takuh kad-ana. Hidiyen pakiha-adan taku ke hiyah langit
ya maid di punhalinduwaan taku te wada moh dih Jesus
an kay nangibughul hi kurtina ot humgop nah kuwartun
kad-an Apu Dios ta humgop taku damdama. Immen e
mangitakdog ke ditakuh di te numbalin hi natag-en padin
umat ke Melkisidek.

Hi Melkisidek an natag-en padi

7

1 Hi Melkisidek ya hiyay patul ni-an ad Salem handih done
ya padin Apu Dios an Katagtag-ayan. Waday naminghan an
mungkibangngad hi Abraham hi eda nakigubatan an inap-
put da nadan patul an buhul da ya e dinamun Melkisidek
ot idasalanah Abraham ta idatan Apu Dios hi kiphodana.

2 Indatan damdaman Abraham hi mikapuluh pinlo dah
eda nakigubatan. Hay kibalinan nan ngadan an Melkisidek
ya “Makakkaphod an Patul.” Ya hay kibalinan di Salem
an ngadan diyen boblen numpatulana ya “luminggopan”
kinali nginadanan dah “Patul di Linggop.”
3 Ugge nainilay mipanggep hi nitaguwan Melkisidek te
maid di nitudok mipanggep ke hiya takon di hay nahlagana,
hay aammod na, hay nitungowana ya hay natayana. Hay
ya abu inila taku ya hiya ya padit nangamung an umat nah
Imbabalen Apu Dios.
4 Kinali tibon yuy kinatag-en Melkisidek, takon hi Abra-
ham an madayaw an ammod am-in di Judyu ya indat nan
hiyay mikapuluh pinlo dah eda nakigubatan.
5 Ya inila takun wadaday udum an pangidatan hi mikapu-
luh limmu. Dadiye nadan holag Libay an natuddun padin
di Judyu. Diday lebbeng nan pangidatan nadan ibbadan
holag Abraham hi mikapuluh limmu da te hituwey kanana
nah Tugun Moses.
6 Mu hi ke Melkisidek ya maid di nanuddun hiya te
hiya ya padi tuwali. Kinali takon di bokon holag Libay
ya indat damdaman Abraham ke hiyay mikapuluh pinlo
dah eda nakigubatan. Hituwey kitib-anan takon di natag-
eh Abraham te hiyay nangalyan Apu Dios an midatan hi
kiphodan, ya natagtag-e pay hi Melkisidek. Oha bo ya
indasalanah Abraham an binendisyonana.
7 Ya inila takun hay mangidasal hi ohan tagu ya natatag-e
mu nan idasalana.
8-9 Hay oha bon mipanggep ke Melkisidek an nangidatan
Abraham hi mikapuluh pinlo dah eda nakigubatan ya impi-
tudok Apu Dios an munnananong di numpadiyana. Yaden
hanaken holag Libay ya ugge numbayag di numpadiyan
da te nate da. Makulug an nadan padin holag Libay ya
dawaton day mikapuluh limmun nadan tatagu, mu kay da
damdama immidat ke Melkisidek te hiyay nangidatan nan
nahlagan dan hi Abraham hi mikapuluh pinlona.
10 Te takon di ugge ni-an nitungoh Libay handih e nana-
muwan Melkisidek ke Abraham ya kay wada ke Abraham
te hiya ya holag na.

Hay kinapadin Jesu Kristo

11 Hanadan padin holag Libay an hi Aaron di namangulu
ya diday natuddun mangiappit nadah idat di tatagun
miappit ke Apu Dios te hay kinapadi day nipuunan nan
Tugun Apu Dios an impainilanan Moses. Mu gulat na ot ta
mabalin an mihwang takuh pangidinolan takun datuwen
papadi ya nadan ituttudu da ya adi ot mahapul an intud-ak

Apu Dios hi Kriston niingngon Melkisidek di kinapadinan
munhilbin padin ditaku. Mu makudang di kinapadi da,
kinali nihannot hi Jesu Kristo ke dida.
12 Ot gapu te nahannotan datuwen padi ya mahapul
damdaman mahannotan nan Tugun.
13-14 Oha bo ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo an
nihannot an padi ya bokon holag Libay, mu holag Judah
yaden maid di impainilan Moses an mumpadiy holag Judah.
15 Mu ad uwani ya nakainnila mon hi Jesu Kristoy natag-
en padin umat ke Melkisidek.
16 Numbalin an padin ugge nipuun nah tugun an abunay
holag Libay di mumpadi, mu gapuh kabaelan di biyag nan
maid di poppog na.
17 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay
"Tinuddu dakan ha-on an mumpadit nangamung umat hi
kinapadin Melkisidek."*
18 Ot ad uwani ya napoppog hidiyen Tugun Moses
mipanggep hi pumpadiyan te waday kudang na.
19 Man-uke ya maid di ohan tagun makaphod hi hi-
nangngab na gapuh pangun-unudana nah Tugun Moses.
Mu maphod ta wada nan nihannot an pangidinolan taku
an hi Jesu Kristo. Hiyay pangidinolan takun mangihayyup
ke ditakun Apu Dios.
20-21 Ya nahamad di kinapadin Jesu Kristo, adi umat nadah
padin di Judyun holag Libay te insapatan Apu Dios an
kananay
"Ha-oy an Dios ya isapatak an mumpadi kat nangamung.
Ya hinaen ninomnom ku ya adi mabalin an mahan-
notan."
22 Kinali hi Jesus di kipuunan di umannungan nan kud-
kudukdul an planun Apu Dios mipanggep hi kihwangan
taku.
23 Hanada ken papadin holag Libay ya dakol da ta
deket natey oha on waday nihannot, kinali maid ke diday
munnananong an padi.
24 Mu adi umat hidin Jesus te hiyay mumpadit inggana te
matagut nangamung.
25 Kinali hiyay ongal di kabaelanan mangihwang nadah
mundinol ke hiya ta mihayyup dan Apu Dios te hiya ya
wadat nangamung an mangitakdog ke ditaku.
26 Ta hidiye nan hi Jesus tuwalin natag-en padiy mahapul
taku. Te hiya ya makakkaphod an abun maid di liwat na,
adi umat ke ditakun tatagu. Hiya ya impatag-en Apu Dios
ta hiyay Katagtag-ayan am-in, takon di nadan wadah langit.

---

* **7:17 7:17** Psalm 110:4

27 Hi Jesus ya adi umat nadah natag-en padin mangitak-
dog hi tatagu ke Apu Dios an mahapul an kabigabigat on
mun-appit dan Apu Dios, mu mun-appit da ni-an gapuh
liwat da ne ahida nuppe nun-appit gapuh liwat nadan
tatagu. Mu hi Jesus ke ya adi athidi, te numpinghan di
nangiappitanah adol na handih nangikatayanah liwat taku.
Adi mahapul an ena ipanidwan mun-appit.
28 Handida ken natag-en papadi ya nipuun nah Tugun
Moses di napiliyan da. Oha bo ya tagu da ya abun munliwat
da damdama. Mu indani ya tinuddun Apu Dios nan
Imbabalenan insapata nay pumpadiyana te hiya ya maid
di kudang nat nangamung te impaka-un-unud nan am-in di
pinhod Amana.

Hi Jesus di mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios

8

1 Hay ipaanhan kun ipainilan dakayu ya hi Jesus an natag-
en padin mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios
an Katagtag-ayan an Ap-apuh langit. Hiya ya inumbun hi
winawwan Apu Dios.
2 Hidiy pumpadiyana nah kiha-adan Apu Dios an bokon
nah Tabernacle an kinapyan di tagu.
3 Hay ngunun di natag-en padi ya hiyay mangiappit hi
iappit di tatagu ke Apu Dios. Kinali hi Jesus ya mahapul
damdaman waday iappit nan Apu Dios, ot hay adol nay in-
appit na.
4 Gulat nat nanongnan wadah Jesus tuh luta ya bokon
padi te wadada tuwaliy udum an padi tuh lutan oggan
mangiappit hi iappit di tatagun kalyon nan Tugun Moses
an iappit dan Apu Dios.
5 Ya nan Tabernacle an oggan pun-appitan nadan padi ya
nun-ingngoy ang-ang na nah wadah langit an nangiingngo-
han Moses. Te handih e pangapyaan Moses nah Tabernacle
ya kanan Apu Dios ke hiyay

"Tibom ot ta paka-un-unudom nan umat hi nipatibon he-a
nah bilid."

6 Mu mapmaphod di kinapadin Jesu Kristo mu hay kina-
padin handidan padi takun Judyu, te hay ngunu dan man-
gitakdog ke ditaku ya nipuun nah maphod an nakitobbalan
Apu Dios mu nan namangulun nakitobbalana, te kinalinan
pakawananay liwat di tagu hin idinol dan hiya.
7 Gulat nat maid di kudang din namangulun nakitobbalan
Apu Dios hi tataguna ya ugge ot nahannotan hi balu.

8 Mu nahannotan te tinibon Apu Dios an hay kinakudang
ya wadah tatagu te adida pakaun-unud kediyen nakitobbal-
ana ot kananay
“Ha-oy an hi Apu Dios ya ipainilak ke dakayun tataguk an
Judyu ad Israel ya Judah an udum hi algo ya waday
balun nakitobbalak ke dakayu.
9 Hituwe ya hinnatkon dih namangulun impainilak han-
didah aammod yu handih nangipanguluwak ke didan
timmayan ad Egypt. Ya gapu te uggeda inun-unud hidiyen
nakitobbalak ke dida ya inwalong ku mo dida.
10 Mu ahi madatngan nan algon kinalik ke dakayun ipaini-
lak hituwen balun nakitobbalak hi tataguk an holag Israel.
Iha-ad kuy tugun kuh nomnom dat hidiyey un-unudon da.
Ta ha-oy moy Dios an un-unudon da ya diday tataguk an
ipaptok ku.
11 Adi mahapul an waday ahi muntuttudun didat inilaonak
an hi Apu Dios. Te inilaonak tuwali ke didan am-in, takon di
nganney nitaguwan di hin-oh-an dida, natag-e ya nababa.
12 Pakawanak di liwat da ya adik mo nonomnomon di
nunliwatan dan ha-on.”
13 Gapu te kinalin Apu Dios an waday balun nakitobbalanan
un-unudon taku ya hituwey kitib-anan pinoppog na nan
namangulun nakitobbalana.

Hay pundayaw nadan Judyu ke Apu Dios handih lappuna ya hay pundayaw takud uwani

9

1 Handin namangulun nakitobbalan Apu Dios ya intugu-
nay aton nadan tatagunan mundayaw ke hiya. Ya wada boy
nakapyah pundayawan dan niabbung an tuldan kanan dan
Tabernacle.
2 Hidiyen Tabernacle ya waday duwan kuwartuna ya
waday mikadwan kurtinan nangodwa ke datuwen kuwartu.
Hanah namangulun kuwartun hogpan ya hidiye nan Nas-
antun Kuwartu. Hidiy kad-an nan dilag ya nan lamesaan
an niha-adan di tinapay an miappit ke Apu Dios.
3 Hanan mikadwan kuwartu ya hidiye nan Nakassantun
Kuwartun Apu Dios.
4 Hidiy kad-an nan altar an balituk an punggohoban dah
nabanglun insenso an miappit bon Apu Dios. Ya wadah di
nan kahon an naamoh balituk an hidiye nan kanan dan
Kahon an Kakitobbalan Apu Dios nadah Judyu te wadah
di nadan duwan batun nitudkan nadan himpulun Tugun
Apu Dios an dinawat Moses. Ya wada boh di nan balituk an
buhin niha-adan nan manna an ibban din makan an nag-an

nalpuh kabunyan an kinakinan handidan aammod takun
Judyu. Hanah kahon ya wadah di damdama nan patanong
Aaron an himmaping.
5 Ya nah tap-on diyen kahon ya wadaday duwan tinattag-
gun anghel an kitib-anan wadah Apu Dios hidi. Pinayyad
day payak dan hinophopan da nan hukap diyen kahon di
kakaanan di liwat te hidiy pangiwaghikan di padi nah dalan
di iappit dan Apu Dios. Kalyok datuwe, mu adi mahapul an
ek ohhaohhaon datuwed uwani.
6 Athinay ine-en nan Tabernacle. Hay ine-e da handi ya
kabigabigat on ume nadan padi nah namangulun kuwartu
ta eda aton nan ipangunun Apu Dios ke dida.
7 Mu hana keh mikadwan kuwartu ya abuna nan natag-
en padiy humgop hi maminghan ya abuh hintoon. Deket
humgop hidi ya mahapul an umal-alah dalan nan niappit
an aggayam ta ena iwaghik nah hukap nan kahon ta waday
aton Apu Dios an mangaan hi liwat na ya hay liwat di tatagu.
8 Hituwey ine-en di ngunun handidan papadi nah Taber-
nacle ya hidiyey nangipatib-an di Espiritun Apu Dios an
maid di kalebbengan takun mihayyup ke Apu Dios hin
wadah diyen Tabernacle tuh lutan pundayawan di tagu ke
hiya.
9 Hituwey panginilaan takud uwanit maawatan taku. Te
man-ut in-anappitan nadan tataguh aggayam ya indatan
dah nganneh diyeh Apu Dios handi, mu kapyanan adi
luminggop di nomnom da te inila dan nanongnan waday
liwat da.
10 Man-uke ya inanun-unud da nan Tugun Moses hi aton
dan mundayaw ke Apu Dios, umat hi pumpaniawan hi
udum an makan weno mainum ya hay aton dan munlini.
Datuwey mahapul an un-unudon da inggana nahannotan
hi balun maunud.
11 Naat hituwe handih immaliyan Kristo ot hiyay num-
balin an natag-en padit dawaton taku nan kiphodan an
indadaan Apu Dios. Ad uwani ya dehdin ingunngunuwan
ditaku nah mapmaphod an Tabernacle hidih langit an
bokon taguy nangapya ya bokon tuh lutay nabohwatana.
12 Ya naminghan ya abuy nangayanah dih Tabernacle hi
langit an kad-an Apu Dios an maid di inal-alanah dalan di
gulding weno bakan ena iappit ke hiya. Hay in-appit nan
Apu Dios ya nan dalana handih natayanat mihwang takun
mangulug ta waday biyag takun maid di poppog na.
13 Hay intuttudun nan Tugun Moses an aton hin waday
nibahhowan nadan tatagu ya mahapul an e mumpalini nah
padi. Ya hay aton nan padin munlini ya waghikanah diyen
taguh dalan di niappit an gulding weno baka. Bokon ke ya

nan gubun di ginhob dan impan di baka. Deket nagibbu ya
mabalin mon mid-um nadah ibbanan mundayaw ke Apu
Dios.
14 Deket athidiy ine-ena ya immam-ana moy kiatan nan
dalan Kristo ke ditaku. Ot gapu te inhulug nay biyag na
gapuh liwat taku ya adi mo mahapul an etaku kumakkagun
mangun-unud nah pangi-en handidan aammod taku dih
donen maid di hilbina ta hay mo ipaanhan taku ya hay
pangun-unudan takun Apu Dios an wadat nangamung.
Hidiyen inat Jesus ya hidiyey maid di kudang nan niappit
ke Apu Dios ta mapakawanan di liwat taku. Inat nah diye
gapuh baddang nan Espiritun Apu Dios an maid di lappuna
ya poppog na.
15 Hi Kristoy mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu
Dios nah balun nakitobbalanat am-in takun numbalin hi
tataguna ya dawaton taku nan kinalinan boltanon takun
munnananong ta nangamung. Man-uket mabalin mon
maat hinae ya gapu te ingkaten Jesus di liwat takut mabalin
an pakawanan Apu Dios takon nadan tatagun ugge nangun-
unud hi Tugun Moses.
16-17 Hay aton Apu Dios an mangipaboltan hanadah
kinalinan idat nan ditaku ya umat nah pangat di Judyun
kah-in di mate nan tagut ahi mabalin an mikap-ong nadan
odona nadah pinhod nan pangipaboltanan. Te matagu ke
ni-an nan tagu ya adi mabalin an ena ikap-ong di odona.
18 Athidi bo nah namangulun nakitobbalan Apu Dios an
kah-in di waday maklong ta miappit di dalana ke Apu Dios
ta ahi mabalin an dawaton di taguy kiphodana.
19 Hituwey kitib-anan handih nagibbun impainilan Moses
am-in nadan Tugun Apu Dios nadah tatagu ya indadaana
nan dalan di impan di baka ot udmanah danum ot itam-ol
na nan holok an nabtok hi maingit an tinulid ot waghikana
nan liblun nitudokan nan Tugun takon nadan tatagun
wadah di.
20 Ya handih pun-iat nah tuwe ya kananay
“Hituwen dalay mangipainilan mahapul an un-unudon
taku nan Tugun Apu Dios.”
21 Winaghikan pay Moses nan Tabernacle hi dala takon
nadan udum an mausal nah pundayawan da ke Apu Dios.
22 Te hay intuttudun Moses an Tugun Apu Dios ya mahapul
an waday miappit hi dalan di aggayam ta ahi abuluton
Apu Dios di nganneh diyen miusal nah pundayawan dan
hiya. Athidi boh liwat dan mahapul an waday maklong an
aggayam ta miappit ke Apu Dios di dala nat ahi damanan
pakawananay liwat da.

Hay nakaanan di liwat taku gapuh natayan Jesu Kristo

23 Am-in nadan mausal nah pundayawan nah Tabernacle
ya ing-ingo ya abu nah nahamad an pundayawan an wadah
langit. Dadiyen mausal ya mahapul an mawaghikan hi
dalan nan niappit an aggayam ta ahi abuluton Apu Dios.
Mu hay miappit hi langit ya nabalbalol mu nadan iappit di
papadi tuh luta
24 te hay dalan Jesu Kristoy niappit ke Apu Dios handih
nangikatayanah liwat taku. Ya hay ena nangiappitan ya
bokon nah kinapyan di tagu tuh lutan ing-ingo ya abu, mu
hidi nah wadah langit. Ta dehdi moh langit ad uwanin
mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios.
25 Ya adi mahapul an e ipanidpidwan Jesu Kristo an man-
giappit hi dalana ke Apu Dios te damana nan naminghan
an nangikateyanah liwat taku. Adi umat nah natag-en padi
tuh lutan kah-in di katootoon on immieh dalan ena iappit
nah Nakassantun Kuwartu.
26 Te gulat nat athidi ya kadaidai mo on nunligat hi
Jesus nipalpu dih nunlutuwan Apu Dios tuh luta ingganad
uwani. Mu ad uwanin mungkadatngan di poppog di luta
ya immalih Jesus an nangikateh liwat taku ya ustun diyen
naminghan an nangatanan diye.
27 Am-in di tagu ya mahapul an mate, ne ahi nuppe
hinumalyan Apu Dios.
28 Athidin Jesu Kristo an naminghan ya abuy
nangikatayanah kapakawanan di liwat taku. Ya ahi
bo mibangngad, mu bokon mo gapuh liwat taku, mu
umalit ihwang na nadan mangulug an munho-ho-od hi
kibangngadana.

10

1 Handin Tugun Apu Dios an intuttudun Moses mipanggep
hi iappit ke Apu Dios ya adi nahamad te hituwe ya kay
ya abu a-on nadan kiphodan taku handih immaliyan Jesu
Kristo. Kinali takon di inanun-unud di katagutagun mun-
appit dan Apu Dios hi katootoon ya hiya damdaman adina
tobalon didan maphod.
2 Te gulat nat napakawanan di liwat nadan tatagun
umat hidiy nundayaw da ya adida ot nonomnomon di
liwat dat itikod dan mun-appit hi aggayam ke Apu Dios hi
kapakawanan di liwat da.
3 Mu adi athidi te uggeda intikod, mu katootoon on nun-
appit da te deke on ninomnom day liwat da.
4 Adi mabalin an mapakawanan di liwat gapuh pun-
appitan hi dalan di baka weno gulding ke Apu Dios.
5 Ta hidiye nan kanan Kristo ke Apu Dios handih im-
maliyana tuh lutay

"He-a ya adim mo pinhod di aggayam an miappit ke he-a,
kinali winadam tun adol kut miappit ke he-a.
6 Ya adika umamlong nadah gobhon dan iappit da weno
nadan udum an idat dan he-a ta mapakawanan ot di liwat
da.
7 Kinali deyan indinol kuy adol kun he-a Apu Dios, ta
nangamung kah pinhod mun kiatak ta miunnud nah
kinalim an impitudok mu."
8 Takon di kinalin di Tugun Moses an mahapul nadan
miaappit ke Apu Dios ya kinalin Kristo an adi pinhod Apu
Dios dadiye.
9 Kanan bon Kristoy "Apu Dios, abulutok di pinhod mun
maat ke ha-on." Ketuwey nangipatikodana nah ine-e dan
mun-appit ke Apu Dios ot hannotanah balun ine-e.
10 Ya gapu te inat Jesus nan pinhod Apu Dios an atonan
inhulug nay adol nan miappit ya pinakawanan Apu Dios di
liwat takun am-in. Adi mahapul an ipidwan Jesus an aton
hituwe te umustuy maminghan.
11 Hay ine-en di Judyu ya kabigabigat on mun-appit nadan
padi da ke Apu Dios, mu hiya damdaman adi mapakawanan
di liwat da.
12 Mu hi Jesus ya naminghan ya abuy nangiappitanah
adol na handih nangikatayanah liwat am-in di tagu, mu
munnananong di kihilbiyan diyen inat na. Ad uwani ya
dehdin inumbun hi winawwan Apu Dios an kitib-an di
kinatag-en di saad na.
13 Dehdin hadhad-onay pangapputan Apu Dios am-in
hanadah buhul nat hiyay tangadon dan Ap-apu da.
14 Ya gapu kediyen naminghan an nangiappitan Jesus
hi adol na ya imbilang Apu Dios nadan tatagun ingkaten
Jesus di liwat dan makakkaphod ta nangamung. Dida nan
badbaddangan Apu Dios ta makangngun-unud dan hiya.
15 Takon nan Espiritun Apu Dios ya ihadak na datuwen
kinalin Apu Dios an kananay
16 "Ahi madatngan nan algon ipainilak nan balun nakitob-
balak nadah tataguk. Iha-ad kuy tugun kuh nomnom
dat hidiyey pinhodon dan un-unudon."
17 Kanana boy "Kediyen tiempo ya adik mo nonomnomon
di liwat da ya nadan gaga-ihon inat da."
18 Gapu teden nipainilan pinakawanan Apu Dios di liwat
taku, ya adi mo mahapul an umiappit takuh aggayam.

Hay pakihayyupan ke Apu Dios

19 Kinali kaibaiban mangulug, ad uwani mo ya mabalin
an mihayyup taku ke Apu Dios an wadah langit gapuh
nangikatayan Jesus hi liwat taku.

20 Handih natayana ya nabik-i nan kurtinan nangodwa
nah duwan kuwartu ta maid moy humanih dalanon an
umeh kad-an Apu Dios ya ta hiyay pangidalanan.
21 Hiya moy natag-en padin mangipaptok ke ditakun
tatagun Apu Dios.
22 Kinali hay maphod an aton taku ya ihamad takun
mihayyup ke Apu Dios an adi taku munhalinduwa, mu
idinol taku ot ya abu ke Jesus an mangitakdog ke ditakuh
hinangngab Apu Dios. Te gapuh natayana ya adi mo
mabulubulun di nomnom taku gapu nadan gaga-ihon inat
taku. Ya gapuh numpabonyagan takuh malin-ong an
danum ya makallini takuh hinangngab Apu Dios.
23 Maphod boy madinol takun ipaannung Apu Dios nan
namnamaon takun kiphodan an kinali nan idat na. Te hiya
ya makulug an atona nan kinalina.
24 Ya nomnomon takun munhimbabaddang takut ki-
hamadan di pangulug di hin-oh-an ditaku ta munhimpopo-
hhodan taku ya aton takuy maphod.
25 Adi taku iun-unud nadah nangiwalong hi pangulug
dan intikod da mon makiamu-amung an mundayaw ke
Apu Dios. Mu ditaku ke pe ya maphod di itultuluy takun
munhintuttugun ta mihamad di pangulug takun am-in,
namam-ad uwanin nih-up moy kibangngadan nan Ap-apu
taku.
26 Deket inguddan takun adi un-unudon nan nipainilan
ditakut itultuluy takun munliwat ya maid moy hilbin di
nangikatayan Jesus hi liwat taku. Ya hay pumbalinan
diye ya makahmok taku te maid di udum an e miappit hi
kihwangan taku.
27 Ya deket athidi ya munho-ho-od ke ditaku nan kahu-
malyaan taku ya nan katatakut an kakastiguwan nah
mundadalebdeb an apuy an pangastigun Apu Dios nadah
buhul na.
28 Takon nah Tugun Moses ya deket waday mungngohe ya
adida homkon, mu pipate da hin waday duwa weno tulun
mangiuh-un an makulug an nginohena nan Tugun.
29 Deket athidi ya namam-an makastigu nan tagun
mungngohe nah Imbabalen Apu Dios an hi Jesus. Te
imbilang nan maid di hilbin di dalanan in-appit nan Apu
Dios hi kapakawanan di liwat taku, mipuun nah balun
nakitobbalan Apu Dios. Hanan tagun mangat hi athidi
ya maid di pangibilang na nah Espiritun Apu Dios an
makaullen ditakun naliwat.
30 Makulug an kastiguwon Apu Dios hidiyen tagu te waday
kinalinan kananay “Ha-oy di mangibalo nah mangiathidi.”

Kanana boy “Humalyaok nadan tataguk an mangat hi gaga-
iho.”
31 Kinali katatakut hin nan Dios an wadat nangamung di
mangastigun ditaku.
32 Nomnomon yuh tuwe, handih nangulugan yun Jesus
ot mapat-alan di nomnom yu ya nahalman di nunligligatan
yu, mu impunnanong yuh diyen pangulug yu.
33 Hin-uddum on pumpadngolan dakayu ya pinalohanan
dakayuh hinangngab di dakol an tatagu. Ya hin-uddum on
nilagat kayu nadah udum an mangulug an munholholtap.
34 Nilagat kayu nah pumpaligligatan nadan ibbayun
mangulug an nikalabut gapuh homok yun dida. Ya takon
di nun-alan di buhul yuy limmu yu ya adi mahakit di
nomnom yu, mu mun-am-amlong kayu ot ya abu te inila
yun munnananong an adi matalak nan maphod an wadan
dakayu.
35 Kinali adi kayu madismaya, mu punnanongon yuh
naen nahamad an dinol yu, ot ongal di ahiyu gun-udon.
36 Mahapul an anusan yuy kumpulnan ligat ta hay pinhod
Apu Dios di un-unudon yu ta idat nan dakayu nan kinali nan
gun-udon yuh umaliyan nan ahina ipaali
37 te nitudok di mipanggep ketuwe an kananay
“Gagala mo ya umali nan hadhad-on yu.
38 Hanadan tataguk an nibilang an maphod ya diday
mangitultuluy an mangidinol ke ha-on, takon di hidiyey
gumapuh punligatan da. Mu wada key mangiwalong hi
pangulug nan ha-on ya ad-adiy punnomnomak ke hiya.”
39 Hanada ken athidin tatagu ya mihi-an dan Apu Dios. Mu
ditaku ke ya punnanongon takuy pangulug takun hiya te
hidiyey kihwangan taku.

Hay ine-en di pangulug

11

1 Hanan tagun waday pangulug nan Apu Dios ya ongal
di dinol nan ipaannung Apu Dios am-in nadan kinali nan
atonan hidiyey namnamaon taku. Ya takon di adi ni-an
matibon maat hidiyen kinalina ya kulugon di tagun maat
hidiye.
2 Gapuh pangulug handidan tatagu handih done ya
tobalon Apu Dios an maphod da.
3 Ya gapu boh pangulug taku ya ininnila takun handih
pinghana ya hay kalin Apu Dios di nunlutu tuh luta
ya nadan wadad uwani. Kinali maawatan takun am-in
hantudan matibon wadad uwani ya maid da ni-an, mu
winadan Apu Dios.

4 Hay pangulug Abel di gapunah mapmaphod di in-
appit na ke Apu Dios mu hay in-appit Kain. Gapun diyen
pangulug Abel ya timbal Apu Dios an maphod di in-appit
na ke hiya. Ya takon di nateh Abel dih done ya nanongnan
waday naadal takun hiya mipanggep hi pangulug ke Apu
Dios.
5 Athidi bon Enoch an gapuh pangulug na ya takon di
ugge nate ya naala ot awiton Apu Dios hi langit ot maid
di pakahamak ke hiya. Hay kanan nan nitudok an kalin
Apu Dios ya handih uggena inawit hi Enoch ya ongal di
nangipaamlongan Enoch ke hiya.
6 Hanan tagun maid di pangulug na ya adinadaman
paamlongonah Apu Dios. Te nan tagun pinhod nan mi-
hayyup ke hiya ya mahapul an kulugonan wadah Apu Dios
ya kulugona bon baddangan Apu Dios nadan mumbagah
baddang na.
7 Hi Noah boy oha an gapuh pangulug na ya inidngol nay
kinalin Apu Dios an waday ahi maat. Inun-unud nah Apu
Dios ot mangapyah bapor ot humgop da nadah pamilyanah
di ot uggeda nilagat an nalting handih nalbongan di luta.
Gapuh pangulug na ya imbilang Apu Dios an maphod, adi
umat nadah udum an tatagu kediyen tiempon maid di
pangulug da, kinali nalting da.
8 Athidi bo ke Abraham an gapuh pangulug na ya inun-
unud nay kalin Apu Dios an taynana nan numboblayana
ot mit-an nah boblen kinalin Apu Dios an ipaboltanan hiya
takon di uggena inilah diyen ena pangayan.
9 Gapuh pangulug na ya nun-ottaottan hi ena naki-
boblayan nah kinalin Apu Dios an ipaboltana. Hay baleda
ya niabbung an tulda te maid di naduttuk hi eda pum-
boblayan. Athidi damdaman da Isaac an imbabalena ya
hi Jacob an inap-apuna yaden nigappat da kediyen kinalin
Apu Dios an lutan ipaboltana.
10 Inanusan Abraham di athidi te namnamaonan ahi
mihaad nah nahamad an boblen kinapyan Apu Dios.
11-12 Takon hi Sarah an inayan Abraham ya nahamad di
pangulug na te hiya ya adi pakaimbabale, namam-a bo
udot te nain-ina ya hi ke bo Abraham ya naam-ama, mu
gapuh pangulug da nah kinalin Apu Dios an wadan tuy
imbabaleda ya nawadaan hi Sarah ot mun-imbabale. Ot
loktat ya dimmakol di holag dan umat hi kinadakol nadan
bittuwon hi kabunyan ya umat nah pantal nah pingngit di
baybay an adi mabilang.
13 Am-in datuwen tatagu ya waday pangulug da inggana
nate da. Hay kitib-an di pangulug da ya hinoohood
day pangidatan Apu Dios nah kinalinan dida. Mu ugge

impakulug Apu Dios hidiye handih kataguda, mu takon di
athidi ya uggeda inwalong di pangulug da an hi udum hi
algo ya umannung hidiye. Inila dan bokon hituh lutay
panawatan da nah kinalin Apu Dios an idat nan dida, kinali
inabulut dan makiboble da ya abu tuh luta.
14 Datuwen tatagu ya kulugon dan wada nan boblen
ahida pangayan ta mihaad dah dit nangamung an hidiyey
gagamgaman da.
15 Adida mo nomnomnomon nan boblen tinaynan da, te
kon gulat na ya nibangngad da.
16 Man-uke ya nan boblen gagamgaman dan pangayan ya
kudkudukdul mu nan boblen tinaynan da, te hidiyen boble
ya wadah langit an indadaan Apu Dios. Kinali adi bumain hi
Apu Dios an mangalin hiyay Dios da, te indadaanana didah
pumboblayan da.
17-18 Hay oha boh kitib-an di nahamad an pangulug ya
hay inat Abraham handih pinatnaan Apu Dios. Gapuh
pangulug na ya inabulut nay kinalin Apu Dios an iappit na
nan binugtung an imbabalenan hi Isaac, yaden kinalin Apu
Dios handi ke hiyan hi Isaac di kahlagan di dakol an tatagu.
19 Uggena kinawwanan ot ena ot patayon te madinol an
waday kabaelan Apu Dios an managuh nate. Ya makulug
an kay tinagun Apu Dios te kinalyanah Abraham ot uggena
intuluy an in-appit nan imbabalena.
20 Athidi bon Isaac an gapuh pangulug na ya impainila na
nadah duwan imbabalenan da Jacob ke Esau an hi udum hi
algo ya idat Apu Dios di kiphodan da.
21 Athidi bon Jacob an gapuh pangulug na ya handih naka-
am-aman dandaniy katenan nihakdol nah patanong na ya
dinayaw nah Apu Dios ya indasalana nadan inap-apunan
imbabalen Joseph.
22 Ya athidi bon Joseph an gapuh pangulug na ya handih
mungkatkate ya kinalinan hi udum hi algo ya taynan nadan
holag Israel di Egypt. Ongal di dinol nah nangalyanan tuwe
ot ibaganan didan pakial-ala day adol nat eda ilubuk hi
kibangngadan dah boble da.
23 Takon nadan ammod Moses ya gapuh pangulug da
ya uggeda timmakut an mangahing nah olden nan patul
an mipipaten am-in di ka-itungon linalakin imbabalen di
Judyu ot italu dah Moses hi tuluy bulan nipalpuh nitun-
gowana. Oha bo ya inila dan makakkaphod di kagolang
nah hinangngab Apu Dios.
24 Takon hi Moses handih kimmat-aguwana ya gapuh
pangulug na ya adina pinhod an mibilang an imbabalen

nan babain imbabalen nan patul di Egypt an nangong-ongal
ke hiya.
25 Man-uke ya pakudukdulonan mid-um nadah ibbanan
tatagun Apu Dios an munligligat mu nan makidkid-um
nadah iEgypt nah at-atton dan punliwatan te inila nan
nakatang ya abuy pun-am-amlongan da.
26 Hay punnomnom Moses ya kudukdul nay munligligat
gapuh pangulug nah aliyan Kristo an tinuddun Apu Dios an
ahi mumpatul mu nan ena boltanon am-in di kinadangyan
an wadad Egypt, te nonomnomonay ahina gun-udon hi
ohan algo.
27 Gapu boh pangulug na ya tinayananad Egypt an ugge
timmakut hi pamoh-olan nan patul hi panayananah di. Ot
takon di nunligligat hidi nah nangayana ya kapyanan hi
Apu Dios di inun-unud nan kay na tinibo yaden adi matibo.
28 Ya handih uggeda ni-an tinayanan ad Egypt ya gapuh
pangulug na ya inun-unud nay kinalin Apu Dios. Ot hiyay
nangipangpangulu nah kanan dan Piyestan di Nala-uwan
di Anghel Apu Dios an waghikan da nan pamadingan di
babale dah dalan di kalnero. Ta deket umali nan Anghel
Apu Dios an mamate nadah linalakin panguluwan an
imbabalen nadan iEgypt ya hidiyey pangimatunanat adina
ilagat nadan panguluwan an imbabalen nadan Judyu.
29 Handih panayanan nadan Judyu ad Egypt ot pudugon
nadan iEgypt dida ot mahkuk da nah kanan dan Maingit
an baybay ya binaddangan Apu Dios dida gapuh pangulug
dan impunhi-ana nan danum ot waday mamagan dinalan
da. Mu handih immagwat da ya impundammu na bo nan
danum ot malting nadan iEgypt an mumpamdug ke dida.
30 Handih nundanallanan dah nap-at an toon ya dimma-
tong dad Jerico. Mu maid di innun dan humgop te waday
natag-en binattun alad an nunlinikkod nah boble, mu gapuh
pangulug da ya inun-unud da nan kinalin Apu Dios an aton
dan likkodon da nan boble hi pituy algo. Ot aton dah diye
ya na-ala on natlob nan binattun alad ot humgop da ot
pumpate da nadan tataguh di.*
31 Pinate dan am-in nadan tataguh din adi mangulug ke
Apu Dios, mu uggeda inlagat nan ohan babain pabpabbayad
nay adol nah linalaki an hi Rahab ya nan pamilyana te
gapuh pangulug na ya binaddangana nan duwan impaman-
gulun nadan Judyun e nunsiim.
32 Kon mahapul an tagak hi tonton hi tatagun pangitib-an
yuh ine-en di pangulug? Gulat nat tontonok nadan ongal
di pangulug da ya makudang di tiempo te dakkodakkol da,

* **11:30 11:30** Joshua 6:12-21

umat ke da Gideon, hi Barak, hi Samson, hi Jephtah, hi
David, hi Samuel ya handidan profetas.
33 Hay udum ke datuwen tatagu ya hay pangulug day
gapunah nanganapputan da nadah eda nakigubatan. Ya
maandong di nun-ap-apuwan dah bobleda. Ya dinawat da
nadan kinalin Apu Dios an idat nan dida. Nihwang di udum
hi e panganan di layon ke dida.
34 Gapu boh pangulug da ya nihwang di udum hi e
punggohoban di buhul dan dida te naala ya ugge ginhob di
apuy dida. Ya gapu boh pangulug di udum ya nihwang dah
pamatayan di buhul dan dida. Ya nadan udum ya nakapuy
da, mu gapuh pangulug da ya inumlot dat natulid da mon
makigubat ot apputon da nadan immalin e pumloh bobleda.
35 Ya wadada damdamay binabai handin gapuh pangulug
da ya namahuwan nadan naten imbabaleda.

Ya impunholholtap day udum ot ahida patayon dida ga-
puh adida pangiwalongan hi pangulug da te pakudukdulon
dan mate mu nan eda iwalong di pangulugan dan Apu
Dios. Te inila dan mamahuwan dat waday kudkudukdul
an kitaguwan an gun-udon da.
36 Hay udum an mangulug ya nataltalanggaan da ya
nahuplit da. Hay udum ya nabangkilingan da on nikalabut
da.
37 Ya nunhihinnatkon di natayan di udum an mangulug te
natugmilan di udum, nagolgol di adol di udum ot magodwa
ya natuduk hi ispaday udum ot mate da. Hay udum
ya mahmahmok dan nipaholholtap da ya napaligligat da
ya makakuddang di mahapul da ot hay bubulwati da ya
nakapyah bolat di kalnero weno gulding.
38 Ya hay udum ya nipakaan dah numboblayan da ot
eda mo humanawwangan hanadah adi maboblayan ya
hi bibilid ya niha-ad dah liyang weno lungab. Mu hay
kakulugana ya diday maphod an tatagun adida umat nadah
adi mangulug an mangipaligligat ke dida.

39 Datuwen tatagu ya tobalon Apu Dios didan maphod
gapuh pangulug da, mu uggeda ni-an dinawat nan kinalin
Apu Dios ke didan gun-udon da
40 te wada nan kudkudukdul an ninomnom Apu Dios an
aton ke ditakun am-in, bokon ke dida ya abu. Ya takon di
ditakud uwani ya milak-am taku damdama kediye gapuh
pangulug taku.

Hi Apu Dios di manugun ke ditakun mangulug

12

1 Dakol day tatagu dih donen nahamad di pangulug da.
Hay pangi-e day pangiun-unudan takun mangulug te kay
da ang-angon di pangi-e takud uwani. Kinali mahapul
an itikod takun mangmangngat hi nalgom an humaliw-ah
pangun-unudan takun Apu Dios. Ya iwalong taku nadan
punliwatan an kay mangigagakod ke ditaku ta hay maphod
di aton taku ya anusan takun mangat hi pinhod Apu Dios.
2 Hi Jesus ya abuy kulugon ya pundinolan taku te hiyay
nipuunan di pangulug taku ya hiya boy mangipahamad hi
pangulug taku. Te takon di kababain di mipatak hi krus
ya uggena ninomnom hidiye te inila nan mun-an-anlah
kagibbuwan di ligat na, kinali inippol nan nunholholtap
nah krus. Ot ad uwani ya wadah langit an inumbun hi
winawwan Apu Dios an mun-ap-apu.
3 Mahapul an nomnomon taku boy nangippolan Jesus hi
inainat di naliwat an tatagu ke hiya ta adiyu nomnomon
an maid di hilbin di pangulug hin waday ligat. Adi kayu
madismaya, mu ihamad yuy pangulug yu.
4 Te takon di makaliggatan kayun mangiwalong hi punli-
watan ya maid ni-an ke dakayuy nangikaten diye.
5 Kon kinal-iwan yu nan tugun Apu Dios ke ditakun
imbabalenan kananay

“Imbabalek, adim langlangkuyyaon di tugun kun he-a, ya
adika umalmot hin boh-olan dakan ha-on.
6 Man-uke ya tugunok ya kastiguwok nadan pinpinhod kun
imbabalek.”
7 Kinali mahapul an anusan takuy ligat te hidiyey ohah
panugun Apu Dios ke ditaku ya hidiye boy kitib-an di
pangibilang nan ditakun imbabalena. Kapyanah diyen aton
Apu Dios te takon di aammod hituh luta ya tugunon day
iimbabale da.
8 Hi Apu Dios ya tugunon ditakun am-in an imbabalena. Te
deket adi ditaku tugunon ke hiya ya kitib-anan bokon ditaku
imbabale.
9 Handih u-unga taku ya tugutugunon ditakuh aammod
taku, kinali pakalispituhon taku dida. Ya deket athidin
paka-un-unudon taku nadan aammod takun wada tuh
luta ya namam-a ot kumay pangun-unudan taku ke Ama
takun hi Apu Dios an wadah langit ta waday innun takun
makitagun hiya ta nangamung.
10 Hanada ken aammod taku ya tinugun ditaku ya kinastigu
ditaku handih kau-unga taku mipuun nah punnomnom da
mipanggep hi maphod, mu hi Ama takuh langit ya tugunon
ya kastiguwon ditakut kiphodan takut milak-am taku hi
kaphod na.

11 Mahakit di nomnom taku hin tugunon ditaku, mu deket
natugun taku ya maphod moy pangi-e taku ya luminggop
moy punnomnom taku.

Hay pangun-unudan takuh pangi-en Jesus

12 Hidiye nan dakayu ken kimmapuy di pangulug na
gapuh punligligatan yu ya ihamad yuy pangulug yun Jesus.
13 Itultuluy yun mangun-unud nah maphod an pangi-
e ta dakayuy pangitib-an nadan kimmapuy di pangulug
nat adida mam-ahon an mangiwalong hi pangulug da, mu
ihamad da ot ya abu.
14 Aton yun am-in di kabaelan yun mangip-iphod hi paki-
kie yuh ibbayun tagu. Ya hay pinhod nan Ap-apu takuy
un-unudon yu te adiyu mo tibon hiya hi udum hi algo hin
adiyu un-unudon.
15 Tibon yu ot ta maid ke dakayuy mangitikod an
mundinol nah ulen Apu Dios. Ya maid ke dakayuy
mangipangpangulun mangat hi gaga-iho te un-unudon di
udum ta loktat ya humlun hi punliwatan di dakol ke Apu
Dios.
16 Halipat-an yu bot maid ke dakayuy mangat hi malalao
umat hi makibabai weno makilalaki. Ya tibon yu ta adi
kayu umat ke Esau an nginohe nah Apu Dios te takon di
hiyay panguluwan ya uggena imbilang nan kalebbenganan
panguluwanan an indat ot Apu Dios ke hiya. Te handih
naagangan ya na-ala ot ihannot nah diyen kalebbengana hi
ohan pinnangan ke tulangna.
17 Inila takun indani ya pinhod nan bangngadon hidiyen
kalebbengana, mu adi mo mabalin, takon di munluluwan
mumpahpahmok ke amana.
18 Hay nanginilaan takun Apu Dios ya adi umat hi nangini-
laan handidan Judyu dih done. Handih nih-up da nah bilid
ad Sinai an eda dawaton nan Tuguna ya timmattakut da te
mundadalebdeb nan bilid ya mungngingitit di ahuk na. Ya
muntatapol di nunlinikkod ya mumpuwok.
19 Waday dingngol dah tangguyub ya indani ya dingngol
dan kimmalih Apu Dios. Ya timmakut da ot mumpah-
pahmok dan hiya ta itikod nan kumali,
20 te namahig di takut da nah kinalinan kananay maid
di mabalin an mih-up kediyen bilid an kad-ana te takon
di aggayam an mih-up hidi ya mahapul an matugmilan ta
mate.
21 Katatakut hidiyen tinibo dat takon hi Moses ya kananay
munggagayonggong hi takut na.
22 Athidiy numpainilaan Apu Dios ke dida, mu ditaku
ke ya gapuh pangulug takuy nanginilaan takun hiya. Ya

handih nangulugan taku ya nigappat taku nadah mun-
dayaw ke hiya nah Bilid an Zion ad Jerusalem hi langit an
kad-an nan Dios an wadat nangamung. Ya makiam-amlong
taku nadah dakkodakkol an anghel,
23 nadah imbabalen Apu Dios an nitudok di ngadan
dah langit, ya nadah mangulug an impaphod nay pangi-
eda handih matagu da. Ya nihayyup takun Apu Dios an
munhumalyan am-in hi tagu.
24 Ya nihayyup taku bon Jesus an mangitakdog ke ditaku
te hiyay nangipaannungan Apu Dios nah balun nakitobbal-
anah pangabulutanan ditaku. Ya gapuh ongal an homok
nan ditaku ya nibilang taku nah niatan di dalan Jesus hi
natayanat mapakawanan di liwat taku. Adi umat hi niatan
di dalan Abel handih natayana an mahapul an mibalo.
25 Athidiy ine-en diyen balun nakitobbalan Apu Dios ke
ditaku, kinali mahapul an tibon takut un-unudon takuy
tuguna. Hi Apu Dios ya kinastiguna handidan Judyun
nungngohe nah punhapitonan hi Moses ot nakammam-a
moy pangastiguna hin nan Imbabalenay ngohayon taku.
26 Handih kimmalih Apu Dios nah bilid ad Sinai ya
kimmolyog di luta. Mu kinalina bon kananay “Ahik bo
iwagot tun luta, takon di kabunyan.”
27 Hay pinhod nan kalyon ketuwe ya hantuh pangiwag-
otana bo ya madadag am-in hantudan lintunat mama-id da.
Ya nada ken adi madadag ya munnanong dat nangamung.
28 Ta hidiye nan mumpasalamat takun Apu Dios te ahi
taku makiha-ad nah pun-ap-apuwanan adi madadag. Ya
mahapul an dayawon taku ya un-unudon takut umamlong
29 te nahalman di pangastigun Apu Dios nadah adi
mangun-unud ke hiya. Hiya ya mialig nah apuy an gumhob.

Hay aton an mangipaamlong ke Apu Dios

13

1 Ditakun kaibaiba an mangulug ke Jesu Kristo, mahapul
an itultuluy takun munhimpopohhodan.
2 Deket wadaday mundag-uh baleyu ya maapnga kayun
dida, takon di uggeyu inila dida. Te athidiy inat di udum
handidan udum an aammod taku. Ya hin-uddum on uggeda
inilan anghel gayam hidiyen dimmung-oh baleda.
3 Ya adiyu bo kal-iwan an bumaddang nadah ibbayun
nungkibalud. Homkon yu dida an kay kayu nakibabalud
ke dida. Ya athidi bo an homkon yu nadan udum an
paligligaton di tatagu an kay kayu damdama makililigat ke
dida.

4 Ya am-in kayun nangahawa ya mahapul an iohha yuy
pamhod yu nah inayan yu ya adiyu ihuyop di bokon yu
inayan weno eyu aton di udum an malalao te makulug an
kastiguwon Apu Dios di mangiathidi.
5 Ya bokon bo hay pihhuy gagamgaman yu ya adiyu
unguhan di nganneh diyen wadan dakayu, te wadah Apu
Dios an mangipaptok ke ditaku ya idat nay mahapul
taku, kinali kananay “Adi dakayu iwalong ya adi dakayu
tayanan.”
6 Kinali madinol taku ke Apu Dios ta waday ohan ditaku
on mabalin an kananay
“Hi Apu Dios di bumaddang ke ha-on, kinali adiyak tumakut
takon di nganney aton di tatagun ha-on te dida ya
tagu da ya abu.”*
7 Nomnomon yu handidan namangulun nuntuttudun
ditakuh kalin Apu Dios. Nomnomon takuy kahamad di
pangulug dan Jesu Kristo ta iun-unud takun dida.
8 Te hi Jesu Kristo ya adi malumman. Hiya ya
munnananong ta nangamung nipalpu handih lappuna, ad
uwani ya ta inggana.
9 Adi kayu midmidngolan hanadah dakol an nungkihallan
mituttudun adi miunnud nah nitanuttudun dakayu. Te hay
ya abu aton takut mihamad di pangulug taku ya idinol taku
nah ulen Apu Dios, bokon hay pangun-unudan taku nah
nitugun mipanggep hi mapanion makan, te maid di magun-
ud hi pangun-unudan ke dadiye.
10 Ditaku ya kinulug takun hi Jesu Kristoy niappit ke
Apu Dios an hidiyey nipuunan di nanawatan taku nah
kiphodan an malpun Apu Dios. Mu nadan mangitultuluy an
mangidinol nah iappit nadan padi nah Tabernacle gapuh
pangun-unudan da nah Tugun Moses ya adida milak-am
nah kiphodan an nidat ke ditaku.
11 Hay oggan aton nan natag-en padi ya alana nan dalan
nan aggayam ta iena nah Nakassantun Kuwartu ta iappit
na gapuh liwat di tagu. Mu nan adol diyen naklong ya ie da
nah e-elen di boble ne ahida ginhob.
12 Hituwe ya waday nipaddungana nah naat ke Jesu
Kristo te in-e da nah e-elen di boble ot ahida patayon
nah krus ta nan immayun dalanay niappit ke Apu Dios ta
mapakawanan di liwat di tagu.
13 Kinali mahapul an adi taku mo idinol hi umat nah
ine-e taku handi, mu idinol takun Kristo an mangihwang
ke ditaku ya abuluton takun milagat nah kababain an
natayanah krus.

---

* **13:6 13:6** Psalm 118:6

14 Kapyanah tuwen maat ke ditakun mangulug te adi
taku munnananong an mihaad tuh luta te namnamaon
takun mihaad nah boble hi langit an ahi taku kiha-adan
ta nangamung.
15 Ta hidiye nan ditakun mangulug ke Jesus ya mahapul
an dayawon takuh Apu Dios ta nangamung hi pangalkalyan
takuh kinatag-ena ta hidiyey kay taku iappit ke hiya.
16 Ya adi taku kal-iwan an mangat hi maphod ya munhim-
babaddang taku hin waday maligatan ke ditaku te datuwey
kay taku iappit ke Apu Dios an mangipaamlong ke hiya.
17 Un-unudon yu nadan mangipangpangulun dakayu ya
aton yun am-in di kalyon dan dakayu te diday nangidinolan
Apu Dios an mangipaptok ke ditaku nah pangulug taku. Te
hi udum hi algo ya mahmahan Apu Dios hin inat da nadan
nidinol ke didan aton da. Maphod di un-unudon taku didat
maan-anla dan mangat nah ngunuda, te deket ngohayon
taku dida ya humiga da mo. Ta deket athidiy maat ya maid
moy gun-udon taku.
18 Ya idasalan dakami ke dakayu. Maphod di nomnom mi
te inat miy kabaelan min mangat hi maphod te pinhod min
matbal am-in hi nganneh diye.
19 Hay oha bo ya dawatok anhan ke dakayun idasalanak
ta kal-ina ot ya gagala ya pumbangngadonak ke Apu Dios
hina.

Hay dasal nan nangitudok ketuwe

20 Hi Apu Dios an kalpuwan am-in di linggop ya
minahuwana nan Ap-apu takun hi Jesus an madayaw
an mangipaptok ke ditakun mangulug an mialig an
kalnerona. Hay nangikatayanah liwat takuy nipaannungan
nan munnananong an nakitobbalan Apu Dios hi kiphodan
taku.
21 Ya idasal kun hana ot ta idat Apu Dios di kabaelan takun
mangat am-in hi pinhod na ya am-in nadan umipaamlong
ke hiya gapuh baddang Jesu Kristo. Hana ot ta hiyay
madayaw ta nangamung. Amen.

Hay udidin tun tudok

22 Dakayun iibba, nomnomon yu hantudan kanalyok tuh
tudok ku te pinhod ku ot ahan an mihamad di pangulug yu,
anusan yun bidbidon ot antikke.
23 Pinhod kun ipainilan dakayun hi tulang takun hi Tim-
othy an nikalabut ya nipae mo. Ta deket mangindadatong
hitut akhupanak ya ikuyug kuh pangaliyak hina.
24 Ipainila yu nadah mangipangpangulun dakayuh na ya
nadah maamuamung an tatagun Apu Dios an nonomnomon

mi dida. Ya impaad bon nadan iibba takun mangulug hitud
Italy an nonomnomon dakayun dida.
25 Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu Dios.

HAY INTUDOK JAMES

1 Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi James an mut-
tatyun da Apu Dios ke Apu takun hi Jesu Kristo. Muntu-
dokak ke dakayun am-in an mangulug ke Jesus an nihinap
hi kabobboble ta ipainilak an nonomnomon dakayu, takon
di daanay kad-an yu.

Hay punligatan di mangihamad hi pangulug taku

2 Dakayun iibbak an mangulug, takon di waday hol-
holtapon yuh nganneh diye ya mun-am-amlong kayu
3 te inila takun hay ligat di mangihamad hi pangulug
takun Jesu Kristo ta takon di nganney maat ya munnanong
di pangulug takun hiya.
4 Kinali mahapul an anusan takuy ligat ta mihamad di
pangulug takut maid di pungkudangan di kaphod taku.
5 Ya hin kananat wadan dakayuy uggena inila hin ngan-
ney atonan mangun-unud ke Apu Dios ya mundasal ke hiya
ot baddangana. Te hi Apu Dios an makaiddat ya mun-am-
amlong an mamaddang ke ditaku.
6 Mu deket mundasal kayu ya adi kayu munhalinduwa,
mu madinol kayun idat Apu Dios nan ibaga yu. Man-uke
ya nan tagun maid di dinol nah dasal na ya umat nah
dalluyun nah baybay an mumbinangngadan an miun-unud
nah puluyon di dibdib.
7-8 Ya nan tagun munhalinduwa an maid di maptok hi
un-unudona ya nihalla hin nomnomonan idat Apu Dios di
pinhod na.

*Hay pun-amlongan takun mangulug, kadangyan ya na-
wotwot*

9 Dakayun iibban nungkawotwot, maan-anla kayu kuma
te gapuh nangulugan yu ya nakattag-ey pangibilang Apu
Dios ke dakayu.
10 Ya dakayun iibban kakadangyan an mangulug, maan-
anla kayu kuma hi nipababaan yu te imbilang dakayun
Apu Dios gapuh nangulugan yu. Man-uke ya hay ine-en
di nitaguwan tuh luta ya umat nah habung an gagala on
nakleng on nag-a.
11 Te deket nahalman di potang ya mungkakleng di
nitanom on nag-ay habung dat adi mo maphod di ang-ang
da. Athidi nah kadangyan an ikate nay panapul nah kad-
uman di kinadangyana, mu indanit nate ya maid di hilbina
te adina itabin di kinadangyana.

Hay kapatnaan ya kahaulan

12 Hanan tagun nanongnan nahamad di pangulug na,
takon di munligligat ya maphod ke hiya te idatan Apu Dios
hi biyag an maid di poppog na an hidiye nan kinalinan idat
na nadah naminhod ke hiya.
13 Deket wadan dakayuy mahaul ta atonay gaga-iho ya
adiyu ipanuyun Apu Dios. Te hiya ya adi mahaul hi gaga-
iho, kinali adi mabalin an e dakayu haulon ke hiyat aton
yuy adina pinhod.
14 Hay humlun hi kahaulan di tagu ya hay naminhodanan
mangun-unud hi gaga-ihon wadah nomnom na.
15 Kinali deket un-unudon di gaga-ihon wadah nomnom
ya maliwat ta, ta hay pumbanagana ya kate an hidiyey kihi-
anan ke Apu Dios.
16 Kinali dakayun iibban mangulug, adiyu kanan di hi Apu
Dios di kalpuwan di haul
17 te am-in di malpun hiyan wadah langit ya
makakkaphod an maid di kudang na. Lintuna nadan
bittuwon, nan algo ya nan bulan. Dadiyen lintuna ya
oggan da malumman, mu hiya ya munnananong an adi
malumman di pangi-ena.
18 Ya hiya ya imbilang ditakun mangulug an imba-
balena handih nanginilaan taku nah makulug an tuttuduna
te hidiye tuwaliy pinhod nan aton ta mumbalin takun
katagtag-ayan am-in hanadah lintuna.

Hay pangun-unudan taku nah kalin Apu Dios

19 Dakayun iibban mangulug, donglon yu tun kalyok. Hay
pinhod ku ya gagaid takun mundongol hi mituttudun kalin
Apu Dios ya nomnomon taku on ahi taku kimmali. Ya adi
hi ittay on bimmoh-ol taku
20 te maid di ibaddang di boh-ol hi pangatan hi pinhod
Apu Dios.
21 Ta hidiye nan mahapul an kaanon yun am-in nadan
gaga-ihon wadah nomnom yu ya itikod yun am-in di gaga-
ihon at-atton yu. Mahapul bon mumpakumbaba kayu ta
nan kalin Apu Dios an kinulug yuy un-unudon yun hidiyey
mangihwang ke dakayu.
22 Adi taku pangaliy abunay etaku dongdonglon di kalin
Apu Dios te mahapul damdaman un-unudon takuh diyen
ituttudu na.
23 Te nan tagun abunay dongdonglonay kalin Apu Dios,
mu adina un-unudon ya umat nah tagun nundiggal
24 ot paka-ang-angonay angana ot ume, mu indandani ya
kinal-iwanay ang-ang na.

25 Mu nan tagun makulug an un-unudonay kalin Apu Dios
an hidiyey mangipatikod hi punliwatan ya adina kal-iwan
nadan dingngol na, mu un-unudonat nangamung. Hituwen
taguy baddangan Apu Dios am-in nah atona.
26 Hanan tagun kananay hiya ya mangulug, mu adina
koloklaon di kalkalyona ya hay adol nay linangkakana ya
maid di hilbin nan kananay hiya ya mangulug.
27 Hay ibilang Apu Dios an nahamad di pangulug na ya
nan tagun inila nan hummok nadah maligatan, umat nadah
nabalun binabai ya nadan napuh-ig an u-ungat baddangana
dida. Ya mahapul bon tibonat adina iun-unud nadah gaga-
ihon at-atton di tagun adi mangulug.

Pun-iingngohon takuy pangat takuh ibba takun tagu

2

1 Dakayun iibba, deket kanan yuy mangulug kayun Apu
takun hi Jesu Kristo an madayaw an Ap-apu ya mahapul
an pun-iingngohon yuy pangat yuh ibba yun tagu, adiyu
pakudukdulon di udum.
2-3 Umat nah oggan yu kaam-amungan an mundayaw ke
Apu Dios an adi maphod nan gapu te hidiyen tagun immali
ya kadangyan an numbulwatih mapmaphod ya numbalituk
ya eyu pab-unon hi maphod an ubunan ta naken nawotwot
an nabikbik-iy bulwatina ya muntadtaddog weno eyu pab-
unon nah dot-al.
4 Hay athitun pangat an pakudukdulon yuy udum gapu
te kadangyan ya ap-apilon yu nadan nawotwot ya malpuh
gaga-ihon nomnom.
5 Dakayun iibba, donglon yu tun kalyok. Dakdakol nadah
nawotwot di pinilin Apu Dios an mangulug ke hiya, ta hidiye
nan diday ibilang nah kakadangyan gapuh pangulug dat
dida mah-udot di migappat nah pun-ap-apuwana te hidiyey
kinali nan maat nadah naminhod ke hiya.
6 Yaden tipet athinay pangat yu nadah nawotwot? Kon
uggeyu inilan nadan kakadangyan di mangipaligligat ke
dakayun hi ittay on edakayu indiklamu?
7 Ya kon bokon diday mamihupihul ke Apu takun hi Jesu
Kristo an ningadanan takun Kristiano?
8 Hay umanhan an tugun an impitudok Apu Dios an un-
unudon taku ya kananay “Pohdon yuy ibba yun tagu umat
hi naminhod yuh adol yu.” Ya maphod hin makulug an un-
unudon yu.
9 Mu deket abuna nadan kadangyan an pohdon yu ya
naliwat kayu te uggeyu inun-unud nan Tugun Apu Dios.

10 Te nan tagun paka-un-unudona nan Tugun Apu Dios,
mu waday ohan nibahhawana ya naliwat damdaman umat
nah tagun maid di inun-unud na nadah Tugun Apu Dios.
11 Umat bo nah tagun adina ihuyop di bokona inayan,
mu pimmate ya naliwat damdama te man-ut inun-unud na
nan tugun Apu Dios an kalyonay adim ihuyop di bokon
yu inayan, mu uggena inun-unud nan tugun Apu Dios an
kananay adika pumate.*
12 Hay tugun Apu Dios di bumaddang ke ditakut mihwang
takuh liwat. Kinali halipat-an takut maphod am-in di aton
taku ya kalyon taku te ketuwen tugun di kipuunan di ahina
punhumalyaan ke ditaku.
13 Ta hidiye nan, hay tagun adina homkon di ibbanan
tagu ya adi homkon Apu Dios hantuh kahumalyaana. Mu
hay tagun homkonay ibbanan tagu ya maid di gapunan e
tumakut hantuh punhumalyaan Apu Dios ke hiya.

Hay nahamad an pangulug ya mahapul an mipatiboh aton

14 Dakayun iibba, deket waday tagun kananay mangulug
ke Apu Jesu Kristo, mu maid di kitib-an di nangulugana ya
maid di hilbin diyen kananay mangulug te adi gumla nan
pangalyanan hiya ya mangulug hi pangabulutan Apu Dios
ke hiya.
15 Deket waday ibbayun makudangan hi bulwatina ya
kanona,
16 kon abunay kanan yuy "Umanamut ka ya adika
madanagan nah mahapul mu ot hi Apu Dios di nanga-
mung." Maid di hilbin diyen maphod an kinali yu hin takon
di wadan dakayu dadiyen mahapul na ya adiyu idatan.
17 Athidih pangulug an deket abunay kalyon yuy mangu-
lug kayu, mu adiyu ipatibo nah aton yu ya maid metlaing
hilbina.
18 Mu kal-ina ya waday mangalin kananay "Maid di
nundiperensiyaana hin nan ohan tagu ya ipaanhanay
maphod an atona ya nan oha ya ipaanhan day pangulug
na." Mu hay ihumang kun nae ya mahapul an mun-unnud
danaen duwa, te kon nganney kitib-an di pangulug hin adi
aton di maphod? Tibon yu ken ha-on an atok di maphod ta
kitib-anan waday pangulug kun Apu Dios.
19 Ya wada nin an kanan di udum di nahamad di
pangulug da te kulugon dan ohay Dios. Om, makulug, mu
takon nadan dimonyo ya kulugon dan ohay Dios, kinali
gumayonggong dah takut dan hiya.

---

* **2:11 2:11** Exodus 20:13, Deut. 5:17

20 Dakayun maid di nomnom na, kon kah-in di waday
pangitib-an yu ta ahiyu inilaon an hay pangulug ya maid
di hilbina hin adi mipatibo nah aton?
21 Nomnomon yu din ammod takun hi Abraham, hiya ya
imbilang Apu Dios an maphod gapuh nangun-unudana nah
kinalina ot ena ot iappit nan imbabalenan hi Isaac ke hiya.
22 Hituwen inat Abraham di kitib-anan nahamad di
pangulug nan Apu Dios. Hidiyen nangun-unudanah pinhod
Apu Dios di nangipahamad hi pangulug na.
23 Hituwen naat di immannungan nan impitudok Apu
Dios an kananay "Hi Abraham ya kinulug nah Apu Dios ot
ibilang na hiyan maphod." Ya gapu bon diye ya kanan Apu
Dios di gayyum nah Abraham.
24-25 Tibon yun hay gapunah pangibilangan Apu Dios an
maphod di ohan tagu ya bokon hay pangulug na ya abu, mu
mahapul damdaman un-unudonay pinhod Apu Dios.
Athidi bon din hi Rahab an babain pabpabbayad nay adol
nah linalaki an imbilang bon Apu Dios an maphod gapuh
nah maphod an inat nan intalu na nadan tatagun Apu Dios
ot ahina itudduy ohan dalanon dan nibangngad hi kampu
da ot uggeda nadpap.
Datuwey kitib-anan adi gumlay pangulug ya abu.
26 Kinali nan tagun kananay mangulug, mu adina aton di
maphod ya maid di hilbina. Mialig nah adol an deket maid
di linnawana ya mate.

Hay pangonoknongan hi kalyon

3

1 Dakayun iibba, tibon yu ot ta adi na-ala on eyu gamga-
man an muntuttudu, mu mahapul an pakannomnomon
yu te inila takun nahalhalman di punhumalyan Apu Dios
nadah muntuttudu mu nadan ituttuduwan da.
2 Ditakun tatagu ya wadan waday kihallaan taku. Mu
deket waday tagun pakakonoknong hi tokonat maid di
kihallaan di kalyona ya hiyay kapkaphodan ya damana mon
konoknongonan am-in di atona.
3 Hay kialigan di toko ya nan gumok an ipakamal hi
kabayu an ittay, mu gapun diye ya un-unudon nan kabayuy
pinhod nan nuntakken pangipaeyana.
4 Hay bo kialigan di toko ya nan gumok hi udun di bapor
an ittay damdama, mu damanan bangiwona nan bapor nah
pinhod nan munmanehon pangipaeyana takon di ongal nan
bapor ya takon di nal-ot di puwok.
5 Hay bo toko ya ittay, mu ongal di kabaelan di kalyona,
umat nah ittay an apuy an damanan gobhonay himbilidan.

6 Makulug an hay toko taku ya kay apuy an manadag ke
ditaku te kalpuwan di dakol an gaga-ihon kali. Hituwey
punligligatan takun hananghanggaon takuh kabigabigat an
hay kalpuwana ya hi Satanas.

7 Hay tagu ya damanan ayumonay kumpulnan aggayam,
hahamuti, nadan mumbulluwan hi luta ya nadan wadah
baybay. Makulug an dakol di inayum di tagu ke datuwe.
8 Mu maid di tagun kabaelanan konoknongon di toko na.
Hay toko ya kalpuwan di gaga-ihon dumadag an kay kodot
an pumate.
9 Usalon takuy toko takun mundayaw ke Ama takun hi
Apu Dios, mu deke on inusal taku bon mamihul hi ibba
takun tagu ta kay taku damdama pinihul hi Apu Dios te
kinapya nay tagun umat ke hiya.
10 Adi maphod an iusal di tokon mundayaw ke Apu Dios
on inusal bon mamihul hi ibban tagu. Dakayun kaibaiba,
adiyu iathidi te adi pinhod Apu Dios.
11-12 Hay maphod ya adiyu kamkamhan di kalyon yu hi
gaga-iho. Te umat hi ob-ob an deket maphod di danum na
ya maphod tuwalin adi deke on munlanghi. Ya nan danum
nah baybay an adi mainum, adi mabalin an eka humaklung
hi mainum an danum hidi. Athidi bo nah tabuyug an adi
mabalin an e bumungah bayya-bat weno hay littukun e
bumungah tabuyug.

Hay pangi-en di nanomnoman an tagu

13 Hay tagun makulug an nanomnoman ya mahapul an
mumpakumbaba ya hay maphod di atona te athituy pangi-
en di tagun nakannomnoman.
14 Mu dakayu ya adiyu kanan di nanomnoman kayu hin
munhin-a-amo kayu ya waday oha on pinhod nan hiyay
maunud.
15 Bokon athidiy ibilang Apu Dios an nanomnoman te hay
athidin pangi-e ya umat hi pangi-en di adi mangulug an
hidiye ya nalpuh dimonyo.
16 Ta hidiye nan deket wadaday munhin-a-amo ya waday
oha on pinhod nan hiyay maunud ya gaga-ihon am-in di
maat ya maid di linggop.

17 Hay tagun ibilang Apu Dios an nanomnoman ya
abunay maphod di wadah nomnomna, maid di gaga-iho,
pakaippaptok na boy punhintutulangan, waday anus na,
adina ipapilit di pinhod na, inila nan hummok hi ibba
nah tagu, nun-iingngoy pangibilang nan am-in hi tagu, adi
munlangkak ya am-in di atona ya kiphodan di ibbanan tagu.

18 Hay tagun mangat ke danae ya umat nah muntanom
te kay na itanom di maphod an punhintutulangan ya hay
ibungana ya nan dakol an maphod an maat.

Hay pangamgaman hi pinpinhod di adol di humlun hi pangihingitan hi ibba

4

1 Nganney humlun hi punhahallaan yu ya punhinboboh-
olan yu? Hay humlun ya gaga-ihoy nomnom yun hay
gamgaman yu ya nan pun-amlongan yu.
2 Ta deket adiyu kabaelan an alan di pinhod yu on ittay
nadi on pumate kayu. Athidi bon hay amo yuh udum
di gapunah pakihannuwan yu hin adi kayu pakaala nah
pinhod yun alan ke dida. Hay kakulugana ya adiyu maalay
pinhod yun alan te adiyu ibagan Apu Dios.
3 Mu takon nin di mumbaga kayun hiya ya nunna-ud an
adina idat te ad-adiy wadah nomnom yu. Mumbaga kayu
te iusal yuh pun-an-anlaan yu.
4 Adi kayu maphod, uggeyu impunnanong nan insapata
yun Apu Dios an kanan yuy hiyay un-unudon yu. Kon
uggeyu inila an nan tagun pinpinhod nan iun-unud hi
pangi-en nadan adi mangulug ya mungnguddan an mak-
ibuhul ke Apu Dios?
5 Kon pangali yu on maid di hilbin nan impitudok Apu
Dios an kananay “Mahakit di nomnomna te bokon hiya an
nunlutun ditakuy un-unudon taku.”
6 Mu takon di athidi ya ongal metlaing di baddang nan
ditakut mabalin an un-unudon taku. Hituwe ya miunnud
nah nitudok an kananay “Hanan tagun mumpakumbaba te
inila nan makahhapul nay baddang ya hiyay homkon Apu
Dios, mu nan tagun mumpahhiya ya hiyay kastiguwona.”
7 Ta hidiye nan hi Apu Dios di un-unudon taku. Labanon
takuh Satanas ot tayanan ditaku kayan hiya.
8 Mihayyup takun Apu Dios ot mihayyup damdaman
ditaku. Ya dakayu ken munliwaliwat ya mahapul an
itikod yu nadan gaga-ihon at-atton yu. Ya dakayu ken
munhalinduwah pangulug na ya iohha yuy pangulug yun
Apu Dios ta hiyay un-unudon yu.
9 U-umyung kayu ya muntutuyu kayuh nunliwatan yu ta
bokon nan ekayu umanan-anla yaden naliwat kayu.
10 Mumpakumbaba taku ke Apu taku ta ipadayaw ditakun
hiya.

Hay adi taku pamihulan hi ibba taku

11 Dakayun iibba, adi taku pihulon di ibba taku. Te nan
tagun pihulonay ibbana ya pinihul na nan Tugun Apu Dios

an kananay mahapul an munhimpopohhodan takun tatagu.
Te deket pihulon yuy ibbayu ya hidiyey kitib-anan adiyu un-
unudon hidiyen tuguna.
12 Hi Apu Dios an nalpuwan nan Tugun di waday
kalebbenganan munhumalyah tatagu. Hiya ya abuy waday
kabaelanan mangihwang weno mangastiguh tagu, kinali
adi na-ala on kanan yuy adi maphod di ohan tagu.

Am-in di nomnomon an aton ya idinol ke Apu Dios

13 Donglonak ke, deke on kanan yuy "Ad uwani weno
hi bigat ya ume kami kediyen boblet mihaad kamih dih
hintoon ta munggattang kamit dumakol di pihhu mi."
14 Kon inila yuy maat hi bigat weno hi ohhandi? Hay
biyag ya umat nah kulabut an man-ut wadan matibo, mu
madandani ya nama-id.
15 Hay ot tuwali wadah nomnom taku ya kanan di "Hi Apu
Dios di nangamung hin iabulut nan hituwe weno hidiyey
atok."
16 Mu dakayu ya mumpahhiya kayu te ongal di dinol yuh
adol yun bokon ke Apu Dios. Ya hay pangiathidiyan yu ya
gaga-iho.
17 Hanan tagun inila nay maphod, mu adina aton ya
nunliwat ke Apu Dios.

Hay tugun hi kakadangyan

5

1 Dakayu ken kakadangyan ya donglon yu tun kalyok ke
dakayu. Kudukdul nay u-umyung kayuh punnomnoman
yuh ahi pangastiguwan Apu Dios ke dakayuh udum hi algo
gapuh liwat yu.
2 Maid di hilbin di kinadangyan yu te ahi matalak, maid
di hilbin di dakol an bulwati yu te ahi madunut.
3 Ya ahi madadag nadan balituk yu ya pihhuyu. Hidiyey
pangimatunan an mahumalya kayu. Ahi dakayu kastigu-
won ke Apu Dios te naimut kayu ya tinagan yuy amung hi
ikadangyan yu.
4 Inilan Apu Dios an hay ingkadangyan yu ya nadan
tinangdan di impungngunungunu yuh payo yun uggeyu
indat. Ta deyan mumpahpahmok dan Apu Dios an
Kabaelanan am-in. Hiya an Dios ya donglonah tuwen
pumpahpahmokan dan hiya.
5 Pun-an-anlaan yuy nalam-ay an nitaguwan yu te wadan
am-in di mahapul yu, mu uggeyu ninomnom nan algon
pangastiguwan Apu Dios ke dakayu. Umat kayu nah bakan
tinaganay kakan hi holok ot tumaba, mu uggena inilan
nagtud di algon kaklongana.

6 Ya hay bo ohan gaga-ihon inat yu ya takomboy maphod
nadan tatagun maid di bahul da ya eyu kattog anhan
indiklamu dida ya pinate yu nadan adi pakaibbalo.
Abunah tuwen kalyok ke dakayun kakadangyan.

Hay pun-an-anusan takun mangulug

7 Mun-anus kayun kaibaiba, anusan takuy ligat inggana
hantuh kibangngadan nan Ap-apu takun hi Jesus. Tibon yuy
pun-an-anus nadan munliyak an munhood hi udan ta ahida
muntanom ne hinhin-od da bot mat-ong ta ahida aniyon.
8 Athitu kuma damdamay pun-anus yun munhood hi
kibangngadan nan Ap-apu taku. Pakodholon yuy nomnom
yu ya mangun-unud kayun hiya te gagala ya umali.
9 Dakayun kaibaiba, adi kayu munhimpipihul ya munhin-
tutumbuk ta adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios te gagala
mo ya umalin munhumalyah tatagu.
10 Nomnomon yun kaibaiba handidan profetas an intud-
ak Apu Dios an mangipainilah kalinan inan-anusan day
ligat, diday pangiun-unudan yun mangan-anus hi punligli-
gatan yu.
11 Inila takun maka-an-anla da mo te inan-anusan day
ligat da takon di nahalman di hinolholtap da. Athidi
damdama ke Job an nahalman di nunligligatana, mu inan-
anusana ot uggena inwalong di pangulug na. Ya handih
udidina ya impatibon Apu Dios di ongal an homok na ya
baddang nan hiya. Athidi te ongal di homok ya pamhod
Apu Dios hi tataguna.
12 Hay oha bon importanten kalyok ke dakayun kaibaiba
ya adiyu isapatan Apu Dios weno hi kumpulna hin waday
kalyon yu. Na-ala ya kanan di om, hin om ya adi, hin adi ta
adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios.
13 Deket wadan dakayuy maligligatan ya mahapul an
mundasal ke Apu Dios. Ya dakayu ke damdaman mun-am-
amlong ya ikankanta yuy pundayaw yun Apu Dios.
14 Ya deket waday ibba yun mundogo ya maphod di
ipaayag na nadan mangipangpangulun dakayun mangulug
ta idasalan da ya ha-adan dah lanay adol nah pumbagaan
dah baddang Apu Dios ta makaan di dogona.
15 Deket kediyen pundasalan da ya waday pangulug dan
Apu Dios ya makulug an pumhod ya deket waday liwat na
ya mapakawanan.
16 Ta hidiye nan am-in kayu ya waday oha on kalyonay
nunliwatanah ibbana ya munhindadasal kayu ta pumhod
kayu. Ya nomnomon yun ongal di kabaelan di dasal nan
tagun nahamad di pangulug nan Apu Dios,

17 umat ke Elijah an ohan profetas Apu Dios dih done.
Hiya ya tagun umat ke ditaku, mu inhamahamad nan
nundasal ke Apu Dios ta adi umudan, ya makulug peman
an ug-ugge immudan hi tuluy toon ta onom di bulan.
18 Ya handih nundasal bot umudan ya immudan ot
tumagu day nitanom.
19 Dakayun kaibaiban mangulug, kal-ina ket wadan
dakayuy iwalong nay pangulug na, mu waday ohan
dakayun manugun ke hiya ta mibangngad nah makulug an
pangulug
20 ya binaddanganah diyen tagu ot ugge nihi-an ke Apu
Dios ta nangamung. Ya gapu kediyen inat na ya am-in di
liwat diyen tagu ya pakawanan Apu Dios.

HAY NAMANGULUN TUDOK PEDRO

1 Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pedro an ohan
natuddun apostoles Jesu Kristo. Muntudokak ke dakayun
mangulug an timmayan hi bobleyu ot miwahit kayuh
kabobbobleh nad Pontus, ad Galatia, ad Capadocia, ad Asia
ya ad Bitinia.
2 Dakayuy pinilin Ama takun hi Apu Dios an tataguna te
ninomnom na tuwali handih pinghanan ditakuy pumbali-
non nan Espiritunan tatagun mangun-unud ke Jesu Kristo
ta gapuh natayana ya pakawanan Apu Dios di liwat taku.
Hana ot ta hi Apu Dios ya nanongnan maulen dakayu ya
palinggopon dakayu.

Hay kahamad di pangulug taku

3 Madayaw hi Apu Dios an hi Aman nan Ap-apu takun hi
Jesu Kristo te hiya ya ongal di homok nan ditaku te gapuh
nunmahuwanan Jesu Kristo handih natayana ya waday
balun biyag taku. Ta hidiye nan ongal di namnama takun
ahi makiha-ad ke hiyat nangamung.
4 Ya waday ih-ih-od nan ditakun hidiye ya munnananong
te adi mapa-i ya adi matalak weno malumman.
5 Ya gapuh kabaelana ya ipaptok ditaku gapuh pangulug
takun Jesus ingganay ipaannung na nan nihwangan taku
hantuh kapoppogan di luta.
6 Kinali mun-am-amlong taku takon di dakol di hol-
holtapon takud uwani tuh luta.
7 Te datuwen punligligatan takuy kapatnaan di pangulug
taku hin nahamad weno adi. Takon nan balituk an mabalin
an mapa-i ya kah-in di ayugon ta mamahmay kinabalituk
na. Ot immam-ana mon mahapul an mapatnaan di pangu-
lug takun nabalbalol mu hay balituk. Ta deket makulug an
nahamad di pangulug taku ya ditakuy madayaw ya matbal
hantuh pumbangngadan Jesu Kristo.
8 Takon di uggeyu tiniboh Jesus ya kapyanan ongal di
pamhod yu ya dinol yun hiya, kinali ongal di amlong yun
maid di kiingngohana.
9 Hay gapun diyen amlong yu ya hay nihwangan yun
hidiyey ginun-ud yuh nangulugan yu.
10 Hituwen nihwangan taku gapuh ulen Apu Dios ya
impaabig na handidah profetas na dih done. Mu uggeda
nakaawwatan di ine-ena ot adaadalon day mipanggep
ketuwe.
11 Pinhod dan inilaon hin kakon-ana ya hin nganney
innunan maat hidiyen kihwangan te nan Espiritun Kristo

an wadan dida ya impainilanan diday ahi punholholtapan
Kristo ya hay ahina kidayawan.
12 Mu impainilan Apu Dios ke datuwen profetas an bokon
kediyen tiempo day umannungana. Ot deyan ad uwanin
tiempo takuy nangipaannungana. Hidiyen inabig dan
kiphodan taku ya dadiyey impainilan nadan nangitanut-
tuduh kalin Apu Dios ke dakayu. Ya hay bimmaddang ke
didan immalin e nuntuttudun dakayu ya nan Espiritun Apu
Dios an nalpuh langit. Takon nadan anghel ya ihik da
damdaman inilaon di mipanggep ketuwe.

Mahapul an midayaw hi Apu Dios hi am-in nah aton taku

13 Ta hidiye nan mundadaan taku ya halipat-an takut hay
maphod di aton taku ya mundinol taku nah ulen Apu Dios
ke ditaku hantuh ahi bo aliyan Jesu Kristo.
14 Ot gapu te nibilang taku mon imbabalen Apu Dios ya
mahapul an hiya moy un-unudon taku ta bokon nan pangi-
e taku handih ugge taku nanginilaan ke hiyay un-unudon
taku.
15 Mahapul an maphod taku te hi Apu Dios an nangibilang
ke ditakun imbabalena ya makaphod
16 te kanana nah impitudok nay “Mahapul an ip-iphod yuy
pangi-e yu ta umat kayun ha-on an makaphodak an abu.”*
17 Ya nomnomon yu an nan kanan yun hi Amayu nah
pundasalan yu ya nun-iingngoy punhumalyanan am-in hi
tagu. Mahmahanan am-in di at-atton taku, kinali mipalpud
uwanin matagu taku tuh luta ya mahapul an iphod takuy
pangi-e taku an tumakut takun mangat nadah adina pinhod.
18 Te inila yun bokon nadan mauma, umat hi pihhu weno
balituk di namoklah kakastiguwan taku gapu nah gaga-ihon
pangi-en binoltan taku handidah aammod taku,
19 mu hay biyag Kristoy namoklah liwat taku handih
immayuy dalana. Hiya ya mialig nah maphod an kalneron
oggan iappit handidan aammod taku ke Apu Dios.
20 Ninomnom tuwalin Apu Dios an hi Jesus di mangikateh
liwat taku handi uggena lintu hantudan wadad uwani.
Mu uggena impaannung hituwe ingganad uwanin tuwen
madatngan di kapoppogan di luta.
21 Gapuh inat Jesus ya waday pangulug yu ya dinol
yun Apu Dios an nunmahu ke hiya handih natayana ot
mumbangngad hi langit an kidayawana. Kinali ad uwani
ya hi Apu Dios ya abuy kulugon taku ya pangidinolan takuh
pakitaguwan takun munnananong.

---

* **1:16 1:16** Tibon yuy Lebiticus 11:45 ya 19:1-2.

22 Ot gapuh pangun-unudan yuh tuttudun Apu Dios
ya maphod moy pangi-eyu, ta hidiye nan nahamad moy
punhimpopohhodan yu. Ya mahapul an punnanongon yuh
diye.
23 Wada moy balun biyag taku te handih nangulugan
taku nah waday kabaelana ya munnananong an kalin Apu
Dios ya nipidwa takun niimbabale an hay nangiimbabalen
ditaku ya hi Apu Dios an munnananong ta nangamung.
24 Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay
“Am-in di tagu ya mialig da nah holok an deket nate ya
makleng. Ya am-in di kidayawan di tagu ya umat hi
habung di holok an deket nakleng ya mag-a.
25 Mu hay kalin nan Ap-apu taku ya munnananong ta
nangamung.”
Hituwen kalin nan Ap-apu taku mipanggep hi pamhod nan
ditaku ya nituttudu ke dakayu handi.

2

1 Ya gapu te wadan dakayu nan balun biyag ya mahapul
an itikod yun mangat hi gaga-iho. Adi kayu munlangkak,
adiyu kahinkulkuluggon, adi kayu maka-amo ya adi kayu
makammadngol.
2 Hapulon takuy kalin Apu Dios an umat nah ka-itungon
golang an hay inumonay hapulonat mihamad di pangulug
yun Jesus an mangihwang ke ditaku.
3 Athidiy aton yu ot ininnila taku mo nan ongal an
naminhod Apu Dios ke ditaku.
4 Punnanongon takuy pundinol takun Jesu Kristo an
kalpuwan di biyag an munnananong, takon di ugge inab-
ulut di udum an tatagu, te hiya ya mialig nah batun
pangipataddogan hi bale an binalon nadan mangapyah
bale, mu hiyay pinilin Apu Dios an makahhapul.
5 Ya ditakun wada moy balun biyag na ya iabulut takuy
adol takun mialig nah batun mikapyah balen Apu Dios.
Pinili ditakun padinan mangiat hi pinhod nan dadiye nadan
maphod an aton takun mialig nadah miappit ke hiyan
abulutona gapu ke Jesu Kristo.
6 Wada nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay
“Waday tudduwok an tagud Zion an mialig nah batun
makakkaphod an pangipataddogan hi bale. Ya nadan
mangidinol ke hiya ya adida muntutuyuh nundinolan
dan hiya.”
7 Ta hidiye nan ditakun mangidinol ke hiya ya ongal di
kiatanan ditaku. Mu nadan adi mundinol ke hiya ya diday
nialigan nan impitudok Apu Dios an kananay

“Hanan batun binalon nadan mangapyah bale ya hidiye ot
ahan di nahamad an pangipataddogan hi bale.”*
8 Ya hay bo ohah impitudok Apu Dios ya kananay
“Hituwen batuy kihupdugan di tatagu.”
Dadiyen tatagun mihupdug ya diday ugge nangun-unud nah
kalin Apu Dios, ta hidiye nan makastigu dan hidiye tuwaliy
maat ke dida.
9 Mu ditakun mangulug ya pinili ditakun Apu Dios an
tataguna ya kay taku niohhan bimmoble te ohay un-unudon
taku. Ya ditakuy umat nadah padin pungngunuwona. Ya
ditaku boy pinili nan mangipainila nah maphod an inat nan
ditaku. Handi ya kay taku wadah tapol te ugge taku inilah
Apu Dios, mu ad uwani ya pinat-alan ditakun hiya.
10 Handi bo ya ugge taku nibilang an tatagun Apu Dios ya
ugge taku inilay mipanggep nah homok na. Mu ad uwani
ya nibilang takun tataguna ot gibokon takuh diyen homok
na.
11 Dakayun kaibaiba, nomnomon takun kay taku bisita ya
abu tuh luta te hi langit tuwaliy kiha-adan taku. Ta hidiye
nan bokon nadan gaga-ihon pun-an-anlaan di adol takuy
gagamgaman taku tuh luta te hidiyey manadag hi pangulug
taku.
12 Hay maphod di ipatibo taku nadah adi mangulug ta
takon di pihulon ditaku ya loktat ta inilaon dan nalpun Apu
Dios di kaphod takut dayawon da hantuh aliyan nan Ap-apu
takun hi Jesu Kristo.

Hay pangun-unudan hi ap-apu

13 Gapuh pamhod takun Apu Dios ya un-unudon taku
nadan aap-apun di gubilnu taku umat hi patul an katagtag-
ayan an ap-apun di boble.
14 Ya un-unudon taku bo nadan aap-apun tinuddunan
mangastigu nadah nabahulan ya mambal nadah mangun-
unud hi linteg.
15 Te hay pinhod Apu Dios ya hay maphod di aton takut
matikod di kumpulnan oggan kalyon nadan tatagun na-ala
on kinali day pinhod da.
16 Man-u te libli takun mangat hi pinhod taku, mu bokon
hidiyey pangigadulan an mangat hi gaga-iho te ditakun
nibilang an muttatyun Apu Dios ya mahapul an hay maphod
di aton taku.
17 Lispituhon takuy ibba takun tagu ya ipatibo takuy
pamhod taku nadah ibba takun mangulug, tumakut takun
mangat nadah adi pinhod Apu Dios ya lispituwon takuy ap-
apu tuh boble taku.

---

* **2:7 2:7** Psalm 118:22-23

Hi Jesus di pangiun-unudan hi pangippolan hi ngannen holholtapon taku

18 Dakayun muttatyu ya mahapul an un-unudon yu ya lispituwon yuy kon muttatyun dakayun. Bokon ya abu nan maule weno maphod di pangat nan dakayuy un-unudon yu, mu takon nadan mabungot an apuyu.
19 Te hay tagun munholholtap gapuh ad-adin nakapyan hiya, mu inippol na te mangun-unud ke Apu Dios ya hiyay matbal.
20 Mu deket waday bahul yu ta hidiyey gapunah pangipa-holholtapan dan dakayu ya maid di kidayawan yu takon di ip-ippolan yu. Mu deket takon di maid di bahul yu ya na-ala on impaholholtap dakayu ya tobalon dakayun Apu Dios hi pangippolan yu.
21 Te hay pinhod Apu Dios ke ditaku ya ippol takuy pun-holholtapan takud uwani. Takon hi Kristo ya nunholholtap gapun ditaku, kinali hiyay pangiun-unudan taku.
22 Hiya ya maid di bahul na ya maid di ena nunlangkakan yaden nunholholtap.
23 Takon di impanadngolan da ya uggena hinumang hi gaga-iho. Ya takon di namahig di nangipaholholtapan dan hiya ya uggena imbalo, mu indinol nan am-in nadan ma-ma-at ke hiya ke Apu Dios an maandong di punhumalyana.
24 Ingkaten Jesus nah krus di liwat takut itikod takun munliwat ta hay maphod di aton taku. Ya gapuh natayana ya nihwang taku.
25 Handi ya umat taku nadah kalneron natalak, mu ad uwani ya nibangngad taku mo ke Jesus te hiya tuwaliy mangipaptok ke ditaku.

Hay nitugun hanadah nungkalahin

3

1 Dakayun binabain nungkalahin, mahapul an iunnud yun am-in hi pinhod di inayan yu te lebbeng nan hay lalakiy maunud. Athituy aton yu ta deket wadan dakayuy adi mangulug di ahawana ya takon di adiyu idutin dida te loktat kaya ot mangulug da
2 te tibon dan niptok di at-atton yuh pangun-unudan yun Apu Dios.
3 Adi halman an ipohopohod di pamulwati ya hay buuk weno tayutayunan di adol hi gamgam te bokon hay kaphod di ang-ang di kitib-an di kaphod di tagu.
4 Hay nakaballol ke Apu Dios ya nan maphod an pangi-en adi malumman, umat hi ule ya pumpakumbabaan.

5 Athidiy pangi-en handidan binabain makangngun-unud
ya mangidinol ke Apu Dios dih done. Dadiyen binabai ya
impaka-un-unud day pinhod di inayan da,
6 umat ke Sarah an inun-unud nah Abraham an inayana.
Hiya ya ibilang nah Abraham an ap-apuna. Dakayu ya
mibilang kayun imbabalena hin aton yuy maphod. Deket
athidiy aton yu ya maid di kaguwan yu hi e pamoh-olan di
inayan yun dakayu.
7 Dakayu ke damdaman linalakin nungkalahin ya maha-
pul an ipaptok yuy inayan yu te nakapuy da mu ditaku. Ya
maphod di ulayan yu dida te inila yun nun-ingngoy ulen
Apu Dios ke dakayun himbale te takon dida ya idatan Apu
Dios didah biyag dan maid di poppog na, bokon ditakun
linalaki ya abu. Deket athituy aton yu ya donglon Apu Dios
di dasal yu.

Adi ibaloy ad-adin inat di ibba, mu ipatiboy maphod ke dida

8 Ya hay bo kalyok ke dakayun am-in an mangulug
ya maphod di mun-uunnud di nomnom takun munhin-
hohmok taku, munhimpopohhodan taku umat hi hintutu-
lang, munhin-uullayan taku ya ipababa takuy adol taku.
9 Deket waday adi maphod an inat di ibbayun dakayu
ya bokon hay pangibalowan yuy nonomnomon yu. Weno
deket pinadngolan dakayu ya adiyu ibalo ta padngolan
yu damdama, mu aton yu ot ya abuy maphod ke dida.
Te handih pinili dakayun Apu Dios ya kalyonay idat nay
maphod ke dakayu, kinali mahapul damdaman ipatibo yuy
maphod hi ibbayu.
10 Te nan nitudok an kalin Apu Dios ya kananay
"Hanan tagun pinhod nan maphod di nitaguwana ya ma-
hapul an adina kalkalyon di adi maphod ya langkak.
11 Mahapul an iwalong nay gaga-ihot hay maphod di atona.
Ya mahapul damdaman malinggop di paki-kiayan yuh ibba
yun tatagu.
12 Te hi Apu Dios ya pakaippaptok na nadan maphod di
pangi-eda ya umamlong an mangngol hi dasal da, mu
namahig di boh-ol na nadah gaga-ihon tatagu."*
13 Kon dahdiy mangat hi gaga-iho ke dakayu hin maphod
di aton yu?
14 Mu hin kananat munholholtap kayuh pangatan yuh
maphod ya umamlong kayu! Adi kayu tumakut ya adi kayu
madanagan.
15 Madinol taku ot ya abun Kristo an Apu takut hiyay
un-unudon taku. Ya deket wadaday tatagun munmahmah

* **3:12 3:10-12** Psalm 34:12-16

mipanggep hi pangidinolan taku ke hiya ya mahapul an
nidadaan takun manumang ke dida.
16 Mu ipatibo takuy ule ya lispitu takuh panumangan
takun dida. Ipatibo yuy kaphod di nomnom yu nah maphod
an aton yu ta bumain nadan mamihupihul ke dakayu gapuh
pangulugan yun Kristo.
17 Kudukdul nay munholholtap ta gapuh pangatan hi
maphod hin hidiyey pinhod Apu Dios mu nan eta munhol-
holtap gapuh pangatan hi gaga-iho.
18 Athidi ke Jesu Kristo an takon di maid di liwat
na ya ingkatenay kapakawanan di liwat taku. Hidiyen
naminghan an natayanay namoklah liwat takut mihayyup
takun Apu Dios. Mu hiya ya namahuwan.
19 Ya kediyen natayanan ugge ni-an namahuwan ya
immey linnawana nadah nikalabut an linnawan nadan nate
dih done ot ena tuttuduwan dida.
20 Dadiye nadan linnawan handidan tatagun ugge nan-
gulug ke Apu Dios handih kataggun Noah. Namahig di
anus Apu Dios an nunho-ho-od hi pangulugan da handih
pangpangngapyaan Noah nah bapor, mu uggeda nangulug.
Kinali nungkalting da handih nalbongan tun luta ot abuna
nadan walun tatagun hinumgop nah bapor an nihwang.
21 Hituwen nihwangan day kialigan nan pumpabonyagan
taku. Te hay pumpabonyagan ya bokon hay kaulahan
di lugit di adol, mu hidiyey kipainilaan di namakawanan
Apu Dios hi liwat taku mipuun nah kinali taku handih
nabonyagan taku an hiyay un-unudon taku. Makulug an
mihwang taku gapuh namahuwan Jesu Kristo hi natayana.
22 Ot ad uwani ya dehdi moh Jesus hi langit an inumbun
hi winawwan Apu Dios an mun-ap-apu. Ta takon nadan
anghel ya am-in nadan wadah din waday kabaelana ya
hiyay un-unudon da.

Hay pangan-anusan hi ligat

4

1 Hi Kristo ya inippol nay nunholholtapana ya inan-
anusanay ligat handih kawadana tuh luta, kinali athidi
ot damdamay aton taku. Te deket maanusan di ligat ya
kabaelan an mangiwalong hi liwat.
2 Ta hidiye nan mipalpud uwani ya hanan pinhod Apu
Dios di aton taku, bokon hay gaga-ihon pinpinhod di adol
di un-unudon taku.
3 Impalana-u yu mo nadan gaga-ihon atoaton di adi
mangulug, umat nah malalaon aton yu, hay gaga-ihon
omnawan di adol ya hay nahalman an pun-inum yu ta

mabutong kayu. Ya hay ahan adi pinhod Apu Dios ya hay
nundayawan yu nadah adi makulug an dios.
4 Ad uwani ya masdaaw nadan adi mangulug an ibbayu
handi hi nabalbaliwan di pangi-eyu ta deyan pihupihulon
dakayu nah adiyu mo pakidkid-uman ke didan mangat hi
gaga-iho.
5 Mu hi udum hi algo ya ahi humalyaon Apu Dios dida
nah gaga-ihon inat da. Te nundadaan an munhumalyah
katagutagu, takon nadan nungkakate.
6 Kinali takon nadan nate ya nipainilan diday tuttudun
Jesu Kristo. Takon di natey adol da, te hidiye tuwaliy maat
am-in hi tagu ya mabalin damdaman makitagu dan Apu
Dios hi udum hi algo.

Hay pangatan nah nidinol ke ditaku

7 Mungkadatngan moy kapoppogan di luta, kinali ma-
hapul an manomnoman taku ya konoknongon takuy aton
takut hay mundasal di ipaptok taku.
8 Ya hay ahan mamangulun nomnomon taku ya hay
nahamad an punhimpopohhodan takut takon di nganneh
diyen numbahulan di ibba takun ditaku ya pakawanan taku
dida.
9 Ya deket wadaday dimmung-oh baleyu ya adi kayu
mungngudu, mu hay maphod ya maapnga kayun dida.
10 Am-in taku ya waday kabaelan takun indat Apu Dios ya
maphod di iusal taku dadiyen nunhihinnatkon an kabaelan
hi kiphodan di ibba takun mangulug.
11 Ta nadan nidatan hi kabaelan an muntuttudu ya
mahapul an nan kalin Apu Dios di ituttudu da. Ya nada ken
nidatan hi kabaelan an bumaddang hi udum ya mahapul
an hidiyey halipotpotan dan aton. Ta am-in di aton taku
gapuh baddang Jesu Kriston ditaku ya kidayawan Apu Dios.
Hiya ya abuy madayaw ta nangamung te adi matpong di
kabaelana. Amen.

Hay punholholtapan di mangulug ke Jesus

12 Dakayun kaibaiba, adi kayu mamodwong nah punhol-
holtapan yu te athina tuwaliy maat ke ditakun mangulug te
hidiyey pamatnan Apu Dios hi pangulug taku.
13 Mu abuluton yuy punholholtapan yu gapuh nangulu-
gan yu ta kay kayu nilaggat hi nunholholtapan Kristo ta
hantuh pumbangngadana ya umamlong kayuh kipatib-an
di dayaw na.
14 Takon di pihupihulon dakayu nadah adi mangulug
gapuh nangulugan yun Kristo ya umamlong kayu te hay
nangulugan yuy kitib-anan wadan dakayu nan madayaw
an Espiritun Apu Dios an bumaddang.

15 Hin kananat munholholtap taku ya tibon takut bokon
gapuh pangatan takuh gaga-iho umat hi pumate, mangako,
nadan udum an pumbahulan ya hay makibibiyang hi udum
an tatagu.
16 Mu deket hay pangulugan takun Jesu Kristoy gapunah
punholholtapan taku ya adi taku bumain. Ya maphod ot
di ipadayaw takuh Apu Dios kediyen punholholtapan taku
gapuh pangitakdogan takun Jesu Kristo.
17 Hituwen punholholtapan takuy kitib-anan nalappuwan
moy punhumalyaan Apu Dios hi tagu an hay pamanguluwo-
nan humalyaon ya ditakun tataguna. Deket athidin takon
di ditakun tataguna ya humalyaona, namam-a mon nadah
adi mangulug nah tuttudun Apu Dios an makastigu da.
18 Makulug an nahalman di pangastigun Apu Dios nadah
adi mangulug te kanana nah impitudok nay
"Takon nan maphod an tagu ya naligat an mihwang. Deket
athina ya nganne mo anhan di maat nadah gaga-ihon
tatagun mungngohe ke Apu Dios?"
19 Ta hidiye nan hi Apu Dios di mahapul an pundinolan
takuh pangatan takuh maphod, takon di munholholtap taku
hin hidiyey pinhod na, te hiyay nunlutun ditaku ya adi
ditaku iwalong.

Hay tugun Pedro nadah mangipangpanguluh mangulug ke Jesus

5

1 Dakayun kapaddung kun mangipangpanguluh mangu-
lug, donglon yu anhan tun itugun kun dakayu. Ha-oy
an nanibotiboh nunholholtapan Kristo ya makilak-amak hi
kidayawana hantuh pumbangngadana.
2 Hay pinhod ku ya ipaptok yu anhan nadan mangulug an
indinol Apu Dios ke dakayu. Maphod di umamlong kayun
mangipaptok ke dida an bokon nan ekayu mapilpilitan ya
bokon hay boklaon yuy gagamgaman yu, mu malpu tuwalih
puhu yuy pangipaptokan yu ke dida te hituwey pinhod Apu
Dios.
3 Hay aton takun mangipangpangulu nadah nidinol ke
ditaku ya adi taku ipapilit ke diday pinhod takun aton da,
mu hay maphod ya nan at-atton takuy pangiun-unudan da.
4 Ta hantuh pangaliyan nan katagtag-ayan an mumpaptok
hi tagu an hi Jesu Kristo ya dawaton taku nan idat nan gun-
udon taku an hidiye ya milaggat takun hiyan midayaw ta
nangamung.

Mumpakumbaba taku ke Apu Dios ya nadah ibba takun tatagu

5 Dakayu damdaman mumpangat-agu, un-unudon yu
nadan pangpanguluwan yu. Ya am-in kayu ya maphod
di mumpakumbaba kayu te nitudok nah kalin Apu Dios
an kananay “Ibobboh-ol Apu Dios nadan mumpahhiya, mu
baddangana nadan mumpakumbaba.”
6 Ta hidiye nan mumpakumbaba taku ke Apu Dios ta
udum hi algo ya ipadayaw ditakun hiya.
7 Am-in nadan pundanagan yu ya idinol yun hiya ta hiyay
nangamung te hiyay mangipaptok ke ditaku.

Bokon hi Satanas di un-unudon taku

8 Halipat-an yu ta hay maphod di aton yu te hi Satanas an
buhul taku ya manamahamak hi dadagona, umat nah layon
an manamahamak hi patayonat kanona.
9 Kinali ihamad takuy pangulug takut waday kabae-
lan takun manangga ke Satanas. Te inila yu an takon
nadan ibba takun mangulug hi kabobboble ya paligligaton
damdaman Satanas dida.
10 Mu hi kagibbuwan tun nakatang an punligligatan taku
ya paphodon ditakun Apu Dios ya ihamad nay pangulug
taku ya ipal-ot ditaku te makaullen ditaku. Hiyay namili
ke ditakun milak-am nah kidayawanan maid di poppogna
gapuh nangulugan takun Kristo.
11 Hay maphod ya hi Apu Dios an maid di kiingngohan di
kabaelanay nanongnan dayawon takut nangamung. Amen.

Hay udidin tun tudok

12 Hituwen antikken tudok kun dakayu ya impitudok kun
Silas an ohan ibilang kun napateg an tulang taku. Nuntu-
dokak ke dakayu te pinhod kun tumulid kayun mangun-
unud ke Jesu Kristo ya ipainilak ke dakayuy makulug an
ine-en di ulen Apu Dios ta hidiyey punnanongon takun
pundinolan.
13 Am-in hantudan ibba takun mangulug hitud Babilon
an pinilin Apu Dios an umat ke dakayu ya kanan day
nonomnomon dakayu. Athidi damdama ke Marcos an
ibilang kun imbabalek an kananay nonomnomon dakayu.
14 Ya maphod di deket nundadammu kayun mangulug ya
ipatibo yuy punhimpopohhodan yu.
Hana ot ta malinggop kayun am-in an mangulug ke Kristo.

HAY NIKADWAN TUDOK PEDRO

1 Ha-oy an hi Simon Pedro an apostoles ya muttatyun
Jesu Kristo ya muntudokak bon dakayun mangulug. Ditaku
ya nangulug taku gapuh baddang Jesu Kristo an Dios an
mangihwang ke ditakun am-in te hiya ya maphod di atonan
maid di nangituppuganah baddang na.
2 Hana ot ta midatan kayuh munnananong an ule ya
linggop hi panginilaan yu mipanggep ke Apu Dios ya nan
Ap-apu takun hi Jesus.

Hay pangi-en di mangulug ke Jesus

3 Hi Apu Dios an ongal di kabaelana ya indat nan am-in
di mahapul takuh kihamadan di pangulug takut mabalin an
paka-un-unudon takuy pinhod na gapuh nanginilaan taku
ke Jesu Kristo an namili ke ditakun milak-am hi kaphod na
ya dayaw na.
4 Ya gapu ketuwen ongal an kabaelana ya indat nan
ditaku nadan makakkaphod an kinalinan idat na. Ta
gapun datuwe ya mabalin an iwalong taku nadan gaga-ihon
impainghan di tagu tuh luta ta milak-am takuh kaphod na.
5 Ta hidiye nan aton takun am-in di kabaelan takun
mangat hi maphod an miunnud hi pangulug taku. Ya
mahapul bon manomnoman taku
6 ya inilaon takun mangonoknong hi adol taku ya anusan
takun am-in di punligligatan taku ya paka-un-unudon takuh
Apu Dios.
7 Ya mahapul an ipatibo takuy maphod an punhintutulan-
gan ya punhimpopohhodan taku.
8 Datuwen am-in di mahapul an aton takut deket
ihamhamad takun aton datuwe ya umong-ongal di ki-
hilbiyan di nanginilaan takun Apu Jesu Kristo.
9 Hay tagun mangulug ke Jesus, mu adina aton datuwe
ya hidiyey kitib-anan adi pakaawat hi pangi-en Apu Dios ya
kinal-iwanay napakawanan di liwat na.
10 Kinali dakayun kaibaiba, mahapul an aton yun am-in
di kabaelan yun mangipatiboh kakulug nah namiliyan Apu
Dios ke dakayun tataguna te deket iathidi yu ya makulug an
maid di e mangihi-an ke dakayun hiya.
11 Ta hi udum hi algo ya ongal di amlong Apu Dios an
mangabulut ke ditakun migappat nah maid di poppognan
pun-ap-apuwan nan nangihwang ke ditaku an hi Apu Jesu
Kristo.

Hay nangipainilaan Pedro hi ahina katayan

12 Kinali ipanomnom ku bon dakayu datuwe, takon di
inila yu ya inun-unud yu tuwali datuwe gapuh nihamadan
di pangulug yu.
13-14 Inilak an maid uhup ya mateyak te hidiyey impaini-
lan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ke ha-on. Mu ad
uwanin wadaak ni-an tuh luta ya maphod di ipanomnom
ku datuwen dakayu.
15 Ta hidiye nan atok am-in di kabaelak an mangipanom-
nom ke datuwen dakayuh tudok kut takon hantuh maidak
mo ya nanongnan adiyu kal-iwan.

Hay kidayawan Jesu Kristo

16 Hanan impainila min dakayun mipanggep hi ki-
dayawan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo hantuh pum-
bangngadana ya makulug, bokon ab-abig an kinapkapya mi
te inang-ang miy kinatag-ena.
17-18 Te wada kami nah bilid handih nangipatib-an Ama
takun hi Apu Dios hi dayaw Jesus. Ya dingngol mi nan
nalpuh langit an kalin Apu Dios an makakkaphod an
kananay “Hituwey Imbabalek an impakappinhod ku ya
mangipaamlong ke ha-on.”
19 Hidiyen naat di immannungan nadan inabiabig han-
didan profetas dih done mipanggep hi kidayawan Jesus.
Kinali hay maphod ya ihamad yun inilaon datuwen intudok
da te hi Jesus ya mialig nah dilag an pat-alanay tapol an
punnomnom ingganay pakainillaon hi Jesus an mialig nah
talo.
20 Mu hay ahan iha-ad yuh nomnom yu ya adi mabalin an
waday tagun hiya pe ya naawatanay kibalinan nan nitudok
an kalin Apu Dios te mahapul an nan Espiritun Apu Dios di
bumaddang ke hiyat maawatanay kibalinan diye.
21 Te nan kalin Apu Dios ya ugge nalpuh nomnom
handidan profetas, mu impainilan di Espiritun Apu Dios ke
dida ot ahida ipainilah tatagu.

Hanadan muntuttuduh nihalla

2

1 Mu takon di handih done ya wadada handidan adi
makulug an profetas an na-ala on kanan day profetas Apu
Dios dida. Ya athidi bon wada day ahi mid-um ke dakayun
muntuttuduh adi makulug ya adida un-unudon nan Ap-apu
takun hi Jesus an namoklah liwat taku, ta hidiye nan nunna-
ud an kastiguwon Apu Dios dida.
2 Mu takon di athidi ya dakol di ahi mangiun-unud hi
gaga-ihon aton da. Ya gapun diye ya pihulon di tatagu nan
makulug an tuttudun un-unudon taku.

3 Hay pangal-an dah pihhu yuy gagamgaman da nah
pangitanuttuduwan dah kumpulnan langkak ke dakayu.
Mu hi Apu Dios an munhumalyah tagu ya impakaidaddaana
moy kastigu da.
4 Makulug an makastigu da te takon di nadan anghel
an nunliwat handi ya ugge himmok Apu Dios dida ot
ipaena didah impierno ot ingganad uwani ya dedah di
nah munhihhilong an mipupukung da inggana hantuh
kadatngan di punhumalyaan Apu Dios.
5 Ya uggena bo himmok handidan tatagu dih donen gaga-
ihoy in-innat da ot lobngona tun luta ot malting da. Ot hi
Noah an nangitanuttuduh maphod an pangi-en miunnud hi
pinhod Apu Dios ya nadan pitun ibbana ya abuy nihwang.
6 Athidi bon ugge himmok Apu Dios nadan tatagud Sodom
ya ad Gomorrah ot gobhona dida. Athidiy inat nat pangitib-
an hi ine-en di pangastigunah tatagun adi mangun-unud ke
hiya.
7-8 Mu inihwang nah Lot ya abu te hiya ya makaphod an
tagun makahakkit di nomnom na gapuh nah tibtibbonah
kabigabigat an gaga-ihon atoaton nadan kaboblayana ya
nan mangipabain an kanalyon da.
9 Hituwey kitib-anan baddangan Apu Dios nadan
mangun-unud ke hiya nah punligligatan da, mu nada
ken gaga-ihon tatagu ya indadaana moy kastiguda hantuh
punhumalyaanah tatagu.
10 Namammam-ay pangastiguna nadah mangat hi gaga-
ihon pinpinhod di adol da ya nadah mungngoheh aap-apu
da.
Hanadan kinalik an muntuttuduh nihallan maid di bain
da ya ngohayon da nadan natagtag-e mu dida, takon di
nadan anghel ya taltalanggaan da.
11 Yaden datuwen anghel an ongal di kabaelan da ya adida
pihulon nadan nababbaba mu didah hinangngab Apu Dios.
12 Datuwen muntuttuduh nihalla ya aton dan am-in di
gaga-ihon pinhod da ya pamaga day pihupihul hi adida
maawatan te maid di nomnom dan umat da nah mailom
an aggayam an maknat patayon ta kapoppogan da.
13 Nunna-ud an ahida makastigu gapu nadah gaga-ihon
inainat da. Maid di bain da te takon di mapat-al ya
patpatibo dan aton nadan kababain an pun-amlongan di
adol. Ya takon di nah pakiam-amungan dan dakayu ya
ibabain dakayu te takon di hidi ya maan-anla dan mangat
kediyen kababain an pun-amlongan di adol.
14 Ya deket waday tinibo dah babai on inomnawan da.
Ya ihik dan abun munliwat ta hauhaulon da nadan ugge
nihamad di pangulug dat maki-at da nah at-atton da. Ya

pinhod dan ohhaan am-in di nganneh diye. Datuwey
gapunah nangalyan Apu Dios an kastiguwona dida.
15 Inwalong da nan maphod an pangi-en miunnud nah
pinhod Apu Dios ta hay un-unudon da ya nan tuttudun
din hi Balaam an imbabalen Beor an hauhaulonay ibba nat
pumpihhuwana.
16 Mu hi Balaam ya binoh-olan Apu Dios an impakalina
nan kabayuna ot hidiyey nangipatikod ke Balaam handi nah
gaga-ihon at-attona.
17 Datuwen tatagu ya maid di hilbin di ituttudu da te
nihalla. Dida ya mialig da nah natduk an ob-ob ya nan
kulabut an kanan di umialih udan on in-en di dibdib. Ta
hidiye nan indadaan Apu Dios nan tapottapol an ahina
pangipaayan ke didah udum hi algo.
18 Nahalman di pumpahhiya dan muntuttudu, mu hay
kakulugana ya langkak di ituttudu da. Dida boy mangitut-
tuduh gaga-ihon pun-amlongan di adol ta hidiyey pun-awis
da nadah ka-kulugnat ituluy da bon aton nadan gaga-ihon
inwalong da.
19 Hay kanan da ya deket diday un-unudon ya libli takun
mangat hi nganneh diye, mu kay da himbut te nadan gaga-
ihon at-atton day kon himbut ke dida. Athidiy ine-ena te
deket immingha mo nan gaga-ihon atoaton di ohan tagu ya
hidiye moy mamaal ke hiyan mangat hi gaga-iho.
20 Hay tagun nangitikod an mangat hi gaga-iho gapuh
nanginilaanan Apu takun hi Jesu Kristo an mangihwang ke
ditaku, mu indani bo ya imbangngad nan mangat hi gaga-
iho ya namam-an mahmok te nahalhalman di kastiguna mu
handih pinghana.
21 Kudukdul nay uggena ininnilay mipanggep nah
maphod an pangi-e mu nan ena ininnila yaden indani bo
ya inguddanan inwalong nan maphod an tugun.
22 Hay tagun athidi ya hiyay nialigan nan kali an kananay
“Hay ahu ya bangngadonan kanon di in-uta na.” Weno
“Hay babuy ya takon di inamo ya mibangngad bo nah ena
nuntupakan.”

Hay kibangngadan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo tuh luta

3

1 Kaibaiba, hituwey mikadwan tudok kun dakayu. Hay
intudok ku ketuwe ya umat bon dih namangulun tudok kun
pinhod kun ipanomnom ke dakayu nadan maphod an tugun
ta dadiyey nonomnomon yu.

2 Adiyu kal-iwan nadan impainilan handidan profetas ya
nadan impainila min apostoles ke dakayun tugun Apu Jesu
Kristo an nangihwang ke ditaku.
3 Ya hay ahan ipanomnom ku bon dakayu ya nan
maat hantuh dandanin mapoppog di luta. Ahi dakol di
mangilodlod an mangat hi gaga-ihon pinpinhod di adol da
ya taltalanggaan dakayu
4 an kanan day "Da-da-an ot hi Jesus an mibangngad?
Ehem! Nahanhanot da moy aammod takun nate ya
hiyah tuwe tuwaliy ang-ang tun luta nipalpu dih pinghana.
Kakon-anay aliyana?"
5 Athidiy kanan dadiyen tatagu te nguddanon dan adi
kulugon an abunay kalin Apu Dios ot mawaday kabunyan
ya luta. Ya hay nalpuwan di luta ya danum ya athidi bon
hay danum di kalpuwan di biyag nadan wada tuh luta.
6 Ya hay danum boy nama-i nadah matagu tuh luta handih
nunlobongan Apu Dios.
7 Ya gapuh kabaelan di kalina ya impunnanong nay
kabunyan ya luta, mu ahina dadagon hi apuy hantuh
punhumalyaana ya pangastiguwanah gaga-ihon tatagu.
8 Mu adiyu kal-iwan an iibba an am-in di ninomnom Apu
Dios an maat ya umannung takon di mabayag weno gagala
te hiya ya maid di nunhinnatkonan di hin-algo ya hinlibun
toon.
9 Man-uket ingganad uwani ya uggena inat handin ki-
nalinan maat ya hanadhad-onay puntutuyuwan am-in di
tataguh liwat da te adina pinhod an takon di oha ya e
makastigu.
10 Makulug an umali nan Ap-apu takun munhumalyah
tagu, mu umat hi aliyan di mangakon maid di nanginila.
Kediyen Algon aliyana ya namahig an mumbungug di
gangon di kama-idan di kabunyan ya am-in nadan wadah
di ya hantun luta ya maghob.
11 Ot gapu te inila takun athituy ahi maat ya mahapul an
hay maphod di aton takut miunnud nah pinhod Apu Dios
12 ta punho-ho-odan taku kediyen Algon gintud na. Ya
aton takun am-in di kabaelan takun mangun-unud nah
pinhod nat magagalay umaliyan Jesu Kristo. Kediyen Algo
ya maghob di kabunyan ta madadag am-in nan wadah di.
13 Mu takon di athidiy maat ya ditaku ken mangulug ya
madinol taku nah kinalin Apu Dios an ahi waday balun
langit ya balun lutan pangayan taku. Am-in di wadah di
ya maphod.
14 Ta hidiye nan dakayun kaibaiba, aton yun am-in di
kabaelan yun mangun-unud hi pinhod Apu Dios ta hantuh

umaliyan Jesu Kristo ya maid di mahamak nah liwat takut
maphod di pakihayyupan takun hiya.
15 Nomnomon yu nan namahig an anus Apu Dios ke
ditaku, uggena ni-an ipaalih Jesus ta waday aton nadan adi
mangulug an muntutuyuh liwat dat mihwang da. Takon hi
Pablo an napateg an ibba taku gapuh kabaelanan indat Apu
Dios ya datuwe damdamay intudok nan dakayu.
16 Om, am-in nah tudok na ya datuwey impainilana. Mu
wadaday intudok nan naligat an maawatan ot nada ken adi
pakaawat ya hinnatkon moy pangialigan da. Athidi boy
aton da nadah udum an impitudok Apu Dios ta hidiyey
humlun hi kakastiguwan da.
17 Mu dakayun kaibaiba, gapu te inila yu mo datuwe ya
halipat-an yu ta adi kayu mahaul nah ituttudun datuwen
makallangkak ya gaga-ihon tatagu te deket mahaul kayu ya
madadag nan nahamad an pangulug yu.
18 Hay maphod ya ituluy yun inilaon di mipanggep ke
Apu Jesu Kristo an nangihwang ke ditaku. Ya ihamad
yuy pangulug yun hiya gapuh ulena. Hiyay nanongnan
madayaw ta nangamung. Amen.

HAY NAMANGULUN TUDOK JUAN

Hanan kalpuwan di biyag an maid di poppog na

1 Itudok kuh tuwen dakayu ta inilaon yu an nan Kali
an mangipainila ke Apu Dios ya kalpuwan di biyag an
munnananong. Hiya ya wada tuwali handi ot ahi mawadan
am-in hantudan wadad uwani. Immali tuh luta ot don-
glodonglon miy kinalikali na ya tinibotibo miy inainat na
ya nakipanaldang kamin hiya. Hituwey kitib-anan hiya ya
makulug an tagu.
2 Hituwen kanak an kalpuwan di biyag ya wada tuwali
ke Ama takun hi Apu Dios, mu impaali nan ditaku ot tibon
mi ya iuh-u min makulug peman. Kinali hay kalkalyon min
dakayu ya hay mipanggep ketuwen kalpuwan di biyag an
munnananong.
3 Ipainila min dakayu nadan tinibotibo mi ya dingngod-
ingngol mit mihamad di pakihayyupan taku ke Ama takun
hi Apu Dios ya hi Jesu Kristo an Imbabalena.
4 Itudok mih tuwen dakayu ta maid di e pungkudangan
di amlong taku.

Hay kihayyupan takun Apu Dios

5 Athituy dingngol min Kristo an Imbabalen Apu Dios an
pinhod min ipainilan dakayu: hi Apu Dios di mialig an pat-
al an maid di tapol ke hiya te hiya ya makaphod an abu.
6 Kinali deket kanan takuy makihayyup takun Apu Dios,
mu gaga-ihoy at-atton takun paddungnay wada takuh tapol
ya makallangkak taku, te bokon nadan pinhod nay at-atton
taku.
7 Mu deket maphod di aton takun umat hi atona ya
maphod di punhintutulangan taku, mapakawanan di liwat
taku ya paphodonay nitaguwan taku te hituwey gapunah
natayan Jesu Kristo an Imbabalena.
8 Deke bot kanan takuy maid di liwat taku ya hay adol
takuy langkakan taku ya hidiyey kitib-an bon di ugge taku
nanginilaan hi makulug an mituttudu mipanggep ke Apu
Dios.
9 Mu deket ipudnu takuy liwat takun hiya gapu te
muntutuyu taku ya makulug an pakawananay liwat taku ya
iphod nay nitaguwan taku te hiya ya maandong di pangat
na. Hiya ya pundinolan an atonay kalyona.
10 Deket ipapilit takun maid di liwat taku ya pun-
langkakon takuh Apu Dios, hidiyey kitib-anan ugge taku
kinulug nan kinalinan am-in di tagu ya naliwat.

Hi Jesu Kristoy mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios

2

1 Dakayun imbabalek, itudok kuh tuwe an dakayu ta
adiyu aton di gaga-iho. Mu kal-ina ket nil-u takun nangat
hi gaga-iho ya adi taku ihaut, mu abuluton taku, te hi
Jesu Kristo an makaphod tuwaliy mangitakdog ke ditakuh
hinangngab Ama takun hi Apu Dios.
2 Hiya ya nate ta pakawanan Apu Dios di liwat taku ya
bokon hay liwat taku ya abu, mu takon di liwat am-in di
tagu tuh luta.
3 Hay kitib-anan makulug an impakainnila takuh Apu
Dios ya hay pangun-unudan takuh tuguna.
4 Hanan tagun kananay inila nah Apu Dios, mu adina un-
unudon di tuguna ya makallangkak ya kahingonay makulug
an ituttudun Apu Dios.
5 Mu nan tagun mangun-unud hi tugun Apu Dios ya
pakappinhod na hiya. Hay pangimatunan taku hin ni-
hayyup takun Apu Dios ya athitu.
6 Hanan tagun mangalin hiya ya nihayyup ke Apu Dios ya
mahapul an hay pangi-ena ya umat hi pangi-en Jesu Kristo
handih kawadana tuh luta.

Mahapul an munhimpopohhodan taku

7 Kaibaiba, hituwen itudok kun tugun an munhimpopo-
hhodan taku ya nitugun tuwali handih nangulugan yun
Jesus.
8 Mu hituwen tugun ya kay balu. Kalyok hituwe te ad
uwani ya makaawwatan takuy ine-en di pamhod te hidiyey
impatibotibon Jesus hi pangi-ena. Ya maphod ta deyan
iun-unud takun hiya, ta deyan mungkakaan di tapol an
punnomnom taku te wada moy mamat-al ke ditaku an
mangipangpanguluh maphod.
9 Hanan tagun kananay napat-alan di nomnomna,
mu hingitanay ibba nan tagu ya paddungnay tapol di
nitaguwana te nanongnan gaga-iho.
10 Mu nan tagun pohdonay ibbanan tagu ya hiyay napat-
alan, ta hidiye nan maid di gumapuh ena punliwatan.
11 Mu nan tagun hingitanay ibbanan tagu ya paddungnay
wadah tapol te gaga-ihoy nomnom na ya athidi boy at-
attona. Uggena inilay maat ke hiya te paddungnay kinulap
di tapol ta adi mo pakatiboh dalanona.
12 Muntudokak ke dakayun am-in: dakayun mibilang kun
imbabalek, dakayun aam-ama ya dakayun mangat-agun
linalaki. Man-uke muntudokak ke dakayun imbabalek ya

pinakawanan mon Apu Dios di liwat yu te hidiyey gapunan
natayan Kristo.
13 Man-uke muntudokak damdaman dakayun aam-ama
ya gapuh nanginilaan yun Jesus an wada tuwali handi
ot ahi mawadan am-in tun wadad uwani. Ya man-uke
muntudokak damdaman dakayun kakat-agun linalaki ya
gapuh nangapputan yun Satanas an hiyay humlun hi
punliwatan di tatagu. Ya hay oha boh gapunan puntudokak
ke dakayun imbabalek ya gapuh nanginilaan yun Apu Dios
an hi Ama taku.
14 Pidwaok bon kalyon ke dakayun aam-ama te inila yuh
Jesu Kristo an wada tuwali handi ot ahi mawadan am-in
tun wadad uwani. Athidi bon dakayun kakat-agun linalaki
te nahamad moy pangulug yu gapu te nitanom hi nomnom
yuy kalin Apu Dios, kinali inapput yuh Satanas ot ugge
dakayu hinaul an nangat hi gaga-iho.

Hanadan adi taku ot gamgaman

15 Adiyu gamgaman di nganneh diyen wada tuh lutan
adi miunnud nah pinhod Apu Dios ya adiyu iun-unud
nadah gaga-ihon at-atton nadan ugge nanginilan hiya. Te
deket gagamgaman yuy athidi ya hidiyey kitib-anan maid
di pamhod yun Ama taku.
16 Te am-in nadan adi miunnud hi pinhod Apu Dios an
aton di tatagu tuh luta umat nah malalaon pun-amlongan
di adol, hay omnawan di taguh nganneh diyen matibona ya
hay pumpahhiyaan di taguh nganneh diyen wadan hiya ya
bokon hi Apu Dios di kalpuwan da, mu malpuh nomnom
nadan adi mangulug ke hiya.
17 Hantuda ken wada tuh luta ya nadan gaga-ihon
omnawan di tagu ya mungkapoppog da. Mu hana ken tagun
mangun-unud hi pinhod Apu Dios ya waday biyag nan maid
di poppog na.

Hanan Buhul Jesus

18 Dakayun imbabalek, mungkadatngan moy kapoppogan
di luta. Dingngol yu handin ahi waday umalih Buhul Jesus.
Ad uwani ya wadada moh tuy dakol an umat kediyen buhul
na. Ya hidiyey panginilaan takun mungkadatngan di udidin
di luta.
19 Datuwen buhul Jesus ya dida din nakiamuamung ke
ditakun mangulug, mu uggeda inun-unud nan inun-unud
taku. Gulat nat makulug an ibba taku dida ya nanongna ot
an ditakun am-in, mu timmayan dat kitib-anan bokon taku
tuwali ibba dida.

20 Mu ditaku ke pe ya wada nan Espiritun Apu Dios
an impaalin Jesus ke ditaku, ta hidiye nan inila taku nan
makulug an nituttudu.
21 Nuntudokak ke dakayu, mu bokon nan ek kanan di
uggeyu inilay makulug an tuttudu, mu man-uke ya inilak
an inila yu hin makulug nadan nituttudu weno adi, oha bo
ya inila yun am-in nadan nibahhon tuttudu ya adi malpun
Apu Dios.
22 Hanan tagun kananay bokon hi Jesus di Kristo an intud-
ak Apu Dios an mangipaptok hi tagu ya munlangkak. Hiyay
makibuhul ke Jesu Kristo te kahingona didan Hin-ama.
23 Te nan tagun kahingonah Jesu Kristo an Imbabalen Apu
Dios ya kahingona boh Apu Dios an Amana. Mu nan tagun
kulugonah Jesu Kristo ya Amana mo damdamah Apu Dios.
24 Adiyu iwalong nan nituttudun dakayu handih nangulu-
gan yun Jesu Kristo ta munnananong an mihayyup kayun
da Jesus ke Amana.
25 Ya hay kinalin Jesus an idat nan ditaku ya nan biyag an
maid di poppog na.
26 Hituwen intudok ku ya mipanggep nadah tatagun
nangipatnan manaul ke dakayu.
27 Mu ditakun nangipaaliyan Apu Dios hi Espirituna ya
munnanong ke ditakut adi mahapul an waday udum an
muntuttudun ditaku. Man-uke ya wadah diyen Espiritun
Apu Dios an impaalin Jesus an mangituttuduh am-in hi
nganneh diye ya am-in di ipainilana ya makulug an bokon
langkak. Hay maphod ya punnanongon takuy pangulug
takun Jesu Kristo te hidiyey ohan intuttudun nan Espiritun
Apu Dios.
28 Kinali dakayun imbabalek, punnanongon takuy pan-
gulug takun Jesus ta adi taku bumain, mu madinol takun
manamun hiya hantuh ahina bo aliyan.
29 Inila takun maandong di pangat Apu Dios ya hidiyey
panginilaan taku an nan tagun maandong di pangat na ya
hiyay imbabalen Apu Dios.

Ditakun mangulug di imbabalen Apu Dios

3

1 Ongal di pamhod Ama takun hi Apu Dios ke ditaku, ki-
nali imbilang ditakun imbabalena. Om, ditakun mangulug
ke Jesu Kristo ya imbabale ditakun Apu Dios. Mu nada ken
adi mangulug ya adida maawatan hituwen pakihayyupan
takun Apu Dios te uggeda inila hiya.
2 Kaibaiba, ad uwani ya imbabale ditaku mon Apu Dios,
mu ugge nipakainilay ahi taku pumbalinan, mu inila takun

hantuh kibangngadan Kristo ya ahi taku tibon di makulug
an kinataguna ta hituwey gapunan mumbaliw takut umat
takun hiya.
3 Ta hidiye nan am-in takun madinol an maat datuwen
ditaku ya iwalong takuy punliwatan ta iun-unud takun
Kristo an maid di liwat na.
4 Hay adi pangun-unudan hi tugun Apu Dios ya punli-
watan, kinali nan tagun adi mangun-unud hi tuguna ya
maliwat.
5 Nomnomon takun hi Kristo an maid di liwat na ya
immali tuh luta ot ikate nay kapakawanan di liwat taku.
6 Ta hidiye nan deket punnanongon di taguy pangulug
nan hiya ya adina ituluy an mangat hi punliwatan. Mu nan
tagun gaga-ihoy at-attona ya uggena inilah Jesus ya ugge
nangulug ke hiya.
7 Dakayun imbabalek, halipat-an yu ta adi kayu mahaul
nadah tatagun kalyon day adi gaga-ihoy munliwat. Te nan
tagun atonay pohdon Apu Dios an umat hi inat Kristo ya
maandong di pangi-ena.
8 Mu nan tagun mangat hi gaga-iho ya tagun nan Diyablu,
bokon hi Jesus. Te nan Diyablu ya gaga-ihoy at-attona
nipalpu tuwali handih pinghana. Ta hidiyey gapunan
immali nan Imbabalen Apu Dios ta patikodonah hidiyen at-
atton nan Diyablu.
9 Ditaku ken mangulug ke Jesus ya imbabale ditakun
Apu Dios, ta hidiye nan bokon hay gaga-ihoy at-atton
taku te wadan ditakuy pangi-en Apu Dios. Ya gapu te
hi Apu Dios moy Ama taku ya adi mo mabalin an etaku
pangngapangngayon an munliwat.
10 Hay panginilaan hin nan tagu ya imbabalen Apu Dios
weno imbabalen nan Diyablu ya athitu: hanan tagun gaga-
ihoy at-attona ya maid di impaminhod nah ibbanan tagu
ya hiyay imbabalen nan Diyablu. Mu nan tagun maphod
di at-attona ya waday pamhod nah ibba nan tagu ya hiyay
imbabalen Apu Dios.

Hay maphod ya munhimpopohhodan takun am-in

11 Ta hidiye nan mahapul an munhimpopohhodan taku
te hidiyey nituttudun ditaku handih lappunan nangulugan
takun Jesus.
12 Adi taku iun-unud nah inat din hi Kain an pinate nah
tulang na te hiya ke ya tagun Satanas. Pinate nah tulang nan
hi Abel te umamoh kaphod tulang na te hiya ke ya gaga-iho.
13 Ta hidiye nan adi kayu numanomnom hin nganney
gapu nan hihingngitan dakayu nadah adi mangulug ke Apu

Dios te dida ke ya umat dan Kain an hingngitanah tulang
na.
14 Mu ditaku ya hay punhimpopohhodan takuy kitib-anan
nihwang takut wada mon ditakuy biyag an maid di poppog
na. Mu nada ken tatagun maid di pamhod dah ibbadan
tagu ya uggeda nihayyup ke Apu Dios ya munnananong dan
maliwat.
15 Te deket hihingngitam di ohan tagu ya kay mu
damdama pinateh diyen tagu. Ya inila takun hay pumate
ya maid di biyag nan munnananong.
16 Hay nahamad an impaminhod ya umat hi pamhod
Jesus an ingkate nay kiphodan taku. Kinali athidi ot kuma
damdamay pamhod takuh ibba takun mabalin an ikate
takuy kiphodan di ibba taku hin mahapul.
17 Hay tagun waday kabaelana, mu adina homkon di ibba
nan tagun munligligat ya maid di pamhod nan Apu Dios.
18 Dakayun iimbabale, hay makulug an pamhod ya
mahapul an mipatiboh pangat hi kiphodan di ibban tagu,
bokon hi kali ya abu.
19 Deket athidiy pangi-e taku ya hidiyey panginilaan takun
tagu ditaku nah makulug an Dios ya madinol takun adi
ditaku iwalong.
20 Kinali deket mabulun taku te kanan takuh nomnom
takuy naliwat taku ya inila takun hi Apu Dios ya inilanan
am-in, ta hidiye nan madinol takun homkon ditakun hiya.

Hay pundinolan ten mundasal taku

21 Kaibaiba, deket inila takun napakawanan di liwat taku
ya madinol takun mundasal ke Apu Dios
22 ya am-in nan ibaga takuh pundasalan takun hiya ya
idat na te un-unudon takun am-in di tuguna ya aton taku
nadan pun-amlongana.
23 Hay tugunan pinhod nan un-unudon taku ya mangulug
taku nah Imbabalenan hi Jesu Kristo ya munhimpopohho-
dan takun am-in. Takon di hi Kristo ya hituwe damdamay
intugunan ditaku.
24 Ya am-in nadan mangun-unud nah tugun Apu Dios ya
makihin-am-a dan hiya. Ya hay panginilaan takuh kawadan
Apu Dios ke ditaku ya nan Espiritunan impaali nan ditaku.

Hay panginilaan taku hin wada weno maid di Espiritun Apu Dios nadah muntuttudu

4

1 Dakayun kaibaiba, adi na-ala on eyu kinulug di kumpul-
nan tagun kananay waday Espiritun Apu Dios ke hiya.
Tibon yu ni-an ta inilaon yu hin makulug an nalpuh

Espiritun Apu Dios hidiyen ituttudu na weno ugge, te dakol
nadan immeh kabobboblen e nuntanuttuduh adi makulug.
Kanan day profetas da, mu bokon da kaya.
2 Hay panginilaan hin makulug an nalpu nah Espiritun
Apu Dios nadan ituttudu da ya hin abuluton da ya ituttudu
dan hi Jesus di tinuddun Apu Dios an Kristo an mangipaptok
hi tagu ya numbalin hiya hi tagu. Hidiyey ustun tuttudun
malpu nah Espiritun Apu Dios.
3 Mu bokon ke athidiy ituttudu da mipanggep ke Jesus
ya maid kayay Espiritun Apu Dios ke dida. Ya deket adida
abuluton hi Jesus ya nun-iingngo da nah Buhul Jesus an
dingngol yun ahi umali. Hay kakulugana ya nan ahi maat
hi aliyan diyen Buhul Jesus ya nilappu mo te deyan takon
di ad uwani ya kahingon di tataguh Jesus.
4 Dakayun imbabalek, ditaku ke pe ya tagu ditakun Apu
Dios. Inapput taku dadiyen makallangkak an kanan day
profetas da, te nalnal-ot nan Espiritun Apu Dios an wadan
ditaku mu hi Satanas an niappitan di adi mangulug ke Jesus.
5 Dadiyen makallangkak an kanan day profetas da ya
diday adi mangulug ke Jesus. Ya hay ituttudu da ya mipuun
hi punnomnom di adi mangulug, kinali nalakan kulugon
nadan ibba dan adi mangulug.
6 Mu ditakun mangulug ke Jesus ya tagu ditaku nimpen
Apu Dios. Ta hidiyey gapuna an nadan nanginilan Apu Dios
di mangun-unud hi ituttudu taku ya nadan bokon tagun
Apu Dios di kahing hi ituttudu taku. Hituwey pangimatunan
nah mituttudun nalpuh Espiritun Apu Dios ya nan mitut-
tudun nalpuh Buhul Apu Dios an mangitanuttuduh nihalla.

Hi Apu Dios di kalpuwan di pamhod

7 Kaibaiba, hay maphod ya munhimpopohhodan taku te
hi Apu Dios di kalpuwan di pamhod. Kinali am-in nadan
waday pamhod dah ibbada ya inila dah Apu Dios ya diday
imbabalena.
8 Mu nada ken tagun maid di pamhod dah ibbada ya
uggeda inilah Apu Dios te hi Apu Dios ya maid di udum
hi wadan hiya hin bokon hay pamhod ya abu.
9 Ya hay nangipatib-an Apu Dios hi naminhod nan ditaku
ya intud-ak na nan binugtung an Imbabalena tuh lutat
waday innun takun mitagun hiyat nangamung.
10 Athituy nahamad an pamhod. Hay kitib-an di nahamad
an pamhod ya bokon hay naminhod takun Apu Dios, mu
hay pamhod nan ditaku. Hay nangipatib-anan tuwen
pamhod nan ditaku ya hay nangitud-akana nah Imbabalena
ot ikatenay kapakawanan di liwat taku.

11 Kaibaiba, deket athinay kahamad di pamhod Apu
Dios ke ditaku ya mahapul an munhimpopohhodan taku
damdama.
12 Maid di e nanibon Apu Dios, mu deket munhimpopo-
hhodan taku ya hidiyey kitib-anan wadah Apu Dios ke
ditaku ya umannung mo nan pinhod nan maat ke ditaku
gapuh ongal an naminhod nan ditaku.
13 Hay nangipaaliyan Apu Dios nah Espritunan ditakuy
panginilaan takun wadah Apu Dios ke ditaku ya athidi bon
wada takun hiya.
14 Ya dakamin nanibon Jesus ya inila min makulug an
hiya nan Imbabalen Apu Dios an intud-ak nan mangihwang
ke ditakun tatagu, kinali madinol kamin mangalikalih ibba
min tagu.
15 Ya nan tagun mangabulut an Imbabalen Apu Dios hi
Jesus ya wadah Apu Dios ke hiya ya wada damdama hiya
ke Apu Dios.
16 Ta hidiye nan madinol taku te inila takun ongal di
pamhod Apu Dios ke ditaku.
Maid di udum hi wadan Apu Dios hin bokon hay pamhod.
Ya hay tagun pinhodonah Apu Dios ya hay ibba nan tagu ya
wadah Apu Dios ke hiya ya wada damdama hiya ke Apu
Dios.
17 Deket nahamad di pamhod takun Apu Dios ya mipati-
boh aton taku, ta hidiye nan adi taku tumakut hantuh ahi
taku kahumalyaan hi ohan algo te nan at-atton taku ya
miunnud hi inat Kristo.
18 Hay tagun nahamad di pamhod nan Apu Dios ya
adi tumakut ke hiya. Mu nan tagun tumakut hi ahina
kahumalyaan ya makudang di pamhod nan Apu Dios te hay
nahamad an pamhod di mangaan hi takut. Hay gapunan
mawaday takut ya hin inilan waday kakastiguwan.
19 Man-uket waday pamhod taku ya te hi Apu Dios di
namangulun naminhod ke ditaku.
20 Hay tagun kananay pinhod nah Apu Dios, mu hingi-
tanay ibbanan tagu ya munlangkak te deket adina pinhod
di ibbanan tagun tibotibo na ya immam-ana mo ahan ke
Apu Dios an adi matibo.
21 Hituwey intugun Kristo ke ditakun un-unudon taku.
Kananay “Deket pinhod muh Apu Dios ya mahapul an
pohdom damdamay ibbam an tagu.”

Hanan mangipaptok ke ditaku an hi Jesu Kristo

5

1 Am-in nadan mangulug an hi Jesus ya tinuddun Apu
Dios an mangipaptok hi tagu ya diday imbabalen Apu Dios.

Ya nan naminhod ke Ama takun hi Apu Dios ya pohdona
damdama nadan imbabalen Apu Dios.
2 Te deket pohdon takuh Apu Dios ya un-unudon takuy
tuguna ya kon bokon mo nadan imbabale nay pohdon taku
damdama?
3 Te deket pohdon takuh Apu Dios ya un-unudon taku
mo nadan tuguna. Datuwen tuguna ya adi naligat an un-
unudon
4 te am-in takun imbabalena ya waday kabaelan takun
mangapput am-in hanadah adi maphod tuh luta gapuh
pangulug takun Jesus.
5 Ta hidiye nan hay mangapput ya abu ya nadan mangu-
lug an Imbabalen Apu Dios hi Jesus.
6-8 Handih inaliyan Jesu Kristo tuh luta ya waday tulun
pangitib-an an hiya ya makulug an Imbabalen Apu Dios.
Hay mamangulun nipatib-ana ya hay numpabonyaganan
Juan. Ya mikadwa ya handih natayanah krus ta ma-
pakawanan di liwat taku. Hay mikatlu ya nan Espiritun
Apu Dios te makulug am-in di ipainila na. Nun-uunnud
datuwen tulun mangipainilan makulug an Imbabalen Apu
Dios hi Jesus.
9 Deket kulugon takuy kalin di tatagu mipanggep hi inila
da ya namam-a ot kuman kulugon taku nan kalin Apu Dios
an mangiuh-un Imbabalenah Jesus te maid di mibahhoh
kalina.
10 Am-in nadan mangulug nah Imbabalen Apu Dios ya
ongal di dinol dan hi Jesus ya makulug an Imbabalen Apu
Dios. Mu nada ken adi mangulug hi kinalin Apu Dios
mipanggep nah Imbabalenan hi Jesus ya punlangkakon dah
Apu Dios te adida kulugon di kalina.
11 Athituy kinalin Apu Dios: Indatan ditakuh biyag an
maid di poppog na ya hituwen biyag ya malpun Jesu Kristo
an Imbabalena.
12 Kinali am-in nadan mangulug nah Imbabalen Apu Dios
ya wadan didah diyen biyag an maid di poppog na. Mu
nada ken adi mangulug nah Imbabalena ya maid hidiyen
biyag ke dida.

*Hay kipuunan di biyag takun munnananong ta nanga-
mung*

13 Hituwe ya intudok kut dakayun mangulug nah Im-
babalen Apu Dios ya inilaon yun waday biyag yun
munnananong ta nangamung.
14 Waday dinol takun mundasal ke Apu Dios ta am-in di
ibaga takun hiya ya idat na hin miunnud nah pinhod na.
15 Deket madinol takun donglonay dasal taku ya inila
takun idat nay nganneh diyen ibaga takun hiya.

16-17 Am-in di gaga-ihon aton ya liwat. Mu waday
nahalman an liwat ya waday liwat an adi. Deket waday
tibon yuh ibba yun mangat hi punliwatan, mu hidiyen liwat
ya adi madam-ot ya idasalan yu ta paphodon Apu Dios ya
pakawananah diyen liwat nat mitagun hiya. Adik kanan di
eyu idasalan nadan nahalman di liwat da te maid di hilbina,
te hidiye ken liwat an nguddanon dan kahingon hi Jesus ya
adi pakawanan Apu Dios.
18 Mu inila takun adi pangngapangngayon nadan imba-
balen Apu Dios an mangat hi gaga-iho te wadah Jesu Kriston
Imbabalen Apu Dios an mangipaptok ke didat maid di innun
Satanas an manadag ke dida.
19 Inila taku an ditakun mangulug ya tatagu ditakun Apu
Dios ya am-in nadan adi mangulug ya hi Satanas an gaga-
ihoy ap-apuda.
20 Ya inila takun immali nan Imbabalen Apu Dios ot
ipainila nan ditakuh Amanan hiyay makulug an Dios. Ya
gapu te mangulug taku ketuwen Imbabalenan hi Jesu Kristo
ya nihayyup taku mon hiya. Hiyay makulug an Dios an
mangidat hi biyag an munnananong ta nangamung.
21 Dakayun imbabalek, tibon yu ta adiyu dayawon di adi
makulug an Dios.

HAY MIKADWAN TUDOK JUAN

1 Ha-oy an ohan ap-apu yu ya muntudokak ke dakayun
hin-in-a* an pinilin Apu Dios. Ongal di pamhod kun dakayu.
Bokon ha-oy ya abuy naminhod ke dakayu, mu takon nadan
nanginilah makulug an tuttudu mipanggep ke Apu Dios.
2 Ongal di pamhod min dakayu gapuh pangulugan takuh
kalin Apu Dios an hidiye nan bumaddang ta nangamung ke
ditaku.
3 Hana ot ta dawaton takuy ule, homok ya linggop an
malpun Apu Dios an hi Ama taku ya nan Imbabalena an
hi Jesu Kristo ta mihamad di pangulug taku ya munhim-
popohhodan taku.

Hay ine-en di pamhod

4 Imma-anlaak hi nanginilaak an wadaday udum nadah
imbabalem an mangun-unud ketuwen intugun Ama taku
mipanggep hi makulug.
5 Deyan ipaanhan kun kalyon ke he-an munhimpopohho-
dan takun am-in. Hituwen tugun an itudok ku ya bokon
balu te dingngol taku tuwali handih lappunah nangulugan
takun Jesu Kristo.
6 Hay pamhod taku ya mipatiboh pangun-unudan taku
nadah tugun Apu Dios. Ya dingngol taku tuwalih tuwen
tugun an munhimpopohhodan taku nipalpu handih nangu-
lugan takun Jesus.
7 Dakol nadah humauhaul an tataguy nangeh kabob-
boblen e muntuttuduh langkak. Ya dida an buhul Jesu
Kristo ya adida abuluton an hiya ya nitungo ot mumbalin
hi tagu.
8 Tibon yu ta waday hilbin di emi intanuttudun dakayu ta
dawaton yun am-in nan ahi idat Apu Dios.
9 Te hay tagun adi mangitultuluy an mangun-unud nah
intuttudun Kristo te hay punnomnom nay un-unudona ya
bokon tagun Apu Dios. Mu nan tagun mangun-unud ke
naen intuttudun Jesu Kristo ya hiyay tagun da Ama takun
hi Apu Dios ya hi Jesu Kristo an Imbabalena.
10 Hanan tagun umalih baleyu an bokon nan intuttudun
Jesu Kristoy ituttuduna ya adiyu paghopon ya adiyu kalyon
di “Maphod ta immali ka.”

---

* **1:1 1:1** Nah kalin di Greek ya maid pottok nay kibalinan tun kananan “hin-in-a” nah verse 1 hin makulug an hin-in-a weno dadiye nadan mangulug. Mu mipanggep nin hanadah mangulug di kibalinana.

11 Te deket hangudon yuy umat hidin tagu ya paddungnay
binaddangan yu nah langkak an ituttuduna ya makiliwat
kayun hiya.
12 Dakol ot di pinhod kun ipainilan dakayu, mu kudukdul
nay adik itudok ad uwani te pinhod kun umalih nat ahi taku
munhuhummangan ta mun-am-amlong takun am-in.
13 Kanan nadan imbabalen nan tulang mun babain pinilin
Apu Dios di nonomnomon dakayun dida.

HAY MIKATLUN TUDOK JUAN

1 Tulang ku Geyus,* ha-oy an ohan ap-apuyu ya muntu-
dokak ke he-a an ohan impakappinhod ku.
2 Idasalan dakan ha-on ta adika mundogo ya maphod am-
in di maat ke he-a umat hi kahamad di pangulug mu.
3 Ongal di amlong ku handih immali nadan ibba takun
mangulug ot kalyon dan ha-on di mipanggep hi kahamad
di pangun-unud mu nah intuttudun nan Ap-apu taku.
4 Te hay ahan mangipaamlong ke ha-on ya hay pangn-
golak an dakayun mibilang an iimbabalek ya itultuluy yun
mangun-unud nah intuttudun nan Ap-apu taku.

Hay tugun Juan ke Geyus

5 Tulang ku, maphod di inat mu te ongal di baddang
mu nadah ibba takun mumpangulug takon di uggem dida
impakainnila.
6 Diday nangalkalih mipanggep hi pamhod mu hantudah
mangulug hitu. Deket mundag-u dah na ya baddangam bo
didah mahapul dah eda puntuttuduwan te hituwey pinhod
Apu Dios.
7 Ibagak ahan an baddangam dida nah mahapul dah
eda puntuttuduwan te hay pangi-eda ya adida mumbagah
baddang nadah adi mangulug.
8 Kinali mahapul an ditakun mangulug di bumaddang ke
didat kay taku makibaddang an mangipainila nah makulug
an mituttudu.

Hay pangi-en Diotrepes

9 Wada tuwali din impialik an tudok kun dakayun
mangulug hina mipanggep ketuwe, mu mangohe nan hi
Diotrepes an pinhod nan hiyay maun-unud, ta hidiye nan
adina hangudon di kalyok.
10 Mu hantuh ahik aliyan hina ya kalyok am-in nadan ad-
adin at-attona umat nah langkak an kanalyonan mipanggep
ke dakami. Hay oha bo ya adina hangudon nadan ibba
takun mangihawwang hinah bobleyu. Ya wada ke bon
dakayuy manangud ke dida ya namahig di boh-ol nan didat
adina pakiamungon dida nah pundayawan yu.

Hay pangi-en Demetrio

11 Mu he-a tulang ku Geyus, bokon hay gaga-ihoy un-
unudom. Hay maphod di un-unudom te hay tagun maphod

---

* **1:1 1:1** Acts 19:29, Romans 16:23 ya 1 Corinth 1:14

di atona ya hiyay tagun Apu Dios. Mu nan tagun gaga-ihoy
atona ya hiyay ugge nanginilan Apu Dios.
12 Tibom nan ohan ibba takun hi Demetrio an dakol day
mangit-ok an hiya ya maphod. Ya matiboy kaphod na
nah nahamad an pangun-unud nah makulug an mituttudu.
Takon di ha-oy ya kanak di hiya ke peman ya maphod ya
takon di dakayu ya inila yun makulug hituwen kinalik.
13 Dakol ot di pinhod kun ipainilan dakayu, mu kudukdul
nay adik itudok ad uwani
14 te pinhod kun gagala ya umaliyak hinat ahi taku
munhuhummangan.
15 Hana ot ta palinggopon dakan Apu Dios. Ipainilak
ke he-a an am-in da tun ibba takuh tu ya kanan day
nonomnomon daka. Pinhod kun ipainilam nadah ibba
takuh nan nonomnomok damdama dida.

HAY TUDOK JUDA

1 Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Juda an muttatyun
Jesu Kristo ya tulang James. Muntudokak ke dakayun iibbak
an napilin tatagun pakappinhod Ama takun hi Apu Dios ya
ipappaptok Jesu Kristo.
2 Hana ot ta munnananong di homok ya pamhod Apu Dios
ke dakayu ya palinggopon dakayuh ustu.

Hanadan muntuttuduh nihallan pangi-e

3 Kaibaiba, pinhod kun abun itudok nan mipanggep hi
kihwangan takun am-in, mu bokon ad uwani. Hay mo
kalyok ke dakayu ya kah-in di itultuluy takun mangitakdog
nah kinulug taku tuwali te hidiyey impituttudun Apu Dios
nadah tatagunan adinadaman malumman.
4 Kalyok hituwen dakayu te wadaday mun-ngohen Apu
Dios an nid-um ke dakayu handi. Nihallay ituttudu da
mipanggep nah ulen Apu Dios ta pangali dat mabalin an
aton da nadan adi maphod an pinhod di adol. Ya adida
abuluton an hi Jesu Kristo ya abuy maunud an Apu, mu
impitudok tuwalin Apu Dios handih done an makastigu
nadan tatagun mangiathidi.
5 Takon di inila yuy mipanggep ketuwe, mu pinhod kun
ipanomnom ke dakayun takon di impangulun Apu Dios
nadan tataguna ot tumayan dad Egypt an nihbutan dat
adida mo maligligatan, mu indani ya pinatena nadan adi
mangulug ke hiya.
6 Ipanomnom ku bon dakayuy naat nadah anghel an
nangiwalong hi saad dah langit ot ipaen Apu Dios dida nah
tapol ta kay da nabobodan hi bangkiling inggana hantuh
Algon punhumalyaanat makastigu da.
7 Ya adiyu kal-iwan an athidi boy bimmoh-olan Apu Dios
nadah tatagud Sodom ya ad Gomorrah ya nadah tataguh
nungkih-up an boble ot gohbona dida ot mumbalin dah dap-
ul te nahalman di liwat dan inainat day malalao umat hi
makilalaki ya makibabai. Hay linalaki ya ihuyop day ib-
badan linalalaki ya athidi boh binabai ihuyop day ibbadan
binabai. Hi Apu Dios ya inat nah tuwet ipainilanan am-in
hi tatagun takon ad uwani ya wada nan munnananong an
apuy an pangastiguna nadah tatagun gaga-ihoy at-atton da.
8 Hanadan kinalik ke dakayun mangituttuduh nihalla
ya umat da ke dadiyen kinastigun Apu Dios te gaga-ihoy
nonomnomon da ya hay pun-amlongan di adol day at-atton

da. Adida bo ibilang an waday natagtag-e mu dida ya
nakababbay panibo da nadah anghel hi langit.
9 Hi Michael an ap-apun di anghel ya uggena in-athidi
ya wada pay di lispitona nah nakastigun anghel an hi
Satanas. Te handih punhannuwan da hin dahdiy mangalah
adol Moses ya maid di ad-adih kinali nan hiya. Ammunay
kananay "Hi Apu Dios di nangamung an mamoh-ol ke he-a."
10 Mu datuwen tatagu ya ibaag day kumpulnan adida
maawatan. Ya kay da aggayam an adida nomnomon on inat
da, kinali ahi munnanong di kastiguwan da.
11 Mahmok da te namahig di kastiguda. Man-uke ya un-
unudon day pangi-en din hi Kain an pinate nah tulang na.
Ya umat da ke Balaam handi an gagamgaman day pihhu ot
ituttudu day langkak ta haulon day tatagu. Ya kinahing dah
Apu Dios, ta hidiye nan ahina dadagon dida. Umat da ke
Korah handi an dinadag na te kinahing nah Moses.
12 Diday pumappa-in dakayu nah kaam-amungan yuh
panginomnoman yu nah natayan ya namahuwan Jesus.
Hay adol da ya abuy nonomnomon da te malaglagaban
dan mangan ya pun-itook day mainum ta mama-idan di
udum. Ya maid di ibaddang dah ibbada. Umat da nah
nahyung an kulabut an kanan on idgo nay udan, mu e ot
ya abu immama-uwan ya in-en di dibdib. Umat da bo nah
kaiw an maid pey bungana yaden ahibungaan te adi tuwali
bumunga, namam-a bo te nate te nabagut.
13 Umat da bo nah nal-ot an dalluyun nah baybay an
ihaklit nay nganneh diyen lugit nah pingngit na. Hay
kialigan diyen lugit ya nan kababain an at-aton da. Ya umat
da nadah mungkakag-an bittuwon an adi bo ya nad-op ta
munhihhilong mo. Ta hidiye nan indadaan Apu Dios nan
tapottapol an ahida kiha-adan ta nangamung.
14 Hi Enoch an mikapitun an holag Adam di nangabig
hi kawadan datuwen gaga-ihon tatagu ya nan ahi maat
ke dida. Kananay "Umali nan Ap-apu takun ikuyug nay
dakkodakkol an anghel
15 ta humalyaon dan am-in di tatagu. Hanada ken
ugge nangun-unud ke Apu Dios ya makastigu da gapuh
nangataatan dah gaga-iho ya gapuh kinalikali dan gaga-iho
ke hiya."
16 Datuwen tatagu ya munlili dah indat Apu Dios an gahat
da. Ya hay gaga-ihon pun-an-anlaan di adol di at-atton da.
Deket kumali da on namahig an it-ok dan makakkaphod
da. Ya nakala-ing da bon mangihapit ta maawis nan tagun
waday maala dan hiya.

Hay tugun Juda nadah mangulug

17 Mu dakayun iibba, nomnomon yuy kinalin nadan
apostoles nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.
18 Kanan day “Hantuh mungkadatngan di kapoppogan di
luta ya wadaday manaltalangga ke ditakun mangulug ya ahi
at-atton di tataguy gaga-ihon pinpinhod di adol da.”
19 Datuwen tataguy humlun hi kapa-iyan di pun-
uunnudan takun mangulug te maid di Espiritun Apu Dios
ke dida, kinali abuna nan impainghan di tatagu tuh lutay
inila da.
20 Mu dakayun kaibaiba, hay ot ya abu kihamadan di
pangulug takun Apu Dios di gamgaman taku. Ya nah
pundasalan yu ya mundinol kayu nah Espiritun Apu Dios.
21 Punnanong yun mundinol hi pamhod Apu Dios ad
uwanin panpan-oddan taku nah biyag takun munnananong
ta nangamung an dawaton takun Apu takun hi Jesu Kristo
gapuh homok nan ditaku.
22 Maphod boy baddangan taku nadan munhalinduwat
kay ahan ya un-unudon da nan makulug an tuttudun inun-
unud taku.
23 Ya tugunon yu didat mihwang dah kakastiguwan dad
dalom. Ya nada ken gaga-ihoy at-atton da ya homkon yu
didat awison yu didan mangun-unud ke Apu Dios. Mu tibon
yu te indani ya maagalinan kayu ot ya abu nah at-atton da.

Hay kinatag-en Apu Dios

24 Madayaw hi Apu Dios an waday kabaelanan mangi-
paptok ke ditakut adi taku iwalong di pangulug takun hiya
ta udum hi algo ya mumpatibo takun maka-am-amlong an
napakawanan hi hinangngab na an nakattag-e.
25 Hiya ya abuy Dios an mangihwang ke ditaku, maid
di udum. Hana ot ta gapu ke Apu takun hi Jesu Kristo
ya tobalon am-in di tatagun hi Apu Dios di kapkaphodan,
katagtag-ayan, nangdon hi am-in ya ongal di kabaelana
tuwali handi, ad uwani ya ingainggana. Amen.

HAY NITUDOKAN AM-IN DI MIPANGGEP HI IMPAINILAN JESUS

1 Hituwen libluy nitudokan am-in di mipanggep hi ahi
maat hi udum hi algon impainilan Apu Dios ke Jesu Kristo ta
ipainilana damdama nadah mangulug ke hiya. Ha-oy an hi
Juan an muttatyun Jesus ya inilak am-in datuwe te intud-ak
nay ohan anghel an nangipainilan ha-on.
2 Ot datuwen am-in an intudok ku ya dadiyey tinibok ya
dingngol kun nalpun Apu Dios an impainilan Jesu Kriston
ha-on.
3 Hay tagun mamidbid ya mangulug ke datuwen nitudok
tuh liblu ya paamlongon Apu Dios ya mipaamlong bo nan
tagun mangidngol ke datuwe te adi mabayag ya maat.

Hay kinali na nadah mangulug nah pitun simbaan

4 Hituwen tudok kun dakayun kaibaiban mangulug ke
Jesu Kristo nah pitun bobleh nad probinsiad Asia ya nalpun
ha-on an hi Juan. Hana ot ta ulayan dakayu ya palinggopon
dakayun Apu Dios an wada tuwali handi, ad uwani ya
wada ta nangamung. Ya hana ot ta athidi boy aton nan
Espiritunan pituy kabaelanah hinangngab Apu Dios an
inumbun nah ubunanan mun-ap-apu.
5 Athidi bon Jesu Kristo an hana ot ta ulayan dakayu ya
palinggopon dakayu. Hiyay pundinolan an mangipainilah
pinhod Apu Dios ya hiyay naunna ya katagtag-ayan an
minahuwan Apu Dios ya hiyay ap-apun am-in di ap-apu tuh
luta.
Impakappinhod ditakun hiya ya ingkate nah krus di
kapakawanan di liwat taku.
6 Ot piliyon ditakun makiap-apun hiya ya pinili ditakun
padin mangiat hi pinhod Amanan hi Apu Dios. Kinali hana
ot ta hiyay mun-ap-apu ya madayaw ta nangamung. Amen.
7 Nomnomon yuh tuwe, hiya ya ahi bo umalin nun-
linikkod di kulabut ke hiya ya ahi ang-angon am-in di tagu
takon nadan namaten hiya. Hanadan ugge nangulug ke
hiya ya makatuttuyu da ya tumattakut da. Am-in datuwe
ya makulug. Amen.

Hanan in-inop Juan mipanggep ke Jesus an impatibon nan Espiritun Apu Dios

8 Hi Apu Dios an Kabaelanan am-in ya kananay “Ha-oy
di kalpuwan di am-in ya ha-oy di poppog di am-in. Ha-oy
an Apun di am-in ya wadaak tuwali handi, ad uwani ya
wadaak ta nangamung.”

9 Ha-oy an hi Juan ya ibbayun migappat nah pun-ap-
apuwan Apu Dios ya umatak ke dakayun ip-ippol ku
tun punholholtapak gapuh pangulug takun Jesu Kristo.
Nipaaliyak hitud Patmos an boblen nigawwah baybay te
hituwey kastiguk hi nangituttuduwak hi kalin Apu Dios ya
hay nangipainilaak hi impainilan Jesus ke ha-on.
10 Ohan linggu ya impain-inop nan Espiritun Apu Dios
ke ha-on ya waday dingngol kun mungkalih indoggan kun
nakal-ot di kalinan kay gangon di tangguyub.
11 Kananay "Itudok mun am-in datuwen tibom ta ipaem
nadah mangulug ke Jesus nadah pitun bobled Asia.
Datuwen pitun boble ya Ephesus, Smyrna, Pergamum,
Tiatira, Sardis, Philadelphia ya Laodicea."
12 Indanit nunligguwak ta tibok nan mungkalin ha-on ya
tinibok on pitun balituk an pangipattukan hi dilag.
13 Ya hidi nah gawwan nadan pangipattukan hi dilag
ya wada on timmaddog an tagun andukkey bulwatina ya
waday in-awako nah balituk.
14 Hay buuk na ya makabbayak ya hay matana ya kay
mundadalang an apuy.
15 Ya hay hukina ya umat nah gombang an humili ya hay
kalina ya umat nah bungug di mumpuy-uk an danum.
16 Inodnan di wawwanay pitun bittuwon ya waday
matadom an hinalung hi tokona. Hay angana ya humihhilin
umat hi potang nah maka-al-algo.
17 Handih tinibok ya natu-iyak hi kad-an di hukina ya
kayak nate. Indapanan ha-on di wawwan an taklena ot
kananay "Adika tumakut. Ha-oy ya wadaak ta nangamung
an maid di lappuna ya maid di poppog na.
18 Nateyak handi, mu tibom an mataguwak ta nanga-
mung. Ha-oy di nangdon hi biyag di tagu ya ha-oy di
nangamung hi pangipaeyak hi linnawan da ten nate da.
19 Itudok mun am-in di tibom, nadan maat ad uwani ya
nadan ahi maat.
20 Hay kibalinan nadan pitun bittuwon an tinibom ya
dadiye nadan pitun anghel an nip-ong nadah mangulug
nah pitun boble. Hay kibalinan nadan pitun balituk an
pangipattukan hi dilag ya dadiye nadan mangulug nadah
pitun simbaan ke dadiyen boble."

Hay mitugun hanadah mangulug ad Ephesus

2

1 Kanana boy, "Muntudok ka nah anghel an mangi-
pangpangulu nadah mangulug ad Ephesus ta kalyom di
'Hituwey kinalin nan mangmangdon nah pitun bittuwon hi

wawwanan mundaldallanan hi kad-an nadan pitun balituk
an pangipattukan hi dilag.
2 Inilak am-in di inat yu: Inippoippol yuy ligat ya inhapot
yuy ngunu yun mipanggep ke ha-on. Ya inilak bon uggeyu
inun-unud nadan tatagun kanan day apostoles da, mu
bokon da kaya te minahmahan yu ya ininnila yun gaga-iho
da ya makallangkak da.
3 Ya takon di naligatan kayuh ngunu yu gapun ha-oy ya
inippol yu ot uggeyak inwalong.
4 Mu hay adik pinhod ke dakayu ya hay pamhod yun ha-
on ya adi umat handi lappunah nangulugan yu. Oha bo ya
adi kayu munhimpopohhodan.
5 Nomnomon yu ta adiyu mo iathidi. Ta nan pangi-eyu
tuwali handiy punnanongon yu te deket adiyak un-unudon
ke dakayu ya umaliyak ta kaanok nan pangipattukan hi
dilag hina.
6 Mu takon di hidiyey kanak ya nanongnan waday dinol
kun dakayu gapuh uggeyu naminhodan nah gaga-ihon at-
atton nadan Nicolaitan an adik damdama pinhod.
7 Dakayun waday ingana, pakaddonglon yun am-in di
kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug an
kananay “Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon
di nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya
hiyay pangidatak nah kalebbengan an mangan nah bungan
di kaiw an kalpuwan di biyag hi kad-an Apu Dios.” ’ ”

Hay mitugun hanadah mangulug ad Smyrna

8 Kanana bon ha-on di “Muntudok ka nah anghel an
mangipangpangulu nadah mangulug ad Smyrna ta kalyom
di hituwey kinalin nan maid di lappuna ya maid di poppog
na. Hiya nan nate, mu namahuwan ot deyan matagu,
kananay
9 ‘Inilak an maligligatan kayu ya nawotwot kayu, mu hay
kakulugana ya kadangyan kayu te ongal di baddang Apu
Dios ke dakayu. Ya inilak nan gaga-ihon kalkalyon nadan
tatagun Satanas mipanggep ke dakayu. Dadiye nadan
mumpahhiyan kanan day Judyu da, mu maid di hilbina te
gaga-ihoy pangi-eda.
10 Donglon yuh tuwe, ahi kayu munholholtap ya hay
udum ke dakayu ya ipakalabut nadan tatagun Satanas.
Mu adi kayu tumakut te hidiyey pamatnaan dah kahamad
di pangulug yun ha-on, oha bo ya adi mabayag an kay
himpulun algo ya abu. Adiyu iwalong di pangulug yun ha-
on takon di hidiyey humlun hi katayan yu ot waday biyag
yun maid di poppog nah kad-an Apu Dios.

11 Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuy kalyon nan
Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug an kananay: Hay
tagun adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat
ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay adi mihi-an
ke Apu Dios an hidiye nan kanan dan mikadwan katayan.' "

Hay mitugun hanadah mangulug ad Pergamum

12 Kanana bon ha-on di "Muntudok ka nah anghel
an mangipangpangulu nadah mangulug ad Pergamum ta
kalyom di 'Hituwey kalin nan waday matadom an hinalung
hi tokona,
13 kananay: Inilak an hinaen bobleyu ya kay hinay
numboblayan ya pun-ap-apuwan Satanas. Mu takon di
athidi ya inilak an nahamad di pangulug yun ha-on te
uggeyu inwalong takon di pinate dah Antipas an ibbayun
mangulug an mangituttudu mipanggep ke ha-on.
14 Hay adik pinhod ya wada nadan ibbayun hay tuttudun
Balaam di un-unudon da. Te hi Balaam ya tinuttudduwanah
Balak hi atonan mangipaliwat nadah tatagud Israel. In-
tuttudu nay aton Balak ta ihapitana nadan holag Israel ta
kanon da nadan makan an niappit hi adi makulug an dios ya
aton day malalao umat hi pangihuyopan hi bokon inayan.
15 Ya wadada boy ibbayun mangun-unud hi gaga-ihon
ituttudun di Nicolaitan.
16 Kinali muntutuyu kayu ta itikod yu nadan gaga-ihon at-
atton yu. Te adi kayu ke ya umaliyak ta hantun hinalung hi
tokok di pamatek nadah mangat hi gaga-iho.
17 Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuy kalyon nan
Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug an kananay: Hay
tagun adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat
ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay pangidatak
nah makan an ugge nainila ya idatak bo nah batun mabayak
an nitudkan nan balun ngadan an maid di udum hi
nanginilan abuna nan pangidatak.' "

Hay nitugun hanadah mangulug ad Tiatira

18 Kanana bon ha-on di "Itudok muh tuwe nah anghel an
mangipangpangulu nadah mangulug ad Tiatira ta kalyom di
'Hituwey kinalin nan Imbabalen Apu Dios an hay matana
ya umat nah mundadalang an apuy ya hay hukina ya umat
nah makadangngin gombang an humili. Kananay:
19 Inilak am-in di at-atton yu, hay pamhod yu, hay
pangulug yun ha-on ya nan pangan-anusan yuh ligat di
ngunuyu gapun ha-on. Ya inilak bon namam-an maphod
di pangi-eyud uwani mu handih lappuna.
20 Mu hay adik pinhod ke dakayu ya hay uggeyu nangi-
patikodan nah gaga-ihon ituttudun nan babain hi Jesebel

an kananay hiya ya profetas Apu Dios, yaden bokon
kaya. Ta humlun kediye ya dakol ke dakayun tataguk di
mangmangat hi malalao umat hi pangihuyopan hi bokon
inayan ya pungkan yuy makan an niappit nah adi makulug
an dios.
21 Nabayag di nunhoodak hi pangitikodanan diyen at-
attona, mu takon ahan ot adina pinhod an itikod.
22 Kinali hay atok ya idatak hi dogon holholtapona,
takon nadan mangun-unud kediyen ituttuduna hin adida
muntutuyu ta iwalong dah diyen at-atton da.
23 Am-in nadan mangun-unud kediyen ituttudun Jesebel
ya ipipatek ta inilaon nadan mangulug ke ha-on an inilak di
nomnom ya hay aton di tagu. Waday ahik idat hi gun-udon
di tatagu mipuun hi aton da.
24 Mu dakayun iTiatira an ugge nangun-unud kediyen
mituttudun pangi-en Satanas ya adi dakayu idatan hi
kabulubulunan yu.
25 Abunay mahapul an punnanongon yuh naen nahamad
an pangulug yun ha-on inggana hantuh ahik kibangngadan.
26-27 Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di
nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay
pangidatak nah kalebbengan an mun-ap-apuh kabobboble
umat hi kalebbengak an indat Aman ha-on. Ya maid di
pakaapput ke hiya ya mahapul an hiyay maunud ya nalakay
pangapputana nadah gaga-ihon tatagu umat hi kaphikan di
buwod.
28 Ya idat ku bon hiya nan talo.
29 Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuh tuwen
kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug.’ ”

Hay mitugun hanadah mangulug ad Sardis

3

1 Kanana bon ha-on di “Muntudok ka nah anghel an
mangipangpangulu nadah mangulug ad Sardis ta kalyom di
hituwey kalin nan waday pitun kabaelanan Espiritun Apu
Dios ke hiya ya nangdon nah pitun bittuwon. Kananay
‘Inilak am-in di mipanggep ke dakayu. Man-ut matagu
kayu, mu kay kayu nate te ugge nihamad di pangulug yu.
2 Nomnomon yu ta ihamad yuy pangulug yun Apu Dios te
deket adiyu ya loktat ot mama-id. Kalyok hituwe te inilak
an hay pangi-eyu ya bokon hidiyey pinhod Apu Dios.
3 Nomnomon yu nadan nituttudun dakayu handih lap-
punat hidiyey un-unudon yu ya muntutuyu kayuh liwat yu
te deket adi kayu ya umaliyak ta kastiguwon dakayu ya

uggeyu inila hin kakon-ana te hay aliyak ya umat hi aliyan
di mangako.
4 Mu dakayun o-ohan iSardis an ugge naliwat ya ahi kayu
mabulwatiyan hi mabayak an maki-en ha-on te uggeyu
inwalong di pangulug yun ha-on.
5 Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di
nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay
mumbulwati damdamah mabayak ya adinadaman makaan
di ngadana nah nitudokan di ngadan di tatagun waday
biyag nan maid di poppog na. Ya ahik kalyon hi hinangngab
Apu Dios ya nadan anghel nan hiyay taguk.
6 Dakayun waday ingana, pakaddonglon yu ya un-unudon
yuh tuwen kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun
mangulug.' "

Hay mitugun hanadah mangulug ad Philadelphia

7 Kanana bon ha-on di "Muntudok ka nah anghel an
mangipangpangulu nadah mangulug ad Philadelphia ta
kalyom di hituwey kalin nan makaphod an abu ya maid
di mibahhoh kalina. Hiyay nangdon nah aladdun David ya
deket in-aladdu na nan panto ya maid di pakaibughul. Ya
deket imbughul na ya maid di pakaidakig. Kananay
8 'Inilak di pangi-eyu ya inilak an makudang di kabaelan
yu yaden inun-unud yuy intuttuduk ya nanongnad uwanin
ha-oy di kulugon yu, kinali ibughul ku nan panton hogpan
yu. Hituwen panto ya adinadaman idakig di tagu.
9 Donglon yu tun kalyok, nadan makallangkak an tatagun
Satanas ya ipahhiya dan kanan day Judyu da, mu maid di
hilbin di kanan day Judyu da. Ahik pundukkunon didah
hinangngab yu ta inilaon dan dakayuy pakappinhod ku.
10 Ya gapu te inun-unud yuy kalik ot anusan yuy ligat yu
ya adi dakayu pakililigaton hantuh tiempon aliyan di ligat
hi kabobboble tuh luta hantuh ahik pamatnaan am-in hi
tagu.
11 Maid uhup ya mibangngadak, kinali punnanongon yuy
nahamad an pangulug yun ha-on te deket mahaul kayu ta
iwalong yuy pangulug yu ya adi kayu midatan hi gun-udon
yu.
12 Mu hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di
nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay
pangidatak nah gun-udona ya iha-ad ku didan mialig an
tukud hi Templon Apu Dios. Ya mihaad dah dit nangamung.
Hiyay ahik pangitudkan hi ngadan Apu Dios, hay ngadan
nan balun bobled Jerusalem an malpun Apu Dios hi langit
ya nan balun ngadan ku.

13 Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuy kalyon nan
Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug.’ ”

Hay mitugun hanadah mangulug ad Laodicea

14 Kanana bon ha-on di “Muntudok ka nah anghel an
mangipangpangulu nadah mangulug ad Laodicea ta kalyom
di ‘Hituwey kalin nan kanan dan Amen an makulug am-
in di kalyona ya maphod am-in di atona. Hiyay gapunan
lintun Apu Dios am-in tun wadad uwani. Kananay:
15 Inilak an hay pangi-eyu ya mialig nah danum an adi
maatung ya adi matuning, mu nadalnat te maid di ustuh
pangulug yu. Man-u te adiyak kahingon ke dakayu, mu
maid di ustuh pangulug yun ha-on.
16 Gapu te athidi kayu ya iwalong dakayun ha-on an
umatak nah tagun adina pinhod di danum an nadalnat ta
hidiyen nan ibughak na.
17 Kanan yuy kadangyan kayu te dakol di limmu yu ya
wadan am-in di mahapul yu, mu uggeyu inilan nakawwot-
wot kayu, nakulap kayu ya kay kayu ugge numbulwati te
maid ke dakayu nan malpun ha-on an ikadangyan di tagu.
18 Hituwey itugun kun dakayu, kudukdul nay ha-oy di
pumbagaan yuh baddang te nan ibaddang kun dakayu ya
hidiyey mangihamad hi pangulug yun mialig hi balituk an
ikadangyan yu. Ya ha-oy di pumbagaan yuh kabaelan yun
mangat hi maphod ta kay hidiye nan mabayak an ibulwati
yu te kababain di ekayu adi mumbulwati. Ya athidi bo nah
kulap yun ha-oy di pumbagaan yuh baddang ta paphodok
di panibo yu.
19 Am-in nadan pakappinhod ku ya boh-olak ya kastigu-
wok dida hin adi maphod di aton da. Kinali kalyok ke
dakayun ip-iphod yuy punnomnom yu ta muntutuyu kayuh
liwat yu.
20 Donglon yu te deyak hitun mungkugkug hi panto yu ta
nan mangngol ta paghoponak ya hiyay pakikanak.
21 Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di
nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput umat
ke ha-on an impunnanong kun nangun-unud ke Apu Dios,
hiyay ahi makib-un ke ha-on ot deyan nakib-unak ke Ama
hituh pun-ap-apuwana.
22 Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuy kalyon nan
Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug.’ ”

Hay kidayawan Apu Dios hidih langit

4

1 Nagibbuh tuwe ot ek bo iang-ang ya tinibok on pantoh
langit an nibughul. Ya dingngol ku on kalin nan kimmalin

ha-on dih pinghanan kay gangon di tangguyub an kananay
“Makah tu ta ipatibok ke he-a nan ahi maat.”
2 Indani ya gapuh kabaelan nan Espiritun Apu Dios ya
tinibok on ubunan hi langit an waday inumbun hi ap-apu.
3 Hay ang-ang di angana ya munlitaak an umat nadah
batun kanan dan jasper ya carnelian. Ya waday at-
atibungalon nah ubunan an hay ang-ang na ya umat nah
batun kanan dan emerald.
4 Hanah nunlinikkod kediyen ubunan ya wadada boy
duway pulut opat an ubunan di ap-apun wadaday inumbun
hi aap-apun numbulwati dah mabayak ya numpongot dah
balituk.
5 Indani ya waday kil-at, kidul ya nal-ot an bungug an
nalpu nah ubunan di ap-apuh langit. Wada boy pitun
mundadalang an dilag nah hinangngab nan ubunan di
ap-apun dadiyey pangimatunan nah pitun kabaelan nan
Espiritun Apu Dios.
6 Ya hidi nah hinangngab nan ubunan ya wada on kay
baybay di kabillog nan munlinnang an kay diggal.

Wadaday opat an matagun muntattaddog hi nunlinikkod
kediyen ubunan an namataan am-in di adol da.
7 Hanan namangulu ya kay layon di ang-ang na, nan
nikadwa ya kay bulug an baka, nan nikatlu ya kay angan
di taguy angana ya nan mikap-at ya kay muntayyapan an
ongal an hamutiy ang-ang na.
8 Am-in datuwen opat an matagu ya waday hin-on-om
di payak dan namataan di numbinah-el. Kumananta dah
kabigabigat ya kahilohilong an kanan dah kanta day

“Makakkaphod, makakkaphod, makakkaphod an Ap-apu an
Dios an Kabaelanan am-in. Ya wada tuwali handi, ad
uwani ya wada ta inggana.”
9 Ikanta day pundayaw da ya pumpasalamat da nah
inumbun an Ap-apun wadat nangamung.
10 Ya deket mungkanta da on nundukkun nadan duway
pulut opat an aap-apuh hinangngab nan inumbun ta
daydayawon da. Nun-iha-ad day pongot dan balituk hi
hinangngab na ot mungkanta dan kanan day

11 “Apu Dios, lebbeng nan dayawon daka te hay kinatag-
em, hay ongal an kabaelam ya te lintum ya tinagum
di am-in te hidiyey pinhod mu.”

Hay mipanggep nah naluddun an papel ya nan kanan dan Impan di Kalnero

5

1 Indani ya tinibok on naluddun an papel nah wawwan an
taklen nan inumbun an Ap-apu. Natudokan di numbinah-el
ya pituy pokot nat adinadaman e mabokyag.
2 Kal-inadi ya tinibok bo on nakal-ot an anghel an inlot
nay kalina. Kananay “Dahdiy waday lebbeng nan mangaan
nadah pokot nat bokyagona tun naluddun an papel?”
3 Mu maid di oha hi langit, hi luta ya ad dalom an waday
lebbeng nan mamokyag nah naluddun an papel ta tibonay
nitudok.
4 Indani ya namahig di kogak te maid di ohan lebbeng
nan mamokyag kediyen naluddun an papel.
5 Kanan nan ohan ap-apuy “Adika kumga. Damanan
kabaelan nan kanan dan Layon an holag David an holag
din hi Judah. Hiya ya inapput nan am-in di gaga-ihot hiyay
waday lebbeng nan mangaan nadah pitun pokot nan papel
ta bokyagona.”
6 Indani ya tinibok nan kanan dan Impan di Kalneron Apu
Dios hi kad-an nan ubunan di ap-apu an timmaddog nah
gawwan nadan opat an matagu ya nadan aap-apu. Hiya ya
matibon pinate da handi. Waday pituh hakgud na ya pitun
matanan dadiye nadan pitun kabaelan nan Espiritun Apu
Dios an nitud-ak tuh luta.
7 Imme ot alana nan naluddun an papel nah wawwan an
taklen nan inumbun an Ap-apu.
8 Kediyen nangalaana nah papel ya nundukkun nadan
opat an matagu ya nadan duway pulut opat an aap-apuh
hinangngab na ot dayawon da. Waday inodnan dah kay
gitala ya duyun balituk an napnuh insenso an hidiyey dasal
nadan tatagun Apu Dios.
9 Indani ya nungkanta dah balun kantan kanan day
“He-ay waday lebbengnan mangala nah naluddun an papel
ta kaanom nadan pokot na te hay namatayan dan he-
ay namoklam hi liwat di tataguh nunhihinnatkon an
boble, hay nahlagan da, hay kalida ya hay nitaguwan
dat mumbalin dan tatagun Apu Dios.
10 Impumbalin Apu Dios didah padin mangiat hi pinhod na
ya diday ahi mun-ap-apuh kabobboble tuh luta.”
11 Indani bot ek iang-ang ya waday dingngol kuh kalin
di dakol an anghel an adida mabilang. Timmaddog dah
nunlinikkod nah inumbun an Ap-apu ya nadan duway pulut
opat an aap-apu ya nadan opat an matagu.
12 Oltoolton day kanta dan kanan day
“Hanan kanan dan Impan di Kalnero an nipipate ya lebbeng
nan waday inlot na, kinadangyana, laing na ya

kabaelana. Ya lebbeng nan malispitu, madayaw ya
matbal.”
13 Ya dingngol kun mungkanta dan am-in nadan wadah
langit, tuh luta, ad dalom ya nah baybay an kanan day,
“Hanan inumbun an Ap-apu ya nan kanan dan Impan di
Kalnero ya matbal da, malispitu da, madayaw da ya
ongal di kabaelan dat nangamung.”
14 Hinumang nadan opat an matagun kanan day “Amen.”
Ya nadan ap-apu ya nundukkun dan mundayaw ke dida.

Hay nangaan nadah potok nan naluddun an papel

6

1 Indani ya tinibok nan kanan dan Impan di Kalnero an
kinaana nan namangulun pokot nan naluddun an papel ya
dingngol kuy kalin nan ohan matagun kay kidul an kananay
“Maka.”
2 Ek iang-ang ya wada on mabayak an kabayu. Hanan
nuntakke ya waday inodnanah pana ya waday nidat ke
hiyah pongot di patul an balituk di nakapyaana. Hiya ya
nakangngapput ya imme pay an e makigubat.
3 Hanadan kanan dan Impan di Kalnero ya kinaana nan
mikadwan pokot ya dingngol ku nan mikadwan matagun
kananay “Maka.”
4 Ya wada boy immalih ohan maingit an kabayu. Hanan
nuntakke ya waday kabaelanan mangipaalih gubat hituh
lutat mumpapattey tatagu. Waday nidat ke hiya hi ongal an
ispada.
5 Hanan kanan dan Impan di Kalnero ya kinaana nan
mikatlun pokot ya dingngol ku nan mikatlun matagun
kananay “Maka.” Ek iang-ang ya wada on mangitit an
kabayu. Hanan nuntakke ya waday inodnanah kilowan.
6 Indani ya waday dingngol kuh kalin nalpuh kad-an
nadan opat an matagun kananay “Kagodwan talub an boga
weno hintalub ta kagodwan gahhilang di tangdan hi hin-
algo. Adiyu ot ipatag-ey bayad di manteka ya mainum.”
7 Kinaan bon nan kanan dan Impan di Kalnero nan nikap-
at an pokot ya dingngol ku nan mikap-at an matagu an
kananay “Maka.”
8 Ek iang-ang ya immali on mabayak an kabayu. Hay
ngadan nan nuntakke ya hi kate ya mituntun-ud nan kanan
dan kadungayan. Waday kabaelan dan duwan mamateh
godwan di kagodwah tatagu tuh luta. Hay pamate da ya hay
bitil, hay gubat, hay dogo ya nadan mailom an aggayam.
9 Hanan kanan dan Impan di Kalnero ya kinaana nan
mikaliman pokot ya tinibok nah da-ul di altar an dehdi day

linnawan nadan napatepate gapuh nangituttuduwan dah kalin Apu Dios ya te uggeda bimmain an nangalih pangulug dan hiya.

10 Inlot nadan linnaway kali dan kanan day “Apu Dios, on-gal di kabaelam, makaphod kan abu ya maid di mibahhoh kalim. Kakon-anay punhumalyaam nadah tatagun namaten dakamit kastiguwom dida?”

11 Am-in nadan linnawa ya nidatan dah mabayak an bulwati. Ya waday nangalin didan mun-iyatu da ni-an inggana mipipate da nadan udum an ibbadan muttatyun Apu Dios gapuh pangulug dat ahi munhumalyah Apu Dios.

12 Tinibok bo ya kinaan nan kanan dan Impan di Kalnero nan nikan-om an pokot ya mungkolyog hi nal-ot. Indani ya tinibok di algon numbalin hi mangitit umat nah mangitit an luput. Hanan bulan ya numbalin hi maingit an kay dala.

13 Nungkag-ah luta nadan bittuwon hi kabunyan an umat hi kaplagan di bungan di kaiw hin pimmuwok.

14 Ya nama-id di kabunyan te na-ala ya kay papel an naluddun. Hanada ken bibilid ya nadan lutan nigawwah baybay ya nadlig da.

15 Ot am-in nadan ap-apu, nadan nungkatag-ey saad da, nadan ap-apun di tindalu, nadan kakadangyan, nadan nungkal-ot an tatagu, nadan himbut ya bokon himbut ya nuntalu dah liliyang ya nadah batuh bibilid.

16 Kanan da nadah bibilid ya nadah babatuy “Tab-unan dakamit adi dakami tibon nah inumbun an Ap-apu ya nan kanan dan Impan di Kalnero ta adi dakami kastiguwon.

17 Te ad uwani mo ahan di bimmobboh-olan da ya dahdiy kabaelanan mihangga ke dida?”

Hay mipanggep nadah holag Israel an waday markan Apu Dios ke dida

7

1 Indanit iang-ang ku bo ya wadaday opat an anghel an nip-ong da nah nundodommang an pingngit di luta. Impatikod day dibdib ta nan baybay, nan luta ya nadan kaiw ya adida madibdiban.

2 Indani ya tinibok boy ohan anghel an nalpu nah timilan di algon waday inodnanah markan nan Dios an wadat nangamung. Inlot nay kalina nadah opat an anghel an nangidattan Apu Dios hi kabaelan dan e manadag hi luta ya hay baybay ot kananay

3 “Adiyu dadagon di luta ya baybay ya nadan kakaiw inggana markaan takun am-in di tuktuk nadan muttatyun Apu Dios.”

4 Namarkaan da ot hay dingngol kuh bilang dan nalpuh
himpulut duwan imbabalen Israel ya hinggatut ta nap-at ta
opat di libu.
5 Himpupulut duwan libuy namarkaan an holag Judah, hi
Reuben, hi Gad,
6 hi Asher, hi Naptali, hi Manasseh,
7 hi Simeon, hi Libay, hi Issachar,
8 hi Sebulon, hi Joseph ya hi Benjamin.

Hanadan naamung an tatagu

9 Indani ya tinibok bo on dakkodakkol an tatagun adida
mabilang. Dadiyen tatagu ya timmaddog dah hinangngab
nan inumbun an Ap-apu ya nan Impan di Kalnero. Nalpu
dadiyen tataguh nunhihinnatkon an boble ya nunhihin-
natkon di nahlagan da, hay kalida ya nitaguwan da.
Mabayak di bulwatida ya waday inodnan dah tubun di
palma.
10 Inlot day kali dan kanan day "Hi Apu Dios an inumbun
tuh ubunan di ap-apu ya hantun kanan dan Impan di
Kalneroy mangihwang hi tagu."
11 Hanadan anghel an muntattaddog nah nunlinikkod
kediyen inumbun an Ap-apu, nadan opat an matagu ya
nadan aap-apu ya nundukkun dah hinangngab Apu Dios
ot dayawon da.
12 Kanan day "Hiya peman! Hi Apu Dios ya madayaw ya
malispitut nangamung ya hiyay pumpasalamatan am-in di
tatagu te hay kinalaing na ya hay kabaelana. Amen."
13 Hanan ohan naam-ama ya kananan ha-oy di "Dahdi da
nadan numbulwatih mabayak? Daanay nalpuwan da?"
14 Ya kanak di "Uggek inila apu, he-ay nanginilan dida."
Ya kananan ha-oy di "Danae nadan tatagun nihwang
handih tiempon di nunholholtapan di tatagu. Mabayak di
bulwatida te imbalbal da nah dalan nan kanan dan Impan
di Kalnero.*
15 Hay gapunan wadadah hinangngab Apu Dios ya un-
unudon dan am-in di pinhod na ya daydayawon dah kabi-
gabigat ya kahilohilong nah Templona. Hiyay mangipaptok
ke dida
16 ta adida maagangan, adida mauwo, adida maptangan
ya adida maatungan
17 te nan Impan di Kalneron wadah di ya umat nah
mumpattol an ipangpangulu na nadan ena ipattol nah
pun-inuman dan ob-ob an kalpuwan di biyag. Maid moy
gumapuh kumgaan dah kad-an Apu Dios."

---

* **7:14 7:14** Hay pinhod nan kalyon ya ingkaten hanan kanan dan Impan di Kalneroy kapakawanan di liwat da.

Hay nakaanan nan mikapitun pokot nan naluddun an papel

8

1 Kinaan nan kanan dan Impan di Kalnero nan mikapitun
pokot nan naluddun an papel ya immop-opyan am-in di
wadah langit hi kagodwan di oras.
2 Indani ya tinibok nadan pitun anghel an timmaddog
hi hinangngab Apu Dios an waday nidat hi hin-oh-an
tangguyub ke dida.
3 Indani ya immaliy ohan anghel ot tumaddog nah kad-an
di altar an inodnana on balituk an duyun pangiha-adanah
insenso. Indatan dah dakol an insenso ot ena gohbon nah
balituk an altar ta mid-um hi dasal nadan tatagun Apu Dios.
Hanan altar ya wadah hinangngab nan ubunan di ap-apu.
4 Hay ahuk nan insenso an inodnan nan anghel ya immeh
kad-an Apu Dios an nakidatong hi dasal nadan tataguna.
5 Indani ya indalukduk na nan duyun di insenso nah apuy
hi altar ot iwele nah luta ya mungkikidul, mungkikil-at ya
mungkolyog hi nal-ot.

Hanadan anghel an mangialih ligat hituh lutan waday tangguyub da

6 Hanadan pitun anghel an waday tangguyub da ya
nundadaan dan mangipagangoh tangguyub da.
7 Impagangon nan namangulun anghel di tangguyub na
ya nungkag-ah lutay dalalu ya apuy an nad-uman hi dala.
Ya niptokan di dandanin kagodwan di luta ot mungkaghob
am-in di wadah di takon nadan kaiw ya holok.
8 Impagangon damdaman nan mikadwan anghel di tang-
guyub na ya wada on kay mundadalang an bilid an niweleh
baybay.
9 Ya dandanin kagodwan di baybay di numbalin hi dala
ot maten am-in di wadah di. Takon nadan bapor an wadah
di ya napa-i da.
10 Impagangon nan mikatlun anghel di tangguyub na ya
wada on mundadalang an ongal an bittuwon an nalpuh
kabunyan ot mag-ah dandanin kagodwan di nadanuman
tuh luta an dadiye nadan wangwang ya ob-ob.
11 Hay ngadan nan bittuwon ya pait te mumpait di danum
nadah nag-ahana. Ot matey dakol an tatagu te ininum da.
12 Impagangon damdaman nan mikap-at an anghel di
tangguyub na ya nama-id di pat-al di pangel di algo, bulan
ya bittuwon ot humilong hi dandaniy godwan di algo ya
ugge bimmulan hi dandaniy godwan di hilong.

13 In-ang-ang kud kabunyan ya waday muntaytayyapan
an ongal an hamutin pun-itkuk nay “Makahmok an nunna-
ud di tatagu tuh luta ten ipagangon nadan nanguddidin
tulun anghel di tangguyub da.”

9

1 Impagangon nan mikaliman anghel di tangguyub na
ya tinibok on bittuwon an nag-ah lutan nalpuh kabunyan.
Hidiyey nangidatan dah aladdun nan bitun maid di poppog
di kadinalom na.
2 Inaladdu na ot tukabana ya mamuddal di dakkodakkol
an ahuk an nalpuh ongngaongngal an apuy ot tumapol di
luta te nahaniyan di potang.
3 Indani ya dakol di dudun an nalpu nah ahuk. Nidatan
dadiyen dudun hi kabaelan dan tumilod an umat hi
scorpion.
4 Hay nitugun ke dida ya bokon hay holok, kaiw ya nadan
udum an nitanom di dadagon da, mu nadan tatagun maid
di markan Apu Dios hi tuktuk da.
5 Man-ut adida patayon dida, mu limay bulan an punhol-
holtapon da didah hakit di tilod da.
6 Adida pakaippol nah holholtapon da kediyen limay
bulan, ta hidiye nan uma-abtu dan mate, mu adinadaman
eda mate kediyen tiempo.
7 Hay ang-ang dadiyen dudun ya umat da nah kabayun
nidadaan an makigubat. Waday inipngot dah kay balituk
ya kay angan di taguy anga da.
8 Hay buuk da ya kay buuk di babai ya hay bab-a da ya
kay bab-an di layon.
9 Hay pagoda ya nahaniyan hi gumok an kay happiyo.
Hay gangon di payak da ya kay gangon di dakol an kabayun
mungguyud hi kalesan mumbutik an e makigubat.
10 Hay iwit da ya tumilod ya makahakkit an umat hi
tilodon di scorpion. Dadiyey pumpaholholtap dah tatagu
kediyen limay bulan.
11 Waday ap-apu dan oggan mummandal ke didan hidiye
nan anghel an ingkalgadu nah bitun maid di poppog di
kadinalom na. Hay ngadanah kalin di Hebrew ya hi
Abaddon ya hi kalin di Greek ya hi Appolyon an hay
kibalinana ya pumappa-i.
12 Deket magibbuh tuwen katatakut an ligat ya wada boy
duwan mitun-ud hi katatakut an ligat.
13 Impagangon nan mikan-om an anghel di tangguyub
na ya waday dingngol kuh kalin nalpu nadah dugun nan
balituk an altar hi hinangngab Apu Dios.

14 Kanana nah mikan-om an anghel di “Ipaem nadan
opat an anghel an nibalud nah ongal an Wangwang an
Euphrates.”
15 Dadiye nadan nidadaan an ahi mipaen e mamateh
dandaniy kagodwan tatagu tuh luta hin madatngan di
tiempon gintud Apu Dios.
16 Kinali dan ha-on di bilang nadan nuntakkeh kabayu ya
kalibulibuy bilang da.
17 Tinibok nadan kabayu ya nadan numpuntakke ya
waday kay happiyon nihanih pagoda. Hay ang-ang da ya
maingit an umat hi apuy ya mangitit an umat nah batun
sapphire ya kinulalon umat nah sulphur. Hanadan kabayu
ya kay ulun di layon di uluda. Ya bumuddal di apuy, ahuk
ya sulphur hi tokoda.
18 Datuwen bumuddal hi toko day mamateh dandanin
kagodwan di tatagu tuh luta.
19 Hanan kabaelan dan pumate ya wadah tokoda ya iwit
da. Kay ulog di iwit dan waday uludan kumalat.
20 Takon di athidin nahalman di ligat ya kapyanan adi
itikod nadan ugge naten tataguy gaga-ihon at-atton da:
umat hi pundayawan da nadah dimonyo ya nadah kinapya
dan tinattaggun balituk, gumok, giniling, batu ya kaiw an
kanan dan dios da. Dadiyen dios da ya adida pakatibo,
adida kumali, adida dumngol ya adida dumallan.
21 Ya dadiyen tatagu ya adida muntutuyuh pim-
matepateyan da, hay nangatan dah ayak ya hay nangatan
dah malalao umat hi pangihuyopan hi bokon inayan ya hay
ako.

Hanan anghel ya nan ittay an naluddun an papel

10

1 Indani ya tinibok boy ohan nal-ot an anghel an nalpuh
langit. Kay numbulwatih kulabut ya waday at-atibungalon
hi uluna. Kay algoy angana ya hay hukina ya kay tukud an
mundadalang.
2 Waday inodnanah nabokyag an papel. Ya inggattinay
wawwan an hukina nah baybay ya nan iggid nah luta.
3 Inlot nay kalina ya kay olmom di layon. Nagibbun
kimmali ya himmumang di kidul hi namimpitu.
4 Ek ot itudok ya waday kimmalid kabunyan an kananay
“Adim ipainila ya adim itudok di kinalin nan kidul.”
5 Ya nan anghel an tinibok an muntattaddog an inggatti-
nay ohan hukina nah baybay ya nah lutay oha ya intagge
nay takle nad kabunyan

6 ot munsapata ke Apu Dios an wadat nangamung an
nunlutuh luta, kabunyan, baybay ya am-in nadan wadah
di. Kananay “Gagala mo.
7 Hantuh pangipagangowan nan anghel hi tangguyub na
ya maat mo nan impainilan Apu Dios handidah profetas na
ya abu.”
8 Indani bo ya mungkalin ha-on nan wadah langit an
kananay “Ume kat em alan nan papel an inodnan nan
anghel an inggattinay ohan huki nah baybay ya nah lutay
oha.”
9 Immeyak ot kalyok di alak nan papel an inodnana ya
kananan ha-on di “Alam ta kanom. Munlumiiy tamtam nan
kay danum di iyyukan, mu hi putum ya mun-antam.”
10 Inalak ot kanok ya hiya peman an makalummiin kay
danum di iyyukan, mu inukmun ku ya mun-antam hi putuk.
11 Ya kanana boy “Mahapul an em kalyon tun kinalin Apu
Dios mipanggep nadah ap-apu ya nadah tatagun nunhihin-
natkon di boble da ya nunhihinnatkon di nitaguwan da ya
kalida.”

11

1 Nidat ke ha-on on puntopong ya wada on nangalin ha-
on an kananay “Ekat em topngon nan Templo ya nan altar
nah bohongna ya bilangom nadan tatagun mundayaw ke
Apu Dios.
2 Mu adim topngon di dolan nan Templo te hidiyey
midat nadah bokon tatagun Apu Dios an mangmangat hi
kumpulnan gaga-iho kediyen boble an Jerusalem hi nap-at
ta duway bulan.”

Hanadan duwan tatagun nangalih tugun Apu Dios

3 Kanana boy “Ahik itud-ak nadan duwan tagun numbul-
watih langgoten mangipainila nah impainilak ke didan ahi
maat hi hinlibut duway gatut ta nan-om di algo.”
4 Dadiyen duwan taguy mialig nah duwan kaiw an oliba
ya nan duwan pangipattukan hi dilag an wadah hinangngab
Apu Dios an Apun am-in hi luta.
5 Deket waday mangipatnan mangat hi gaga-ihon dida ya
waday bumuddal hi apuy hi toko dat hidiyey pamate da.
6 Ya waday kabaelan dan mangipatikod hi udan, kinali
hantuh ahida pangipainilaan nah impainilan Apu Dios
ke dida ya adi umudan. Kabaelan da bon pumbalinon
di danum hi dala ya diday nangamung an mangipaalih
kumpulnan ligat hituh luta hi kumpulnan tiempo.
7 Deket magibbun ipainila da nan impainilan Apu Dios
ya bumuddal mo nan katatakut an aggayam an malpun

nah bitun maid poppog di kadinalom nat makipatten dida
inggana patayona didan duwa.
8 Ahi mihaad di adol da nah gawwan di kalata nah
nundingngol an boblen nipatakan din Apu takuh krus.
Ahida mate nah boblen ingadanan dah Sodom ya Egypt.
9 Ahi punhin-aang-angan di tatagun nunhihinnatkon di
bobleda, hay nahlagan da, hay kalida ya hay nitaguwan day
adol dadiyen nate hi tulun algot kagodwa ya iadida didan e
milubuk.
10 Am-in di tataguh ya ahida mun-am-amlong hi natayan
dadiyen duwan tagu te diday nangialih nahalman an ligat
tuh luta. Ta hidiye nan mumpipiyesta da ya munhin-
iiddatan dah kumpulmin wadan dida.
11 Mu mala-uy tulun algot kagodwa ya mahuwan Apu Dios
dida ta nadan tatagun manibon dida ya tumattakut da.
12 Dadiyen duwan namahuwan ya waday ahida donglon
hi langit an kananay "Umali kayuh tu." Ya nadan buhul da
ya ahida ang-angon didan wada nah kulabut an mange dah
langit.
13 Kediye ya ahi kumolyog hi nal-ot ta mapa-iy pangngel
diyen boblet matey pituy libun tatagu. Ahi tumattakut di
udum an tatagu ta dayawon da uppeh Apu Dios hi langit
gapuh kabaelana.
14 Hituwey mikadwan katatakut an ahi maat an punligli-
gatan di tatagu. Ya magibbuh tuwe ya waday mikatlu.

*Hay nangipagangowan nan mikapitun anghel hi tang-
guyub na*

15 Impagangon nan mikapitun anghel di tangguyub na
ya wadaday mungkalih nal-ot hi langit an kanan day "Am-
in mo tuh luta ya hi Apu Dios ya hi Kristoy mun-ap-aput
nangamung."
16 Ya nadan duway pulut opat an aap-apun inumbun
hanadah ubunan di ap-apuh hinangngab Apu Dios ya
nundukkun dan mundayaw ke hiya ot
17 kanan day
"Apu Dios an Kabaelanan am-in an wada tuwali handi ya
wadat nangamung, ongal di kabaelam. Mumpasala-
mat kami te inlappum an mun-ap-apu ot patibom di
kabaelam.
18 Bumobboh-ol day adi mangulug te ad uwaniy nadatngan
di pangipatib-am hi boh-ol mu, hay punhumalyaam nadah
nate ya hay pangidatam hi gun-udon nadan profetas an
muttatyum ya nadah mangulug ke he-a, takon di nganney
katatagu da. Ad uwani boy pangastiguwam am-in hanadah
tatagun mangmangngat hi gaga-iho tuh luta."

19 Nibughul di Templon Apu Dios hi langit ya matiboy Ka-
hon an niha-adan di Nakitobbalana. Indani ya mungkikil-
at, mungkikidul ya waday mumbungug ya mungkolyog ya
nahalman di dalalu.

Hay mipanggep nah babai ya nan kanan dan dragon

12

1 Indani ya waday numpatibod kabunyan an umipamod-
wong. Hay ang-ang na ya babain kay numbulwatih algon
humihhili. Kay timmaddog hi bulan ya kay na inipngot hi
ulunay himpulut duwan bittuwon.
2 Himmigan gagala mo ya muntungo ya pumalapalak hi
hakit na.
3 Indani ya tinibok ad kabunyan di oha bon umipamod-
wong. Hay ang-ang na ya ongal an dragon. Maingit ya pituy
ulunan napngotan hi balituk ya himpuluy hakgud na.
4 Hinigid di iwit nay dandani kagodwa nadah bittuwon hi
kabunyan ot mag-a dah luta. Tumataddog nah kad-an diyen
babai ta kanona nan golang hin mitungo.
5 Nuntungo nan babai ya lalakin hiyay ahi mun-ap-apun
am-in hi boble. Ya maid di pakaapput ke hiya ya mahapul
an hiyay maunud. Kal-inadi ya impaalan Apu Dios nan
golang hidih langit hi kad-ana ot ugge kinan nan dragon.
6 Binumtik nan babai ot e miha-ad nah adi maboblayan
an indadaan Apu Dios an kiha-adanat mipaptok hi hinlibut
duway gatut ta nan-om an algo.
7 Indani ya tinibok bon waday gubat hi langit. Hi Michael
an ap-apun di anghel ya nadan anghel na ya nakigubat da
nah dragon ya nadan anghel na.
8 Ya naapput nan dragon ya nadan anghel na. Ot adi mo
nadaman eda miha-ad hidih langit
9 ot ogahon da didah luta. Hituwen dragon ya hidiye nan
ulog handin kanan dan dimonyo ya Satanas an humahhaul
hi tatagu tuh luta.
10 Indani ya waday dingngol kuh nal-ot an kalih did
kabunyan an kananay “Nadatngan moy pangihwangan Apu
Dios ke ditaku. Impatibo nay ongal an kabaelanan mun-
ap-apu. Ya impatibon damdaman Kristo an mangipaptok
hi tagun waday kalebbengana te naapput moh Satanas an
dakol di oggana ipabahul nadah ibba takun mangulug hi
hinangngab Apu Dios.
11 Inapput dadiyen ibba takuh Satanas te gapuh dalan
nan kanan dan Impan di Kalnero dih natayana ya gapuh
nangipainilaan dah kalin Apu Dios takon di hidiyey humlun
hi katayan da.

12 Kinali mun-am-amlong kayun wadah langit, mu
dakayun wadah luta ya mahmok kayu te dehnah Satanas an
nahalman di boh-ol na te inila nan gagala mon mapoppog
di pangatanah pinhod na.”
13 Handih imama-uwan nan dragon an nag-ah luta ya ena
nunhamak nan babain nangitungo nah lalaki.
14 Mu nidatan nan babaih duwan payak an umat hi
payak di ongal an hamutit damanan tumayyap nah adi
maboblayan ta mipaptok hidih tuluy toon ta kagodwa ta
maid di innun nan dragon an mangakhup ke hiya.
15 Pumbughakan nan dragon nan babai hi dakol an
danum ta pangalinat mianud.
16 Mu kay bimmaddang di luta nah babai te natom-ang ot
mundaga nan dakol an danum.
17 Namahig di boh-ol nan dragon nah babai ot ena
gubaton nadan holag nan babain dadiye nan mangun-unud
hi tugun Apu Dios ya nan intuttudun Jesus.
18 Indani ya imme nan dragon hi pingngit di baybay.

Hanadan duwan katatakut an aggayam

13

1 Indani bo ya tinibok on katatakut an aggayam an nalpun
nah baybay. Himpuluy hakgud na ya napngotan am-in. Ya
pituy ulunan waday nitudok an kitib-anan ngohayonah Apu
Dios.
2 Hay ang-ang na ya kay leopard. Hay hukina ya kay
hukin di bear. Ya hay tokona ya kay tokon di layon. Indat
nan dragon ketuwen aggayam di kabaelana, hay pun-ap-
apuwana ya hay kalebbengana.
3 Matibon naliputan di ohan ulun tuwen aggayam an kay
na ikate, mu napoy-an. Namodwong am-in di tataguh luta
ke hiya, kinali hiyay un-unudon da.
4 Ya nan dragon di daydayawon am-in di tatagu te indat
nay kalebbengana ketuwen aggayam. Ya pakidaydayaw
dah tuwen aggayam an kanan day “Maid di pakaingngoh
kabaelan tuwen aggayam. Maid di ohan kabaelanan e
makipatten hiya.”
5 Mangohey pungkalkallin tuwen aggayam ke Apu Dios ya
waday kalebbenganan mun-ap-apuh tuluy toon ta kagodwa.
6 Gaga-ihoy kanalyona mipanggep ke Apu Dios, hay langit
an kiha-adana ya nadan wadah di.
7 Nidatan hi kabaelanan makigubat nadah tatagun Apu
Dios ya damanan apputona didat hiyay mun-ap-apun am-
in hi tataguh kabobboblen nunhihinnatkon di nahlagan da,
hay kalida ya hay nitaguwan da.

8 Hiyay ahi dayawon am-in di tatagu tuh lutan ugge
nitudok di ngadan da nah liblun nitudokan di ngadan
nadan tatagun waday mikadwan biyag da. Hituwen liblun
nan kanan dan Impan di Kalneron nipipate handi ya
nitudok tuwali handi ot ahi maltu tun luta.
9 Dakayun waday ingana, pakaddonglon yu tun kalyok ke
dakayu
10 te nunna-ud an maat di implanun Apu Dios an maat
nadah tataguna. Deket kananay madpap ta mibalud di ohan
ditaku ya nunna-ud an maat. Athidi bon deket kananay
hay otak di ikaten di ohan ditaku ya nunna-ud an hidiyey
katayana. Kinali ditakun tatagun Apu Dios ya mahapul
an ihamad takuy pangulug taku, ta mabalin an ippol taku
datuwe hin maat.
11 Indani ya wada boy tinibok hi katatakut an aggayam an
nalpud dalom di luta. Duway hakgud nan umat hi hakgud
di impan di kalnero, mu hay kalina ya kay kalin nan dragon.
12 Waday kalebbenganan umat hi kalebbengan nan na-
mangulun katatakut an aggayam an napoy-an di liput na.
Hituwen mikadwan katatakut an aggayam ya pilitonan am-
in di tatagun mundayaw nah namangulun katatakut an
aggayam.
13 Ya umipamodwong di aton tuwen mikadwan katatakut
an aggayam. Impaali nah lutay apuy an nalpuh kabunyan
ot punhin-aang-angan di tatagu.
14 Hituwen inat na gapuh kabaelan nan namangulun
katatakut an aggayam di nunhaul nah tatagu. Ot kalyonan
didan mahapul an mangapya dah ing-ingon diyen naman-
gulun katatakut an aggayam ta dayawon da.
15 Waday kabaelan tuwen mikadwan katatakut an ag-
gayam an idatan hi yahyay kinapya dan ing-ingonat
damanan kumali ya damanan patayona nadan adi mun-
dayaw ke hiya.
16 Ipapilit na bon mamarkaan di tuktuk ya wawwan an
taklen am-in di tatagu tuh luta, kadangyan ya nawotwot,
nadan maid ya waday saad da, hay himbut ya bokon
himbut.
17 Hay mimarka ke dida ya nan ngadan weno numeron
nan ngadan diyen aggayam. Hanada ken maid di mimarkan
dida ya adinadaman eda gumatang weno munggattang.
18 Hituwen mipanggep hi ngadan ya numero ya mahapul
di baddang Apu Dios ta ahi taku maawatan di kibalinana.
Hidiyen numero an onom di gatut ta nan-om ta onom ya
hidiyey numeron di ngadan di tagu.

Hay ap-apun nadan tatagun nihwang

14

1 In-ang-ang ku nah Bilid an Zion ya tinibok an muntattad-
dog nan kanan dan Impan di Kalnero ya nadan hinggatut
ta nap-at ta opat an libun namarkaan di tuktuk dah ngadan
nan Impan di Kalnero ya hay ngadan Amana.
2 Indani ya waday dingngol kuh kalin nalpud kabunyan
an kay bungug di mumpuy-uk an danum ya nal-ot an kidul.
Hidiyen dingngol ku ya umat hi gangon nan oggan da
ipagangon gitala.

3 Dadiyen hinggatut ta nap-at ta opat an libun tatagu
ya timmaddog dah hinangngab nan inumbun an Ap-apu,
nadan opat an matagu ya nadan duway pulut opat an
aap-apu. Pun-ikanta da on balun kanta an dida ya abun
nihwang di nanginila.
4 Dida ya maphod di inainat da ya nan kanan dan Impan
di Kalneroy inun-unud da takon di daanay nangayana. Dida
nadan nihwang an niappit ke Apu Dios ya kediyen Impan
di Kalnero.
5 Maid di eda nunlangkakan ya maid di mipabahul ke
dida.

Hay mipanggep nadah tulun anghel

6 Indani ya waday tinibok an anghel an muntayyapan
hidih kabunyan. Ena kanalkalyon nan munnananong an
mituttudu mipanggep ke Apu Dios hi katagutaguh kabob-
boblen nunhihinnatkon di nahlagan da, hay kalida ya hay
nitaguwan da.
7 Inlot nay kalinan kananay “Hi Apu Dios di kulugon yu.
Ya hiyay dayawon yu te gagala mon madatngan di tiempon
punhumalyaanah tatagu tuh luta. Dayawon yu hiya an
nunlutun am-in, hay kabunyan, hay baybay ya am-in nan
pun-otbolan di danum.”

8 Nitun-ud an immali nan nikadwan anghel ya kananay
“Nadadag! Nadadag moh diyen madayaw an boblen
Babilon. Madayaw hidiyen boble, mu nadan tataguh di ya
gaga-iho dan abun linalit da nadan tataguh kabobboble tuh
lutat adida dayawon hi Apu Dios.”

9-10 Nitun-ud nan mikatlun anghel ya inlot nay kalinan
kananay “Namahig di boh-ol Apu Dios am-in nadah mun-
dayaw nah katatakut an aggayam ya nan kinapya dan ing-
ingona ot mamarkaan di tuktuk da weno takle da nah
markana. Ta hidiye nan kastiguwona didat holholtapon day
atung nan apuy ya nan sulphur ta ahi punhin-aang-angan
nadan anghel Apu Dios ya nan kanan dan Impan di Kalnero.

11 Om, holholtapon dadiyen namarkaan an munday-
dayaw kediyen aggayam hidiyet nangamung. Kahilohi-
long ya kabigabigat ya munnananong da nah apuy te
adinadaman makaan dah di.”
12 Hanadan tatagun Apu Dios an mangun-unud hi tuguna
ya impunnanong day pangulug dan Jesus ya mahapul an
ippol day punholholtapan da.

Hay punhumalyaan Apu Dios hi tatagu

13 Indani ya waday dingngol kuh kalin nalpud kabun-
yan an kananay “Itudok muh tuwe: Mipalpud uwani ya
paamlongok am-in nadan tatagun munligligat ingganah
katayan da gapuh pangun-unudan dan Jesus. Kimmali
nan Espiritun Apu Dios ot kananay ‘Makulug an mun-am-
amlong dan mun-iyatut ingganan hidiyey pumbalinan di
nangun-unudan dan Jesus.’ ”
14 Indanit in-ang-ang ku bo ya wada on mabayak an
kulabut ya waday kay tagun inumbun an numpongot hi
balituk an waday inodnanah gapas an makataddom.
15 Indani ya limmah-un nan ohan anghel nah Templo ot
oltonay kalinan kanana nah inumbun nah kulabut di “Em
gapason nadan maani te nadatngan di pun-aniyan am-in
tuh luta.”
16 Ot ume nan inumbun hi kulabut ot ena gapason am-in
ot magibbu.
17 In-ang-ang ku bo ya waday anghel an nalpu nah Tem-
ploh langit ya wada damdamay gapas nan makataddom.
18 Indani ya limmah-un bo nan ohan anghel an nalpu
nah kad-an di altar nah Templo. Hidiyen anghel ya hiyay
ingkalgaduh apuy. Inlot nay kalina nah anghel an waday
inodnanah makataddom an gapas. Kananay “Em burason
di bungan nadan grapes hi luta te nal-um da.”
19-20 Imme nan anghel ot ena burason nadan grapes ot iha-
ad na nah pungkopalan. Kimpal na ya kay dalay mamuddal
nah pungkopalan ot malbong di ohat kagodwan metroy
kadinalom na ya tuluy gatut ta duwan puluy kilometroy
kadukkena.*

Hay mipanggep nah anghel ya nan manguddidin ligat

15

1 Wada boy tinibok ad kabunyan an umipamodwong.
Wadaday pitun anghel an waday pitun nunhihinnatkon
an ligat an ipaali dah tatagu. Hituwey manguddidin
pangipatib-an Apu Dios hi boh-ol na.

---

* **14:19-20 14:19,20** Athituy pangastigun Apu Dios.

2 Indani ya tinibok on kay baybay di kabillog na ya
kay diggal ya mundadalang di ang-ang na. Ya tinibok bo
nadan ugge nangun-unud nah katatakut an aggayam ya
nan ing-ingona ya ugge nangabulut an mamarkaan nah
numeron mangitakdog hi ngadana. Muntadtaddog dah
pingngit diyen baybay an inodnan day gitalan indat Apu
Dios ke dida.
3 Pun-ikanta da nan kantan Moses an muttatyun Apu Dios
ya nan kantan nan kanan dan Impan di Kalnero. Kanan dah
kanta day
"Apu Dios an Kabaelanan am-in, mamodwong am-in di
taguh at-attom. Maandong ya makulug am-in di
pangi-em. He-a tuwaliy Ap-apun am-in di tagu ya he-
ay mun-ap-aput nangamung.
4 Am-in di tagu ya kulugon dakan Ap-apu mi, ya dayawon
daka te he-a ya abuy makakkaphod. Am-in di tataguh
kabobboble ya umali dan mundayaw ke he-a te tibtibbon
am-in di tagu nadan maphod an atom."
5 Nagibbuh tuwe ya tinibok nan Templon kiha-ha-adan
Apu Dios hi langit an nibughul ya
6 limmah-un nadan pitun anghel an waday pitun nunhi-
hinnatkon an ligat an ipaali da. Numbulwati dah mabayak
ya waday in-awako dah balituk.
7 Hanan oha nadah opat an matagu ya indat na nadah
anghel di hin-oh-an duyun balituk an napnuh nahalman an
boh-ol nan Dios an wadat nangamung.
8 Ya napnu nan Temploh ahuk an hidiyey pangimatunan
hi kinatag-e ya kabaelan Apu Dios. Adinadaman waday
humgop kediyen Templo inggana magibbun am-in nadan
nunhihinnatkon an ligat an ipaalin nadan pitun anghel.

Hay punhumalyaan Apu Dios ya hay pangastiguwana nadah adi mangun-unud hi tuguna

16

1 Indani ya wada boy dingngol kuh nal-ot an kalin nalpu
nah Templon kanana nadah pitun anghel di "Eyu iduyag
hi luta nan boh-ol Apu Dios an niha-ad nah pitun duyu ta
munholholtap nadan tataguh luta."
2 Induyag nan namangulun anghel hi luta nan niha-
ad hi duyuna ya naboblan am-in di adol nadan tatagun
namarkaan hi markan nan katatakut an aggayam ya
nanaydayaw nah kinapya dan ing-ingona.
3 Induyag damdaman nan mikadwan anghel hi baybay di
niha-ad hi duyuna ya numbalin nan danum hi kay dalan di
nate ot maten am-in di matagun wadah di.

4 Induyag nan mikatlun anghel hi wangwang ya nadah
pun-otbolan di danum di niha-ad hi duyuna ya numbalin
nan danum hi dala.
5 Dingngol kuy kalin nan anghel an ingkalgaduh danum
an kananay “Apu Dios, limpiyuh tuwen pangastigum. He-a
ya abuy makakkaphod. He-a nan wada tuwali handi ya ad
uwani.
6 Hidiyen inat muy pangastigum nadah namateh tatagum
ya handidan profetas mu ta hay dala moy inumon da.”
7 Waday dingngol kuh kalin nalpun nah altar an kananay
“Apu Dios an Kabaelanan am-in, makulug peman an niptok
ya limpiyuy pangastigum.”
8 Hanan mikap-at an anghel ya induyag na nah algoy niha-
ad hi duyuna ya namahig di potang an atunganay tatagu.
9 Ot gapu te mungkaatungan day tataguh potang ya
pun-idutan dah Apu Dios an nangipaali kediyen ligat, mu
nanongnan adida muntutuyuh liwat da ya adida dayawon.
10 Induyag nan mikaliman anghel di niha-ad hi duyuna
nah inumbunan nan katatakut an aggayam ya timmapol
am-in nah nun-ap-apuwana. Ya pungkalat am-in nadan
tataguh diy dilada te namahig di punholholtapan da.
11 Ya pun-idutan dah Apu Dios te mahakit ya nungk-
aboblay adol da, mu nanongnan adida itikod nan gaga-ihon
at-atton da.
12 Induyag nan mikan-om an anghel nah ongal an Wang-
wang an Euphrates di niha-ad hi duyuna ya namag-anan
ot mumbalin hi pundalanan nadan ap-apun malpu nah
timilan di algo.
13 Indani bo ya tinibok an waday bimmuddal hi tulun
gaga-ihon espiritu an kay bakbak di ang-ang da. Hanan oha
ya nalpu nah tokon nan dragon ya nan oha ya nalpuh tokon
nan katatakut an aggayam ya nan oha ya nalpuh tokon nan
bokon makulug an profetas.
14 Datuwen tulun gaga-ihon espiritu ya espiritun nadan
dimonyon nangipatiboh umipamodwong. Eda ihapihapitan
di aap-apuh kabobboble tuh lutat miohha dan makigubat ke
Apu Dios. Hidiyen ahida pakigubatan ya gintud Apu Dios
an pangipatib-anah kabaelana.
15-16 Datuwen gaga-ihon espiritu ya eda inamung nadan
aap-apuh kabobboblen ahi makigubat ke Apu Dios. Ina-
mung da dida nah lugar an kanan di Hebrew hi Armagedon.
Kanan nan Ap-apu takuy donglon yu tun kalyok, ugge
nainilay aliyak an umat hi aliyan di mangako nah hilong
an maid maptok on inhawwang na. Kinali nadan tatagun
nakadaddaan kediyen ahik aliyan ya mun-am-amlong da.

17 Hanan mikapitun anghel ya induyag na nan niha-ad hi
duyuna ya waday dingngol kuh kalin nal-ot an nalpu nah
inumbun an Ap-apu nah Templon kananay “Nagibbu mo.”
18 Pinghanadi ya mungkikil-at, mungkikidul ya waday
nal-ot an bungug ya kolyog. Maid di athitun kinal-ot di
kolyog nipalpu handih naltuwan di tagu.
19 Nuntulun napa-i nan nundingngol an bobled Babilon
ya nadadag damdama nadan boble tuh luta. Man-uket inat
Apu Dios hidiye ya ninomnom na nadan gaga-ihon inat
nadan tatagud Babilon. Hidiyey gapunah bimmoh-olana ot
kastiguwona dida.
20 Hanadan bibilid ya lutan nungkigawwah baybay ya
nama-id da.
21 Wadada boy oongngal ya makaddam-ot an dalalun
nalpuh kabunyan an nungkag-ah tatagu. Ot pun-idutan
nadan tataguh Apu Dios gapu kediyen nahalman an ligat
an impaali nan dida.

Hay kialigan nan babain pabayad nay adol nah linalaki

17

1 Immaliy oha nadah pitun anghel an waday inodnanah
duyu ot kananan ha-oy di “Makat ipatibok di pangastigun
Apu Dios nah babain pabayad nay adol nah linalaki. Hay
kialigan tuwen babai ya nan nundingngol an boble nah kad-
an di dakol an wangwang.
2 Am-in di aap-apuh kabobboble ya nun-ay-ayyaman dah
diyen babai. Ya am-in di tataguh kabobboble ya nabutong
da nah impainum diyen babai. Hay kibalinan tuwe ya
natuttuduwan da nah gaga-ihon at-atton diyen babai.”
3 Indani ya impun-in-inopak nah Espiritun Apu Dios an
in-eyak kediyen anghel nah adi maboblayan. Ya tinibok
on babain nuntakkeh maingit an aggayam. Pituy uluna ya
himpuluy hakgud na ya natanudkan di adol nah gaga-ihon
kali mipanggep ke Apu Dios an kitib-anan ngohayona.
4 Hanan babai ya numbulwatih maingit ya nunggamgam
hi dakol an balituk ya nungkanginan batu ya perlas. Waday
inodnanah basun balituk an niha-adan di kinagaga-ihona
ya hay kinagaga-ihon nadan tatagun hinaul na.
5 Waday nitudok hi tuktuk nan adi mainilay kibalinana.
Hituwey nitudok: “Hanan nundingngol an boble an Babilon
di nangiun-unudan am-in di binabain mumpabayad hi adol
dah linalaki ya nangiun-unudan di katagutagun mangat hi
gaga-iho.”

6 Matibon paddungnay nabutong nan babaih dalan nadan
tatagun Apu Dios an pinatepate na gapuh pangulug dan
Jesus.

Handih tinibok ya nakammodwongak ot

7-8 kanan nan anghel ke ha-on di “Adika mamodwong
te kalyok ke he-ay kibalinan dadiyen tinibom. Hidiyen
aggayam an pituy uluna ya himpuluy hakgud nan tinibom
an nuntakkayan nan babai ya wada handih done, mu
maid ad uwani. Ahi bo humawwang an malpu nah bitun
maid di poppog di kadinalom na ta umeh pangayan nadan
makastigut nangamung. Ya ahi mamodwong nadan tatagu
tuh lutah panib-an dan diyen aggayam. Dida nadan ugge
nitudok di ngadan da nah liblun nitudokan di ngadan
nadan waday mikadwan biyag da. Hituwen liblu ya nitudok
tuwali ot ahi mawadan am-in hantudan wadad uwani.

9 Naligat an maawatan di kibalinan tuwen aggayam. Ta
mahapul an hay nakannomnoman di mun-awat ketuwe.
Hanadan pitun ulun nan aggayam ya dadiye nadan pitun
bilid an niha-adan nan babai. Hay oha boh kibalinan nadan
pitun ulu ya dadiye nadan pitun ap-apu.

10 Mu naapput di lima ot nan mikan-om ya hiyay ap-apud
uwani. Nan mikapitu ya hiyay ahi mihannot, mu nakatang
ya abuy pun-ap-apuwana.

11 Hidiyen aggayam an wada handih done, mu maid ad
uwani ya hiyay mikawalun ap-apu. Kay ap-apu handi
te hiyay oha nadah pitun ap-apu, mu umeh pangayan di
makastigu.

12 Hanadan himpulun hakgud na ya dadiye nan himpulun
ap-apu, mu uggeda ni-an nun-ap-apu. Ahida midatan hi
lebbeng an makiap-apu nah aggayam hi nakatang.

13 Datuwen himpulun mun-ap-apu ya nun-iingngoy nom-
nom da an nan aggayam di pangidatan dah kabaelan da ya
kalebbengan da.

14 Mumbabaddang dan ahi makigubat nah kanan dan
Impan di Kalnero, mu apputona dida te hiyay Ap-apun
am-in di ap-apu ya hiyay Patul am-in di patul.* Am-in
nadan tatagun mikuyug ke hiya ya dadiye nadan napili ya
nanongnan nangidinol ke hiya.”

15 Kanan bon nan anghel ke ha-on di “Hanan Wang-
wang an tinibom an inumbunan nan babain pabayad
nay adol nah linalaki ya hidiyey kialigan nadan dakol an
tatagun nunhihinnatkon di bobleda, hay nahlagan da, hay
nitaguwan da ya hay kalida.

---

* **17:14 17:14** Psalm 136:3

16 Hanan himpulun hakgud an dadiye nadan tatagun
mun-ap-apu ya nan aggayam ya ahida ihihhingit nan babait
bolladan da ya alan dan am-in di wadan hiya. Ahida
patayon ta kanon day lamana ya gobhon day gunit na.
17 Hi Apu Dios di nangipanomnom ke didah pinhod
nan maat an pun-uunnudonay nomnom dan mangidat nah
aggayam hi kalebbengan ya kabaelan dan mun-ap-apu.”
18 Hay nialigan diyen babain tinibom ya nan nundingngol
an boble an pun-ap-apuwan di aap-apuh kabobboble.

Hay mipanggep nah boble an Babilon ya nan nialiganan dadiye nadan tatagun adi mangun-unud ke Apu Dios te hinnatkon di un-unudon da

18

1 Indani ya tinibok bo on ohan anghel an nalpud
kabunyan. Ongal di kalebbengana ya pinat-alanay luta te
mumbinaang.
2 Tinumkuk an kananay “Nadadag, nadadag mo nan
nundingngol an boble an Babilon. Numbalin moh pum-
boblayan di dimonyo ya am-in nadan gaga-ihon espiritu.
Ya am-in nadan hamutin mangan hi nate ya hidi moy kiha-
adan da.
3 Hanadan katagutaguh kabobboble ya inat day umat hi
in-innat nadan bimmobled Babilon an namahig an gaga-
iho. Takon nadan papatul ya naki-at dah gaga-ihon in-innat
dadiyen iBabilon. Ya kimmadangyan nadan mumpunggat-
tang hi kabobboble te ingkadangyan day nungganattangan
da ke dadiyen iBabilon hi pumbongangan di tatagu.”
4 Indani ya dingngol ku boy kalin nalpud kabunyan an
kananay
“Ume-ele kayun tataguk. Taynan yuh diyen boble. Adi
kayu makiliwat hi liwat nadan tataguh di ta adi kayu
milaggat hi kastiguda.
5 Te nahalman di liwat nadan tataguh din gulat nat
punggagat-unon ya datnganay kabunyan. Ya adi kal-iwan
Apu Dios dadiyen gaga-ihon inat di tatagu kediyen boble.
6 Ahida makastigu mipuun hi inat da. Ya mundubliy
kastiguda. Mahapul an mundubliy kastiguda te impunhol-
holtap day ibba dan tagu.
7 Midat ke diday nahalman an ligat hi holholtapon da te
nahalman di pundayaw dah adol da gapu te kadangyan
da ya kanan day wadan am-in di mahapul da ya maid di
eda punligatan. Makadinnol di punnomnom dan kanan day
‘Adi kami umat nah nabalun babain u-umyung. Dakami ya

umat kami nah inayan di patul an maid di ena pundana-
gan.’
8 Ta hidiye nan udum hi algo ya mamingpinghan di ligat dan
umali, mabitil da, mundogo da, u-umyung da ya maghob da
te hi Apu Dios an munhumalyan am-in hi tagu ya ongal di
kabaelana.”
9 Hanadan ap-apuh kabobboblen nakiliwat nadah gaga-
ihon tataguh di ya ahida u-umyung ya ahida kumogakogah
panib-an dan mungkaghob hidiyen boble.
10 Mibata-an dan adida mih-up te tumakut dah eda
kilaggatan. Kanan day “Hinakkayang on e boble an Babilon!
Ayyokah diyen nundingngol an boble! Hingkatang ya abu
ya nadadag!”
11-12 Takon nadan mumpunggattang ya kumogakoga da ya
u-umyung da te maid moy gumatang nah eda igattang an
balituk, silber, nadan nungkabalol an batu, perlas, luput an
nangina, nadan nanginan kaiw, nadan nakapyah nanginan
kaiw ya ivory, nadan gumok, giniling, marbol,
13 hay bangbanglu, hay insenso, hay mainum ya manteka,
hay alina, hay baka, kalnero, kabayu, kalesa ya nadan
himbut.
14 Ahi kanan nadan munggattang di “Am-in nan maphod
an pinhod di tagun alan an wadan kediyen boble ya nama-
id da. Ya maid moy kinadangyan ya dayaw diyen boble.”
15 Mibata-an dadiyen kimmadangyan an munggattang
hidi nah boble te tumakut dah kilaggatan da. Ahida
kumogakoga ya u-umyung da gapun diyen boble,
16 ya ahida kanan di “Hinakkayang on e boble an Babilon!
Ayyokah diyen nundingngol an boble! Dehdin am-in di
nungkanginan bulwati, balituk, hay nabalol an batu ya hay
perlas.
17 Hingkatang ya abu ya nama-id am-in dadiyen kinadan-
gyana!”
Am-in nadan mumpungngunuh bapor hi baybay, nadan
waday karga da nadah bapor, nadan munlugan, nadan
udum an hay pakiboklaan da ya mipanggep hi ngunuh
baybay ya mibata-an da.
18 Ya hantuh tibon day ahuk diyen mungkaghob an
boble ya kanan day “Maid di udum an boblen athidiy
kinadangyana.”
19 Ahida pun-ihabuwag di dap-ul hi uluda gapuh hakit
di nomnom da ya kumogakoga ya u-umyung dan kanan
day “Hinakkayang on e boble an Babilon! Ayyokah diyen
nundingngol an boble! Hidiyen bobley kimmadangyanan
nadan waday bapor na, mu hingkatang ya abu ya nama-id
am-in di wadah di.” Hidiyey ahida kalyon.

20 Mu dakayun am-in an wadah langit, dakayun apostoles,
profetas ya dakayun tatagun Apu Dios, mun-am-amlong
kayuh nadadagan diyen boble. Kinastigun Apu Dios nadan
tatagu kediyen boble gapuh gaga-ihon inat dan dakayu.
21 Indani bo ya wada on nakakkal-ot an anghel an
immalah ongal an batu ot itongba na nah baybay ot
kananay "Athituy kadadagan nan boble an Babilon ta adi
mo matibo.
22 Maid moy madngol hi mungkanta, munggitala, mun-
ayyuding ya muntangguyub. Ya mama-id mo nadan tatagun
manganapyah igattang da ya nadan kagangogangowanan
gilingan.
23 Maid moy e matiboh dilag hidi ya maid moy e madngol
hi mumpun-aahawah di. Athidiy kastiguda te nadan
mumpunggattang an nalpuh di ya man-ut matbal da, mu
hinauhaul day tataguh kabobboble.
24 Nadadag di Babilon te nadan bimmobleh diy na-
matepateh tatagun Apu Dios ya nadan profetas na. Am-
in nadan napate tuh luta ya diday ibilang Apu Dios an
namate."

19

1 Nagibbuh tuwe ya dingngol ku on kay kalin di dakol
an tataguh langit an kanan day "Dayawon takuh Apu Dios.
Hiyay madayaw, ongal di kabaelana ya hiyay mangihwang
hi tagu.
2-3 Hiya ya niptok ya maandong di punhumalya na te
dinadag na nan gaga-ihon boblen nun-adalan di tataguh
kabobboblen mangat hi gaga-ihon. Hanan ahuk diyen
boblen mungkaghob ya mumpa-pa-et nangamung ad tap-
o. Ya kinastiguna nadan tataguh di te pinatepate da nadan
muttatyuna."
Indani ya pun-itkuk dadiyen tataguh langit an kanan day
"Dayawon takuh Apu Dios."
4 Hanadan opat an matagu ya nadan duway pulut opat
an aap-apu ya nundukkun dan mundayaw ke Apu Dios an
inumbun nah ubunan di ap-apu ot kanan day "Dayawon
takuh Apu Dios. Amen."
5 Indani ya waday kimmali nah kad-an di ubunan di ap-
apun kananay "Dakayun am-in an muttatyun Apu Dios,
takon di dakayun am-in an mangulug ke hiya, takon di
nganney katatagu yu ya dayawon takuh Apu Dios."

Hay pakihamulan taku nah kasal nan Impan di Kalnero

6 Wada boy dingngol kuh kalin di dakol an tatagun kay
bungug di nal-ot an mumpay-an danum ya kay kidul di

dongol nan kanan day “Dayawon takuh Apu Dios an Apu
taku. Hiya an Kabaelanan am-in ya Ap-apun di am-in.
7 Mun-am-amlong taku ya mun-an-anla takun am-in ya
dayawon takuh Apu Dios. Nadatngan di pungkasalan nan
kanan dan Impan di Kalnero. Hanan iinena ya nundadaan
8 an nabulwatiyan hi nakangngina ya mabayak an humi-
hhili.” (Hay nialigan diyen bulwati ya nadan maphod an
inat nadan tatagun Apu Dios.)
9 Indani ya kanan nan anghel ke ha-on di “Itudok muh
tuwen kalyok ‘Mun-am-amlong nadan tatagun naayagan an
makihamul nah kasal nan kanan dan Impan di Kalnero.’ ”
Kanana boy “Datuwen kinalin Apu Dios ya makulug.”
10 Nundukkunak hi hinangngab nan anghel ta dayawok,
mu kananay “Adiyak dayawon, te ha-oy ya muttatyuwak
damdaman umat ke he-a ya nadan iibbam an mangun-
unud hi makulug an impainilan Jesus. Ya nun-ingngo takun
hi Jesus di etaku ipainila. Hi Apu Dios di dayawom.”
Hidiyen impainilan Jesus di mangipakodhol hi nomnom
nadan profetas.

Hay mipanggep nah nuntakkeh mabayak an kabayu

11 Tinibok di kabunyan an nuntokang ya wada on
mabayak an kabayu. Hanan nuntakke ya nungngadan
hi Makulug ya Maphod. Limpiyuy punhumalyana ya
pakigubatana.
12 Kay dalang di apuy di matana ya dakol di inipngot nan
pangimatunan an hiyay Ap-apu. Nitudok di ngadana nah
pongot na, mu maid di nanginilah kibalinana, hiya ya abu.
13 Ya nadadalay bulwatina. Hay pungngadan dan hiya ya
“Kalin Apu Dios.”
14 Hanadan tindaluh langit ya numbulwati dah nangina,
mabayak ya malini. Miun-unud dan hiyan nuntakke dah
mabayak an kabayu.
15 Waday bimmuddal hi matadom an ispadah toko nan
hidiyey pangapput na nadah buhul nah kabobboble. Hiyay
pun-ap-apun di am-in ya maid di pakaapput ke hiya ya
mahapul an hiyay maunud. Ya gapuh boh-ol Apu Dios an
Kabaelanan am-in ya kastiguwona dida.
16 Waday nitudok hi bulwatina ya hi hukinan kananay
“Hiyay Patul am-in di patul ya Ap-apun am-in di ap-apu.”
17 Indani ya waday tinibok hi anghel an timmaddog nah
algo. Tinumkuk an kanana nadah hamutin muntaytayya-
pan hi kabunyan di “Maamung kayun am-in an hamuti te
piyestan Apu Dios.
18 Umali kayu ta pungkan yuy adol nadan aap-apun di
tatagu, nadan ap-apun di tindalu, nadan tindalu ya nadan

kabayu takon nadan nuntakkeh di ya nadan himbut ya
bokon himbut, nadan tatagun natag-e ya nababa.”
19 Tinibok nan katatakut an aggayam, nadan ap-apuh
kabobboble ya nadan tindaludan eda makigubat nah nun-
takkeh kabayu ya nadan tindaluna,
20 mu nangapput nan nuntakkeh kabayu ya nadan
tindaluna. Dimpap da nan katatakut an aggayam ya
nan profetas na ot iwele da dida nah apuy an waday
sulphur. Hituwen profetas, gapu nah katatakut an aggayam
ya impatpatibo nay milagro ot hidiyey nahaulan nadan
nundayaw nah katatakut an aggayam an namarkaan hi
markana.
21 Hanadan ibbada ya pinaten nan nuntakkeh kabayun
in-usal na nan ispadan wadah tokona ot pungkan nadan
hamutiy adol da.

Hay mipanggep hi nikalabutan Satanas hi hinlibun toon

20

1 Indani ya tinibok bo on ohan anghel an nalpuh kabun-
yan an inodnanay ongal an kawad ya aladdun nan bitun
maid poppog di kadinalom na.
2 Dimpap na nan dragon an hidiye nan ulog handin kanan
dan dimonyo weno hi Satanas ot ibalud nah hinlibuy toon.
3 Inwele na nah bitun maid di poppog di kadinalom na ot
idakig nan in-aladdu nat adina mo hauhaulon di tatagu tuh
luta. Mala-u keh diyen hinlibuy toon ya ahi mipae ni-an.
4 Indani ya tinibok nadan ubunan di ap-apu. Hanadan
inumbun hidi ya waday lebbeng dan munhumalya. Tinibok
bo nadan linnawan handidan tatagun napatepate te hay
eda nangipainilaan nah impainilan Jesus ya nan kalin Apu
Dios. Uggeda dinayaw nan katatakut an aggayam ya nan
nakapyan ing-ingona ya ugge namarkaan di tuktuk da
weno takle da nah markan nan katatakut an aggayam.
Namahuwan da ot makiap-apu dan Jesus hi hinlibuy toon.
5 Diday namangulun namahuwan te nadan udum an nate
ya adida mamahuwan inggana mala-uy hinlibun toon.
6 Dadiyen namangulun namahuwan ya mun-am-amlong
da te adida mihi-an ke Apu Dios an hidiye nan kanan dan
mikadwan katayan. Dida moy padin da Apu Dios ke Jesu
Kristo ya diday makiap-apun Jesu Kristo hi hinlibuy toon.

Hay kaapputan Satanas

7-8 Hantuh kagibbuwan di hinlibun toon ya mipaeh
Satanas ta ena tagan di hauhaul hi tataguh kabobboble.
Hanadan dakol an tatagun haulona ya dadiyey kanan dan
Gog ke Magog. Amungona didan am-in ta eda makigubat.

Hay kadakol da ya umat hi kadakol di lonah pingngit di
baybay.
9 Niwahit dah kabobboble ot likkodon da nan boblen
nakappinhod Apu Dios an numboblayan nadan tataguna,
mu immaliy apuy an nalpuh langit ot patayona dida.
10 Hanan dimonyo an hi Satanas an nunhaul ke dida ya
niwele nah apuy an waday sulphur. Hidiy niwelleyan nan
katatakut an aggayam ya nadan bokon makulug an profetas
ta hidiy punholholtapan dat nangamung.

Hay punhumalyaan Apu Dios

11 Indani ya tinibok on ongal an mabayak an ubunan ya
nan inumbun hidi. Ya maid maptok ya nama-id di luta ya
kabunyan.
12 Tinibok nadan nungkakaten tatagu, natag-e ya nadan
adi, an muntattaddog dah kad-an di ubunan nan Ap-apu.
Ya tinibok nadan liblun nabokyag. Hanan ohan liblu ya
nitudokan di ngadan nadan tatagun midatan hi mikadwan
biyag an maid di poppog na. Ya nadan udum an liblu ya
nitudokan nadan inat di tataguh luta an hidiyey kipuunan
di kahumalyaan ya kakastiguwan da.
13 Kinali am-in day nate takon di daanay kad-an da ya
mahumalya da mipuun nadah inat da.
14 Hanan kanan dan kate ya nan kanan dan kadungayan
ya niwele da nah apuy an hidiyey kanan dan mikadwan
katayan.
15 Hanadan tatagun ugge nitudok di ngadan da nah liblu
ya miwele da damdama nah apuy.

Hay mipanggep hi balun kabunyan ya balun luta

21

1 Indani ya tinibok di balun kabunyan ya balun luta.
Hanan namangngulun kabunyan, luta ya baybay ya nama-
id da.
2 Tinibok an nalpuh langit on makakkaphod an boblen
Apu Dios an hidiye nan balun Jerusalem. Hidiyen boble ya
naka-iphod Apu Dios umat hi nangiphod dah bulwatin di
babain mungkasal.
3 Ya dingngol ku on nal-ot an kalin nalpu nah ubunan
nan Ap-apu an kananay “Makiha-ad moh Apu Dios nadah
tataguna. Makiboblen dida te tataguna dida ya hiyay Dios
da.
4 Ma-idona moy ligat, maid moy dogo, hay mahakit ya hay
kate, adi u-umyung di tatagu ya maid moy humlun hi eda
kog-an* te mahannotan mon am-in nadan wada handi.”

* **21:4 21:4** Isaiah 25:8b

5 Kanan nan inumbun di “Ad uwani ya pabaluwok am-
in.” Kananan ha-oy di “Itudok muh tuwe te hituwen kalik
ya makulug ya midinol.”
6 Kananay “Nagibbu mo. Ha-oy ya wadaak tuwali ot
ahi mawadan am-in ya wadaak ta nangamung. Ha-oy di
kalpuwan di am-in ya ha-oy di poppog di am-in. Hay tagun
kay nauwo ya idatak nah danum an maid di bayad nan
umidat hi biyag an maid di poppog na.
7 Hay tagun mangapput an adina iwalong di pangulug na
takon di nganney maat ke hiya ya ha-oy di Dios na ya hiyay
imbabalek.
8 Mu nadan ugge nangun-unud ke ha-on te ikakagu day
nitaguwan da, nadan nangiwalong hi pangulug dan ha-
on, nadan mangmangngat hi gaga-iho, nadan pimmatepate,
nadan nangihuyop hi bokon da inayan, nadan nangat hi
ayak, nadan makallangkak ya nadan dayawon day adi
makulug an dios ya ume da nah apuy an hidiyey kanan
dan mikadwan katayan.”

Hanan balun Jerusalem

9 Hanan oha nadah anghel an inodnanay oha nadah pitun
niha-adan di ligat ya immali ot kananan ha-on di “Maka ta
itudduk ke he-ay iinen nan kanan dan Impan di Kalnero.”
10 Indani ya wada nan Espiritun Apu Dios ke ha-on ya in-
eyak nah anghel hi tap-on di nakattag-en bilid ot ituddu nan
ha-on nan makakkaphod an boble an Jerusalem an mana-ul
an nalpun Apu Dios hi langit.
11 Hidiyen boble ya munlitaak di dayaw Apu Dios an umat
nah nabalol an batun kanan dan jasper an munlinnang an
kay crystal.
12 Natag-en binattun alad di nunlinikkod kediyen boble ya
himpulut duway hoob na. Ya nip-ong di hin-oh-an anghel an
mungguwalya ke dadiyen hoob. Nitudok ke dadiyen hoob
di ngadan nadan himpulut duwan holag Israel.
13 Hintutluy hoob hi numbinbinah-el nah boblen
Jerusalem. Tulu nah nangappit hi timilan di algo ya
hintutlun nah numpinigging, ya tulu nah nangappit hi
kalin-oban di algo.
14 Hanan binattun alad diyen boble ya nipab-un hi him-
pulut duwan batun nitudokan di ngadan nadan himpulut
duwan apostoles nan kanan dan Impan di Kalnero.
15 Hanan anghel an nakihummangan ke ha-on ya waday
inodnanah punlukud an balituk. Hidiyey punlukud na nah
boble, nadan hoob na ya hay katag-en nan binattun alad.
16 Hidiyen boble ya kuwadladun nun-ingngoy kabillog
na ya kadukke na. Lingkud nan anghel di kabillog na,

kadukkena ya katag-ena ya duway libut opat di gatut an
kilometro.
17 Lingkud na bo nan alad ya duway gatut ta himpulut
onom di piye. Umat hi punlukud di taguy nunlukud diyen
anghel.
18 Hay nituping ya nadan nabalol an batun kanan dan
jasper. Ya nan boble ya nakapyah namahman balituk an
humihhilin umat hi diggal.
19 Ya nipab-un nan binattun alad nadah nungkabalol an
batu. Namangulu nan jasper, ahi nan sapphire, nan agate,
nan emerald,
20 nan onyx, nan carnelian, chrysolite, nan beryl, nan
topaz, nan chalcedony, nan turquoise ot hay nanguddidi ya
hidiye nan kanan dan amethyst.
21 Hanadan himpulut duwan hoob ya nakapyah himpulut
duwan perlas an hin-oh-ay nikapyah ohan hoob. Ya nan
kalatah di ya nabalitukan an humihhilin umat hi diggal.
22 Maid di templo dah di te adi mahapul te wadah dih
Apu Dios an Kabaelanan am-in ya nan kanan dan Impan di
Kalnero.
23 Adi mahapul di algo ya bulan te hay dayaw Apu Dios ya
nan kanan dan Impan di Kalneroy mamat-al kediyen boble.
24 Hay pat-al diyen bobley mamat-al hi dalanon di tataguh
kabobboble. Ya am-in di papatul hi kabobboblen umalih din
mundayaw ya ipainila dan nalpun Apu Dios am-in di dayaw
ya kinadangyan da.
25 Munnananong an mibughul nan hoob hidi te adi
mahilong hidi.
26 Ya ialin am-in di tatagun umalin mundayaw di kinadan-
gyan dah di.
27 Maid di gaga-ihon miabulut hidi, kinali nadan
makallangkak ya nadan mangipabain di at-aton da ya
adinadaman eda umeh di. Ammuna nadan nitudok di
ngadan da nah liblun inodnan nan kanan dan Impan di
Kalnero an nitudkan nadan waday mikadwah biyag day
damanan umeh di.

22

1 Intuddun bon nan anghel ke ha-on on Wangwang an
kalpuwan nan danum an umidat hi biyag. Hidiyen danum
ya kay crystal te makallin-ong. Nalpuh diyen wangwang
nah inumbunan Apu Dios ya nan kanan dan Impan di
Kalnero ot
2 mundalan nah gawwan nan boble. Ya nunha-ob di
kaiw an kalpuwan di biyag nah numbinah-el an pingngit
diyen wangwang. Kabulabulan on bumunga dadiyen kaiw

ta maminhimpulut duwan bumungah hintoon. Ya pun-agan
di tataguy tubun dadiyen kaiw.
3 Maid di gaga-iho kediyen boble te hidiy pun-ap-apuwan
Apu Dios ya nan kanan dan Impan di Kalnero. Ya hiyay ahi
dayawon am-in di muttatyuna.
4 Ahida tibon di angana ya mimarkay ngadanah tuktuk
da.
5 Adi nimpe humilong kediyen boble te hi Apu Dios di
mamat-al, kinali adi mahapul di algo weno ngannen pumat-
al. Ya nadan muttatyuna ya makiap-apu dat nangamung.

Hay aliyan Jesus

6 Ya kanan nan anghel ke ha-on di "Hi Apu Dios an hi
Apu takuy nangipakali nadah profetas ya hiyay nangitud-
ak ke ha-on an mangipainila nadah muttatyuna nah gagalan
maat. Am-in datuwe ya makulug ya midinol."
7 Kimmalih Jesus an kananay "Donglon yu tun kalyok
ke dakayu te nakatang mo ya umaliyak. Am-in nadan
mangulug ketuwen nitudok tuh liblu ya mun-am-amlong
da."
8 Ha-oy an hi Juan ya dingngol ku ya tinibok am-in
datuwe. Kediyen nangngolak ya nanib-ak ke datuwe ya
nundukkunak hi hinangngab nan anghel an nangipainilan
datuwen ha-on ta dayawok.
9 Mu kananay "Adiyak dayawon te nun-ingngo tan mut-
tatyu ditan Apu Dios, umat nadan ibba takun profetas
ya am-in nadan mangulug hi kalin Apu Dios an nitudok
ketuwen liblu. Hi Apu Dios di dayawom."
10 Kanana bon ha-on di "Adiyu italu tun nitudok tuh liblu
te nih-up moy tiempon umannungan am-in datuwe.
11 Hanadan gaga-ihoy at-atton da ya hidiyey at-atton dat
nangamung. Ya nadan maphod di at-atton da ya maphod di
at-atton dat nangamung."
12 Indani ya kimmalih Jesus ke ha-on an kananay "Don-
glon yu tun kalyok ke dakayu te gagala mo ya umaliyak.
Ialik di gun-udon yu mipuun hi in-innat yuh luta.
13 Ha-oy ya wadaak tuwali ot ahi mawadan am-in ya
wadaak ta nangamung. Ha-oy di kalpuwan di am-in ya ha-
oy di poppog di am-in.
14 Ahi mun-am-amlong nadan mangat hi maphod te
kalebbengan dan midatan hi maphod an biyag an maid di
poppog na ya waday kalebbengan dan humgop nadah hoob
nan boble.
15 Mu nadan tatagun humauhaul, nadan mangat hi ayak,
nadan ihuyop day bokon da inayan, nadan pimmatepate,
nadan daydayawon day adi makulug an dios, nadan

makallangkak hi kali ya pangat ya adida makiha-ad kediyen
boble.
16 Ha-oy an hi Jesus di nangitud-ak nah anghel ke dakayu
nadah simbaan an e mangipainila mipanggep ke ha-on. Ha-
oy di ohan holag David ya ha-oy nan kanan dan talo an
makahhiyo nah mungkabigat.”
17 Kanan nan Espiritun Apu Dios ya nan inayan nan
Impan di Kalneroy “Makayu.” Am-in nadan mangngol
ketuwen kalin Apu Dios ya mahapul damdaman ayagan
day ibba dan kanan day “Makayu. Makayun nungkauwo.
Abuluton yu tun maid di bayad nan danum an umidat hi
biyag an maid di poppog na.”
18 Ha-oy an hi Juan di nangitudok ke datuwen am-in. Ya
kalyok ke dakayun hay tagun udmana tun nitudok tuh liblu
ya udman Apu Dios di ligat nan umat hi ligat an nakalkali
tuh liblu.
19 Ya hay tagun kudangana tun nitudok tuh liblu ya adi
idat Apu Dios di bingay na nah kaiw an kalpuwan di biyag
ya nah boblen nakali tuh liblu.
20 Hi Jesus an nangipainilan makulug am-in tun nitudok
tuh liblu ya kananay “Gagala mo ya umaliyak.” Ot kanak
di “Maphod hin umali ka. Umali ka mo Apu Jesus.”
21 Hana ot ta ulayan dakayun Apu takun hi Jesus. Amen.